IURI GHERMAN

OMUL MEU DRAG

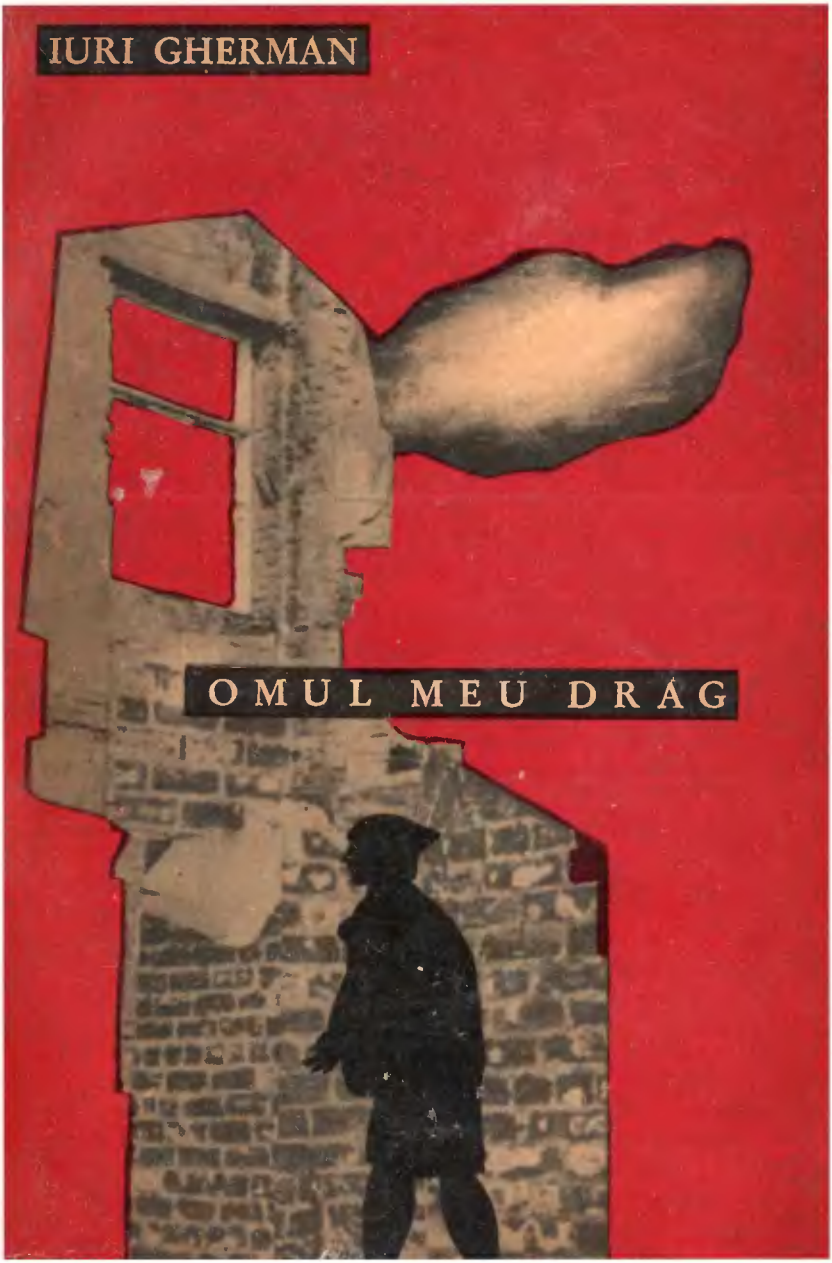

IURI GHERMAN

OMUL MEU DRAG

Roman

Traducere de
PERICLE MARTINESCU și IGOR BLOCK

București — 1965

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Coperta de : *H. Mavrodin*

Юрий Герман
ДОРОГОЙ МОЙ ЧЕЛОВЕК
Роман
Советский Писатель
1963

Nu voi lăuda virtutea cea cu grijă tăinuită, care nu se pronunță în nici un fel și nu dă nici un semn de viață, virtutea care se ferește să-și întîlnească potrivnicul și ocolește în chip ruşinos înfruntarea, cîtă vreme laurii se cuceresc cu sudoare și năduf.

John Milton

Cine e pasionat pentru o cauză trebuie să știe să lupte pentru ea, altfel nu merită să se mai apuce de ceva.

Johann Wolfgang Goethe

CAPITOLUL I

Trenul merge spre Apus

Expresul internaţional se urni din loc încet, aşa cum îi şade bine unui tren de clasă superioară. Cei doi diplomaţi străini traseră numaidecît, fiecare înspre el, perdeluţele de mătase ce acopereau geamul de cristal al vagonului-restaurant. Făcînd ochii mici, Ustimenko îi studia cu luare-aminte pe bărbaţii aceştia scunzi, vinoşi, cu alură de sportivi, aroganţi, îmbrăcaţi în haine negre de seară, cu ochelari pe nas, cu ţigări în gură şi cu inele pe deget. Străinii nu se sinchiseau de el. Scrutau cu atenţie încordată întinderea tăcută şi nemărginită a stepei, deasupra căreia, pe cerul întunecat al toamnei, plutea talgerul lunii. Ce şi-or fi închipuit oare dumnealor că au să vadă de îndată ce vor trece graniţa ? Incendii ? Război ? Tancuri germane ?

La spatele lui Volodea, maeştrii bucătari tocau cu satîrele carnea. De la plitele de gătit venea un miros îmbietor de ceapă prăjită. Bufetierea trecu pe lîngă el ducînd pe braţe o tavă încărcată cu sticle aburite, cu bere rusească de Jiguli. Era ora cinei. La măsuţa vecină, un gazetar american, burduhănos, curăţa cu degetele lui groase o portocală. Cei doi diplomaţi cu ochelari şi cu părul lins, semănînd leit unul cu altul, de parcă ar fi fost gemeni, ascultau respectuoşi „pronosticurile" de ordin militar ale ziaristului.

— Canalia ! izbucni Volodea.

— Ce spune ? îl întrebă Tod-Jin.

— Canalia ! repetă Ustimenko. E un fascist !

Diplomaţii clătinară din cap şi zîmbiră : faimosul gazetar făcuse, chipurile, un spirit. „Gluma asta a şi ajuns, în momentul de faţă, prin radiotelegraf la ziarul meu", îi lămuri el, azvîrlindu-şi în gură o felie de portocală. Avea o gură cît o şură, ca la broaşte, întinsă de la o ureche la alta. Tustrei străinii păreau foarte bine dispuşi, dar veselia lor spori şi mai mult cînd trecură la coniac.

— Păstrează-ţi firea, spuse Tod-Jin, uitîndu-se cu compătimire la Ustimenko. Trebuie să te stăpîneşti, da.

În sfîrşit, ospătarul se înfăţişă la masa lor şi le recomandă „nisetru călugăresc“ sau „cotlete de berbec“. Volodea consultă lista. Etalîndu-şi cărarea impecabilă, ospătarul încremeni într-o poziţie de aşteptare. Văzîndu-l pe Tod-Jin, cu aerul lui atît de sever şi cu faţa aceea imobilă, îl luă drept un oriental bogat, probabil un personaj foarte important.

— O sticlă de bere şi un *boeuf-Stroganoff*, comandă Volodea.

— Pentru mine, caşă şi ceai, adăugă Tod-Jin.

— Dă-o dracului, Tod-Jin, îl mustră Ustimenko. Am o groază de bani, nu te scumpi tocmai acum!

Tod-Jin repetă rece:

— Caşă şi ceai.

Ospătarul ridică din sprîncene şi se retrase cu o mutră îndurerată. Gazetarul american turnă coniac în paharul cu apă minerală şi îşi clăti gura, apoi îşi umplu pipa cu un tutun negru. Între timp, celor trei li se mai alăturase un al patrulea gentleman. Noul-venit părea că a descins nu din vagonul vecin, ci dintr-un roman de Charles Dickens. Era un individ clăpăug, cam chior, cu un nas ce semăna cu un cioc de raţă, cu gura mică şi smochinită, îmbrăcat într-un costum în dungi şi carouri. Lui îi adresase ziaristul gluma la auzul căreia Ustimenko simţi că-i îngheaţă sîngele în vine

— Nu! se rugă Tod-Jin de Volodea, apucîndu-l cu palma lui rece de încheietura mîinii. Nu ajută la nimic, da...

Dar Volodea nu-l auzea pe Tod-Jin, sau mai bine zis îl auzea, dar nici prin gînd nu-i trecea să se potolească. Se ridică — înalt şi zvelt în puloverul lui negru, uzat — şi sfredelindu-l pe ziarist cu o privire turbată, răcni în gura mare, în englezeasca lui groaznică, învăţată fără profesor:

— Hei, dumneata de colo, ziaristul ăla! Da, cu dumneata vorbesc...

Pe faţa grasă şi turtită a ziaristului se aşternu o expresie de nedumerire. Cei doi diplomaţi luară numaidecît o înfăţişare gravă şi arogantă. Personajul din romanele lui Dickens se făcu mititel în colţişorul lui.

— Dumneata, care te bucuri de ospitalitatea ţării mele! ţipă Volodea. De ospitalitatea ţării al cărui cetăţean am înalta cinste să fiu. Nu-ţi îngădui să faci asemenea spirite dezgustătoare, cinice şi mîrşave pe seama marei bătălii pe care o dă poporul nostru! Altfel te arunc din vagon la toţi dracii...

Cam aşa îşi închipui Volodea că vorbise. În realitate, însă, frazele pe care le rostise el erau şi mai încîlcite. Totuşi, se vedea bine că ziaristul îl înţelesese perfect, căci îşi lăsă în jos buza inferioară, scoţînd la iveală două şiraguri de dinţi mărunţi ca de peşte, ce-i împodobeau gura enormă de batracian. Dar îşi reveni repede, dat fiind că nu era el omul care să-şi piardă aşa, cu una cu două, sîngele rece.

— Bravo ! exclamă ziaristul şi chiar schiţă un gest, ca şi cum ar fi aplaudat. Bravo, entuziastul meu prieten ! Îmi pare bine că mica mea provocare te-a înfierbîntat. N-am parcurs încă nici o sută de kilometri de la graniţă, şi mi s-a şi oferit un material care va produce senzaţie... „Bătrînul vostru Pete era cît pe-aci să fie aruncat în plin mers dintr-un expres, numai fiindcă a făcut o mică glumă pe seama capacităţii de luptă a poporului rus“ — aşa va începe telegrama mea. De acord, impulsivul meu amic ?

Ce putea să-i răspundă bietul Volodea ?

Să-şi arboreze o mină rece şi să-şi vadă mai departe de mîncare ?

Chiar aşa şi procedă. Dar ziaristul nu-l lăsă în pace : trecu la masa lui, dornic să afle cine e tînărul, cu ce se ocupă, unde merge, de ce se reîntoarce în Rusia. Notîndu-şi răspunsurile în carnet, conchise :

— O, perfect ! Un medic misionar revine în ţară ca să lupte sub steagul...

— Ascultă ! i-o tăie Ustimenko. Misionarii sînt popi, pe cîtă vreme eu...

— Nici o grijă, bătrînul Pete nu face gafe, replică ziaristul, pufăind din pipă. Bătrînul Pete îşi cunoaşte cititorii. Dar, ia să-ţi văd muşchii : puteai, într-adevăr, să mă arunci din tren ?

A trebuit să-i arate bicepsii. Apoi bătrînul Pete şi-i arătă şi el pe-ai lui, după care declară că ar dori să bea un coniac cu Volodea şi cu prietenul lui, „acest Byron al Orientului“. Tod-Jin însă, după ce sfîrşi de mîncat caşa, dădu pe gît ceaiul său slab şi plecă. Volodea se hotărî să mai rămînă şi, sub privirile ironice ale diplomaţilor şi ale gentlemanului descins din romanele lui Dickens, avu încă mult de furcă cu bătrînul Pete, regretînd în fel şi chip incidentul stupid pe care-l provocase.

— Ce-ai făcut acolo ? îl întrebă Tod-Jin cu asprime în glas, cînd Volodea se întoarse în compartiment. După ce-l lăsă să vorbească, îşi aprinse o ţigară, pe urmă reflectă, abătut : Ei

sînt întotdeauna mai şireţi decît noi, da, doctore. Eram copil, uite-atîtica...

Şi Tod-Jin arătă cu mîna cît era de mic.

— Atîtica, da. Iar ei, oamenii de felul lui Pete ăsta, îmi dădeau bomboane. Nu, nu ne băteau ; ne dădeau bomboane. Maică-mea îmi mai trăgea cîte-o chelfăneală, da, fiindcă era bolnavă şi tare obosită. Şi-mi spuneam : am să fug la bătrînul Pete, ca să-mi dea întotdeauna bomboane. Pete le dădea şi celor mari bomboane, adică spirt. Noi îi aduceam piei şi aur, da. Pe urmă venea moartea... Bătrînul Pete e foarte şiret, foarte şiret, da...

Volodea oftă.

— O întîmplare caraghioasă ! Şi acum mă încondeiază, te pomeneşti. N-ar fi exclus să mă facă popă ori călugăr...

Se urcă în patul de sus, se dezbrăcă pînă la chiloţi, se întinse între cearşafurile reci, scrobite, şi deschise difuzorul. Se apropia clipa cînd urma să se transmită comunicatul Biroului Sovietic de Informaţii. Şedea nemişcat în aşteptare, cu mîinile sub cap. Tod-Jin stătea în picioare, la geam, contemplînd întinderile nemărginite ale stepei sub lumina lunii. În sfîrşit, Moscova vorbi : în ziua aceea, după cum anunţă crainicul, căzuse Kievul. Volodea se întoarse cu faţa la perete şi trase pătura peste cearşaf. Se gîndi, fără să vrea, la mutra individului ce-şi spunea Pete şi se încruntă, îngreţoşat.

— Lasă, nu-i nimic, spuse Tod-Jin cu glas sugrumat, U.R.S.S. va învinge. Va fi încă şi mai rău, dar pe urmă o să fie foarte bine. După noapte, vine dimineaţa ! Am auzit la radio : Adolf Hitler are să încercuiască Moscova, ca să nu scape nici un rus din oraş. Apoi zice că are să înece oraşul. El a hotărît, cică, totul, da. Vrea ca acolo unde a fost mai înainte Moscova să se facă o mare, şi capitala ţării comunismului să dispară pentru totdeauna. Dar eu cînd am auzit mi-am zis aşa : am învăţat la Moscova, deci trebuie să fiu acolo unde vor dumnealor să vadă o mare de apă. Pot să ţintesc cu puşca uliul drept în ochi. De iscusinţa asta e nevoie la război. Ţintesc şi samurul tot în ochi. Aşa am spus şi la C.C., cum îţi spun dumitale acum, tovarăşe doctor. Le-am spus că ei sînt lumina zilei şi dacă ei n-o să mai fie, o să se facă noapte veşnică. Aşa ar fi să fie pentru poporul nostru, da. Şi uite, acum mă duc iar la Moscova, mă duc pentru a doua oară. Nu mi-e teamă de nimic, nici chiar de gerul cel mai cumplit. Eu ştiu să fac de

toate la război... După un timp, întrebă : Ce zici, au să mă primească, nu-i așa ?

— Pe dumneata au să te primească, Tod-Jin, răspunse încet Volodea.

Apoi închise ochii...

...Văzu deodată caravana urnindu-se din loc. Moș Abatai o luase la goană, călărind alături de calul lui Volodea... Expresul de Orient duduia la îmbinările șinelor ; în răstimpuri, locomotiva șuiera prelung, cu putere... În jurul lui Volodea, caii stîrneau colbul drumului. Oamenii se strîngeau tot mai mulți și mai mulți... De unde și pînă unde o văzu pe Varia, pe un căluț cu coama bogată, pe care-l mîngîia peste greabăn cu palma ei lătăreață. Vîntul colbuit al Kharei îi flutura părul moale și încîlcit, iar tînăra Tuș își întindea brațele subțiri înspre el și plîngea. Oamenii, cunoscuți și aproape necunoscuți, îl însoțeau grămadă, oferindu-i brînza aceea acră, care-i plăcea atît de mult.

— Ia *kurut* ! Ia ! strigau unii. Ai să mănînci *kurut* la război și nevastă-ta o să împartă *kurutul* nostru cu tine...

— Am să-l împart ! încuviință Varia cu un semn din cap. Am să-l împart cu tine...

— Ia *arci* ! strigau alții, întinzîndu-i bucăți de brînză uscată. Nu se strică. Nevastă-ta o să împartă *arciul* cu tine...

— Ia, nu mai face nazuri, îl îndemna Varia. Știi doar cît e de bun !

— Ia *bîștak* ! se auzi altă voce, și un om îi întinse un boț de brînză de ren. Ia, doctore Volodea ! Ce, nu mă mai cunoști, doctore ? Tu mi-ai păstrat vîrsta încă pe atunci cînd nouă ne era teamă de spitalul tău...

— Adu-ți aminte de el, Volodea, îl înghiontea Varia. Nu-i frumos, zău ! Hai, Vova ! Cînd te văd așa distrat, simt că înnebunesc.

Caii lor mergeau alături. Varvara se uita la el cu ochii larg deschiși. Prin colbul care se îngroșa tot mai mult, îl asculta povestindu-i cum a scăpat el Khara de moartea neagră ; cît e de curajos și de bun, cu toate că se mai înfurie cîteodată ; cît de singur s-a simțit și de cîte ori s-a temut ; cît de mult i-a lipsit dragostea ei, prezența ei, mîinile ei lătărețe, calde și credincioase, ochii ei, ea însăși, tot ce lăsase el atunci, acolo, fără să-și dea seama ce pierdere cumplită și ireparabilă avea să fie aceasta. Dar acum ea era aici, lîngă el. La plecarea din Khara l-au văzut amîndoi pe tatăl lui Lamza, așteptîndu-i la margi-

nea drumului cu vînătorii lui. Erau mulţi, vreo cincizeci de oameni, toţi cu puştile culcate pe greabănul cailor. I-au întîmpinat cu o salvă în aer, urmată de încă una, după care caii lor, nişte cai minunaţi, mărunţi şi vînjoşi, cu coama mare, au luat-o înainte în galop, căci trebuiau vestite taberele îndepărtate să se pregătească şi ele, pentru a-l petrece pe doctorul sovietic Volodea.

— Eşti o figură, Vovik! îi şoptea Varvara pe un ton tărăgănat.

În taberele prin care treceau, Volodea se uita cu atenţie la feţele oamenilor, străduindu-se, dar de cele mai multe ori în zadar, să-şi amintească pe care anume l-a consultat şi unde — la dispensar sau în iurtă — care au fost operaţi şi care au fost trataţi la spital. Dar nu izbutea să-i spună Variei nimic despre nici unul din ei, pentru că acum zîmbeau toţi, nu ca atunci cînd i-a cunoscut el şi cînd erau în suferinţă. Acum erau iarăşi arşi de soare şi voinici, nu palizi şi slabi ca atunci. Acum îşi struneau caii, pe cînd atunci zăceau fără puteri şi erau aduşi la el fie sprijiniţi de subţiori, fie pe brancardă...

— Şi nu mai ţii minte cui i-ai păstrat vîrsta? îl întrebă Varvara, uitîndu-se în ochii lui. Eu nu l-aş fi uitat pe nici unul...

Caii lor mergeau în acelaşi pas, unul lîngă altul.

Pe urmă, Varia dispăru deodată. Volodea o pierdu pe neaşteptate, cu desăvîrşire şi pentru totdeauna. Unde erau oare mîinile ei, şi ochii ei larg deschişi, şi părul fluturînd în vînt? Nu i-a mai rămas nimic, decît o durere cumplită, de nesuferit...

— Linişteşte-te, îl mîngîia Tod-Jin, punîndu-şi mîna pe umărul lui gol. Nu ţipa, tovarăşe. Mai încet! După noapte, vine dimineaţa, da!

La capul lui Volodea pîlpîia lumina albastră. În lumina ei slabă, faţa lui Tod-Jin, brăzdată de zbîrcituri timpurii, părea îmbătrînită, ca faţa unui moşneag înţelept şi aspru.

— Da! repetă Tod-Jin încet de tot.

— Ce, am ţipat? întrebă Volodea, prudent.

— Da, răspunse Tod-Jin, cuibărindu-se în patul lui de jos.

— Şi ce am strigat?

— Ai rostit un nume rusesc. Chemai pe cineva cu nume rusesc.

— Cum îi ziceam? stărui Volodea, aplecîndu-se peste marginea patului, ruşinat de această întrebare. Cum îi ziceam, Tod-Jin?

Nu-şi dădea seama de ce ţinea cu tot dinadinsul să capete un răspuns. Poate numai fiindcă voia să audă rostit numele acela ?

— Variuha ! spuse Tod-Jin. Şi-ai mai strigat şi „Varka", tovarăşe doctor. O chemai, da...

„Da, gîndi în sinea lui Volodea, scrîşnind din dinţi. Ţie ce-ţi pasă ! Dar eu ? Eu cum am să trăiesc de-acum înainte ?"

Mici neplăceri, întîlniri şi cîteva aduceri-aminte

La un hop, camionul se zgîlţîi din toate încheieturile. Şoferul îi aruncă o privire chiorîşă lui Ustimenko şi-l sfătui :

— Ţin'te bine, călătorule. Drumul e ca la război. S-ar putea să dai de bucluc, înainte de vreme !

Ce bucluc ? Flăcăul ăsta bine legat, spătos, cu o scurtă ponosită de piele pe el, vorbea mereu în cimilituri.

Trecuseră de Borisovo. Din direcţia opusă venea încet un convoi de camioane încărcate cu maşini-unelte. Priveliştea era apăsătoare. În camioane se vedeau bărbaţi istoviţi şi posomorîţi în pufoaice şi paltoane încinse cu centuri, alături de copii toropiţi de somn, de bătrîni şi bătrîne speriate. Satul Glinişci ardea cuprins de vîlvătăi de la pod în sus, pînă la sediul sovhozului „Krasnogvardeeţ", vestit în toată regiunea. Nu sărise nimeni ca să stingă focul. Satul acesta, altfel o aşezare mare, întotdeauna plină de lume şi de larmă, părea pustiu. Numai dincolo de barieră, un grup de femei şi de fete săpau tranşee, iar nişte ostaşi, cu bluzele leoarcă de sudoare, coborau din camioane un fel de piramide mici de culoare cenuşie, pe care le împingeau cu nişte drugi de fier spre marginile şoselei.

— Ce-s astea ? întrebă Ustimenko.

— Aha, dumnealui nu ştie ! se răsti şoferul, vădit iritat. Dumnealui vede acum pentru prima dată toate astea ! Ia nu mai face pe prostul, călătorule, că nu se prinde. Auzi colo, dumnealui cică nu ştie ce-s alea obstacole, ce-s alea baraje de sîrmă ghimpată ! Poate nu ştii nici ce-s alea tranşee ? Ori poate nici n-ai aflat că e război ? Te pomeneşti că nă-i fi auzit încă ? „Ciuma brună" a dat năvală peste noi. Numai că noi o să le facem de petrecanie la toţi banditii ăştia. Aşa să şi spui acolo !

— Unde acolo ? întrebă Ustimenko nedumerit.

— Acolo, în străinătăţurile dumitale, de unde ai venit.

Volodea zîmbi fîstîcit : naiba l-a pus să-i înşire caraghiosului ăsta vigilent toate necazurile pe care le avusese în ultimele două zile cu paşaportul lui ? Unde mai pui că era îmbrăcat cu un pulover suspect şi cu un trenci de o croială neobişnuită, că avea o tunsoare cam fistichie şi fuma ţigări străine !

— Aveam pactul de neagresiune şi sigur că n-am putut să ne mobilizăm în doi timpi şi trei mişcări, explică şoferul pe un ton sfătos. Dar fii pe pace că fritz-fascistul tot aici o să-şi găsească sfîrşitul. Să nu-ţi intre cumva în cap că ai să răzbaţi mai departe de Uncia !

— Vezi că te plesnesc ! izbucni Ustimenko.

Şoferul îi arătă atunci, cu stînga, coşcogea cheie franceză pe care o ţinea de mult la îndemînă.

— Sînt la post, bagă de seamă ! mîrîi el, învîrtind fără rost volanul. Şezi cuminte, că de nu, îţi sfărîm ţeasta...

Volodea ridică din umeri :

— E stupid !

Era într-adevăr stupid, în genul istoriei cu „bătrînul Pete" în tren.

— Dacă e stupid sau ba, au să vadă cei în drept, replică şoferul după o clipă de gîndire. Aşa că şezi binişor, nu mai piui şi nu te juca cu nervii mei...

Deasupra oraşului se aşternea o perdea groasă de fum, atît de groasă încît nu se mai vedeau coşurile fabricilor — nici cel de la „Krasnîi Proletari", nici cel de la fabrica de cărămizi, nici cel de la fabrica de ciment şi nici cel de la „Marxist". Cupolele catedralei erau şi ele învăluite în fum.

La postul de control de la intrarea în oraş, şoferul prezentă permisul, după care îl categorisi pe Volodea, absolut convins de ceea ce spunea :

— E un spion, un diversionist. Scăpaţi-mă de el, fraţilor. O fi avînd asupra lui cine ştie ce arme, şi eu care n-am decît o cheie franceză... Luaţi-mi repede declaraţia, pentru că la ora paisprezece fix trebuie să mă prezint la comisariatul militar.

Un militar tinerel cu două romburi la petliţe, tulburat şi îngrijorat peste măsură din pricina cazului extraordinar care-i căzuse pe cap, cercetă îndelung paşaportul lui Volodea, examină ştampilele şi vizele de tot soiul, nu pricepu nimic şi întrebă, încurcat :

— În ce scop aţi venit aici ?

— Am venit pentru că aici m-am născut, aici am făcut şcoala şi institutul de medicină, şi pentru că ţin de comisariatul militar al raionului Uncia. Sînt medic, e lămurit ? Mobilizabil...

Dincolo de peretele din placaj se auzi glasul agitat al şoferului :

— A fost paraşutat, e cît se poate de clar. Observaţi cum e tuns ; nu e ras la ceafă. Şi are un miros.., Ce fel de colonie o mai fi şi asta ?

— Ia ascultă, ripostă Ustimenko, zîmbind de data aceasta. Să admitem că sînt un diversionist. Dar atunci ce-mi trebuie paşaport ? Îi crezi oare chiar atît de proşti pe fascişti ?...

— Dumneata să nu-mi faci aici agitaţie pentru fascişti, se încruntă militarul. Auzi la el !...

Apoi mai frunzări o vreme paşaportul lui Volodea, după care îl întrebă prompt, sfredelindu-l cu ochii lui de adolescent :

— Numele ?

— Ustimenko ! răspunse tot atît de prompt Volodea.

— Unde ai locuit ? Ce străzi cunoşti din oraş ? Cine te ştie aici ? Ce institut zici că ai absolvit ?

Drăguţul de el ! Ce iscusit anchetator se închipuia a fi în clipele acelea ! Şi cît de bine semăna acum cu doctorul Vasea tinerelul acesta cîrn, cu romburi la petliţe, cu obrajii îmbujoraţi de emoţie, grozav de tulburat că a pus mîna pe un spion autentic, viclean şi perfid !...

— Şi mai are obrăznicia să întrebe de ce arde satul Glinişci, se auzi de dincolo glasul şoferului. El nu ştie, păpuşelul...

E greu de spus cît ar mai fi durat povestea asta, dacă în încăperea unde i se lua interogatoriul lui Volodea nu şi-ar fi făcut apariţia Adam Egorovici, profesorul de fizică de la şcoala medie, întotdeauna atît de sever cu elevii. Numai că acum profesorul nu mai era omul acela de altădată, trecut de ani, cu o hăinuţă modestă pe el. În faţa lui Volodea stătea un militar autentic, cu bluza bine ajustată, cu diagonală şi cu pistol la şold.

— Să trăieşti, Ustimenko ! îl întîmpină Adam Egorovici cu aceeaşi voce impasibilă şi calmă cu care vorbea la şcoală, ca şi cum n-ar fi trecut atîţia ani de-atunci. Dumneata eşti spionul înveterat ?

— Eu, răspunse Volodea, ridicîndu-se de pe scaun cu sentimentul că e din nou şcolar. Ştiţi, am paşaport...

Cu gestul său obişnuit de altădată, cînd lua teza la fizică din mîna elevului, Adam apucă paşaportul, îl frunzări, apoi i-l restitui lui Volodea cu un oftat :

— Pîrdalnic lucru, cum trece vremea ! Ştii, nu mi-aş fi închipuit că din dumneata ar putea să iasă un doctor.

— Sînt un medic oarecare, răspunse Volodea, bucurîndu-se, fără să ştie de ce, să constate acest aer brav la Adam. Nici eu nu mi-aş fi închipuit să vă văd militar...

Adam zîmbi şi oftă.

— Nu ştim niciodată ceea ce ar trebui să ştim unii despre alţii, spuse el cu aceeaşi voce cu care vorbea la şcoală despre kilo-calorii şi gram-calorii. Te agiţi, alergi şi într-o bună zi te pomeneşti cu un băieţandru că s-a şi întors de peste hotare, om umblat...

Petrecîndu-şi braţul pe după umerii lui Volodea, Adam îl scoase din baraca scundă unde cu puţin mai înainte Ustimenko fusese luat drept un spion înveterat. Ordonă apoi să fie chemat şoferul cel vigilent. În timp ce acesta, ascunzînd nemulţumit sub banchetă cheia franceză, pornea motorul cu manivela, Adam spuse cu o voce nefiresc de blîndă :

— Mergi sănătos, Ustimenko. Războiul n-o să fie scurt şi nu prea cred să ne mai vedem vreodată. Îmi pare rău că erai slab la fizică. Nu sînt un profesor prost şi noţiunile de bază pe care le dăm noi la şcoală ţi-ar fi fost de mare folos mai tîrziu. Să ştii, nu făceai bine că priveai şcoala de sus.

— Ştiu ! răspunse Volodea cu voioşie în glas. Acum îmi dau bine seama de toate, dar e cam tîrziu. Tot aşa e şi cu limbile. Nici nu vă puteţi imagina cît m-am chinuit acolo cu engleza. O învăţam noaptea, fără profesor...

— Bine, bine, îl întrerupse Adam. Foarte bine ! În tinereţe sîntem toţi nişte genii, pe urmă devenim simpli lucrători. Şi nu e chiar aşa de rău. Adio !

Volodea îşi reluă locul lîngă şofer şi trînti portiera maşinii. Un soldat cu boneta pe cap ridică bariera. Şoferul întrebă, paşnic :

— Mai ai ţigări ?

— Din cele de spion, răspunse Volodea.

— Nu mă lua chiar aşa, frăţioare, făcu împăciuitor şoferul. Pune-te în situaţia mea. Frizura asta a dumitale...

— Iar începi.

— Tunde-te ca lumea, omule, îl sfătui şoferul. Vezi că în direcţia asta băieţii noştri sînt foarte atenţi. Şi trenciul ăsta, măcar că e fain, mai dă-l încolo, şi să nu-ţi pară rău de el...

Ustimenko nu-l asculta. Din faţă venea o coloană de tancuri. Erau puţine şi înaintau anevoie. După felul cum arătau, Volodea îşi dădu seama că se întorceau dintr-un infern. Unul se smucea mereu în dreapta şi era acoperit cu o pojghiţă ciudată, ca şi cum ar fi fost pîrjolit. Altul avea blindajul plesnit. Al treilea nu se putea mişca şi era tras de un tractor.

— Au avut de îndurat, nu glumă, sărmanii, constată şoferul. Asta e şi specialitatea mea.

— Eşti tanchist?

— Îhî. Acuşi predau camionul, îmi iau gamela şi „rămîneţi, fetelor, cu bine!"

— Pe mine mă laşi la monumentul lui Radişcev, îl rugă Volodea. Ţi-e în drum?

— S-a făcut!

Cînd şoferul frînă, Volodea se simţi străbătut de un fior: o mai fi trăind oare mătuşa Aglaia după bombardamentele astea, o mai fi rămas oare întreagă casa care altădată i se părea atît de mare?

Casa era neatinsă. Rămăsese în picioare şi scorușul de sub geam, de sub geamul în dreptul căruia a sărutat-o el pe Varvara în ziua aceea vîntoasă. Totul să fi fost oare cu adevărat?

„Trebuie să-mi faci o declaraţie de dragoste! îi ceruse atunci Varvara, pe un ton aspru. Tu nu eşti om rău, ba eşti chiar bun. În timpul liber."

Acum însă Varvara nu mai e aici.

Uşa era încuiată. Pe platforma scării căzuse tencuiala de pe pereţi. Un perete crăpase, probabil din pricina zguduiturii produse de vreo bombă. Dincolo de fereastra fără geamuri se legăna în vînt scorușul. Bine te-am găsit, scoruşule! A fost vreodată ceva pe aici, ori nimic în afară de urletul sirenelor şi tirul bateriilor antiaeriene?...

Bătu la uşa apartamentului vecin, apartamentul 7. Locatarii nu ştiau nimic de mătuşa Aglaia. Cineva a văzut-o o dată, dar cînd anume nu putea să spună. Nu l-au lăsat pe Volodea nici măcar să intre în vestibul: erau veniţi de curînd şi nu cunoşteau pe nimeni...

Cu inima strînsă de durere mai dădu o dată ocol casei. Îşi lipi palma de trunchiul neted şi viu al scorușului şi oftă adînc. Apoi îşi văzu de drum. În piaţa oraşului fu surprins de un

bombardament cumplit. „Junkers"-urile atacau în picaj, urlînd înfiorător. Se vede treaba că luau vechea piață de pe malul rîului drept un obiectiv militar. Ori poate țînteau catedrala? Transpirat, plin de praf și de var, Volodea ajunse în cele din urmă la comisariatul militar, care se afla în strada Prirecenskaia. Dar și acolo găsi toate ușile încuiate. Bombardierele se retraseră. Deasupra orașului se așternu din nou o perdea groasă de fum și de funingine. Tunurile antiaeriene amuțiră și ele. Curelele rucsacului îl tăiau la umeri. Volodea zăbovi puțin pe treptele unei case. Apoi își aduse aminte că aici, în curtea asta, locuise cîndva, într-o aripă a casei, Prov Iakovlevici Polunin. Îl cuprinse o dorință aprigă să vadă căsuța aceea, să intre în cabinetul lui Polunin, să mai privească o dată vechiul telefon, marca Ericsson, la care formase în noaptea aceea numărul Variei: șase treizeci și șapte...

Tîrîndu-și rucsacul într-o mînă, pășind greu, se opri în dreptul căsuței și, zărind o fereastră deschisă, întrebă sfios:

— Vă rog, aici stă familia Polunin?

La fereastră apăru o femeie corpolentă, nu prea bătrînă. Îngustîndu-și ochii, femeia îl învălui pe Volodea într-o privire cercetătoare, apoi rosti:

— Și ce dorești dumneata?

— Nimic deosebit, răspunse Ustimenko, oarecum fîstîcit la auzul acestei voci cunoscute, o voce ironică și poruncitoare. I-am fost elev lui Prov Iakovlevici, sau mai bine zis, sînt un discipol al lui și m-am simțit îndemnat...

— Atunci intră! porunci femeia.

Volodea intră timid, își șterse tălpile de preșul de la ușă și spuse, mirîndu-se el însuși cît de adînc se întipăriseră toate în memoria sa:

— Nu v-am văzut niciodată, dar îmi aduc bine aminte cum într-o seară i-ați explicat lui Prov Iakovlevici unde e ceaiul și marmelada. Vorbeați din altă cameră și vă plîngeați că sînteți căsătoriți de douăzeci și doi de ani și că dînsul nu vă lasă să dormiți...

Văduva lui Polunin închise o clipă ochii; fața ei părea încremenită. Dar, scuturînd deodată din cap, parcă pentru a-și alunga aducerile-aminte reînviate de Volodea, îi zîmbi cu multă vioiciune și căldură și, strîngîndu-i mîna, îl trase peste prag în camera aceea unde se vedeau, ca și altădată, rînduite în stelaje, cotoarele cărților din uriașa bibliotecă a lui Polunin și

unde, stînd lîngă biroul profesorului, Volodea aflase de existența celebrei lui cartoteci. Nimic nu s-a schimbat aici. Pînă și mirosul care stăruia în cameră rămăsese același : mirosea a cărți și a spital, și se mai simțea încă duhoarea tutunului acela tare din care Prov Iakovlevici își răsucea țigările.

— Ia loc ! îl îndemnă văduva lui Polunin. Arăți foarte obosit. Vrei să-ți fac o cafea ? Și hai să facem cunoștință : mă numesc Elena Nikolaevna. Dumneata ?

— Ustimenko.

— Și mai cum ?

— Vladimir Afanasievici, răspunse Volodea, roșind. Dar Prov Iakovlevici nu-mi spunea niciodată așa.

Femeia îl privi cu un zîmbet ușor. Ochii ei mari, luminoși, păreau că răspîndesc sclipiri. Cînd zîmbea, lumina asta îi colora în așa fel fața palidă, cu gura mare, încît părea de o frumusețe neasemuită. Era însă de ajuns să cadă pe gînduri, ori să-și împreuneze sprîncenele subțiri la rădăcina nasului, ca să devină nu numai urîtă, dar chiar neplăcută la vedere, dură, ironică și severă.

„În femeia asta sînt două ființe, nu una, gîndi Ustimenko. Polunin s-a îndrăgostit de ea cînd a văzut-o zîmbind, și pe urmă n-a mai avut încotro."

Gîndul acesta îl înfioră, ca și cum ar fi descifrat o taină a răposatului Polunin, ascunsă cu grijă. Volodea, furios, se străduia să se gîndească la altceva.

Elena Nikolaevna aduse cafeaua foarte repede, încît s-ar fi zis că o avea gata fiartă la venirea lui Volodea. Ustimenko goli ceașca mare cu plăcere, din cîteva sorbituri, frigîndu-se, după aceea mai ceru una.

— Știu de ce ai venit, spuse Elena Nikolaevna, privindu-l drept în ochi. Și încă, precum se vede, în mare grabă, cu rucsacul în spate.

— De ce ? întrebă mirat Ustimenko.

— Nu vrei să recunoști ?

— Pe onoarea mea dacă înțeleg ceva, spuse Volodea cu toată sinceritatea și chiar pe un ton ceva mai ridicat decît s-ar fi cuvenit. Treceam pe aici cu totul întîmplător, după bombardament...

— Vrei să spui că nu știi de însemnările pe care le făcea Prov Iakovlevici despre studenții lui ? Nu știi ? Și nu pentru aceasta ai venit ?

— Nu pentru asta! exclamă Volodea. Aveţi cuvîntul meu de onoare că nu ştiu absolut nimic...

— Şi nici nu vrei să ştii? întrebă în aceeaşi clipă Elena Nikolaevna, cu un zîmbet ostil, punînd ceaşca pe tavă. Asta vrei să spui?

— Ba, aş vrea, firește, să ştiu, răspunse Ustimenko, străduindu-se să rămînă „în limitele" bunei-cuviinţe, dar asta n-are, la urma urmei, cine ştie ce importanţă. Aş vrea să vă întreb un singur lucru: toată cartoteca lui Prov Iakovlevici a rămas, ca să zicem aşa, inactivă? Nu s-a interesat nimeni de ea? Cunosc oarecum sistemul după care Polunin selecta materialul şi nu-mi vine să cred ca totul să fi rămas la locul său. Ori poate n-aţi vrut ca materialul acesta să cadă în alte mîini?

— În ale cui? întrebă cu răceală în glas Elena Nikolaevna. Aici la noi nu există alte mîini decît ale profesorului Jovtiak. El s-a interesat într-adevăr, a examinat totul, şi încă foarte atent. A cercetat lucrurile acestea îndelung, ba chiar le-a „studiat", ca să folosesc propria lui expresie. Dar a ajuns, în privinţa arhivei şi a cartotecii, la o concluzie negativă. Atît de negativă, încît, după cum am aflat, a declarat undeva, într-o instanţă superioară, că dacă ar fi ştiut mai înainte cum îşi petrecea timpul liber profesorul Polunin, i-ar fi arătat el acestui „aşa-zis profesor"...

— Cum adică?

— Uite aşa. Profesorul Jovtiak a caracterizat întreaga arhivă a lui Polunin drept o culegere de anecdote dezgustătoare, imorale şi de-a dreptul negative despre istoria ştiinţei, în stare doar să abată studenţimea sovietică de la misiunea ei de a sluji omenirea...

— Bine, dar e lucru ştiut că Jovtiak e un nemernic, zise Volodea calm. Dar nu el hotărăşte totul. Ganicev, de exemplu...

— Ganicev nu e un exemplu, îl întrerupse Elena Nikolaevna. Ganicev şi „exemplu"! Ganicev s-a ţinut o vreme de Prov, dar pe urmă a cam rămas în urmă. Prov a presimţit ruptura şi chiar a consemnat-o într-una din însemnările sale. De altfel, Ganicev e bolnav, slăbit...

— Dumneavoastră nu plecaţi de aici? o întrebă Volodea.

— Aş vrea să plec, dar acum e foarte greu. Aproape imposibil...

Surprinzînd privirea lui Volodea aţintită asupra stelajului şi a sertarelor cartotecii, cărora Polunin le zicea „sicriaşe", Elena Nikolaevna spuse cu asprime în glas:

— Astea am de gînd să le ard. Aici e închis tot clocotul ideilor lui, toate impasurile prin care a trecut, toate chinurile îndurate de conştiinţa lui...

Văduva lui Polunin vorbea cam ca din carte, dar vocea ei profundă trăda atîta sinceritate, încît Volodea aproape nici nu observă cît de pretenţioase erau frazele pe care le rostea dînsa.

— Mai bine ar fi scris manuale, adăugă ea cu mîhnire. De cîte ori i s-a propus acest lucru, de cîte ori a fost rugat s-o facă! Dar Prov Iakovlevici zîmbea: „Dumnealor îşi închipuie, Liolia, că în profesia noastră poţi să întocmeşti un manual aşa cum ai scrie o carte de bucate". Totuşi cei care scriu manuale sînt mult mai puţin înzestraţi decît Prov. Manualele se caută întotdeauna şi dacă eu aş fi văduva unui autor de manuale...

Nu-şi sfîrşi fraza, tulburată de privirea fixă şi dezaprobatoare a lui Volodea. Dar el abia o mai auzea. Pe el îl frămînta acum un singur gînd: arhiva lui Polunin nu trebuie să se piardă. Spuse deodată, cu fermitatea aceea brutală care-i era proprie:

— Cu cărţile e într-adevăr mai greu. Cartoteca, însă, o s-o îngropăm în pămînt. O s-o ascundem. Nu se poate să i se dea foc. Ce importă războiul? O să ţină un an, cel mult doi. Văd că aveţi în spatele casei un fel de grădiniţă; acolo o îngropăm.

— Eu nu-s în stare să sap, obiectă tăios Polunina. Inima mea nu e bună de nimic.

— O îngrop eu. Dar în ce-o punem?

Cotrobăind prin casă, ca un stăpîn, printre geamantanele care stăteau gata pregătite pentru evacuare, Ustimenko dădu peste un cazan de rufe. Era un cazan mare de zinc, de cîteva vedre, şi avea un capac care se închidea perfect. Mai găsi şi două albii, tot de zinc, amîndouă de aceeaşi mărime. Volodea alese în grădiniţă un loc potrivit, scuipă în palme şi, în amurgul care se lăsa, începu să sape un fel de şanţ. În Zarecie bubuiau înfundat tunurile. Scrumul fierbinte al incendiilor era purtat din oraş, în jos, spre Uncia. Pe cerul tot mai întunecat se perindau mereu, duduind sacadat, sinistru, bombardierele inamice. La nodul de cale ferată, rezervoarele de petrol săriră în aer. Volodea săpa de zor, furios că oboseşte prea repede, ca o fată, blestemîndu-şi stîngăcia pe care o dovedea în treaba asta. În sfîrşit, la căderea nopţii, o dată cu liniştea care se aşternu pe neaşteptate, mormîntul cartotecii lui Polunin fu gata şi lăzile de zinc — cazanul de rufe şi racla alcătuită din cele două albii împreunate — fură coborîte în pămînt. Plîngînd încet, ca şi

cum ar fi asistat cu adevărat la o înmormîntare, Elena Nikolaevna rămase lîngă Ustimenko pînă cînd acesta nivelă pămîntul şi împrăştie deasupra tainiţei un strat de cărămidă pisată, peste care aruncă apoi cîteva bucăţi de tablă ruginită de la un acoperiş vechi şi mai multe cioburi de geamuri sparte în timpul bombardamentelor. În felul acesta, ascunzătoarea semăna cu o groapă de lături...

— Gata, spuse Volodea, ridicîndu-se şi întinzîndu-şi oasele frînte de oboseală. Şi acum, la revedere!

— Nu vrei să mănînci ceva? îl pofti Polunina, dar fără prea multă insistenţă.

Volodea simţea o foame năprasnică, iar pe de altă parte era riscant să umble prin oraş, în toiul nopţii, cu un paşaport în buzunar. Totuşi, plecă. În drumul spre casa Varvarei, pînă în strada Krasivaia, cunoştea curţile cu două ieşiri şi cîteva ulicioare dosnice unde nu-l putea dibui nici o patrulă de control. Îşi petrecu peste umeri curelele rucsacului şi porni la vale, gîndindu-se cu amărăciune ce-ar zice Polunin dacă ar şti că scumpa lui cartotecă era să fie pusă pe foc şi că Elena Nikolaevna ar fi vrut să fie văduva unui autor de manuale...

În timp ce mergea pe drum, îşi reaminti astfel de însemnările lui Polunin şi o clipă regretă că n-a putut afla ce gîndise Prov Iakovlevici despre el. Dar lucrul acesta i se părea acum cu totul lipsit de importanţă, o preocupare secundară, o dorinţă meschină şi egoistă.

Minunatul doctor Ţvetkov

— Trag mereu, nu se lasă! murmură moş Mefodi. Nu le pare rău de bombe!

Ochii lui mici aveau o privire pătrunzătoare şi ostilă, care-l făcea pe Volodea să se înfioare, ca şi cum el ar fi fost vinovat că nemţii au ajuns pe malul drept al Unciei şi că în Ciornîi Iar au răzbit tancurile lor.

— Mănîncă, mănîncă, îl îndemnă bătrînul, cu un oftat din adîncul pieptului. Nu te gîndi, că avem berechet plătică în sos tomat. Şi tot nu-i chip s-o ascundem aici, la Kamenka. Mai bine să ne plesnească nouă burţile, decît să le rămînă nemţilor!

Casa se mai cutremură o dată şi încă o dată. Moşneagul clătină din cap:

— Aştia fac război, nu glumă! Nu duc lipsă de nimic. Ba chiar, să mă ierţi, cică fac benzină din urină, la alambic. Ca să vezi unde-au ajuns cu ştiinţa lor! Stau fasciştii acasă la ei şi urinează pe rupte în bidoane. Şi cînd se umplu bidoanele, le dau la stat. Aşa să fie, Vladimir?

— Prostii! răspunse Volodea, tăios.

— Mai bem, ce zici? întrebă moşneagul. Şampania asta mi-a dat-o un tovarăş militar. A scos-o din maşină şi mi-a zis: „Bea, moşule, că ţine de saţ". Bem?

Dopul sări în tavan. Mefodi răsuflă adînc:

— Nu face doi bani. Apă chioară! Şi mai scrie pe ea „demisec"! Asta ce-o mai fi însemnînd?

Bătrînul era cherchelit de-a binelea. Volodea începuse să se plictisească. Nu putea să plece pînă dimineaţa, aşa că se vedea nevoit să asculte toate palavrele lui şi să dea din cap. De altminteri, îi era milă de moşneag. Ce-o să facă el singur la Kamenka? Cum de l-au lăsat aici? Să-l fi uitat oare?

— Mîine plec! se lăuda Mefodi. Nu rămîn eu sub nemţi. Nu mă plec eu dinaintea potăilor ăstora! Aglaiuşka aşa mi-a zis: dumneata, unchiule, să te duci la Kamenka...

— Dar unde-o fi ea acum? Poţi să-mi spui? întrebă Volodea.

— Apăi mie, frăţioare, nu-mi spune nimeni nimic, nici ce face, nici unde se duce, se întărîtă bătrînul, nu fără amărăciune în glas. Eu, cu bătrîneţile: ascult şi fac ce mi se spune şi nu sar cu întrebările. La urma urmelor, degeaba aş vorbi, că tot nu mă ia nimeni în seamă, ba mă mai aleg şi cu cîte-o ocară, ca să nu mă vîr unde nu-mi fierbe oala. Ce mai la deal la vale, Vova, şi azi e tot aşa ca pe vremea cînd eram ordonanţă: măi, Ivane-prostovane, dă-mi un foc, marş la loc.

— Vorbeşti şi dumneata...

— Las' că ştiu eu ce spun! Trase cu urechea şi observă: S-a potolit. S-au dus fasciştii la culcare. La ei, cică, toate alea îs aşa cum scrie la regulament: atîta faci război, atîta te hodineşti.

Gazorniţa începu să pîlpîie. Mefodi se sperie:

— Gata! Hai fuga la culcare, că nu mai e gaz.

Pe întuneric, Volodea avea parcă mai mult chef de vorbă. Culcat în patul Varvarei, întreba ori aducea vorba de ea, chipurile aşa, în treacăt, numai pentru ca să mai afle cîte ceva de la bătrîn şi fiecare amănunt îl bucura şi-l chinuia

totodată. Mefodi, însă, ştia prea puţine despre Varvara. Şi apoi, le încurca pe toate, se bîlbîia mereu.

— Gubin n-a mai dat pe-aici. Varvara asta e cam zurlie, aici te îmbie, aici te alungă. Într-o vreme s-a apucat iarăşi de comediile ei, dar pe urmă s-a lăsat păgubaşă. Nu-i de mine, bunicule! zicea. Meseria asta nu-i pentru mine! Dar dumnezeu ştie la ce meserie se gîndea cînd spunea aşa — la inginerie, ori poate la aceea de comediant? Cîteodată o năpădea plînsul, dar parcă poţi să ştii din ce pricină? Altfel e bine îmbrăcată, frumuşică, şi are o pielicică albă...

Dar nu astea ar fi vrut Volodea să afle de la el. Bătrînul îşi dădea seama că nu spune ceea ce tînărul ar fi dorit să afle şi că nu se pricepe să vorbească aşa cum s-ar fi cuvenit, dar el n-avea de unde să ştie ce se petrece în sufletul lui Ustimenko, astfel că, după ce mai bombăni o vreme în întunericul înăbuşitor, începu să se scarpine pe tot trupul şi sfîrşi prin a declara pe un ton ursuz:

— Las' că nici tu nu ţi-ai pierdut vremea degeaba pe-acolo, prin străinătăţuri!

— Ce vrei să spui cu asta? îl luă de scurt Volodea.

— Jenea a auzit multe despre tine. E băiat dezgheţat şi, în socoteli de-alde astea, ştie el să se descurce...

— Bine, bine, se potoli Volodea cu un glas plictisit. Acum, hai să dormim...

Dar nu putu să adoarmă. Aci i se părea că simte în patul acesta, în care Varia nu mai dormise de mult, mireasma caldă şi proaspătă a părului ei; aci i se năzărea că-i vede ochii mari îndreptîndu-se asupra lui, supărată şi bucuroasă totodată că Ustimenko ăsta, care întîrzie mereu, „a venit" în sfîrşit; aci avea impresia că dintr-o clipă în alta ea se va întoarce — nu se poate să nu se întoarcă — aici, în casa ei din strada Krasivaia, la care Volodea se gîndise atît de mult toţi anii aceştia din urmă...

Moş Mefodi dormea dus, sforăind subţire pe nas şi bolborosind ceva în somn. Volodea fuma, cu ochii deschişi, năpădit de gînduri. În întunericul şi liniştea stranie care stăruia în casa Stepanovilor, avea sentimentul că războiul şi nemţii de pe malul celălalt al Unciei, că tunurile şi avioanele lor care bombardează Zarecie, Iamskaia, Vokzalnaia, că tancurile fasciste, despre care se spunea că intraseră încă de ieri în Ciornîi Iar, toate acestea la un loc, precum şi îngroparea arhivei lui Polunin, precum şi faptul că el însuşi, Volodea, fusese luat

drept un diversionist, sînt doar un vis urît, o halucinaţie. Şi i se părea că e destul să se trezească, să se ridice din pat, pentru ca toate astea să se destrame, aşa cum se destramă ceaţa sub razele calde ale soarelui de dimineaţă, şi pentru ca totul să fie numaidecît dat uitării...

Dar o dată cu ivirea dimineţii nu se destrămă nimic şi nimic nu putu să fie dat uitării.

Deşi nu ştia ce înseamnă războiul, deşi înţelegea greu ce se întîmplă în jurul lui, în dimineaţa aceea pricepu totuşi că oraşul în care a crescut, în care a învăţat şi s-a maturizat, oraşul acesta nu se va mai putea apăra, că va fi pustiit, pîrjolit, dărîmat, şi nu va trece mult pînă cînd va fi pomenit într-un comunicat printr-o frază ce va anunţa că în urma unor lupte grele şi de lungă durată, care au provocat inamicului mari pierderi în oameni şi materiale de război, trupele noastre s-au retras...

Cînd ieşi în zori din casa Stepanovilor, tot oraşul ardea. Era cuprins de la un capăt la altul de vîlvătîi atît de groase şi de înfiorătoare, încît pînă şi cerul albastru şi limpede al dimineţii se acoperise de fum. Prin norii aceştia de funingine, străbătînd străzile sfîrtecate de bombe, cu firele electrice culcate la pămînt, cu liniile de tramvai îndoite, cu stîlpii scrijeliţi de schije, unităţile Armatei Roşii, istovite după atîtea lupte, se îndreptau spre răsărit. Strada Krasivaia şi strada Kosaia erau ticsite de camioane, de căruţe, de ostaşi pe jos şi călări, de tractoare şi automobile. Militarii păşeau cu capul în pămînt, simţindu-se parcă vinovaţi că trebuie să plece şi de-aici. Din loc în loc, cîte unul, zdrobit de oboseală, cerea puţină apă de băut la ferestrele din cale. Dacă-i întrebai ce-o să se mai întîmple de aici încolo, oamenii răspundeau cu amărăciune în glas:

— Sînt tari! Vin puhoi!

La comisariatul militar, lui Volodea i se spuse că n-au timp să se ocupe de el acum şi fu sfătuit să-l aştepte pe comandant. Ieşi afară şi se aşeză pe treptele de la intrare. Aici, în strada Prirecinaia, era mai multă linişte, dar funinginea neagră şi rău mirositoare a incendiilor se aşternea pe caldarîm. În aerul îmbîcsit de fum, i se părea că aude necontenit un vuiet monoton şi sfîşietor; poate era trosnetul flăcărilor învîrtejite, sau poate bocetele îndepărtate ale bătrînelor amestecate cu plînsetele copiilor şi cu înjurăturile bărbaţilor, care îşi părăseau meleagurile de baştină...

Apoi se lăsă tăcerea. Atacul aerian luase sfîrşit; la radio se anunţă încetarea alarmei. Cînd sosi comisarul militar, Volodea îi ieşi înainte şi-l opri în faţa treptelor. Comisarul, care arăta istovit, luă paşaportul lui Ustimenko, îl suci şi pe o parte şi pe alta, după care îi spuse:

— Dumneata trebuie să te duci la Moscova. Acolo ţi s-au făcut formele, nu?

— Bine, dar ţin de comisariatul militar al raionului Uncia, replică Volodea, iritat. Sînt perfect sănătos şi pot să lupt, văd însă că dumneavoastră...

— O să ai destul timp să lupţi! îi răspunse comisarul, apoi, aducîndu-şi parcă aminte de ceva, se mai uită o dată la paşaport şi pronunţă: Ustimenko?

— Da, Ustimenko.

— Nu eşti cumva rudă cu Aglaia Petrovna?

— Sînt. Are vreo importanţă?

— Are. Mă aştepţi aici, afară, la umbră, pînă termin treburile, pe urmă mergem împreună la ea...

După aceasta, comisarul se îndepărtă, fără a-l mai lua în seamă pe Volodea. În momentul acela, în faţa clădirii opriră două camioane. Cîţiva ostaşi în cizme cu carîmbii de pînză impermeabilă, echipaţi cu efecte noi-nouţe, cam trecuţi de prima tinereţe, începură să care, cu un aer grav, în camioane nişte baloturi cusute, în care se aflau probabil documente, apoi mai multe lăzi bătute în cuie şi legate cu sfori, nişte cufere verzi şi, în cele din urmă, mobilierul comisariatului.

Cu inima uşurată, fericit că mătuşa Aglaia e în viaţă şi că în curînd are s-o revadă, Volodea închise pleoapele, ca să-şi adune gîndurile. Îşi închipuia scena revederii. I se părea că o vede aievea pe Aglaia, cu obrajii îmbujoraţi, cu licărirea aceea din ochii ei negri, puţin oblici, şi la un moment dat crezu că-i aude vocea, clipi, se uită în lungul străzii, dar în faţa lui îl zări pe Postnikov. Proaspăt ras, cu ţinuta îngrijită, cu nişte pantaloni bufanţi, vechi, cu un veston de croială militară, Ivan Dmitrievici examina cu ochii lui reci şi pătrunzători clădirea comisariatului militar, camioanele, baloturile cu documente. Deşi părea foarte calm, Volodea ghici că bătrînul medic era totuşi frămîntat de un mare şi mistuitor năduf.

Sub imboldul unei dorinţe nestăvilite de a-i strînge cît mai repede mîna, Volodea se avîntă spre Postnikov, dar în aceeaşi clipă îl auzi pe comisarul militar ţipînd:

— Acum nu mai pot să fac nimic. Da, da, vă cunosc, cum să nu, dumneavoastră m-aţi operat de hernie. Îmi aduc aminte, dar acum e prea tîrziu. Vă rog să înţelegeţi! E tîrziu! Plecaţi şi dumneavoastră cum puteţi, ştiţi în ce direcţie...

— Ivan Dmitrievici! strigă Ustimenko.

Postnikov se întoarse. Faţa lui rasă proaspăt, brăzdată de zbîrcituri, era mînjită de funingine. Obrazul stîng îi tremura uşor.

— Nu vor să mă ia! spuse el pe un ton ce-i lăsă lui Volodea impresia că Postnikov nu l-a recunoscut. Nu vor să mă ia. E prea tîrziu...

— Mergem noi! exclamă Volodea. Mergem noi, Ivan Dmitrievici! Dumneavoastră sînteţi necesar la război, sînteţi foarte necesar. Mergem, ne facem formele, şi...

— Crezi? rosti Ivan Dmitrievici cu un zîmbet neaşteptat, puţin răutăcios. Crezi într-adevăr, Ustimenko, sau e vorba numai de dumneata, şi te gîndeşti şi la mine numai aşa, pentru că eşti băiat bun şi vrei să mă ajuţi?

Obrazul începu să-i tremure mai tare. Abia acum Volodea observă cît de istovit arăta Postnikov, deşi elegant, pus la punct, cît de mult îmbătrînise şi se stafidise.

— Ei bine, nu, mulţumesc frumos! adăugă el cu deznădejde şi furie în glas. Dragoste cu sila nu se poate. De altminteri, nici vîrsta nu-mi mai îngăduie s-o pornesc la drum pe jos. Să meargă pe jos alţii, mai tineri, nu eu!

Cuvintele acestea, rostite tare şi cu vădită răutate, fură auzite de comisar.

— Dacă sînteţi atît de indignat, Ivan Dmitrievici, spuse acesta, întorcîndu-se brusc, atunci de ce nu v-aţi prezentat mai din vreme şi de ce n-aţi renunţat la ordinul de mobilizare pe loc semnat de profesorul Jovteak? Nu este un caz fără precedent şi multe din cereri au fost satisfăcute...

În ochii lui Postnikov, totdeauna imperturbabili, reci şi de un calm sarcastic, stărui o clipă o expresie de deprimare şi chiar de spaimă. Ivan Dmitrievici nu răspunse nimic. Ridică din umeri şi se îndepărtă, fără măcar să-i arunce o privire de bun rămas lui Volodea. Peste cîteva luni, Ustimenko avea să-şi aducă aminte de privirea aceea din ochii lui Postnikov şi avea să înţeleagă şi să-şi reproşeze multe, cu toate că atunci, în faţa clădirii comisariatului militar, el nu putea să-l ajute cu nimic pe omul acesta ajuns la deznădejde. Sau ar fi putut să-l ajute cumva?

În orice caz, întîmplarea aceasta l-a făcut, mai tîrziu, nu o dată să intervină şi să insiste pentru a înlătura nenorociri ca aceea ce se abătuse asupra lui Ivan Dmitrievici Postnikov. În definitiv ar fi putut să-l ia în maşina comisarului militar şi să-l ducă la mătuşa Aglaia, iar acolo Ivan Dmitrievici s-ar fi descurcat el într-un fel.

Abia în amurg, înaintînd prin nori de colb, urmărite de bubuiturile artileriei, camioanele comisariatului militar ajunseră, în sfîrşit, la Drumul Vechi. Aici, ghemuit într-un camion, printre scaune şi noptiere, Volodea căpătă un coltuc de pîine uscată şi un borcan mare de dulceaţă de zmeură. Datorită unui ciudat capriciu al serviciului de aprovizionare, toţi cei care părăseau oraşul prin Iagodnoe, bariera unde evacuaţii primeau raţia de hrană, erau binecuvîntaţi cu cîte un borcan mare de dulceaţă de zmeură...

Mînjit tot de dulceaţă, murdar şi obosit după atîtea zile de zbucium, abia ţinîndu-se să nu adoarmă în picioare, Volodea ajunse în gara Vasilkovo, un nod mare de cale ferată, unde erau garate mai multe mărfare lungi, ticsite. Coborî din camion în dreptul unei căsuţe de bîrne. Nu făcu decît un pas, intră în tindă şi constată dintr-o dată că se află în faţa mătuşii sale.

— Îl recunoşti, Aglaia Petrovna? o întrebă comisarul militar, în timp ce Aglaia îşi ridică asupra lui Volodea ochii ei severi, obosiţi şi totuşi atît de frumoşi. Ţi-am adus ruda din străinătate. Îţi place?

— Vai! izbucni Aglaia. Vai, Volodecika!

Nu se clinti de pe scăunelul pe care stătea, nu-i întinse nici măcar mîna, căci era o femeie care detesta scenele duioase. Scutură, doar, din cap, spre a se încredinţa că nu visează. Şi cînd se convinse că cel din faţa sa este nepotul ei şi nu altul, îl întrebă:

— Eşti sănătos?

— Sănătos tun.

— Ce-i roşeaţa asta pe tine?...

— Dulceaţă. M-am mînjit cu dulceaţă de zmeură.

Lămpiţa de gaz îi lumina faţa pămîntie, peste măsură de istovită. Cu toate că în încăpere era o căldură înăbuşitoare, Aglaia avea pe ea o pufoaică. Tresărea mereu, probabil avea febră, dar cînd Volodea o întrebă dacă are ceva, ea îi răspunse doar că n-a mai dormit de mult.

— Biroul mi-a dat muncă, nu glumă, spuse Aglaia, cu o sclipire veselă în ochi. Tot nodul acesta e în seama mea. Treabă de muiere e asta? Încearcă de satură-i pe oameni numai cu apă...

Alături, un radiotelegrafist, cu mantaua aruncată pe umeri, lucra de zor cu manipulatorul. Din ţigara lui aprinsă cădeau pe jos bucăţi de mahorcă arsă. În deschizătura întunecată a uşii plîngea cu hohote o femeie care-şi pierduse copilul. Cineva încerca s-o liniştească, dar ea ameninţa:

— Am să mă omor, nu mai pot! Am să mă omor, oameni buni!

— Mă doare capul, se tîngui Aglaia. Ñ-ai cumva un piramidon?

Volodea se scotoci prin buzunare, deşi ştia bine că n-are nici un medicament la el.

— Pe moş Mefodi l-ai văzut?

— Stă şi bea şampanie! S-a hotărît să plece astăzi.

— Aglaia Petrovna, îi dăm drumul lui şapte bis? se auzi din întuneric o voce aspră. Sau mai aşteptăm?

— Daţi-i drumul! ordonă Aglaia Petrovna. Daţi drumul la tot ce se poate. Da-r-ar nişte nori, da-r-ar o ploaie, da-r-ar vreme rea, ca să nu bombardeze bestiile şoseaua! rosti deodată Aglaia cu o intonaţie de vrăjitoare.

Peste noapte se dezlănţui, într-adevăr, o furtună, ca şi cum cerul ar fi ascultat vrăjile mătuşii Aglaia. Mai întîi, fulgerele săgetară văzduhul uscat, apoi începu să tune şi pe urmă se porni o ploaie deasă şi de durată. Sub răpăiala aversei, gara Vasilkovo prinse deodată viaţă. Oamenii începură să alerge încoace şi încolo, se stîrni larmă, se produse forfotă. Undeva, la adăpost, sub „vechiul" pod, după cum i se explică lui Volodea, datorită energicei Aglaia a fost pusă la foc o supă într-un cazan uriaş. În dosul antrepozitelor, cîţiva bărbaţi jupuiau un taur, care, atras aici de larma glasurilor, fusese împuşcat cu două focuri de armă. Iar în mica sală de aşteptare, transformată în sală de operaţii, Ustimenko îl asista în puterea nopţii pe chirurgul Ţvetkov. Acesta, un bărbat de o rară frumuseţe, insuportabil de mucalit, îi opera acolo pe cei răniţi în timpul bombardamentelor. Volodea n-avusese încă prilejul să vadă copii răniţi în război, nu i se oferise încă priveliştea acestor suferinţe, a unor mînuţe şi picioruşe — nu mîini şi picioare — sfîrtecate de schije. Totul îl în-

grozea şi-l îndîrjea, şi tocmai de aceea glumele lui Ţvetkov i se păreau insuportabile.

I-a şi spus-o numaidecît, dar încet, ca să nu-l audă surorile şi infirmierele din jur, şi fu foarte surprins de răspunsul neaşteptat pe care-l primi îndată :

— E mai bine aşa, colega. Mai bine să trăncăneşti, decît să iei picături de valeriană. De altminteri, dumneata, după cum văd, eşti gata să leşini ca o cucoană. Mi se pare, nu-i aşa, că-mi fac meseria destul de bine ?

Volodea ridică din umeri. Într-adevăr, Ţvetkov lucra excelent : precis, repede, calm şi uimitor de calculat.

— Nu recomand nimănui şi nicăieri „să oficieze" ! spuse doctorul Ţvetkov în timp ce se spăla pe mîini, după ce în sală nu mai rămăsese nici un rănit. „Artistul cu nervii încordaţi, pictorul care pictează cu sîngele său, mîinile inteligente ale chirurgului, degetele geniale ale violonistului !" — toate astea pe mine mă scîrbesc. Dumitale se pare că-ţi plac, nu-i aşa ?

Îşi scoase masca şi boneta, îşi potrivi cu un gest apăsat şi abil părul blond, ce-i cădea pe frunte, apoi îşi scoase portţigaretul, dar surprinzînd privirea lui Volodea aţintită la degetele sale spuse :

— E o captură ! Eu personal l-am ucis pe fascistul căruia îi aparţinea. Trebuie să ştii că e de aur. Cînd se va ivi prilejul, am să-l predau pentru nevoile războiului.

— Şi cum l-ai ucis ? întrebă Volodea. Se simţi deodată ca un elev abia repartizat la o şcoală pe care Ţvetkov o absolvise. În luptă ?

Buzele roşii, puternic arcuite, ale lui Ţvetkov tresăriră. Dar stăpînindu-şi zîmbetul ce dădea să-i înflorească, doctorul se încruntă şi începu să povestească, vorbind rar :

— Toată zarva s-a produs la noi, la batalionul medicosanitar. Abia ne cantonase şi tocmai mă vîrîsem în bordei ca să-i trag un pui de somn, că am şi fost atacaţi. Trebuie să recunosc că dorm buştean. Cînd m-am trezit, prind de veste că-i vorba de un asortiment mare de gentlemeni : ne căsăpeau, ticăloşii, doctoriţele cu cuţitele, după cum am aflat apoi. Aveam atunci la mine un pistol „Korovin". Lîngă pat era o ferăstruică. M-am uitat pe fereastră şi am zărit nişte cizme ofiţereşti foarte elegante. Era un *oberleutnant*. Stătea şi admira opera oamenilor săi. Am ţintit mult, căci nu-mi era permis să dau greş. Conform tuturor cunoştinţelor mele în

materie de anatomie, am ales bine locul, ca şi cum aş fi avut în faţa ochilor un atlas anatomic şi l-aş fi răsfoit. Am tras frumos, elegant!

Îngăduindu-şi abia acum să zîmbească, deschise portţigaretul şi-l întinse spre Volodea:

— Serveşte! Tutun turcesc.

— Şi ţigările le mai ai?

— Nu fumez decît în cazuri excepţionale.

— Şi care sînt aceste cazuri excepţionale?

— Cazuri excepţionale, colega, explică Ţvetkov, ca şi cum ar fi răspuns la gîndurile ce-l frămîntaseră cu puţin mai înainte pe Volodea, sînt cazurile cînd mă văd nevoit să amputez nu un picior, ci *piciorul* unei fiinţe care nici n-a început încă să vorbească, dar a şi avut de suferit de pe urma barbarilor. Da, în astfel de cazuri... E limpede?

— Cît se poate de limpede. Şi totuşi cum ai scăpat atunci cu viaţa?

— Ne-au venit în ajutor tanchiştii. Erau pe-aproape, într-o pădurice. Dar din batalionul nostru medico-sanitar n-au mai rămas decît puţini.

— Şi pe doctori?...

— Şi pe doctori! întări Ţvetkov. Chiar şi pe bătrîna Nadejda Mihailovna, medicul nostru terapeut. Cu cuţitul. Trebuie să ştii că războiul ăsta e un război neobişnuit, cum n-a mai fost altul, şi în el nu trebuie să te mire nimic. În acest război se cere un singur lucru: ca toţi să ştie să ucidă, pentru că doctorilor nu le este contraindicat, ba chiar li se recomandă să-i omoare pe călăi. Vrei să bei?

— Vreau! acceptă Volodea cu voioşie.

Ţvetkov scoase din buzunarul de la spate un bidon şi i-l întinse.

— Hai, să ne spunem pe nume! Pe mine mă cheamă Kostea! Pe dumneata?

— Volodea.

— Şi să ne tutuim! adăugă Ţvetkov. Aşadar, ai înţeles? Pe scurt, să te ţii de mine, Vladimir, şi n-are să ţi se întîmple nimic. Armă ai?

— Sînt civil, răspunse Ustimenko, roşind.

— Îţi dau eu. Mai am un „walter", la fel ca ăsta. Rezervă...

Şi cu un gest de băieţandru — lăudăros şi larg — Ţvetkov îi întinse pistolul.

— Mi l-au dăruit tanchiștii. Le-am plăcut. Voiau să mă ia la ei, dar nu știu de ce nu s-a putut. Na, și ține-l minte pe doctorul Țvetkov, ține minte că ai întîlnit un băiat și jumătate...

— Un băiat și jumătate? făcu amuzat Ustimenko, bucuros de această nouă prietenie. Ce te face să te crezi un om deosebit, Kostea?

Schițînd un zîmbet leneș și arătîndu-și șiragul de dinți mari, orbitor de albi, frumosul doctor strînse din ochi și spuse cu o voce liniștită:

— În primul rînd, sînt un excelent chirurg.

— Excelent?! se miră pentru a doua oară Volodea.

— Excelent e puțin spus! întări Țvetkov, cîtuși de puțin afectat de mirarea interlocutorului său. În al doilea rînd, sînt un bun tovarăș, un om cinstit, și apoi sînt curajos, frumos, îndemînatic, puternic...

„De bună seamă că-i nebun!" încolți un gînd timid în mintea lui Volodea.

— Exclud modestia ca însușire pozitivă, urmă Țvetkov cu aceeași voce calmă, uitîndu-se în ochii lui Ustimenko. Mie, în orice caz, nu mi se potrivește. Această însușire, obligatorie pentru un personaj pozitiv, pe mine mă împiedică să lucrez. Așa că sînt lipsit de modestie, mai degrabă impertinent, ba poate chiar obraznic...

„E nebun, da, își repetă în sinea sa Volodea. Nebun ca toți nebunii."

— Să nu-ți fie teamă de mine, adăugă Țvetkov, învăluindu-l galeș pe Volodea cu privirea lui cuceritoare. Sînt cel mai normal dintre muritori. Atît că sînt de o sinceritate extremă. Pricepi, Vladimir?

— Bine, se grăbi să răspundă Ustimenko. Las' că mai vorbim noi. Iar acum, fiindcă tot n-avem treabă, să mă reped pînă la mătușă-mea. Am aici o mătușă...

Zicînd acestea, ieși trîntind ușa sălii de așteptare și o luă la fugă prin ploaie, ca s-o caute pe Aglaia. Se lumina de ziuă, începea o nouă zi de război deasupra nodului de cale ferată Vasilkovo. Dinspre vest, de peste Uncia, se auzea bubuitul înfundat al artileriei. Se vede că orașul mai rezista încă. Aici, însă, locomotivele vechi care își trăiseră traiul, dar care au fost rechemate acum la viață pentru nevoile războiului, zdrăngănind din toate încheieturile, îi evacuau prin beznă, prin pîclă și prin șuvoaiele de ploaie, eșalon după eșalon, pe toți

cei ce nu voiau şi nu puteau să se împace cu perspectiva de „a trăi sub nemţi."

Cu chipul ei aspru, dar plin de duioşie, foarte obosită, cu un impermeabil aruncat peste pufoaică şi cu basmaua trasă la repezeală peste părul-i încă negru, mătuşa Aglaia stătea lîngă peretele casei, unde îşi instalase „statul-major". Se scurseră cîteva momente pînă să-l vadă pe Volodea, căci se uita undeva departe, dincolo de zidul gros al ploii de toamnă, spre oraşul ei ce se mai apăra încă din răsputeri, spre oraşul tinereţii ei, spre oraşul unde a iubit şi a fost iubită, spre oraşul în care cunoştea fiecare stradă şi în care o cunoşteau atîţia oameni, oraşul care azi-mîine are să devină „teritoriu vremelnic ocupat de inamic..."

— Of, nu mai pot, nu mai pot! răbufni deodată un geamăt din pieptul ei chinuit. Îşi strînse basmaua la buze şi se întoarse, dînd să plece, dar în clipa aceea îl zări pe Volodea şi se rugă de el, printre lacrimile pe care nici nu mai încerca să le stăpînească: Mai stai aici cu mine, lunganule, stai măcar un pic...

Volodea o cuprinse de umeri şi îi simţi trupul cutremurat de hohote de plîns. Dîndu-şi seama că nimeni nu trebuia să vadă această slăbiciune la ea, o conduse cu paşi siguri în dosul casei, într-o grădiniţă părăginită. O aşeză pe banca udă şi luă loc alături. Părea coşcogea bărbat, puternic şi taciturn, stînd lîngă o fetiţă istovită, pierdută şi speriată.

— Acuşi îmi trece, acuşi îmi trece, dragul meu, scumpule, şopti ea. N-a fost nimic. Sînt foarte obosită, atîta tot. Sleită de puteri. Şi nici Rodion nu-mi scrie. Iar eu trebuie să zîmbesc şi să le dau curaj tuturora. Dar cum pot eu să-i îmbărbătez pe bieţii oameni, cînd ăia... ăia... sînt tot mai aproape... Au şi venit! rosti apoi îngrozită, ca şi cum abia acum şi-ar fi dat seama de toate cele ce se întîmplă. Au venit fasciştii!

Cineva o strigă prin ploaie; ea răspunse: „Imediat" şi se lipi din nou de umărul lui Volodea. Stînd aşa, îşi conteni plînsul, îşi şterse faţa cu basmaua şi se pregăti să-şi reia lucrul.

— Şi dumneata ce-ai de gînd să faci? o întrebă încet Volodea. Încotro o apuci?

— Intru în ilegalitate, răspunse Aglaia repede, dar păstrîndu-şi calmul. Fac parte din biroul comitetului regional de partid, Volodecika. Rămînem cu toţii. Dar asta — cred că îţi

dai seama — nu trebuie să se știe. Poți să i-o spui numai lui Rodion, dacă ai să-l întîlnești. Însă direct, nu prin scris.

Aglaia se ridică și își trase basmaua. Două pete roșii îi ardeau în obraji. După accesul de plîns de adineauri, părea acum mai vioaie, împrospătată. Pe fața ei trecu un zîmbet fugar, luminîndu-i ochii și atingîndu-i buzele. Întrebă, în șoaptă:

— Îți mai aduci aminte, Vovka:

Oare asta ce să fie?
Dinspre crîng, pe la chindie,
Se aude-un zvon cîndat,
Zvon de goarnă depărtat.

— Om mai auzi noi oare sunetul goarnei, Vova? Om mai apuca noi ziua aceea?

În ochii ei negri licări o sclipire vitejească, o sclipire haiducească, fermecătoare, vicleană și veselă. Prinzînd cu amîndouă mîinile capetele basmalei, le înnodă la repezeală și adăugă:

— Iartă-mă, lunganule, pentru criza mea de isterie. N-o să se mai repete niciodată. Ți-o garantez.

Astfel i se întipări în minte lui Volodea, pentru toată viața, imaginea mătușii Aglaia, așa cum i se întipărise altădată în zorii unei zile îndepărtate imaginea tatălui său, stînd și privind cerul pe care se așternea drumul lui de zburător. Așa i se întipări pentru totdeauna în minte, în dimineața asta ploioasă, aici, în grădinița părăginită, imaginea mătușii sale, cu basmaua neagră, udă și lucind de ploaie, strîns legată sub bărbie, cu o voioșie silită în ochii ei adînci, cu glasul ei drag atît de plăcut:

— Om mai apuca noi oare sunetul goarnei? L-om mai apuca, ce zici? Ah, de-am apuca și noi ziua aceea, băiatul meu drag, doctore caraghios!

Vitele mele o duc rău

„Bună ziua! Ce mai faci? Ce-ți fac vitele? Cuvintele astea mi le-a citat tata din scrisoarea domniei-tale. Bună ziua, Vladimir Afanasievici Ustimenko, om urîcios, încîntat de sine însuși și cu totul străin mie! Știi, viitoare celebritate, de ce

îți scriu într-un mod atît de degajat? Pentru că n-am să expediez niciodată această scrisoare, așa cum n-am expediat nici celelalte scrisori adresate domniei-tale și care cuprindeau atîtea din frămîntările sufletului meu! Am un teanc de scrisori pentru domnia-ta, cu mărcile lipite pe ele, nu numai aici, dar și acasă, în strada Krasivaia. Ți-am scris și de acolo, scumpule, prostuțule, lumina mea, fericirea mea cea supărăcioasă, greu de atins și neîmplinită. Sau nu se poate spune că fericirea e supărăcioasă? Ah, dar cui îi pasă că eu, Stepanova Varvara Rodionovna, mîzgălesc hîrtia în apartamentul 90, Moscova, Sretenka, stradela Prosvirin Nr. 7? Și dacă plîng și umplu de lacrimi scrisoarea mea, nimănui nu-i pasă de asta, nici ție, nici colectivului meu, și nici unei alte ființe din lumea aceasta uriașă, încleștată în luptă.

Ascultă, Ustimenko V. A.!

Am dat primul nostru spectacol după ce a început războiul. Au fost prezenți tații, mamele și niște unchi nedefiniți, arborînd o mină preocupată. Era în sală și cunoscutul critic L.F.L. — grav, aspru, cu centură și diagonală. Ceilalți se simțeau în fața lui puțin stingheriți, vinovați. Am observat asta nu o dată: în vremuri ca cele de azi, civilii se intimidează totdeauna în fața militarilor. Viktor V. al nostru se apleca sfios spre critic și-l întreba ce crede el despre spectacol. Dar criticul își tot legăna un picior, într-o cizmă frumoasă, nouănouă, și simțind că noi toți — tații, mamele și artiștii — așteptăm cu sufletul la gură să auzim ce spune, continua să tacă; și n-a scos o vorbă pînă ce n-a încetat alarma. Abia atunci s-a întins, a căscat, și-a trosnit oasele și ne-a spus rar, cu un aer plin de importanță:

— Tare mi-e teamă, dragi prieteni, să nu vă puneți într-o lumină ridicolă în fața istoriei. Clasicism, acum!

Grăsana de Nastia — să vezi ce grasă e, Vovka, are un mers legănat, pantofi numărul 40, care abia o încap, dar altfel e bună la suflet și foarte lacrimogenă — s-a demachiat și a început să plîngă de ciudă. Viktor Viktorovici nu-și mai găsea locul la spatele nostru și perora, strîngînd din pumni, ca într-o melodramă:

— Să nu înțeleagă nimic din zbuciumul căutărilor noastre?! Adică ce, băieții noștri n-au săpat și ei tranșee? Și patru dintre ei nu sînt angajați în trupele teritoriale? Și oare nu noi stingem bombele incendiare? Asta înseamnă că ne eschivăm?

— Nu ne eschivăm ! țipă Nastia, plîngînd.

(Trebuie să știi că Nastia plînge cu o voce de bas.)

M-am grăbit să adaug și eu că nu ne eschivăm. Orice ți-ai închipui tu, Ustimenko, acolo la tine, în Khara, oricît i-ai disprețui pe toți în afară de persoana ta, află că sîntem și noi oameni, lucru de care ai să te convingi numaidecît, doctoraș încrezut și mărginit.

Și acum, ca să nu-ți dau impresia că mă laud, am să scriu, în continuare, la persoana a treia.

Curînd după aceea, ea (adică eu — V.S.) a fost invitată să se prezinte într-o casă cu etaj vopsită în galben, de pe bulevardul Gogol. Era acolo o atmosferă foarte sobră. Pe sală stăteau de vorbă cîțiva marinari cu galoane de aur. Jos, la intrare, era postat un matroz foarte politicos, cu un fluier ciudat la piept și cu pușca în mînă. În cabinet, a fost poftită să stea jos. Un marinar din flota militară, avînd o înfățișare de comandant de vas, cu fața arsă de vînturi și cu o privire ascuțită, așa cel puțin i s-a părut ei, ședea la un birou mare, frunzărind cu un deget o revistă, și vorbea la telefon despre sofite, vopsele cu clei, mătase artificială, vaselină și altele, dovedindu-se pe deplin competent în problemele de teatru. Părea cam bizar că în loc de tunuri, de vapoare, sau de salve, vorbea de mătase artificială «pervenche» și «élèctrique», dar asta era realitatea. Așa fiind, ea își dădu repede seama că el este conducătorul teatrelor care dau spectacole pe mări și oceane, că asta e munca sa și deci nu era în atribuția lui să strige : «Foc ! Vira !» Cu asta se ocupă, pe cît se pare, alți marinari din flota militară, și probabil că s-a ocupat și el cîndva, în tinerețe.

— Accept să-mi faceți raport, rosti în cele din urmă conducătorul teatrelor și, după ce puse receptorul în furcă, rămase o clipă cu aerul că e supărat pe interlocutorul său, mișcînd din sprîncene și lovind capătul țigării în capacul portțigaretului. Pe urmă se întoarse brusc către Varia și-i spuse că a văzut-o pe scenă și că-i propune să lucreze în formația artistică a uneia din flote. Spuse toate astea încă morocănos, uitîndu-se cu dușmănie la aparatul telefonic, dar uită repede de sîcîitorul său interlocutor. Au stat numai cîteva clipe de vorbă, iar conducătorul teatrelor militare n-a căutat s-o ispitească prin făgăduieli mari. I-a spus doar atît :

— Nu putem să-ți oferim mare lucru, tovarășe Stepanova. Nici remunerația, nici condițiile de trai nu pot să te tenteze,

desigur. Dar sîntem în război şi flota are nevoie de dumneata. Va trebui să lucrezi mult. Avem un teatru destul de bun. Eşti liberă să hotărăşti.

Varia rămase pe gînduri. Pînă atunci nu-i vorbise încă nimeni în termenii aceştia. I s-a spus: flota are nevoie de dumneata. Deci, flota avea nevoie de ea. Aşadar, ea, Varvara Stepanova, era necesară flotei militare. Era actriţă, şi flota avea nevoie de talentul ei în timp de război.

Inima îi bătea cu putere, obrajii i se aprinseră. De fapt, ar fi putut să dea numaidecît un răspuns. Dar cum? Să declare: «Vă mulţumesc pentru ofertă; primesc?» Ar fi fost stupid. Să răspundă: «Cu plăcere?» Dar dacă el îşi închipuia că dînsa avea un repertoriu bogat, că a jucat mult, fără să ştie că nu interpretase decît cîteva studii şi fragmente, şi un singur rol, pe al Larisei din *Fata fără zestre*[1]? Firește, avea pregătite şi unele piese de recital, dar astea în subsidiar.

Conducătorul teatrelor o măsura cu o privire pătrunzătoare, în timp ce-şi fuma tacticos ţigara. Pe un om ca acesta e greu să-l minţi, în faţa lui nu-i chip să te prezinţi altfel decît eşti în realitate.

— Tocmai invitasem aici şi pe altcineva, spuse deodată conducătorul cu un accent de regret în glas. Zicea că poate să joace în *Nora* lui Ibsen. Dar cînd i s-a vorbit despre numerele de recital, s-a ofensat chiar. Da, desigur, *Casa păpuşilor* e o lucrare excepţională, dar pe bordul unui torpilor, sau în faţa aviatorilor pe aerodrom, în timpul unui bombardament, nu prea faci mare lucru cu drame psihologice...

— Înţeleg! exclamă Varia şi în clipa aceea se gîndi la tatăl ei. El ar fi vorbit, de bună seamă, la fel ca şi conducătorul teatrelor de pe mări şi oceane: «în timpul unui bombardament nu prea faci mare lucru cu drame psihologice...»

După aceea a fost condusă prin mai multe camere, unde a completat fel de fel de formulare. Îşi mînjise degetele cu cerneală, nasul îi lucea şi îşi pierdu buletinul de identitate şi exemplarul din *Smena* în care apăruse fotografia ei. Nişte marinari cu galoane la mîneci şi cu feţele arse de vînt i-au găsit buletinul şi revista, dar pe urmă şi-a pierdut poşeta. Totul a fost ca într-un vis. În formularele acelea scrise de cîteva ori: actriţă. Specifică, de asemenea, că n-a făcut serviciu în vechea

[1] Piesă de A. N. Ostrovski (1823—1886).

armată şi nici în armata albă, cum şi alte date necesare pentru perspectiva ce i se deschidea. Apoi au condus-o iar jos, pe urmă din nou sus. O însoţea un tinerel cu pistol la şold, cu banderolă la braţ şi cu o caschetă pe cap, pe care nu şi-o scotea nicăieri. Deşi avea banderolă, caschetă şi pistol, nu-şi dădea aere, cum făcea criticul acela, nu vorbea de istorie şi se arăta foarte politicos. Într-un rînd, Varia îl auzi şoptindu-i unui marinar :

— Ajut pe-o artistă să-şi facă formele ; vine la noi în flotă. Iar pe ea o întrebă : Spuneţi-mi, vă rog, tovarăşă Stepanova, ce studii se cer pentru profesia de artist ?

Şedeau amîndoi pe o bancă din lemn lustruit, vopsită în galben, aşteptînd o hîrtie ce fusese trimisă la semnat.

Varvara îşi pudră nasul în timp ce-i dădea lămuririle cerute.

— Stepanova, vino şi semnează ! strigă de după o despărţitură un colonel cărunt şi grav. Acolo unde e bifat.

Varvara semnă acolo unde era bifat şi se duse să-şi primească raţia de «hrană rece». Atunci şi-a adus aminte de copilărie, de Kronstadt, de nava tatălui ei, şi-a adus aminte cît era de iubită şi de răsfăţată ea pe vremea aceea. Un marinar, cam trecut de ani, dar bun la suflet şi cumsecade, i-a spus «fata tatii», i-a tăiat slănină, i-a dat pîine albă, unt, zahăr, ba i-a înfăşurat într-o hîrtiuţă şi un pic de sare — ca să aibă ! Pe urmă i-a pus în braţe cîteva cutii de conserve şi i-a vărsat într-o pungă atîta ceai cît cîntăreşte o monedă de cinci copeici. I-a mai dat apoi tutun, ţigări, chibrituri şi săpun.

— Nu fumez ! murmură Varia.

— Fumează alţii ! i-a răspuns marinarul, cu un oftat. Aî să-i tratezi ! Ba ai să începi să fumezi şi dumneata, să nu zici ba. Cine pleacă la război, nu fumează pînă în ziua cînd îl loveşte primul necaz...

Şi ea s-a apucat să fumeze, pentru orice eventualitate, ca să nu aştepte ziua cînd o va lovi necazul.

Ea, dragă prietene Vladimir Afanasievici, este Varvara Rodionovna Stepanova, adică eu.

Am început deci să fumez, am plecat la treabă şi, după ce vreme de două zile n-am închis un ochi, am ajuns cu brigada de concerte a teatrului nostru la o unitate de aviaţie cantonată în apropierea unui cimitir. Avioanele erau camuflate printre

morminte şi copaci. Am prezentat spectacolul într-un cort foarte mare,. la lumina lanternelor de buzunar. Mi-am adus aminte, atunci, de *Casa păpuşilor*...

Dar ce-ţi pasă ţie de toate astea, Volodecika?

Îmi închipui ce mutră ai face la citirea acestei scrisori, dacă ţi-ar cădea în mînă!

Sau, poate, în anii aceştia te-ai mai schimbat şi tu. Poate că acum te mai uiţi, măcar un pic, şi la alţii, nu împarţi totul în alb şi negru, mai stai şi reflectezi, poate că acum priveşti lucrurile altfel?

Cînd eram în flotă, una din artistele noastre cînta un cîntec care avea aceste cuvinte: «Să trăiesc ducîndu-ţi dorul». De cîte ori auzeam refrenul acesta mi se strîngea, nu ştiu de ce, inima. Nici azi nu-mi dau seama de ce! Eram aşadar ocupată din zori şi pînă-n noapte. Şi tot ce făceam mi se părea, aşa cum mi se pare şi acum, folositor. Da, da, tovarăşe Ustimenko, aviatorii şi marinarii aceia, echipajele vedetelor şi ale submarinelor, servanţii tunurilor antiaeriene şi artileriştii se veseleau cînd le cîntam cupletele mele. *Munca* mea îi făcea mai fericiţi. Am văzut cu ochii mei un pilot care se urca în avion rîzînd, *încă* rîzînd. Ei bine, *lui* îi cîntam eu, pentru el jucam şi dansam, ca să-i fie mai uşor acolo, în tăriile cerului...

Cu toate astea, deşi în răstimpul acestor ani unii s-au îndrăgostit de mine şi am fost şi eu îndrăgostită, la rîndul meu, nu pot trăi fără tine.

Unde mai pui că acum mai stau şi fără treabă.

Nici nu ştiu, zău, ce să fac. De la mama n-am nici o veste. Tata nu-mi scrie. De cîntat, nu mai pot să cînt, căci de cînd vaporul nostru a fost scufundat într-un golf, mi-am pierdut vocea. E tîrziu, am uitat să mă duc să-mi iau pîinea, nu mi-am făcut cașă şi mi-e o foame de lup. Îmi vine să plîng, dar n-am *cui* să mă jelesc.

Multstimate tovarăşe Ustimenko, scrie-mi, rogu-te, o scrisoare care să înceapă aşa: «Variuha, roşcato, ştii...»

Şi am să vin la tine, Volodecika, viaţa mea şi suferinţa mea, am să vin oriunde te-ai afla, chiar de-ai fi la celălalt capăt al lumii. N-o să ne certăm *niciodată* şi o să ne *înţelegem* totdeauna. O să ne trăim *foarte bine* viaţa. Dar n-am să primesc nici o scrisoare de la tine, Volodecika.

Vitele mele o duc rău, Vladimir Afanasievici, o duc atît de rău cum nici că se mai poate."

— Unul şi unul ! spuse Ţvetkov, cercetînd cu o privire nemulţumită „oastea" sa. Lei-paralei !

„Încercuiţii" tuşeau stînjeniţi, schimbîndu-se cînd pe un picior, cînd pe altul. Erau cu toţii treizeci şi nouă de oameni — civili, strînşi de cleştele german la Vasilkovo, amestecaţi cu militari răzleţiţi de unităţile lor.

— Care eşti de prin partea locului ? întrebă Ţvetkov.

— Eu, răspunse o voce baritonală de intelectual. Holodilin Boris Viktorovici, docent.

Un bărbat îmbrăcat într-un palton gri, încins cu o centură, ieşi doi paşi înainte şi încercă să ia o poziţie cît mai reglementară, aşa cum cereau condiţiile actuale de război.

— Eşti vînător ? întrebă Ţvetkov, arătînd cu capul înspre puşca pe care docentul o ţinea într-o mînă. Era o armă cu două ţevi.

— Nu. Asta e arma mea, un „sauer", calibrul şaisprezece. Am şi o duzină de cartuşe, ceea ce înseamnă... o duzină de fascişti !

Încercuiţii prinseră a chicoti. Dar Ţvetkov îi sfredeli cu o privire aspră.

— Ai putea să ne treci prin mlaştinile Nizkie ?

— Am să-mi dau toată silinţa ! răspunse Holodilin pe un ton politicos, distins.

— Cunoşti mlaştina ?

— Destul de bine, tovarăşe comandant. Trebuie să vă spun că am căutat acolo, împreună cu grupul meu, timp de cîteva săptămîni, adică mai bine de o lună de zile, o specie foarte rară de...

— E clar ! îl întrerupse Ţvetkov, fără a-l lăsa pe docent să spună ce specie anume căutase. E cît se poate de clar !

După ce rămase cîteva clipe tăcut şi îşi mai aruncă o dată privirea pe deasupra „oastei", Ţvetkov îşi începu discursul pe care Volodea îl ţinu apoi minte multă vreme, încercînd, ori de cîte ori se afla în situaţii grele, să imite felul lui Ţvetkov de a vorbi, dar, firește, fără succes.

— Iată ce este, tovarăşi, spuse noul idol al lui Ustimenko, am să vă rog să mă ascultaţi cu băgare de seamă, fiindcă nu obişnuiesc să repet ceea ce am spus o dată. Prin forţa împrejurărilor, eu sînt în momentul de faţă comandantul vostru, şeful vostru unic. Am un locţiitor : pe Mihail Pavlovici Roma-

niuk, fost caporal în armata țaristă și cavaler al Crucii Sfîntului Gheorghe, ulterior comunist cu un vechi stagiu și cavalerist roșu în războiul civil, cînd și-a pierdut mîna dreaptă, luptînd împotriva contrarevoluției mondiale. Dar bătrînul și încercatul soldat și-a păstrat intact capul, și experiența lui ne stă acum la dispoziție. Avem și o secție sanitară, în persoana excelentului doctor Vladimir Afanasievici Ustimenko, care a reprezentat de curînd glorioasa medicină sovietică peste hotarele Patriei noastre. Veniți aici, tovarășii Romaniuk și Ustimenko. Veniți să vă vadă detașamentul.

Pufăind îmbufnat, Mihail Pavlovici ieși din rînd, își scoase șepcuța cu un nasture în creștet, își netezi părul cărunt și țepos, tuns scurt și rămase cu ochii pironiți în pămînt, cu o căutătură ursuză. Volodea îl urmă, apropiindu-se și el de comandant. Își îndreptă pe sub centură trenciul de croială străină, împingînd ceva mai la spate „walterul", și, fîstîcit din pricină că luase o atitudine prea de paradă, se piti în dosul lui Țvetkov.

Comandantul își continuă cuvîntarea :

— Din acest moment, cuvîntul „încercuiți" e interzis. Va fi pedepsit cu asprime ticălosul care va mai îndrăzni să numească astfel detașamentul nostru alcătuit din oameni întru totul devotați marii noastre Patrii, acest strălucit detașament, care va birui fără îndoială toate piedicile și care de-acum înainte, pînă la glorioasa lui dizolvare, se va numi „Moarte fascismului"...

Printre oamenii adunați la liziera pădurii de mesteceni din Vasilkovo trecu un freamăt nedeslușit și voios. Oamenii aceștia, pe care Volodea îi văzuse cu cîteva minute mai înainte abătuți și istoviți, își înălțară capetele și își îndreptară spinările. Zîmbetele neîncrezătoare, ce mai stăruiau încă pe chipurile unora dintre ei, dispărură numaidecît, speriate parcă de vocea metalică a doctorului Țvetkov :

— Marea încredere în omul sovietic, în voința lui de luptă neînfrîntă, ura împotriva asupritorilor, împotriva ocupanților — iată ceea ce ne-a unit pe toți în acest detașament. Noi avem o încredere *absolută* unii în alții. Printre noi nu există și nu pot să existe lași, trădători, sau dezertori. Noi nu ne vom bănui niciodată unii pe alții. Între noi nu trebuie să-și facă loc pornirile josnice, egoismul, mîrșăvia. Iar dacă se va întîmpla totuși ca vreunul dintre noi să cadă în mreaja acestor slăbiciuni — ceea ce eu nu cred — atunci, în numele detașamentului nostru, în numele Patriei-mume, în numele partidului bolșevic, îl voi

împuşca fără şovăire pe ticălos cu pistolul acesta, smuls din mîna unui monstru fascist pe care l-am ucis eu însumi.

Şi ţinînd în mînă pistolul, uitînd parcă de el, Ţvetkov urmă pe un ton solemn, ca şi cînd ar fi depus un jurămînt de credinţă :

— Sînt un om puternic, curajos, rezistent şi nu-s lipsit de inteligenţă. Mă aflu pe front din prima zi a războiului. Voi toţi trebuie să aveţi deplină încredere în mine, deoarece, ca soldat, eu am mai multă experienţă şi ştiu că noi, Armata noastră Roşie, îi vom bate pe fascişti, îi vom zdrobi atît de cumplit, încît toţi duşmanii noştri, care se vor mai găsi, vor trebui să cumpănească mult înainte de a se hotărî să ne atace cîndva din nou. Închei, tovarăşi ! Acum vom porni. De-aici înainte, ordinul meu e lege. Ca atare, cine nu execută ordinul va fi pus în afara legii. Sub comanda mea detaşamentul nostru va birui în chip vitejesc toate piedicile şi vom ajunge la tovarăşii noştri de arme *fără nici o pierdere de forţe umane.* Ura !

Acest „ura" răsună ciudat şi chiar oarecum comic după cuvîntarea nu mai puţin ciudată a lui Ţvetkov. Şi totuşi era un „ura" şi detaşamentul îl strigă de trei ori. Uitîndu-se cu atenţie la feţele oamenilor, Volodea constată că vorbele „modestului comandant" i-au mişcat şi i-au tulburat pe toţi. Cît despre Ţvetkov, mai tîrziu, în cursul nopţii, cînd detaşamentul se apropia de lunca Cirkov, de unde începeau mlaştinile Nizkie, acesta îi spuse lui Ustimenko, cu o voce scăzută, puţin tristă :

— Eu, scumpule, nu sînt un lăudăros, sînt un hipnotizator-autodidact. Cînd o treime din oameni nu au arme, iar altă treime se compune numai din bolnavi şi răniţi, şi cînd doar o *singură* treime e aptă de luptă, salvarea nu poate veni decît de la inspiraţie...

Volodea nu răspunse nimic.

— Te temi că n-am să scot detaşamentul la liman ? întrebă atunci Ţvetkov, în şoaptă, dar cu înfocare. Am să-l scot, fii fără grijă ! Toate vrăjitoarele din lume ţin cu mine. Sînt nemuritor. Şi dacă mă apuc de o treabă, o fac ! Ai înţeles, Ustimenko ?

Ultimele cuvinte sunară în urechea lui Volodea ca o ameninţare, şi el nu-şi putu stăpîni un zîmbet. Dar afurisitul de Ţvetkov îi ghici zîmbetul chiar şi în bezna acestei nopţi de toamnă şi rosti cu un fel de sarcasm reţinut :

— Iar dacă se va găsi vreun sceptic sau vreun pesimist care să se îndoiască de succesul acţiunii noastre, am să-l îm-

pușc eu însumi, fără să mă uit la el. Chiar dacă cel ce se va îndoi va fi colegul meu Ustimenko. Și să ne fie cu iertare, cum ziceau străbunii noștri. Ce, nu-ți convine?

Mergeau alături. Volodea simțea în obraz răsuflarea caldă a lui Țvetkov. Firește, se putea ca totul să nu fi fost decît o glumă, dar Ustimenko înțelegea prea bine că de data aceasta comandantul detașamentului nu glumise cîtuși de puțin. Zîmbea, e drept, și răsuflarea lui caldă, învăluind obrazul lui Volodea, parcă vădea încredere, dar pentru a salva treizeci și opt de vieți, el n-ar fi precupețit-o pe cea de-a treizeci și noua.

Țvetkov nu era omul care să spună una și să facă alta!

Și, pentru întîia oară în aceste zile, pentru întîia oară din clipa cînd cei doi chirurgi care operau în „sala de așteptare" din gara Vasilkovo au auzit plantonul anunțînd că cleștele german s-a închis la o sută de kilometri spre răsărit, în apropiere de Kurganovka, Volodea se simți, după cuvintele înflăcărate ale lui Țvetkov, calm, plin de încredere și siguranță, ba chiar vesel.

În apropiere de lunca Cirkov începură să se producă unele mici minuni. Docentul Holodilin, om distrat și politicos din fire, care, după toate legile lui dumnezeu și ale oamenilor, te-ai fi așteptat să facă neapărat vreo boroboață, așa cum fac de obicei toți intelectualii suciți, de data asta n-a încurcat nimic și a condus detașamentul pe un drum destul de ușor prin mlaștinile Nizkie. Ba chiar și popasul de noapte făgăduit de el pentru orele trei noaptea a căzut aproape la timpul scontat, adică, cu vreo patruzeci de minute întîrziere. Pe insula aceea din mijlocul mlaștinii erau într-adevăr la adăpost, așa că putură să aprindă focurile și să-și usuce hainele. Volodea se apucă să panseze oamenii, înciudat pe el însuși că „în toată viața lui" n-a învățat măcar să taie cu briceagul o atelă mai ușoară și mai bună decît atela standard Thomas, care, de altfel, îi lipsea. N-avea nici vată, dar noroc de bătrînul cavalerist Mihail Pavlovici, care-i veni în ajutor arătîndu-i mușchiul verde ce creștea din belșug pe insulă.

— Îl smulgi, îl pui la uscat și faci treabă cu el! îl sfătui Romaniuk, căscînd cu voluptate. Așa făceam noi pe vremuri, în Volînia. Hai, doctore, fă rost de un briceag, ca să tăiem pînea... Apoi adăugă a mirare: Oare nu v-au învățat treaba asta, acolo, la universitate? Alta ca alta, dar atîta lucru...

— Vezi să nu! interveni Ţvetkov sarcastic. La universitate ne-au învăţat să avem totul de-a gata, lua-i-ar naiba să-i ia! Ne puneau toate celea la dispoziţie...

Între timp, se luminase de ziuă. Oamenii mîncară pe săturate kuleş de mei [1], fiert după indicaţiile lui Ţvetkov, care se îngrijea de orice, pînă şi de prepararea kuleşului. Apoi s-a ordonat culcarea. Pentru ca totul să fie în regulă, comandantul a pus santinele, iar după ce oamenii au adormit, el a stat multă vreme de vorbă cu intelectualul care le slujea drept călăuză şi cu locţiitorul său, taica Mişa Romaniuk. Acesta din urmă bombănea mereu, expunîndu-şi, pe cît se pare, punctul său de vedere.

— În concluzie, o să fie aşa cum zic eu! E clar? îl auzi Volodea ca prin vis.

„Păi, sigur că e clar!" îşi zise Ustimenko şi se cufundă numaidecît într-un somn adînc.

Cea de-a doua zi de drum a fost mult mai grea decît prima. Cerul galben-cenuşiu, foarte coborît şi îmbibat de apă, slobozea o ploaie care nu mai contenea. Terciul ruginiu al mlaştinii plescăia sub picioarele oamenilor. Stratul de fascine pe care mergeau, conduşi de Holodilin, putrezise în unele locuri, şi lui Volodea i se părea că orizontul se îngustează tot mai mult înaintea lui. Păşind prin noroiul ce-i ajungea pînă la genunchi, avea senzaţia că e scund de tot, iar oamenii îi apăreau mărunţi, aproape ca nişte pitici...

Meleagurile acestea puţin umblate erau totuşi pline de viaţă. Ici-colo, ţîşnea de undeva cîte-un mistreţ, făcînd să trosnească vreascurile din jur. Adesea, printre picioarele oamenilor, săreau în lături cocoşi sălbatici, făcînd o larmă cumplită. La un moment dat se ivi din hăţiş un uriaş elan bătrîn, care dispăru însă tot atît de repede. Copacii îşi aveau şi ei o viaţă a lor, deosebită: nu-i dobora nimeni, pînă la adînci bătrîneţi, dar atunci cînd le venea sorocul, mureau de moarte bună, dacă nu-i trăsnea fulgerul, ori nu-i dobora furtuna...

Dar oamenii se obişnuiră încetul cu încetul cu drumul acesta anevoios prin mlaştină. Mulţi se descălţară, fiindcă aşa puteau umbla mai în voie. În urma lui Holodilin, mare vînător de şerpi şi de alte lighioane, păşeau doi bieloruşi din Polesie, familiarizaţi cu locurile mlăştinoase — Minka Ţedunko şi prie-

[1] Fiertură de mei semilichidă (în lb. rusă).

tenul său Foma. Minka era un flăcău cu capul mare şi cu nişte ochi de copil, luminoşi ca albăstrelele, iar Foma era un băiat liniştit, foarte tinerel. Foma fusese rănit la umăr şi îşi plîngea amarnic soarta. Văzîndu-l atît de tînăr, ceilalţi îl alintau, spunîndu-i respectuos Foma Narkisovici. După ei venea comandantul. Ţvetkov avea pe el un raglan cafeniu, din piele de cea mai bună calitate. În spate ducea un rucsac, iar la şold — „walterul". Călca prin mocirlă cu paşi mari, mlădioşi şi uşori. Pe faţa lui bronzată, picăturile de ploaie rămîneau o clipă aninate şi tremurau într-un chip tare frumos. Volodea trăgea din cînd în cînd cu ochiul la nasul lui subţire, puţin coroiat, la sprîncenele negre arcuite, la buzele bine conturate şi la umerii lui largi şi îşi zicea, nu fără invidie: „Natura l-a înzestrat pe omul ăsta cu toate darurile, nu l-a lipsit de nimic, dar mai ales i-a dăruit încredere în sine, în forţele sale, în posibilităţile sale. Şi, de fapt, nu e acesta lucrul cel mai important în vremuri de restrişte?"

Păşind pe o bîrnă putrezită de la marginea podeţului degradat de vreme şi de umezeală, Ţvetkov alunecă şi fu cît pe-aci să cadă. Cei din jurul lui se opriră în loc, aşteptînd amuzaţi să vadă ce se întîmplă: frumos ar fi ca omul ăsta dat dracului să se prăvălească în mlaştina păcătoasă, ca orice muritor de rînd! Dar el n-avea de gînd să se prăvălească. Executînd o fandare, ca într-o figură de dans, cu cizmele lui elegante de piele de box, Ţvetkov izbuti să-şi menţină echilibrul printr-o răsucire bruscă, în timp ce haina lui de piele aruncă prin ploaie un mănunchi de reflexe lucitoare. Ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, îşi aprinse nepăsător, cu un gest larg, o ţigară de la brichetă şi îşi văzu mai departe de drum. Singur Volodea observă paloarea de o clipă de pe faţa comandantului, care prin făptura şi toate acţiunile sale scria adevărate pagini de legendă.

„Bravo lui! îl pizmui Ustimenko, animat de un sentiment de bucurie. Nu trebuia să cadă şi n-a căzut. O să-şi trăiască viaţa cum o să vrea el, pînă-n clipa morţii. Sau poate derbedeul ăsta vesel o fi cumva nemuritor?" Şi, negăsind răspuns la gîndul acesta, Volodea i se adresă lui Ţvetkov:

— Tovarăşe comandant, permiteţi o întrebare?

Ţvetkov se uită cu coada ochiului la el, cu un aer şugubăţ:

— Zi-i.

— Dumneavoastră v-aţi gîndit vreodată la moarte?

— Numai proştii nu se gîndesc la ea, răspunse Ţvetkov pe un ton parcă anume ridicat, ca să fie auzit şi de ceilalţi. Fireşte că m-am gîndit.

— Şi ce credeţi despre ea? urmă Volodea, cu prefăcută naivitate. Ce e moartea?

— Mai întîi şi-ntîi, moartea nu e ceva de speriat.

— Cum adică?

— Uite-aşa. Să-ţi explic ce cred eu despre ea?

Mersul pe buştenii uzi şi alunecoşi era din ce în ce mai anevoios. Oamenii dădeau semne de oboseală. Întrebarea lui Volodea şi cuvintele comandantului spuse voit tare fură auzite de cei din apropiere şi, fireşte, erau cu toţii curioşi să afle ce-i va răspunde Ţvetkov doctorului în haine civile. De aceea se înghesuiră în jurul lor ca să nu le scape răspunsul, împiedicîndu-i pe cei doi la mers.

— Să-ţi spun de ce nu mă tem eu de moarte, adăugă tare, cu un accent sfătos, Ţvetkov. Atîta vreme cît exist...

Ochii lor se întîlniră pentru o clipă şi Volodea avu impresia că citeşte în privirea celuilalt: „Nu-ţi spun numai ţie, o spun tuturor, şi dacă ideea nu-mi aparţine, asta nu priveşte pe nimeni. Eu sînt acum pentru voi omul cel mai deştept, aşa că să nu care cumva să-mi pui bețe-n roate!"

— Ei, făcu Volodea, atîta vreme cît existaţi...

— Atîta vreme cît exist, nu e şi nici nu poate fi vorba de moarte. Iar cînd moartea va veni, eu n-am să mai fiu. În felul acesta, noi doi, eu şi ea, nu ne vom întîlni niciodată. E clar?

— E clar! făcu Volodea cu un fals patetism. Ideea e minunată! Splendidă!

— Atît că nu-mi aparţine! replică Ţvetkov la fel de tare şi cu acelaşi accent sfătos. Am citit-o undeva şi mi-a plăcut. Mi-a convenit...

În spatele lor se stîrni un murmur aprobativ. Ideea le convenea acum tuturor. Volodea se simţi deodată ridicol. El nu citise în ochii celuilalt ceea ce ar fi trebuit să citească: Ţvetkov era mult mai complicat şi mai interesant decît îşi închipuise el. Nu era un lăudăros, un impostor, era un om care credea în cauza sa şi o înfăptuia cu toate puterile sale.

Reflecţiile acestea despre viaţă şi moarte se vede treaba că nu i-au prea mers la inimă ciungului de Romaniuk, dar cavaleristul se mărgini să pufăie furios pe nas, deoarece nu cuteza să-i spună comandantului că el are altă părere. Cît

despre Ţvetkov, acesta păşea fluierînd pe podeţul de bîrne aruncat peste mlaştină, trăgea din ţigara sa de mahorcă, se uita cu atenţie în dreapta şi în stînga şi se gîndea la îndatoririle lui de comandant, aşa cum se şi cuvine să facă un om care e răspunzător de soarta unui detaşament, de vieţile oamenilor săi, de succesul luptelor ce aveau să vină.

Firește, nimeni nu-i punea beţe-n roate. Uitîndu-se la el, luptătorii din detaşamentul „Moarte fascismului" îşi făceau unii altora cu ochiul, parcă zicîndu-şi: comandantul nostru gîndeşte şi, dacă gîndeşte comandantul, înseamnă că domneşte ordinea şi disciplina. Doar e un om cu spirit de răspundere, nu un terchea-berchea, un palavragiu oarecare. Zi-i comandant, şi gata...

După minunile mărunte de pînă atunci, în cea de-a patra zi se săvîrşi o minune adevărată, făcîndu-l pînă şi pe Volodea să intre la griji.

În dimineaţa aceea, din vălmăşagul norilor de ploaie de care li se făcuse lehamite la toţi, răsări un soare neobişnuit de fierbinte pentru zilele acelea de toamnă şi începu să bată un vîntuleţ potolit, cald şi proaspăt. Cerul se însenină pe neaşteptate. Istoviţi de marşul prin mlaştină, oamenii îşi uscau acum hainele de pe ei, rîzînd şi veselindu-se, profitînd de vremea bună. Unii, mai puţin rezistenţi, se culcară. Alţii, mai voinici, se apucară să-şi spele cămăşile. Iar bătrînul soldat Babiciuk Semion Ilici îşi îngădui chiar să intre într-un rîuleţ, ca să se scalde şi „să-şi deschidă porii", cum îi explica el în termeni ştiinţifici lui Ustimenko, medicul detaşamentului...

Aici, pe coclaurile acestea, puteau, în sfîrşit, să mai răsufle în voie. Nu degeaba locul acesta se numea Ostrovnoe, adică o bucată de pămînt înconjurată numai de mlaştini şi lacuri, care se îngemănau unele cu altele. Aşa că se simţeau în siguranţă. Descălţaţi, unii numai în izmene, strînseră lemne, aprinseră focuri şi începură să pregătească de-ale mîncării. Vînătorul Mitea Golubev luă „sauer"-ul lui Holodilin, cu toate protestele savantului, şi împuşcă vreo cîteva raţe. Le-au curăţat la repezeală şi le-au pus la fript în spuză, după ce le-au învelit într-un strat de lut. Mitea îl consola pe docent, care se plîngea că i-a risipit cartuşele:

— Lasă, nu mai plînge, Boris Viktorovici. Şi aşa, cu puşca asta de vînat sitari, e imposibil să ucizi un fascist. Numai glonţele îl răpune pe fascist, nimic altceva. Las' că-ţi facem

noi cu timpul rost de o armă ca lumea, ai cuvîntul meu de comsomolist...

După ce pansă răniții și examină rosăturile de la picioarele celor care nu învățaseră încă în aceste luni să-și înfășoare obielele cum trebuie, Volodea se culcă pe un dîmb și tocmai era să adoarmă, cînd se întîmplă minunea aceea adevărată, care îl sperie de-a binelea.

— Scoală, Ustimenko! îl strigă Țvetkov, aplecat deasupra lui. De cînd Țvetkov devenise comandant, nu se mai tutuiau, ba parcă uitaseră chiar că mai au și cîte un nume mic. Scoală, doctore, că avem treabă! Repede, în picioare!

Volodea se ridică și-și scutură capul de somn, apoi porni repede în jos pe costișă, în urma lui Țvetkov, aproape alergînd. Proaspăt bărbierit și mirosind a „Chypre" tot din portharta lui („în Grecia se găsesc de toate"), comandantul se afundă grăbit într-un desiș de sălcii, încă ude de ploaie; de acolo îl fluieră pe Volodea, ca și cum ar fi chemat un cîine de vînătoare, și fiindcă fluieratul acela stăruia, Ustimenko era cît pe-aci să se supere, cînd deodată, scoase o exclamație și rămase cu gura căscată. În fața lui, înfipt cu burta într-o mică mlaștină, ca brăzdarul unui plug uriaș ce răvășise totul în jurul lui, zăcea un avion de transport german de dimensiuni colosale — așa i se păru lui Volodea — cu fuselajul de culoarea broaștei, plesnit pe toată lungimea sa.

— Asta ce mai e? întrebă uluit Ustimenko.

— Asta? Un avion! îl lămuri Țvetkov, sprijinindu-și botul cizmei într-o buturugă și lovindu-se peste carîmb cu o nuielușă. Un aparat de zbor mai greu decît aerul. O să intrăm îndată înăuntru, dar te previn că priveliștea nu e de loc plăcută...

— Și ce-i acolo, înăuntru?

— Cadavre, pistoale automate, cartușe, grenade, pistolete, alimente și un roi de muște. Presupun că matahala asta zace aici de cel puțin două luni. Dacă n-a luat foc, este numai din pricină că în rezervoare nu mai avea nici o picătură de carburant. Li s-a întîmplat ceva, dar ce anume e greu de stabilit, fără avizul unui specialist...

— Și au murit toți, atunci? întrebă Volodea, arătînd cu capul înspre aparatul turtit la pămînt.

— Așa cred. Ușa era înțepenită. Cînd am deschis-o, am dat la o parte patru cadavre. Încercaseră probabil să iasă, dar n-au izbutit fiind sleiți de puteri...

Ţvetkov îşi răsuci o ţigară de mahorcă dintr-o bucată de ziar, trase adînc fumul în piept, apoi se aplecă şi se strecură cel dintîi prin deschizătura neagră a uşii. În urma lui, silindu-se să nu respire şi să nu se uite la feţele acelea crăpate şi umflate, care îşi pierduseră orice înfăţişare omenească şi care bîzîiau — aveai într-adevăr impresia că bîzîie cadavrele, căci milioane de muşte puseseră stăpînire pe stîrvurile descompuse pe căldură — Ustimenko păşi pe podeaua scorojită.

— Haide! îi strigă Ţvetkov cu o voce sugrumată.

Volodea privi nedumerit într-o parte; comandantul arunca pe fereastră nişte pistoale automate şi nişte cutii de metal.

— Ia-le! îi ordonă din nou Ţvetkov.

Abia atunci pricepu Ustimenko ce anume şi *de la cine* trebuia să ia. Trebuia să ia pistoalele automate — erau pistoale scurte de desant — din mîinile morţilor, adică din ceea ce fuseseră cîndva mîinile lor, să le smulgă de la subţiori, să le tragă de sub cizme.

Strîngîndu-şi cu putere buzele şi gonind muştele, care acum nu mai bîzîiau, ci vuiau furioase că au fost tulburate aici, în lăcaşul lor, Volodea începu treaba, sforţîndu-se să nu vadă nimic altceva în afară de arme şi de cutiile cu cartuşe. Totuşi, privirile i se loveau la fiecare mişcare de obiectele risipite primprejur: curele de piele, catarame ce-şi pierduseră luciul, aparate de filmat speciale, o mănuşă fină din piele de căprioară, un pachet de ţigări pe marginea unei lăzi ruginite, un chipiu cu calota înaltă, o bucată de postav gri...

— Pauză! strigă Ţvetkov în spatele lui.

Ieşiră din nou la soare, în bătaia vîntului uşor, să-şi aprindă cîte o ţigară, dar mai întîi se spălară pe mîini cu un dezinfectant nemţesc, foarte uleios, pe care Ţvetkov îl găsise într-o canistră mică, printre medicamentele de la bord.

— Ar trebui să mai chemăm cîţiva oameni în ajutor! propuse Ustimenko.

— Te simţi extenuat? Nu, dragă tovarăşe, nouă ne şade mai bine. Noi doi am mai avut de-a face cu cadavrele, datorită profesiei noastre. Şi apoi, ştii...

În ochii lui Ţvetkov apăru o clipă licărirea aceea caracteristică de lăudăroşenie juvenilă. Surîzînd din colţul buzelor, adăugă pe un ton aproape solemn:

— Îmi place să fac cadouri! Îmi plac surprizele de efect. Ia imaginează-ţi: Hei, tovarăşi luptători din detaşamentul „Moarte fascismului", care vrei să capeţi o armă sosită direct

pe adresa noastră de la Adolf Hitler? Şi numaidecît, să te ţii animaţie, să te ţii întrebări: cum, unde, ce s-a întîmplat? Nu apreciezi efectul?

— Apreciez, îngînă Volodea, zîmbind.

— Ei, vezi! Cînd te gîndeşti, führerul ne-a oferit arme din arsenalul său. Războiul face uneori şi glume de felul ăsta.

Ţvetkov se aşează comod pe un trunchi de copac doborît şi, trăgînd adînc din ţigară, rămase cîteva clipe pe gînduri, apoi spuse ca pentru el însuşi:

— Ar fi interesant!

— Ce anume?

— Mă gîndesc să le facem autopsia la vreo doi dintre ei. Mi se par mai scurtaţi, parcă-s teşiţi. N-ai observat? Toţi au murit dintr-o dată, desigur, din cauza şocului produs în clipa cînd avionul s-a lovit de pămînt. Spre seară o să ne ocupăm noi şi de asta.

Volodea clipea din ochi şi aspira cu gura deschisă aer curat. Îi era totuşi greaţă. De altfel, şi comandantul era destul de palid la faţă, ba chiar puţin verzui.

— Acum ne aşteaptă lucrul cel mai scîrbos, îl preveni el pe Volodea. Morţii ăştia au şi pistolete; avem nevoie şi de ele. Totul ne prinde bine! zise Ţvetkov cu un rîs nefiresc şi lugubru. E clar, doctore? Detaşamentul nostru, detaşamentul „Moarte fascismului", înzestrat cu un curaj neasemuit, e, trebuie s-o recunoaştem, foarte sărac...

Abia pe la orele două după-amiază terminară munca lor grea şi, după ce înfăşurară armele în nişte mantale ofiţereşti de cauciuc, se duseră la rîu să se cureţe de murdărie.

— Să nu sufli o vorbă! porunci Ţvetkov autoritar. Altfel îmi ratezi toată prezentarea. Totul trebuie făcut la înalt nivel, pentru ca oamenii să ţină minte ziua de azi cît or fi şi-or trăi...

După aceea se dezbrăcă, privi o clipă cu scîrbă, apa mîloasă a rîului, apoi îşi făcu vînt cu putere şi începu să înoate bras, ca un înotător de profesie.

— E rece a naibii! strigă din mijlocul rîului. Pişcă nu alta! Hai, doctore, curaj, hotărăşte-te!

— Unde-aţi fost? Intraseră oamenii la griji! îi întîmpină Babiciuk la întoarcere. Voiau să plece să vă caute.

— Să vină zece ostaşi cu mine! ordonă Ţvetkov.

Oamenii se uitară neliniştiţi unii la alţii, întrebîndu-se unde o fi vrînd să-i ducă.

S-au întors după vreo patruzeci de minute. În frunte mergea Mitea Golubev, domol, oleacă melancolic. Ceva mai în urmă păşea agale Minka Ţedunko ; ochii lui ca albăstrelele aveau o expresie de groază amestecată cu fericire. Cu falca atîrnînd în jos şi cu lentilele ochelarilor aburite, venea apoi Holodilin, intelectualul, cu braţele încărcate de pistoale automate, ca şi cum ar fi adus lemne pentru foc. Alaiul îl încheia Ţvetkov. Cu o mină imperturbabilă, comandantul era acum dichisit, mai ales că apucase să-şi lustruiască cizmele elegante cu vax nemţesc. Lovea cu nuieluşa în carîmbul cizmei şi părea că nici nu observă feţele buimăcite ale oamenilor săi. În liniştea care se lăsase, răsună deodată vocea de tenor, gîtuită şi visătoare, a bătrînului luptător Romaniuk, scoţînd o înjurătură admirativă, cu triluri entuziaste de privighetoare.

Armele fură depuse cu foarte multă băgare de seamă, de parcă ar fi fost de cristal, pe o foaie de cort. Ţvetkov se opri lîngă ele, rămase cîteva momente tăcut, apoi atinse cu vîrful cizmei un pistol-mitralieră, îşi trecu privirea sfredelitoare peste feţele oamenilor şi spuse :

— Aşa, tovarăşi. Cu asemenea arme, un soldat bun poate să ajungă la Berlin, nu numai la ai săi...

— Asta-i curat misticism ! strigă deodată Holodilin. Iluzionism, spiritism, ceva ce nu-s în stare să facă nici iogii indieni...

— Iogii indieni n-or fi în stare, dar noi sîntem, replică Ţvetkov calm. Trebuie să ştiţi, tovarăşi, că dreptatea e de partea noastră, urmă el, măsurînd cu o căutătură pătrunzătoare chipurile subalternilor săi. Toţi cei ce ne-am adunat aici sîntem bărbaţi dintr-o bucată şi se impune — mai mult decît atît : *trebuie* — nu numai să ieşim din încercuire, dar să le cauzăm pierderi mari blestemaţilor de ocupanţi, oriunde i-am întîlni. Şi, fiindcă dreptatea e de partea noastră, iată, ni s-au trimis armele astea. E clar ?

Oamenii răspunseră cu un vuiet de bucurie că „e clar", după care Ţvetkov îi înmînă, cu un gest solemn, lui Minka Ţedunko un pistol-mitralieră şi un cuţit din acelea ce făceau parte din echipamentul grupurilor de desant nemţeşti. Apoi ordonă să vină „următorul". Cît ai bate din palme, se formă acolo o adevărată coadă. Ţvetkov îi spunea fiecăruia, în timp ce-i punea arma în mînă, o vorbă patetică, povăţuitoare şi care era totodată o poruncă. El nu dădea arma, ci o înmîna, şi întregul detaşament ştia acum limpede că din clipa aceea totul are să fie *bine,* deoarece, cu aşa „minunăţie" de coman-

dant, cum se exprimă Mitea Golubev, nu se mai puteau teme de nimic...

Totuşi, după actul de înmînare a armelor, comandantul mai rosti o scurtă cuvîntare despre felul *cum* intenţionează el să acţioneze de-aci înainte. Din cele spuse de el reieşea că armele înmînate acum confereau detaşamentului cinstea de a îndeplini unele misiuni mult mai grele decît îşi închipuiseră ei pînă atunci. Cu ocazia aceasta, Ţvetkov vorbi despre detaşamentul său nu ca despre un detaşament oarecare, ci îl numi detaşamentul-*fulger* „Moarte fascismului". Şi fiindcă chiar şi bărbaţii în toată firea nu sînt adesea decît nişte băieţaşi mari, denumirea de *fulger* merse tuturor la inimă. Mai tîrziu, Volodea avea să-i audă nu o dată pe oamenii lui Ţvetkov mîndrindu-se cu asta şi spunînd cu înflăcărare : „Noi sîntem *fulger,* au s-o păţească ei..."

În tot restul zilei, detaşamentul curăţă, frecă, unse şi studie îndeaproape noul armament. Ţvetkov trăgea, distrat, cu urechea la îndrumările lui Babiciuk, care dibuise repede toate secretele acestor arme automate. Volodea examina farmacia grupului german de desant. Flacoanele de sticlă se spărseseră, firește, dar prafurile, alifiile şi tabletele puteau fi încă de folos. Garnitura de instrumente chirurgicale era în perfectă stare. Mitea Golubev examina concentratele, iar tehnicianul Terentiev, specialist în lucrări de hidroameliorații, cu ochelarii pe nasu-i borcănat, descifra etichetele de pe cutiile de conserve :

— Sardele franţuzeşti ! Iar asta... conserve — un pateu de vînat. Burgundia. Asta e fabricată în Olanda. Dar ce-o fi oare înăuntru ? Conserve de carne, sau de lapte ? Văd desenată o vacă...

O dată cu lăsarea nopţii se făcu frig. Cerul era senin şi înstelat. Volodea şi Ţvetkov stăteau lungiţi alături, într-o viroagă, şi se uitau la cer, tăifăsuind.

— Trebuie să mai facem o autopsie, spuse comandantul, vorbind rar, cu o voce obosită. Nu mi se pare clar...

— Ba e foarte clar. Amîndoi aveau coloana vertebrală ruptă simultan în cîteva locuri. Gamba, vertebrele gîtului. S-au prăbuşit în picaj, avionul n-a planat de loc. Intrarea e la nivelul solului, restul s-a înfundat în pămînt sau s-a fărîmat. Îţi poţi închipui cît de puternică a fost izbitura ! Ai văzut ce înţepenită era uşa de la cabina piloţilor ? Tot fuselajul e numai crăpături. Podeaua s-a îndoit înăuntru. Cercu-

rile acelea, sau cum le-o mai fi zicînd, şi-au pierdut şi ele forma. Dar, ia spune-mi, cum ai observat avionul?

— Foarte simplu. Ştii că am binoclu. M-am uitat de jur împrejur şi am văzut ceva strălucind. Era, cum am constatat mai pe urmă, singurul geam care nu se spărsese. Dormim, ce zici?

Nu le era însă somn. Într-un tîrziu, Volodea îl auzi pe Ţvetkov aprinzîndu-şi o ţigară şi-l întrebă:

— Konstantin Gheorghievici, cum ai devenit dumneata medic?

— Absolut din întîmplare! răspunse comandantul, rîzînd. Ştiu eu ce ai vrea dumneata. Ţi-ar plăcea o poveste despre chemarea, despre vocaţia mea, nu-i aşa? Ţi-ar plăcea desigur să-ţi povestesc ceva înduioşător: că am văzut o dată un căţeluş călcat de o căruţă. Că roata îi rupsese o labă, că mi s-a făcut milă de el, că i-am pus atele şi căţeluşul s-a ataşat de mine, iar mai tîrziu m-a salvat de atacul unor tîlhari, iar eu mi-am consacrat viaţa alinării suferinţelor omeneşti. Cam aşa ceva, nu?

Ustimenko, ostil, nu răspunse nimic.

— Te aud pufnind, adăugă Ţvetkov, eşti nemulţumit! Ei bine, tinere prieten, n-a fost aşa, a fost cu totul altfel! Viaţa e mult mai complicată decît istorioarele înduioşătoare din cărţile de şcoală. Am vrut să intru la un institut de învăţămînt, dar am avut ghinion, am căzut cu brio la disciplina principală. Atunci m-am gîndit eu ce m-am gîndit, m-am sucit ce m-am sucit şi într-o bună zi am văzut întîmplător un elev de la Academia militară de medicină. M-am strecurat frumuşel acolo, iar peste un an sau doi un profesor bătrînel mi-a vorbit chiar, într-o discuţie intimă, despre potenţele mele de medic terapeut. A fost foarte dezamăgit aflînd că aş fi vrut să mă fac comandant militar şi nu medic militar. Dar între timp se trezise în mine interesul pentru medicină şi mi-am spus că dacă te apuci să faci ceva, apoi trebuie s-o faci neapărat foarte bine...

Vorbea fără să se pripească. Volodea avea impresia că Ţvetkov vorbeşte nu despre el, ci despre altcineva, despre un cunoscut al său nu prea apropiat. Comandantul vorbea fără nici un fel de simpatie, dar cu o anumită stimă, cu calm, lăsînd să se înţeleagă că-l aprecia totuşi pe cel despre care vorbea.

— Dacă şi chirurgia noastră ar deveni o ştiinţă, observă el apoi. Fiindcă, ştii...

— Ce? tresări Volodea.

— Nu, cu dumneata nu se poate discuta despre asta, continuă Ţvetkov. Dumneata te afli încă în faza de entuziasm, eşti dintre aceia care, după o apendicectomie obişnuită, sînt în stare să ţină un discurs despre o viaţă recuperată, deşi în realitate nu era decît un caz oarecare...

— Dacă nu se poate discuta, nu trebuie! făcu Volodea, jignit.

— Ei, poftim, te-ai şi supărat, conchise Ţvetkov, căscînd. Nu înţelegi de glumă. Ia, hai mai bine să ne culcăm, bunule doctor Haas. Mîine ne aşteaptă o zi grea...

A doua zi dimineaţa, comandantul avea o atitudine cu totul diferită, ca şi cum peste noapte nici n-ar fi stat de vorbă, prieteneşte, cu Volodea. Îl privea acum ca pe un subaltern, şi încă un subaltern stîngaci, care n-a fost în stare să împacheteze ca lumea medicamentele de captură.

— Aici nu eşti în străinătate! îl luă din scurt Ţvetkov, pe un ton sec, uitîndu-se drept în ochii lui Volodea. Aici eşti la război şi e timpul să-ţi intre în cap asta!

— Ai încasat-o, doctore! îi şopti în timpul marşului Holodilin. Omul ăsta e un mic Napoleon. Eşti de acord?

— Eu cred că e un comandant excelent, răspunse Ustimenko, potrivindu-şi în spinare rucsacul greu cu farmacia şi cu instrumentele sale. Şi am încasat-o pe bună dreptate!

Spre sfîrşitul zilei, detaşamentul ajunse la linia de cale ferată Solianişce-Unciansk. Prin pîcla cenuşie a ploii, oamenii văzură, din pădure, o autodrezină trecînd în plină viteză prin dreptul cantonului. În ea şedeau ţepeni nişte nemţi, cu căşti în cap, în mantale de ploaie şi cu o mitralieră pe bancheta din faţă. Cantonierul ieşi valvîrtej din casă, duse mîna la cozoroc şi rămase aşa, îndelung, cu ochii în urma drezinei.

— Gata, face sluj! spuse ursuz Ţvetkov.

Cînd se întunecă de-a binelea şi la fereastra cantonului se aprinse o lumină roşie, comandantul şi Golubev dădură buzna înăuntru, îl apucară de guler pe bătrînelul cu înfăţişare respectabilă, care mirosea a heringi, îl scoaseră afară şi-i porunciră să-i ducă „la fascişti". Cantonierul căzu în genunchi şi unde nu începu să-şi frîngă mîinile şi să se văicărească, rugîndu-se să-i fie cruţate bătrîneţile. Dar Ţvetkov îi vîrî sub nas ţeava pistoletului şi bătrînul se văzu nevoit să conducă

detaşamentul la trecerea de nivel, unde cum spunea el, se aflau pe puţin şase fritzi.

Acum, alături de comandant, păşea bătrînul cavalerist Romaniuk, iar în urma lor, cu grenadele şi pistoalele la îndemînă, venea „grupul de şoc", alcătuit din şugubăţul Vanka Teleghin, tehnicianul Terentiev şi Mitea Golubev, mîna dreaptă a comandantului. „Rezerva" fusese lăsată în grija lui Babiciuk.

Prin uşa larg deschisă a gheretei de lîngă trecerea de nivel se auzeau sunetele tînguitoare ale unei muzicuţe. Chiar de departe se vedea că înăuntru ardea focul în sobă. Reflexele focului jucau pe şinele ude de ploaie. De-a lungul liniei mergea încet, încoace şi încolo, o santinelă cu carabina la subţioară. Umbra soldatului apărea la intervale egale în dreptul uşii luminate, venind cînd din dreapta, cînd din stînga.

— Înainte ! ordonă scurt Ţvetkov.

În aceeaşi clipă „grupul de şoc" se repezi spre terasamentul înalt, urcă taluzul şi porni cu paşi repezi spre gheretă.

— *Halt !* zbieră strident santinela, dar strigătul fu acoperit numaidecît de o ploaie de sudălmi nemţeşti, rostite cu o voce răguşită, la repezeală, astfel încît Volodea nu apucă să recunoască din primul moment vocea lui Ţvetkov şi sezisă cu întîrziere stratagema comandantului.

Cînd o sezisă, grenadele explodaseră deja în interiorul gheretei, unde cu o clipă mai înainte se auzeau sunetele încete ale muzicuţei. În acest timp, în pădurea de plopi ce se întindea dincolo de trecerea de nivel, izbucniră rafale scurte de pistol automat. Singurul neamţ care rămăsese în viaţă izbutise să fugă în pădure şi trăgea cu pistolul, din mers.

— Daţi-mi voie să pun mîna pe el, se rugă Mitea Golubev de Ţvetkov, cu ochii sclipindu-i în întuneric. Tovarăşe comandant, eu văd şi noaptea şi cunosc bine pădurea, iar el nu-i decît un cîrnăţar...

— La loc comanda ! ordonă cu o voce obosită Ţvetkov.

Din plopiş răbufni din nou o rafală scurtă.

— Trage de frică, dumnezeii lui, spuse cu regret Golubev.

Neputînd rezista tentaţiei, lunecînd cu cizmele pe povîrnişul argilos, dispăru în dosul gheretei.

— Înapoi, prostule ! strigă Ţvetkov. Înapoi...

Dar era prea tîrziu. De la postul lui de pîndă din pădure, neamţului nu-i era greu să-l doboare pe Golubev, ivit pentru o clipă în cadrul luminat al ferestrei. Şi îl şi doborî.

— Gata ! constată încet comandantul. Ei, poftim !

În acest „poftim", Volodea descifră în acelaşi timp un avertisment, o ameninţare amară şi o notă ciudată, sumbră şi solemnă în acelaşi timp.

Golubev fu îngropat lîngă un drum de ţară, la vreo doi kilometri de trecerea de nivel. Din cerul galben-cenuşiu continua să cadă o ploaie stăruitoare, iar printre crengile plopilor bătrîni mai vîjîia acum şi un vînt sinistru.

— Putea să trăiască mult şi bine, rosti Ţvetkov deasupra mormîntului deschis, cu o voce şi mai răguşită după sudălmile nemţeşti de adineauri. Putea să trăiască şi să se întoarcă încununat de glorie acasă la ai săi, după victorie...

Comandantul scoase cinci plăcuţe de identitate din buzunarul raglanului înnegrit de ploaie, luate de la nemţii ucişi, le aruncă la picioarele mortului şi adăugă, întorcînd capul:

— Poate că aşa o să-ţi fie somnul mai uşor...

Mormîntul fu acoperit repede cu pămînt. Ţvetkov îşi aprinse o ţigară şi porni în fruntea detaşamentului. Pe drum, Romaniuk, cavaleristul ciung, îi spunea lui Holodilin:

— Îndeobşte, se socoate că omul care cîntă frumos e dăruit cu glas de la dumnezeu. Dar se întîmplă şi cîte-un comandant înzestrat cu har tot de la dumnezeu. Chiar aşa! Pot s-o spun cinstit că la început l-am crezut un lăudăros şi un palavragiu. Ba, să-mi fie cu iertare, îmi ziceam că e un aventurier. Acum însă, tovarăşe dragă, nu mai cred aşa. Are el un dar al lui, le vede...

Volodea mergea în urma lor şi trăgea cu urechea. Şi, oricît de dureroasă era pierderea lui Golubev, căpătă deodată convingerea că avertismentul acela pe care-l scosese în noapte comandantul, precum şi tot ceea ce s-a întîmplat mai pe urmă, formează chezăşia izbînzilor de mai tîrziu ale detaşamentului-*fulger* „Moarte fascismului".

CAPITOLUL II

Într-o noapte de toamnă...

În seara de 6 noiembrie 1941, pe la ora nouă, detaşamentul-fulger „Moarte fascismului" se apropia de marginea satului Belopolie, care era cufundat în somn. Viscolul sufla cu putere şi detaşamentul înainta neobservat de nimeni.

Un ţăran slab şi deşirat, bine cherchelit, pe care detaşamentul îl întîlnise încă în amurg şi care rostea la fiecare două vorbe cuvîntul german *papier,* fiind poreclit pentru asta „Papir", le-a spus că în sat nu sînt nemţi, dar că au venit de la raion nişte poliţai, şase la număr, şi au tras la Stepan Savelievici Malcikov, preşedintele colhozului „Viaţă nouă". Acolo, zicea el, s-au pus de dimineaţă să coacă plăcinte, să facă răcituri, să prăjească ficat de porc, ceea ce înseamnă că se pregăteau să încingă un chef.

— Colhoz, sub nemţi?! îl luă de scurt, neîncrezător, tehnicianul Terentiev. Ce ne tot îndrugi aici, nene Papir?

Nenea Papir se jură că nemţii n-au desfiinţat colhozul, ci au venit cu lozinca: „Obşte fără soviete" şi l-au pus pe Malcikov să dea în scris că obştea „Viaţă nouă" va lucra de-acum înainte numai pentru nevoile Marelui Reich, ceea ce, firește, Stepan Savelievici a şi făcut.

— Care va să zică, lucraţi pentru fascişti? se interesă încruntat Ţvetkov. Munciţi din răsputeri pentru duşmanii Patriei?

Papir se porni să dea nişte lămuriri anapoda, anevoie de înţeles, duhnind a basamac în faţa lui Ţvetkov, dar comandantul îi întoarse spatele, nevrînd să mai asculte balivernele lui, astfel că nea Papir se fîstîci şi-şi închise pliscul.

Cînd intrară în sat, Ţvetkov îi porunci lui Papir să conducă detaşamentul la locuinţa preşedintelui. Nenea Papir se opri în drum şi începu să-l laude pe Malcikov că aşa şi pe dincolo, dar nu era momentul prielnic pentru explicaţii. Simţind sub bărbia-i ţepoasă ţeava rece a unui pistol automat, ţăranul apucă pe nişte uliţe dosnice înspre casa unde chefuiau

poliţaii. Era o casă de cărămidă. Inainte de război, colhozul „Viaţă nouă“ avea faima unui colhoz puternic, iar Stepan Savelievici fusese chiar decorat cu un ordin. Părea ciudat şi dureros să vezi în dosul perdelelor de tul de la ferestrele preşedintelui capetele poliţiştilor, care reprezentau aici noua ordine germană, să vezi bînd votcă şi înfruptîndu-se din gustări pe cozile de topor ale ocupanţilor fascişti, nişte lepădături care au trădat Puterea Sovietică, pîngărind Patria şi mormintele părinţilor lor...

— Terminaţi cu vorbăria ! le-o tăie Ţvetkov la toţi. Ordinele se transmit din om în om. Babiciuk, Teleghin şi Ţedunko, veniţi cu mine. Terentiev, dumneata îl păzeşti pe Papir. Ustimenko, unde eşti ?

— Aici ! răspunse Volodea.

Papir încercă încă o dată să intre în vorbă, pentru a da explicaţii, apucîndu-l pe tehnician de mînecă, dar acesta îl îmbrînci cît colo. Învîrtejind fulgii mari de zăpadă prin văzduh, viscolul porni să şuiere şi mai tare. Prin pînza albă şi groasă a ninsorii nu se vedeau decît luminile aprinse la casa preşedintelui.

Ţvetkov păşi primul în cerdacul înalt, troienit de zăpadă. Dădu de perete, cu o lovitură de cizmă, uşa neîncuiată, deschise apoi, în acelaşi fel, uşa următoare, clipi din ochi din pricina luminii puternice pe care o răspîndea un „petromax“ şi văzînd înăuntru poliţaii, cu brasarde albe, rosti rar şi potolit, păstrîndu-şi sîngele rece :

— Bine v-am găsit... La mulţi ani...

— Bine ai venit, îi răspunse un poliţai în vîrstă, mustăcios, întorcîndu-se spre el cu tot corpul său mare, predispus la obezitate. Dacă nu cumva şăguieşti !

Privirile lor se întîlniră şi într-o frîntură de secundă mustăciosul înţelese că nu-i a bine. Îşi duse repede mîna dreaptă la pistolul din buzunar, apucînd să strige doar atît : „Nu trage, stai puţin, ascultă !“

Vru să mai adauge ceva. Dar Ţvetkov nu era omul care „să stea şi să asculte“. În aceeaşi clipă, el slobozi o rafală scurtă din „schmeisser“-ul de captură, sprijinit de şold, aşa cum făceau nemţii.

În odaia alăturată ţipă sfîşietor o femeie şi scînci speriat un copil.

Poliţaii se repeziră buluc spre scrinul deasupra căruia stăteau claie peste grămadă armele lor, dar se opriră ca încre-

meniţi în mijlocul încăperii: la toate cele trei ferestre se iviră prin geamurile sparte ţevile negre, brumate, ale pistoalelor automate aţintite asupra lor de Ţedunko, Babiciuk şi Teleghin.

— Va să zică, benchetuim? făcu Ţvetkov, apropiindu-se de masa încărcată cu bunătăţi. Sărbătorim, ai?

— Ce-ai făcut, ticălosule! strigă la el cu o voce sugrumată un bărbat trecut de ani, îmbrăcat în rubaşcă şi avînd la gît o cravată în dungi. Ştii pe cine-ai ucis, banditule?

Volodea simţi că i se încrîncenează inima. Îi trecu deodată prin gînd că s-a întîmplat o nenorocire, dar ce nenorocire anume nu putea încă să-şi dea seama. Stăpînit de această presimţire, de presimţirea că s-a produs o nenorocire ireparabilă, îl împinse la o parte cu umărul pe Ţvetkov şi, neţinînd seama că ar putea fi şi el împuşcat, se aplecă deasupra poliţaiului mustăcios, care îşi dădea sufletul. Căzuse într-o rînă pe masă şi din capul lui ciuruit de gloanţe sîngele ţîşnea într-un platou cu piftie, neînceput.

Femeia se văicărea într-una în odaia de alături, copilul plîngea acum şi mai tare.

— Mîinile sus! porunci Ţvetkov.

Ceilalţi cinci poliţai ridicară mîinile. Bărbatul în rubaşcă, probabil preşedintele Malcikov, îşi spuse Volodea, se repezi la muribund, îl apucă de umeri şi încercă să-l culce pe masă. Dar taica Mişa Romaniuk îi trînti o lovitură de cizmă în şale, îi înfipse pistolul în burtă şi-i spuse:

— Te omor cît ai zice peşte...

Muribundul se mai zbătu o dată, apoi înţepeni. Platoul cu piftie căzu cu zgomot pe podea şi se făcu zob. Femeia şi copilul amuţiră deodată, dincolo.

— Scoteţi-l de aici! ordonă cu o voce gîtuită Ţvetkov. Puneţi capăt bîlciului ăsta!

— Ce-aţi făcut, nemernicilor! auzi Volodea un glas la dreapta sa. Ştiţi pe cine aţi ucis, călăi blestemaţi?

Întoarse capul. În cadrul uşii stătea o femeie într-o rochie verde, lucioasă, ţinînd în braţe un copil cîrlionţat. Spunea ceva şi din ochi îi curgeau lacrimi. În vremea asta, Babiciuk îl împingea cu pistolul automat pe cel mai tînăr dintre poliţai, poruncindu-i:

— *Bitte!*

Poliţaiul murmură, foarte nedumerit:

— Noi sîntem ruşi; ce, v-aţi smintit cu toţii?

Atunci se petrecu altă nenorocire şi mai cumplită. Vanka Teleghin, flăcăul acela vesel şi glumeţ, se făcu deodată alb ca varul şi-şi descărcă pistolul în tîmpla acestui poliţai. Cu o răsuflare bruscă şi ciudată, ca un balon de cauciuc care pocneşte, poliţaiul rămase o clipă nemişcat, apoi se prăvăli încet în braţele vecinului său, un tînăr roşcat, cu părul atîrnîndu-i în plete la ceafă şi cu ochelari pe nas.

— Ce înseamnă asta? strigă, scos din fire, Ustimenko. Ce faci, Teleghin?

— I-am plătit-o, pentru că se pretinde rus! răspunse Teleghin. Cum îndrăzneşte, tovarăşe medic?...

— Tovarăşi! se bîlbîi roşcatul cu ochelari. Trebuie să mă ascultaţi imediat, tovarăşi!

— Ţi s-a făcut de-un glonte? i-o reteză cu un rînjet Teleghin. Ce, noi sîntem tovarăşi cu tine, trădătorule? Ieşi!

Trecură prin faţa lui Volodea. Malcikov, în rubaşca lui de sărbătoare, fu scos laolaltă cu ceilalţi. Femeia în rochie verde foşnitoare se repezi în urma lui, împingîndu-l de lîngă Malcikov pe Ţedunko; acesta, pămîntiu la faţă, ştia, la fel ca şi ceilalţi, aşa cum ştiau şi poliţaii înşişi, *unde* sînt duşi trădătorii şi ce o să se întîmple cu ei peste cîteva minute. Volodea înţelegea şi el acum că ceea ce avea să urmeze este inevitabil, dar în acelaşi timp mai spera din toată inima că *aşa ceva* nu poate şi nu trebuie să se întîmple şi în orice caz nu se va întîmpla atîta timp cît el, Ustimenko, e în viaţă.

În cele din urmă fură scoşi toţi din camera în care nu mai rămaseră decît cei doi morţi. Oamenii din detaşament erau descumpăniţi, *neştiind* cum să procedeze *mai departe.* Ningea cu fulgi mari, ce cădeau pieziş. Nenea Papir stătea tremurînd din tot trupul, cu o înfăţişare vrednică de plîns. Femeia, strîngînd băiatul în braţe, alergă spre el. Volodea îi spuse, aproape fără să-şi dea seama ce zice:

— Dumneata nu mai sta aici! Auzi? Copilul are să răcească. E frig...

Lumina ce răzbătea prin geamul spart sticlea în ochii buimăciţi ai femeii. Volodea o auzi ca prin vis strigîndu-i lui Papir:

— Spune-le odată, lămureşte-i, că nu ştiu! Spune-le de Stepan Savelievici, spune-le, nene Roman!

— Păi ce, vor să mă asculte? mormăi cu o voce frîntă nenea Roman. Nu mă ascultă! Ăştia nu-s roşii. Roşii n-ar face una ca asta!

— O clipă! îl strigă încet Volodea pe Ţvetkov şi, coborînd cu el din cerdac, îi şopti repede: Ai auzit?

— Te-ai speriat că ai văzut sînge? i-o tăie însă scurt Ţvetkov. Te îngrozesc ororile războiului? Ţi-e milă de trădători?

— Nu mi-e milă de nimeni! şuieră printre dinţi Ustimenko, pierzîndu-şi cu desăvîrşire stăpînirea de sine. Nici de dumneata n-o să-mi fie milă, dacă vei îndrăzni să compromiţi ideea războiului de partizani. N-o să-mi fie milă, pentru faptul că toate astea sînt apucături bonapartiste. Fără nici un interogatoriu, fără a cerceta cum stau lucrurile, aşa, orbeşte?...

Înţelegînd însă că Ţvetkov, în furia lui, nu se va lăsa convins cu una cu două, Volodea recurse la o stratagemă:

— Şi dacă ei deţin informaţii care ne pot fi de folos? Ia, gîndeşte-te! Ei cunosc situaţia din tot raionul acesta. Oricum, noi mai avem de mers, nu-i aşa?

Ţvetkov rămase o clipă pe gînduri, apoi dădu ordin ca toţi să fie duşi la Sovietul sătesc. Să fie duşi acolo şi Papir, şi femeia în verde.

— Acum nu mai există Soviet sătesc, spuse calm, cu amărăciune în glas, poliţaiul cel tinerel cu ochelari. Localul Sovietului e rezervat pentru împuterniciţii unui *kreislandwirt*, şeful districtului agricol.

— Nu-i nimic, o să mergem şi noi acolo, răspunse pe un ton paşnic Ţvetkov.

Poliţaii fură interogaţi separat, de comandant, de tehnicianul Terentiev, de Holodilin şi de Volodea. Ustimenko îl interogă pe poliţaiul cel tînăr cu ochelari.

— O ţigară? începu Volodea cu tonul unui anchetator versat, întinzîndu-i tînărului pachetul de ţigări.

— Am şi eu, răspunse ostil poliţaiul.

Din pricina căldurii din odaie, de care se dezobişnuise după atîtea zile şi nopţi de marş, Volodea simţi că se sufocă. Îşi desfăcu gulerul puloverului muiat de năduşeală şi, neştiind de unde să pornească, întrebă:

— Cum ai ajuns în halul ăsta?

— De ce aş fi obligat să răspund la întrebările dumitale? întrebă, la rîndul lui, într-un chip cu totul surprinzător, tînărul. Cine eşti dumneata ca să mă chestionezi?

— Adică cum vine asta?

— Uite-aşa. Acum umblă prin păduri tot felul de nemernici, printre ei sînt, pardon de expresie, şi dezertori...

— Ascultă !...

— Ba mai pot fi şi naţionalişti de toate nuanţele, urmă tînărul, aţintindu-şi asupra lui Volodea lentilele lucioase ale ochelarilor. Comandamentul german îi foloseşte cu destulă iscusinţă...

— Cum, nu crezi că noi sîntem partizani ?

— La nevoie, orice mănunchi de dezertori se dă drept un grup de partizani, tot aşa cum nemţilor le spun că voiau să se predea.

— Dar noi... începu Volodea, descumpănit.

Tînărul nu-l lăsă să-şi termine vorba.

— Voi, replică el cu ciudă şi amărăciune, voi aţi profitat de bunătatea dintotdeauna a lui Andrei Filipovici, de credulitatea lui. Văzîndu-vă şi crezînd că sînteţi „de-ai noştri", el *a întîrziat* — pricepi ? — iar voi v-aţi grăbit să-l ucideţi ! L-aţi ucis, da ! strigă tînărul. Şi l-aţi ucis datorită faptului că Andrei Filipovici mai întîi *credea,* iar de data asta el a crezut că şeful vostru este unul de-ai noştri, şi un om de-al nostru nu va ucide pe unul dintre *ai săi,* pînă nu află cum stau lucrurile.

— Trebuie să ne credeţi, se rugă deodată Volodea, cu glasul stins, trebuie să ne credeţi căci altfel pierdem timpul degeaba. Ascultă, orice hîrtii pot să fie înşelătoare, dar aşa cum stăm noi doi aci, faţă în faţă, e cu neputinţă să ne înşelăm unul pe altul ! Eu n-am documente, nu cunosc nici un fel de locuri de întîlnire conspirative, sau parole, sau mai ştiu eu ce, ca să-ţi dovedesc cine sînt, tot aşa cum nici dumneata n-ai nimic. Sîntem aci numai noi, doi oameni sovietici, aşa presupun. Aşa sper, se corectă Volodea. Am credinţa că e aşa ! Cu noi s-a întîmplat o tragedie, o nenorocire. Hai, dară, să lămurim lucrurile.

— Să le lămurim, se învoi cu glasul tot atît de stins tînărul. Numai că acum e prea tîrziu.

— De ce e tîrziu ?

— Fiindcă Andrei Filipovici a fost omorît. Şi Tolka Krivţov. Pe ei nu-i mai pot învia nici un fel de lămuriri...

— Aşa e, încuviinţă Ustimenko, dar dumneata porţi brasarda de poliţai. Eşti de acord, cred, că totul nu e chiar atît de simplu...

— Da, nu e simplu, îl întrerupse cu glas obosit tînărul. Nimic nu e simplu în viaţa noastră. Numai la vîrsta pionieriei totul pare uluitor de simplu şi de limpede, dar nici atunci

lucrurile nu sînt simple pentru toţi băieţii şi toate fetele... Pe scurt, noi am fost trimişi în această muncă de organizaţia ilegală. Ai auzit poate că în regiunile vremelnic ocupate de cotropitorii fascişti partidul nostru lucrează activ şi chiar continuă să existe Puterea Sovietică?

— Am auzit... răspunse cu un semn din cap Volodea, amintindu-şi deodată, clar, de clipele cînd s-a despărţit de mătuşa Aglaia. Desigur, am auzit...

— Bine că măcar ai auzit! replică poliţaiul. Ei bine...

Tînărul stărui în încercarea de a-şi răsuci o ţigară, dar nu mai era stăpîn pe mişcările degetelor.

— Ei bine... N-am de gînd şi nu socot necesar să-ţi spun cum stau lucrurile, dar trebuie să ştii că noi — o seamă de comsomolişti — am fost afectaţi pe lîngă Andrei Filipovici, fostul nostru învăţător, care la începutul războiului a avut de suferit din partea superiorilor săi. *Fictiv*, se înţelege, dar toată lumea ştie că a avut de suferit. Fasciştii *l-au atras* atunci cu plăcere de partea lor, acordîndu-i toată *încrederea*, iar el ne-a ales să-i fim ajutoare. Cît despre Anatoli Krivţev, pe care voi l-aţi ucis mişeleşte, era agentul lui de legătură cu organizaţia ilegală. Îţi dai seama, măcar acum, ce-aţi făcut?

Pe fruntea lui Volodea se iviră broboane de sudoare.

— Ai priceput? Halal partizani! Îţi dai seama ce se întîmplă atunci cînd nişte răzbunători nepoftiţi se vîră unde nu le fierbe oala şi cînd tot felul de *filfizoni* operează după cum îi taie capul, fără a şti cum stau lucrurile şi fără a se orienta...

— Noi nu sîntem filfizoni, izbucni Volodea. Nu stăm nici noi pe roze!

— Dar cine stă azi pe roze? Cine? Auzi, dumnealor nu stau pe roze, dumnealor sînt nervoşi! Din pricina nervozităţii, s-au apucat şi l-au împuşcat tam-nesam pe Andrei Filipovici, din pricina nervozităţii, din pricină că nu pot auzi cuvîntul „rus" rostit de un poliţai, Tolea al nostru a fost ucis. Vai, dumnealor nu stau pe roze! Dumnealor sînt istoviţi!

Buzele poliţaiului începură să tremure; faţa lui luă deodată o expresie de copilandru. Adăugă printre sughiţuri, cu atîta deznădejde în glas, că lui Volodea i se răvăşi tot sufletul:

— Nişte neisprăviţi cu „schmeissere" în mînă! Eroi de melodramă! Nişte proşti împuţiţi! Abia ne-am organizat, abia am început, şi...

Trîntind uşa cu zgomot, Ţvetkov intră în cameră, alb ca varul, cu un rictus de disperare încremenit pe faţă. La vederea „poliţaiului" care plîngea, spuse repede, în fraze confuze:

— Îmi dau seama de tot ce s-a întîmplat, Sorokin, şi iau toată vina asupra mea. Am să răspund pentru faptele mele, sînt gata să răspund după cele mai aspre legi ale războiului, dar acum trebuie să plecăm, fiindcă pot veni fasciştii, iar oamenii mei nu sînt vinovaţi de prostia mea, nu am dreptul să-i expun. Voi o să mergeţi, desigur, cu noi; altă ieşire nu există...

— Ba nu, există, răspunse Sorokin, aţintindu-şi ochii miopi, umeziţi de lacrimi şi plini de ură asupra lui Ţvetkov. Noi sîntem obligaţi să rămînem aici. Acum, după incursiunea asta idioată a voastră, ocupanţii au să ne acorde şi mai multă încredere şi avem datoria să ne folosim din plin de această încredere. Şi apoi, nu voi sînteţi chemaţi să ne luaţi, fiindcă nu voi ne-aţi pus aici, nu voi ne-aţi dat munca asta de ocnaşi...

Sorokin mai sughiţă o bucată de vreme, năpădit de lacrimi, îşi suflă nasul, apoi îşi şterse ochelarii cu batista, se întoarse cu spatele şi întrebă:

— Ce ne facem acum fără Andrei Filipovici? Ce ne facem? Căci nu mai avem nici un comunist printre noi. Pricepeţi voi asta? Am pierdut şi omul de legătură. Poftim de mai ia legătura cu organizaţia ilegală...

— Legătura se va restabili, interveni potolit Volodea. Dacă aveţi într-adevăr o astfel de organizaţie, se poate oare ca ea să nu vă caute, să nu intre în legătură cu voi? Dumneata înşuţi, Sorokin, ai spus că după toate astea ocupanţii au să vă acorde şi mai multă încredere...

— Da, dar ei au să-l înmormînteze pe Andrei Filipovici! exclamă deodată îngrozit Sorokin. Şi vă închipuiţi ce-o să fie? Au să-l înmormînteze ca pe un erou de-al lor, au să facă din asta un întreg spectacol, iar oamenii noştri au să scuipe şi-au să spună: „Judă!"

Neştiind ce să răspundă, Ţvetkov ieşi din cameră împovărat, cu capul său mîndru îngropat între umeri. Sorokin îi spuse lui Volodea, pe un ton hotărît:

— Eu aş zice să-mi trageţi un glonte în braţ! Doar nu puteam să ies absolut teafăr din încăierare. Măcar atîta poţi să faci? Trebuie făcut apoi ceva şi cu ceilalţi oameni ai noştri, fiindcă — mai ştii? — s-ar putea găsi vreun ticălos care să

ne denunțe și să dea în vileag că am stat de vorbă aici... Numai să nu ne omorîți cumva...

— Sînt medic, cunosc bine anatomia! răspunse Volodea, posac.

În zorii zilei, detașamentul-fulger „Moarte fascismului" ajunsese departe, la vreo cincisprezece kilometri de Belopolie. Oamenii mergeau încruntați, tăcuți, deprimați. Cunoșteau acum toți deznodămîntul tragic al atacului asupra „polițailor". Țvetkov păși cu capul în pămînt, cu mîinile înfundate adînc în buzunarele raglanului. Pînă la ziuă nu rosti nici un cuvînt, iar cînd se lumină bine, Volodea observă cu îngrijorare cît de mult i se supseseră obrajii în această noapte și cum i se ofiliseră buzele frumos arcuite.

— Am făcut-o de oaie, Ustimenko, spuse el în cele din urmă, așezîndu-se trudit pe o grămadă de bușteni de la o exploatare forestieră părăsită. Am făcut-o de oaie și nu știu dacă am dreptul să mai trăiesc după crima pe care am săvîrșit-o în noaptea asta. Trebuie să privim lucrurile în față. Am ucis un comunist, un ilegalist și l-am ucis bazîndu-mă pe intuiția mea, mulțumindu-mă să judec după aparențe cum arată un trădător...

— Dumneata dai vina pe intuiție, îl întrerupse încet Volodea, și îți reproșezi că te-ai luat după aparențe. Dar și eu, tot după aparențe am judecat, din intuiție le-am luat apărarea. Așadar, aici e vorba, cred eu, de altceva...

— Ce altceva? întrebă iritat Țvetkov.

— Vreau să spun, Konstantin Gheorghievici, că mie — poți, desigur, să mă înjuri pentru asta — îmi este cu neputință să cred cu una cu două într-o trădare. Evident, e stupid, dar cînd văd un adolescent cu ochelari și cu moț nu pot să cred că a trădat! Înțelegi? Pentru asta aș avea nevoie de probe incontestabile, fiindcă eu nu mă bizui pe *intelect*, ca dumneata. *Cred mult prea mult în Puterea mea sovietică*, pentru a da așa, deodată, din mers peste un trădător...

— Văd că vorbești în cursive, zîmbi Țvetkov. De bună seamă, toate astea sînt foarte frumoase: omul curat nu se murdărește de noroi. Asta așa e, dar viața e viață...

Volodea se crispă.

— Nu pot suferi astfel de formulări! spuse el. Întotdeauna se folosesc pentru a justifica ceva josnic și mîrșav.

— Așadar, Volodecika, dumneata nu crezi, în general, în trădare? În posibilitatea unei trădări?

— Nu știu, răspunse Ustimenko după o clipă de tăcere. În orice caz, nu cred în trădare așa cum ți-o imaginezi dumneata. Îndată ce i-am văzut pe „polițaii" aceștia, mi-am zis că aici e vorba de altceva!

— După fizionomiile lor?

— Ai face bine totuși să lași spiritele! îl pofti Ustimenko. În cazul de față nu ai nici pe departe dreptate și s-ar cuveni să ții seama de acest lucru.

— Te referi la micul Napoleon?

— Și la micul Napoleon! accentuă ursuz Volodea. N-ar strica să te controlezi puțin în această privință.

— Nu-i nimic, ai să mă strunești dumneata!

— Uneori nu poți să fii strunit! De pildă, atunci cînd te lași dominat de grandoarea de comandant. Acum, da, se poate sta de vorbă cu dumneata, și asta numai fiindcă s-a întîmplat o nenorocire: altfel, nu-i chip...

— Totuși sînt comandant, nu?

— Sovietic! pronunță Volodea cu asprime, uitîndu-se drept în ochii lui Țvetkov. Ceea ce este esențial! Tocmai de-aceea, dacă aș fi în locul dumitale, aș sta de vorbă cu oamenii despre tot ceea ce s-a întîmplat...

Țvetkov se scutură ca de friguri, apoi conchise:

— În parte, ai și dumneata dreptate! Dar trebuie să-ți spun că mie, în timpul luptei, totul mi se înfățișează foarte simplu și cît se poate de clar.

— În timpul luptei, da, e posibil. Dar noi am săvîrșit greșeala într-o acțiune de recunoaștere și chiar înainte de a face vreo recunoaștere. Mai bine zis, nu era încă vorba de nimic.

— Bine! încuviință cu un semn din cap Țvetkov, după care îi ordonă lui taica Mișa să adune oamenii.

Spre surprinderea lui Volodea, Konstantin Gheorghievici vorbi tare, pe un ton aspru și cu talent. Nu se condamnă și nici nu se înjosi. Declară în termeni clari și preciși că, scăpînd din vedere multe lucruri, neașteptîndu-se și nesperînd să întîlnească aici oameni *de-ai noștri*, „eu, comandantul vostru, m-am făcut vinovat de o mare nenorocire. Am să încerc din răsputeri, iar dacă va fi nevoie chiar cu prețul sîngelui, să răscumpăr greșeala pe care am săvîrșit-o fără voie (ceea ce într-un caz ca cel petrecut e și mai grav) și oricum vă garantez că așa ceva nu se va mai repeta..."

Adunarea, sau întrunirea, sau ședința detașamentului „Moarte fascismului" se ținu, cum s-ar zice, la un nivel înalt.

În chip neașteptat se alese cu o săpuneală zdravănă și docentul Holodilin, pentru că, așa cum a reieșit din discuții, atunci cînd nenea Roman, poreclit Papir, încercase să-i explice ceva, docentul îl luase la înjurături. Ba i-au tras un perdaf și lui Romaniuk, fiindcă el, ca soldat vechi și încercat, nu deschisese ochii la timp. În încheiere, Ivan Teleghin ceru o lămurire:

— Tovarăși dragi, vă cer un sfat, vă rog să mă ajutați! Uite, am să mă întorc la nevastă, și Maşa, fii-mea, o să mă întrebe cu glasul ei de copil: „Tăticuțule, cum te-ai luptat dumneata cu nemernicii de fritzi?" Ce-am să-i răspund, dragi tovarăși? Că l-am ucis pe Tolea Krivțev, un comsomolist de-ai noștri? Ce ziceți?

— Nu-ți face tu gînduri din astea, Ivan, răspunse Babiciuk. Măcar de-ai apuca tu ziua aceea! Că războiul, nenicule, e lu-ung...

Oamenii prinseră a rîde albastru și se împrăștiară.

Plîngîndu-se că îi e tare frig, Țvetkov se cuibări în ungherul lui și murmură, îngîndurat:

— Într-un cuvînt — astea-s glumele războiului! După care adăugă: Cît despre fiică-sa, Maşa, omul avea dreptate. În orice caz, dacă stai și te gîndești, întîmplările de felul ăsta n-ar trebui povestite în dreapta și-n stînga. N-au nimic educativ. E mai bine ca toate Maşele din lume nici să nu afle de ele!

— Ba nu, să afle! îl apostrofă Ustimenko, încruntîndu-se. Trebuie să știe.

— De ce?

— Pentru ca celor ca dumneata *să le piară pofta* de a mai ucide oameni nevinovați.

— Și dacă oamenii aceia ar fi fost într-adevăr niște trădători?

— Așadar, îți menții punctul de vedere?

— Repet întrebarea, Ustimenko: dacă ei ar fi fost într-adevăr niște trădători?

— Atunci ar fi trebuit să fie *judecați* și *împușcați*.

— Dar acum sîntem în război!

— Există curți marțiale, după cîte am auzit.

Țvetkov se mulțumi să zîmbească și închise ochii, părînd că a adormit. Volodea se apropie să audă ce spune tehnicianul Terentiev, care, trîntit pe o grămadă de rumeguș, le explica celorlalți de ce el personal, în pofida tuturor „emoțiilor" încercate, nu și-a pierdut buna dispoziție.

— Asta aşa e, bunînţeles : a ieşit urît, turuia Terentiev. A ieşit urît, ba chiar îngrozitor ! Uite cum se mai frămîntă Vanka Teleghin. (Şi arătă cu capul înspre Ivan, care se ghemuise lîngă un perete putrezit.) Dar încai am tras învăţămintele de cuviinţă. Comandantul s-a criticat just, şi ne-a zis-o foarte just şi nouă, pentru că omul ăla ameţit de băutură, nenea Roman, adică Papir, vrusese să ne spună el ceva, dar noi nu l-am lăsat să vorbească...

— Eu nu l-am lăsat ! strigă înciudat Ţvetkov. Eu !

— Nu l-am lăsat să vorbească, repetă Terentiev, de data asta ceva mai încet. Bunînţeles, e o lecţie grea. Mi-aduc aminte, cînd eram tînăr, am citit undeva că războiul de partizani e lucru mare, pe cîtă vreme o acţiune din asta cînd este neorganizată, cînd e anarhică — e de rău ! Or noi ne-am purtat ca nişte haiduci. Şi acum să vă spun, tovarăşi, de ce eu, unul, nu mi-am pierdut curajul. Pentru că m-am convins personal că aici, departe mult în spatele inamicului, pe malurile Unciankăi, prietenii noştri trăiesc încă şi acţionează, mişcarea ilegală e vie. O duce greu, e adevărat, dar există. Pămîntul e sub ocupaţie, dar tot al nostru a rămas. În viitor, bunînţeles, va trebui coordonată...

— Ai dreptate, Alexandr Vasilievici, observă de la locul lui Ţvetkov, destul de calm, dar cu o uşoară ironie în glas. Ai dreptate, numai că nu e tocmai uşor să coordonăm acţiunea noastră cu aceea a partizanilor, în condiţii de marş prin mlaştini, fără a mai pune la socoteală că în treaba asta noi sîntem lipsiţi de experienţă...

— Mlaştinile au să îngheţe, răspunse Terentiev. Au şi îngheţat. Iar lipsa de experienţă a intrat în domeniul trecutului. Am căpătat o lecţie bună, pe care o s-o ţinem minte multă vreme. Eu aş face o propunere : trimiteţi-mă să stabilesc o legătură. Am să caut, poate oi dibui ceva, poate dau de-o urmă.

— Bine, o să ne mai gîndim, hotărî Ţvetkov. Deocamdată, nu strică să ne odihnim.

În ziua de 7 Noiembrie, fiind sărbătoare, se odihniră. La 8 noiembrie, dis-de-dimineaţă, tehnicianul Alexandr Vasilievici Terentiev porni spre Şcetinino, pentru a încerca să caute acolo o legătură cu mişcarea ilegală, să „dibuie", cum spunea el, măcar un om potrivit şi să se întoarcă apoi la casa de odihnă „Vîsokoe", despre care Ţvetkov avea unele informaţii favorabile. Preşedintele colhozului „Viaţa nouă", Malcikov, şi „poliţaiul" Sorokin nu puteau să nu le dea o mînă de ajutor, lucru de

care Terentiev era convins. „Iar dacă o să cad, mă rog, la război se mai întîmplă să fii şi ucis, spuse tehnicianul cu un zîmbet cam amar, luîndu-şi rămas bun de la Ţvetkov. Aşa-i războiul..."

Avea înfăţişarea unui civil, a unui unchiaş oarecare, bătrîior, istovit, fără nici un fel de acte. În zorii zilei, ticlui, împreună cu Ţvetkov, o biografie de circumstanţă, cît mai apropiată de adevăr. Avea acelaşi nume, aceeaşi profesie, tehnician specialist în lucrări de hidroameliorații, fusese închis de către organele sovietice pentru speculă, evadase din locul de detenţiune în timpul unui bambardament, pribegise prin păduri, de teamă să nu ajungă din nou la închisoare...

— Şi dacă te strîng cu uşa? îl întrebă Ţvetkov, privindu-l printre gene.

— Am o inimă care nu face doi bani, răspunse Terentiev, schiţînd un surîs cu subînţeles. Mult n-au să mă strîngă.

— Şiretule! zîmbi comandantul.

— Altfel nu-i chip...

Cu un aer grav, tehnicianul dădu mîna cu fiecare, luîndu-şi rămas bun, şi plecă.

Volodea se uită multă vreme în urma lui, încredinţat, fără să ştie nici el de ce, că n-are să mai vadă niciodată ochii aceştia albaştri spălăciţi, faţa aceasta pîrlită de vînt, cu zbîrcituri mărunte, că n-are să mai audă graiul lui cam înfundat, cu un accent pe litera „o".

Vreau să fiu contrabas!

„.V.A..

A apărut pe aici, în trecere, Evgheni, frăţiorul meu cel norocos şi atît de politicos. Am aflat de la el că l-a văzut pe un oarecare profesor Barinov, iar profesorul i-a adus la cunoştinţă buclucul în care ai nimerit tu, acolo. Cunosc, s-o ai în vedere, absolut toate amănuntele, pînă şi comportarea ta în izolator, cînd în esenţă îţi dădeai seama că eşti condamnat, fără drept de apel. Nu eu spun asta, a spus-o Barinov. Dumnezeule, de ce mă schimonosesc degeaba, fiindcă scrisoarea asta tot n-o să ajungă la tine, ea n-o să fie pusă nici măcar la poştă!! Atunci de ce să nu scriu tot adevărul? Tu ştiai doar că eşti bolnav de ciumă, aşa-i? Abia mai tîrziu s-a constatat că era doar scarlatină.

Ştii, pînă şi Jenka mi-a povestit, plin de admiraţie şi absolut sincer, toate întîmplările prin care ai trecut. De altfel, el se pricepe foarte bine să admire actele de eroism ale *altora* şi să se înduioşeze de ele, iar la teatru ştie «să trăiască» drama eroilor piesei. Am observat că oamenii laşi şi meschini, la fel ca şi omuleţii foarte cruzi, sînt înclinaţi să manifeste tocmai acest gen de sensibilitate — la teatru, la cinematograf, acolo unde asta *nu-i costă scump*. Pe oamenii cu adevărat buni însă, de regulă, îi înduioşează nu imaginea suferinţelor sau a actelor de eroism, ci suferinţa şi actele de eroism însele. Ei sar să dea un ajutor cînd întîlnesc o suferinţă, iar atunci cînd săvîrşesc ei înşişi un act de eroism nu-şi fac din asta un titlu de glorie. Bine zis ? Precum vezi, nu-s chiar atît de proastă, Volodecika, cum îţi închipuiai tu în etapa trecută a relaţiilor noastre.

Vai, cît de greu îmi venea să-l ascult pe Jenka !

Ştii cum mi-a povestit el totul ?

Ca pe un film în care tu apăreai ca un tînăr erou fără pată şi cusur.

Subtextul, ca să folosesc o expresie a colegilor noştri de la teatru, era următorul : «Uite, Varia, ce partidă bună ai scăpat. Cu timpul V. A. va deveni o celebritate mondială. Pe cînd tu ?» Firește, îl ascultam smiorcăindu-mă. Nu pentru că aş fi scăpat din mînă o partidă bună — puţin îmi pasă mie de toate partidele de pe globul pămîntesc — ci fiindcă îmi era o teamă cumplită pentru tine, deşi cu întîrziere. Şi apoi, ce-i cu povestea aia că cineva a tras în tine, dar tu l-ai iertat, şi după aceea el te adora ? Te pomeneşti că, pe lîngă toate nenorocirile noastre, tu, Vovik, ai mai devenit şi adept al lui Tolstoi şi refuzi să mănînci carne de vită, pe motivul că tot ce e viu îl slăveşte pe domnul ? Cu tine se poate întîmpla orice. Acum vreo două sute de ani, oameni de felul tău ajungeau să se jertfească pe rug. Ce zici, sînt o fată instruită, am văzut opera *Hovanşcina !*

Scumpule, iubitule, omul meu drag !

Dacă ai şti cît de mult îţi duc dorul !

Dacă ai fi în stare să înţelegi, scumpul meu posedat, că n-am să mai pot îndrăgi pe nimeni, niciodată, deoarece eu fac parte dintre fiinţele acelea care iubesc o singură dată în viaţă. Dacă ai şti, prostuţule, că dintr-un fleac, din pricina temperamentului tău intolerant, mi-ai răpit *pentru totdeauna* feri-

cirea de a fi iubită şi de a iubi, nu în lipsă, ci cu adevărat, de a mă certa cu tine pentru te miri ce şi de a mă bucura că *ne-am împăcat* iarăşi, de a merge cu tine, gătită, la teatru, în lume şi de a-ţi spune: «Vai, Vova, iar ţi-ai făcut aiurea nodul la cravată», de a-ţi coase un nasture, de a-ţi prăji cartofi, de a te aştepta, de a fi pur şi simplu fericită că te aştept, încredinţată că tu trebuie să vii, iar dacă n-ai să vii, înseamnă că ai murit, doarece alte explicaţii nu pot exista...

Dar nimic din toate astea n-o să se întîmple, desigur, niciodată.

Tu o ai acolo pe Tuş. Mi-a spus-o Jenka, cu subînţeles. E o frumuseţe. Exotică, se înţelege. Aşa spunea Evgheni. La care eu i-am răspuns lui Jenka, rîzînd prosteşte:

— Tot eu sînt mai bine decît toate Tuşele lui. Pînă la urmă, acest ilustru Ustimenko al vostru n-o să facă nimic. O să vină la mine ca un mieluşel, dar eu am să-l dau afară în brînci.

«În brînci» — e dintr-o piesă. Deşi am spus asta rîzînd, am spus-o totuşi «printre lacrimi», ştii, ca în Cehov. La el întîlneşti adesea remarca asta — «printre lacrimi» — deşi cei mai mulţi n-au timp să vadă lacrimile. Jenka n-a văzut, bineînţeles, nimic. S-a apucat să se laude cu «situaţia» lui. «Bătrînul» lui îl iubeşte la nebunie şi nu oricine are norocul să fie ataşat pe lîngă un general-locotenent în timp de război. «Bătrînul» are, desigur, toane, dar Evgheni e obişnuit cu toanele; după felul cum îşi scutură generalul ţigara în capacul portţigaretului, Jenka ştie în ce dispoziţie se află şeful şi pe care parte s-a sculat dimineaţa din pat. Dar să-l lăsăm pe Jenka, mai bine să-ţi vorbesc despre mine. Vrei să-ţi spun cum visam să fiu contrabas?

Ne-am urcat o dată cu băieţii în autobuzul nostru. Băieţii sînt cvintetul de coarde, în paranteză fie zis, foarte bun. Abia ne urcasem, şi a început un atac de aviaţie. Conducătorul nostru artistic, aflat de faţă ca să ne petreacă — se mai întîmplă şi din astea — uită deodată cuvîntul de ordine pe care trebuia să-l rostească într-o astfel de împrejurare. Trebuia să strige: «Împrăştiaţi!» Dar el a strigat ca la jocul de cărţi: «Împărţiţi!»

Nu pricepea nimeni nimic. Grăsana de Nastia i-a răspuns prin geamul autobuzului:

— Ne-am împărţit, stăm bine...

Iată-ne ajunşi la o unitate de artilerie antiaeriană. Ne-am pus halatele albe, ca să jucăm un fragment din *Profesorul Mamlock* [1].

Abia am început să jucăm, că se porni ploaia.

Noi jucam, şi ploaia îi trăgea de zor.

Jucam şi ne gîndeam: «Nouă, actorilor, puţin ne pasă, dar ce facem cu cvintetul? Instrumentelor nu le place ploaia, iar husele sînt departe, în autobuz, la vreo trei-patru kilometri. Au să li se prăpădească instrumentele!»

Cînd deodată, ce-mi văd ochii, Volodecika? Un marinar artilerist îşi scoate de la gît gulerul albastru şi-l pune pe contrabasul care stătea rezemat de un copac. Altul îi urmă exemplul, apoi altul, şi încă unul, şi încă unul...

Atunci m-am gîndit, Vovik, că aş vrea să fiu contrabas! Vreau ca să-ţi treacă prin cap să mă acoperi cu gulerul albastru, ca să mă fereşti de ploaie! Şi după aia fie ce-o fi, cum o vrea soarta!

Te rog, V.A., acoperă-mă cîndva cu gulerul albastru, ca să mă fereşti de ploaie!

Dar despre insuliţa veselă vrei să-ţi vorbesc?

Domnia-ta îţi închipui că noi sîntem nişte oameni cu totul inutili şi că v-am *trădat* pe voi. Aşa mi-a scris domnia-ta, fugind de mine într-un mod detestabil, om de nimic ce eşti!

Ei bine, Vovka, să-ţi vorbesc acum despre insuliţă.

Dar am s-o fac la persoana a treia, pentru variaţie.

Ei (citeşte: noi, artiştii) nu erau nici pe departe nişte viteji. Se temeau, ca toţi oamenii, dar se temeau mai mult decît alţii, fiindcă nu se obişnuiseră încă de loc cu războiul şi nu înţelegeau din război acele lucruri pe care mulţi marinari le studiaseră bine şi cu care se obişnuiseră toţi din prima zi de luptă.

Mult talentata brigadă fu supusă unui tir de artilerie pe cînd se afla încă în larg, tir de pe urma căruia şalupa se împotmoli într-un banc de nisip. Atunci artista Stepanova îl auzi pe un marinar spunînd pe un ton blajin, în timp ce-şi scotea hainele de pe el pentru a se arunca în apă:

— Acuma ne-a aruncat tare bine, la vederea fritzilor! Numai nişte cîrpaci nu ne-ar da gata, cu şalupă cu tot, pînă-ntr-o oră!

Nemţii s-au dovedit a fi nişte cîrpaci şi nu i-au dat gata.

Pe insuliţă le ieşi înainte întreg efectivul de comandă. Dar abia au debarcat, că cineva strigă:

[1] Piesă a dramaturgului german Friedrich Wolf (1888—1953).

— Fuga la adăpost!

Aici li se citi artiştilor următorul program: la orele patru inamicul «concertează» pentru insulă. La şase, insula «concertează» pentru inamic. La opt, artiştii concertează, fără ghilimele, pentru insulă.

După ce termină de citit programul, căpitanul-locotenent îşi netezi mustăţile negre de pe faţa lui tînără şi întrebă:

— E clar?

— E clar! răspunseră artiştii.

— Mai are cineva de pus vreo întrebare?

N-avea nimeni de pus întrebări. Cîteva minute mai tîrziu, pe insuliţa pleşuvă şi pîrjolită de focul inamicului au început să explodeze, bubuind, obuze. Părea că e sfîrşitul pămîntului şi că marea va înghiţi locul pe vecie.

Dar marea n-a înghiţit insula.

Brigada bău bere şi mîncă pîine cu unt. Conducătorul artistic zîmbea, cu o expresie de suferinţă întipărită pe faţă, dar nu de frică; se obişnuise cu războiul. Trăsese nădejde că măcar aici va găsi un dentist care să-l scape de nu ştiu ce «periostită». Dar dentisul fusese ucis în ajun de o schijă.

La orele şase a luat cuvîntul insula.

Acestea erau «concertele» lor.

La opt fix, artiştii şi-au început lucrul în adăpost.

Niciodată, nici un teatru din lume, fie el oricît de bun, n-a avut atîta succes. Pe urmă, căpitanul-locotenent, acela mustăciosul, învăţă pe Varvara Stepanova şi pe ceilalţi artişti, dar mai ales pe Stepanova, cum să se ferească de schije sub focul artileriei:

— Din momentul în care auzi *primul* sunet, pînă la explozia *propriu-zisă* a obuzului trec patruzeci şi cinci de secunde. Asta înseamnă *colosal* de mult. E o *eternitate*. În această *perioadă* de timp, dumneata, tovarăşă Stepanova, poţi nu numai să te adăposteşti după un bolovan, dar să-l şi *alegi* pe cel mai potrivit şi mai corespunzător noţiunii dumitale despre securitate. În timp ce treci dintr-un loc într-altul, obişnuieşte-te să te uiţi şi să cauţi colţul unde ai să te arunci. După ce ai trecut de acest colţ, cauţi altul. După ce treci şi de acela, iar cauţi altul!

— Dacă totul e aşa de simplu, atunci de ce oamenii sînt totuşi omorîţi? se interesă Varvara. Lămuriţi-mă, Boris Sergheevici!

— Se presupune că au avut ghinion! răspunse posac căpitanul-locotenent.

La început erau luaţi uşurel de mînă, plimbaţi special şi, la un anumit moment, îmbrînciţi sub un bolovan. Voinica Nastia, căreia i se spunea «tanc sentimental», se împotrivea de fiecare dată, nu ştiu de ce, pentru ca apoi să se plîngă:

— Fără să vreau! Sînt foarte puternică, şi nu pot să mă supun chiar de la prima îmbrîncitură. Mă simt chiar ruşinată că-s atît de puternică...

În cea de-a patra zi, conducătorul artistic, chinuit de durerea lui de dinţi, trase cu urechea, fără să vrea, la discuţia tristă dintre cei doi comandanţi ai insulei. Cea mai mare parte din discuţie el n-o înţelese, dar fraza finală suna cam aşa:

— La ce-au mai venit şi artiştii ăştia aici? Ce ne facem cu ei? Zău, dacă nu-mi vine să plîng!

Conducătorul artistic, care fusese luat drept o grămadă de pufoaice, mantale şi foi de cort, întrebă, peltic:

— Într-adevăr, ce-i de făcut cu noi?

— Ştiţi să trageţi?

— Oarecum.

— Înseamnă că nu ştiţi. Grenade ştiţi să aruncaţi?

— Am aruncat în spectacolul *Trec marinarii*. Grenade de lemn, de la recuzită...

Cei doi comandanţi se uitară unul la altul. În dimineaţa următoare, şeful militar al brigăzii, căpitanul acela mustăcios, îi duse pe artişti şi pe artiste într-o pădurice.

— Stepanova!

— Prezent!

— N-avem acum timp să facem exerciţii cu grenade fără încărcătură. Ia seama, asta e o grenadă de război. E clar?

— E clar.

— Ţine-o. După ce tragi de lamelă, nu mai desfaci degetele, că plesneşte şi atunci n-o mai poţi convinge să mai aştepte. Arunc-o din mînă cît mai departe şi trînteşte-te imediat la pămînt.

Mai mult moartă decît vie, Stepanova Varvara aruncă grenada cu blestemata aceea de lamelă, dar o aruncă aproape, «ca muierile». Toţi se trîntiră pe după bolovani. Schijele căzură prin preajma lor. Nimeni din brigadă n-a executat bine exerciţiul. Căpitanul-locotenent, încruntat, socoti de cuviinţă să ţină o scurtă cuvîntare de «îndrumare».

— Pentru dumneavoastră, tovarăşi artişti şi artiste, grenadele vor fi o armă pur defensivă. Dar chiar aşa, trebuie să ţineţi seama de faptul că, recurgînd la ele, cu tehnica de care dispuneţi, grenada este în egală măsură periculoasă şi pentru inamic, şi pentru dumneavoastră... După o clipă de tăcere, adaugă : Totuşi, să recurgeţi la ele ! Grenadele au să lovească inamicul, iar dumneavoastră n-o să cădeţi vii în mîinile fasciştilor !

N-am avut însă prilejul să recurgem la grenade. Seara, comandantul găsi mijlocul de a-i transporta pe artişti pe Pămîntul Mare. Îşi luară rămas bun în tăcere, fără a rosti nici un cuvînt. Era o linişte desăvîrşită. Numai apa foşnea, revărsîndu-se peste bancul de nisip. Toţi cei ce petreceau brigada se aliniară pe ţărm şi, cînd şalupa începu să se îndepărteze, îi salutară cu mîna la chipiu pe cei care-i părăseau pentru totdeauna.

Artistele suspinau discret, numai «tancul sentimental», Nastasia, plîngea cu hohote. Atunci, băieţii din cvintet şi-au scos instrumentele din huse şi deodată, pe deasupra mării cenuşii, pe deasupra insulei pîrjolite şi sfîrtecate de obuze, pe deasupra căştilor marinarilor îşi luară zborul sunetele unei muzici pline de bunătate şi omenie, curajoase şi puternice, şi atît de minunate cum, de bună seamă, n-a mai auzit nimeni aici, pe ţărmul acesta îndepărtat, de cînd există lumea... Dumneata, Vladimir Afanasievici, ai auzit ce-i aia o fugă de Bach ?

N-ai auzit ? Îmi închipuiam eu.

Salutări de pe front, Varvara Stepanova. O, cît aş vrea să închei astfel scrisoarea mea către tine, scrisoarea mea care să-ţi vorbească numai despre război şi despre prietenia ce ne leagă pe noi doi. Dar nu pot. Acoperă-mă cu gulerul de marinar, Volodecika. Aş vrea atît de mult să fiu un contrabas în ploaie !

Aşteaptă scrisori, Vova.

Şi să nu-ţi închipui că numai domnia-ta faci treabă pe pămîntul acesta.

Ai în vedere că mustăciosul acela de căpitan, care m-a învăţat cum să arunc blestematele de grenade, a şi apucat să-mi facă declaraţii de dragoste. De altminteri, e un bărbat bine, inteligent şi curajos.

Dar nu primesc scrisori de la el.

De ce mor astfel de oameni ? Tu ştii totul, Volodka, lămureşte-mă şi pe mine."

Şi totuşi, în ciuda cumplitei întîmplări din Belopolie, Ţvetkov nu se lăsă doborît de sentimentul deprimării : ca şi mai înainte, se bărbierea în fiecare zi cu briciul său vechi şi tocit, ca şi mai înainte, mirosea a apă de colonie de captură, ca şi mai înainte, susţinea că „în Grecia sînt de toate", ca şi mai înainte îi ordona preasmeritului Pavel Kondratievici, „şeful aprovizionării", să nu dea oamenilor în loc de ceai numai apă clocotită, ci neapărat cu cicoare şi să nu pună la fiert carne fără sare, ci s-o încropească măcar cu ceva acrişor, sau cu niscaiva chimicale din farmacia lui Volodea.

Faţa i se vestejise, ochii i se înfundaseră în orbite, făcea o impresie de om bolnav. Dar căuta să salveze aparenţele, deşi avea soarta unui cal de rasă : căzut brusc, ca dintr-o poticneală, nu se mai poate ridica, dă din copite, scrijeleşte caldarîmul cu potcoavele, îşi înalţă gîtul zvelt, îşi umflă nările, simţindu-şi sfîrşitul aproape, picioarele nu-l mai ajută, puterile îl părăsesc, sfîrşitul i se apropie...

Aşa s-a întîmplat şi cu Ţvetkov : la un moment dat nu s-a mai putut ridica de jos. Se bărbieri şezînd, mai încet şi mai greu ca de obicei, şi nu bău decît o jumătate de cană din zeama de cicoare. Iar cînd încercă să se scoale, cizmele lustruite alunecară într-o parte şi bietul Ţvetkov căzu lat, într-o rînă, peste paiele murdare unde îşi avea aşternutul. Înjurînd pe înfundate, vru să se întoarcă într-o poziţie mai bună, izbuti chiar să se ridice în picioare, dar se prăbuşi deodată definitiv, cu faţa în jos, cu braţele desfăcute, ca şi cînd ar fi fost lovit de un atac de inimă. Holodilin, care se afla în preajmă, se repezi la el, îi căută pulsul şi, negăsindu-l, strigă :

— Tovarăşi, comandantul a murit !

Ustimenko veni în fugă, desfăcu la iuţeală cataramа raglanului, îi cercetă pulsul, care bătea cu o viteză nebună, şi-i puse termometrul. Coloana de mercur trecu îndată de 40 de grade. Ţvetkov rosti, horcăind :

— Am dat ordin că dacă vreunul nu poate merge mai departe să fie împuşcat. Împuşcaţi-mă !

— Vorbeşti prostii ! îl ocărî Volodea.

— Daţi-mi pistolul ! stărui comandantul. Sînteţi toţi nişte papă-lapte ! Mă împuşc singur ! Toată lumea merge mai departe ! Comandant va fi acum Romaniuk...

Nu l-au lăsat, se înţelege, să pună mîna pe pistol. La popasul următor, în clădirea pîrjolită de incendii a unei staţii de decorticare, Romaniuk ordonă să se aprindă focuri. La lumina flăcărilor, care iradiau o căldură plăcută, Volodea şi Ţedunko îl dezbrăcară pe comandant şi Ustimenko îşi lipi urechea de pieptul lui larg. Învăluiţi de fum şi scîntei, oamenii din detaşamentul-fulger „Moarte fascismului" făcură cerc în jurul bolnavului, aşteptînd diagnosticul lui Volodea. Dar acesta nu putea trage o concluzie precisă. După toate probabilităţile, era o dublă pneumonie, într-o formă foarte violentă.

— Moare ? întrebă Teleghin.

Volodea ridică din umeri.

— Aici nu putem zăbovi, anunţă pe un ton autoritar Romaniuk. Locul nu prezintă siguranţă şi s-ar putea să ne pierdem cu toţii viaţa de pomană. Trebuie să-l ducem pe comandant, cum om putea, mai departe...

Şi l-au cărat pe nişte poteci anevoioase, spintecînd desişul pădurii, prin bezna de noiembrie. Bolnavul era peste măsură de greu şi se zbătea, răpus de febră, pe targa improvizată. În pădure urla un vînt umed şi pătrunzător, biciuind feţele tuturor cu fulgi aspri de zăpadă. Încălţămintea ruptă plescăia în noroi, picioarele oamenilor, roase de cizme, sîngerau, pe tălpi le plesnea la fiecare pas cîte o băşică. Cei mai mulţi se tîrau ca vai de lume, şchiopătînd, gemînd, aproape plîngînd de durere, dar nu cedau, se tîrau, ca şi cum Ţvetkov s-ar mai fi putut ridica să-i împuşte pe cei ce nu mai puteau să meargă, aşa cum îi ameninţase. Mai mult mort decît viu, el rămînea totuşi pentru ei comandantul. Oamenii trăgeau cu urechea la horcăielile lui, aşteptînd parcă o comandă fermă, precisă. Îşi şopteau unii altora :

— Să vezi că scapă !

— A căzut bolnav din pricina mustrărilor de cuget. Ce, puţin lucru e să ucizi pe unul de-al tău ?

— A ţinut totul închis într-însul...

— Ar trebui să stea într-un pat !

— Dacă şi-ar recăpăta cunoştinţa, şi-ar găsi el un pat. Un om ca ăsta nu se dă bătut cu una cu două !

— Auzi cum scrîşneşte din dinţi !

— Măcar o clipă de şi-ar veni în fire, ar şti el ce are de făcut...

Într-o noapte săpară într-o rîpă, ceva mai adăpostită de vînt, o groapă adîncă şi largă cît două morminte şi coborîră

în ea targa pe care stătea Ţvetkov. Ustimenko îşi făcu şi el loc lîngă bolnav, cu un felinar de captură şi cu medicamentele la îndemînă. Deasupra „mormîntului", oamenii făcură la repezeală un acoperiş, ca o colibă, astfel ca să nu pătrundă zăpada şi frigul înăuntru. După ce-l înveli bine pe Ţvetkov, Volodea se descălţă şi se întinse alături, cu braţele încrucişate sub ceafă. Tocmai aţipi, cînd auzi deodată glasul slab al comandantului, întrebîndu-l pe un ton ursuz :

— Cîte zile au trecut, Vladimir Afanasievici ?

— De cînd eşti bolnav ?

— Mda.

— Vreo şase...

— Şi oamenii mă poartă mereu pe braţe ?

Ustimenko nu răspunse.

— Mi s-a tot arătat Malcikov ăla, în toate aceste şase zile, adăugă Ţvetkov. Preşedintele colhozului. Se făcea că...

Dar nu-şi sfîrşi vorba, fiindcă se înăbuşi iar. Rămase aşa mult timp şi Volodea crezu că Ţvetkov adormise ; dar într-un tîrziu îl auzi din nou :

— E un om cu mintea limpede. Ştii ce mi-a spus, Volodea ? Nişte cuvinte din „Internaţionala".

— Care ?

— Sculaţi... nu-i nici o mîntuire... în regi, ciocoi sau dumnezei... unire, muncitori... unire... şi lumea va... scăpa de ei...

— Şi ? se prefăcu Ustimenko a nu înţelege.

— Iar dumneata, zice, vrei să ne mîntui... şi ne-ai ucis pe...

— Taci, Kostea, stai liniştit, îi spuse Ustimenko. Te rog mult, taci. Acum n-ai voie să vorbeşti despre asta.

În bezna jilavă a mormîntului lor, Ustimenko îi căută încheietura mîinii şi-i luă pulsul. Nu constată nici o îmbunătăţire. Către ziuă, Ţvetkov îşi pierdu din nou cunoştinţa şi, cînd porniră cu el mai departe, începu să se zbată iarăşi pe targă, să aiureze, strigînd comenzi într-o luptă închipuită.

În amurg, detaşamentul ajunse la ramificaţia de cale ferată Smorodinţi-Şustovo. Romaniuk era numai nervi, nu ştia ce hotărîre să ia ; se sfătui mai întîi cu cei vîrstnici, apoi cu cei mai tineri. Volodea îl auzi pe Babiciuk glumind pe seama lui taica Mişa :

— A intrat la greu cavaleria noastră !

Pînă una alta, trimiseră un grup în recunoaştere, apoi plecă în cercetare Romaniuk însuşi, dar „statul-major" al detaşa-

mentului încă nu ajunsese la o concluzie definitivă. Teleghin era de părere că trebuie forţată linia. Simaşkin, care prinsese guturai şi era în toane rele, se vîrî în discuţie, afirmînd că fără Ţvetkov fritzii au să-i ucidă pe toţi „ca pe nişte blende". Fiindcă nu luară nici o hotărîre, se retraseră într-un bunceag, aşteptînd să treacă ziua asta jilavă şi rece, atît de chinuitoare.

Abia aici, în ceasurile lungi de pasivitate, îşi făcu efectul, cu întîrziere, cuvîntarea rostită de Ţvetkov la liziera pădurii din Vasilkovo înainte de a porni la drum. Acum comandantul zăcea bolnav, el nu mai putea să ia hotărîri, nu mai putea să gîndească şi să dea ordine, şi lucrul acesta îi înspăimînta rău pe mulţi. Atîta timp cît Ţvetkov fusese sănătos, oamenii căpătaseră o încredere nemărginită într-însul, pe cînd acum, fără vocea lui tunătoare şi autoritară, se simţeau neputincioşi şi dezbinaţi.

În această stare se afla detaşamentul cînd Romaniuk luă, în sfîrşit, o hotărîre, fără prea mult entuziasm, dar pe un ton aspru. Hotărîrea consta în atacul nodului de cale ferată, la orele nouăsprezece şi patruzeci şi cinci de minute. Făcură o nouă recunoaştere şi totul părea în ordine. Dar tocmai la ora stabilită apăru un tren cu o garnitură mică, avînd trei vagoane de clasă şi cîteva platforme. Asta le răsturnă toate socotelile. Oamenii rămaseră descumpăniţi, neştiind ce să facă. Romaniuk transmise un nou ordin, care nu fu însă înţeles cum trebuie. Cînd, în fine, au pornit la atac, au fost întîmpinaţi cu un foc de mitralieră atît de puternic, încît au trebuit să se culce toţi la pămînt. După aceea au fost nevoiţi să apuce un drum ocolit, greu şi necunoscut, pe lîngă gara Timaşi, unde nemţii păzeau castelul de apă şi unde partizanii s-au văzut siliţi să se angajeze într-o nouă luptă inegală şi sîngeroasă.

În dimineaţa zilei următoare, într-o atmosferă apăsătoare şi tristă, detaşamentul îl înmormîntă pe Romaniuk. Babiciuk, care se împrietenise cel mai mult cu taica Mişa, rosti o scurtă cuvîntare deasupra gropii, ştergîndu-şi lacrimile ce-i curgeau pe obraji. În timpul acesta, Volodea, strîngînd din dinţi, îi punea un nou bandaj lui Nemirovski, care gemea de durere, avînd zdrobite omoplatul stîng şi articulaţia umărului. Miroşnikov, cel atît de tăcut şi veşnic încruntat, şi Kisliţin, un om în vîrstă, foarte potolit, primiseră amîndoi cîte un glonte dum-dum în şold.

— Strîngeţi sculele de săpat ! porunci Babiciuk. Unde-aţi pus lopeţile ?

După ce sfîrşiră cu înmormîntarea, Babiciuk se apropie de răniţi şi-i întrebă posac :

— Ei, cum e ? Vă faceţi bine, ori vă îngropăm şi pe voi ?

— Ia mai cară-te de aici, cioclule, i-o întoarse Kisliţin. Nu ne purta de grijă, ne descurcăm noi şi fără tine...

Ţvetkov picotea pe targa lui, ceva mai la o parte. Uneori tresărea şi cerea cu insistenţă să i se spună cît e ceasul, ca şi cum ar fi aşteptat ceva foarte important şi hotărîtor...

Continua să ningă, ca şi atunci, la Belopolie, în noaptea cînd s-a produs nenorocirea. Cădeau fulgi mari şi grei, vîntul gemea printre trunchiurile copacilor, era frig şi părea că niciodată n-o să se mai arate soarele şi n-o să mai înviorezе pădurea, că oamenii, istoviţi, flămînzi, rebegiţi de frig, n-au să se mai usuce şi n-au să se mai încălzească niciodată.

— Cine a căzut dintr-ai noştri ? întrebă la un moment dat, pe neaşteptate, Ţvetkov.

— Taica Mişa a fost înmormîntat, răspunse Ustimenko.

— Romaniuk ?

— El. Avem şi trei răniţi.

— Aşadar, bietul Mişa şi-a încheiat cariera ! Şi cine-s răniţii ? Nominal.

Volodea îi comunică numele celor răniţi. Ţvetkov se adînci în gînduri, apoi ceru apă, pe urmă ordonă medicului militar Ustimenko să preia comanda detaşamentului „Moarte fascismului". Vanka Teleghin şi Pavel Kondratievici, responsabilul cu aprovizionarea, care se aflau în apropiere, îşi încrucişară, uimiţi, privirile. Ţvetkov le surprinse mirarea, trînti o înjurătură şi ameninţă că peste cîteva zile o să se scoale el şi o să facă ordine, dar pînă atunci dă poruncă să se pună capăt „discuţiilor", „anarhiei" şi „familiarismelor" în detaşament.

— V-aţi ciorovăit, v-aţi consfătuit, toată ziua nu v-a tăcut gura, zise el, obosit. Iată rezultatele, mînca-v-ar lupii să vă mănînce ! Las' că v-arăt eu ! Ustimenko mă va înlocui temporar...

Şi ordonă ca detaşamentul să pornească fără întîrziere mai departe.

— Am înţeles ! spuse Volodea, dînd din cap.

— Deşi ar fi timpul ca oamenii să se mai odihnească ! adăugă Ţvetkov, cu un oftat, închizîndu-şi ochii îngropaţi în fundul capului. Sînt şi răniţi mulţi...

Dar nu izbutiră să se odihnească de-a binelea decît în cea de-a patra zi după luptă. Întors dintr-o recunoaştere, Teleghin

comunică, foarte vesel, că în dosul dealurilor, mai spre sud, „a apărut", în sfîrşit, mult aşteptata casă de odihnă „Vîsokoe". N-au văzut nemţi pe acolo, personalul e prezent cu tot efectivul, mîncare se găseşte „berechet", pături, cearşafuri, perne — „toate-s la locul lor, de ţi-e mai mare dragul".

— De ce n-aţi văzut nemţi? întrebă Ţvetkov, de pe targa lui, pe un ton ostil.

Ca să nu fie compătimit sau ca să nu i se observe starea de slăbiciune în care se afla, Ţvetkov vorbea cu toţi pe un ton rece, aproape răutăcios.

— Pentru că, tovarăşe comandant, răspunse Vanka Teleghin, apropiindu-se de targă şi luînd poziţia de drepţi, pentru că, să vedeţi, o dată cu ploile de toamnă s-a desfundat amarnic drumul şi, bunînţeles, nu mai poate trece nici o maşină, iar neamţul fără maşină e ca ţapul fără coarne... Plus de asta, s-a mai produs şi o surpătură de pe deal, aşa cum mi-au spus îngrijitoarele de acolo. Drumul e barat pe o distanţă de vreo doi kilometri.

— Cine-i mai mare la casa de odihnă?

— N-aş putea să vă spun, că nu l-am văzut personal. Director e tovarăşul Veresov. Asta o ştiu de la nepoată-sa, Vera Nikolaevna, o persoană foarte drăguţă, medic de profesie, cu care am făcut, bunînţeles, cunoştinţă. A rămas aici din pricina războiului...

Trimiseră să se facă o nouă recunoaştere, de astă dată însărcinîndu-l cu aceasta pe Holodilin, deprins, chipurile, cu războiul. Ca „să n-o ia razna" cu cei de acolo, fu însoţit de Pavel Kondratievici, care era o fire prudentă şi ştia, vorba ceea, cum să-i tragă de limbă pe oameni. Docentul şi şeful aprovizionării intrară în legătură cu personalul de la „Vîsokoe", îi adunară pe toţi cei care rămăseseră pe loc şi le dădură poruncă să se pregătească „pentru a primi o mare unitate de luptă" şi să facă focul în baie, să gătească de mîncare, pentru ca oamenii „să se simtă ca acasă, aşa cum e obiceiul la noi în Ţara Sovietelor". Îngrijitoarele şi infirmierele se puseră numaidecît pe treabă, se duseră să aducă halate, să pregătească aşternuturile... Toate acestea Holodilin le raportă la întoarcere, la marginea pădurii, sub şfichiuirea unui vînt îngheţat.

— Numai să nu ne dea pe mîna nemţilor! îi răspunse, pe un ton aspru, Ţvetkov.

— Nu ne dau, îl asigură docentul. Sînt doar de-ai noştri.

Volodea scruta zarea, unde se profilau dealurile luminate de razele reci ale soarelui, şi privea spre Iancia, rîuşorul ce şerpuia în depărtare ca un fir subţire de plumb. În apa lui se scăldase el cu ani în urmă, cînd făcea practică la doctorul Bogoslovski, dar acum se gîndea că pretutindeni pe aici mişună astăzi fasciştii, că războiul acesta va mai dura încă mult, că mătuşă-sa este, desigur, şi ea pe undeva pe meleagurile astea, că poate priveşte şi dînsa pămîntul pîngărit de cizmele duşmanului, frămîntată de aceleaşi gînduri care-l frămîntă şi pe el...

— Am văzut şi semnătura, auzi Volodea la un moment dat vocea lui Holodilin, semnătura şefului lor fascist, mai-mare peste toţi : maiorul zu Stackelberg und Waldeck...

— Ce spui ! Chiar el ? exclamă deodată Volodea, cu vădită surprindere.

Ţvetkov îl privi încruntat, iar Teleghin se miră :

— Îl cunoşti ?

— Am auzit numele acesta cîndva, foarte de mult, explică Ustimenko, pe îndelete, amintindu-şi împrejurările de altădată. Unul din profesorii noştri de la institut a asistat-o pe vremuri la naştere pe doamna zu Stackelberg und Waldeck. Şi acum, poftim, acest nume aici, în calitate de şef ! Foarte ciudat !

— Mai ciudat e faptul că această casă de odihnă „Vîsokoe" este proprietatea personală a emigrantului Voiţehovski, relată Holodilin. Iar Voiţehovski urmează să sosească în curînd aici şi să facă ordine — aşa i s-a comunicat directorului. Şi i s-a atras atenţia că el, directorul, va fi răspunzător pentru toate neregulile. Dacă nu mă înşală memoria, faimosul „aeroplan", spitalul din Cernoiarsk, tot lui Voiţehovski îi aparţinea pe vremuri.

— Exact, confirmă Volodea. Eu am făcut practică acolo, la Nikolai Evghenievici Bogoslovski...

— Gata, ajunge cu amintirile ! îi întrerupse, iritat, Ţvetkov. N-avem timp să răscolim trecutul, trebuie să hotărîm ce-i de făcut...

Fu cuprins de un nou acces. Avea privirea pierdută. Probabil se apropia o criză. Cele cîteva ceasuri cît încercase să preia comanda îl istoviseră.

— Vezi, dumneata, Ustimenko...

Îşi trase peste faţă, cu mîinile slăbite, pufoaica veche şi amuţi.

— Prin urmare, ne ducem acolo, spuse Volodea, simțind ațintite asupra sa privirile oamenilor. Ne ducem acolo, și-om vedea noi...

Dădu cîteva ordine scurte asupra felului cum trebuie acționat, numărînd pe degete: „în primul rînd", „în al doilea rînd", „în al treilea rînd" ș.a.m.d., indicînd măsurile ce vor fi luate la „Vîsokoe" pentru odihna detașamentului și tratamentul răniților. Vorbea fără a se pripi, oprindu-se din cînd în cînd ca să reflecteze, cu ochii ațintiți la Țvetkov, care ațipise din nou. Oamenii îl ascultau în tăcere și li se părea că el nu vorbește cu de la sine putere, ci în numele comandantului, încredințați că acum au să dea iarăși de bine și toate „au să meargă strună", după expresia lui Vanka Teleghin.

— Alinierea! comandă Volodea, cu un glas care i se părea lui însuși străin. Dar numaidecît adăugă: La casa de odihnă sînt oameni de-ai noștri, sovietici. Purtați-vă frumos, tovarăși, să lăsăm apucăturile astea ale noastre din pădure...

— Chiar și în ce privește dragostea față de îngrijitoarele noastre sovietice? întrebă Kolecika Pinciuk, de fel din Odesa. E permis, tovarășe Ustimenko? În ce privește dragostea înflăcărată?...

În preajma asfințitului geros, detașamentul intra pe poarta proaspăt vopsită a casei de odihnă „Vîsokoe". Doi zăvozi puternici, doi cîini ciobănești de Caucaz, se zbăteau în lanțurile lor, lătrînd furioși și împroșcînd cu bale nisipul înghețat de pe alee. Îngrijitoarele plîngeau cu lacrimi de bucurie, bocindu-se și smiorcăindu-se în poalele halatelor. Strînse în grădiniță, lîngă un stîlp înalt, în vîrful căruia un glob mare de sticlă răspîndea sclipiri în ultimele raze ale soarelui, sora administratoare, o femeie uscățivă, cu buze subțiri, cu niște tălpoaie enorme, se uita neîncrezătoare la noii-veniți, și Volodea avu impresia că citește în ochii ei următoarea expresie: „Om vedea noi ce are să fie!" Directorul nici nu catadicsi să se arate. „Eu nu mă bag", îi spusese el încă în cursul zilei lui Holodilin. În schimb, o trimise pe terasă pe nepoată-sa. Volodea nu observă decît că era înaltă și mlădioasă, că avea pe umeri un șal mițos și că părul ei negru era pieptănat cu cărare dreaptă.

— Aveți răniți, îi spuse ea lui Volodea cu o voce joasă, cînd văzu pe terasă, lîngă ea, targa. Sînt medic, dați-mi voie să vă ajut...

Volodea nu-i răspunse. Se retrase la o parte, căci era prea curățică în comparație cu dînsul, viața de aici era prea deose-

bită față de ceea ce îndureseră ei prin păduri, și parfumul dulceag pe care-l răspîndea femeia mirosea prea ostil.

Țvetkov fu așezat într-un pat moale, cu arcuri, într-o cameră mare, cu pereți albi, foarte încălzită, în care domnea o liniște desăvîrșită. Pe ceilalți răniți, Volodea îi instală alături, ca să-i aibă pe toți „la îndemînă". Dar acum el nu era numai medic al detașamentului, ci și comandant! Drept aceea, după ce se spălă la repezeală în baie, își puse o caraghioasă pijama vărgată de flanel, așa cum se cuvenea să poarte cei aflați aici, „la odihnă", își aruncă un halat pe umeri (hainele lui le luaseră îngrijitoarele „pentru refacere"), și porni să inspecteze posturile de strajă. Controlă dacă linia telefonică cu centrul raional a fost într-adevăr tăiată, apoi se consfătui cu Mitea Țedunko, pe care se bizuia mult, și abia după aceea urcă din nou pe terasă, de unde o luă pe coridor, pregătindu-se să treacă la îndatoririle sale de medic.

Se uită într-o oglindă și se sperie cînd văzu cum arată: o barbă stupidă, de o culoare nedefinită, ca un machiaj pentru un spectacol de amatori, îi acoperise fălcile, ascuțindu-se sub bărbie. Îi crescuseră și mustățile, niște mustăți diforme, „țepi de arici", cum se exprimă Kolecika Pinciuk, originar din Odesa, oprindu-se și el în fața aceleiași oglinzi în care se studia acum Volodea, privindu-și cu uimire și dezgust, printre genele lungi și pufoase, obrajii zgîriați pe cărările pădurii, fruntea zdrelită, urechile șfichiuite de ploi și zăpadă. Ăsta era el, Vladimir Afanasievici Ustimenko, căruia acum i-ar sta numai bine să se cațere pe trunchiurile unor baobabi misterioși, sprijinindu-se pe coadă! Văzîndu-se astfel, împrumută imediat briciul lui Pinciuk și începu să se radă.

„Cum o să-i țin locul lui Țvetkov al nostru, cu o înfățișare ca asta! își zise el icnind sub lama briciului lui Pinciuk. Ce rablă de brici, lua-l-ar naiba! Cu asemenea mutră aș putea de minune să mă legăn, sprijinit în coadă, în jungla tropicală, în paradisul depărtat și misterios al maimuțelor!"

Reflecțiile acestea îi fură întărite de Kolecika Pinciuk, în momentul cînd îi restitui briciul:

— Acuma v-ați mai dres la vitrină, îi spuse el. Deși nu pe deplin, fiindcă chica n-are încă o înfățișare omenească. Ce-ar fi să vă tund, tovarășe doctor, cu toate că nu garantez de reușită...

— Tunde-mă! se învoi Volodea.

Pinciuk îl tunse mai întîi în scări, apoi potrivi scările, apoi, dat fiind „situaţia desperată", îi propuse să-l radă în cap.

— Rade-mă ! acceptă cu un oftat Ustimenko, nemaiavînd încotro.

— Aşa mai merge ! opină cu îndoială în glas Kolecika. Să nu fiţi supărat pe mine, tovarăşe doctor ; eu sînt strungar, nu frizer...

Fredonînd *„Doi borfaşi de la pîrnaie au întins-o din odaie"*, Kolecika se luă după o zdrahoană de îngrijitoare şi dispăru pe un coridor. Volodea se înfăşură într-o pătură, ca într-o togă, şi se duse să inspecteze dependinţele casei de odihnă, vrînd să ştie cum ar putea organiza apărarea în caz că s-ar ivi surprize. În această operaţie fu însoţit de încercatul soldat Kisliţîn, care mergea sprijinindu-se într-o cîrjă improvizată, şi de isteţul Vanea Teleghin.

În vreme ce el se ocupa de „vitrina" sa şi de îndatoririle sale de comandant, Veresova, fără a mai aştepta permisiunea lui Volodea, îl frecă pe Ţvetkov cu apă de colonie diluată şi, ajutată de administratoarea cea suspicioasă, îl îmbrăcă în schimburi curate. Pe urmă, doctoriţa se îngriji de ceilalţi răniţi, cu dibăcie, spor şi duioşie, aşa cum o poate face un medic care a dus dorul muncii sale şi încă în nişte condiţii cînd se cerea să dea un ajutor real.

— Konstantin Gheorghievici al dumneavoastră are, desigur, pneumonie, spuse ea, aruncîndu-i o privire scurtă lui Volodea. Acum cred că e în criză...

Miroşnikov, pe care Veresova tocmai îl bandajase, trînti o înjurătură pe şleau. Kisliţîn îşi ceru scuze, în numele lui, spunînd cu blîndeţe :

— Nu vă supăraţi, dragă tovarăşă doctor, noi ne-am cam dezobişnuit de mînuşiţele cucoanelor. După care strigă : Fiţi mai cu grijă, fraţilor, nu se cade să înjuraţi...

O îngrijitoare frumuşică, cu pielea albă, care se vedea cît de colo că fusese atacată de Babiciuk şi chiar vrăjită de el, aduse în salonul comandanţilor o lampă mai puternică, prevăzută cu un abajur lăptos, apoi, împreună cu admiratorul ei, care între timp se bărbierise şi-şi pusese la punct ţinuta cu ajutorul unui fier de călcat, servi cina. Babiciuk apăru cu o sticlă de porto, una cu lichior de cafea şi una cu vin de Kagor. Volodea îl măsură calm, pe sub sprînceană, şi-l întrebă încet :

— De unde ?

Babiciuk îngăimă ceva nedesluşit.

— Spune, de unde ai sticlele? stărui Ustimenko.

Vera Nikolaevna îi explică liniştită că acolo a existat mai înainte un chioşc de băuturi, pe care unchiul ei l-a golit, ascunzînd conţinutul la subsol. Desigur, acum...

— Tot alcoolul să fie adus aici, în acest salon, porunci Ustimenko şi îşi aduse aminte că pe un astfel de ton, autoritar, vorbea el la Khara atunci cînd avea de întîmpinat cele mai mari greutăţi. Ai înţeles, Babiciuk?

— Am înţeles, răspunse Babiciuk, întristîndu-se brusc.

— Dacă vreunul se va îmbăta, îl împuşc! făgădui Volodea, vorbind încet. În numele comandantului. E clar?

Făcînd o mină de înmormîntare, potrivită momentului, Babiciuk şi Vanea Teleghin puseră lăzile cu alcool în dulapul din perete, pe care Volodea îl încuie cu cheia. Apoi, după o clipă de gîndire, îşi trase patul şi-l lipi de dulap.

— Şi chiar... l-ai împuşca pe vinovat? întrebă cu îndoială în glas Veresova.

— E război, răspunse Volodea. Iar noi sîntem în spatele inamicului.

— Dar aici sînteţi... printre prieteni...

Ustimenko nu mai spuse nimic.

Peste noapte, Vera Nikolaevna şi Volodea făcură de gardă la căpătîiul lui Ţvetkov. Din timp în timp, comandantul aiura, uneori îl fixa pe Ustimenko într-un mod ciudat, cu o privire străvezie, şi-l întreba:

— Nu s-a întors încă?

Volodea îşi dădea seama că Ţvetkov întreabă de Terentiev şi răspundea cu un aer vinovat:

— Nu. Deocamdată nu s-a întors.

În casă plutea o linişte neobişnuită şi era o căldură moleşitoare. De fiecare dată cînd se smulgea din toropeala grea, apăsătoare, Ustimenko se mira constatînd cît de uscat şi luminos e totul aici, că nu se aud copacii trosnind în bezna jilavă şi vîntoasă de afară, că nu-i amorţesc picioarele, că se simte *bine* şi *comod*.

— Nu s-a întors? întreba iarăşi Ţvetkov. Precis, nu s-a întors?

— De cine întreabă? se interesă, încet, Vera Nikolaevna.

— E un tovarăş de-al nostru care... a rămas în urmă...

— Ar trebui să dormi şi dumneata ca lumea, îl sfătui Veresova. Eu nu vin din pădure, sînt odihnită...

În ochii ei stăruia o lucire mîngîietoare. Lampa de gaz, cu fitilul coborît, arunca o lumină caldă pe braţele sale goale şi isca sclipiri ascuţite în pereţii fiolelor atunci cînd Veresova pregătea seringa spre a-i injecta lui Ţvetkov camfor sau cafeină, iar Volodea, aţipind din nou, îşi aducea aminte de braţele Variei, de mînuţele ei cu palma lată şi de ochii ei care ştiau să *asculte* — aşa şi-o amintea şi o vedea el totdeauna, în toţi anii aceştia.

— Ce motor rezistent, spuse către dimineaţă Vera Nikolaevna. De fier, nu alta !

Lăsîndu-se pe spate în jilţ, se uita cu băgare de seamă la faţa lui Ţvetkov, şi ochii ei deveneau mai duri, îşi pierdeau lucirea aceea mîngîietoare. Cînd se lumină de ziuă, întrebă pe un ton deodată sever :

— Trebuie să fie un om extraordinar comandantul dumneavoastră ?

— Extraordinar ! răspunse Volodea. Rar oameni ca el !

Şi fără să ştie nici el de ce face asta, îi împărtăşi acestei doctoriţe, pe care abia o cunoscuse, toată povestea marşului lor, toate suferinţele îndurate, îi vorbi despre uimitoarea putere de voinţă a lui Ţvetkov, amintindu-şi cum au operat ei amîndoi copiii în sala de aşteptare, acolo, în cealaltă viaţă, cum au descoperit avionul german de transport prăbuşit în pădure şi toate minunile mici şi mari pe care i-a fost dat să le trăiască sub comanda lui Ţvetkov.

— Are, cred, cel puţin, gradul de colonel ? întrebă cu un aer gînditor Veresova.

— Nu ştiu, răspunse Volodea. E chirurg. N-ai priceput ? El opera acolo, iar eu l-am asistat...

Cînd se servi gustarea de dimineaţă, compusă dintr-o porţie de caşă uscată de mei, Volodea o căută pe sora administratoare şi o întrebă cine a dat ordinul ca detaşamentul să fie hrănit atît de prost.

Proaspăt bărbierit, dar fără nimic din tinereţea aceea plină de prospeţime pe care o radia mai înainte persoana sa, în puloverul negru, uzat, însă spălat acum, în nişte pantaloni de călărie luaţi de la un locotenent neamţ ucis, în picioare cu nişte cizme tot nemţeşti, bine lustruite, şi cu „walterul“ la centură aştepta răspunsul.

Sora administratoare se ridică, apoi se aşeză din nou pe scaun, dădu să spună ceva, arătîndu-şi dinţişorii ascuţiţi de ştiucă, apoi aruncă :

— Eu nu pot face nimic! Nu eu hotărăsc aici! Executăm dispoziţiile lui Anatoli Anatolievici...

— Şi cine e, mă rog, Anatoli Anatolievici? întrebă Ustimenko.

— Nemernicii ăştia au de toate! interveni Babiciuk din spatele lui Volodea. Am făcut, eu şi cu şeful aprovizionării, o cercetare azi noapte şi am demascat apucăturile lor de chiaburi. Au ulei berechet, şi jamboane, şi conserve — de toate! Să vezi ce de lapte condensat mai au, lua-i-ar dracul să-i ia de chiaburi... Daţi numai un ordin, şi-i deschiaburim noi!

Fără a-i răspunde, Ustimenko porni spre director. Îl întîlni în uşa terasei.

— Veresov, se prezentă acesta, făcîndu-i lui Volodea loc să treacă. Directorul... tuturor bogăţiilor de-aici. Director, desigur, am fost cîndva, acum sînt un simplu locatar...

Volodea tăcea. Anatoli Anatolievici era un bărbat scund, cu obrajii bucălaţi de culoarea zmeurei, îmbrăcat într-o haină curăţică, semănînd cu un licean dintr-o fotografie veche, dar neverosimil de vîrstnic.

— Vă plimbaţi?

— Mă plimb.

Se aşezară la măsuţa rotundă, cu incrustaţii, din salon. Directorul frecă sîrguincios cu batista o pată de pe suprafaţa ei lăcuită, suflă în ea şi o mai şterse o dată. Figura lui cu obrajii bucălaţi exprima amărăciune.

— Necazuri, se plînse el. Tîmplarul nostru de mobilă fină e mobilizat şi n-are cine să se îngrijească de mobilier...

— Mda, războiul! rosti într-o doară Volodea.

Directorul îi aruncă, în fugă, o privire.

— Sîntem hrăniţi foarte prost aici, spuse sec Ustimenko. Oamenii mei sînt înfometaţi, istoviţi de marş. Ştiu că dumneavoastră aveţi rezerve. Trebuie să daţi dispoziţii pentru o hrană mai consistentă. Sînteţi director...

— Să nu-mi cereţi mie asta. Mi-e teamă! se grăbi să răspundă Veresov. Mi-e teamă. Dumneavoastră ce vă pasă, azi, mîine o să plecaţi, dar pe mine au să mă spînzure nemţii. Nu, nu-mi cereţi asta. Mă denunţă cineva şi sînt pierdut...

— Cine să vă denunţe?

— Se găseşte întotdeauna cineva, răspunse Veresov cu un rîs uşor. Sînt oameni, şi oameni! Unii mai diferiţi decît alţii, şi nu poţi şti niciodată ce e-n sufletul lor. Eu însă nu vreau să fiu spînzurat, dragă tovarăşe. Barem dacă aş şti pentru ce,

dar aşa, n-are nici un rost. Ca atare, n-am să dau nici un fel de dispoziţii. Dumneavoastră luaţi însă singuri. Aveţi puterea s-o faceţi. Noi nu ne băgăm. Asta e! Şi e bine aşa! Cu stăpînitorul ăsta de azi, zu Stackelberg, nu e de glumit. Am auzit eu multe...

Ustimenko se ridică în picioare.

— Nu vă e ruşine, să vă fie frică în asemenea hal? întrebă el. Nepoata dumneavoastră nu se teme de nimic, ne ajută...

— Eu, prietene drag, nu mă bucur de sănătatea ei, răspunse Veresov, de astă dată cu reală sinceritate şi tristeţe. Am vinele umflate îngrozitor, n-am să pot pleca. Ea are însă picioruşele tinere, ei puţin îi pasă. Aşa că mai bine luaţi-mi cheile cu forţa. Vi le aduc numaidecît...

Veresov aduse imediat cheile şi i le înmînă lui Volodea, spunîndu-i:

— Nu vă sfătuiesc să consumaţi conservele acum. Luaţi-le cu dumneavoastră. Cred că o să-mi luaţi şi caii, aşa că o să vă faceţi o rezervă bunicică de calorii. Ceea ce e mult mai eficace decît pîinea coaptă, decît crupele sau macaroanele...

În ziua aceea, ca şi în toate celelalte zile cît detaşamentul a mai rămas la casa de odihnă „Vîsokoe", masa a fost pregătită „la condiţie", după cum se exprima Ţvetkov, care se întrema văzînd cu ochii. Mînca vîrtos, cît zece, făcea în fiecare zi baie de aburi, împreună cu Babiciuk, priceput în treaba asta, făcea de asemeni „gimnastică indiană pentru respiraţie", de care Volodea nu auzise pînă atunci, iar la bombănelile neîncrezătoare ale acestuia replica:

— Toată ştiinţa voastră, stimabile, e eclectism curat, vrăjitorie şi înşelăciune. Gimnastica indiană nu e cu nimic mai prejos decît, de pildă, faimoasa psihanaliză. În orice caz, eu mă simt mai vesel cînd fac gimnastică indiană şi *am impresia* că mă înzdrăvenesc prin ea. Ce, îţi pare cumva rău?

Acum ordona şi comanda Ţvetkov, şi nu Ustimenko. Oamenii — de la Holodilin, căruia îi plăcea să peroreze, pînă la blîndul şef al aprovizionării Simakov — erau din ce în ce mai voioşi. Faptul că Ţvetkov „se învîrtise" şi scăpase cu viaţă era un semn bun, iar zilele grele de mai înainte şi luptele încheiate cu pierderi erau puse în prezent pe seama bolii comandantului, ceea ce el, de altfel, nu tăgăduia, spunînd cu subînţeles:

— Ei, ce ziceţi? Aţi luptat bine, copii, fără mine? Cu cap? În schimb, cred că aţi mai răsuflat: eu sînt un comandant

greu de suportat, pretenţios, cu mine e curată ocnă, nu război... Aşa e? întreba de cîteva ori pe zi. Ce-o mai fi cu tehnicianul nostru, Ustimenko? Dumneata ce crezi? L-or fi prins fasciştii?

Apoi cădea pe gînduri.

Noaptea fuma mult, îşi pierdea vioiciunea şi bombănea într-una, cu o voce frîntă, enervată:

— Ei bine, o să ne întîlnim noi cu ai noştri şi am să dau socoteală aşa cum se cuvine, fără să mă ascund, fără să fug de răspundere, aşa, da...

— Ce tot vorbeşti acolo? îl întreba Volodea, buimac de somn.

— Despre istoria de la Belopolie, fir-ar a dracului să fie! De dumneata e bine, dumneata n-ai ucis, pe cînd eu am omorît un om de valoare. Nu, nu e vorba de nervi, sînt în apele mele. Ia să stăm şi să judecăm...

Şi începea să judece, aci justificîndu-se, aci acuzîndu-se, dar acuzîndu-se cu atîta cruzime şi violenţă, încît lui Volodea îi venea greu să-l asculte.

— Ce m-aş mai îmbăta! spuse Ţvetkov o dată, cu o poftă adîncă.

— Avem un vagon de alcool, răspunse cu dezgust Ustimenko. E aici, după patul meu. Poţi să-ţi permiţi, eşti doar comandantul...

— Iar dumneata eşti o insectă vicleană, i-o întoarse cu un zîmbet sarcastic Ţvetkov. Ţi-ar face plăcere să mă vezi beat, nu-i aşa? Ei, dar nu se prinde!

Veresova zăbovea îndelung în camera lor. Ţvetkov îi debita obrăznicii intolerabile despre femei în genere şi despre ea în special, îi povestea anecdote fără haz şi grosolane, dar uneori căuta îndelung să facă pe interesantul şi atunci Volodea îşi amintea de Gruşniţki al lui Lermontov.

— Ah, doamnă, totul e de domeniul trecutului, îl auzi într-o zi Volodea, pe cînd se apropia de uşa deschisă. Ştii cum spune o poezie:

O, oare mama l-a iubit
Îngălbenit, încărunţit,
Şi-atît de-atoateştiutor...

Ustimenko intră peste ei. Ţvetkov rămase puţin fîstîcit, slobozi din mîinile sale degetele Verei Nikolaevna şi spuse pe un ton provocator:

— Eu nu sînt specialist în materie de poezele ! Cred că Volodecika al nostru se pricepe la lirică...

Pe uşă îşi vîrî capul Holodilin ; făcu o mină de complotist şi dispăru. Vera Nikolaevna ieşi. Volodea se simţi abătut, fără să înţeleagă nici el de ce.

— Ce-i cu dumneata, Ustimenko, de eşti aşa de plouat ? îl întrebă Ţvetkov.

Şi fără a-i da răgaz să răspundă, îşi expuse punctul său de vedere asupra femeilor, asupra „fiicelor Evei", cum spunea el. Vorbi mult, foarte sigur de sine şi surprinzător de obscen. Volodea îl asculta în tăcere, cu o expresie de mîhnire.

— Ştii, Konstantin Gheorghievici, asta e, de fapt, confesiunea unui om trivial, spuse el după o clipă de tăcere. A unui om trivial de cea mai autentică speţă, înveterat şi de plîns în neclintirea convingerii lui...

Pe faţa lui Ţvetkov, încă palidă după boală, se ivi o umbră de roşeaţă. Părea chiar stînjenit.

— Pozezi, desigur ! Sau vorbeşti serios ? În orice caz, e scîrbos să trăieşti după asemenea principii !

— În schimb, sînt liber ! răspunse Ţvetkov, cu un surîs nu tocmai sincer. Şi am să fiu liber întotdeauna, chiar dacă am să mă căsătoresc, ceea ce probabil că n-am să fac niciodată...

— Du-te naibii ! ripostă Volodea. Eu nu mă pricep să discut pe temele astea...

— Te pomeneşti că eşti îndrăgostit de vreo prinţesă inabordabilă ? întrebă Ţvetkov, aprinzîndu-şi o ţigară şi scoţînd rotogoale de fum. Iar dumneaei la ora asta...

— Observ că ţi s-a făcut de-o palmă ! îl ameninţă cu glasul coborît Ustimenko. S-a înţeles, Konstantin Gheorghievici ? Şi o cauţi nu în calitate de comandant, ci ca un gură-spartă şi un crai...

Cu puţin înainte de cină, Holodilin îi aduse lui Ţvetkov, „la ordinul lui", cîteva volumaşe dintr-o veche ediţie a operelor lui Cehov şi ceru „permisiunea" de a pune o întrebare. Uneori docentul se complăcea să afişeze o exemplară disciplină militară.

— Poftim, întreabă ! îi îngădui Ţvetkov pe un ton de general.

— Vă rog să mă iertaţi, dar de ce v-a trebuit, aşa, tamnesam, Cehov ?

— Ce vrei să spui ?

— Ce, dumneavoastră citiţi *astfel* de opere ?

— Dar ce fel de opere crezi dumneata că citesc eu ?

— Ezit să precizez. Dar Cehov... Ori e pentru lectură cu glas tare, în colectiv ?

— Holodilin, ai face bine să ieşi afară ! îl pofti comandantul. E ceva la dumneata care nu-mi place mie acum !

— Am înţeles ! răspunse rece docentul şi ieşi, în timp ce Ţvetkov rămase cu privirea ostilă aţintită îndelung asupra uşii ce se închisese în urma celuilalt.

Toată seara, pînă tîrziu după miezul nopţii, şi a doua zi dimineaţă, citi pe nerăsuflate. Chipul lui frumos şi rigid exprima cînd mînie, cînd bucurie, cînd dispreţ, cînd încîntare şi înduioşare. În vremea asta, Volodea se ocupa de treburile detaşamentului — de rufăria şi păturile pe care hotărîse să le ia cu ei, de medicamentele din farmacia casei de odihnă, de conserve — gîndindu-se tot timpul că viaţa interioară a lui Ţvetkov trebuie să fie mult mai complexă decît pare, formată din elemente felurite îngrămădite acolo.

— Ascultă, îl opri Ţvetkov, cînd Volodea intră fuga în camera lor după o cutie de chibrituri. Ascultă aici !

Şi citi cu o voce *literalmente* gîtuită de emoţie :

— „Am început să uit casa cu mezanin şi doar cîteodată, cînd pictez sau citesc, mă fulgeră cîte-o amintire ; uneori lumina verde din geam, alteori zgomotul paşilor mei în noapte, pe cînd mă întorceam îndrăgostit prin cîmp acasă, frecîndu-mi mîinile reci. Rar numai, în clipele cînd mă chinuieşte singurătatea şi mă doboară tristeţea, amintirile mă împresoară în stoluri, tulburi şi vagi, visez şi încep să cred că de mine îşi aminteşte cineva, că sînt aşteptat, că ne vom întîlni într-o zi... Misius, unde eşti ?“ [1]

Ţvetkov închise cartea cu zgomot, rămase cîteva clipe tăcut şi, apoi, de teamă ca nu cumva Volodea să-l bănuiască de un exces de sentimentalism, spuse :

— Şi totuşi, pe Cehov nu l-au vindecat de oftică. Halal medicină !

— Nu te mai fandosi, răspunse încet Volodea. N-o să cred că pentru asta mi-ai citit despre Misius.

— Ţi-am citit despre Misius, continuă pe un ton rece şi didactic Ţvetkov, pentru că, tovarăşe Ustimenko, aici scrie foarte bine despre el, cum „îşi freca mîinile reci“. Fraza

[1] Din povestirea *Casa cu mezanin* de A. P. Cehov.

asta îmi aminteşte de tinereţea mea, de la Kursk. Îmi aduc întotdeauna aminte de momentul acela, ori de cîte ori aud cuvîntul „Patrie". Pentru mine, cuvîntul acesta nu e o noţiune geografică şi nici măcar morală, el trezeşte în mine următoarea imagine: eram îndrăgostit, cîntau celebrele privighetori din Kursk, aveam nouăsprezece ani şi păşeam pentru prima oară în viaţă alături de ea.

— Şi o mai iubeşti şi acum?

— Pe cine? întrebă Ţvetkov, uitîndu-se la Volodea printre genele strînse. De cine vorbeşti?

„Naiba să te ia!" îşi zise Volodea, ieşind furios.

Cînd se reîntoarse, Ţvetkov îl întîmpină:

— Ştii, el a scris şi despre mine, mai bine zis despre maică-mea.

— Cum adică? se interesă Volodea.

— Foarte simplu. Noi sîntem de la ţară, din Sîrnia. Acolo sînt numai de-alde Saharov şi de-alde Ţvetkov. Maică-mea e analfabetă, nu semidoctă, ci cu totul analfabetă. La Sîrnia sînt acum nemţii. Mama nu putea să priceapă cu nici un chip că eu sînt doctor, medic în toată regula. Odată s-a îmbolnăvit, şi cînd unchii ei (căci tata a murit de mult) au adus-o la mine la Kursk, unde eram la practică, mama credea că sînt sanitar. Pricepi dumneata asta? Ascultă ce scrie aici...

Ţvetkov citi cu o voce groasă, fragmentînd cuvintele şi făcînd pauze ciudate:

— „Şi cînd mama răposatului, bătrîna care locuia acum la ginerele ei, diacon într-un orăşel pierdut de provincie, ieşea seara să-şi întîmpine vaca ce se întorcea de la cîmp şi se întîlnea cu alte femei, abia îndrăznea, povestindu-le despre copiii şi nepoţii ei, să le spuie că avusese un fiu arhiereu, de teamă că n-au s-o creadă...

Şi drept este că nu toţi o credeau..." [1]

Ţvetkov închise din nou cartea cu zgomot, ca şi mai înainte, o zvîrli cît mai departe de el, pe pat, şi conchise:

— N-o să vă meargă, domnilor nemţi! N-o să ne întoarceţi voi la ce-a fost odată! Toate tacticile şi strategiile voastre nu ţin seama... Observînd privirea lui Volodea aţintită asupra sa, întrebă: Eşti de acord, bunule doctor Haas? Sau o picătură de „sînge nevinovat" e în stare să te înspăimînte în aşa hal, încît n-ai să mai pui mîna pe armă?

[1] Din nuvela *Arhiereul* de A. P. Cehov.

Seara, aşezat lîngă lampă, Ustimenko reluă lectura unui ziar german pe care Simakov îl găsise în biroul casei de odihnă „Vîsokoe". Citea acest ziar de cîteva zile, ca să deprindă măcar cît de cît limba. Acum ajunsese la un articol al lui Rosenberg. „Trebuie băgată groaza în toţi cei care vor rămîne în viaţă, citi în şoaptă Volodea, mai mult silabisind. Bocănitul cizmelor cu ţinte germane trebuie să trezească o groază de moarte în inima fiecărui rus, de la vîrsta prunciei pînă la anii lui Matusalem. Se cuvine să luăm cu toţii aminte la această sentinţă înţeleaptă : fiecare ţară din lumea supusă de noi îşi va păstra cu lacrimi de recunoştinţă ceea ce nu-i va trebui marei noastre Germanii..."

— Ascultaţi, tovarăşi ! exclamă Volodea şi le traduse, lui Ţvetkov şi Veresovei, ceea ce citise.

— Ei, şi ce-i cu asta ? zise Ţvetkov. Ai găsit cu ce să ne distrezi ! Eu şi Vera Nikolaevna vorbim despre lucruri mult mai interesante...

— Interesante ? se miră ea.

— Deşi pe mine nu mă mai amuză nici un fel de discuţii, spuse Ţvetkov, uitîndu-se la Veresova cu o privire vădit lacomă, năvalnică şi apăsătoare. Eu, Veruncik, sînt un om sănătos, un bărbat, după cum ştii, iar noi doi ne ţinem de pălăvrăgeli...

— Eşti cumplit de vulgar, îi răspunse Vera Nikolaevna, zîmbindu-i. Insuportabil de vulgar. Îţi închipui oare că grosolănia place femeilor ?

— E verificat ! rîse el. E o metodă care merge la sigur.

Volodea aruncă ziarul german în focul din sobă, se întinse de-i trosniră oasele şi ieşi. Afară se întunecase. De după colţul casei, venind din cealaltă parte a terasei, îşi făcu apariţia Babiciuk, braţ la braţ cu simpatia lui, îngrijitoarea aceea cu pielea albă. Prea tăcutul şef al aprovizionării, Pavel Kondratievici, se plimba grav, tuşind din cînd în cînd, pe o alee largă, împreună cu tanti Saşa, bucătăreasa.

— Înainte de război, puneam sfecla pentru ciorbă în ceaun să fiarbă înăbuşit în grăsime, o auzi Volodea pe bucătăreasă. Firește, ţineam seama de norme şi raţii...

În cerdacul cantinei, doi oameni din detaşament — Ţedunka şi Azbelev — cîntau cu jale despre scorușul care şi-a îndoit creştetul pînă la gardul de nuiele. Calea Laptelui învăluia într-o lumină domoală o porţiune întinsă a cerului rece, geros. Volodea inspectă, fără a se grăbi, posturile din jurul casei de

odihnă, apoi îşi aprinse o ţigară. Pe drum, în timp ce se întorcea în cameră, se întîlni cu Vera Nikolaevna. Veresova aproape că alerga, tropăind cu tocurile pantofilor pe aleea îngheţată.

— S-a întîmplat ceva? o întrebă Ustimenko, gîndindu-se deodată, speriat, la Ţvetkov.

Veresova se opri, se trase puţin îndărăt, apoi zîmbi cu buzele ei rujate. Răspîndea un miros dulce de parfum, pătrunzător şi tare.

Oprită locului, îşi lăsă şalul pe umeri, îl fixă pe Volodea cu ochii ei negri, fără sclipiri, probabil zîmbitori, şi răspunse:

— Dar ce i se poate întîmpla? Practic, e un om sănătos. Însă, deodată, nu ştiu de ce, şi-a pierdut buna dispoziţie şi m-a trimis într-un mod destul de brutal la culcare...

Îl privi de aproape pe Volodea, care simţi pe faţă respiraţia ei caldă, şi îl rugă:

— Hai să ne plimbăm puţin, doctore. Trebuie să stau de vorbă cu dumneata. Neapărat.

— Bine, încuviinţă el, nu tocmai politicos.

Veresova îl luă de braţ, se lipi repede, înfrigurată, de el şi-i spuse:

— Viaţa asta e o viaţă, nu ştiu cum, smintită. Şi comandantul vostru e un om ciudat...

— De ce?

— Ascultă, roagă-l să mă ia cu voi, îl imploră ea, vorbind repede şi cu înfrigurare. Aici am să mă prăpădesc. Şi în general... Nu vreau să rămîn cu stigmatul unui om care şi-a păstrat viaţa sub ocupaţie. Înţelegi ce vreau să spun?

Rîzînd din nou, se răsuci iute şi uşor înspre Volodea, învăluindu-l încă o dată cu respiraţia sa caldă şi cu mirosul parfumului acela dulceag, aproape atingîndu-l cu şuviţele părului ei răvăşit, şi i se plînse:

— V-aţi sălbăticit oare cu totul în luptele şi peregrinările voastre? Sau credeţi cumva că sînt o spioană? Am toate actele în regulă, sînt o doctoriţă sovietică cinstită. Sînteţi obligaţi să mă luaţi cu voi. Sînt puternică, rezistentă... Vocea începu să-i tremure. Era gata să-i dea lacrimile. De ce nu-mi răspunzi?

— Mi-e teamă că o să-ţi fie greu! rosti stînjenit Ustimenko. Ştii, asta nu e o plimbare...

Prezenţa Veresovei îl tulbura, buzele ei erau mult prea aproape de faţa lui. „Aşa nu se vorbeşte despre o treabă importantă", îşi spuse el deodată înciudat, dar era caraghios să

se dea la o parte, şi apoi nici nu avea chef să ia o atitudine severă, oficială, aşa că întrebă pe un ton care nu era al lui, degajat şi puţin obraznic:

— N-ai să scînceşti în timpul marşului? N-ai să chemi pe mămica? N-ai să te ceri în braţe?

— Nu, răspunse ea rece. În orice caz, n-am să mă cer în braţele dumitale!

— Şi totuşi nu pricep, adăugă Volodea după o clipă de tăcere, nu pricep, Vera Nikolaevna, de ce anume trebuie să-i transmit eu comandantului dorinţa dumitale de a merge cu noi. Oare dumneata nu poţi sta singură de vorbă cu el?

— Acum mi-e greu s-o fac, răspunse ea încordată. Mi-e greu, înţelegi? S-a produs un incident din cele mai stupide şi Ţvetkov al dumitale, după toate probabilităţile, pur şi simplu mă urăşte în momentul de faţă...

Volodea ridică din umeri, gîndindu-se ce incident putea să se producă. Dar nu întrebă nimic. Nu l-a întrebat, firește, nici pe Ţvetkov, nu era omul să te bagi în sufletul lui...

— Ce-ţi fac răniţii? îl întrebă comandantul, după ce Volodea se descălţă şi tocmai voia să se întindă pe canapeaua cu arcuri, cu care nu se putuse încă obişnui. Sînt în stare să se deplaseze?

— Îi ducem doar cu căruţele...

— Asta nu-i un răspuns. Am întrebat dacă sînt în stare să continue marşul?

— Sînt! răspunse Ustimenko iritat. De altfel, şi dumneata, ca medic, poţi să...

— Aici medic eşti dumneata! i-o reteză cu răceală Ţvetkov, luîndu-i vorba din gură. Iar eu, comandantul, îţi ordon dumitale, medicul, să-i pregăteşti chiar mîine pentru transportare... E clar?

— E clar! răspunse Volodea.

Înfuriat de-a binelea, îşi dădu jos picioarele şi izbucni cu o voce gîtuită de jignire:

— Ia spune-mi, de ce vorbeşti cu mine pe un astfel de ton? Ce sînt eu — un jefuitor de cadavre, un laş, un trădător? Ce înseamnă toate toanele astea de geniu? Ce înseamnă, la urma urmei, bîzdîcurile astea, bădărănia asta?

Stupefiat, Ţvetkov se săltă mai întîi în coate, apoi se lăsă moale între perne. Arăta acum fîstîcit la culme. În cele din urmă, zîmbi şi bîigui:

— Te rog să mă ierți. Îți promit că n-are să se mai întîmple. Am să mă stăpînesc, Vladimir Afanasievici, te rog să mă crezi...

După aceea, îi povesti „incidentul" despre care pomenise și Veresova. Cu vreo oră mai înainte, de față cu ea, dăduse buzna în cameră Holodilin, spunînd că vrea să aibă cu el o discuție foarte deschisă. Nu era beat, dar se afla în acea stare care pe vremuri s-ar fi putut numi prețiozitate. După ce închise bine ușa, docentul se sperie la început de propria lui cutezanță, dar Țvetkov îi dădu curaj și atunci Holodilin îi aduse la cunoștință că în detașament se constată unele „stări de spirit nesănătoase", legate de șederea prelungită la casa de odihnă „Vîsokoe".

— Ce fel de „stări de spirit nesănătoase" ? îl întrebă calm, cu un accent ironic, Țvetkov.

— Să spun ? se îndoi deodată docentul.

— Dacă ai început, sfîrșește.

— N-o să vă supărați ? Vă rog să mă credeți că o fac animat de cele mai bune sentimente.

Și începu să recite :

Se-auzi atunci un murmur :
„Pe-o muiere ne-a lăsat,
S-a iubit cu ea o noapte
Și-n muiere s-a schimbat..."

Țvetkov se făcu alb la față. Veresova izbucni în rîs.

— Fiindcă sînt un om onest, declară Holodilin, n-am să rostesc numele tovarășilor mei de luptă care manifestă asemenea stări de spirit.

— Nici nu-ți cer acest lucru ! îi răspunse Țvetkov. Sînt lămurit. Poți să pleci.

Volodea ascultă cu atenție relatarea comandantului, apoi, după ce își aprinse o țigară, îl sfătui :

— Nu lua în seamă o prostie ca asta ! Se naște însă o complicație : Veresova cere insistent s-o luăm cu noi. Și de fapt, n-avem nici un drept s-o refuzăm...

Țvetkov stătu o clipă pe gînduri, își aprinse la rîndul lui o țigară, pe urmă își exprimă hotărîrea, uitîndu-se dur în ochii lui Ustimenko :

— În cazul acesta, lucrurile au să se prezinte astfel : Veresova pleacă cu noi, ca... prietenă sau ca logodnică a dumitale,

sau... sau, mai simplu, dumneata şi cu dînsa sînteţi vechi prieteni. Din această clipă, eu nu mai am nimic comun cu ea, şi ăsta nu e un camuflaj, ci purul adevăr. Mă înţelegi? Eu nu ştiu să mă prefac. Să meargă aşa, de capul ei, o să-i fie cam greu. Îţi dai seama, ea nu e, pasămite, sora Daşa sau Maşa, adică o fetişcană de-a noastră. E Veresova Vera Nikolaevna. Aranjînd însă lucrurile în felul acesta... E clar?

— E clar, răspunse Ustimenko, nu prea lămurit de felul cum „au să se aranjeze lucrurile în felul acesta".

— Dacă e clar, înseamnă că acum putem să mai citim un pic, fiindcă de-aici încolo cine ştie cînd om mai avea prilejul! zise Ţvetkov, trăgînd lampa mai aproape de el.

— Ce vrei să citeşti?

— Ia să vedem dacă ghiceşti după prima frază...

Bucurîndu-se, încercînd o stare de adevărată desfătare, Ţvetkov citi cu glas tare:

— „La opt dimineaţa, după o noapte caldă, înăbuşitoare, ofiţerii, funcţionarii şi vizitatorii îşi făceau de obicei baia în mare, apoi se duceau la pavilion, să-şi bea ceaiul sau cafeaua..."[1]

— Habar n-am! zise Volodea, ridicînd din umeri.

— „Ivan Andreici Laevski"... citi mai departe Ţvetkov.

Volodea făcu o grimasă de ciudă.

— Şi cînd te gîndeşti că eşti un intelectual, spuse Ţvetkov, privindu-l atent şi liniştit. Un medic care gîndeşte. „Intestinul gros, cum se exprima un amic de-al meu, e pentru dumneata o carte deschisă." Cum se face, atunci, că nu-l cunoşti pe Cehov? Şi adăugă imediat, cu mîhnire în glas: „Crezi că pe dumneata te ponegresc? Nu, pe mine, Ustimenko. Am trăit prost, stupid. Niciodată n-aveam destul timp, vezi doamne. Mîngîie cotorul cărţii cu palma lui mare şi încheie: Bine, acum culcă-te. După victorie o să ne vie mintea la cap!

Ia-mă la tine!

„Bună ziua, mult stimate Vladimir Afanasievici! Îţi scrie o cunoştinţă de-a domniei-tale, o oarecare Stepanova Varvara Rodionovna. Cîndva, noi doi «am fost prieteni», cum le place să spună tinerilor de azi, şi chiar ne-am sărutat, dacă nu te

[1] Din nuvela *Un duel* de A. P. Cehov.

confund cumva cu altcineva, eu însămi cerîndu-ţi să mă săruţi «cu pasiune», dat fiind că erai un ignorant în materie. Îţi aduci aminte? Pe deasupra noastră se revărsa atunci şuierul sirenei unui vapor, căci domnia-ta plecai la practică la Ciornîi Iar. Asta s-a întîmplat în zilele tinereţii noastre.

Pe urmă, domnia-ta m-ai părăsit din motive de înaltă principialitate. Caractere ca domnia-ta fac totul *principial,* chiar dacă le frîng oamenilor şira spinării cu această blestemată principialitate a lor.

De ce n-ai întors atunci capul şi nu te-ai uitat înapoi, prostule?

Cum ai îndrăznit să nu întorci capul?

Şi cum să trăiesc eu acum cu şira spinării ruptă?

Ştii la ce mă gîndesc eu adesea, Vladimir Afanasievici? Mă gîndesc cît de dăunătoare este mîndria în dragoste, cînd, bineînţeles, există la mijloc dragoste. Toate suferinţele pornesc de la mîndrie, de la atitudinea de prea mare respect pentru propriul tău «eu». Dar dacă există dragoste, «eu» se transformă în «noi», şi atunci orice supărare este împărtăşită de «noi» şi nicidecum numai de «eu». De pildă, dacă te stinghereşte cineva cînd lucrezi, «în munca ta», cum îţi place ţie să spui, sufăr şi eu, în numele amîndurora. Dacă mă stinghereşte cineva pe mine, suferi şi tu în numele amîndurora. Dar *eu* nu pot să mă supăr pe *tine,* pentru că *tu* eşti eu. Mîna mea stîngă nu poate să se supere pe mîna dreaptă. Nu înţelegi?

Parcă văd cum te strîmbi şi spui: «Metafizică şi aiureală». Ţi-aduci aminte cum te-ai supărat atunci, pe vapor, cînd ţi-am spus că sărutările sînt uneori acre? Nu-ţi aminteşti, prostuţule? Eu însă îmi amintesc. Femeile ţin minte totul, atunci cînd vor să ţină minte ceva, iar dacă nu vor, n-ai ce să-i faci.

Dar nu mi-am dezvoltat ideea pînă la capăt: teribilele neînţelegeri în dragoste se produc, de regulă, din pricina acestei mîndrii idioate şi false. Firește, sentimentul propriei demnităţi, conştiinţa personalităţii trebuie să existe, fără doar şi poate, dar în infinitul de *încredere* pe care o presupune neapărat o dragoste adevărată toate acestea sînt nişte nimicuri, deşertăciunea deşertăciunilor. *Încredinţîndu-mi dragostea ta,* tu nu ai dreptul, idiot nenorocit, să te îndoieşti dacă am să te urmez sau nu pînă la mama dracului. Dacă n-am să te urmez, înseamnă că nu e, n-a fost şi nici nu putea să fie nimic. Dar asta nu pentru că, plecînd cu tine, ar *însemna să mă sacrific,* potrivit terminologiei lui Jeniurocika al nostru, căci, trebuie să ştii,

dragostea, atunci cînd ea există, acceptă fără rezerve şi cu bucurie tot ceea ce contribuie la înflorirea ei şi renunţă la tot ceea ce o împiedică să se dezvolte în mod normal. Iar întrucît despărţirea, de orice natură ar fi ea, împiedică evoluţia firească a dragostei, este de la sine înţeles că iubirea s-ar fi împotrivit despărţirii noastre şi acum eu ţi-aş fi făcut cadou o fetiţă cu cosiţe, sau un băieţaş, sau o fetiţă şi un băiat dintr-o dată, dacă vrei !

Trebuie să te uiţi înapoi, asta e !

Ceva mai bun decît mine tot n-ai să găseşti !

Ai să găseşti una frumoasă poate, cu picioare lungi ! Sau ai să găseşti una subţirică la mijloc (cu talie de viespe, cum vei fi citit pe undeva, numai că nu văd ce-ar avea deosebit), cu năsuc grecesc, cu năsuc roman, dar ca mine, ba !

Ori te-ai însurat acolo cu indiana aceea a ta, cu Tuş ?

Te rog să nu te superi pe mine, Vovik, dar cînd mă gîndesc că te-ai putut însura, îmi vine să-ţi doresc moartea. Puşkin, da, putea să scrie : «Fii fericită, Mary !» Dar eu nu sînt Puşkin. Eu sînt Varvara Stepanova, cu toate consecinţele care decurg de-aici. De altminteri, cred că şi Puşkin mintea cînd şi-a impus această atitudine dulceagă ; am auzit şi am citit noi destule despre viaţa lui de familie !

Aşa că mai bine să mori.

N-ai decît să zaci în sicriu, mult şi bine, dragul meu răposat ! Iar dacă ai să te însori, ai tăi n-au să mă lase nici să mă apropii. Şi nici eu n-am să vin. Las' să te bocească soacră-ta şi toţi cei cu care te duci la operetă sau la fotbal.

Dumnezeule, ce scriu !

Dar acesta-i adevărul. Altfel nu pot să gîndesc. Aş putea să-ţi arunc cu vitriol în faţă, să-ţi tai beregata cu briciul, aş putea să fac orice, atît sînt de feroce, Vovik !

Probabil că se răzvrăteşte în mine biblicul Adam sau atavismul, împotriva căruia trebuie să luptăm.

Uşor de zis, dar ia încearcă să lupţi ! Asta nu mai depinde de mine, atunci cînd mă gîndesc la sărutările tale acre cu alte femei.

Individ abject şi dezgustător !

Nu vreau să mă mai gîndesc la tine !

Tratezi bolnavii ? Pui comprese în condiţii civilizate ? Iei temperatura la oameni ? Te pomeneşti că te-ai apucat de lucrarea pentru titlul de candidat — stai cu fruntea sprijinită în palme şi-i dai cu scrisul ?

La noi e război. Cred că asculți la radio și ai aflat, Vladimir Afanasievici, nu?

Iar războiul ăsta e cu totul altfel decît ți-l închipui domnia-ta.

Oricît ar părea de ciudat, mă îngraș, totuși, Vova. Eu și «tancul sentimental» — Nastasia. Tu știi cît de bine asimilez mîncarea. Totul îmi prieste. Ca și Nastiei. Uneori am dat cîte zece și douăsprezece concerte pe zi. Și peste tot ne îndoapă cu mîncare. Tu nu cunoști ospitalitatea marinarilor din flota militară, n-ai avut prilejul să vezi ce va să zică asta, sărăcuțul de tine! Te primesc cu «bucuroși de oaspeți». Mai grav e că însuși bucătarul îți dă de mîncare, și e cu neputință să refuzi, căci ar însemna să jignești un om de altminteri foarte cumsecade. E categoric cu neputință să refuzi. Și nici să te codești nu-i chip, pentru că atunci te întreabă imediat: «Scuzați, nu e bună mîncarea?»

De fapt, acuma nu mai sînt grasă. Am fost. Să nu te prindă mirarea că-ți scriu fragmentar: știi, opresc din mers cîte o bucățică de timp și-i spun:

— Stai puțin, bucățică de timp, ca să vadă Vladimir Afanasievici, din splendidele lui depărtări, ce se petrece pe aici, că nu-i strică.

Și am impresia că tu vezi, deoarece fără tine totul e altfel decît ar trebui să fie.

O dată ne-au vizitat doi ziariști: un bărbat foarte înalt, foarte slab, numai piele și oase — încît conducătorul nostru artistic spunea despre el: «Ăsta n-are nici o constituție» — însoțit de nevastă-sa. Lucrează amîndoi la același ziar. Ea îi spunea mereu: «Ah, Borka, tu nu înțelegi nimic», la care el dădea din cap în semn de încuviințare și-i zîmbea. Au plecat la război împreună. Înțelegi?

Împreună.

La masă am băut cu toții și femeia asta — o cheamă Aniuta — mi-a spus, literalmente cu lacrimi în ochi:

— Nu-i așa, Varia, că Borka al meu e un bărbat frumos?

M-am speriat chiar, întrebîndu-mă dacă nu cumva fetița și-a ieșit din minți. Dar ea, închipuie-ți, stăruie:

— E cel mai frumos bărbat din lume.

Aș fi curioasă să știu dacă tu ești cel mai frumos bărbat din lume.

Acum citește, tovarășe Ustimenko, ce mi s-a mai întîmplat după aceea.

Am ajuns în localitatea X., unde s-a hotărît să se opună rezistenţă. Pentru aceasta, trebuiau evacuate din oraş toate produsele alimentare la promontoriul X. Eu am transportat cu un şofer conserve şi zahăr. Mă ştii cît sînt de voinică, aşa că se mira şi şoferul, care mă prevenea mereu: «Să nu păţeşti ceva, Varecika, treaba asta nu e pentru fete». O dată, pe cînd goneam cu toată viteza, ne-a oprit un ofiţer cu pistolul în mînă şi ne-a strigat:

— Luaţi-o repede prin pădure. Fritzii cu motocicletele au barat şoseaua.

Am luat-o prin pădure şi am ajuns la ai noştri. A urmat apoi o «etapă», cum spunea conducătorul nostru artistic, cînd «muzele au trebuit să tacă». Eu şi cu Nastasia am devenit ospătărese la aviatori.

Află, Vovik, că zilele acelea au fost cele mai frumoase zile din viaţa mea.

Nu ştiu de ce, dar îţi ofer încă o bucăţică de timp. Priveşte.

Stau singură cuc în cantina noastră de sub pămînt şi moţăi. Sînt obosită. E frig, mă pătrunde umezeala, încăperea e cufundată în semiîntuneric, inima mi-e grea.

Intră aviatorul Borovikov, Serghei Sergheevici. E un om trecut de ani, mulţi îi spun «nea Serioja». E destul de voluminos şi seamănă puţin cu tata. Are la activul lui multe zboruri la inamic; nu ştiu cîte anume, dar ştiu că foarte multe.

Păşeşte încet, anevoie, tîrşîindu-şi cizmele îmblănite. Şi-a scos casca şi îşi netezeşte părul cu cogeamite palmele. Se gîndeşte la ceva, aşa că la început nici nu mă observă. Îl întreb:

— Serveşti masa, nea Serioja? (Toţi militarii nu mănîncă, ci *servesc masa*; să ţii minte asta.)

— Să servesc masa? Negreşit, fata tatii.

Îi aduc un cotlet de porc cu multă grăsime. El îl priveşte îndelung, cu scîrbă. E istovit, pricepi? Nu poate să mănînce aşa ceva. Pe deasupra, pîrdalnicul de cotlet mai e şi rece. Eu ştiu asta, dar sînt în relaţii proaste, imposibile, cu bucătarul, care e un îmbuibat şi un ticălos. Bucătarul urmăreşte un singur lucru: «să fie evacuat». Chiar s-a prefăcut un pic nebun, dar nu i-a mers. E o lepădătură. De aceea abia aştept ca nea Serioja să refuze cotletul.

— Aş vrea ceva acrişor, fata tatii, spune încetişor nenea Serioja, jenat. Se jenează că nu poate să mănînce *carne de porc*. Are impresia că face mofturi. Că doar sîntem în război!

Întoarsă în cambuză, gătesc singură, iar bucătarul mă priveşte dintr-un ungher cu nişte ochi de pisică. Tai mărunt un castravete murat, iau o ceapă şi o toc, scot din oală un rinichi. Iar înainte de a-i pune pe masă ciorba de castraveţi, mai fac şi o salată de varză murată cu răchiţele. Porţia de rachiu de o sută de grame pentru zburători e la mine atît de rece, încît se abureşte păhărelul. Răchiţelele le culegem, Anastasia şi cu mine, pe dîmburile din apropierea aerodromului.

Nenea Serioja *serveşte masa* şi îmi povesteşte cum a decurs lupta. Nu prea mă pricep la termeni aviatici, dar îmi dau seama că acum el are absolută nevoie ca cineva să exclame: «Ce vorbeşti!» «Nu mai spune!» «Ia te uită!» Ceilalţi aviatori n-au să scoată asemenea exclamaţii, pentru că şi ei s-au bătut azi, şi sînt istoviţi şi nu-i mai miră nimic...

Pe urmă, Nastia a fost evacuată cu avionul şi eu am rămas singură — singura femeie. Am devenit şi sanitară, Vova, pentru că acum toate specialităţile s-au încurcat. Nemţii lansau asupra noastră desanturi combinate, atacau aerodromul, dar noi îi respingeam. Îi respingeam şi eu, Vladimir Afanasievici, trăgeam cu pistolul automat, dar trăgeam prost. Pînă cînd Moşkoveţ, şeful nostru, m-a luat la rost:

— Dumneata, Stepanova, înainte de a apăsa pe trăgaci, închizi ochii. Nu-i frumos ceea ce faci, Stepanova. Aşa tragi în vînt, nu în inamic. Pleacă de-aici, Stepanova, pleacă, nu mă necăji...

Dar pistolul nu mi l-a oprit, pentru că acest pistol mi l-a dăruit un ostaş. E un pistol automat de captură şi se numeşte «schmeisser». Cred că tu nici n-ai auzit de aşa ceva. Am mai primit în dar şi o cască, două grenade, un mic pistolet...

Într-o seară a intrat la mine Moşkoveţ.

E un bărbat aspru, din gura lui n-ai să auzi ieşind o vorbă de prisos.

De data asta a închis bine uşa în urma lui, s-a aşezat lîngă mine şi mi-a spus:

— Plec într-o misiune grea. Dă-mi, Varvara, ceva ca să-mi poarte noroc. Dumneata ai mînă bună.

M-am gîndit puţin şi i-am dat fotografia ta, singura pe care o aveam. În fotografia asta eşti destul de bleg. Am rupt-o cîndva dintr-un vechi carnet studenţesc de-al tău, după plecarea ta în străinătate, cu permisiunea Aglaiei Petrovna.

Moşkoveţ s-a uitat la ea şi m-a întrebat:

— Cine e?

Iar eu i-am răspuns :

— Omul meu drag ! Nu uitați să mi-o aduceți înapoi !

— Am să ți-o aduc !

Și mi-a adus-o. Cînd s-a întors, ziceai că e carbonizat. Băieții care l-au însoțit s-au întors și ei cu toții, teferi și nevătămați, dar foarte istoviți. Moșkoveț mi-a dat înapoi fotografia ta și mi-a mai dat și patru plăcuțe de metal.

— Ce-s astea ? l-am întrebat.

Iar el de colo :

— Frișca !

Abia mai pe urmă mi-am dat seama că erau tăblițele de identitate a patru fasciști omorîți.

În noaptea următoare, Moșkoveț mă trezește din somn și-mi spune :

— Vino să-ți iei rămas bun de la băieți. Pleacă la luptă. Încercăm o străpungere.

Moșkoveț era și el în echipament de război, cu cască și manta din foaie de cort. Eu aveam niște țigări și le-am împărțit pe toate. Le-am dat și «schmeisser»-ul, și o grenadă, și casca. Chiar și cei care nu fumau au primit țigările, bucuroși. E greu de explicat de ce, dar în clipele acelea eu le eram foarte necesară. Mi-aduc aminte că spuneam mereu aceeași frază :

— Lăsați că e bine, e foarte bine, o să străpungeți încercuirea !

Apoi am fugit și m-am dus să mă ascund în dosul magaziei. Voiam să-i văd cînd au să treacă pe lîngă mine. Și au trecut...

A doua zi dimineață, am primit ordin să plecăm. Dar numai cu avioanele și cu șalupele. Avioane și șalupe erau puține. Vine fuga la mine un aviator pe care-l cunoșteam, unul Petea — i-am uitat numele de familie — și-mi spune :

— Hai, fato, pregătește-te de drum. Am un avion de școală și un loc liber. Nu-ți iei nici un fel de lucruri, că altfel nu mai ajungem la destinație...

Mi-am pus repede pufoaica și am ieșit, cînd îl văd pe Serioja Kornilov, un marinar drăguț care avea încheietura mîinii zdrobită și o rană la umăr. Îl iau și-l duc la avion. Elicea se învîrtea, iar Petea urla :

— Am un singur loc ! Unul singur !

Dar tocmai atunci mă trage cineva de pufoaică. Oamenii de la șalupe au trimis după mine ; au ordin s-o ia pe Stepanova. Se întunecase de-a binelea cînd ne-am desprins de țărm ; ime-

diat după aceea, nemții și-au și făcut apariția cu motocicletele. Ce-a mai fost pe urmă nu prea-mi mai aduc aminte. Mi s-a spus că șalupa noastră a mers încontinuu douăzeci și trei de ore. Țin minte că era insuportabil de frig. Și mai țin minte cum, la un moment dat, ne-am pomenit cu toții, bîldîbîc, în apă. Eram atît de obosită, încît voiam să se sfîrșească totul mai repede, dar lîngă mine se ținea de o scîndură un marinar teribil de stăruitor și pisălog. Știu că am și țipat la el :

— Ia nu mă mai bate la cap. Mi s-a urît de tine. Du-te la dracu !

Mai tîrziu le povestea la toți cum l-am repezit.

După aceea, am auzit foarte limpede pe cineva spunînd :

— Din asta o să moară !

Dar n-am murit. «Asta» era o cană uriașă plină cu spirt. Am băut-o pînă la fund și am adormit buștean, iar cînd m-am trezit, mi s-a părut că mă aflu în iad. Dar nu eram decît pe un cuptor, în care marinarii făcuseră un foc zdravăn, ca să mă treacă toate nădușelile. Cînd m-am uitat mai bine, am văzut că aveam pe mine niște izmene cu șireturi la capete și un maiou, și eram acoperită cu o blană de oaie și cu niște pături. În jurul cuptorului se aflau o mulțime de marinari, care vorbeau tare.

Am încercat să mă ridic, dar am simțit că nu pot. Eram lipită de cuptor.

— Băieți, zic, sînt îngropată într-un fel de aluat. Ce-i de făcut ?

Iar ei, rîzînd :

— Nu te speria, prietenă dragă. Acolo era o damigeană cu miere. Din pricina căldurii damigeana a plesnit și mierea a curs sub tine. Nu-i nimic, las' c-aducem noi apă și te speli. Desigur, păcat de miere...

Cît au cărat ei apă, cît au fiert-o, eu mă lipeam tot mai tare de cuptor. Nu puteam nici să mă mai mișc. Pe urmă m-au tîrît după cuptor și au ieșit afară.

După baia aceea mi-am pierdut vocea.

Ai avut dreptate, Vovik : n-a ieșit o artistă din mine.

Acum sînt la Moscova. Tata mi-a scris că o să caute să mă ajute, ca să-mi găsesc și eu o ocupație în războiul ăsta. Acum pot să fac orice. Dar văd că taică-meu cam umblă cu fofîrlica. Nu vrea, pesemne, să fiu omorîtă. Careva dintre marinari m-a bîrfit cum că era să mă înec. I-am trimis tatei, chiar azi, o scrisoare de amenințare, cu rînduri ultimative. Și i-am scris că

în mine curge sîngele Stepanovilor, aşa că să nu tragă nădejde că am să plec la Alma-Ata.

La noi aici e frig, ninge.

Tu bei probabil *whisky and soda* şi expediezi scrisori ca să ţi se permită să pleci la război, nu?

Vino!

Nu mai pot fără tine.

Asta nu se poate explica, dar tu trebuie să înţelegi.

Vrei să afli lucrul cel mai înspăimîntător, pe care nu-l ştie nimeni şi desigur că nu-l va afla nimeni niciodată, pentru că te priveşte numai pe tine, iar tu, prostuţule, n-ai nevoie de mine? Sînt soţie, Vovocika!

Ei, te-ai speriat?

Te-ai cutremurat de groază? Găseşti această noţiune prea anacronică, de esenţă mic-burgheză?

Dar eu sînt o altfel de soţie, nu ca toate celelalte.

Am în faţă scrisoarea aceea a ta îngrozitoare, grosolană, turbată, în care vorbeşti de frac, de Jenka, de Svetlana, de Niusia şi de mine. Pentru tine, toţi sînt croiţi după acelaşi calapod. Prea bine, înţeleg, scrisoarea asta ai scris-o, desigur, într-un moment de furie; las' că te ştiu eu! În rest însă, Volodea, aveai dreptate. În rest ai lovit la ţintă: «Ai fi putut să vii aici şi să-mi fii un ajutor credincios în opera pe care o săvîrşesc eu, o operă care nu se vede, e mică, dar necesară. Ai fi fost anestezist şi asistent, mi-ai fi fost soţie şi tovarăşă, acum însă...» Mai departe scrisoarea nu mai e interesantă, mai departe urmează aiurelile tale obişnuite cînd eşti pus pe scandal.

Dar tu nu m-ai chemat, Vovik!

Tu nu te-ai încumetat să întorci capul, să-mi spui tocmai aceste cuvinte, de cea mai mare importanţă: hai cu mine, ai să-mi fi *soţie* şi *tovarăşă*.

Aş fi fost totul pentru tine — sanitară pentru bolnavii tăi, soră, felceriţă, profesoară autodidactă, farmacistă, spălătoare de vase. Eu sînt soţie, Vova, *îţi sînt* soţie! Nu fi mirat, te rog nu face o mină iritată, care vrea să spună: «astea-s fanteziile tale». Sună, desigur, cam anacronic şi poate mulţi au să mă condamne, dar eu n-am fost niciodată, dacă îţi aminteşti, la pas cu moda. Eu ştiu să fac cu adevărat numai acea muncă în care tu eşti pe primul plan. Pot să te ajut *foarte bine* şi atunci cauza aceasta *a ta*, pe care tu o slujeşti, va fi cauza vieţii mele.

Iată ce fel de soţie sînt eu.

Ştiu, scumpule, ştiu că nu poate fi numită căsătorie aceea în care pe oameni nu-i leagă nimic altceva decît copiii, gospodăria şi, iartă-mă, patul conjugal. E prea puţin! Prea puţin, pentru o viaţă omenească! Doi oameni care trăiesc împreună şi tac amîndoi! Ca să nu se plictisească, joacă dame şi se mai şi laudă cu îndeletnicirea asta. Cînd îi iese înainte la uşă şi îi dă o sărutare, ca să respecte normele de delicateţe sufletească şi celelalte norme cuvenite într-o căsnicie, ea îl întreabă:

— Ei, ce mai e nou?

Iar el, evident, îi dă raportul:

— Mihail Pavlovici va trebui concediat la cerere. E ceva imposibil!

— Ce spui? se miră ea. Nu mi-aş fi închipuit una ca asta!

Aşa vorbesc Evgheni al nostru şi Iraida. Ba ea îşi mai încreţeşte şi fruntea, chipurile, din pricina efortului mintal pe care-l depune.

Desigur, mai e o variantă, cînd soţii sînt ocupaţi fiecare cu altceva. El şi le are pe ale lui, ea pe ale ei. Să fie sănătoşi, vorba ceea. Dar nu despre ei vorbesc eu. Vorbesc despre mine. Vorbesc despre *nulitatea* care sînt eu, cum m-ai calificat tu o dată. Ei bine, eu sînt o soţie absolută. Eu nu pot admite ca tu să faci ceva de care eu să fiu străină. Pentru mine aşa ceva e cu neputinţă. Mi-aş pierde minţile dacă în viitorul acela al nostru pe care noi n-o să-l avem niciodată, dar *presupunînd* că l-am avea, tu ai face un lucru, iar eu altul. Eu trebuie să fiu întotdeauna cu tine. Şi la rău şi la bine, şi în fericire şi în nefericire, şi pe frig şi pe căldură, şi pe front şi în vreme de pace, şi în sala de operaţii şi în sala de pansamente, şi în vizită la prieteni şi acasă.

Uite, să zicem că tu te duci undeva şi eu te aştept acasă.

Să zicem că te întorci, pricepi? Ai fost în vizită la un vechi tovarăş de front şi acolo te-ai îmbătat criţă şi ai venit acasă pe patru cărări. Iar eu îţi spun:

— Vladimir, ce înseamnă asta?

Tu:

— Iartă-mă, s-a întîmplat!

Eu:

— Sper că n-o să se mai repete niciodată!

Tu (teribil de furios, beat fiind):

— Piei din ochii mei! Cine e mai mare aici? Dă-te la o parte! Nemernico! Eu sînt cel mai mare...

Eu:

— Tu, tu, Vovocika, tu eşti cel mai mare...

A doua zi dimineaţa să zicem că-ţi ceri iertare. Şi ştii cum :

— Ce-a fost aseară cu mine, Variuha ?

Dar eu tac. Tac mereu. Şi plîng în tăcere. Tu te tîrăşti în genunchi. Eşti trecut de ani, gîfîi, ai un început de chelie, dragul de tine ! Pe urmă, firește, te iert şi totul se sfîrşeşte bine.

Doamne, bat cîmpii de-a binelea, cînd vorbesc cu tine !

Iartă-mă, Vladimir Afanasievici, m-am luat cu vorba.

Tu ce crezi, Volodecika, gîndeşti oare că pe vremea tinereţii noastre îţi ascultam reflecţiile medicale şi tot felul de aiureli biologice pentru că lucrurile acestea mă interesau ?

Aş !

Eram numai curioasă să ştiu *cum* gîndeşti tu despre toate acestea şi aş fi putut, desigur, să fiu *pentru tine* un ajutor de prima mînă. E rău ? Vezi în asta ceva care frizează egalitatea femeii cu bărbatul ? Bine, dar asta nu e o reţetă, e ceva ce-mi convine mie personal. Nu-i de făcut nimic cu mine şi nici chiar tu n-ai să poţi face nimic, de vreme ce aşa m-am născut eu *pentru tine*.

Şi acum, să fii sănătos !

Ori poate vii şi mă iei cu tine la război ?

Ia-mă la tine, Volodea.

Moscova, 8 noiembrie 1941.
Gara de Nord.

Unde plec eu nu te priveşte cîtuşi de puţin, Vladimir Afanasievici !"

CAPITOLUL III

Despre fizicianul francez Langevin şi despre Galenus, medicul Romei antice

La începutul lui decembrie, detaşamentul lui Ţvetkov dădu de un mare bucluc. Neavînd o experienţă serioasă a războiului, şi încă a unui război atît de complex cum este războiul de partizani, istoviţi de hărţuielile necontenite, de ploile şi umezeala toamnei, apoi de gerurile care au ferecat masivul păduros al Unciei, oamenii prost îmbrăcaţi au fost luaţi prin surprindere, în apropiere de sovhozul „Starîi bolşevic", de un grup de represiune german, care era cît pe-aci să nimicească tot detaşamentul.

Din fericire, Ţvetkov, care dormea totdeauna foarte uşor, simţi că ceva nu e în regulă ; auzi lătratul răguşit al cîinilor poliţişti germani şi ridică în picioare detaşamentul. Se încinse o luptă lungă, grea, încîlcită şi, mai ales, cu totul inutilă, deoarece partizanii nu le-au putut provoca fasciştilor aproape nici o pierdere în oameni.

În această luptă se angajă şi Ustimenko, deşi nu intra în atribuţiile lui să tragă cu arma. O lăsase pe Veresova să îndeplinească funcţiile de medic, după ce îi fixase chiar un loc unde să primească şi să îngrijească răniţii, şi-i dăduse toate cele de trebuinţă.

La sfîrşitul luptei, Ţvetkov îl chemă pe Ustimenko, îl puse să stea drepţi în faţa lui şi-l întrebă cu vocea aceea dogită de după încăierare :

— Cine te-a numit pe dumneata pistolar ? De ce te-ai dus cu Ţedunko în flancul nemţilor, cînd treaba dumitale e să vezi de răniţi ? Cine ţi-a dat voie să te bagi în luptă ?

— Întrucît în detaşament se află medicul Veresova, bîigui Volodea, întrucît...

— Gura ! se răsti comandantul. Veresova a auzit astăzi pentru întîia oară în viaţa ei împuşcături. Şi dumneata zici că „se află în detaşament" ! „Se află !" Uită-te la ea, nici nu mai seamănă a om, atît e de speriată, iar răniţii îl cheamă pe doc-

tor. Ia spune-mi, tot eu trebuie să le pun atele răniţilor în timpul luptei? Tot eu?

Nu se ştie cum s-ar fi încheiat disputa aceasta, dacă Kolecika Pinciuk, răsuflînd greu după iureşul învălmăşelii, n-ar fi venit tocmai atunci să raporteze că „s-a prins o limbă".

— Cum adică „s-a prins"? se zbîrli la el Ţvetkov.

— Aia e că s-a prins singur, îl lămuri Pinciuk, fără a se speria de privirea furioasă a comandantului. Aşa e cum spun, s-a lăsat prins. E niţel rănit, dar obraznic...

Ustimenko îl pansă pe „obraznicul niţel rănit" şi îi dădu să bea o înghiţitură de spirt dintr-un păhărel gradat. Neamţul era un bărbat înalt, cu înfăţişare de sportiv, cu calota chipiului aplecată strengăreşte într-o parte — o „bestie blondă" tipică. L-au găsit într-o groapă, săpată probabil cîndva de vînători, cu ţepuşe pe fund, pentru fiare sălbatice. Fascistul căzuse în groapă şi grupul de represiune nu-i observase lipsa.

„Bestia blondă" adoptă la început o atitudine dîrză, aşa cum fusese instruită de acasă. Refuză să spună din ce unitate face parte şi nu răspunse nici la celelalte întrebări reglementare. Ochii săi albaştri nu se sfiau de nimic şi priveau cu aroganţă.

— De ce v-aţi băgat în ţara noastră? îl întrebă Ţvetkov, nerezistînd tentaţiei de a face o incursiune într-un domeniu de ordin psihologic. Ce căutaţi voi aici, la noi, în Rusia?

— Rusia n-o să mai existe niciodată, răspunse prizonierul, ridicînd din umeri. Va fi un protectorat, în care se va instaura o ordine eternă şi raţională. Pînă la urmă, tot globul pămîntesc se va supune Marelui Reich. Noi n-avem nevoie de state formate din oameni inferiori. Natura însăşi i-a predestinat pe oamenii inferiori să fie sclavi şi această lege a naturii o va înfăptui cel de-al treilea Reich.

Volodea înţelegea prea puţin nemţeşte. Dar după expresia feţei lui Ţvetkov, după mişcările nărilor lui umflate şi după zîmbetul său strîmb, pricepu raţionamentul neamţului.

— Aşa, va să zică! exclamă după o clipă de tăcere Ţvetkov. Acum vreau să-mi spui cum aţi dat de urma noastră.

— Asta am s-o spun numai comandantului! răspunse prizonierul.

— Eu sînt comandantul.

Neamţul schiţă un zîmbet binevoitor:

— O, nu! Comandantul partizanilor roşii pe care-l urmărim noi are barbă. O barbă mică, dar, mă rog, barbă!

Țvetkov se dumiri numaidecît. Din spusele neamțului, el înțelese că undeva, prin apropiere, trebuie să existe și să acționeze un adevărat detașament de partizani, care e în legătură cu Pămîntul Mare. Acest detașament are, desigur, o stație de radio și un comandant încercat, trecut prin multe lupte, un comisar în toată puterea cuvîntului...

La rîndul său, neamțul, dîndu-și seama că dacă va vorbi despre partizanii roșii, abia nu va fi silit să trădeze secretele sale, după ce mai cochetă puțin cu Țvetkov, îi relată amănunțit acestuia, fără să ascundă nimic, absolut tot ceea ce știa el despre un grup de partizani, mare și puternic, care mina liniile de cale ferată, comandat de un vestit colonel roșu, cărora nemții îi spuneau Lbov.

Indică apoi pe hartă, cu vîrful creionului, punctele unde Lbov cu „haiducii" săi arunca în aer liniile de cale ferată și făcea să deraieze trenurile.

— Bine. Ia-l de aici! ordonă Țvetkov, ridicîndu-se de pe buturuga pe care ședea. Dar vezi, percheziționează-l cum trebuie!

Kolecika Pinciuk, căruia i se adresase comandantul, pălind ușor, vîrî în coasta neamțului țeava „schmeisser"-ului său. Neamțul înțelese ce urmează, și obrajii prinseră a-i tremura. Volodea întoarse capul. După cîteva minute, de după pîlcurile de pini se auzi o rafală scurtă de pistol automat. În vremea asta, Țvetkov o admonesta pe Veresova:

— Dacă ai să-ți mai permiți o singură dată *să dezertezi* în timpul luptei, am să dau ordin să te împuște. În raidul nostru noi n-avem nevoie de *pasageri,* și cu atît mai puțin de lași...

— Konstantin Gheorghievici, dădu să spună ceva Veresova, dar el o întrerupse brusc, mîrîind printre dinți:

— Eu aici nu-s Konstantin Gheorghievici! Sînt comandantul! E clar? Du-te și vezi-ți de treabă, și să nu mai vii la mine. Șeful dumitale e medicul militar Ustimenko. Am terminat!

Docentul Holodilin, care se afla în apropiere, clătină din cap:

— Asta da! Vorba cîntecului: „Dintr-o dată o ridică pe domniță c-o mișcare și din luntre o azvîrle în a apelor vîltoare." Asta da, caracter!

— Mai termină cu prostiile! îl rugă Volodea.

Cînd coloana se puse în mișcare, Vera Nikolaevna porni alături de Ustimenko. Tresărea încă, ochii ei exprimau groază,

iar pe obrajii învăpăiaţi aci îi apăreau, aci îi dispăreau pete mari de roşeaţă.

— Şi eu care credeam că am să-mi încep biografia în acest război, cu detaşamentul de partizani „Moarte fascismului", zise ea încet, cu glasul înecat de durere. Auzi, să mă împuşte !

— Aşa-i la război ! o îmbărbătă Volodea, cu accentul resemnat al unuia trecut prin toate încercările. Nu te necăji, ai să te obişnuieşti. La început, aşa se întîmplă, le e frică la toţi. Uită-te la Holodilin al nostru, un intelectual sadea, dar priveşte-l ce brav e acum ! Tot secretul e să ştii să te stăpîneşti.

Veresova se uită fix în ochii lui Volodea şi-i spuse :

— Te rog să mă ajuţi, dacă am să mă sperii ! Să ţipi la mine ! Nu vreau să mă împuşte monstrul ăsta.

— Te cred, încuviinţă Ustimenko.

— Îţi vine să rîzi ?

— Cîtuşi de puţin.

Într-adevăr, nu-i venea cîtuşi de puţin să rîdă. Volodea zîmbise însă, gîndindu-se la situaţia lui stupidă : era silit, fără să înţeleagă prea bine de ce, să dea impresia că e legat prin ceva de femeia asta frumoasă, cu totul străină şi chiar antipatică lui. Legat prin ce ? Ce-i pasă lui de ea ? O lăsase să vadă de răniţi, dar ea se speriase şi fugise să se ascundă. El intrase în luptă numai pentru că se bizuise pe ea, ba încă îi dăduse şi dispoziţii cum să procedeze şi în ce cazuri anume. Iar acum, poftim, Trubiţîn, chinuit de dureri, se uită la el chiorîş, cu o privire în care se poate lesne citi o mustrare : „Halal locţiitor şi-a mai găsit şi doctorul nostru ! Din pricina ei, poftim, acum trebuie să sufăr eu !"

La primul popas, amîndoi răniţii — Azbelev şi Trubiţîn — îl chemară pe Ustimenko, sub pretextul, destul de delicat, e drept, că s-au obişnuit cu dînsul. Veresova se aprinse toată. Volodea care tocmai îl pansa pe Kisliţîn, rănit mai înainte, se înfurie şi strînse fără să vrea ceva mai tare pansamentul.

— Asta-i curată porcărie, băieţi, spuse el cînd se apropie de căruţa în care zăceau Azbelev şi Trubiţîn. Halal de-aşa eroi ! Ai uitat, tovarăşe Azbelev, cum te plîngeai chiar dumneata la început, încă la primul nostru marş, că s-a zis cu noi şi că n-o să răzbim nicăieri ? Atunci ce să mai zicem de dînsa ? Ea e femeie, încă nu s-a obişnuit.

Azbelev tăcea posomorît. Trubiţîn, văicărindu-se dinadins în gura mare, zise că el „nu e maimuţă" şi că „nu va îngădui unei fetişcane să facă experienţă pe pielea lui, ca la laborator".

Spre seară, cei cinci răniţi şi rezervele de alimente fură încărcate într-o singură căruţă, iar Golubok, un cal bălţat şi tare leneş, fu împuşcat de Babiciuk, „pentru haleală". Vera Nikolaevna nu voi să mănînce carne de cal. Prefera să ronţăie pîine îngheţată şi plîngea încetişor. Legat parcă de ea cu nişte lanţuri, din ordinul lui Ţvetkov, Volodea sorbea din gamelă ciorbă de cal, năduşit tot din pricina mîncării fierbinţi, şi se gîndea cît de bine s-ar simţi el acum alături de Varvara...

— Dă-mi să gust şi eu, spuse deodată Veresova. Clempăneşti cu atîta poftă!

Luă o gură, dar făcu numaidecît o strîmbătură teribil de stupidă în pădurea aceasta încremenită de ger, la reflexele focului, aplecată deasupra gamelei cu fiertură de cal, şi zise cu cochetărie:

— Să mă împuşti, dar nu pot!

Volodea nu spuse nimic. De fapt, îi era milă de ea. În seara aceea, cînd se duse să cerceteze picioarele oamenilor, mustrîndu-i pe cei care iarăşi nu şi-au pus obielele cum trebuie, constată pe neaşteptate că nu mai are putere să glumească şi că marşul acesta pare să-l fi sleit cu totul.

— Ei, cum merge, doctore? îi strigă Ţvetkov cînd se întoarse lîngă foc. Ai obosit? Ia mai stai puţin aici! Dar văzînd că Ustimenko se codeşte, îi ordonă: Stai jos!

Proaspăt bărbierit, ca întotdeauna, răspîndind în jurul lui un miros ciudat de apă de colonie amestecat cu fum de la focurile de vreascuri, comandantul şedea drept lîngă trunchiul unui pin bătrîn, frămîntînd între degete o ţigară, şi parcurgea cu privirea un ziar german luat de la fascistul împuşcat deunăzi.

— Interesant lucru mai e şi *cotidianul ştiinţei*, spuse el cu un zîmbet rece. Uite, chiar nemţii scriu despre un contemporan al nostru celebru, fizicianul francez Langevin. L-au vîrît în închisoarea Santé din Paris, iar Academia Franceză n-a făcut nimic ca să ia apărarea acestui ilustru membru al său. Poţi să-ţi închipui una ca asta? De altfel, din cele ce scrie aici, reiese limpede că Langevin a fost arestat la indicaţia savanţilor fascişti de la Vichy. Chiar nemţii declară asta în ziarul lor, ridicînd, firește, în slăvi Academia pentru „loialitatea" ei...

— Şi, mă rog, ce legătură are asta cu *cotidianul ştiinţei*?

— Are, şi am să-ţi explic de ce. Pentru un ticălos lipsit de talent, cele mai mari probleme de ştiinţă sînt, vorbind la figurat, probleme de „meniu", de haleală, iar dacă e mai breaz

— o vilă, iar dacă e şi mai breaz — milioane, iahturi, o insulă proprie, bijuterii, şi mai ştiu eu ce, căci nu mă pricep la de-alde astea. Dar zguduirile istoriei, ca aceea prin care trecem noi acum, despoaie foarte mult această viaţă, şi fiarele savante ni se înfăţişează aşa cum sînt ele cu adevărat, adică *nişte fiare*. În direcţia asta ai la ce gîndi, găseşti destule exemple — şi printre cei de azi, şi printre cei din trecut...

Pe buzele lui Ţvetkov lunecă un zîmbet răutăcios. Îi aruncă o privire aspră lui Volodea şi-l întrebă:

— Dumneata nu te-ai gîndit niciodată la următorul lucru: că tot ce e vechi, consacrat şi chiar celebru nu ajută, de regulă, noul, ci mai degrabă îl înăbuşă? Că face uz de toate titlurile sale ştiinţifice perimate, dar susţinute şi confirmate oficial de diplome, că-şi risipeşte forţele sale nu pentru a ajuta progresul, ci numai pentru „a nu promova" ceea ce e avansat, creator?

— De exemplu? întrebă Volodea, amintindu-şi deodată, cu plăcere, de discuţiile lui cu Prov Iakovlevici Polunin. Ce exemple ai putea da?

— Exemple? Cîte vrei! Dar apropo, cheam-o aici şi pe doamna dumitale. Se pare că e, aşa cum pretinde, medic...

Ustimenko zîmbi în sinea lui. Ţvetkov făcea parte din acea categorie de bărbaţi care se simt prost fără prezenţa femeilor, mai cu seamă a femeilor frumoase şi care ştiu să asculte (ceea ce e o mare artă), mult mai prost decît în societatea „fiicelor Evei" pe care sînt înclinaţi să le trateze cel mai adesea cu dispreţ...

— Ce mai vrea de la mine? întrebă speriată Veresova. Iar o să ţipe la mine...

— Nu, de astă dată e bine dispus, răspunse Volodea. Are chef de vorbă.

Îmbrăcată într-o scurtă îmblănită, cu pîslari în picioare, cu o privire blîndă în ochii-i negri, Vera Nikolaevna se apropie de Ţvetkov şi murmură cu un glas supus:

— M-am prezentat la ordinul dumneavoastră.

— Ţi-e teamă de mine? o întrebă Ţvetkov.

— Firește că mi-e teamă. Nu m-a ameninţat încă nimeni că are să mă împuște. Şi nimeni n-a ţipat la mine aşa cum ai ţipat dumneata...

Ţvetkov răspunse, cu gravitate:

— De altfel, n-am glumit. Ia loc! Ustimenko al nostru şi-a exprimat dorinţa să asişti şi dumneata la discuţia noastră...

Volodea făcu ochii mari, dar Ţvetkov nu-l luă în seamă, ca şi cum într-adevăr Ustimenko ar fi adus-o aici pe Veresova din proprie iniţiativă.

— Am ceai în ceainic, îi îmbie binevoitor comandantul. E tare. Zahărul, ce-i drept, s-a terminat...

După ce-i turnă Veresovei o cană de ceai, Ţvetkov le expuse „preambulul" discuţiei, cum se exprimă el, citînd din memorie diverse exemple.

— Pentru început să-l luăm pe Galenus[1]. Cine nu-l cunoaşte? În orice caz, orice felcer a auzit de el. „Întemeietorul", „părintele" şi aşa mai departe. Desigur, dacă ar fi fost pe jumătate mai puţin înzestrat decît era, ar fi dus-o mult mai bine în viaţă. Dar tocmai geniul lui i-a ridicat împotrivă-i pe toţi ticăloşii fără talent din epoca sa. E ştiut că ticăloşii fac cauză comună între ei cînd apare un talent autentic, care le ameninţă prosperitatea personală cu prezenţa lui. E un lucru pe care nu se poate să nu-l fi observat orice om care a cercetat cinstit istoria ştiinţei. Aici e locul să ne întoarcem din nou la contemporanul nostru, la francezul Langevin. Numai recunoaşterea pe scară mondială a meritelor acestui savant *i-a silit* pînă şi pe oamenii de ştiinţă lipsiţi de talent să-l admită pe Langevin în *forul* lor, care, aşa cum declară ei întotdeauna, e cică *în afara* politicii. Dar tocmai maşinaţiunile politice au făcut ca această adunătură de aşa-zişi savanţi să nu simtă *obligaţia morală* de a lua apărarea unui academician ameninţat de ciuma brună, ba ceva mai mult, ei s-au lepădat bucuroşi de dînsul, dat fiind că el e talentat şi, ca atare, periculos, în sensul că îi concurează pe toţi luaţi laolaltă... Dar fiindcă veni vorba, ia spune, Vera Nikolaevna, dumneata te-ai ocupat vreodată de istorie, cel puţin de istoria medicinei?

Ţvetkov puse întrebarea pe un ton afectat şi politicos, dar Veresova tresări şi dădu un răspuns evaziv.

— Şi da, şi nu, zîmbi Ţvetkov. Va să zică, ai „parcurs-o". Ce termen, lua-l-ar naiba! Ai par-curs-o! De altfel e bine, cred eu, că ai „parcurs-o" doar, pentru că dacă nu intri prea mult în amănunte, rămîi cu impresia că în ştiinţa noastră a domnit întotdeauna liniştea şi pacea cea mai desăvîrşită. Totul conform cu situaţia înduioşătoare din viaţa tînărului Puşkin şi a senilului Derjavin, adică binecuvîntarea dată de acesta din

[1] *Galenus Claudiu* (130 — aprox. 200) — medic grec, considerat ca ultimul mare medic al antichităţii. S-a ocupat şi de alte domenii ale ştiinţelor naturii, de matematică, filozofie şi drept.

urmă lui Alexandr Sergheevici pentru o creaţie poetică glorioasă. Specialiştii în istoria medicinei, istorie care, după părerea mea, joacă în viaţa popoarelor un rol nu *mai mic* decît istoria artelor, dacă nu chiar un rol *mai mare,* specialiştii ar dori tare mult, ca nişte copii cuminţi ce sînt, să prezinte totul într-o lumină trandafirie, intimă şi plăcută. Eşti de acord, Ustimenko ?

Ustimenko, discipolul lui Polunin, era, firește, de acord şi chiar ar fi vrut să facă o observaţie „oportună", cum considera el, dar Konstantin Gheorghievici n-avea nevoie de părerea lui Volodea. El continuă să vorbească mai departe, uitîndu-se acum la docentul Holodilin, care se trăsese mai aproape. Acesta, în scurteica lui jerpelită din care ieşeau smocuri şi cu o căciulă ca un tricorn pe cap, avea înfăţişarea unui soldat francez în retragerea de la Berezina.

— Şi nu numai în istoria medicinei, ci şi în istoria oricărei ştiinţei se observă, fără îndoială, aceeaşi intenţie, urmă Ţvetkov, pe a cărui faţă înăsprită de vînturi se ivi deodată o expresie de duritate. Absolut aceeaşi intenţie ! aproape că strigă el. Numai că nimeni nu se osteneşte să se gîndească la asta, fie măcar şi numai în scopul de a scuti viitorul de monstruoasele precedente care au avut loc în trecut. Monstruoase, da ! Să-l luăm pe Galenus, cu care am început ! Invidioşii, calomniatorii, slugarnicii şi nulităţile au făcut totul ca Galenus să fie exilat din Roma. Iar istoricii din zilele noastre, istoricii medicinei, folosind izvoare „ştiinţifice" lăsate de contemporanii sărmanului Galenus, susţin pe temeiul mărturiilor făcute de înşişi hulitorii şi duşmanii lui că avea „un caracter arţăgos şi dificil". În legătură cu aceasta, iată o idee interesantă, bazată pe observaţii. Pirogov al nostru, Nikolai Ivanovici, a fost şi el acuzat de cei ce-l huleau şi-l pizmuiau că avea un caracter dificil şi arţăgos. Dar ştiţi de unde pornea asta ? De la intendenţii din timpul războiului Crimeei, de la acei „hoţi cumpliţi" pe care Nikolai Ivanovici nu-i lăsa cu nici un chip să fure...

Cînd rosti numele lui Pirogov, ochii lui Ţvetkov se umplură deodată de căldură şi pe faţa lui apăru o expresie de gingăşie, de blîndeţe, îndeobşte străină de firea lui. Ca şi cum şi-ar fi dat seama de asta, se întoarse, oarecum stînjenit, cu spatele către foc şi vîrî mîna în porthartă după o ţigară. În clipa aceea Volodea surprinse privirea Veresovei. Vera Nikolaevna îl privea pe Ţvetkov cu luare-aminte, pe sub sprîncene,

în aşa fel încît pînă şi Volodea, care în privinţa aceasta n-avea de loc spirit de observaţie, constată limpede că e îndrăgostită, că-l asculta pe Ţvetkov cu bucurie, ba mai mult, cu admiraţie, şi că dacă el ar spune acum ceva cu totul opus, ea l-ar asculta absolut în acelaşi fel.

— Despre Galenus s-a spus chiar că a fugit fiindcă s-a temut de ciumă. Observaţi că şi în privinţa lui Pirogov s-au găsit „binevoitori" la Academia de medicină şi chirurgie care au lansat zvonul că Nikolai Ivanovici *a fugit* din Crimeea, de la Sevastopol, speriat de bombardamente. Dar ce să mai vorbim! Ţvetkov făcu un gest cu mîna, luă un tăciune şi, aprinzîndu-şi ţigara, rămase o clipă pe gînduri. Exemple de felul acesta sînt cîte vreţi! reluă el apoi. Să ne oprim, bunăoară, la tratatul lui Harvey: „Despre mişcarea inimii şi sîngelui". Cu toate că a fost scris în epoca lui Shakespeare, în epoca „experienţelor" lui Bacon, aceleaşi nulităţi asociate între ele au făcut totuşi ca Harvey să fie declarat nebun. E interesant de notat că în calea progresului ştiinţei stau nu numai grupurile de mediocrităţi, ceea ce, la urma urmei, n-ar fi tocmai atît de alarmant, dar chiar şi unii oameni de talent, unii savanţi adevăraţi. Să-l luăm de pildă — tot vrei dumneata, Ustimenko, exemple cît mai multe — pe James Simpson, care a descoperit, în acelaşi timp cu Pirogov, efectul binefăcător al cloroformului şi a avut de îndurat destule necazuri pînă şi-a impus descoperirea. Ei bine, mai tîrziu acest savant s-a opus cu îndîrjire unui coleg al său, lui Lister[1]! Uitase că în tinereţea lui i se răspundea că femeia trebuie să nască în chinuri, fiindcă aşa a lăsat dumnezeu, şi că încercările de a uşura durerile facerii cu ajutorul cloroformului reprezintă un atentat la creaţia divină şi, la rîndul lui, el, Simpson, a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru ca Londra, oraşul lui Lister, să fie *ultimul* oraş din lume care să accepte antisepsia. Şi toate acestea ilustrează activitatea lui Simpson, *celebru* în acea vreme, energia lui, *prestigiul* lui! Dar Pasteur? O şleahtă întreagă de caricaturişti şi de ziarişti *a mîncat pîine* ani de zile bătîndu-şi joc de microbii lui Pasteur. Şi cînd te gîndeşti că el *citea* ziarele în fiecare dimineaţă! Desigur, Pasteur ar fi făcut mult mai mult dacă ar fi folosit în opera lui energia risipită în lupta împotriva obscurantiştilor din vremea sa...

[1] *Lister Josef* (1827—1912) — renumit chirurg englez, care a aplicat în practică antisepsia.

Pe chipul lui Ţvetkov se aşternu deodată o expresie de încordare. Întrebă pe un ton repezit:

— De ce zîmbeşti, Holodilin?

— Mă gîndeam la ceva, răspunse docentul cu vocea lui subţire de tenor. Dar nu merge sub aspectul ierarhiei militare...

— Nu-i nimic, dă-i drumul!

— Mă gîndeam, tovarăşe comandant, că atunci cînd o să se sfîrşească războiul, iar dumneavoastră o să deveniţi profesor, doctor în medicină, sau, poate, destinul şi talentul incontestabil au să vă ridice şi mai sus, ei bine, tot aşa o să vorbiţi şi atunci? Acum, dar vă rog să nu vă supăraţi, acum această plăcută discuţie în mijlocul pădurii nu ne obligă la nimic; aici ne înfierbîntăm şi ne arătăm cu toţii indignarea. Dar într-un cabinet? Cînd veţi avea secretar sau aghiotant şi va trebui să primiţi lumea în audienţă, şi cînd anumite lucruri vor depinde de dumneavoastră — ce ziceţi, o să susţineţi, ca şi acum, aceste idei, sau şi dumneavoastră...

— Ce vrei să spui, că şi eu?

— Las' că ştiţi dumneavoastră, tovarăşe comandant, nu e nevoie de prea multe precizări...

Reflexele purpurii ale focului mocnit se plimbau în sus şi în jos pe faţa nerasă, acoperită cu o barbă deasă, a docentului. Din pricina frigului îşi bocănea mereu, într-un mod caraghios, ghetele de fotbal legate cu sfoară, care de cînd fuseseră luate de la casa de odihnă începuseră să se cam tocească. Aspectul lui Holodilin stîrnea în general ilaritate, dar ochii lui albaştri priveau vesel şi neînfricat, iar întreaga lui înfăţişare părea să spună: „Ăsta mi-s, dacă vă place!"

Ţvetkov găsi răspunsul şi la întrebarea docentului:

— Ştiu şi eu ce să zic? făcu el cu reală nedumerire, furios la culme. Nu ştiu. Nu m-am gîndit la mine. În ceea ce mă priveşte, n-aş putea să presupun nimic.

— Dacă nu puteţi dumneavoastră, eu cu atît mai puţin! ripostă Holodilin. Ce pretenţii aveţi de la mine, dacă dumneavoastră înşivă nu puteţi să „presupuneţi" nimic în ceea ce „vă priveşte"? De fapt, tovarăşi, mai rău e de mine, fiindcă eu pot să presupun cum are să fie. Dar nu spre binele meu, deşi, fără să mă laud, în timpul luptelor mă comport destul de onorabil. Ba de la o vreme încoace am ajuns la convingerea că posed însuşiri de soldat veritabil. Nu mai mi-e frică. La drept vorbind, în sinea mea, mă mai sperii eu cîteodată, dar fără să observe nimeni... Ei bine, dacă în aşa-zisa ştiinţă dă năvală...

— Ei, ce se întîmplă atunci? întrebă nerăbdător Volodea.

Holodilin întoarse capul şi se întrerupse o clipă. Dintr-o dată, de pe chipul lui dispăru orice urmă de bravură...

— Dacă dă năvală această forţă organizată, ştiţi, cu toate eforturile ei combinate — vă spun asta fiindcă am văzut şi ştiu — ei bine, atunci nu mai garantez de nimic. Eu nu sînt, să zicem, Giordano Bruno, o, nici pe departe! În situaţia aceasta, judecaţi-mă cum vreţi, n-aş putea să mă ţin tare... Ce să mai vorbim de cazul cînd, în virtutea studiilor pe care le posed, m-aş pomeni că sînt un profesor cu autoritate, un doctor în ştiinţe, încununat cu tot felul de lauri, cu un caracter, de pildă, ca al comandantului nostru, tovarăşul Ţvetkov Konstantin Gheorghievici, însă înzestrat cu un început de burticică, potrivit meritelor? Ce te faci atunci cu asemenea rotunjimi, dobîndite datorită faptului că circuli numai cu automobilul, că eşti nelipsit de la banchetele unde se servesc icre negre, păstrugi şi fripturi de vînat, cu rotunjimi normale în urma vieţii sedentare, din care a fost exclus pînă şi tenisul, din pricină că inima nu permite...

— Îi zice bine! făcu Ţvetkov către Ustimenko, arătînd din ochi spre docent.

— Bine?! replică Holodilin imediat. Nu, nu e bine, e rău, şi dacă spun toate astea, o spun pentru *noi toţi*, să nu ajungem acolo, adică o fac ca măsură preventivă. Ei bine, dacă s-ar întîmpla să mă aflu în faţa unui personaj ca cel zugrăvit mai sus, atunci e jale. E jale, fiindcă unii reprezentanţi ai corpului profesoral din învăţămîntul superior — mai ales cînd au şi titluri răsunătoare, tipărite cu litere cursive, şi dacă mai au şi experienţă în munca de conducere — manifestă atîta autoritate cu vocea lor gravă, atîta supremă intoleranţă, atîta pretinsă oboseală şi atîta indulgenţă jignitoare, încît nici nu te poţi gîndi măcar să înfrunţi un asemenea complex de însuşiri. Vă mărturisesc, dragi tovarăşi, că pînă şi aici, în pădurea asta, după luptele prin care am trecut şi înaintea luptelor care ne aşteaptă, cînd îmi imaginez un prezidiu, o catedră, postav verde, lumina vie a policandrelor, şi cînd mi-i închipui pe oamenii aceştia care ştiu să-şi facă intrarea cu atîta prestanţă, cînd îi văd cu bărbuţele şi bărbile lor, cu manşetele lor, cărunţi şi docţi, cu pieptul plin de decoraţii, dar convinşi că au dreptul să primească şi alte distincţii, deoarece ar fi o necuviinţă ca activitatea lor să nu fie încununată cu lauri, cînd mă gîndesc la oamenii aceştia tobă de carte, ce să spun,

mi se urcă sîngele la cap şi simt că nu aş putea rezista la aşa ceva. Dumneata, Ustimenko, ai rezista?

Volodea îşi ridică încet privirea către Holodilin, îi zări ochii înflăcăraţi, aruncă mucul de ţigară în foc, rămase o clipă pe gînduri, apoi spuse:

— Vorbele dumitale m-au făcut să mă treacă fiorii.

— Te-ai speriat?

— Nu atît, încît să nu mai rezist!

— Ce curaj pe el, interveni Ţvetkov tărăgănat, cu o notă ironică în glas. Ori poate, june fiind, nu-ţi imaginezi unele situaţii?

— Ba mi le imaginez, răspunse Volodea, după o scurtă reflecţie, fără să accepte tonul glumeţ al comandantului. Mi le imaginez foarte bine...

Voia să se exprime în termeni moderaţi, dar numaidecît se hotărî să spună tot ceea ce gîndeşte, fără a atenua duritatea.

— Mi le imaginez foarte bine, repetă el, dar... nu voi admite niciodată în viaţă nici un fel de compromis în ceea ce priveşte munca. Înţeleg, înţeleg perfect, că nu-mi daţi crezare acum, dar eu mă cunosc bine şi sînt absolut sigur de mine. Cît despre tabloul acela înfiorător, peisajul cu postav verde, să ştii, Holodilin, că nu mă impresionează. Cumplit şi înfiorător poate să fie atunci cînd îţi aperi situaţia, prosperitatea şi nu cauza. La noi se mai întîmplă încă să se confunde una cu alta, recunoaşteţi? A-ţi apăra postul, titlul, nu înseamnă că îţi aperi *cauza*...

— E ceva prea complicat, îl întrerupse Ţvetkov, căscînd. Fără o cină zdravănă n-o s-o scoatem la capăt...

Sprîncenele stufoase ale lui Volodea se zbîrliră, în ochi îi licărea o lumină aprigă. Se ridică fără a mai spune nimic.

— Te-ai supărat? îl întrebă Ţvetkov.

— Nu.

— Atunci?

— M-am plictisit.

— Au să-ţi arate ei acolo plictiseală! îl preveni Holodilin, îndepărtîndu-se.

Veresova plecă şi ea. Volodea stătea în picioare lîngă focul care se înteţise din nou, scoţînd un fum gros. Ţvetkov se uita la el, de sus în jos.

— Aş fi curios să ştiu ce-o să se aleagă din noi peste vreo zece ani, spuse el gînditor. Şi din dumneata, şi din mine...

Şi, pe neaşteptate, începu să vorbească iarăşi despre Cehov. Din spusele lui reieşea că în persoana zoologului von Koren, Cehov descrisese fascismul în germene.

— Ei asta-i ! se miră Volodea.

— Da, da ! Şi să ştii, Ustimenko, că politicienii ar avea mult de cîştigat dacă ar privi literatura adevărată într-un mod mai serios. Fascismul şi toate cîte sînt legate de el au fost descrise, nu o dată, cu ani şi ani în urmă. De pildă, *Războiul salamandrelor* [1]. O carte scrisă de un ceh, numele lui îmi scapă. Totul e exact acolo, dar dumnealor — preşedinţii, premierii, feldmareşalii şi consilierii — citesc parcă ceva ? Ei găsesc că dosarele secrete sînt documente mai instructive decît o lucrare beletristică. „Născociri", îşi zic dumnealor, cînd se întîmplă să deschidă o carte, ca să se distreze, în timpul liber. Dar nu văd avertismentul, nu aud semnalul de alarmă. Ei sînt mai deştepţi decît toţi, şi asta pentru că au grade, titluri şi posturi, aşa cum spunea adineauri Holodilin, pe cîtă vreme un scriitor e pentru dînşii, ia, colo, un mîzgălici, o *nimica*. Desigur, cîte un domnişor din ăştia stă acum într-un adăpost cu încălzire centrală, se scobeşte în nas, aşteaptă ca nemţii să înceteze bombardamentul împotriva poporului şi, neavînd ce face, citeşte o carte : „Vai, vai, ce bine a prins totul !"

— Crezi ? murmură Volodea, neştiind ce să spună.

— Sînt sigur. De altminteri, dumneata ai citit prea puţin şi nu eşti un interlocutor interesant. Hai mai bine să ne culcăm...

— Straşnic om comandantul vostru ! spuse Vera Nikolaevna, pregătindu-şi aşternutul în coliba joasă de cetini, troienită de zăpadă. Colosal caracter, şi ce sincer !

— Da, e sincer, încuviinţă Volodea, toropit de oboseală.

Era mîhnit şi ar fi vrut să nu se mai gîndească la discuţia de adineauri. Vera Nikolaevna, însă, după ce se înfăşură în cele două pături puse peste cojoc (acum toţi aveau pături confiscate la „Vîsokoe") şi după ce se încălzi bine, se învioră deodată şi începu să-i povestească lui Volodea, pe un ton confidenţial, ca unei bune prietene, viaţa ei. Lui Ustimenko îi era somn şi viaţa Verei Nikolaevna nu-l interesa cîtuşi de puţin, dar ea era o povestitoare perseverentă, iar el era un om politicos. Ţinîndu-i isonul şi scuturînd din cînd în cînd din cap, ca un cîine care iese din apă, de teamă să nu adoarmă

[1] Roman, aparţinînd scriitorului Karel Čapek (1890—1938).

şi să nu înceapă cumva să sforăie, auzi tot ce-i înşiră ea despre copilăria şi tinereţea ei, despre frumosul ei tată şi despre frumoasa ei mamă, despre dragostea lor pătimaşă şi sfîşietoare, aşa cum se întîlneşte numai în cărţi, află cum „o adoră şi o divinizează" încă şi astăzi Nikolai Anatolievici pe unica lui fiică, ce profesor talentat e el şi cît de bucuroşi vor fi mama şi tata să-l vadă pe Vladimir Afanasievici la Moscova. Vera Nikolaevna îi povesti apoi despre prima ei „iubire copilărească", amintindu-şi cum a trecut-o el, Kiril, „pe braţe printr-un pîrîu în clocot" (chiar aşa s-a exprimat — „în clocot") şi cum îi scria scrisori în timpul războiului cu Finlanda, din apropiere de Vîborg, în intervalele dintre zborurile la inamic.

— E un om minunat, rosti Vera Nikolaevna. Acum comandă, probabil, o escadrilă. E un om minunat şi foarte voluntar! Are o faţă bărbătească, puţin *à la* Hamsun.

— Seamănă cu Knut Hamsun? întrebă Volodea, ca să spună şi el ceva. Poartă mustăţi?

— De ce?

— Hamsun are mustăţi.

— Mă refeream la eroii lui. Ştii, locotenentul Glan.

— Aha, făcu Volodea, pe jumătate adormit. Da, da, desigur...

— Dormi?

— Nu, te rog, continuă, bolborosi el, lăsîndu-se cu totul în braţele lui Morfeu. Continuă...

La ora două, îl sculă din somn Teleghin, ca să schimbe santinela. Frecîndu-se la ochi spre a se trezi bine şi tremurînd uşor din pricina gerului ce se întărea tot mai mult, Ustimenko îşi controlă „schmeisser"-ul şi intră în post. Pe la ceasurile şapte, după ce luă gustarea de dimineaţă — supă din carne de cal şi mei de la „Vîsokoe" — detaşamentul porni din nou la drum, înşirîndu-se pe cărarea de pădure, troienită de zăpadă, ce ducea la Vspolşcina, unde Ţvetkov nădăjduia să întîlnească pe vreunul dintre oamenii lui Lbov.

Comandantul mergea alături de Ustimenko şi la un moment dat îi comunică acestuia, încet, cu un aer posomorît:

— Muniţiile sînt pe sfîrşite. Tutun nu mai avem, pîine aşijderea. Stăm prost, doctore!

Spunînd acestea, îşi smuci capul, scuipă amărît, îşi frecă tare cu palmele urechile care-l usturau de ger şi adăugă, fără nici o altă legătură:

— Azi dăm de ei. Facem prinsoare?

Probabil fiindcă fusese prevenit în felul acesta, Ustimenko nici nu se miră cînd, în amurgul jilav, auzi un strigăt răguşit şi poruncitor:

— Cine e? Stai! Depuneţi armele! Comandantul, direcţia troianului de zăpadă, drept înainte, marş!

Nimeni nu vedea nici un troian de zăpadă. Ţvetkov strigă cu o voce limpede şi voioasă:

— Detaşamentul „Moarte fascismului", sub comanda medicului militar Ţvetkov. Sîntem de-ai noştri! Trimiteţi un om, să vedeţi! Singuri nu ne putem orienta în gospodăria voastră! Dar mai repede, tovarăşi, fiindcă avem răniţi şi noi înşine abia ne mai ţinem pe picioare...

Din umbra unui brădiş ţîşni cu oarecare întîrziere raza unei laterne şi aceeaşi voce poruncitoare rosti pe un ton grav:

— Să ştie toţi că asupra voastră e aţintită o mitralieră „Maxim", aşa că băgaţi de seamă dacă sînteţi nişte nemernici!

Un om bine legat, trecut de ani, cu ţinuta îngrijită, îmbrăcat într-o manta scurtă, avînd pe cap o căciulă de blană cu panglică roşie şi ţinînd în mînă o grenadă, se apropie de Ţvetkov spunînd binevoitor:

— Puneţi armele acilea. Aici unde e bătătorită zăpada...

Apoi trecu raza lanternei peste chipul lui Volodea, al lui Holodilin, al lui Babiciuk, îi cercetă pe răniţi, răsuflă adînc, clătină din cap şi zise cu compătimire:

— După cum văd, aţi păţit-o rău, fraţilor!

În clipa aceea apărură dintre copaci, la cîţiva paşi, în spatele detaşamentului lui Ţvetkov, doi tineri cu schiuri în picioare şi cu carabine la spinare, în pufoaice şi căciuli.

— Ei sînt? îl întrebă omul care ordonase depunerea armelor.

— Ei, nene Vasea, răspunse o voce tînără. Ei sînt. Îi urmărim de la fermele din Şepelevskoe.

Ţvetkov se încruntă înciudat; care va să zică, tinerii aceştia i-au ţinut sub supraveghere chiar şi în timpul popasului de azi-noapte!

— Îs de-ai noştri, spuse celălalt schior. Au dat de un mare bucluc nu departe de Şepelevskoe, dar s-au descurcat cu bine.

— Numai să nu-i atrageţi după voi pe nemţi! bombăni nenea Vasea, luîndu-i lui Ţvetkov „walter"-ul. S-a înţeles?

Nu trecu nici o oră şi Ţvetkov împreună cu Volodea şedeau în bordeiul cald şi curat al lui Viktor Borisovici Lbov şi răs-

pundeau amîndoi la întrebările scurte şi severe pe care le puneau comandantul detaşamentului şi comisarul, pe nume Luţenko. Ceaiul turnat în căni nemţeşti din porţelan gros se răcise, căci nimeni nu se atingea de el. Se răciseră şi cartofii unşi cu o grăsime galbenă. Ţvetkov îşi răsuci o ţigară din tutunul gazdei, supunîndu-se verificării fără de care nici el, nici oamenii lui nu puteau intra în gruparea lui Lbov.

— Ia mai spune-mi o dată, cum ai zis că te cheamă pe dumneata? îl întrebă Luţenko pe Volodea, mijindu-şi ochii înguşti aţintiţi asupra lui. N-am înţeles bine.

Volodea îşi declină din nou numele, silabă cu silabă.

— Ai fi cumva băiatul Aglaiei Petrovna?

— Nu. Ea n-are copii. Îi sînt nepot.

— Acela care a fost în străinătate?

— Acela. Alţii nici nu are.

— Te-ai văzut cumva cu ea după ce te-ai întors?

Lbov terminase cu întrebările adresate lui Ţvetkov şi se întoarse acum către Luţenko.

— M-am văzut, răspunse Volodea. Eu şi cu doctorul Ţvetkov am făcut şi operaţii acolo, la Vasilkovo. Ea dirija evacuarea...

— Aşa-aşa, întări vesel Luţenko. Aşa-aşa. Ştii cumva ce avea de gînd să facă după aceea?

— Ştiu, dar mătuşa mea mi-a cerut să nu spun la nimeni...

— Aşa-aşa, se înveseli şi mai mult Luţenko. Ţi-a cerut să nu ne spui nici nouă?

Ustimenko nu răspunse.

— Mătuşica dumitale trăieşte şi e bine sănătoasă pînă-n prezent, adăugă comisarul cu un zîmbet luminos. Mă bucur că pot să ţi-o spun. Poţi să-i scrii. Mai curînd sau mai tîrziu, are să primească scrisoarea. Şi acum încă o întrebare, ultima. După întîmplarea aceea nefericită de la Belopolie, pe cine aţi trimis să caute legătura la raion? Cum îl cheamă?

— Terentiev Alexandr Vasilievici... răspunse de astă dată cam încurcat Ţvetkov. Tehnician specialist în lucrări de hidroamelioraţii...

— Se potriveşte? îl întrebă Lbov pe Luţenko.

Ţeasta lui rasă strălucea în lumină. Gura mare, cu buzele subţiri, îi era încleştată. Avea o bărbie proeminentă, cu gropiţă la mijloc.

— Se potriveşte! răspunse comisarul, încuviinţînd cu un semn din cap. Îmi face iarăşi plăcere să vă înştiinţez că tova-

răşul dumneavoastră trăieşte, cu toate că e rănit. Ni s-a spus însă că va scăpa cu viaţă. Nu şi-a putut duce misiunea la bun sfîrşit, din cauză că a nimerit, fără să prevadă, sub focul nemţilor.

— Cred că sîntem lămuriţi, conchise Lbov.

— Aşa cred şi eu, tovarăşe comandant, zise Luţenko.

— Ce mă tot măsori aşa? i se adresă deodată Lbov lui Ţvetkov.

— Am auzit de la un prizonier neamţ că purtaţi barbă, răspunse Konstantin Gheorghievici, puţin fîstîcit. De-aia mă uitam...

Lbov începu să rîdă, frecîndu-şi bărbia cu palma:

— Am dat-o jos! A fost, dar nu mai e! Nemţii mi-au pus portretul peste tot şi oferă o recompensă frumoasă pentru capul meu. Portretul, se înţelege, nu e al meu, dar vezi că barba... Ei uite, aici i-am păcălit noi pe nemţi...

Gîndind că e timpul să se retragă, Volodea şi Ţvetkov se ridicară să plece, dar comandantul le ceru să mai rămînă. În cîteva clipe, faţa lui, pînă atunci aspră şi de nepătruns, se schimbase brusc. Arăta ca un om trecut de ani, inteligent, obosit şi bun la suflet. Ochii înguşti ai comisarului aveau şi ei acum o privire şugubeaţă, chiar hazlie.

— Asta e, sîntem lămuriţi, spuse Luţenko, punînd pe masă o sticlă de votcă. Şi dumneavoastră, tovarăşi, sînteţi lămuriţi că nu prea le merge bine nemţilor să pască pe pămîntul nostru, aşa-i?

Pe chipul lui se aşternu din nou o expresie gravă. Trăgînd parcă cu urechea la ceva, comisarul zise:

— Şi cînd te gîndeşti, Viktor Borisovici, ei fac pe cuceritorii, dar stăpîni sîntem tot noi! Uite, deşi făcută de la distanţă, de la sute de kilometri, avem totuşi o legătură! Nepoţelul Aglaiei Petrovna a umblat numai prin păduri, dar a ajuns teafăr la noi şi l-am primit cu braţele deschise! Dumnealor l-au pierdut pe tehnicianul specialist în hidroamelioraţii, dar el se află la noi; i se ia temperatura, i se fac injecţii. E interesant apoi de urmărit drumul pe care l-a parcurs faimosul şi eroicul detaşament „Moarte fascismului", sub conducerea, ca să zic aşa, a tovarăşului Ţvetkov. Pe lîngă cîţi oameni de-ai noştri n-a trecut? Prin păduri, prin mlaştini, s-a ferit mereu de ei şi noi avem oameni berechet, peste tot! Dar nu-i nimic! Greşelile te ajută să înveţi...

Lbov turnă votcă în căni şi rosti cu un zîmbet voios:

— În sănătatea dumneavoastră, doctorilor comandanți. Bine ați venit! Cît despre greșeli, cine nu greșește?

Țvetkov ședea roșu la față și întunecat. Această întîlnire el și-o închipuise cu totul altfel. Noroc că era dintre aceia care își dau repede seama de greșelile lor. Cînd, după ce se spălară în baia subterană a detașamentului, se duse cu Ustimenko la culcare, comandantul Țvetkov, care între timp devenise din nou Konstantin Gheorghievici, nu se sfii să tragă concluziile cuvenite în ceea ce privește persoana lui.

— Aveai dreptate atunci cînd m-ai făcut „Micul Napoleon", îi spuse el cu ostilitate, dar totodată sincer. Am în mine porcăria asta și mi-e tare greu să mă dezbar de ea. Credeam că în toată regiunea asta ocupată nu există decît detașamentul nostru. Mi se părea că numai noi sîntem niște eroi. Și cînd colo... Oftă din greu și adăugă: Dar tot am scos detașamentul la liman! L-am adus aici! Și cine a făcut asta?

— În treacăt fie spus, ne-am dat cu toții silința să ieșim la liman! i-o întoarse Volodea.

Țvetkov rînji:

— Una e să-ți dai silința, și alta e să reușești! Ești de acord cu mine, bunule doctor Haas?

Volodea nu răspunse. Cu Țvetkov n-o scotea niciodată la capăt. Și, totuși, nu putea să nu-l admire, nu putea să nu-i prețuiască voința, inteligența, forța.

Nici în noaptea asta nu apucară să doarmă ca lumea.

Ustimenko ațipise de cum pusese capul jos și era cufundat într-un somn atît de greu, încît atunci cînd se trezi, îl văzu pe Țvetkov în picioare lîngă el, strigîndu-i tare:

— Scoală, naiba să te ia! Au adus un rănit. Ne cheamă de urgență la spital. Ordin de la Lbov.

Volodea se ridică buimac, dar capul îi vuia și totul se învîrtea în jurul său. Se lăsă pe pernă, gata să adoarmă din nou.

— Ce faci? îl zgudui Țvetkov. Nu ești în toate mințile?

Băiatul de legătură, care venise să-i cheme, se foia nerăbdător la ușa bordeiului. De fapt, nu era chiar așa de devreme. Se făcuse de mult ziuă, o zi senină de iarnă, cînd porniră în pas rapid spre bordeiul unde era instalat spitalul. La intrare, se plimba încoace și încolo, într-un cojoc alb, cu pîslari în picioare și cu o căciulă mare pe cap, vădit indispus și încruntat, Viktor Borisovici Lbov.

— Hai, mai repede! strigă el laconic și furios. Fasciștii au împușcat un om de ispravă. Trebuie făcut ceva...

— Un comandant de-al partizanilor? întrebă îngrijorat Ţvetkov.

— De ce de-al partizanilor? se miră Lbov. Nu, ai noştri sînt toţi teferi şi nevătămaţi. N-are nimeni nici măcar o zgîrietură. Au împuşcat un neamţ. Oamenii noştri s-au dus să-l scape. Au tras în el chiar ai lui, fasciştii...

— Staţi un pic, zise Ţvetkov, dar Viktor Borisovici nu-i dădu nici o lămurire. Deschise uşa grea a bordeiului, făcută din scînduri groase, proaspăt date la rindea, spunînd că au să discute despre toate astea mai tîrziu, că acum n-au timp, şi îi împinse pe cei doi doctori înăuntru.

Spitalul partizanilor părea să fie săpat pînă departe sub pămînt. Dintr-un vestibul mare, luminat de o singură gazorniţă aşezată pe o policioară, porneau în dreapta şi în stînga nişte coridoare întunecoase, căptuşite cu prăjini de mesteacăn. Peste tot era cald şi domnea o linişte adîncă. Sala de operaţii era luminată de o lampă cu petrol. Numai de-acolo se auzeau nişte gemete dese şi scurte. Pe cearşaful întins în dreptul uşii se proiecta umbra unui medic voinic, în halat şi cu tichia pe cap.

— E tare bătrîn, îi preveni Lbov, arătînd cu un semn din cap spre silueta trupeşului doctor. Vă rog să nu-l necăjiţi!

Volodea văzu trîntită jos, la intrare, o manta ofiţerească germană, cu epoleţi de argint, un chipiu cu calota înaltă şi cu un cant de argint bătînd în cenuşiu, aruncat alături, apoi nişte bucăţi de veston şi de rufărie însîngerate, întoarse pe dos, care fuseseră probabil tăiate la repezeală.

Lbov rămase în vestibul şi se aşeză pe un butuc de mesteacăn. Ţvetkov şi Volodea scoaseră dintr-o ladă două halate mototolite — simbolul asepsiei — le puseră pe ei şi se spălară pe mîini, fără să se uite încă în direcţia unde zăcea rănitul, dar atenţi la cele ce spunea bătrînul doctor al partizanilor.

— Nu mă taie capul ce să fac cu el, îi informă doctorul, vădit impacientat. Nu pot să-l readuc cu nici un chip în simţiri din şocul pe care l-a suferit. Îmi vine să urlu! E o leziune păcătoasă, foarte păcătoasă, şi zău dacă ştiu ce tratament să-i aplic. Şi nu e nici măcar tînăr, e trecut bine de ani. Vă rog pe dumneavoastră, tovarăşi, să vedeţi ce-i de făcut. Ca să spun sincer, eu n-am mai avut de-a face cu astfel de leziuni...

— În orice caz trebuie salvat! ordonă din vestibul Lbov. Pe urmă am să vă explic eu...

Ţvetkov se apropie de rănit, urmat de Volodea. Neamţul stătea întins pe-o coastă într-un pat de lemn, acoperit cu o muşama. Faţa lui albă şi bucălată, aproape fără sprîncene, cu nasul săltat în sus, cu părul cărunt tuns scurt deasupra frunţii joase, nu exprima nimic deosebit, atît doar că din cînd în cînd tresărea într-o strîmbătură caraghioasă provocată de durerile chinuitoare.

— Lampa! zise Ţvetkov.

O infirmieră cu nişte cizme cu carîmbi din pînză impermeabilă, care ţinea lampa de petrol în mînă, se aşeză pe vine lîngă Ţvetkov. Medicul cel bătrîn fonfăia undeva în spatele lui Volodea, continuînd să spună ceva, dar acum nu-l mai asculta nimeni.

— Cum s-a întîmplat? întrebă Konstantin Gheorghievici cu glas tare, ca să-l audă Lbov.

— Foarte simplu, răspunse din vestibul, cu o voce potolită, comandantul. Venea să se întîlnească cu oamenii mei. Pe scurt, fugea de la Hitler şi venea la noi. A tras în el unul de-ai lor, un fascist, cu o armă cu lunetă...

— De mult?

— Să tot fie vreo două sau trei ceasuri. Căzuse jos. Oamenii noştri l-au ridicat şi l-au adus numaidecît aici, cu săniuţa. Dacă va fi nevoie, am să aflu totul, aşa cum a fost...

— Mai sus lampa! zise Ţvetkov către infirmieră. Aşa. Acum mai la stînga! Ei, gîndeşte mai repede! Ce, nu ştii unde-i stînga şi unde-i dreapta?

— După cîte mi se pare, e o leziune invizibilă provocată de glonţ, îşi dădu cu părerea Ustimenko. E atinsă coloana vertebrală. Dar unde-i glonţul?

Ţvetkov tăcea încruntat.

— A ajuns pînă la măduva spinării? întrebă el după un răstimp.

— Sigur. Măduva spinării e lezată de la o margine la alta.

— Atunci o să facem pe dracul gheme, spuse Ţvetkov. O să scormonim ca în epoca de piatră. Ei, hai, pregăteşte-l pentru operaţie.

— Laminectomie? întrebă Volodea.

Ţvetkov încuviinţă cu un semn din cap. Volodea întinse gîtul în vestibul şi anunţă că mai e nevoie de lămpi, una singură nu foloseşte la nimic.

— O scoateţi la cap? întrebă Lbov.

— Tovarăşe Lbov, nu pot să spun nimic : nici că o să scape cu viaţă, sau ceva de soiul ăsta. Ceea ce ştiu e că e foarte greu de făcut preziceri în cazul rănilor la măduva spinării provocate de o armă de foc, şi mai ales cînd lucrăm în condiţii ca acestea de-aici...

Lbov strînse tare din fălci. Bărbia lui puternică şi osoasă se proiectă înainte, vinele de la tîmple i se umflară sub piele.

— Bine ! zise el. Veţi avea lămpile !

Şi ieşi repede din bordei, închizînd cu băgare de seamă uşa în urma lui.

Pe la ora şapte dimineaţa, cei doi medici izbutiră să-l scoată din şoc pe misteriosul rănit. Volodea începu anestezia.

— E de rău cu mine ? întrebă neamţul, destul de calm, pronunţînd distinct fiecare cuvînt. Coloana vertebrală ?

— Nu chiar ! răspunse Ţvetkov, tot în limba germană, fără a preciza. Pe-aproape, dar nu coloana vertebrală...

În sala de operaţii era o căldură insuportabilă, cu atît mai mult cu cît ei nu erau obişnuiţi cu asemenea temperatură. Pe deasupra, cele trei lămpi dogoreau ca un cuptor.

— Ce vreţi să faceţi ? întrebă din nou neamţul.

— Facem puţină curăţenie, răspunse Ţvetkov. Au pătruns acolo tot felul de porcării — bucăţi de lenjerie, fire de lînă din veston...

— Ascultaţi-mă, spuse neamţul. Sînt medic, mă numesc Hummel. Cu mine puteţi vorbi deschis.

Şi pronunţă denumirea rănii sale pe latineşte, fără a mai întreba ceva, fără a face vreo apreciere, constatînd numai faptul în sine.

— Atunci, dacă ne dai voie, să începem, da ? spuse Ţvetkov.

— Da, vă rog ! Însă în aceeaşi clipă Hummel adăugă : O clipă ! În buzunarele mantalei mele — în toate, şi în cel de la piept, şi în cele de la veston, o să găsiţi nişte preparate. Mai ales streptocid. Nu cred că au să-mi poată ajuta mie, dar unele din ele s-ar putea să le fie de folos *altora*. În toate cutiile se află modul de întrebuinţare. M-aţi înţeles, domnule doctor, da ? Acum, vă rog, începeţi. E o vorbă la dumneavoastră. Şi rosti în ruseşte, destul de corect : *V dobrîi ceas !*[1]

Volodea îl asista pe Ţvetkov. Acesta lucra cu precizie şi sînge rece. Medicul cel bătrîn şi gras ţinea loc de soră. Dar gîfîia într-una, încurca instrumentele şi adesea scotea cîte un

[1] Să fie într-un ceas bun (în lb. rusă).

oftat bătrînesc: „Of, păcatele mele!“ Ţvetkov îl repezi de două ori, apoi se mulţumi să-i arunce doar cîte o privire înverşunată.

— E nostim! spuse deodată Hummel. Am fost împuşcat de felcerul meu — un german, un arian, ajutorul meu — iar nişte medici ruşi, slavi şi care-mi sînt duşmani încearcă să mă salveze. E nostim, repetă el. Tare, tare nostim!

Volodea simţi că îl pătrunde frigul. I se părea chiar că-l trage de la uşă. Lămpile îl ardeau în faţă, dar spinarea şi picioarele îi îngheţau. De altminteri, tocmai acum îşi dădu seama că abia se mai ţine pe picioare...

— Mă doare! strigă cu o voce răguşită neamţul.

În sfîrşit, se zări glonţul, cu capătul lui mai gros, din partea de jos. Aplicînd tamponări dese, Ţvetkov opri repede şi cu iscusinţă hemoragia.

— Spatula! ceru el.

În cele din urmă, glonţul căzu cu zgomot pe podea.

— Gata? întrebă Hummel.

— Gata! răspunse Ţvetkov, îndreptîndu-şi spinarea şi trăgînd cu sete aer în piept. Ai să-ţi primeşti îndată glonţul, ca să-l ai ca amintire.

Neamţul mulţumi chirurgilor săi, în termeni oarecum solemni, chiar bombastici. Ochii lui mici lăcrimau, faţa grasă îi lucea acoperită de sudoare. Respira des şi scurt. Se vedea că avea totuşi dureri mari.

— Eu rămîn aici, spuse Ţvetkov. Dumneata, Vladimir Afanasievici, du-te şi raportează-i comandantului. Te sfătuiesc să te culci şi să dormi puţin, fiindcă arăţi îngrozitor. Trimite-o încoace pe Veresova, să am măcar o infirmieră calificată...

Volodea dădu din cap şi ieşi. Se făcuse ora prînzului. Soarele se ridicase sus pe cerul rece, geros. Din coşurile scurte ale bordeielor se înălţau spre nouraşii diafani fuioare drepte şi plăcute de fum. La conovăţ, caii partizanilor rumegau şişcă. Oamenii ieşeau de la bucătărie purtînd căldări cu ciorbă, cu apă clocotită şi pîini.

Ustimenko zăbovi cîteva clipe afară, în ger, ca să răsufle şi să-şi adune gîndurile, apoi, fără să-şi fi recăpătat suflul şi uitînd să-şi scoată halatul, tichia şi masca, coborî cu un mers clătinat în bordeiul comandamentului. Aici îşi dădu silinţa să raporteze amănunţit despre cazul Hummel, dar nu izbuti să bolborosească decît nişte fraze încurcate; se pomeni insistînd

asupra unui amănunt lipsit de importanţă în legătură cu catgutul şi se împotmoli cu totul în acest amănunt.

— Bine, spuse răbdător Lbov. Am înţeles. Dar dumneata cum te simţi?

— Eu? Cum adică?

— Eşti bine?

— Pe mine mă întrebaţi?

— Da. Am impresia că eşti bolnav.

— Fleacuri, prostii! zise Volodea, căznindu-se să pronunţe lămurit fiecare cuvînt. E o absurditate. Are dreptate doctorul Ţvetkov: să faci astfel de operaţii fără radiografie, în secolul nostru, e o absurditate. Aţi înţeles, tovarăşi? E o absurditate!

Apoi se aşeză.

Îi dădură o cană cu apă şi el încercă să bea prin masca pe care nu şi-o scosese nici acum, dar, fireşte, nu izbuti. Lucrul acesta i se păru grozav de caraghios. Vorbind mai departe despre „absurditatea" aceea, se întinse pe o bancă şi în aceeaşi clipă simţi că se abate asupra lui ceva cald şi tulbure, apăsîndu-l cu o greutate uriaşă, înăbuşitoare, insuportabilă...

Am obosit să te iubesc!

„Bună ziua!

Îţi mai aduci aminte de mine?

Îţi scriu la o oră tîrzie din noapte, în anticamera pustie a sălii de operaţii. Am făcut curăţenie aici în subsolul nostru, am spălat totul şi apoi am aţipit un pic.

Dar m-am trezit, mi-am adus aminte cum mi-ai sărutat cîndva mîna, la ordinul meu, şi cu mîna asta îţi scriu acum o scrisoare pe care n-am s-o expediez niciodată, deoarece nu merită să porţi corespondenţă cu o persoană care te-a părăsit şi care, aflîndu-se departe în străinătate, se sustrage de la îndeplinirea îndatoririlor militare.

Vai, nu, Volodka, n-am să cred niciodată una ca asta despre tine.

Mai curînd aş muri, decît să-mi închipui că ai fi în stare să te eschivezi de la ceva, tu, lunganul meu cel depărtat. Ştiu doar cît de încăpăţînat eşti şi cum le iei pe toate în piept. Ce greu îţi e din pricina asta şi ce greu, ba mai mult decît greu, o să-ţi fie de-acum înainte! Orice s-ar spune, tu nu eşti dintre aceia care caută să se aranjeze în viaţă. Pînă şi taică-

meu mi-a scris o dată, după ce am aflat de povestea cu ciuma, că *Vladimir al nostru* (şi acum vorbeşte despre tine ca despre *al nostru*)... asta am vrut să spun, că eşti un om căruia i-a fost hărăzită o soartă nu tocmai uşoară.

Şi acum, vrei să afli cum am devenit lucrător sanitar?

Dacă vrei, atunci stai jos şi ascultă, ceea ce, după cum se ştie, nu intră de loc în caracterul tău. Tu nu mă ascultai niciodată pe mine; numai eu te ascultam pe tine. Iar cînd încercam să spun şi eu ceva, te strîmbai de parcă te apuca durerea de cap. Dar pînă şi asta îmi plăcea la tine, deoarece ştiam că *el are dreptul* să se strîmbe, el e mult mai mare şi mai original decît tine. El ţi-e *şef!*

Aşa că ascultă, şefule!

Mai întîi, i-am scris tatei douăzeci şi nouă de scrisori, pe care le-am lăsat la Moscova (Precistenka, stradela Prosvirin), de unde o mătuşică foarte ordonată îi va trimite destinatarului, în fiecare săptămînă, cîte una. Tot teancul e numerotat şi fiecare scrisoare e datată, astfel că vreme de 29 de săptămîni Rodion Mefodievici nu-şi va face griji pentru drăgălaşa, unica şi mult iubita lui fiică.

Apoi m-am prezentat la comisariatul militar, unde, fără a fi nevoie să pledez prea mult, am fost repartizată la o unitate militară, care a şi plecat în Nord.

Cînd am coborît din tren, am fost instalaţi într-o magazie.

Noi, femeile care venisem acolo, am constituit un detaşament de baie şi spălătorie. Ştii ce înseamnă asta?

Asta înseamnă că spălam rufe.

În magazia noastră, aflată nu departe de mica gară Louhi, se aduceau cu săniile, cu căruţele şi cu camioanele rufe. Erau o mulţime de rufe, îngrozitoare, cenuşii, rău mirositoare, de la oamenii care luptau. Era printre noi şi un băiat şchiop, pe nume Şura Kravciuk. Grozav de greu obţinuse să fie luat la război, şi acum lucra la noi, la primire, adică în magazie, unde stăruia întotdeauna un miros greu de sudoare, de murdărie şi tot felul de duhori. La început, cînd vedeam grămezile acelea uriaşe, baloturile acelea, pe care noi trebuia să le curăţăm, mă apuca disperarea, cum se scrie în cărţi. Şi soseau mereu alte şi alte maldăre de rufe, iar Şurik Kravciuk se îngropa în ele, că uneori nici nu-l mai vedeai în magazie. Cînd intram acolo, chiuiam ca în pădure:

— Şurik, Şurik, unde eşti?

Şi Şurik răspundea, bîlbîindu-se:

— În stînga ta! Stai că încep să ies numaidecît! Aşteaptă puţin, Varenka!

Înainte vreme, pe cînd eram încă artistă, eu şi cu «tancul sentimental» ne făceam manechiură. Aici, aşa ceva ar părea de-a dreptul caraghios. Mîinile mi se umflaseră, pielea mi se înăsprise, palmele căpătaseră luciu, încheieturile mi se îngroşaseră.

Căzile în care fierbeam rufele, înainte de a ne apuca să le spălăm, erau instalate la noi, în magazie. Aici era veşnic umezeală, pe jos era o baltă de apă murdară, în aer stăruia în permanenţă o ceaţă gălbuie, lipicioasă, iar mirosul era şi mai pătrunzător decît la Şurik, la primire.

Spălam rufele în copăi. Maşinile fuseseră expediate din greşeală în altă gară, iar nouă ni s-a servit o cuvîntare, în care ni s-a spus că nu trebuie să fim sclavi ai tehnicii şi că sîntem datori să dăm dovadă de iniţiativă şi să arătăm că sîntem în stare să ne descurcăm.

Şurik mormăi că ar fi bine ca zevzecul din vina căruia maşinile au fost expediate atît de departe, încît au stat nefolosite trei săptămîni, să spele rufele în copaie. Din păcate, însă, în viaţă lucrurile se petrec uneori pe dos. Rufele le spălăm noi, în copăi, iar zevzecul, aşa cum am aflat mai tîrziu, ne conducea.

Ah, ce greu a fost, Vovocika!

Nopţi de-a rîndul nu mai puteam de şale. Ne dureau umerii, braţele, toate mădularele. Fetele oftau şi gemeau noaptea prin somn. Îţi era mai mare mila de ele şi îţi venea să-l iei la palme pe cel din pricina căruia maşinile noastre de spălat stăteau degeaba în altă parte.

De altminteri, respectivul ne dădea, nu-i vorbă, un mare sprijin... moral.

Ne explica cum că războiul nu e o reuniune de dans, nu e o plimbare distractivă, ci război, cu necazurile şi greutăţile lui...

De fapt, dă-l naibii!

Am întîlnit destui tipi din ăştia, meşteri în explicaţii, dar nu-mi arde să mă opresc asupra lor, aşa cum nu-mi arde să mă gîndesc la acei bărbaţi din pricina cărora o duc atît de greu în război femeile.

Dar n-ai încotro, asta o ştii şi tu prea bine.

Oamenii aceştia rostesc cuvîntări solemne, ne salută, spun că noi sîntem prietenele lor, în luptă sînt curajoşi, se bat cu

adevărat, își fac datoria așa cum trebuie, dar nu e chip să treci pe lîngă un șoim din ăștia, fără să te ciupească, să te strîngă în brațe, să-ți arunce o vorbă jignitoare sau o mîrșăvie care te umilește. Și toate acestea sînt, cică, în firea lucrurilor, pentru așa ceva nu se aplică pedepse, pentru așa ceva nu poți nici măcar să te plîngi cuiva, fiindcă tot pe tine, ca femeie, te-ar lua în rîs, gata să-ți trîntească o obrăznicie: că nu ești chiar așa cum vrei să pari a fi, că, mă rog, ce, nu poate să facă omul o glumă? Că așa-i tinerețea, că tovarășul «s-a jucat și el oleacă», și atîta tot. Nu sînt supărăcioasă și nu sînt o prefăcută, am apucat să văd destule în viața mea, dar au fost cazuri cînd am bocit mult, neputînd să înțeleg de ce pentru asemenea lucruri bărbații nu sînt judecați cu cea mai mare asprime. Vovka, noi am plecat la război la chemarea inimii, fie-mi iertat tonul emfatic. Noi am făcut totul și vom face orice, dar șefii noștri nu au voie să admită sau să nu observe toate acestea.

Știi care e lucrul cel mai revoltător?

O dată nu m-am mai putut stăpîni și am protestat cu vehemență. Tremuram toată și nu spuneam decît adevărul. Ei bine, tot eu am fost cea «prelucrată». Șeful nostru de la spălătorie, pe care noi îl poreclisem Păpăludă, ținu un discurs mare și înflăcărat, în care mă acuză că umblu cu calomnii, declarînd că nu sînt demnă să fac parte dintr-un colectiv, că *nici un ostaș nu și-ar permite vreodată* etc. etc. Prietenele mele tăceau chitic, iar Șurik Kravciuk, singurul nostru apărător, tăcea și el, ocolindu-mi privirea. La urmă, s-a mulțumit să-mi dea un sfat:

— Ai luat-o cam tare, Varenka! Oricum, sîntem în serviciu militar. Trebuie să fii și tu mai domoală!

Ah, Vovik, mare dreptate aveai tu uneori cînd spuneai că nu se poate să fii mai domol. Nu înțelegeam asta atunci, dar acum o înțeleg prea bine...

Știi ce cred eu? Cînd se va sfîrși războiul și au să apară cărți despre război, despre asemenea lucruri are să scrie numaidecît vreo fostă transmisionistă, sau o agentă de circulație, sau o spălătoreasă, sau o ospătăreasă. Surorile, îngrijitoarele și doctorițele cunosc, pe cît se pare, prea puțin această latură a vieții. Ele au de-a face numai cu pacienți, iar voi, bărbații, deveniți blînzi ca niște mielușei atunci cînd vă doare ceva și știți să strigați atît de duios: «Surioară», sau să mulțumiți în cuvinte atît de plîngărețe pentru că «v-a salvat

viaţa», încît nici prin cap nu-i trece cuiva de ce poate fi în stare un convalescent din aceştia, întruchipare a blîndeţii, de îndată ce se vede iarăşi în deplinătatea facultăţilor sale...

Vă urăsc, animale cu două feţe, fir-aţi voi blestemaţi să fiţi !

Probabil că nici tu nu eşti mai breaz ca alţii.

Îmi închipui cum te mai fandoseşti acolo, printre frumoasele din partea locului. «Îmi permiteţi, *milady*, să vă invit la un foxtrot !»

Dar stai, mi se pare că nici tu nu ştii să dansezi. Nu ştiai, asta e cert, însă pesemne că ai învăţat la vreun *dancing*. Te piepteni, desigur, cu cărare, ţi-ai pus pantofi de lac şi behăi : «*O, my dear !*»

Ptiu !

În definitiv, dacă stau şi mă gîndesc, la noi în detaşament n-a fost chiar atît de rău.

E adevărat, s-ar putea spune că războiul trecea pe lîngă noi, dacă n-ar fi fost bombardamentele asupra gării Louhi. Gara asta nenorocită era bombardată de cîteva ori pe zi. Dar cele mai adesea fără rezultat pentru nemţi, fiindcă şinele erau refăcute foarte repede, şi prin gară treceau din nou, în viteză, eşaloane militare, trenuri sanitare, vagoane Pullman.

În cele din urmă ne-au sosit maşinile de spălat, şi atunci ne-a fost mai uşor. Ne-am învăţat să călcăm rufele bine şi cu multă iscusinţă. În afară de asta, coseam şi cîrpeam efectele rupte, şi în timp ce lucram, cîntam de vuia toată magazia noastră.

E o amintire, aş putea spune, destul de plăcută : godinul se încingea, mirosea a rufe călcate, Şurik dirija corul, cu ochii pe jumătate închişi, transportat, ţinînd în mînă o bucată de lemn, iar fetele cîntau :

Îmi port pustiu prin noapte pasul meu
Pe drumul cu pietriş lucind la stele.
S-apleacă peste lume dumnezeu
Şi stau de vorbă stelele-ntre ele[1].

Aşa s-a desfăşurat, Vladimir Afanasievici, viaţa noastră de război în această etapă.

[1] Din poezia *Îmi port pustiu prin noapte pasul meu* de Lermontov, în româneşte de Al. Philippide.

E o etapă trecută, deoarece acum mă aflu într-o etapă cu totul nouă.

S-a îndrăgostit de mine un om destul de cumsecade.

N-ai decît să te superi, Vladimir Afanasievici, dar află că bărbaţii din jurul meu se îndrăgostesc adesea de mine. Nu ştiu de ce, pentru că eu nu fac absolut nimic în această direcţie. Se îndrăgostesc de mine tot felul de oameni şi în chipurile cele mai felurite. Unii se îndrăgostesc pînă în vîrful urechilor şi umblă cu nişte ochi ca de oaie. La început abia de îndrăznesc să îngîne cîte o aluzie, apoi urmează inevitabila declaraţie de dragoste, pe urmă, după ce le spun ce cred eu despre asta, înjură. Da, da, cei mai mulţi nu pot să înţeleagă de ce nu le împărtăşesc sentimentele. Dar mie îmi vine să rîd, iar pe de altă parte mi-e şi ruşine, fiindcă eu am făcut alegerea o dată pentru totdeauna. Însă pot să le-o spun lor ?

Gîndeşte-te, e ceva neserios. Eu îl iubesc pe tovarăşul Ustimenko, iar dumnealui m-a părăsit cu mulţi ani în urmă, aşa că, vorba aceea, mai pune-ţi pofta în cui, sau cum spuneam noi cînd eram copii ?

I-am împărtăşit toată povestea mea numai maiorului Kozîrev ; el e om destul de cumsecade şi-i mai mare ca mine cu vreo cincisprezece ani.

M-a ascultat în tăcere şi apoi mi-a declarat ca în romane :

— Am să te aştept oricît vei dori, Varvara Rodionovna.

La care eu i-am răspuns :

— Nu doresc să mă aştepţi.

Iar el :

— Nu-mi poţi interzice să aştept. În afară de asta, îţi dau cuvîntul de onoare că n-am să te plictisesc cu sentimentele mele. Sîntem pur şi simplu doi buni prieteni, şi atîta. Sper că asta nu mi se va interzice.

Mai răspunde ceva, dacă poţi !

El, Vovik, e un bărbat bine, înalt, cu tîmplele cărunte, lat în umeri. Fetele noastre sînt nebune după el. Dacă e s-o spun cinstit, e mai frumos decît tine. Şi n-are încăpăţînarea ta prostească, nu e supărăcios, nu se ambiţionează să nu întoarcă capul atunci cînd pleacă. El unul ar întoarce capul, fii pe pace, şi nu o dată, nu de două ori. Şi ce atent e maiorul meu Kozîrev, Volodecika, dacă ai ştii...

Ţi-ar prinde tare bine să stai cu el vreo lună-două, să mai înveţi şi tu cîte ceva.

Deşi mă îndoiesc că ai putea învăţa ceva ; tu eşti aşa cum eşti şi nu mai poţi fi schimbat. N-aş putea spune că eşti neatent, dar tu eşti un om prea ocupat. Kozîrev, însă, în afara serviciului, e cu desăvîrşire liber. Îi place cuvîntul odihnă şi noţiunea de odihnă. Tu, însă, lungan blestemat, cred că habar n-ai ce-i aia odihnă. Oamenii de felul tău *cu cît sînt mai liberi* în activitatea lor profesională şi organizatorică, *cu atît sînt mai ocupaţi* lăuntric, dacă se poate să mă exprim aşa. Vreau să spun că tu nu eşti de loc un om armonios, cu toate calităţile tale indiscutabile. Un om armonios iubeşte şi poezia, şi artele, şi natura, desigur şi sportul, el joacă şah sau, cum ai avut tu neobrăzarea să te exprimi odată, „se joacă cu pionii", poate să fie vînător, pescar-amator, şi nu s-ar da în lătură să devină chiar planorist. Tu, însă, eşti un om unilateral, Volodecika, recunoşti ? Ţin minte şi azi cum nu ştiai, bietul de tine, să nu faci nimic şi să te desfeţi în această trîndăveală, şi mai ţin minte cum mi te-ai plîns o dată că la tine creierii încearcă o oboseală fizică, aşa cum obosesc mîinile fierarului sau picioarele unui alergător de sprint. Ţii minte, Vovocika ? Kozîrev e agreabil tocmai pentru faptul că creierii lui n-au să obosească niciodată, deşi nu e prost. E un om armonios. El nu supralicitează latura intelectuală a vieţii şi de-aceea e întotdeauna calm, egal, încrezut cu măsură, fără să facă abuz de spirit autocritic.

— Eu sînt om, spune el cu plăcere, şi nimic din ce e omenesc nu-mi e străin.

Te interesează să-ţi vorbesc despre el ?

Are înfăţişarea splendidă a unui comandant trecut prin ciur şi prin dîrmon.

— Noi, Varvara Rodionovna, am avut parte de toate ! spune el, şi asta e perfect adevărat.

A fost şi la Halhin-gol [1], şi la Hasan [2], şi pe linia Mannerheim [3], şi a petrecut o jumătate de an pe front în războiul

[1] Fluviu în China şi R. P. Mongolă, în regiunea căruia trupele sovieto-mongole au zdrobit în vara anului 1939 armata cotropitorilor japonezi, care ocupaseră o parte din teritoriul R. P. Mongole.

[2] În regiunea lacului Hasan, situat la hotarul cu Coreea, trupele sovietice au respins, în vara anului 1938, atacurile armatei japoneze, care intenţiona să cucerească aici poziţii favorabile pentru a-şi crea în viitor o bază de atac împotriva Vladivostokului.

[3] Linie de fortificaţii militare, construită pe istmul Kareliei în perioada 1929—1939 ; a fost străpunsă de două ori de trupele sovietice : în timpul războiului sovieto-finlandez din 1939—1940 şi în Marele Război pentru Apărarea Patriei (iunie 1944).

acesta atît de greu. Îşi poartă decoraţiile cu eleganţă şi cu gust, în aşa fel încît i se văd totdeauna, chiar şi atunci cînd e cu mantaua pe el. E şi asta o artă aparte, pe care taică-meu, dacă-ţi aduci aminte, nu şi-o putea însuşi cu nici un chip. Ce-aş putea să-ţi mai spun despre el? Vestonul lui are o croială impecabilă, şoferul cu care vine la noi îl soarbe din ochi, dar între ei nu există familiarisme. Şoferul e veşnic cu mîna la bonetă: «Am înţeles, tovarăşe maior», «Se face, tovarăşe maior», «La ordinul dumneavoastră, tovarăşe maior».

Ei bine, Vovik, eu am fugit de maiorul Kozîrev.

În lunile acelea lungi de război n-am cerut niciodată nimic nimănui, dar în cazul de faţă m-am dus la direcţia sanitară a frontului, l-am căutat pe un vechi camarad de-al tatei, care a luptat şi el în Spania, medicul divizionar Ivan Alexandrovici Şatilov, şeful nostru al mai mare, care l-a cunoscut bine şi pe taică-tău. Am izbutit să intru la Şatilov şi am cerut să fiu transferată oriunde, dar dacă se poate cît mai departe.

— Cît mai departe de front? m-a întrebat el cu asprime în glas.

— Nu. Cît mai departe de detaşamentul nostru.

— De ce?

N-avea rost să dau explicaţii. Am tăcut. Şatilov şi-a notat ceva pe un capăt de hîrtie pe care l-a vîrît în portţigaret — aşa obişnuieşte el, ca să nu uite — apoi m-a întrebat:

— Stepanova Varvara?

— Exact! zic.

— Şi mai cum?

Mă sfredelea cu ochii. Ori că m-a recunoscut, ori că a ghicit.

— Şi mai cum?

— Rodionovna!

S-a uitat lung la mine fără să scoată o vorbă, după care mi-a spus pe un ton cum nu se poate mai ostil:

— Gîză pipernicită, proastă şi rea! Pe deasupra şi dăunătoare! Nu ţi-e ruşine să-ţi minţi părintele, ia spune? Ştii că tatăl dumitale a trecut prin Moscova, la două zile după ce-ai şters-o de acolo, şi a citit dintr-o dată toate scrisorile pe care i le-ai pregătit dinainte? A fost nu demult pe-aici, în trecere; i-am ieşit înainte la tren şi el mi-a făcut semn cu mîna în care ţinea scrisorile.

Medicul meu divizionar a rămas o vreme pe gînduri, după care a adăugat:

— Obrăznicătură nenorocită! Dacă aș fi civil, ți-aș rupe urechile. Hai, nu te mai smiorcăi, că mi-e și silă să mă uit la tine. Doar ești în serviciu militar! Stai jos și scrie-i tatălui tău o scrisoare de pocăință.

M-a pus la biroul lui, mi-a dat toc și hîrtie și după un răstimp a spus:

— Ninka a fugit si ea.

— Care Ninka?

— Fiică-mea. A fugit de la Sverdlovsk. După cîte am auzit, urmează o școală ca să devină paraşutistă diversionistă. Poate că a și ajuns în spatele fritzilor. Acum noi, bătrînii, Elena și cu mine, am rămas singuri. Termină scrisoarea și haide să iei masa la noi.

Am terminat scrisoarea, a adăugat și el cîteva rînduri, apoi m-a dus în casa unde era cantonat cu soția lui.

— Uite, i-a spus neveste-si, ți-o prezint pe Ninka numărul doi. Fata lui Rodion Mefodievici; știi, marinarul acela. Să-i tragi o urecheală, Oliona. Eu mă jenez s-o fac, pentru că sînt șeful ei militar și, din păcate, la noi pedepsele corporale sînt strict interzise.

Am luat masa în tăcere. Șatilov încerca să mai învioreze atmosfera făcînd unele glume, în vreme ce Elena Porfirievna mă privea cu ochii umezi de lacrimi; se gîndea, probabil, la Nina ei. Pînă la urmă, și-a pierdut buna dispoziție și Șatilov. Eu mă gîndeam la mama, Volodea, și, știi, mi se făcuse deodată tare milă de ea. Cum o fi ducînd-o acolo, sub nemți, ea, care nu e în stare să se descurce, răsfățată și arțăgoasă cum e? O mai fi trăind oare? Ce singură trebuie să fie! Mă ia groaza cînd mă gîndesc.

Pe scurt, am plecat.

Am plecat departe, ca sanitară la un detașament chirurgical auto.

Am fugit de Kozîrev, Volodea, de maiorul Kozîrev, care e un om politicos, atent, frumos, simpatic și vesel.

Îți dai seama cît ți-am rămas de fidelă, Vovik?

Tu nu știi însă să prețuiești asta! Și n-ai s-o prețuiești niciodată! Nu ești în stare să înțelegi!

Dar ar trebui să înțelegi că noi, femeile, ne simțim uneori atît de neputincioase, și avem nevoie de puțină mîngîiere din partea unui bărbat puternic și calm, tînjim după un pic de

atenţie, uite aşa cum făcea Kozîrev: «Adineauri, Varvara Rodionovna, te-ai supărat pentru că Şurik ţi-a vărsat praful de dinţi. Poftim, am eu o rezervă...»

Vrem ca cineva să se gîndească la noi!

Vrem ca cineva să ştie că porţi încălţăminte nr. 33 şi că cizme cu un număr atît de mic nu există, iar fără cizme nu se poate. Şi vrem ca acest cineva, roşind şi cerîndu-şi scuze, şi chiar chicotind prostește, să-ţi dea o pereche de cizme transformate din nr. 44 de cizmarul unităţii, şi să ştii că nu i-a fost *chiar atît de uşor* să-l convingă pe cizmar. Pricepi? Să se frămînte pentru tine, de grija ta, să se întrebe cum o duci, să se gîndească la tine cînd nu te are alături.

Cred că multe căsătorii nefericite încep tocmai cu această grijă de ordin spiritual, care e luată drept dragoste, şi poate că e chiar dragoste, dar care nu poate *să fie plătită* cu dragoste.

Nu mi-e bine, Volodea.

N-aş putea să mă laud că am avut faţă de Kozîrev o conduită clară.

Mă simţeam singură şi eram melancolică, iar el... De altminteri, ce-ţi pasă ţie!

Să fii sănătos.

Lui Kozîrev nici nu i-am scris.

Şi nici n-am să-i scriu.

Nici ţie, omul meu drag, n-am să-ţi scriu multă vreme. Am avut o idee proastă cu scrisorile astea neexpediate. Ele nu-mi uşurează sufletul, ci, dimpotrivă, mi-l îngreuiază. Acum am să încep să te dau uitării. O să fie greu, firește, dar am să încerc. O să mă împiedice mult, desigur, faptul că soarta m-a făcut să fiu în contact, aici, cu medicina, dar o să treacă şi asta.

Trebuie să-ţi spun că atunci cînd a aflat că sînt geolog, Kozîrev voia să mă ia la el, la geniu.

Acum e departe de mine şi probabil că n-o să ne mai vedem niciodată.

Nici noi doi n-o să ne mai vedem niciodată.

Adio!

Am obosit să te iubesc!

Decembrie. Zapoliarie[1].»

[1] Regiunea de dincolo de Cercul polar.

— Nu înţeleg nimic! strigă iritat Ustimenko, pe un ton ce i se păru foarte puternic. E cineva aici?

În bezna din bordeiul bine încălzit pîlpîia limba gălbuie, fumegîndă a unei lămpiţe de noapte.

— Acum ai să întrebi: „Unde mă aflu?" îi răspunse Ţvetkov. „Unde mă aflu?", „Ce-i asta?", iar apoi, ca într-o piesă de teatru, ai să ceri: „Mamă, dă-mi soarele!"

Volodea nu răspunse. Ţvetkov, în cojoc, încins cu o mulţime de curele, înarmat pînă-n dinţi, părea, cu grumajii săi puternici, un uriaş, un voinic din poveste.

— Stai puţin, bătrîne, să mă dezbrac. Abia am picat...

— De unde?

— De la război. Ne mai şi batem, uneori. N-ai uitat, în nefiinţa în care te-ai aflat, că sîntem în război?

— N-am uitat. De fapt, ce-a fost cu mine?

— Dracu ştie! răspunse Ţvetkov, aruncîndu-şi cu zgomot armele de pe el. În orice caz, n-ai fost rănit, iar cît despre vreo boală acută infecţioasă, parcă poţi spune ceva precis aici? Dar erai cît pe ce să te cureţi...

— Nu, zău! se miră Volodea.

— Ei, poftim, nu mă crede! Aşa încît e foarte bine că, în sfîrşit, ţi-ai venit în fire...

Ţvetkov îşi puse palma grea pe încheietura mîinii lui Volodea, îi luă pulsul, oftă şi-i spuse că a fost tot timpul îngrijit de Veresova, care a stat lîngă el şi ziua şi noaptea.

— Dezamăgită în privinţa mea, şi-a îndreptat atenţia asupra dumitale, adăugă el, rîzînd înfundat. Din punctul ei de vedere, dumneata eşti un om cu „o" mare...

Volodea îl auzea pe Ţvetkov cum mănîncă, apoi îl auzi bînd apă multă, cu înghiţituri zgomotoase. Flacăra gălbuie a lămpiţei pîlpîia încet în faţa lui Ustimenko. Închise cu un oftat ochii şi adormi din nou, nu prea adînc, dar pentru mai multă vreme. Prin vis îşi aduse aminte deodată de răniţii lui, se sperie şi începu să-l întrebe, agitat şi stăruitor, pe Ţvetkov despre fiecare din ei, în mod amănunţit. Acesta îi spuse, tot atît de amănunţit, că bolnavii s-au făcut bine şi au revenit în detaşament, numai Kisliţîn se necăjeşte cu clavicula. Cînd s-o îndrăveni el, Ustimenko, au să vadă dacă e cazul să-i facă operaţie aici, sau să-l trimită pe Pămîntul Mare.

— Există vreo legătură ? întrebă Volodea.

— Păi, cum crezi ? Aici, Vladimir Afanasievici, totul se face serios, nu ca în detaşamentul nostru fulger, lăudată fie-i amintirea...

Volodea nu se putea dumiri asupra unui lucru : cîtă vreme să fi trecut oare de cînd e bolnav, dacă răniţii care aveau leziuni grave au revenit la detaşament ?

— A trecut destul de mult timp, răspunse în doi peri Ţvetkov.

Rămaseră amîndoi cîteva clipe tăcuţi.

— Şi doctorul neamţ ? Ştii, ăla pe care l-am operat noi ?

— A murit, răspunse Ţvetkov, după ce trase un fum din ţigară. L-am şi înmormîntat pe neamţul nostru.

Volodea închise ochii. Încă nu se obişnuise cu gîndul că oamenii mor aşa de uşor...

— Ce fel de om era ? întrebă el după un răstimp. Te-ai lămurit asupra lui ?

— Cînd ai să te dezmeticeşti de-a binelea am să-ţi spun ! îi făgădui scurt Ţvetkov, care se întinse pe cojocul său şi se cufundă într-un somn dulce.

Ustimenko se întrema destul de încet. Nu prindea puteri, n-avea poftă de mîncare, dar capul îi era limpede, gîndurile clare. Stînd mai tot timpul singur şi lungit pe pat, făcea bilanţul — aşa numea el reflecţiile din ceasurile acelea goale. Şi avea la ce să se gîndească. Viaţa, care pînă nu demult i se părea atît de simplă, se complicase deodată, se umpluse de fapte noi, ce nu se încadrau în nici un fel de scheme prestabilite. Oamenii, pe care el îi împărţea la repezeală în pozitivi şi negativi, i se înfăţişau acum cu totul altfel, într-o viziune deosebită chiar şi de aceea pe care o avea cînd era la Khara. Cel mai mult îl preocupa însă Konstantin Gheorghievici Ţvetkov. În omul acesta se învălmăşeau înclinaţiile cele mai felurite, de la simţăminte înalte pînă la porniri josnice, răul şi binele, atîtea însuşiri frumoase, amestecate cu tot atîtea elemente artificiale, false ! Lui Volodea îi era cu neputinţă să rînduiască într-o ordine oarecare defectele şi calităţile acestea ale lui Ţvetkov, aşa că în privinţa lui nu izbuti să încheie nici un fel de „bilanţ" definitiv. Un singur lucru era absolut precis şi anume că măsura cu care cîntărea el mai înainte oamenii nu mai era bună, iar alta nouă nu găsise încă.

Îl studia şi pe Holodilin, şi pe Vera Nikolaevna, îi cerceta cu atenţie pe toţi tovarăşii din fostul detaşament-fulger „Moarte

fascismului", care veneau să-l vadă, şi de fiecare dată ajungea la concluzia că etichetările pe care le dădea el oamenilor după prima impresie nu corespundeau cu fondul lor adevărat ce i se revela abia după ce-i cunoştea mai bine. Kisliţîn, de pildă, nu era numai „un soldat bătrîn, un om bun şi un tovarăş de nădejde". De fapt, el întrunea toate aceste însuşiri, dar nu trăsăturile sale de caracter exterioare, pe care le vedeau şi le apreciau toţi, erau acelea care defineau conţinutul moral al lui Kisliţîn. Kolecika Pinciuk din Odesa nu era nici el „omul foarte curajos", „sufletul detaşamentului", „primul animator". Se lăuda totdeauna că lui nu i-e frică şi se obişnuise să facă mereu glume absolut mecanic, dar spiritele lui acrite nu erau originale, ci erau luate de la artiştii de estradă şi din filme. Cu toate acestea, Kolecika nu era mai rău, ci, dimpotrivă, mai bun decît părea, *silindu-se* să ţină ridicat moralul detaşamentului cu talentul lui de umorist improvizat. Totuşi eticheta pe care i-o pusese Ustimenko se dovedi a fi şi în cazul său greşită. Vanea Teleghin, care părea un om simplu la prima vedere, nu era în fond tocmai atît de simplu. Cu un aer degajat, ba chiar puţin impertinent, el se pricepea să-i măgulească pe şefii săi, ghicea dispoziţia lui Ţvetkov şi ştia cînd trebuie să arunce o vorbă de haz, ceea ce, fireşte, era bine pentru toţi, dar în primul rînd pentru el, pentru Teleghin. Babiciuk, cu toate însuşirile lui pozitive, era strîns la pungă, ştia să se chiverniséască, avea întotdeauna o rezervă de tutun şi, ducînd grija altora, se îngrijea în primul rînd de el însuşi. Cît despre omul cel mai simplu, în aparenţă, din tot detaşamentul, Ţedunko, acesta era de fapt cel mai şiret, „întrecîndu-se în şiretenie pe sine însuşi". Asta a fost cea mai surprinzătoare descoperire pentru Volodea, dar principala constatare făcută în urma acestor reflecţii şi bilanţuri a fost aceea că în detaşament toţi se cunoşteau bine unii pe alţii, fiecare ştia cît preţuieşte celălalt, se luau peste picior, uneori chiar se certau, dar cu toate astea relaţiile dintre ei se bazau pe seriozitate şi respect reciproc. Cea mai bună caracterizare a situaţiei lor în general o făcuse fostul şef al aprovizionării din fostul detaşament „Moarte fascismului", Pavel Kondratievici Kopîtov, într-o zi pe cînd se afla în bordeiul lui Volodea şi sorbea un surogat nemţesc de cafea.

— Noi nu sîntem nişte îngeraşi, spunea el, zîmbind pe sub mustăţile-i sure, netunse. Îngeraşii plutesc deasupra norilor, sus în cer, nu pe pămînt. Noi sîntem nişte ostaşi ca toţi ostaşii,

niște luptători sovietici. Pe cît văd eu, dumneata, Vladimir Afanasievici, ceri prea mult de la oameni, vrei ca toți să fim niște îngeraşi din ăia. Dar uite ce-am să-ţi spun eu : nici un îngeraş n-ar fi în stare să facă ceea ce au făcut oamenii noştri în timpul marşului. Îngeraşul ar da chix, măcar că e perfecţiunea întruchipată. Noi însă am rezistat ! Am ajuns la ţintă, ne-am îndeplinit sarcina pe care o aveam...

Într-o seară, pe cînd la Volodea se afla şi Veresova, veni să-l vadă Lbov. Sever, grav, de o politeţe rece, stătu puţin, apoi spuse că a hotărît să-l expedieze pe Ustimenko pe Pămîntul Mare „pentru că în condiţiile vieţii de partizani nu se poate trata cum trebuie boala lui necunoscută", pe urmă întrebă dacă bolnavul doreşte ceva şi-i lăsă pe pătură două pachete de ţigări „Lux" din Moscova.

— Păi, ţigările îi fac rău ! rosti mustrător Vera Nikolaevna.

— Războiul îi face şi mai rău ! răspunse rîzînd Lbov. Trebuie să vă spun, tovarăşi doctori, că înainte de război am fost şi eu bolnav : am avut ulcer, şi nici cu inima nu stăteam bine. Dar acum parcă mi-a luat cu mîna toate bolile, nu mă mai doare nimic. Poate ştiinţa să explice asta ? Şi trebuie să vă mai spun că cel mai mult am zăcut pe cînd îmi scriam cartea...

— Sînteţi scriitor ? întrebă mirat Volodea.

Lbov răspunse puţin stînjenit :

— Da de unde ! Am fost director de sovhoz şi m-a pasionat mult creşterea găinilor. Acumulasem şi eu oarecare experienţă şi voiam s-o împărtăşesc oamenilor...

— Despre găini ? se miră din nou Ustimenko, de data asta chiar necuviincios.

Lbov era cît pe-aci să se supere, dar se stăpîni :

— Da, despre găini ! E de mirare ?

— Nu. Credeam, însă, că sînteţi militar de carieră.

— Am fost şi militar, răspunse Lbov, ridicîndu-se.

„Găinile — şi bărbia asta mare, voluntară, cu gropiţă ; detaşamentul ăsta splendid, care vîră groaza în fascişti — şi Lbov, director de sovhoz... Ce de ciudăţenii !" îşi spunea Volodea în momentul în care uşa bordeiului se închise în urma lui Lbov.

— La ce te gîndeşti ? îl întrebă Veresova.

— Mă gîndesc unde o fi dispărut Konstantin Gheorghievici al nostru, îi trînti o minciună Volodea. Lipseşte de două nopţi...

— A plecat cu artificierii, să planteze mine. Nu poate să stea o clipă locului, fără să lupte ; iar ei au totdeauna nevoie

şi de medic. E tare lăudat de toţi, oamenii îl iubesc nespus de mult...

Ca întotdeauna cînd vorbea de Ţvetkov, ochii i se făceau mai calzi. Vorbea însă despre el pe un ton sobru, oficial, ca şi cum ar fi citit o caracterizare dintr-o enciclopedie sau dintr-un necrolog :

— Un om de o energie şi de o voinţă uimitoare. Cu perspective foarte mari. Nu găseşti, Vladimir Afanasievici ? E un chirurg înzestrat cu însuşiri multiple. L-am asistat de mai multe ori în perioada asta. E şi un organizator strălucit, cum rar se întîlneşte. Ar fi păcat să rămînă medic de partizani pe toată durata războiului. Eu îl văd într-o muncă foarte, foarte importantă...

Volodea căscă încet. Niciodată nu putea să priceapă pe deplin ce vrea să spună Vera Nikolaevna ; ce înţelege ea, de pildă, cînd spune „să rămînă medic de partizani" ?

Dar ea trecuse la alt subiect şi acum vorbea de un aviator îndrăgostit de ea, un tînăr cu un nume frumos, din cărţi — Kiril. Ce inteligent şi ce bun era, ce „inimă generoasă" avea ! Da, chiar aşa a şi spus, ba a şi repetat aceste două cuvinte, fiindcă îi făcea plăcere să le rostească. Pe urmă spuse că Kiril e şi el „un copil mare", ca şi Ustimenko.

— De ce crezi că sînt un copil mare ? o întrebă Volodea, iritat deodată.

— Of, să nu mă contrazici ! răspunse Vera, ducîndu-şi degetele la tîmple, ca şi cum ar fi durut-o capul. Mereu ai ceva de obiectat ! Noi, femeile, vă cunoaştem mult mai bine decît vă cunoaşteţi voi înşivă. Dumneata, de exemplu, ai să fii un mare savant. Pricepi ? Dumneata nu eşti un bun organizator, nu eşti făcut să fii şef. Eşti un descoperitor tipic, un savant, puţin distrat, puţin ursuz, puţin cam prea bănuitor cînd cineva îţi arată simpatie, căldură sufletească...

„E şi vulgară !" îşi zise plictisit Volodea şi, profitînd de prerogativele sale de bolnav, spuse :

— Nu te supăra, Vera Nikolaevna, mi-e somn.

Veresova plecă, dar se vedea totuşi că era puţin ofensată. În toiul nopţii dădu buzna în bordei Ţvetkov. Era vesel şi gălăgios, spunea că îi e foame şi scoase dintr-un buzunar un bidon nemţesc, dintr-altul o cutie de conserve nemţească, iar dintr-altul un pachet de pesmeţi nemţeşti. Ochii îi străluceau. Plescăind zgomotos din limbă, sorbi din bidon cîteva înghiţituri de rom şi, fără să-şi dezbrace cojocul, se porni să poves-

tească pe larg cum au aruncat în aer un tren, cum au sărit de pe linie amîndouă locomotivele sub puterea exploziei, cum au ars, multă vreme după aceea, cisternele cu benzină şi cum trăgeau partizanii cu pistoalele automate în hitlerişti.

— Avem răniţi ? întrebă Ustimenko.

— Răniţi ? Doi ! răspunse cu un aer distrat Ţvetkov. Dar nişte răni uşoare. În schimb, nemţii ştiu c-au încasat-o ! Patru vagoane de clasă : unul răsturnat, celelalte deraiate ! Nemţii au sărit pe ferestre. Cred că n-a scăpat nici unul.

— Mi-ai promis că ai să-mi vorbeşti despre doctorul acela german, îi aminti Volodea.

— A, da, se încruntă Ţvetkov. Auzi, ce tîmpenie ! În timp de război e greu să te gîndeşti la lucruri din astea, fiindcă te năpădesc tot felul de idei. Pe mine nu mă prea tulbură ele, nu-i vorbă, dar pentru firi ca a dumitale cred că e de-a dreptul vătămător...

— Te rog să nu te neliniştească de starea mea moral-politică !

— Aha, îţi arăţi colţii ? făcu Ţvetkov, fixîndu-l. Ştiu că ai colţi ascuţiţi...

Apoi rămase o vreme pe gînduri, fumă una după alta două ţigări din pachetul lui Volodea, mai sorbi cîteva înghiţituri de rom, pe urmă spuse :

— Te-aş ruga, bunule doctor Haas, să mă scuteşti acum de chestia asta. N-are nici un rost. Pricepi ? Îşi scoase cojocul, îşi întinse toate mădularele trupului voinic şi se tîngui : Asta-i curată lipsă de omenie, Ustimenko. Am venit de la muncă, pic de somn, iar dumneata îmi ceri să-ţi spun poveşti...

Volodea vedea totuşi bine că Ţvetkov era dornic să-i povestească totul, că astăzi îi va povesti neapărat cazul, că nu mai putea răbda să nu i-l povestească.

Şi Ţvetkov i-l povesti, într-adevăr, cu toate amănuntele.

Pe la începutul lui septembrie, unei băbuţe, văduvă de pădurar, care locuia la punctul numit Răspîntie, i se îmbolnăvise nepoţelul. Mama băiatului fusese împuşcată de un hitlerist beat, tatăl era în armată. Aproape înnebunită de durere, fără să-şi dea seama prea bine ce face, bătrîna luă copilul muribund în braţe şi se duse cu el în satul Zasnijie, unde era cantonată o unitate militară germană. Acolo, în curtea cumătrului ei Levonti, văzu un om gras, în halat alb de medic, dădu buzna pe poartă, se trînti în genunchi în faţa neamţului acela gras şi-i întinse copilul, punîndu-se pe bocete. Grăsunul cu

pricina era doctorul nostru, Hummel, medic pediatru, specializat în chirurgie infantilă. După ce examină copilul, chiar acolo în curte, Hummel îi făcu o injecţie cu ser antidifteric şi-i porunci bătrînei să-şi ia tălpăşiţa. Nu-i adresă nici o vorbă, ci doar se uită la dînsa, după spusele ei, „ca o fiară".

Copilul se făcu bine.

Mai tîrziu, ducîndu-se, chipurile, la vînătoare, Hummel o vizită în două rînduri pe bătrînă şi de fiecare dată îi dărui, cu aceeaşi „privire de fiară", nişte pacheţele cu un amestec din care putea să-i pregătească copilului caşă.

Pe vremea aceea, la Zasnijie, ca şi în tot ţinutul, nu exista nici un fel de asistenţă medicală pentru populaţie. Medicul din localitate, un comunist tînăr, fusese spînzurat de hitlerişti. Moaşa şi felcerul dăduseră bir cu fugiţii. O doctoriţă evreică, surprinsă de război aici în timp ce se afla în vilegiatură, a fost aruncată de nemţi într-o şură de paie şi arsă de vie.

Zvonul că Hummel cel gras l-a salvat pe nepotul cumetrei lui Levonti se răspîndi cu repeziciune prin toate aşezările din împrejurimi. Cum era şi firesc, multe mame au început să-şi aducă copiii la Hummel, deoarece în perioada aceea difteria făcea ravagii. Doctorul cel gras, care părea totdeauna cătrănit pe toată lumea, nu refuza să le vină în ajutor. Era veşnic încruntat, veşnic morocănos, dar îi trata conştiincios pe copii şi nu lua „nici tu o găină, nici tu o ulcică de untură" din plocoanele aduse de ţărani. Azvîrlea cu ulcelele şi cu găinile după cei ce se încumetau să-i ofere asemenea modeste onorarii.

În comportarea lui Hummel se observă de la început o atitudine ciudată: *îi plăcea* să fie solicitat atunci cînd pleca la vînătoare şi se supăra foc cînd i se aduceau copiii la dispensar. Femeile traseră din asta concluziile cuvenite şi numai în cazurile cele mai disperate se duceau la Hummel în sat; de regulă, îi aţineau calea şi-l opreau, ca din întîmplare, la cotitura şleahului mare, de unde îl conduceau pe cărări dosnice înapoi la Zasnijie...

Toate acestea nu puteau să nu dea de gîndit, deşi unii ţărani mai isteţi spuneau despre Hummel că el ar avea ordin *secret* de la *propaganda lor* să aline chinurile copiilor, spre a-i face în felul acesta pe locuitori să rupă legăturile cu partizanii şi să nu mai provoace acţiuni neplăcute pentru nemţi. Dar dacă ar fi fost aşa, de ce prefera Hummel să dea asistenţă medicală pe ascuns, şi nu în văzul tuturor? E ştiut, doar, că

tot ce făceau nemții în scopuri de propagandă se trîmbița în fața mulțimii, ca să vadă și să audă toată lumea.

O altă ciudățenie era în comportarea lui Hummel-vînătorul : el nu ucidea niciodată nimic, deși trăgea des cu pușca, fiind, se pare, un țintaș prost. Iar cînd într-o zi, o mamă i-a oferit o găinușă sălbatică, se bucură foarte mult și agăță pasărea la centură, mîndrindu-se cu ea, de parcă ar fi doborît-o el însuși cu un foc bine țintit. Văzînd așa ceva, oamenii îi dăruiau cu regularitate doctorului cel gras cîte o sălbăticiune, iar el le primea întotdeauna cu bucurie și se lăuda față de nemții lui că e un vînător de prima mînă. Țăranii știau, firește, cum stau lucrurile, dar tăceau chitic. Mulți începură chiar a bănui că Hummel se cam teme de felcerul său și că n-ar vrea să se știe că are atît de mulți pacienți.

Nu este lipsit de interes nici amănuntul că, de cîte ori pleca la vînătoare, Hummel avea mereu asupra lui și o trusă de chirurgie, o seringă, ace și tot felul de medicamente...

Cu toate acestea, oamenii nu puteau să aibă încredere deplină în Hummel. Se spunea, bunăoară, că toți copiii pe care-i vaccina el pînă la urmă tot au să moară, cel mult într-un an, răpuși de o boală nemiloasă, cică ar fi născocit ei, fasciștii, un fel de moarte înceată și de neînlăturat. Nu se știe cine a lansat zvonul ăsta, dar fapt e că se vorbea despre așa ceva, lucrurile mergînd pînă acolo că o mamă nu-i mai îngădui lui Hummel să-i „înțepe" copilul, ci-l rugă să-i dea mai bine niște „prafuri". Hummel o îmbrînci însă cît colo, țipă la ea și-i injectă copilul.

O dată, însă, s-a întîmplat un caz despre care nu aflaseră, ce-i drept, decît doi sau trei oameni din Zasnijie, dar care izbăvi numele ciudatului neamț de orice bănuieli că ar fi și el nu ticălos ca toți ceilalți fasciști.

Iată cum s-au petrecut lucrurile :

În noaptea spre nouă noiembrie, într-o viroagă numită Krivoi Log, de la marginea satului Zasnijie, partizanii lui Lbov au încercat să captureze o „limbă". Era o noapte întunecoasă, rece, cu ploaie și zloată, totuși oamenii lui Lbov au dat greș ; nemții au sunat alarma în batalion și partizanii s-au văzut nevoiți să se retragă. Au plecat în grabă, fără a-l mai lua cu ei pe Grișka Pafnutiev, un flăcău viteaz, care căzuse fără cunoștință într-o leasă de brădiș, chiar la marginea viroagei, cu un picior sfîrtecat de gloanțe „dum-dum".

În plină beznă, cu puțin înainte de a se lumina de ziuă, Pafnutiev își veni în fire și, strîngînd din dinți ca să nu geamă și să nu urle din pricina durerii cumplite, se tîrî, numai ca să „nu se lase", pînă-n marginea satului dinspre vechea fabrică de decorticat. Aici, în prima casă, trăia o văduvă, cu care Pafnutiev avusese, cum spunea el, „unele relații". Văduva și-a ascuns iubitul în beci, spălîndu-i și oblojindu-i rana după priceperea și după puterile sale.

Ea n-a putut să ia însă legătura cu partizanii. De altfel, e îndoielnic că oamenii lui Lbov ar fi putut s-o ajute în vreun fel tocmai în zilele acelea cînd batalionul german, speriat de apariția neașteptată a unui grup puternic de partizani, a început să răscolească și să controleze cu de-amănuntul toate cărările ce duceau la Zasnijie. Cît despre Pafnutiev, piciorul lui nu se făcea bine, ci, dimpotrivă, rana mergea tot mai prost. Neînfricatul și viteazul Grișka, flăcăul cu un moț de toată frumusețea pe frunte, era pe moarte.

Atunci văduva luă o hotărîre cutezătoare. Știind că Pafnutiev avea la el o grenadă și un pistol, îi împărtăși planul pe care și-l făcuse ea, apoi ieși înaintea lui Hummel, în timp ce acesta se ducea la vînătoare, îl minți că-i moare „băiețașul", că „i-a putrezit piciorușul", și-l aduse pe doctorul cel gras și încruntat, care răsufla din greu, în ograda sa. Fără a-și ascunde mirarea că băiețașul se afla în beci și spunînd că „asta nu-i bun!", doctorul coborî totuși treptele alunecoase. Hummel înțelegea rușește, ba chiar o și rupea puțin pe limba oamenilor din partea locului, dat fiind că în tinerețe petrecuse cîtva timp, ca medic, în Ucraina, în timpul celuilalt război.

— Asta nu-i bun! repetă el, coborînd în beci, unde constată numaidecît despre ce era vorba în realitate.

Grișka se uita la neamț cu ochii încețoșați din pricina febrei. Ținea în mînă pistolul. Văduva pusese mîna pe grenadă.

— Despre el e vorba! zise ea, fără a fi în stare să mai dea alte lămuriri.

Nu e greu să-ți închipui cum arată în astfel de clipe o femeie care iubește!

Hummel își șterse fața asudată, se așeză și, clătinînd din cap, îl cercetă mai de aproape pe neobișnuitul său pacient.

— *Gross* baiatăș! făcu el, nu fără umor. *Kolossal!*

Apoi se duse după instrumente, pe care nu putea să le ia pur și simplu, ci trebuia să le fure de la ai săi, din motive despre care se va vorbi mai departe. Nu-i fu chiar așa de

lesne nici să se întoarcă mai repede la văduvă. Pafnutiev şi femeia l-au aşteptat — îţi imaginezi cum! — cîteva ore: el aproape fără cunoştinţă, ea cu grenada în mînă.

În cele din urmă neamţul reapăru. Deschise focarele purulente şi le curăţă cu toată atenţia. În orice caz, mai tîrziu, Pafnutiev a fost trimis pe Pămîntul Mare în bună stare. După operaţie, neamţul cel gras îl mai vizită de cîteva ori pe bolnav, care acum ţinea singur în mîinile sale şi pistolul, şi grenada.

Cu acest pacient Hummel se purta mult mai blînd decît cu ceilalţi. Îi spunea: „Ce baiaţaş mare şi frumos! Ştrengar! *Kolossal!*" Iar într-un rînd îl sfătui să nu umble cu jucăriile acelea, că pot să facă „bum!"

— Dacă-i aduci aici pe nemernicii ăia ai dumitale, domnule doctor, îi răspunse fără urmă de umor Grişka, chiar că am să fac „bum". Am să fac un „bum" mare. Bagă de seamă că n-am să mă cruţ nici pe mine!

— Baiaţaş mare şi prost! zise Hummel. Tare prost!

Doctorul cel gras nu-i aduse pe nemernicii lui şi nu vru să primească nici cele două găini superbe pe care i le oferi văduva, dînd a înţelege, şi asta într-o formă destul de grosolană, că dacă ar vrea ar putea să ia tot satul, cu văduvă cu tot.

Văduva rămase tare mirată auzind această declaraţie, care nu i se potrivea de loc neamţului cel gras, dar numaidecît înţelese de ce vorbea el aşa, deoarece la această discuţie era de faţă şi felcerul lui Hummel, un tinerel blond şi zvelt, cu ochi albaştri, de care satul se temea mai mult decît de ceilalţi ocupanţi; se spunea despre el că împuşcase o mulţime de oameni numai aşa, ca să se distreze.

După cum s-a aflat mai tîrziu, doctorul Hummel se temea într-adevăr de felcerul lui, şi nu fără temei. Felcerul Erich Herz îl denunţase nu o dată pe şeful său acolo unde trebuia şi avea ordin să-l supravegheze îndeaproape, întrucît fişa personală a doctorului Hummel era departe de a fi ireproşabilă.

Şi Herz îl supraveghea asiduu.

Întîmplarea cu Grişka Pafnutiev îi scăpă, totuşi, deşi mirosise el că doctorul cel gras nu se ducea numai la copii, ci că se petrece ceva necurat; dacă va raporta asta acolo unde trebuie, Herz ar putea să se facă *remarcat* de superiorii săi.

Felcerul cu ochii albaştri începu deci „să sape". Chiar tot nu află el, dar alcătui un raport despre zvonurile care circulau.

Hummel fu chemat la gestapo.

Doctorul respinse toate învinuirile cum că ar fi dat ajutor partizanilor ruşi ; cît despre copii, într-adevăr, n-a refuzat să-i îngrijească şi în privinţa asta se consideră vinovat ! Da, le-a dat vaccin ! A făcut rău, firește, dar e gata să plătească vaccinul din banii săi, pe care îi va vărsa pentru „ajutorul de iarnă". E vinovat, desigur, dar merită indulgenţă, deoarece el nu poate suporta să vadă copii suferind.

Obersturmführer-ul SS, un tînăr cu maniere alese, îi puse o întrebare directă :

— *Herr Doktor,* de ce ai luat cu dumneata într-o vizită, la optsprezece noiembrie anul curent, trusa chirurgicală de campanie ? Pe cine ai operat ? Crede-mă, cazul acesta mi-e cu totul neplăcut şi aş vrea să-l clasez. Scrie-mi o notă explicativă, noi o s-o verificăm şi n-o să te mai deranjăm...

— N-am luat cu mine trusa chirurgicală ! răspunse Hummel, galben ca ceara sub privirea calmă a *obersturmführer*-ului. E o confuzie la mijloc !

Cam asta a fost tot.

Evenimentele premergătoare se sfîrşesc aici.

Doctorul cel gras a fost lăsat în libertate, făcîndu-i-se următoarea încunoştinţare :

— Formal, *Herr Doktor,* noi nu avem dreptul să te arestăm acum. Trebuie să ducem ancheta pînă la capăt şi o vom face. Vom supune unui interogatoriu *special* toate persoanele care au contigenţă cît de îndepărtată cu oamenii cu care ai fost dumneata în contact. Mă înţelegi ? Totul va fi ca nişte cercuri pe apă, aşa ne-a învăţat *reichsführer*-ul SS Himmler. Aş vrea din toată inima să aflu că ne-am înşelat, deoarece acest caz e fără precedent în armata reichului. Eu personal nu prea cred în aceste bănuieli. Dar dumneata ai luat instrumentele şi ai operat cu ele. Pînă la data de optsprezece, aceste instrumente n-au mai fost folosite niciodată. Poate îmi spui singur adevărul ?

Hummel nu spuse nimic şi plecă.

A doua zi, nişte soldaţi SS îl luară pe bătrînul Levonti. Nu degeaba ameninţase *obersturmführer*-ul cu cercurile pe apă. Hummel ştia ce înseamnă un interogatoriu *special.* Zeci de oameni nevinovaţi puteau să-şi găsească moartea de pe urma unor torturi cumplite. Cazul fără precedent al medicului militar Hummel, trădător şi bolşevic, trebuia să ajungă pînă la vîrfurile gestapoului, pentru ca el, modestul *obersturmführer,*

să fie remarcat și apreciat acolo ca unul care a descoperit o crimă ce umple de rușine întreaga armată a reichului...

Mașina intrase în acțiune, și Hummel își dădu seama că mașina de tocat carne a gestapoului se va opri numai atunci cînd el, Hugo Hummel, va dispare.

Nu avu destule puteri ca să-și pună capăt vieții.

Să mărturisească?

Nu, nu voia s-o facă. El voia să le vorbească altora! Neapărat! Și tocmai pentru că voia să vorbească, nu putea să-și pună capăt vieții.

La două zile după ce-a fost ridicat Levonti, Hummel bătu noaptea la ușa văduvei și o rugă să-l pună în legătură cu alți „*gross*-baieți" care fac „bum". Apoi arătă că altfel are să fie spînzurat.

— Nu e bine! zise doctorul.

— Nu e bine! repetă văduva, și înfrigurată își strînse mai tare șalul.

Înainte de a se lumina de ziuă, dorința lui Hummel fu adusă la cunoștința lui Lbov.

Lbov știa cele întîmplate mai înainte și-i fixă neamțului cel gras o zi și o oră de întîlnire. La această întîlnire trebuia să se ducă Mania Șerstniuk, cercetașa detașamentului, o fată vitează și chibzuită, însoțită de o gardă alcătuită din cîțiva băieți.

Gătit ca de obicei cu pușca lui de vînătoare și cartușiera, Hummel își făcu apariția, la ora cuvenită, la liziera unei păduri, lîngă vechiul drum ce duce la Karaciaevo. Totul a mers bine, pînă în clipa cînd Erich Herz, felcerul cu ochi albaștri senini, înțelese încotro se îndrepta bătrînul, neîndemînaticul și grasul doctor Hummel, care, după părerea lui, era și cam prostănac. Iar cînd înțelese, trase în el cu arma lui cu lunetă, acea armă pe care o mînuia la perfecție și cu care împușca de la distanță copiii aflați la pescuit și țăranii din satul Zasnijie.

Mania Șerstniuk și băieții ei au vîrît, la rîndul lor, două gloanțe în fascistul Erich Herz, dar asta nu i-a mai ajutat cu nimic grăsunului de Hummel, fiindcă el, precum se știe, tot a murit.

— Și ce voia totuși să le spună? întrebă Ustimenko în momentul cînd Țvetkov se întrerupse spre a-și aprinde o țigară. Voia, doar, să le vorbească neapărat.

— Multe.

— Anume ?

— Stai puţin să mai răsuflu...

Zîmbind unui gînd ascuns, Ţvetkov începu deodată :

— Orice om îşi are micile lui bucurii. Murind şi ştiind că moare, căci îşi dădea seama de asta, de ce crezi că se bucura Hummel ? Se bucura că gestapovistul acela manierat, *oberstурmführer*-ul care mizase pe cazul trădătorului Hummel, era acum grozav de speriat din pricină că deschisese acest caz şi, după ce-l deschisese, îl lăsase pe Hummel să-i scape din mînă. Asta îl bucura mult pe bătrîn. Se bucura, apoi, că Herz a fost omorît. Înainte de a muri el însuşi, a povestit o mulţime de lucruri despre Germania, despre sistemul denunţurilor, arătînd cum acolo se denunţă toţi unii pe alţii. „Un om din trei e o ureche a caporalului din Boemia, spunea el, iar unul din doi e urechea lui Himmler..."

— Bine, îl întrerupse nerăbdător Ustimenko, toate astea sînt foarte interesante, dar nu aici e principalul. Principalul este de ce se comportă astfel Hummel acesta al dumitale. Trebuie să fi existat anumite motive. Aici nu e vorba de bunătate, nu e vorba de bunul doctor Haas, cum îţi place dumitale să spui. La mijloc e, desigur, ceva mult mai important. Ce anume ?

— Lucrurile sînt mai complicate ! urmă, oarecum în silă, Ţvetkov. Chiar foarte complicate. Hummel mi-a spus că se afla în armata germană de pe Somme cînd ticăloşii ăştia au lansat acolo un atac cu gaze. Ştii, fosgenul are un miros de proaspăt. Miroase a fîn cosit ! Zicea că nu poate să uite acest atac. A fost o singură salvă, o salvă celebră, după care n-a mai urmat alta. Ei, atunci a început să ţipe, a făcut urît... Şi a păţit-o...

— A fost închis ?

— A fost. După aceea i-au smuls epoleţii, apoi l-au graţiat şi l-au trimis în Ucraina. Aici — din nou teroarea germană, şi altele şi altele... De pildă, faimosul cîntec pe care nemţii îl cîntă din o mie opt sute doisprezece : „Patria ta trebuie să devină *şi mai mare*". Aşa sublinia Hummel : *şi mai* mare. Şi acum urmează lucrul cel mai straniu.

— Ce ? întrebă Volodea.

— Hummel mi-a mărturisit că făcea treaba asta cu copilaşii nu numai pentru că îi era milă de ei. „Ne-au dezobişnuit de sentimentele omeneşti", îmi spunea el. Dar o făcea mai

ales pentru că îşi iubea patria. Pentru Germania merită şi trebuie să rişti, zicea el.

— Nu înţeleg...

— Şi totuşi e destul de simplu, continuă Ţvetkov, apropiindu-se şi mai mult de Volodea. Uite cum mi-a explicat mie lucrurile acestea Hummel : atunci cînd se vor sfîrşi toate cruzimile astea demente, cînd veţi afla despre fascism tot ceea ce nu ştiţi încă — şi voi ştiţi foarte puţin, „aproape nimic" — întreaga lume, întreaga omenire va detesta marele nostru popor. Vinovată de toate ororile fascismului va fi socotită naţiunea germană. Nimănui nu-i va trece prin cap că ani de zile caporalul din Boemia şi şleahta lui i-au frînt naţiunii germane coloana vertebrală, exact aşa cum felcerul Herz a făcut-o cu Hummel, cu şeful său. Şi nimeni nu va cuteza să spună ceva, nimeni nu va lua apărarea poporului, nimeni nu va rosti o vorbă bună despre un neamţ. Hummel făcea următorul raţionament : procedînd aşa cum îmi dictează conştiinţa, sau mai bine zis surogatul de conştiinţă pe care-l mai am acum, îmi risc, desigur, viaţa. Dar viaţa mea, atît de neînsemnată, ar putea să însemne totuşi ceva, dacă mă gîndesc că peste mulţi ani, cînd întreaga naţiune germană va fi detestată de toată lumea, s-ar putea ca o femeie rusă să se ridice şi să spună : „Ehe, era un doctor neamţ şi uite ce făcea ! Era şi el om !"

— Frumos ! rosti încet Volodea, răsuflînd adînc. Foarte frumos : „era şi el om"...

— Era şi el om ! repetă involuntar Ţvetkov.

Dar în ochii lui se ivi deodată o licărire încordată. Îşi scoase pîslarii, îşi turnă iarăşi rom în pahar, apoi, vrînd parcă să alunge anumite gînduri sîcîitoare, scrîşni :

— Ştii ceva : ia mai dă-le dracului toate astea !

— Dumneata ce crezi, Konstantin Gheorghievici, mai au şi oameni din aceştia ? stărui încet Volodea.

Ţvetkov izbucni, scos din sărite :

— Eram sigur ! Eram sigur că ai să-mi pui întrebarea asta, doctore Haas, care eşti bun la suflet, naiba să te ia. Te complaci în aceste gînduri şi eşti gata să dai apă la şoareci ! La naiba ! Nu vreau să mai discut, nu vreau să mă gîndesc că aceasta e naţiunea lui Goethe şi a lui Heine ! La urma urmei, mai du-te dracului, Vladimir Afanasievici, cu ideile astea ale dumitale...

— Bine, bine, nu mai ţipa aşa, îl potoli Volodea, uitîndu-se cu o privire deschisă drept în ochii lui Ţvetkov. Dar dum-

neata gîndeşti la fel ca şi mine, numai că te fereşti de aceste gînduri. De ce să ne fie teamă de ele? Oare nu ştim prea bine că fascismul e una şi neamţul e alta? Oare asta e o noutate pentru noi? Şi oare Puterea Sovietică are un alt punct de vedere?

— Am obosit, se plînse Ţvetkov, care nu avea niciodată obiceiul să spună că e obosit, şi stinse brusc lampa de noapte. Vreau să dorm!

Dar nu adormi curînd. Volodea, frămîntat de gîndurile sale, îl auzea cum respiră prin întuneric. Dar lucru ciudat, trista poveste a doctorului Hummel îl mai liniştise parcă pe Ustimenko, îşi simţea inima mai uşoară şi viaţa i se părea acum mai simplă.

...După alte două zile, Volodea, încă foarte slăbit, fu dus cu sania, noaptea, pe un islaz, unde ardeau mai multe focuri, dispuse în careu, spre a marca locul de aterizare a avionului. În vreme ce aşteptau avionul, Pinciuk încerca să-l învioreze pe bolnav, repetîndu-i comunicatele Biroului de Informaţii, pe care Volodea le ştia pe de rost, şi spunîndu-i nişte dulci poveşti despre anumite lovituri absolut secrete date de forţele blindate ale Armatei Roşii „în bîrlogul fascist". Volodea ştia că toate acestea sînt fantezii, dar impunătorul Pavel Kondratievici, care ţinuse şi el să-l petreacă pe bolnav, dădea din cap cu atîta stăruinţă şi-l prevenea atît de misterios că „nu trebuie să trăncănească", încît Volodea renunţă să mai protesteze.

— Au răzbit ei pînă aici, într-un chip destul de reuşit pentru ei, ce-i drept, însă vremelnic, continua Kolecika, dar le-am plătit-o cu vîrf şi îndesat acolo, la ei, în regiunea München-Köln şi asta e ceva. Au fost puse în funcţiune nişte arme noi, Vladimir Afanasievici, îţi spun precis. E un război de manevră, o tehnică şi o strategie nouă: tu mă apuci de picioare, iar eu în vremea asta îţi sucesc gîtul...

Avionul ateriză în zori, cînd nici nu-l mai aşteptau. Ţvetkov, foarte posomorît, împreună cu Vanea Teleghin îl ajutară pe Volodea să se urce în „coşul maşinii", cum se exprimă Babiciuk. Elicele avionului începură să zbîrnîie din nou, spulberînd zăpada în aerul îngheţat al dimineţii, aparatul făcu un cerc prin văzduh, apoi porni în linie dreaptă în direcţia Moscovei.

În avion se aflau numai răniţi, Veresova, care îi însoţea, şi Ustimenko, cu cearcăne adînci la ochi. Şedea retras într-un colţ, ca să nu-i molipsească pe ceilalţi cu boala lui necunoscută...

CAPITOLUL IV

O oarecare Feodorova Valentina

Aglaia Petrovna mergea escortată de un *hauptfeldwebel* de infanterie. Neamțul avea epoleți verzi și pe casca lui era prinsă o insignă în formă de scut, în trei culori — negru, alb și roșu. „Au aruncat pe urmele mele pînă și infanteria, își zise, obosită, Aglaia. S.D.[1]-ul nu era de ajuns!" *Hauptfeldwebel*-ul avea o față alungită, albă, cu ochii ascunși în dosul lentilelor rotunde ale ochelarilor fără ramă. Aglaia Petrovna văzuse fețe din acestea în filmele străine, înfățișînd fie un pastor blajin, fie un învățător devotat unei idei, fie un doctor dezinteresat, pus față în față cu un alt doctor, un hrăpăreț...

În afară de ochelarist, o mai escortau patru pistolari cu „schmeissere" la centuri și cîțiva cîini ciobănești alsacieni, special antrenați pentru vînătoarea de oameni. Cîinii aveau mustățile albite de promoroacă și unul din ei, cel pe care încercase ea atît de prostește să-l sugrume acolo, la cotitura satului, mai tușea încă, și de fiecare dată cînd tușea cîinele, stăpînul lui, unul din pistolarii S.D., clătina din cap și-l mîngîia pe ceafă, parcă dîndu-i curaj să reziste la încercarea prin care a trecut și să nu se piardă cu firea. La scena asta *hauptfeldwebel*-ul se strîmba.

Nemții mergeau repede și Aglaia Petrovna, de teamă să n-o schingiuiască, își dădea silința să nu rămînă în urma *hauptfeldwebel*-ului, care călca cu pași mari și măsurați. Totuși, uneori, rămînea în urmă, și atunci soldatul tinerel, cu petlițe galbene, care încheia alaiul, o lovea cu cizma peste pulpe, foarte dureros, cu o mișcare iute și expertă a piciorului.

Pe drum li s-au mai alăturat alți cîțiva soldați din așa-zisele „grupuri de exterminare" S.A.[2], niște vlăjgani botoși și veseli, arieni get-beget, cu ochi albaștri. Umblaseră și ei toată dimi-

[1] *Sicherheitsdienst des Reichsführers S.S.* — Serviciul de siguranță al conducătorului S.S. al Reichului.

[2] *Sturmabteilung* — batalion de asalt.

neața și toată ziua prin pădurile de la Bugaevo după „diavolii de partizani", dar nu prinseseră nici unul, pe cînd *hauptfeldwebel*-ul iată că pusese mîna pe unul. Aglaia Petrovna auzi cum pistolarii S.D. le povesteau soldaților din „grupul de exterminare" ce „tîrfă de rusoaică, a naibii de obraznică" e ea, cum „a spumegat și a zgîriat", ce „greu a mers" și cum „se preface că e în regulă, dar las' c-o să vadă ea ce regulă au să-i tragă!"

„Da, or să-și dea silința!" își spuse în sinea ei, mîhnită, Aglaia Petrovna.

La postul de control de la o bifurcație avu impresia că au uitat de ea. *Hauptfeldwebel*-ul ședea pe vine în fața cîinelui vătămat și se uita atent la el cum înghite, icnind de durere, bucățele mici de carne. Ceilalți soldați fumau, dar după fețele lor se vedea că erau supărați și îngrijorați din pricina cîinelui. „Doamne, cum m-am înșelat! constată Aglaia Petrovna. *Feldwebel*-ul ăsta nu e din infanterie, ci din unitățile de vînători de munte. Infanteria are culoarea albă!" Încă era încredințată că toate cele ce vedea aici îi vor servi ca informații, care vor prinde bine mai tîrziu...

Comandantul postului, un fante cu vestonul scurt, se uită disprețuitor la oamenii care se moșmondeau cu cîinele acela, dar cînd i se spuse cît cheltuiește reichul cu dresarea unui astfel de cîine dădu fuga și aduse din altă odaie o mică farmacie cu o mulțime de flacoane, tubulețe și cutiuțe.

După vreo patruzeci de minute apăru o camionetă cu gratii la ferestre și cu o despărțitură pentru cîini. Din mașină coborî un ofițer, probabil medic veterinar, cu o burtă ca o minge, gata să plesnească, și cu pielea obrajilor bine întinsă. Ofițerul își puse o mănușă de cauciuc și vîrî adînc mîna în gura cîinelui, apoi ascultă cu urechea, așa cum își ascultă muzicanții instrumentele, pe urmă spuse că nu s-a întîmplat nimic grav și că-și pot vedea de treabă. Nemții începură să vorbească din nou, ca mai înainte, despre geruri, despre temperatura din ziua aceea, dar mai ales de cea care va fi mîine, plîngîndu-se de frigul rusesc, cu totul de neîndurat.

Veterinarul se așeză în mașină alături de Aglaia Petrovna și o privi din profil, cu coada ochiului. Ea se gîndea la ale ei și sufla în palme să și le încălzească. În stînga, cîinii se foiau și mîrîiau în despărțitura lor. Era frig și bătea un vînt aspru.

— De unde a apărut drăcoaica asta? întrebă veterinarul.

— A sărit dintr-un avion, îi răspunse *hauptfeldwebel*-ul. Vorbind la figurat, a căzut din cer, cu toate că nu vrea să recunoască.

— Nu e chiar așa de tînără, dar, oricum, nu-i de aruncat!

— E prea slabă! opină *hauptfeldwebel*-ul. Nu e genul meu. Dar pentru trupă merge!

— Și paraşuta? întrebă iar veterinarul.

— N-am găsit-o! răspunse cu un oftat *hauptfeldwebel*-ul. Naiba s-o ia. Lasă că o să spună ea, muierușca, totul, amănunțit. *Obersturmbahnführer*-ul n-are nevoie de corpuri delicte. Dacă ei nu vor să vorbească, la ce-ar mai folosi corpurile delicte? N-am dreptate?

Hauptfeldwebel-ul își potrivi casca pe capul lunguieț, binecuvîntînd capișonul tricotat de lînă de sub cască.

— Dacă nu era invenția asta colosală, ne prăpădeam pe aici! spuse el. Sînt absolut convins.

— Eu nu! replică veterinarul. În general, eu nu sînt convins de nimic. Absolut de nimic!

— Nu sînteți convins nici chiar de faptul că dumneavoastră sînteți dumneavoastră?

— Bineînțeles! exclamă veterinarul. Singurul lucru de care sînt convins e că universul e ireal. Fă-i, te rog, semn șoferului: trebuie să cobor, am ajuns la Ciornîi Iar.

„Ciornîi Iar, se gîndi Aglaia Petrovna. De cînd n-am mai fost pe-aici! Xenia Nicolaevna ar fi fost bucuroasă să mă vadă. Cu siguranță că nu s-ar fi speriat, văzîndu-mă. Aici trebuia să viu. Acum n-am să mai vin aici niciodată. Niciodată!"

Veterinarul coborî. Mașina ieșise din pădure și gonea acum peste cîmp. Un vînt tăios învîrtejea zăpada spulberată și șuiera prin crăpăturile dubei, răzbindu-i pe cei dinăuntru. Nemții își ridicară gulerele. Pînă și cîinii se zgribuliră în despărțitura lor.

„Oare cum s-a întîmplat totul? se întrebă Aglaia Petrovna. Pînă una alta, trebuie să mă gîndesc, să-mi precizez ideile, să mă pregătesc!"

Spunîndu-și aceasta, se apucă din nou — pentru a cîta oară în ziua aceea — să-și analizeze conduita, să-și aducă aminte tot ce s-a întîmplat cu ea din clipa cînd Nikolai Ilici și doi băieți din grupul lor au scos-o la drumul mare și i-au explicat încă o dată, bine și amănunțit, cum și încotro să meargă, unde să cotească și cum să ocolească postul de control german, ca să ajungă la Ciornîi Iar. Nu, nu, totul a fost corect, ea n-a greșit cu nimic, iar dacă a fost luată drept o paraşutistă, aceasta e

numai o confuzie stupidă, o coincidenţă. În afară de asta, acum nu puteau fi lansaţi nici un fel de paraşutişti sau paraşutiste, pentru că ea ar fi ştiut, ei ar fi fost aşteptaţi. De altminteri, n-avea nici un rost să fie lansaţi oameni în pădure, de vreme ce exista un teren potrivit pentru aşa ceva, pe care Moscova îl cunoştea bine...

O confuzie stupidă, cum se întîmplă adesea în război!

Şi cîinele? Poate că n-ar fi trebuit să încerce să sugrume cîinele? Dar orice om s-ar apăra, dacă s-ar vedea atacat pe un drum de pădure de o matahală ca asta! De altfel, probabil că a şi ţipat de frică; nici vorbă că a ţipat!

Dar nu la asta trebuie să se gîndească acum.

Acum trebuie să se gîndească la ceea ce o aşteaptă.

Pe buzele ei bătute de vînt, încă tinere, se ivi un zîmbet scurt, luminîndu-i ochii şi pometii obrajilor, scorojiţi din pricina vîntului rece, se ivi pentru ca o clipă să redevină Aglaia Petrovna Ustimenko de altădată. Zîmbetul se ivi şi dispăru numaidecît, de data asta poate pentru totdeauna.

Nu e, oare, o nerozie să se gîndească la ceea ce o aşteaptă?

Mai înainte, da, o aştepta întotdeauna ceva: o aştepta o luptă la şedinţa biroului comitetului regional de partid, ca atunci cînd a întreprins construirea unei şcoli în pădure pentru copiii tuberculoşi, şi cînd Krinicinîi a ţipat deodată, holbîndu-şi caraghios ochii:

— De unde să-ţi scot eu aceste sute de mii? Lua-ţi-o de aici, tovarăşi, fiindcă simt că o să am îndată o criză de stenocardie. Luaţi-o pe Ustimenko de aici!

O aştepta apoi deschiderea şcolii. În zilele acelea vîntoase de vară zăcea în pat, după o „apendicectomie", cum îi scrisese savantul de Volodea, şi nu avea încă voie să se dea jos, dar i-a telefonat Krinicinîi şi i-a spus:

— Hai, că n-ai să mori! Eşti aşteptată acolo!

S-a dus şi era într-adevăr aşteptată, pentru că toţi ştiau cît luptase şi se zbătuse ea ca să se ridice construcţia asta, cîte a avut de întîmpinat cu creditele, ce şef de lucrări nătărău au nimerit, şi cum preşedintele comisiei speciale a secţiei orăşeneşti de ocrotire a sănătăţii, profesorul Jovtiak, aflînd cu întîrziere de punctul de vedere al lui Krinicinîi, a oprit deodată lucrările.

Era şcoala *ei*, şi toţi din regiune ştiau lucrul acesta, şi însuşi Krinicinîi i-a spus la inaugurare:

— Știi, Aglaia Petrovna, sufletele, noi așteptăm multe de la dumneata. Ne mai certăm uneori, dar părerea generală e că dumneata ești o activistă cu mari potențe.

Firește, a spus *potențe* în mod intenționat, ca nu cumva ea să și-o ia în cap.

Iar acolo în Nord, departe, în mica și liniștita locuință de pe stîncile negre ce se înălțau sus, deasupra golfului care-și schimba necontenit culoarea, o aștepta Rodion Mefodievici, mereu atent la telefon, în timp ce punea masa: aștepta avionul de cursă care întîrzia, își aștepta soția. Aștepta și ea clipa cînd șalupa se va izbi de buștenii smoliți ai cheiului și cînd Rodion, rușinîndu-se de marinarii săi, o va saluta, cu gravitate:

— Bună seara, Aglaia Petrovna.

Aștepta apoi scrisori de la Volodea, furioase și energice și totdeodată de o sinceritate sfioasă. Aștepta întoarcerea lui. Aștepta concediul, cînd pleca împreună cu Rodion pe Marea Neagră, „ca să-și mai încălzească oasele", cum spunea el, iar la sanatoriu aștepta ziua cînd va intra în micul ei cabinet, își va agăța trenciul în cuier și-i va spune Mariei Dmitrievna, secretara:

— Acum, sînt pierdută! Cum am să mă descurc oare în toate astea?

Acasă o bombănea într-una moș Mefodi, care se aciuiase pe lîngă dînsa:

— Aglaiușka, te așteaptă baia!

— Te așteaptă cina!

— Ești așteptată la telefon!

Pe nava lui, plimbîndu-se în voie prin micul salon al comandantului și trăgînd cu plăcere din țigară, Rodion îi spunea:

— Eu sînt convins, Aglaia, că fiecare om trebuie să aștepte pînă în cea din urmă zi a vieții sale ceva ce n-a existat încă în biografia lui, lucrul cel mai uimitor, singurul pentru care s-a și născut de fapt. Ești de acord? Și o avertiza: Ziua aceea va veni neapărat. Neapărat! Și atunci omul va fi supus la o verificare din cele mai severe.

Să fi venit oare ziua aceea?

Însăși clipa trecerii de la lumină la bezna cea veșnică nu e, desigur, mai înspăimîntătoare. Această clipă e învăluită în multă poezie, în muzică, spre a ușura teama firească de moarte. Bineînțeles, e greu de îndurat tot ceea ce precede ultimul punct, acea „verificare severă" de care vorbea Rodion Mefodievici. Nu-i va fi ușor să reziste, să nu se încovoaie, să nu cedeze

acelei forţe care acum, foarte curînd, imediat, se va prăvăli asupră-i cu toată greutatea ei, cu toată viclenia organizată în chip calculat şi bine gîndit, cu mîngîierile, torturile, manifestările de simpatie şi compasiune, bătaia de joc, cu hrana, foamea, căldura de nesuportat şi provocările lor, cu toate acele chinuri pe care Aglaia le ştia bine din spusele oamenilor care au trecut prin ele. Dar le ştia numai din spusele altora, pe cînd acum avea să afle ea însăşi lucruri despre care mai înainte auzise doar.

— Şuşoteşte într-una ! îi suflă *hauptfeldwebel*-ul vecinului său, un pistolar cu mustăcioară neagră. Şuşoteşte şi şuşoteşte la nesfîrşit !

— Se roagă, pesemne ! rîse soldatul.

— Bolşevicii nu se roagă ! răspunse cu seriozitate *hauptfelwebel*-ul. Ei n-au nici un dumnezeu. Din păcate, şi noi ne rugăm prea rar !

Soldatul dădu indiferent din cap. *Hauptfeldwebel*-ul începu să-şi umple cu tutun pipa scurtă şi pe faţa lui se aşternu o expresie de tristeţe. Avea un inel pe degetul inelar şi altul pe degetul mic. Aglaia Petrovna se pomeni mirîndu-se deodată că omul acesta cu mîinile frumoase şi cu faţa serioasă şi expresivă fusese în stare s-o lovească acum cîteva ceasuri, calm şi foarte aferat, cu cizmele, că îi răsucise mîinile şi-i rupsese cu inelele acestea un dinte. Pe urmă îl auzise cîntînd, savurîndu-şi melodia, şi se îngrozise. „Nu e din S.A. şi nici din S.S., îşi spuse ea, deci nu putea să-l silească şi nu l-a silit nimeni să mă bată ; ceea ce înseamnă că aşa e firea lui, că asta-i place lui !"

Se înserа cînd intrară în oraş. Era mai curînd cadavrul unui oraş, sau chiar scheletul unui oraş mort de mult. În timpul cînd comanda operaţiile de evacuare, Aglaia Petrovna nu putuse să-şi dea prea bine seama în ce măsură fusese distrus oraşul ei, oraşul în care şi-a petrecut aproape toată viaţa, şi acum o durea şi îi era teamă să se uite la zidurile înnegrite ale clădirilor bombardate, la strada Prirecinaia, arsă pînă-n temelii, la hotelul cu cinci etaje, mîndria oraşului, din care nu mai rămăsese pur şi simplu nimic, la podul schilodit spre Zarecie...

În faţa maşinii se deschise o poartă. Pistolarii săriră jos în curtea îngheţată, bocănind din cizme şi lăsîndu-se cînd pe un picior, cînd pe altul. Aglaia Petrovna fu coborîtă şi ea. Un portar cu şorţ dinainte curăţa zăpada. Ferestrele clădirii cu

două etaje a gestapoului erau luminate din plin; aici camuflajul era socotit o notă de prost gust. De undeva năvăli un miros de mîncare bună şi săţioasă, şi se auzi o muzică. Doi ofiţeri în capul gol, cu alură de sportivi, în pulovere şi cu mănuşi, îşi ungeau schiurile pe terasa luminată.

— Stai aici! îi spuse Aglaiei Petrovna un furier.

Aglaia Petrovna se postă acolo unde i se ordonase. Furierul se descurca anevoie în ruseşte. O trecu într-un registru mare, bine legat, apoi, separat, pe o fişă, şi apoi pe o altă fişă mai mică. Un alt om, cu un şorţ albastru şi cu mînecuţe de aceeaşi culoare trase peste mînecile vestonului, îi luă amprentele digitale. Iar fotograful, un soldat, o aştepta într-un colţ al camerei mari şi pustii. O rupea şi el puţin pe ruseşte, dar exact numai atît cît avea nevoie la îndeplinirea atribuţiilor lui.

— Stai jos! spuse fotograful, împingînd cu piciorul spre Aglaia Petrovna un taburet.

Aglaia se aşeză. Atunci fotograful îi prinse de gît o tăbliţă cu numărul „R 709-3" şi porunci din nou:

— Atenţie! Din faţă. Nu mişca!

Aparatul ţăcăni scurt.

— Şi acum, din profil. Nu mişca! Apoi ordonă: Ridică-te!

Aglaia Petrovna se retrase într-un colţ al camerei lungi, cu tavanul jos, boltit. Era probabil ora curăţeniei de seară, pentru că mai mulţi soldaţi măturau şi strîngeau lucrurile, vorbind între ei. Erau toţi soldaţi S.S., nazişti aleşi pe sprînceană, şi discutau între ei, aşa cum se şi cuvenea să discute nişte adevăraţi fii ai unui imperiu milenar. Pomeniră de victorioasele armate „Sud" şi „Centru", apoi îl lăudară pe un oarecare Zeitzler, dar cel mai mult îl lăudau pe Rommel-africanul şi apoi pe Ritter von Greim...

— Şi ne mai trebuie femei, îi întrerupse deodată fotograful, strîngîndu-şi trepiedul şi punînd lacătul la dulapul său. Asta neapărat! Ştiţi, nişte femei bine hrănite, bine spălate, un fel de gheişe pentru trupele noastre. Vă daţi seama? Fără porcării. Cuminte, intim, cu vorbe de dragoste, cu o privire dulce, cu puţină muzică de pian, mă rog, ca să imite o atmosferă de dragoste, dar totul făcut curăţel. Iar în fruntea acestei armate auxiliare — un colonel deştept şi talentat, ca Hagenbeck din Hamburg, cu menajeria lui celebră. Animale în stare de libertate.

— Sînt de acord cu dumneata ! îi răspunse un soldat cu nasul mic, ca un bumb. Sînt întru totul de acord cu dumneata...

De emoţie, faţa lui mică şi rotundă se umplu cu broboane de sudoare. Începu să vorbească la rîndul său despre femeile din ţările cucerite. Nu era pentru acte de violenţă, pe el toate acestea îl scîrbeau. Ca şi fotograful, voia o organizare pur germană — adică precizie, claritate, amploare.

— În definitiv, avem dreptul la asta ! exclamă un soldat înalt, cu ochii mari, cu gîtul cărnos şi cu faţa grasă, proaspăt bărbierită. Şi noi, şi fraţii noştri de pe front. Femeia rezolvă multe în viaţa noastră.

— Femeia nu rezolvă nimic ; totul se rezolvă de prietena noastră de viaţă, adică de soţie, interveni un soldat mai în vîrstă. Femeia te distrează, femeia e fără îndoială o parte componentă a armatei operative, dar cea care rezolvă e soţia...

Fu luat peste picior, dimpreună cu soţia lui, despre care ceilalţi ştiau cîte ceva ; ştiau cum „rezolvă" ea acolo, la Danzig. În orice caz, ea rezolva, dar nu în favoarea soţului ei.

— Familia ! rîseră cu hohote soldaţii. Rupp ar face bine să nu mai vorbească de fericirea lui familială. Dacă e vorba de aşa ceva, detaşamentele astea volante de doamne drăguţe sînt necesare tocmai pentru ca soldatul reichului să nu se mai gîndească la familie, să fie fericit cu ziua de azi şi nu cu speranţa într-o permisie. Femeia ! Lasă că ne cunoaştem noi prietenele astea cu dragostea lor pînă la moarte...

Şi, fără să ţină cîtuşi de puţin seama de Aglaia Petrovna, soldaţii se încinseră la vorbă despre femei, lăudîndu-se care mai de care cu izbînzile lor din multe ţări ale lumii. Gesturile lor indecente şi sensul direct al cuvintelor pe care le rosteau nu-i răneau auzul, dar Aglaia Petrovna simţea o repulsie tot mai mare cînd se gîndea că toate acestea nu le spun nişte oameni pur şi simplu murdari, nişte huligani, o şleahtă de beţivi, ci că prin ei vorbeşte un sistem, o orînduire de stat, „viitorul", cum le place lor să creadă, şi că în vorbele lor se oglindeşte „moralitatea" lor.

Şeful lor se afla şi el acolo, fumînd o mică ţigară de foi. Pe peretele văruit cu alb se mişcau prin faţa Aglaiei Petrovna umbrele soldaţilor, care făceau curăţenie, şi ea îşi întoarse capul de la aceste umbre. Aproape de ea, radioul cînta fără întrerupere marşuri dure, sacadate. Nu putea, îi era de-a dreptul insuportabil să creadă că toate acestea se petrec în Rusia, sub cerul Rusiei, că în jur se întind cîmpiile şi pădurile Rusiei,

orașele mici din raion, atît de dragi ei, sovhozurile, satele și colhozurile în care a poposit adesea și unde a lucrat multă vreme, și că acum, azi sau mîine, sau poimîine, ea va fi ucisă numai pentru că nu li se va supune niciodată acestor bandiți mărginiți, în vestoane scurte verzi-cenușii, așa cum nu li se va supune nici țara aceasta mare, din care face parte, din care e o părticică și ea, Aglaia Petrovna Ustimenko...

— Eh, ce mai! oftă ea și se lipi cu spatele de perete, ca să aţipească un pic, barem cît mai are răgazul s-o facă.

Putea să aţipească în voie, deoarece se părea că fusese dată pentru o vreme uitării. Adormi chiar numaidecît, cufundîndu-se într-un somn adînc, istovită de această zi îngrozitoare.

Cît dormi ea, treburile își urmară cursul lor, așa cum era statornicit în această instituție. *Frau* Miesel, din serviciul auxiliar, pe care înșiși oamenii din gestapo au poreclit-o, nu se știe de ce, „Moarte de Cîine", își puse două perechi de ochelari și se „ocupă" de actele Aglaiei Petrovna. Un aparat special, portativ, foarte comod pentru a fi folosit chiar și în condiții de campanie, confirmă autenticitatea *ausweiss*-ului, adică a buletinului de identitate al persoanei reținute. Buletinul de identitate era într-adevăr autentic, numai că fotografia de pe el era alta, dar aparatul nu era „instruit" în această direcție, așa că Moarte de Cîine, răsucindu-se pe scaunul ei turnant, bătu repede la o mică mașină de scris o notă corespunzătoare în sens pozitiv. Apoi, călcînd ușor cu picioarele ei uriașe vîrîte în pantofi de pîslă, *frau* Miesel se strecură de-a lungul rafturilor unde se afla cartoteca gestapoului din grupul „Z", și unde Moarte de Cîine avea cinstea să lucreze cu tot devotamentul de care era în stare. Molfăind din buzele ei mari și moi, Moarte de Cîine trase din raftul al doilea un dosar cafeniu cu eticheta „Activul P.C. (b) al U.R.S.S. regiune-oraș (femei)", scoase de-acolo niște plicuri din hîrtie pînzată verzi-cenușii prevăzute cu etichete — „brunete", „blonde", „șatene" — și, după ce stătu o clipă pe gînduri, deschise plicul cu eticheta „brunete". Aici se aflau fotografii strînse mai ales din ziarul *Uncianski Raboci*, bine-înțeles retușate și mărite.

Fotografiile Aglaiei Petrovna făcute puțin mai înainte stăteau încă umede pe un pupitru special, sub lumina puternică și domoală a unor becuri mate. Molfăind mereu din buze — așa-i era obiceiul cînd lucra — *frau* Miesel găsi destul de lesne în plicul cu „brunete" fotografia unei femei cu ochii puțin oblici, cu pomeții obrajilor proeminenți, cu cozile strînse pe

creştetul capului într-o cunună, avînd această explicaţie lungă : „Ustimenko Aglaia Petrovna, n. martie 1902, satul Kamenka, jud. Unciansk, membră a P.C. (b) al U.R.S.S. din aprilie 1918, ultima funcţie : şefa secţiunii regionale de învăţămînt, membră a biroului comitetului regional al P.C. (b) al U.R.S.S., văduvă de cekist, căsătorită cu Stepanov R. M., căpitan de marină, populară, cunoscută, periculoasă ca organizator, n-a avut divergenţe cu aşa-zisa «linie generală», nu a fost sancţionată. Studii superioare şi studii speciale de partid. În prezent se află probabil în ilegalitate."

Deasupra fotografiei era indicat cifrul : „Gr.-I".

Aceasta însemna că, după identificare şi după ce se vor obţine de la ea informaţiile ce-i vor putea fi stoarse, să fie lichidată în secret.

După ce aruncă în gura-i fără fund o bomboană rotundă de mentă, Moarte de Cîine se urcă din nou pe scaunul ei turnant, legă documentele în dosar cu un perforator automat prevăzut cu şiret portativ şi el, înnodă capetele şiretului, aplică pe nod o pecete de ceară roşie cu svastică şi cu litera „Z", îşi puse în ordine coafura de culoarea paielor de anul trecut şi încuind cu două chei arhiva criminalistică, porni pe coridor spre camera 6, unde lucra *sturmbahnführer*-ul Wentzlow, transferat de curînd aici, pentru nu se ştie ce strengărie, din aleea Szucha din Varşovia, de la faimosul gestapo de-acolo. German din Ţările Baltice, Wentzlow era un adevărat poliglot : cunoştea poloneza, rusa, ucraineana, vorbea ceheşte ca un ceh, parizienii îl socoteau provensal, britanicii îl luau drept un englez din Yorkshire. La douăzeci şi şase de ani a fost angajat de Himmler, la douăzeci şi opt de ani avea legitimaţie „P.K.", ceea ce înseamnă „Gestapo înăuntrul gestapoului, sau imputernicit personal al lui Himmler". Potrivit unor zvonuri care circulau la Varşovia nişte briliante i-au stricat însă cariera, iar legitimaţia „P.K." i-a fost luată fără a i se arăta motivele. Acum trebuia să recupereze punctele pierdute în acest joc mare. Aici putea, evident, să se desfăşoare din plin.

Moarte de Cîine, care se îndrăgostise de *sturmbahnführer*-ul Wentzlow, îi duse anume lui acest „caz frumos şi nobil", cum i se părea dînsei.

— Intră ! răspunse din cameră Wentzlow.

În cabinetul lui perora *standartenführer*-ul von Zanke în persoană, aşa că Moarte de Cîine încremeni cu dosarul ei în cadrul uşii. Discuţia începuse, se pare, mai demult. În ochii

răi ai lui Wentzlow stăruia o expresie de cumplită plictiseală, dar fața lui albă arăta o atenție politicoasă și chiar caldă.

— Providența va ajuta gîndirea noastră germană, urmă pe un ton patetic von Zanke, salutînd-o cu un semn din cap pe *frau* Miesel, va ajuta raţiunea noastră lucidă, va ajuta caracterul nostru național în măreața lui misiune. Dar asta numai într-un singur caz. Dacă...

— Dacă ? repetă cu un aer plin de atenție Wentzlow.

— Dacă vom avea peste tot spatele frontului docil, absolut sigur, pe vechi liniștit. Pentru că spatele frontului înseamnă întotdeauna comunicații spre ce ?

— Spre ce ? repetă Wentzlow, iritat de tonul didactic al interlocutorului său, dar păstrînd o voce afabilă.

— Spre înfăptuiri, băiatule, spre înfăptuiri ! exclamă von Zanke. Abia de-acum înainte ne așteaptă înfăptuirile. Rîse discret, subțiindu-și buzele : Ai fost în India ?

— Nu.

— Dar în China ?

— Nu.

— Nici în Egipt.

— Nu.

— Va trebui să-ți îmbunătățești cunoștințele în materie de limbi. După ce va fi înfăptuită supunerea statului bolșevic, drumul nostru va duce într-acolo, spre țările acelea fabulos de bogate, ba și mai departe. Să nu uităm însă că și aceste spații intră în obiectivul comunismului, el le păzește. Trebuie să înțelegem că atîta vreme cît nu vom fi terminat cu ei, avem mîinile legate. Visul nostru rămîne nedesăvîrșit pînă nu vom face din cîmpiile și pădurile Rusiei căi de comunicații pe veci sigure, docile. Restul nu ne privește pe noi doi. Un conducător priceput pus în fruntea acestui district, un *kreislandwirth* talentat va asigura națiunii produsele alimentare de trebuință. Vom avea și materii prime. Femeile germane nu refuză să nască, așa că vom avea cu regularitate, an de an, efective noi pentru armată, aviație și flotă. Asta, firește, în funcție de frecvența cu care soldații noștri își vor putea vizita soțiile. Pentru noi, problema o prezintă comunicațiile.

Sprijinindu-se în baston, se întoarse brusc spre Moarte de Cîine și o întrebă, punîndu-și degetul uscățiv pe dosarul pe care femeia îl ținea lipit de șoldul ei slăbănog :

— Asta ce e ?

Frau Miesel raportă scurt, precis şi încet, căci colonelul nu putea suferi „atacul gîtlejurilor", cum se exprima el. Pînă şi intonaţiile din glasul oamenilor îl iritau.

— Dreptatea nu are nevoie de muzică, spunea el şi nimeni nu pricepea ce voia să spună cu asta.

— De această chestiune să se ocupe Wentzlow, hotărî von Zanke, ieşind. E de domeniul lui. Dar trebuie să arăm mai adînc; da, băiatule, mai adînc. Să nu uităm că de spînzurat vom avea destul timp să spînzurăm.

Lăsîndu-se cu toată greutatea în bastonul său, mai mult decît s-ar fi cuvenit în cazul unei răni vechi şi cu totul uşoare, colonelul ieşi. Wentzlow aşteptă să se închidă uşa în urma „bătrînului", apoi o întrebă printre dinţi pe Moarte de Cîine, clocotind de furie:

— Cine te-a pus să-mi aduci dosarul ăsta împuţit? De ce naiba îţi vîri nasul unde nu-ţi fierbe oala? Ai auzit: să arăm mai adînc! Asta înseamnă că trebuie să obţin informaţii de la blestemata de rusoaică. Dar ce-aş putea eu să scot de la ea, cînd o ştiu cine-mi este? Ce? Să mai cînte o dată *Internaţionala* înainte de a fi spînzurată? Auzi, căi de comunicaţii!

Era turbat. Moarte de Cîine şi pălăvrăgelile idioate ale lui von Zanke făcuseră să i se urce sîngele la cap. Ustimenko! Uite, de-alde ăştia comandă căile de comunicaţii „liniştite, tăcute şi docile". Şi cînd te gîndeşti că războiul de partizani abia a început...

— Şterge-o! urlă Wentzlow, pierzîndu-şi stăpînirea de sine. Şi să nu te mai bagi unde nu-ţi fierbe oala! Dumneata ocupă-te de ce ai învăţat: criminalistica; în rest ne descurcăm noi şi fără ajutorul dumitale.

Încercînd să zîmbească galeş, Moarte de Cîine se retrase de-a-ndăratelea şi închise încetişor uşa în urma ei. În liniştea care se lăsă, Wentzlow auzi vuietul motoarelor unei escadrile. Era un grup de bombardiere care zburau spre est. De cîteva ori pe zi asculta vuietul acesta uniform, calm şi grav, cînd ele zburau în direcţia aceea, şi tot de atîtea ori îşi aprindea o ţigară, cînd percepea ritmul schimbat şi vuietul lor oarecum neregulat, atunci cînd se întorceau din misiune.

— Următorul! îi ordonă ofiţerului de serviciu. Cine mai e acolo?

— O rusoaică, membră de partid, raportă, pocnindu-şi călcîiele, *obersturmführer*-ul Zollinger, Bonomul, cum i se spunea,

nu fără stimă, în grupul „Z". Domnul *standartenführer* v-a repartizat cazul dumneavoastră...

Zollinger îşi pocni din nou călcîiele.

— Bine. Peste zece minute ! zise Wentzlow, răsuflînd adînc. Mi se pare că încep să obosesc, bătrîne.

În grupul „Z", toată lumea căuta să se dea bine pe lîngă Zollinger, şi asta din pricină că Bonomul avea o legitimaţie cu scoarţe de atlaz de la „Gestapo înăuntrul gestapoului", fapt care-i atrăgea prietenia celor din jurul său. El împuşca întotdeauna un om cu sînge rece. Bonomul acesta vesel şi politicos era favoritul binecunoscutului Eichmann, specialist în „problemele evreieşti". În grupul „Z", Bonomul, care era în ziua aceea ofiţer de serviciu, se ocupa şi el de evrei. În competinţa lui intrau de asemenea şi anchetele întreprinse în rîndul trupelor S.S. şi S.D. De curînd, el l-a scos de acolo pe un palavragiu cu idei personale, un oarecare Kaspar Krüger, şi s-a oferit să-l împuşte el însuşi, cu toate că pînă atunci se duceau împreună la vînătoare şi treceau drept buni prieteni. Tot Bonomul l-a împuşcat şi pe locotenentul acela speriat, care l-a lăsat pe doctorul Hummel să fugă la partizanii lui Lbov. S-a dus cu motocicleta la Uncia, l-a scos pe locotenentul care era complet desfiinţat în faţa frontului şi, „în numele Germaniei Mari", şi-a descărcat revolverul în faţa lui verde, deja moartă, apoi a strigat „*heil* Hitler" şi a plecat, vesel ca întotdeauna, acest bun fiu al bătrînilor săi părinţi, acest frate duios şi adevărat nazist.

După ce ieşi Zollinger, Wentzlow scoase din sertarul biroului o fiolă, îi rupse vîrful cu degetele sale albe şi supse cafeina din ea. Asta îi menţinea moralul mai bine decît ţigările. Pe urmă îşi dezbrăcă vestonul negru, pe care şi-l făcuse încă la Paris, cu un cap de mort pe mînecă şi cu două frunze de stejar la guler, cu un singur epolet moale pe umărul drept, şi, rămas numai într-un pulover subţire şi pufos, îşi îndreptă părul. Cafeina îi limpezi capul şi-i făcu inima să-i bată mai cu putere.

„Totuşi, nu-mi place de loc bărbia mea ! reflectă Wentzlow, uitîndu-se în oglindă. E teşită ! Pînă şi Moarte de Cîine are o bărbie superbă, fără a mai vorbi de şef. Aşa moale cum e, îmi ştirbeşte din prestanţă..."

În uşă se auzi o bătale.

— Da ! strigă Wentzlow.

Stătea la biroul său, cînd fu introdusă femeia.

— Stai jos ! îi porunci *sturmbahnführer*-ul.

Aglaia Petrovna se așează. Mișcîndu-și mereu sprînceana stîngă, Wentzlow îi examină cu atenție fața, buzele tinere, bătute de vînt, ochii severi, larg deschiși și parcă, nu știu cum, ascunși de raza privirii lui sub o pavăză nevăzută. Asemenea fețe îl făceau totdeauna să-și piardă somnul și pofta de mîncare, să i se zdruncine conștiința puterii și a superiorității, să nu mai fie sigur pe cunoștințele sale în materie de suflete omenești.

„Căi de comunicații! se gîndi înciudat. Expresia aceasta îl irita tot mai mult. Cîmpiile tăcute ale Rusiei... Naiba m-a pus să învăț limba asta!"

— Feodorova, Valentina Andreevna? întrebă Wentzlow.

— Feodorova, Valentina Andreevna! repetă Aglaia Petrovna, calm, pe un ton lipsit de slugărnicie.

„O fi vreun trădător?" se gîndi ea, dar numaidecît își dădu seama că era neamț, deși anchetatorul vorbea ruseşte destul de cursiv. Pronunția lui avea totuși ceva străin, ceva ca de papagal; oamenii nu vorbesc așa în limba lor maternă.

— Feodorova! Foarte bine! spuse Wentzlow și se lăsă pe speteaza scaunului, citind o hîrtie cu pajură și svastică la colț.

Aglaia Petrovna putea acum să-l studieze mai îndeaproape pe anchetatorul ei.

Părul lui, de culoarea secarei în pîrg, dat pe spate și bine lins, începuse să se rărească, dezgolindu-i fruntea mare și netedă. Cu ochii albaștri scînteietori, umbriți de niște gene dese, cu sprîncenele subțiri, probabil depilate, cu gura moale, puțin strîmbă, și cu bărbia teșită — astfel arăta anchetatorul cu care ea avea să dea o luptă pe viață și pe moarte. În cameră, pe unul din pereți atîrna un portret al lui Hitler, cu un copil în brațe. Führerul era fotografiat în picioare, în veston și cu chipiu în cap. La picioarele lui, vîrîte în niște cizme lucioase cu carîmbi joși, stătea întins un cățeluș. Pe alt perete atîrna un portret al lui Himmler. Peretele din stînga era acoperit cu o perdea verde, prinsă cu inele pe un șnur.

— Ei! rosti Wentzlow, după ce răsfoi tot cuprinsul „dosarului". Ai să mărturisești imediat totul, ușurîndu-ți în felul acesta vina indiscutabilă, sau ai să minți fără rost și cu asta ai să-ți amîni punerea în libertate? Cum dorești să te comporți?

Aglaia Petrovna nu-i răspunse.

— Fumezi?

— Nu, nu fumez.

— Vrei să bei, să mănînci ceva? Vrei să te odihneşti, să dormi? Vrei un medic, ai nevoie de asistenţă medicală calificată? Sper că n-ai avut de suferit de pe urma saltului din avion?

— Eu n-am sărit din avion.

— Ba ai sărit! replică pe un ton obosit anchetatorul. Ai sărit! Iată fotografia dumitale în momentul cînd ai venit în contact cu pămîntul; iată alta cînd erai încă în aer...

Îi arătă două fotografii false aflate în dosarul ei. Astfel de fotografii erau trimise de Himmler, de la Berlin, în diverse variante. Aglaiei Petrovna îi veni să rîdă, dar se mulţumi să zîmbească uşor.

— Dumneata eşti o femeie rezonabilă, spuse anchetatorul. Ce rost are să te ţii de fleacuri? Îţi dai seama, desigur — sînt convins de asta — că ai pierdut partida şi că orice rezistenţă nu va folosi la nimic. Dacă nu azi, mîine, dacă nu mîine, poimîine totul se va sfîrşi. Aşa că n-are nici un rost să ne mai chinuim amîndoi aici.

„Nu e prost, gîndi, stăpînă pe sine, Aglaia Petrovna. Dar e limpede că la mijloc e o confuzie. Mă iau drept o paraşutistă. Poate ca asta să fie în favoarea mea."

Nu-i răspunse nici de data aceasta, uitîndu-se cu o privire dreaptă şi fermă în ochii lui. Inima îi bătea uniform. De cîte ori nu-şi imaginase ea clipele acestea în răstimpul acela de jumătate de an! Şi iată că momentul a sosit. De fapt, lor le era de ajuns să afle de la ea un singur lucru — parola pe care trebuia s-o folosească ea însăşi la Ciornîi Iar: „N-aţi dori să daţi un purcel pe un cupon de boston?" Şi atunci...

Dar acest „atunci" nu va veni; asta e, domnule anchetator al gestapoului! Nu veţi pune mîna pe explozibilul care a rămas la Ciornîi Iar, astfel că trenurile voastre au să deraieze mai departe, muniţiile din trenuri au să sară în aer, benzina o să ardă, iar în vagoanele strivite ca nişte cutii de conserve ocupanţii vor muri cu sutele...

„N-aţi dori să daţi un purcel pe un cupon de boston?"

Ce simplă e întrebarea asta şi totuşi cu neputinţă de aflat!

E aşa de simplă, nu, Rodion? Nu-i aşa că-i simplă, Volodea? Dar nu e chip de aflat! Şi n-o s-o afle nimeni dintr-ai lor!

„La început am să mă prefac că o iau drept paraşutistă, se gîndea Wentzlow. Asta îi va da mai multă siguranţă. Ca paraşutistă, am să-i vorbesc despre desanturile noastre. Asta

are efect asupra imaginației. Ce știe ea, fălcoasa asta, acolo, în pădurile ei?"

— N-ai hotărît nimic? se informă el cu un accent politicos.

— N-am ce să hotărăsc! răspunse ea.

— Atunci am să-mi permit să-ți prezint un peisaj destul de grandios.

Zicînd aceasta, Wentzlow luă o baghetă, se apropie de peretele din stînga, trase perdeaua și răsuci un comutator. În fața lor apăru o hartă uriașă a Europei, în care erau înfipte o mulțime de steguleție cu svastică.

— Ce ai de zis?

Aglaia Petrovna rămase tăcută, dar Wentzlow surprinse impresia pe care harta o făcu asupra ei. De altminteri, el le spunea de mult colegilor săi că astfel de manevre psihologice produc, de regulă, efect asupra oamenilor cu oarecare facultăți intelectuale.

— Pe o hartă se vede întotdeauna mai bine mersul istoriei! zise el, zîmbind ușor. De altfel, aș vrea să-ți spun cîte ceva despre trupele noastre de parașutiști, ca unei specialiste, ca să zic așa...

Și Wentzlow începu să-i vorbească Aglaiei Petrovna cu o voce de conferențiar, folosind uneori cuvinte din alte limbi slave, dar corectîndu-se numaidecît și nu fără eleganță. Îi explică astfel ce sînt adevăratele unități de parașutiști — nu parașutarea unei duzini de oameni curajoși și pătrunși de ideologia lor (indiscutabil), ci unități de desant adevărate, ca de pildă trupele generalului Studet, care au acționat în timpul operației „Weserübung", sau acelea care au fost parașutate în Corint, ori în Creta.

Îi dezvălui apoi cu o voce rece și dură numărul planoarelor, al avioanelor Ju-88 și Ju-52, îi vorbi despre uriașele containere cu armament și muniții și despre „bombele umane" cu amortizoare, cu ajutorul cărora pot fi lansate grupuri întregi de diversioniști pentru îndeplinirea unei misiuni, după care oamenii se vîră iarăși în bomba lor, iar un avion ancorează bomba și o duce acasă, în Germania cea bună, cea dragă, cea veselă și puternică.

„Pumnul german, forța Germaniei, geniul german, bunul simț german", erau expresii pe care Aglaia Petrovna le auzea la fiecare frază. Ofițerul îi înșira și armatele. Foarte multe armate, foarte multe divizii și corpuri de armată, și tot felul de detașamente și grupuri cu destinație specială, grupuri mobile

şi cîte altele, dar toate acestea pe ea o interesau prea puţin acum.

Aproape fără să-l asculte, Aglaia Petrovna se pregătea.

Toate acestea, el nu le spunea degeaba, desigur. Dintr-o clipă în alta trebuia să se producă, fără doar şi poate, ceva foarte important. Şi se şi produse, într-adevăr.

— Dumneata nu mai ai nici o speranţă, spuse Wentzlow, strîngînd obosit din ochi. Absolut nici o speranţă. Vrei să vorbeşti?

— Nu! răspunse ea încordată. N-am ce să vorbesc.

— Poate îmi spui totuşi cîte ceva, madam Ustimenko Aglaia Petrovna? întrebă neamţul încet şi foarte calm. Ceva? Pentru început? Numai puţin.

— Nu vă înţeleg, îi răspunse Aglaia Petrovna cu puţină întîrziere. Eu mă numesc Feodorova...

— O Feodorova oarecare, da? rîse Wentzlow. O, nu, dumneata nu eşti Feodorova...

— Feodorova!

— Dumneata te numeşti Ustimenko şi eşti comunistă...

— Mă numesc Feodorova!

Anchetatorul se aplecă uşor înainte.

— Ustimenko!

— Nu!

Acum vorbeau amîndoi foarte repede, întrerupîndu-se reciproc, şi replicile acestea începură să semene deodată cu un joc înspăimîntător.

— Ustimenko!

— Ba nu! Feodorova, Feodorova, Feodorova!

În clipa aceea, el o lovi cu bagheta peste faţă, cu atîta putere, încît o umplu numaidecît de sînge. Mînuia bagheta ca o cravaşă, lovind-o peste obraji, peste cap, peste umeri, peste mîinile cu care încerca să-şi acopere faţa, pînă în clipa cînd femeia izbuti să scape de sub ploaia de lovituri şi să sară în picioare. Dar abia apucă de pe masă *presse-papier*-ul, că şi văzu îndreptată asupră-i ţeava unui pistol şi auzi o voce înfundată, venind parcă de sub apă.

— Pune-l la loc, că te-mpuşc!

Presse-papier-ul căzu jos. Nu-l puse pe birou, ci-l scăpă, deoarece nu mai putea să ţină nimic cu degetele strivite de loviturile baghetei.

Wentzlow îi vătămase pare-se auzul, pentru că acum aproape că nu mai înţelegea ce-i spunea el. Anchetatorul striga

ceva, iar ea își ștergea sîngele cu palmele și își dădea silința să nu se prăbușească. Apoi se făcu o liniște desăvîrșită. În liniștea aceasta, doi soldați cu cărări identice în păr o așezară pe un taburet în mijlocul camerei ; unul din ei îi deschise gura, iar celălalt îi vărsă ceva în gură și ea înghiți. Anchetatorul umbla prin cameră dintr-un colț în altul. „Ce-ar fi să-l omor ?“ își zise Aglaia Petrovna. Bărbatul mergea cu pași măsurați, fumînd și apăsînd cu putere pe tocuri. „Trebuie ucis !“ își zise ea din nou.

— Vorbește-mi despre organizația voastră ilegală ! îi ordonă anchetatorul, oprindu-se în fața ei la o anumită distanță.

— Nu ! răspunse ea cu gura zdrobită. Nu există nici o organizație ilegală.

— Ai venit de-acolo ?

— Nu !

— Cine mai e acolo, în pădure, cu voi ?

Aglaia Petrovna lăsă întrebarea fără răspuns.

— Ai un loc de întîlnire ? Ai fost trimisă, desigur, ca să stabilești legătura.

— Nu.

— Unde trebuia să te prezinți ?

Aglaia Petrovna nu-i răspunse. Ce rost avea să-i răspundă ? De ce să-i răspundă ? Cu cît se va sfîrși totul mai repede, cu atît va fi mai bine.

— Dacă ai să-mi răspunzi la întrebări, spuse cu blîndețe anchetatorul, totul o să fie foarte bine pentru dumneata. Înțeleg sentimentele de care ești animată, dumneata ești un soldat și ai o datorie de îndeplinit. Dar și eu sînt soldat și trebuie să-mi fac și eu datoria. În cazul de față, eu sînt învingătorul și nu pot comite greșeala ca soldații mei să moară din pricina partizanilor dumitale, într-o epocă în care orice om cunoaște normele și principiile de drept privitoare la războiul de partizani, elaborate încă în 1907 la Conferința de la Haga. Dumneata le cunoști ?

Aglaia Petrovna rămase tăcută, ștergîndu-se de sînge și încercînd să-și revină. Probabil că o lovise nu numai cu bagheta, ci și cu *presse-papier*-ul, fiindcă o durea îngrozitor umărul, ca și cum ar fi avut acolo a fractură.

— Potrivit principiilor convenției, urmă Wentzlow, se admite ca populația unei țări sau o parte din trupele ei să opună rezistență inamicului, dar numai înainte ca țara să fi fost ocupată de trupele inamice și nicidecum după ocuparea ei. În con-

secință, războiul de partizani pe care-l duceți voi împotriva noastră contravine dreptului internațional.

— Nu mai spune? făcu mirată Aglaia Petrovna. Nu mi-aș fi închipuit una ca asta, pentru nimic în lume!

Wentzlow își strivi țigara în scrumieră. Efectul cafeinei se pierdea și acum se simțea din nou obosit.

— Nu te sfătuiesc să glumești! spuse *sturmbahnführer*-ul.

— Nu glumesc de loc.

— Mai am o mică observație de făcut, urmă el. Voi sînteți cu totul în afara legii și pentru faptul că dreptul militar internațional cere ca partizanii să respecte regulile generale ale luptei armate. Astfel, de exemplu, voi, partizanii, sînteți obligați să purtați o anumită uniformă sau anumite semne distinctive, care să poată fi văzute de departe. Convenția de la Haga interzice camuflarea armelor...

Se pare că spunea toate acestea în mod foarte serios. Aglaia Petrovna zîmbi, ștergîndu-și sîngele de pe obraz. Nu-și dădea prea bine seama ce se întîmplă cu ea, totuși ceea ce spunea el era caraghios, așa cum era caraghios Adolf Hitler ținînd un copil în brațe, așa cum era caraghios Himmler „cel bun la suflet". Tot atît de caraghioasă era și indignarea acestui anchetator în pulover galben.

— Ce e? o întrebă el speriat. Ce e? De ce rîzi?

Aglaia Petrovna nu răspunse.

— Bine! Facem o pauză, spuse Wentzlow. Îți dau timp să reflectezi.

Și se întoarse către lavaboul alb, își suflecă mînecile puloverului și începu să se spele pe mîini, ca un medic de dispensar.

În cameră intră un soldat cu un pistol automat atîrnat de gît și se postă în spatele ei. Aglaia Petrovna întoarse fața să-l vadă. Soldatul stătea cu casca pe cap, cu urechile clăpăuge, cu o privire tîmpă în ochii-i mici și grei, ca de plumb. Wentzlow se dădu cu lavandă franțuzească, își aprinse o țigară la flacăra brichetei, își puse vestonul negru cu cap de mort și, săltîndu-și bărbia teșită, ieși.

Soldatul își suflă nasul cu zgomot și oftă adînc.

Aglaia Petrovna stătea nemișcată, cu mîinile căzute de-a lungul trupului, fără să se gîndească la nimic.

— Biet *frau*! murmură soldatul.

Asta era misiunea lui Wolfgang Puschman. Știa și el cîteva vorbe rusești și spera să prindă cu ele pe cineva în undiță,

smulgîndu-i ceva mărturisiri. Ştia să spună „biata fetiţ", „bietul baiat", „biata femeie", „bietul batrin", „biata batrina", „bietul zoldat", şi mai ştia să spună Stalin — bun, Hitler — rău. Dar nu s-a lăsat încă nimeni prins de momeala asta mizerabilă.

Puschman oftă din nou adînc. „N-ai noroc, Wolfgang ! se gîndi mîhnit. O să se sfîrşească războiul şi tot n-ai să te vezi caporal."

Trecură aşa zece minute, un sfert de ceas, trecu o jumătate de oră. Apoi gîndurile Aglaiei Petrovna începură să se limpezească. Văzu din nou camera, biroul cu picioarele sculptate în formă de labe de grifon, lampa din metal strălucitor, îl văzu pe Hitler. Apoi observă sub cristalul de pe biroul anchetatorului o fotografie mare, înfăţişînd un băieţaş cu picioarele lungi, în pantalonaşi scurţi cu bretele, jucîndu-se în nisip. „E fiul lui, îşi zise Aglaia Petrovna. Ciudat ! Ce-i trebuie lui un fiu ?"

Asta-i tot !

— Te interogăm de peste cincizeci de ore fără întrerupere, spuse Wentzlow. Trebuie să te gîndeşti că forţele omului au şi ele o limită. E stupid să mori la vîrsta dumitale, aşa, degeaba, numai pentru că la un moment dat inima îţi va înceta să mai bată. Nu ?

Vocea anchetatorului i se părea că vine dintr-o semiobscuritate catifelată. S-ar fi zis că vorbea singur cu sine într-o altă lume, o lume răcoroasă şi care nu te orbea. Străină de lumea aceea, ea se lupta cu lumina, cu lumina asta blestemată, arzătoare, sonoră, cu lumina asta care pătrundea înăuntrul ei, îi usca pielea şi-i storcea lacrimi.

— Ei ?

Rămase tăcută. Schimbîndu-se unul pe altul, anchetatorii vorbeau fiecare cu el însuşi. Aglaia Petrovna nu mai scotea nici un cuvînt. Reflectorul care stătea în faţa ei, pe un taburet, avea un diametru de cel puţin o jumătate de metru. Filamentul încins sîsîia încet şi monoton. Parcă ar fi spus : „S-o încălzim binişor pe doamna asta tăcută".

Alături se afla un ulcior cu apă. Era de ajuns să întindă mîna şi să bea. A băut o dată, dar apa era amară şi sărată. Asta se numea „împrospătare".

— De fapt, mi-e milă de dumneata, vorbi Wentzlow pe un ton prietenos, fumîndu-şi ţigara. N-ai încă patruzeci de ani,

nu? Răspunde-ne sincer la toate întrebările, ajută-ne ca un om ataşat nouă, şi noi nu numai că o să te punem în libertate, dar o să te transportăm în Franţa, în acel oraş minunat care este Parisul şi despre care cred că ai citit. Vei duce o viaţă tihnită, frumoasă şi elegantă. Vei apărea acolo aureolată de o legendă. Ştii ce înseamnă o „legendă" bine ticluită? Înseamnă o serie de acte puse în ordine de cele mai bune capete din instituţia noastră, acte sistematizate, care definesc în ultimă instanţă caracterul individului respectiv. Noi îţi vom da posibilitatea să pătrunzi într-un anumit mediu, ca rusoaică, ca o partizană roşie, ca o eroină evadată dintr-un lagăr de-al nostru. Te vom pune în legătură cu mişcarea de Rezistenţă. E o muncă interesantă, încordată, palpitantă. Iar atunci cînd lumea va fi fost reorganizată, nu-ţi vom uita meritele. Pricepi, Ustimenko?

— Ticălosule! scrîşni abia auzit, cu buzele arse, Aglaia Petrovna.

— Ce-ai zis? întrebă el cu o licărire de speranţă.

— Ticălosule! repetă ea cu un glas obosit.

Wentzlow se uita de departe la faţa ei fină, care părea că arde în lumina reflectorului, cu pomeţii obrajilor proeminenţi, cu ochii puţin oblici înspre tîmple, cu părul negru, tuns scurt, lipit de frunte.

Pierduse şi de data asta!

E cert că ea nu e Feodorova, ci Ustimenko. Dar nu vrea să recunoască. Şi chiar dacă va recunoaşte că numele ei adevărat e Ustimenko, mai departe tot nu se va putea face nimic. El a venit aici de curînd, dar ştie multe. A scotocit arhivele şi are simţul ascuţit. Cel mai simplu ar fi, desigur, s-o spînzure. Dar asta nu va aduce pe căile acelea de comunicaţii liniştea binecuvîntată de care e însetat bătrînul idiot von Zanke. Zi de zi, lună de lună, aproape fără să doarmă şi fără să se odihnească, ei încearcă să facă ordine pe aceste căi de comunicaţii. Dar ordine nu există. Spînzură oamenii şi-i împuşcă, îi torturează şi le dau foc, distrug sate întregi, caută să-i măgulească şi să-i îmbuneze pe locuitori, se prefac blînzi şi binevoitori, apoi dau din nou foc şi torturează, dar ordine tot nu se poate face. Obkom-uri întregi ale partidului lor bolşevic trec în ilegalitate şi teritoriile deja cucerite se transformă în regiuni de luptă. Noţiunile „front" şi „spatele frontului" nu mai există, şi asta nu pentru că intervine aviaţia, ci pentru că în orice sector de pe teritoriul cucerit se poate angaja o luptă corp la corp, pentru că nu mai e nici o garanţie că un general-colo-

nel, un feldmareşal, un gauleiter, o personalitate politică dintre cele mai valoroase, mai importante şi mai bine păzite n-ar putea fi ucisă în cabinetul său, în dormitor sau în sufragerie. Noţiunile de front şi spatele frontului se suprapun, pentru că trenurile deraiază cu încărcături militare şi cu soldaţi, pentru că podurile sar în aer „singure", pentru că benzina de pe aerodromuri ia foc din cauze necunoscute, pentru că dispar mereu santinelele, ofiţerii, amantele funcţionarilor militari, pentru că „le arde pămîntul sub picioare", cum scriu comuniştii în ziarele lor.

Căi de comunicaţii liniştite!

Calmul cîmpiilor ruseşti!

Drumul spre India şi China, drumul spre Tibet...

Idioţii dracului!

Wentzlow aprinse lampa de pe birou, deschise „dosarul Ustimenko A. P." şi frunzări domol, trăgînd tacticos din ţigară, cele cîteva note informative despre unii oameni care o cunoşteau bine pe Ustimenko A. P. din relaţiile de serviciu, note pe care le confecţionase în cursul zilei Moarte de Cîine. Aceştia erau în cea mai mare parte profesori şi directori de şcoli medii şi de şcoli tehnice, şefi ai secţiunilor de învăţămînt raionale, inspectori sau simpli funcţionari de birou, ca de pildă Averianov, care, fără a cunoaşte, desigur, nici un fel de amănunte, de mult aştepta să dea ochi cu fosta lui superioară.

„Contabilul-şef a fost concediat în urma unui ordin dat de A. Ustimenko pentru beţie repetată, prezentare la serviciu în stare de ebrietate şi proferare de înjurături la adresa subalternilor, citi Wentzlow. Foarte întărîtat, a depus o serie de reclamaţii la instanţele sovietice superioare şi în cele din urmă i-a intentat un proces, dar cazul nu s-a judecat, deoarece tribunalul s-a declarat satisfăcut cu declaraţia explicativă depusă de A. Ustimenko."

Lăudînd-o în gînd pe Moarte de Cîine pentru perspicacitatea ei în materie de criminalistică, Wentzlow apăsă pe butonul soneriei şi ordonă unui şvab roşcovan, cu numele de Specht, să aducă „persoana". La gestapo nu se obişnuia să se precizeze cine anume trebuie adus, se spunea doar: „persoana".

Aici, încercatul anchetator care era Wentzlow, acest gestapovist trecut prin ciur şi prin dîrmon, comise o greşeală, o greşeală teribilă, de neiertat: obişnuindu-se cu lumina rozăaurie a uriaşului reflector, el uită că oricine ar intra de afară,

văzînd spirala incandescentă cu o mie de reflexe, văzînd o față de om stafidită și cu buzele însîngerate, văzînd întrerupătorul de pe biroul anchetatorului și văzînd, mai ales, lanțurile nichelate cu care era legată Ustimenko de scaunul de lemn, își va da seama îndată că se află nu la un interogatoriu, ci la un supliciu, un supliciu din cele mai autentice — crud, calculat și pedant.

Ceea ce se și întîmplă pe dată.

De cum intră, Averianov, un om bătrîn, cu barba căruntă, nerasă de multe zile, cu fața pămîntie și buhăită, cu un palton vechi încins cu un cordon subțire de damă, și cu niște pîslari zdrențuiți în picioare, încremeni în prag, ca și cum nu-i venea să-și creadă ochilor și se lipi strîns de pervazul ușii, cu o privire sticloasă din pricina băuturii.

Wentzlow lăsă să-i scape o înjurătură, stinse reflectorul, aprinse lampa din plafon și fără a da cine știe ce importanță acestei greșeli lipsite de însemnătate, cum se consolă el, întrebă pe un ton rigid:

— Domnul Averianov Stepan Naumovici?

— Întocmai, răspunse contabilul cu o voce înfundată, alterată de beție. Am fost chemat... Am o citație...

Zicînd acestea, începu să caute prin buzunare citația.

Încă n-o recunoscuse pe Aglaia Petrovna. Îi vedea numai ceafa cu părul tuns scurt și micul pieptene roșu din păr.

„Acum s-a terminat, își zise ea cu calm, simțindu-se năpădită de o sfîrșeală. Ăsta o să mă trădeze. Ce-i pasă lui de mine? O să-i facă plăcere să mă dea de gol și chiar o să se simtă fericit. Dar ce importanță mai are asta acum? Tot nu află ei nimic de la mine..."

Ruşinîndu-se la gîndul că tocmai beţivanul ăsta o va trăda, își închise ochii osteniți, înroșiți și chinuiți, învăpăiați de lumina reflectorului, pentru ca el să n-o vadă.

— Poftim aici! ordonă Wentzlow. Nu, nu, uite aici!

Aglaia Petrovna îl auzi pe Averianov trecînd pe lîngă scaunul ei, tîrșîindu-și într-un chip neplăcut pîslarii, ba chiar îi simți și mirosul straielor murdare, dar nu deschise ochii, deoarece încerca o repulsie cumplită față de ticăloșia ce urma să se producă inevitabil peste cîteva clipe.

— Cine e femeia aceasta? întrebă repede Wentzlow cu un glas ca un zornăit de fiare. Grăbește-te, nu sta prea mult pe gînduri. O cunoști bine, domnule Averianov. Hai, mai repede!

— Pe ea? întrebă mirat Averianov. Pe asta?

„Oare să mă fi schimbat într-atîta, încît nu mă mai recunoaşte? gîndi Aglaia Petrovna. În două zile..."

— Ochii! strigă Wentzlow. Ce-s figurile astea? Deschide ochii!

Aglaia Petrovna deschise ochii şi-l privi în faţă pe Averianov, fără teamă, dar cu scîrbă, aşa cum se uită cineva la un şobolan călcat de automobil. Bătrînul o privi încordat şi atent, dîndu-şi parcă din răsputeri silinţa să-i facă pe voie gestapovistului. Aglaia Petrovna înţelese deodată că omul a recunoscut-o din prima clipă, dintr-o privire, şi tot din prima clipă s-a hotărît să nu-i dea numele în vileag. În ochii lui sticloşi se aprinse pe neaşteptate o lumină de omenie, ce putea fi asemuită cu raza scurtă şi salvatoare a unui far, care spintecă întunericul. Şi fiindcă ştia cît de îndărătnic e Averianov, deoarece ţinea bine minte pricina îndelungată şi grea pe care o avusese cu dînsul, se încredinţă că acum putea să se bizuie pe el.

— Ei? întrebă Wentzlow cu o voce calmă şi sigură. Ai recunoscut-o pe şefa dumitale, simpatica Ustimenko?

— Nu, n-am recunoscut-o, răspunse Averianov, molfăind gînditor din gura-i ştirbă. Pe aia o cunosc eu bine. Cum să n-o cunosc pe căţeaua aia! se aprinse deodată Averianov. Aia mi-a supt sîngele din vine şi n-am s-o uit cît oi fi şi-oi mai trăi! Aia! Dac-ar fi aia, adăugă el visător şi cu adevărat înfuriat, aş jupui-o de vie!...

„Nu m-a recunoscut, îşi schimbă gîndul Aglaia Petrovna. În mod sigur, nu m-a recunoscut."

— N-am mai văzut-o pe femeiuşca asta, vorbi din nou Averianov. N-am văzut-o niciodată.

— Ba m-ai văzut, spuse deodată Aglaia Petrovna, spre marea bucurie a lui Wentzlow, care credea că acum va face ea însăşi mărturisiri. M-ai văzut şi nu numai o dată, Stepan Naumovici. Îţi aduceam rapoartele financiare de la şcoala mea din Nijnie Valţî. Trebuie să-ţi aduci aminte. Eu sînt Feodorova, Valentina Andreevna...

Era un joc teribil, dar hotărîtor şi definitiv. S-ar putea ca bătrînul să n-o recunoască la faţă, dar era îndoielnic ca el să fi uitat vocea severei sale superioare. Ei bine, să se lămurească totul dintr-o dată: dacă ea nu e Ustimenko, înseamnă că e negreşit Feodorova, şi asta o va confirma sau o va infirma acum beţivanul acesta bătrîn de Averianov, un om prăbuşit,

care îşi pune viaţa în joc pentru ea, pentru cel mai mare duşman al lui.

— Feodorova!... repetă Averianov, clipind într-una din ochi. Păi, ce, o singură Feodorova e în regiune? N-oi fi cumva Feodorova aia care-mi reţinea întotdeauna rapoartele trimestriale? Ia stai, ia stai! exclamă el cu multă vioiciune şi totodată cu supărare în glas. Mai era una Martemianova, Sonka, una care tot făcea ochi dulci. Ea şi cu dumneata. Iar eu plăteam oalele sparte. Acum îmi aduc aminte, da, da...

Aici Wentzlow îşi dădu seama că a comis o altă greşeală. Bucurîndu-se adineauri, ca un novice, el i-a permis acuzatei să-şi spună Feodorova şi în felul acesta ea l-a silit într-un fel pe Averianov să confirme falsul. Dar de ce caută Averianov s-o salveze pe o comunistă, pe o superioară care l-a nenorocit la timpul său? De unde putea el, Wentzlow, să-şi închipuie că această confruntare cu Averianov se va încheia atît de stupid? Dar ea s-a încheiat. Cît despre Sonka Martemianova, Wentzlow n-avea chef să o mai amestece.

— Poţi pleca! rosti el cu răceală, încercînd să-şi ascundă starea de iritare. În camera numărul 9 ai să completezi un formular: divulgarea a ceea ce ai văzut şi ai auzit între aceşti pereţi se pedepseşte cu spînzurătoarea, invocă el formula obişnuită. Şterge-o!

— O ţigară se poate? se milogi bătrînul, lacom şi sfios, uitîndu-se atent la Aglaia Petrovna şi dîndu-i a înţelege ceva misterios, cu ochii lui holbaţi. Vă rog să mă scuzaţi, dar n-am mai fumat de la crăciun...

Averianov întinse mîna murdară spre portţigaretul lui Wentzlow, dar acesta şi-l retrase şi-i dădu el însuşi contabilului o ţigară.

După ce se închise uşa în urma lui Averianov, Wentzlow spuse cu sarcasm în glas:

— Nu ţii de loc la timpul meu. Pentru mine, însă, e preţios, să ştii. Acum sînt pe deplin convins că dumneata eşti Ustimenko, dar partizana, terorista comunistă Ustimenko n-o să vrea, desigur, să vorbească cu noi aşa cum am dori-o. De aceea ai să mori.

— Cu puţin înaintea dumitale, îi luă ea vorba din gură, uitîndu-se cu o privire senină în ochii lui. Şi dumneata ai să fii împuşcat, să ştii, pentru felul cum te-ai purtat cu nişte oameni nevinovaţi. Negreşit că ai să fii împuşcat!

— Crezi? întrebă Wentzlow cu un zîmbet forţat. Dar cine o să mă împuşte? Lagărele noastre de exterminare îi zdrobesc pe toţi cei care opun rezistenţă, îi zdrobesc atît de energic, încît în curînd o să fie o linişte desăvîrşită...

Aglaia Petrovna rămase tăcută: nu voia să-şi piardă înainte de moarte liniştea sufletească pe care o dobîndise, oricît de ciudat ar părea aceasta, după confruntarea cu Averianov. Dacă pînă şi bătrînul acesta pe care ea l-a dat afară din slujbă pentru beţie, cu care s-a judecat în mai 1941, şi care a scris tot felul de scorneli pe seama ei, dacă nici el n-a trădat-o, înseamnă că moartea nu-i chiar atît de temut...

În cameră îşi făcu apariţia vlăjganul acela roşcovan care răspundea la numele de Specht, însoţit de încă doi soldaţi în nişte vestoane scurte. Unul din ei mai mesteca încă ceva în gură.

— Sus cu ea! le ordonă în nemţeşte Wentzlow. La 9!

Specht vru, se pare, să obiecteze ceva într-o formă interogativă, dar pe ea n-o mai interesa acum nimic. Se pregătea pentru deznodămîntul care se apropia implacabil. Totuşi, simţea că trebuie să caute şi să găsească mai multă „tărie morală". De aceea se gîndea în aceste clipe la oamenii cei mai apropiaţi — la Rodion, de care nu mai ştia nimic încă de la începutul războiului, la Volodea, despre care aflase că a răzbit luptînd în detaşamentul lui Lbov. Se gîndi şi la Varvara, şi încă la mulţi alţi oameni cu care a lucrat, s-a sfădit şi s-a împăcat, îşi aduse aminte de Moscova şi — ciudat lucru — de pescăruşul de pe cortina teatrului unde a fost ultima oară cu Stepanov, care era bronzat şi arăta foarte bine.

— Duceţi-o de aici! ordonă Wentzlow.

Aglaia Petrovna îşi întoarse privirea spre el. Wentzlow stătea în mijlocul cabinetului. Cum stătea aşa în pulover, sfîrşindu-şi de fumat ţigara, îi spuse:

— Eşti dusă la moarte, madam!

În drum, soldaţii se opriră mai întîi dinaintea unui cuier unde făcea de strajă o santinelă cu cască pe cap, ca în linia întîi, şi îşi puseră mantăile, ca nu cumva să răcească atunci cînd au s-o omoare.

Moartea!

Aglaia Petrovna fu condusă pe un coridor care mirosea a dezinfectant, apoi o scoaseră pe o scară, o puseră să coboare două rînduri de trepte şi deschiseră în faţa ei o uşă care dădea afară.

Afară bătea un vînt îngheţat.

Deodată, Aglaia Petrovna recunoscu solarul şcolii nr. 4. Chiar ea a fost aceea care a stăruit să se amenajeze aici neapărat un solar. Privite de-acolo, Uncia cu apele ei largi, luncile inundabile, cartierul Zarecie, cu clădirile lui albe, potopite de verdeaţă, podul cel nou, păreau atît de frumoase...

Da, desigur, uite colo, în beznă, rîul a încremenit încătuşat de gheaţă. Cu un zîmbet de bucurie, Aglaia Petrovna îşi aduse aminte cum a stat aici într-o zi vîntoasă de primăvară cu Rodion, care venise într-o duminică, şi cum s-a lăudat faţă de el cu iniţiativa asta a ei, pe vremea cînd în locul acesta erau numai nişte rîpi, că te lua groaza dacă te uitai în jos, şi cum Rodion a cuprins-o pe după umeri şi i-a spus, cu fruntea lui mare înălţată în bătaia vîntului:

— Să ştii că e bine. Şuieră ca pe mare!

— Dacă e ca pe mare, atunci pentru tine totul e bine! i-a răspuns ea, rîzînd.

Aglaia Petrovna tresări. Punîndu-i coşcogea labă pe umăr, Specht o împinse undeva în întuneric. După puţin, văzu nişte stîlpi prevăzuţi cu inele de fier şi cu brăţări largi de piele, acoperite de promoroacă. Specht o înhăţă iarăşi de umăr şi o rezemă de un stîlp, în vreme ce soldaţii se apucară să-i încheie repede şi cu dibăcie curelele la gît, la coate, la încheieturile mîinilor, la genunchi, la glezne, umplînd-o de cătărămi şi de inele, care erau legate între ele cu nişte lănţişoare. Apoi Specht, fornăind într-una, răsuci o cheie: toată aparatura asta se încuia ca un lacăt.

— Bun! spuse Specht, care apucă braţul Aglaiei Petrovna şi-l întinse într-o parte, spre a se convinge dacă poate ajunge cu mîna la butonul fixat pe un mic stîlp aflat alături.

Apoi uşa solarului se închise. În aceeaşi clipă, Aglaia Petrovna văzu cerul negru, geros, cu cîteva steluţe, care abia se desluşeau pe boltă. „Nu ştiu de ce-i plăcea lui Rodion să vorbească despre stele, se gîndi ea. Păcat numai că nu-l ascultam niciodată ca lumea".

O luă cu frig şi îşi dădu seama că asta nu va ţine mult, dar acum se simţea aproape bine, în orice caz îşi dobîndise liniştea, aşa că se înfurie atunci cînd îl văzu lîngă dînsa pe anchetatorul ei, cu ţigara în gură, cu chipiul pe-o ureche, într-o scurtă din blană de lup.

— Lîngă mîna dumitale e un buton, spuse el cu o voce caldă. Dacă vrei să stai de vorbă cu mine, apeşi pe buton. Nu încerca să mă păcăleşti, pentru că o să te coste scump...

Aglaia Petrovna rămase tăcută.

— M-ai înţeles ?

Nici de data asta nu urmă vreun răspuns.

Atunci Wentzlow o bătu blînd pe umăr cu palma înmănuşată şi se plînse :

— Crezi oare că-mi place meseria asta murdară ? Dar ce să fac ? Dacă aş încerca să refuz, ştii ce-aş păţi ? În subteranele noastre din Prinz-Albertstrasse erau lichidaţi în cel mult o oră criminalişti cu un stagiu meritoriu numai pentru motivul că s-au îndoit că ar fi necesari în poliţia politică, susţinîndu-şi utilitatea în cea judiciară. E o maşină uriaşă, un mecanism gigantic, care funcţionează într-una şi nu mai poate fi oprit. De altminteri, încăpăţînarea nu duce niciodată la nimic. Viaţa e atît de ireversibilă, atît de absolut unică, sortită să fie trăită o singură dată, pentru totdeauna, încît nu ştiu de ce ai putea să renunţi la ea. De dragul cerului ? Dar acolo nu e nimic. Absolut nimic ! Ori poate dumneata crezi în viaţa veşnică ? Crezi că acolo o să-ţi fie bine ? Acolo, unde abia pîlpîie păcătoasele acelea de steluţe ?

Şi Wentzlow declamă cu sentiment, ba chiar cu un tremur în glas :

Providenţă, providenţă,
Dă-ne forţă şi clemenţă,
Dă-ne dragoste, răbdare,
Dă-ne multă resemnare,
Fii cu noi în permanenţă...

— Te aranjează ? întrebă el apoi.

— Lasă-mă-n pace, se rugă ea cu glasul stins.

— ...În pace veşnică, rînji Wentzlow. Îţi recomand totuşi să nu uiţi de sonerie.

„Asta-i tot ! îşi zise Aglaia Petrovna. Acum totul s-a sfîrşit !“

Mătuşă, unde e Varvara ?

„Mătuşă Aglaia, mi s-a făcut dor de tine.

Ai să zici, desigur, că nu-ţi duc dorul ţie, ci stau aşa la spital şi trîndăvesc, şi nu fac nimic. O fi, nu zic ba, totuşi mi-ar face mare plăcere să te văd.

De ce nu-mi scrii? Oare nu tu m-ai învăţat că se cuvine să răspunzi întotdeauna la scrisori?

Mă mai ţii minte, mătuşică Aglaia? Îţi mai aduci aminte cum îmi spuneai «lunganule»? Ţii minte cum spuneai că eu, Volodea, sînt singurul tău nepot, drag şi scump ca lumina ochilor?

Mă plictisesc să nu fac nimic, eu nu sînt obişnuit cu asta. Cred că e ceva, să nu faci nimic şi să arăţi totuşi vesel! Trebuie să ştii că-i invidiez pe oamenii care ştiu să se odihnească, să joace domino şi dame, şi să zdrăngăne la ghitară cu o expresie pansivă, nostalgică şi foarte semnificativă.

De ce nu m-ai învăţat şi pe mine toate socotelile astea?

Aveai datoria să mă înveţi să nu fac nimic, iar asta să-mi producă satisfacţie.

Despre mine n-aş putea să-ţi spun nimic nou.

Ba aş putea să-ţi spun totuşi ceva! M-am certat la cuţite cu Mişka Şervud. Îl ţii minte? Am absolvit împreună institutul. E un blond curăţel, cu ochii un pic bulbucaţi. La institut se vedea că are oarecare însuşiri, dar prea era ahtiat după diplomă, pînă la isterie. Îmi aduc aminte cum mă irita — şi nu numai pe mine, ci şi pe Ogurţov, şi pe Pîci — nerăbdarea cu care aştepta el să se vadă în posesia diplomei, exclamaţiile cu care declara că e timpul să termine studiile, să facă bilanţul, să devină medic. E ceva greu de explicat, mătuşico, dar tu eşti femeie deşteaptă şi ai să mă înţelegi: mie mi s-a părut întotdeauna că cel ce năzuieşte să dobîndească o hîrtie cu semnătură şi ştampilă încă nu năzuieşte să facă treabă pe planeta asta care se numeşte pămînt. Herzen a exprimat această idee într-un chip genial, cam aşa: «Diploma e un impediment foarte serios în calea dezvoltării; diploma atestă sau confirmă că treaba s-a sfîrşit, adică pe latineşte, dacă nu mă-nşel, *consummatum est.* Purtătorul unei diplome dovedeşte doar că şi-a însuşit ştiinţa, că o cunoaşte.» Bine zis, nu? Ei, află, Mişenka Şervud e dintre acei oameni care *şi-au însuşit* ştiinţa. Ceea ce mie mi se pare întotdeauna suspect, deşi tu ai să consideri, firește, toate astea drept una din fanteziile mele obişnuite. Dar lasă că mai vorbim noi cînd ne-om vedea.

Pe scurt, tovarăşul Şervud, medic militar de rangul trei, mi-a făcut o vizită la spital într-o zi de primire, ceea ce, dat fiind caracterul lui, e destul de emoţionant. Lucrează la Moscova, stă la o «verişoară» rumeioară şi îndestulată şi strînge material pentru a-şi susţine disertaţia. «Şi terebentina e bună

de ceva», cum spunea Prov Iakovlevici Polunin, citîndu-l pe Prutkov.

Am stat amîndoi în salon; e unul pentru trei etaje. Trebuie să-ţi spun că Şervud face parte dintre oamenii aceia care spun în loc de salon — hol, în loc de manta de ploaie — mantilă, în loc de bufet — servantă. În ceea ce priveşte medicina, am impresia că în anii aceştia s-a rupt serios de ea, în orice caz vorbeşte despre unele lucruri destul de elementare cu oarecare teamă şi caută să schimbe cît mai repede tema discuţiei.

Cum era şi firesc, a venit vorba despre război, apoi despre fascism şi apoi despre nemţi. La acest capitol, privindu-mă cu ochişorii lui calmi şi holbaţi, Mişenka Şervud mi-a ţinut un întreg discurs despre Germania. În esenţă, băiatul ăsta corect «a ajuns la concluzia» că poporul german ca atare, poporul în sine, trebuie nimicit pentru crimele sale. Nu numai *fascismul* — pricepi, mătuşico? — ci poporul în sine, adică femeile, copiii, bătrînele şi bătrînii, «ca să le treacă pofta», cum se exprima Mişenka.

La început nu prea l-am înţeles, pentru că nici nu-l ascultam cu cine ştie ce atenţie. Mişenka vorbeşte «frumos» şi asta mie nu-mi place; ştii, apoi, că am obiceiul acesta păcătos să mă gîndesc la ale mele atunci cînd nu mă interesează să ascult ceva. Dar la un moment dat a intervenit un aviator, care avea un picior amputat, un băiat foarte drăguţ şi modest. Am înţeles după vocea lui că nu se mai putea stăpîni, pentru că a întrebat aşa, deodată:

— Poporul? Ce-i de vină poporul?

Şervud i-a explicat care e partea de vină a poporului. În colţul unde stăteam, lîngă un ficus, nu mai eram acum numai noi trei, ci se strînseseră vreo zece oameni, în cea mai mare parte răniţi. Explicaţia dată de Mişenka era corectă, judicioasă şi convingătoare din punctul lui de vedere. Pe mine însă ştiu că m-a răzbit la ficaţi. Nu mai ţin minte ce i-am spus şi cum i-am spus, dar ştiu că am ţipat o dată şi am ţipat aşa de tare, că Şervud s-a dat în lături şi s-a pomenit la o distanţă respectabilă de noi toţi ceilalţi. Ţin minte că a behăit ceva cum că «mi-am ieşit din fire», iar aviatorul acela al meu, Emelianov, a ridicat cîrja să-l lovească. A fost un spectacol urît, odios. Pentru un asemenea acces de isterie, Rodion Mefodievici, a cărui fire o cunoşti, m-ar dispreţui o viaţă întreagă, aşa că te rog să nu-i scrii nimic, dat fiind că scrisoarea de faţă ţi-e adresată numai ţie personal.

Mişenka Şervud şi-a arătat şi el colţii ; ştie să muşte. Are şi cap pe umeri, nu dovleac, cum zice moş Mefodi. Dîndu-şi seama că se află în faţa frontului unit al unor oameni care au văzut cît de cît războiul, Mişa se porni să vorbească despre bunătatea din totdeauna a ruşilor, «criminală» într-o vreme ca asta, despre «unitatea» de acţiune şi despre fermitate, arătînd cît de dăunător e să ne lansăm în reflecţii de tot felul în aceste clipe tragice ale unui război cum nu s-a mai văzut în istoria omenirii. Atunci mi-am înfipt ghearele în el, «l-am luat de beregată», ca să zic aşa. Ne-a şocat pe toţi demagogia lui, totuşi doi dintre noi îi cam cîntau în strună, şi asta, desigur, nu din cauza trăiniciei argumentelor lui Şervud, ci datorită manierei lui de a-şi exprima părerea, datorită aluziilor şi a ceea ce Varvara numeşte «subtexte», datorită felului cum îi intimidează el pe oameni cu sentinţe ca : «de-aici nu mai e mult pînă la pacifism», sau «felicitările mele, tovarăşi, aţi spus ce-aţi avut de spus». Asta m-a scos de-a binelea din sărite. M-am apucat să-l bat, vorbind la figurat. Şi i-am tras o «bătaie» în lege. Cei doi «şovăielnici» au revenit sub steagurile noastre. Pe urmă însă am făcut o prostie. Am spus, mătuşă Aglaia, că ceea ce mă miră mai ales în disputa noastră e setea de sînge a acestui om din spatele frontului, care e Şervud.

— Din spatele frontului ? s-a oţărît deodată Şervud. Va să zică, toţi tovarăşii noştri care lucrează în altă parte decît pe front sînt vrednici de dispreţ ?

Îi dădusem apă la moară. Demagog cum e, s-a aruncat impetuos în luptă, acuzînd, înjurînd şi demascînd. Cu indivizi ca de-alde Şervud e destul să te exprimi cît de cît greşit, că se şi reped să tragă spuza pe turta lor. Firește, am izbucnit şi eu. Disputa a luat altă întorsătură ; acum Şervud se străduia să demonstreze că noi propovăduim renunţarea la violenţă împotriva violenţei, că noi reprezentăm un pericol pe front, că iertînd poporul, nu mai ai mult ca să ierţi şi fascismul, că de pe urma noastră s-ar putea isca multe buclucuri.

După aceea, mătuşico, mi se pare că am mai făcut altă prostie. Cum mă aprinsesem de-a binelea, m-am apucat să vorbesc despre un medic militar german, pe care soarta mi l-a scos nu demult în cale. Le-am vorbit despre moartea lui.

Vai, ce imprudenţă am făcut, spre marea bucurie a lui Şervud ! Să-l fi văzut cum se îmbujorase tot de fericire !

Nu mi-a răspuns, bineînţeles, nimic. Eu nu mai eram demn să mă învrednicească cu o replică. În schimb, se adresă celor-

lalți, răniților convalescenți, și le spuse cu un glas indignat și demascator :

— Vedeți, tovarăși ? Acum ați înțeles, cred, cu toții, unde duce această filozofie, dacă îmi e permis să spun așa. Acum v-ați dat seama ce propovăduiește Ustimenko ? Iată filozofia lui în acțiune ! Medicul militar Ustimenko ridică în slăvi noblețea inamicului, vorbește despre mustrările lui de conștiință, vă lansează în procese de conștiință și în alte frămîntări intelectuale, în loc să vă îndemne să-i nimiciți pe nemți ca pe niște cîini turbați. Ustimenko ar vrea ca atunci cînd trageți cu pușca, fiecare dintre voi să se întrebe dacă nu trage cumva în Hummel, dacă nu va răni, doamne ferește, vreun fascist cumsecade...

— Minți, Șervud ! am țipat eu. Noi îi ucidem și îi vom ucide pe ocupanți, noi am luptat, luptăm și vom distruge fascismul pînă vom izbăvi nu numai Europa, ci și Germania însăși de Hitler și de ticăloșia cu care a schilodit el generații întregi de nemți. Dar poporul german e altceva...

Dacă ai ști cum m-am dezlănțuit !

Dar degeaba, că Șervud tot învingător a plecat. Ce l-aș mai fi strivit cu tocul pantofului, însă n-am făcut-o.

Drăgălașul acela de Emelianov (are studii de filolog) m-a întrebat :

— Șervud îl cheamă ?

— Șervud.

— N-o fi cumva vreun urmaș al acelui Șervud care i-a trădat pe decembriști, lucru pentru care însuși țarul Nicolae i-a făcut o adăugire la nume, spunîndu-i Șervud-Fidelul ?

— Nu știu, i-am răspuns.

După cîteva clipe de chibzuială, Emelianov a adăugat :

— Se pare că Șervud-Fidelul era tot atît de consecvent.

În ceea ce mă privește, Emelianov mi-a dat următorul sfat :

— N-ai făcut bine, doctore, c-ai adus vorba de Hummel acela. Aici Fidelul are dreptate ! Nu e cazul să ne gîndim la lucruri din acestea în timp de război.

Iată, mătușico, ce pozne am făcut.

E rău, nu ?

Știi ceva de Postnikov, de Ganicev, de Ogurțov, prietenul meu ? S-a dat la fund de tot.

Ai ceva vești de la Rodion Mefodievici ? Dar de la moș Mefodi ?

Tanti, unde e Varvara?

Dacă îţi parvine scrisoarea aceasta, scrie-mi numaidecît unde se află roşcata de Stepanova. După cum e lesne de presupus, nu intenţionez să intru în corespondenţă cu ea; pur şi simplu, aflîndu-mă aici, printre străini, mă interesează să ştiu unde poate fi zănatica asta.

Te rog, lasă zîmbetul acesta, fiindcă totul *s-a sfîrşit,* pentru totdeauna.

Te văd eu cum zîmbeşti.

Să fii sănătoasă, mătuşico!

Lasă că apucăm noi ziua cea mare.

Scrie-mi ce mai faci.

De m-aş vedea o dată ieşit din spital!

Rămîn al tău nepot care te iubeşte,

Vladimir."

Insuccesele profesorului Jovtiak

— Afară! zbieră medicul german. Ieşi imediat afară! Ai înţeles?

Jovtiak nu înţelegea nimic, pentru că nu ştia nemţeşte.

— Eşti dat afară, îl lămuri Postnikov pe Ghennadi Tarasovici. Auzi?

— Afară! repetă neamţul, arătînd cu degetul uşa. Să nu te mai prind pe-aici!

Ghennadi Tarasovici ieşi pe sală. Pe obrajii lui se prelingeau două şiroaie mari de lacrimi. Ce vină are el că a izbucnit această monstruoasă epidemie de tifos exantematic? L-au ajutat oare nemţii cu ceva? N-a scris el adrese după adrese, şi respectuoase şi impertinente? Da, da, ultima a fost cam impertinentă, şi pentru asta plăteşte acum...

Pe sală se foiau încoace şi încolo sanitari nemţi îmbrăcaţi în nişte haine care semănau cu costumele de scafandri, cărînd saltele împutite, cearşafuri, pături terfelite, ca să le pună pe foc. Afară bătea un vînt rece şi ningea. Blestemaţii ăştia de marţieni au să stăvilească, de bună seamă, epidemia. Ei procedează simplu: pun totul pe foc, şi cu asta basta!

Smiorcăindu-se anume ca să provoace compasiune, Jovtiak întinse braţul la spate, către infirmieră, ca să-i dea blana. Dar pînă şi ticăloasa asta de Klavdia rămase impasibilă la suferinţele bătrînului şi emeritului profesor, prefăcîndu-se că nici

nu-i vede lacrimile. Îi întinse cu un gest repezit căciula, fără să se uite la dînsul.

Pe fosta stradă Proletarskaia, acum Adolf-Hitlerstrasse, viforul feroce de ianuarie spulbera zăpada în toate părţile. Jovtiak simţi că, din pricina frigului, i se taie respiraţia. Deodată îl cuprinse o groază cumplită, insuportabilă. Ce-o să se facă el de-acum încolo? El, apologetul salariului plătit în orice monedă — de la banii de pe vremea ţarului, pînă la mărcile de ocupaţie. Să-şi vîndă colecţia? Şi cine are s-o cumpere? Nemţii? Dar e destul să afle de comorile lui, ca să i le ia pe toate, şi încă pe degeaba. Iar pe el au să-l omoare! Pentru ei e o nimica toată să-l omoare. I-au ucis ei pe alţii şi mai şi decît el, le-au făcut de petrecanie, repede, cu socoteală, în timp ce discutau între dînşii, veseli, proaspăt bărbieriţi, cu cizmele făcute lună, cu părul bine pieptănat, strălucind de briantină cum le strălucesc cizmele de vax...

Oftînd din greu şi tîrşîindu-şi pîslarii cîrpiţi, făcînd loc nemţilor pe care-i întîlnea în cale, porni încet spre casă. Avea de mers cam mult pînă-n strada Porecinaia, unde locuia. Naiba l-a pus să-şi aleagă domiciliul acolo! Acum nu mai e chip să se mute, că nu se mai poate mişca din loc cu toate porţelanurile, faianţa şi tablourile lui...

Uşa cazinoului „Frumoasa Bavarie" se deschise larg. Felinarul ce se legăna scîrţîind în bătaia vîntului lumină siluetele a trei tanchişti germani. Lumina căzu pe epoleţii lor negri cu cant roz, pe insignele de la piept — un vultur de argint, cu aripile larg desfăcute — pe petliţele negre-cenuşii şi pe mutrele lor bine hrănite. Deoarece cazinoul se afla la demisol, Jovtiak avu pentru o clipă impresia că tanchiştii au ieşit de sub pămînt, aşa cum ies rîmele după ploaie.

Ghennadi Tarasovici se opri din mers: nu ştiai niciodată la ce te puteai aştepta din partea unor învingători beţi, aşa că era mai cuminte să nu dai ochii cu ei.

Pe uşa larg deschisă şi puternic luminată a cazinoului năvăli afară un miros cald de bucate: mirosea a supă cu ceapă, o supă ce-ţi lăsa gura apă, şi a chifteluţe marinate. Jovtiak trase cu lăcomie pe nări, aducîndu-şi aminte că altădată avea şi el parte de asemenea bunătăţi...

Luîndu-se de braţ, cei trei nemţi începură deodată să cînte un şlagăr vechi, acum însă din nou la modă, avînd un refren cam anapoda: „Şterge-ţi ochişorii plînşi cu glaspapir."

Ca să evite te miri ce neplăceri, Jovtiak făcu, pentru orice eventualitate, o mină respectuoasă și binevoitoare, apoi așteptă pînă ce tanchiștii chercheliți cotiră după colțul fostei străzi Rileev, pe urmă intră în curte, ocoli groapa de lături, unde scormoneau niște copilași, trase de o ușă glisantă și se opri, clipind din ochi, pe platforma de sus a scării de serviciu care ducea în adîncul bucătăriilor și cămărilor „Frumoasei Bavarii". Acolo jos, undeva departe, în împărăția asta subterană a mîncărurilor bune, lucra în compartimentul de zarzavaturi Alevtina, prin căsătorie Valentina Andreevna Stepanova, pe care o aranjase aici madam Liss, croitoreasa preferată a „mîncătoarelor de ciocolată", cum li se spunea în oraș fetelor care se încurcau cu nemții.

Coborînd în sălița ce da în sala de spălare, unde se arunca cu zgomot, claie peste grămadă, vesela murdară și unde nu se vedea nimic din pricina aburilor, Jovtiak se opri și zăbovi puțin, profitînd de prilej ca să-și șteargă lentilele aburite ale ochelarilor. Apoi arboră o mină nenorocită de intelectual chinuit, dar care nu și-a pierdut totuși curajul și, gheboșîndu-se pe cît îi sta în puteri, se adresă unei ospătărese cu un piept bogat, o „chelnăriță", cum ziceau nemții, întrebînd-o:

— Fiți amabilă, vă rog, și faceți un mic serviciu unui om bătrîn: aș putea să văd pe Valentina Andreevna?

Chelnărița ridică nemulțumită din umeri și dispăru; totuși o chemă pe Alevtina. Fața vioaie, cîndva frumoasă, a femeii care fusese pe vremuri cameristă la familia Gogolev se vestejise, sub ochi i se iviseră cearcăne vinete, gîtul i se stafidise. Alevtina părea obosită, istovită.

— Aha, făcu ea cu un glas plictisit. Iarăși dumneata!

Jovtiak îi sărută mîna, crăpată și înnegrită din pricina muncii de la bucătărie, și rămase tăcut, dîndu-i a înțelege, atît prin expresia feței cît și prin atitudinea lui că e și el tare mîhnit, dar de, ce să-i faci...

— Zău dacă mai știu, zise îngîndurată Alevtina, zău dacă mă taie capul ce să mă fac cu dumneata, Ghennadi Tarasovici. De la o vreme, ăștia sînt de o severitate! Seara, mai tîrziu, pun un planton la intrarea noastră de serviciu. Nu poate să pătrundă nimeni. Fii măcar mai cu băgare de seamă, să nu mă bagi în bucluc, că ăștia ne dau afară pentru nimica toată...

— Și pe mine m-au dat afară, azi! se tîngui Jovtiak, strîngîndu-și gura ca o tîrtiță de găină. Dar adăugă numaidecît: N-am nici o pretenție, eu nu pot ține pasul cu forța asta gigan-

tică a armatei reichului, eu mi-am trăit traiul. Din păcate însă, ştii, omul trebuie să mai şi mănînce, m-m-m...

Jovtiak molfăi din gură şi se uită iar, cu o privire plîngăreaţă, la Alevtina.

— O să trebuiască să aştepţi, îi spuse ea, aproape fără să-l asculte. Dar nu aici, mai bine stai în curte...

— Vezi să nu mă uiţi ! stărui Jovtiak, ameninţînd-o ştrengăreşte cu degetul. Aşteptarea trebuie răsplătită, nu, madam ?

A aşteptat mult. Căsca mereu, căci îi era tare somn.

Pe deasupra, era neliniştit. Dacă, între timp, l-or fi călcat hoţii ? Aşteptarea i-a fost, însă, în cele din urmă, răsplătită. Alevtina strigă : „Unde eşti, Ghennadi Tarasovici ?" şi-i vîrî sub braţ un pachet cu de-ale mîncării. Jovtiak îi sărută cu lăcomie — de data asta în mod sincer — mîna şi dădu numaidecît să plece, pentru că de la o vreme ea luase urîtul obicei de a întreba şi încă pe un ton semnificativ : „Ce se mai aude ?" Profesorul ştia ce aşteaptă ea şi cam ce-ar vrea să audă de la el, dar nu era cîtuşi de puţin dispus să discute pe aceste teme.

Lîngă catedrala distrusă de bombardament, în micul scuar, unde ardea un felinar, examină conţinutul pachetului : trei sfecle fierte, cîţiva cartofi cruzi, două căpăţîni mari de ceapă şi o bucată de carne tăiată strîmb, probabil şterpelită la înghesuială, de vreo trei-patru sute de grame. Separat, într-o hîrtie, mai găsi un boţ de untură.

„Uite, vezi ! îşi zise mulţumit Jovtiak. Descurcăreaţă femeie !"

Mîncă pe loc, acolo pe bancă, sfecla, apoi, văzînd un soldat care lipea ceva pe panoul de „avize speciale" al comandamentului german, se ridică repede şi murmurînd un *„pardon, monsieur"* cu nasul în spatele uriaş, pătrat, al neamţului, se apucă să citească noua ordonanţă, mişcîndu-şi de zor buzele. Înţelese prea puţin din tot ce scria acolo, poate doar cuvîntul „împuşcare", repetat de mai multe ori, ca de altfel în toate ordonanţele fasciste, dar semnătura îl lăsă perplex. Se uita şi nu-i venea să-şi creadă ochilor. Făcu un pas înapoi, apoi se dădu mai aproape şi iar se trase îndărăt. Nu, nu mai încăpea nici o îndoială. Pe afiş scria negru pe alb, cu litere mari : „Comandant militar, maior zu Stackelberg und Waldeck".

— Und Waldeck ! bîigui ca o rugă Jovtiak. Zu Stackelberg und Waldeck ! Zu ! Und !

Simţi o slăbiciune în picioare şi se aşeză pe bancă. În aceeaşi clipă revăzu în gînd, în toată splendoarea ei, noaptea aceea de demult: consoarta ştabs-căpitanului, într-un *peignoir* elegant, parfumat, de o croială neobişnuită, faţa răvăşită de teamă a tinerei doici galiţiene, ştabs-căpitanul cu monoclu, ameţit de băutură, pruncul din leagănul căptuşit cu mătase albastră, buchetul de liliac, şi el, Jovtiak, elegant, într-un veston străin, dar care-i venea ca turnat, şi ochii ca nişte viorele, deodată plini de fericire, ai baroanei.

„Da, numai că ea era născută zu Stackelberg und Waldeck! îşi aminti, decepţionat pentru o clipă, Jovtiak. Ea şi nu el! El era doar Kletterer, da, ştabs-căpitanul Kletterer, Otto Ivanovici." Dar Ghennadi Tarasovici îşi aminti imediat şi altceva, care-l făcu să se bucure şi să se simtă fericit: „Ea, mama lui, a spus, a exclamat atunci: «Copilul meu, băiatul meu, feciorul meu, am să obţin să-ţi rămînă numele nostru; tu ai să fii baron zu Stackelberg und Waldeck». Aşa a exclamat ea atunci şi asta va fi acum o dovadă pentru maiorul meu. Sper că nu va îndrăzni să se îndoiască în momentul cînd am să-i amintesc acest amănunt. Nu va îndrăzni!"

Strîngînd la piept pachetul, zîmbind şi mişcînd din sprîncene, simţindu-se în al nouălea cer de fericire, Jovtiak ajunse acasă, îşi scoase blana şi, fără a se osteni măcar s-o agaţe în cuier, se încuie cu toate zăvoarele şi cîrligele de la uşi, îşi suflecă mînecile, puse îndată carnea la prăjit, bău două pahărele mari de votcă, mîncă zdravăn şi numai după aceea începu să latre ca un cîine.

Jovtiak lătra de mulţi ani ca un cîine şi ajunsese la o mare dexteritate în această neobişnuită îndeletnicire.

Trebuie spus că Ghennadi Tarasovici trăia singur, considerînd că orice căsătorie e un jug şi că numai proştii se însoară şi toarnă la copii, care pe urmă li se suie în cap părinţilor şi nu fac decît să tot ceară să li se dea, iar dacă dau şi ei ceva, dau numai la părinţii săraci. Or Jovtiak nu voia să fie sărac şi, pe de altă parte, nu era dispus nici să permită cuiva să i se suie în cap. Se învîrtea, deci, într-un fel de cerc vicios. În ceea ce priveşte căsătoria fără copii, Jovtiak ajunsese la concluzia că nu mai pentru atîta lucru nu merită să intri la jug. Drept aceea, era prieten cu multe doamne din oraş, care îl vizitau, ceea ce nu-i făcea cine ştie ce plăcere, dată fiind curiozitatea înnăscută a femeilor. Îi plăcea mai mult să viziteze el prietenele, care-l stimau ca profesor, îi cunoşteau

gusturile, atît pe cele de ordin gastronomic, cît şi pe cele de ordinul altor desfătări, şi dacă îi făceau uneori şi scene, nu le făceau prea scandaloase, pentru că aveau şi ele bărbaţi şi familii, şi îşi dădeau perfect de bine seama că n-au să-l poată sili cu nici un chip pe Ghennadi Tarasovici să se însoare cu ele. Jovtiak era un bărbat cu multă experienţă şi ştia să-şi arate colţii într-un chip atît de riguros, încît cu puţin înainte de război, o doamnă, care studia la conservator, foarte deşteaptă şi cu alese însuşiri muzicale, a leşinat în plină stradă cînd a auzit aprecierile lui Jovtiak despre moralitatea ei, făcute într-o formă extrem de categorică şi lapidară.

Încă înainte de război, în casa lui Jovtiak venea de două ori pe săptămînă, pentru a-i face curăţenie şi a-i scrobi cămăşile, uneori spre a-i mai găti cîte ceva, văduva unui popă din cartierul Iamskaia, o făptură foarte grasă, taciturnă, cu nişte picioare cît toate zilele, pe nume Kapitolina Fedoseevna, căreia profesorul îi spunea Kapa. Kapa asta îi era foarte devotată lui Ghennadi Tarasovici şi ea l-a sfătuit să-şi cumpere pentru paza „colecţiei" (era singura care ştia de ea) un cîine rău. Ideea i-a plăcut lui Jovtiak. Kapitolina Fedoseevna îi aduse un cîine legat cu lanţ şi cu botniţă la gură. Cîinele lătra într-adevăr bine şi tare, cu intonaţii feroce, ori de cîte ori se apropia cineva de uşa locuinţei profesorului.

Ceva, însă, i se păru profesorului suspect la acest cîine. Cîinele său nu manifesta răutatea aceea turbată, n-avea lătratul acela răguşit, cu spume la gură, şi nici ochii aceia injectaţi care ar fi putut să-l liniştească definitiv pe Ghennadi Tarasovici în privinţa pazei comorilor sale. Aşa se face că profesorul s-a apucat să-şi dreseze cîinele, potrivit unei cărţi despre dresaj pe care o studiase în prealabil.

Jovtiak îşi dresa cîinele cu multă asprime, ba încă atît de aspru, încît o dată dulăul i-a tras călăului său chel şi parfumat o scărmăneală aşa de zdravănă, că profesorul şi-a făcut toate injecţiile cuvenite împotriva turbării, a stat o săptămînă în pat şi pe deasupra a dat ordin ca „javra" să fie dusă şi „adormită". Alt cîine nu şi-a mai luat, în schimb a învăţat să latre el singur, imitînd dulăul său, încă din perioada dresajului. A învăţat să latre la perfecţie, întrecîndu-l chiar într-un fel în ferocitate, urlete şi sufocări artistice pe cîinele cel adevărat...

Dacă se întîmpla să vină cineva pe nepusă masă, Jovtiak prezenta un adevărat spectacol. Mai întîi se punea pe nişte

urlete cumplite şi chiar bufnea cu trupul în uşă, aşa cum ar fi făcut cîinele inexistent, apoi se prefăcea că-şi duce dulăul undeva, departe, ca să-l încuie, cu care prilej tuşea de cîteva ori, şi abia după o oarecare întîrziere deschidea uşa dinaintea vizitatorului, spunînd invariabil:

— E o javră idioată! Nu demult şi-a înfipt colţii într-un caraghios. E un animal de o ferocitate nemaivăzută!

Cîteodată, dînd pe-acasă pentru o oră-două în timpul zilei, Jovtiak se punea pe lătrat, ba uneori mai şi urla, spunîndu-le pe urmă vecinilor că Zeus — aşa îşi botezase el dulăul imaginar — se prăpădeşte de dorul lui cînd îl lasă singur acasă.

Într-un rînd vecinii l-au întrebat cum se face că nu scoate niciodată cîinele la plimbare. Fără să-şi piardă cumpătul, profesorul le-a spus că dulăul merge la „toaletă", ca un om bine crescut, ba chiar dă drumul şi la apă, trăgînd cu dinţii de lanţ.

— Lăsaţi-ne şi pe noi să-l vedem, nene! se rugau copiii vecinilor.

— Nu vă sfătuiesc! le răspundea cu un zîmbet protector preabunul unchi Jovtiak. S-ar putea să vă coste viaţa. Cu Zeus al meu nu-i de glumit!

Şi, totuşi, de două ori pe lună, de preferinţă în puterea nopţii, substituindu-se lui Zeus, Jovtiak lătra şi pe stradă, ca să ştie toţi că are un cîine rău, care nu va lăsa niciodată pe cineva să pătrundă în casa simpaticului Ghennadi Tarasovici.

Jovtiak avea, într-adevăr, ce să păzească! Din primele zile ale revoluţiei, el a început să colecţioneze tablouri, porţelanuri şi obiecte de faianţă, punînd în această colecţie tot ceea ce ţinea la el loc de suflet, adică energia lui clocotitoare, sălbatică, furibundă, îndreptată spre atingerea unicului ţel ce-i aducea atîtea satisfacţii.

În zilele tulburi ale revoluţiei, rămase neînţelese pentru Jovtiak, cînd acolo departe, la Voronej, a fost devastat magazinul cu articole de fierărie al bătrînului Jovtiak, cu firma „Jovtiak şi fiul", cînd a fost lichidată fabrica de zahăr pe care tocmai o pusese în funcţiune tatăl lui Ghennadi Tarasovici şi cînd a trecut în patrimoniul noului stat toată averea imobiliară a vechii familii de negustori a Jovtiacilor, Ghennadi Tarasovici şi-a luat rămas bun de la taică-său, care horcăia după un atac de apoplexie, şi-a luat rămas bun de la maică-sa, o femeie uscăţivă şi îndobitocită, care semăna cu un şoricel, spunîndu-i să-l dea uitării, şi a plecat într-o direcţie necunoscută...

Şi-a făcut apoi apariţia în strada Porecinaia sub înfăţişarea unui felcer combatant, care-l ura pe Kerenski şi detesta războiul „fratricid". La mitinguri trecea drept un orator iscusit, deşi o cam lua razna, cerînd cam des şi fără nici un temei măsuri extreme. Cu toate acestea, a obţinut în cadrul sistemului de ocrotire a sănătăţii, aflat în curs de organizare, o funcţie destul de însemnată, în care s-a dovedit a fi foarte activ, deşi cu unele devieri datorate „instinctului său de clasă ascuţit".

Postul oficial nu l-a împiedicat însă să desfăşoare o energică practică particulară la el acasă, în strada Porecinaia. Aici îşi „izbăvea" el pacienţii de hemoroizi, făcîndu-le injecţii cu spirt, în loc să-i opereze. În ciuda durerilor atroce provocate de spirt, mulţi dintre bolnavi se arătau încîntaţi de Jovtiak şi de „metoda lui", ceea ce a pus temeliile averii, ulterior considerabile, a lui Ghennadi Tarasovici. Tot aici, în strada Porecinaia, Jovtiak deschidea furuncule şi carbuncule grave la ţărani, asudînd şi înjurînd de mama focului, îndrepta luxaţiile, nu se dădea îndărăt să scoată măsele cu elevatorul, dar mai ales făcea negoţ cu medicamente, rare în acea vreme, fireşte la preţuri ridicate. Şi toate acestea în numele pasiunii sale !

Ţăranii plăteau, se înţelege, în natură, aducîndu-i gîşte tăiate, slănină, untură, unt...

După ce strîngea cît mai multe alimente şi se înarma cu acte serioase (prin funcţia pe care o deţinea la secţiunea gubernială a ocrotirii sănătăţii avea tocmai însărcinarea de a face acte), Ghennadi Tarasovici da buzna, roşu la faţă din pricina alergăturii şi-a poverii, în vreun vagon cu soldaţi, plin de fum de ţigări, se recomanda drept profesor de la Academie, tăia pe loc cuiva un abces, scotea o măsea cu acelaşi elevator, spunea anecdote indecente, îi făcea cu ou şi cu oţet pe burghezi şi pe albi, blestema hidra internaţională şi alte asemenea scîrnăvii, le oferea soldaţilor care i se păreau mai suspecţi basamac, şi aşa — „ăsta-i de-ai noştri", „ăsta da, profesor !" — ajungea în Piterul înfometat, unde avea unele cunoştinţe pe strada Basseinaia, în Petrogradskaia Storona, în Rotî şi în Peski. Aici, înarmat cu o lupă, examina mărcile şi desenele de pe tot felul de ceşcuţe, *tête-à-tête*-uri, farfurioare şi statuete. „Hidra" şi „burghezii" abia aşteptau să se înfrupte mai ca lumea din bunătăţile aduse de Jovtiak. El era sătul, avea un acoperiş deasupra capului şi, pe deasupra, n-avea

concurenţă. Era un cumpărător unic în felul lui. „Hidra" îi şi spunea, nu fără respect, „unicum", căci acesta era cuvîntul lui preferat — Jovtiak colecţiona „unicate". După vreo săptămînă două, se întorcea acasă cu o ladă împestriţată de etichete scrise de tipar: „Utilaj de laborator fr. Ropf". Delegaţii avea destule, căci şi le făcea singur.

Jovtiak se abătea şi pe la Moscova, dar mai ales dădea cîte-o raită prin regiune, pe la vechile cuiburi de nobili *à la* Turgheniev, cum le zicea el. Examina pereţii, cerceta vitrinele lucrate de vechii meşteri tîmplari iobagi, ofta din rărunchi laolaltă cu babele şi moşnegii, şi-i „întorcea pe dos", cum spunea el însuşi. Superiorii lui Jovtiak socoteau că el pleacă în regiune ca să inspecteze modul de organizare a ocrotirii sănătăţii; în realitate Ghennadi Tarasovici se ostenea prea puţin cu inspecţiile. De altminteri, în anii aceia, ocrotirea sănătăţii consta mai ales din vise înalte, din circulări şi semnături savante...

Aşa s-au pus temeliile colecţiei.

Tot în acea epocă, felcerul Jovtiak, rostind discursuri şi demascînd necontenit pe cîte cineva, nu uita să-şi exprime faţă de cei pe care-i demasca sau care se aşteptau să fie „loviţi" de el dorinţa lui din totdeauna, modestă şi chiar emoţionantă, de a învăţa. „Sînt un semidoct, s-a caracterizat el o dată, lăsînd sfios ochii în pămînt. Practică am, experienţă aşijderea, dar în materie de teorie nu sînt decît un felcer".

Interlocutorii lui au înţeles unde bate el şi n-au întîrziat să acţioneze în consecinţă. Corpul profesoral din localitate şi-a manifestat îndată dorinţa de a ajuta un astfel de „talent înnăscut", cum este Ghennadi Tarasovici. Ce e drept, „talentul înnăscut" a învăţat cu multă rîvnă, căci era însetat de cunoştinţe, iar pentru toceală avea destulă perseverenţă. După un timp, începu chiar să-şi „pună la respect" dascălii, „ca să nu şi-o ia în cap", pronunţînd pe un ton pretenţios expresii ca „dialectica", „iertaţi-mă, dar asta înseamnă empirism", „Marx ne învaţă". Profesorii se făceau mici de tot...

Din cînd în cînd, Jovtiak îşi invita dascălii la el acasă, îi ghiftuia zdravăn, profera dinadins înjurături şi le turna tot felul de gogoşi, spunînd că o dată, pe cînd era comisar revoluţionar învestit cu împuterniciri, nu ştia cum să pună o rezoluţie: *toţi înpuşcaţi* sau *toţi împuşcaţi*. Dascălii făceau feţe-feţe; Jovtiak izbucnea în rîs:

— Ce vremuri, domle! E amuzant să-ţi aduci aminte de ele... Acum însă nu mai greşesc la rezoluţii...

Pe atunci, viitorul profesor Jovtiak îşi ţinea colecţia la subsol, căci era încă prea devreme ca s-o scoată la lumină.

Să intre în partid n-a încercat, şi asta din motive întru totul întemeiate. În primul rînd, în privinţa autobiografiei cam sărise peste cal: se dezlănţuise şi declarase unele minciuni, iar candidaţii de partid şi în general cei ce voiau să intre în rîndurile partidului erau verificaţi şi răsverificaţi. Totodată, în reţeaua ocrotirii sănătăţii erau unii inşi care rîdeau întotdeauna pe faţă de Jovtiak şi chiar îndrăzneau să se ridice deschis împotriva lui, ca de pildă răposatul Prov Iakovlevici Polunin şi amicul acestuia, profesorul Ganicev, mai puţin îndrăzneţ, dar veninos şi care, din păcate, e încă bine, sănătos. Mai avea şi alţi duşmani, chiar în rîndurile studenţimii, unde anumite nulităţi, care nu s-au remarcat prin nimic, ca Ustimenko Vladimir, de exemplu, nu-l vedeau cu ochi buni.

Acesta era primul şi principalul motiv pentru care Jovtiak n-a încercat să intre în rîndurile P.C. (b) al U.R.S.S.

Cel de-al doilea motiv îl constituia practica particulară, abundentă şi foarte rentabilă. Căpătînd diploma de medic, Ghennadi Tarasovici n-a stat nici o clipă-n loc. Vulgar cu oamenii de rînd, visător şi optimist principial cu intelectualii, şperţar şi beţivan grosolan cu nepmanii, adorator subtil al muzicii şi al altor arte frumoase cu doamnele din gubernie, care tînjeau de dorul capitalei, medic sobru cu familiile activiştilor de partid, unde se înfăţişa în bluză şi cu cizme înalte, acest specimen înzestrat cu teribile însuşiri de mimetism a prins, oricît de ciudat ar părea, atîta viteză în gubernie şi apoi în regiune, încît uneori se speria el însuşi şi căuta să se mai înfrîneze singur.

Dar intervenea inerţia, care nu-i dădea pace. Potrivit situaţiei sale, Jovtiak nu mai putea rămîne un simplu medic, aşa că foarte curînd şi-a susţinut disertaţia, cu un titlu lung şi savant, care consta în esenţă din prezentarea unei metode proprii de tratare a rănilor cu o garnitură de alifii şi balsamuri, a căror compoziţie o născocise el însuşi. Cea de-a doua temă o dezvolta pe prima nu fără o oarecare doză de autocritică şi cu reverenţe inteligente la adresa acelora care puteau să fie primejdioşi. Totul a mers bine şi într-o bună zi Ghennadi Tarasovici Jovtiak „s-a trezit profesor", cum spusese

atunci despre el Prov Iakovlevici Polunin, dușmanul lui din totdeauna.

Între timp, profesorul Jovtiak își compusese o înfățișare adecvată și asta cu atîta chibzuială, încît chiar cu mult înainte de a se fi produs această „obscenitate", cum s-a exprimat același Polunin, bolnavii îi și atribuiseră lui Ghennadi Tarasovici titlul de „profesor".

Chelia roză și parfumată, barbișonul, inelele (la care se pricepea tot așa de bine ca și la porțelanuri și faianțe), zîmbetul lui afabil, accesele subite de indignare, cînd *lăsa impresia* că ia apărarea bolnavului împotriva personalului medical *insensibil*, răbdarea îngerească pe care o vădea față de consoartele, soacrele și cuscrele puternicilor zilei, priceperea de a crea în clinica sa condiții excepționale unui om ce-i putea fi de folos, pe seama celor *nefolositori*, ca și însăși maniera lui de a apare cu o întreagă suită în clinică (alai arhieresc) — toate acestea făcură din foarte popularul medic Jovtiak un *profesor* celebru.

Ei bine, partidul, dacă ar fi intrat în rîndurile lui, i-ar fi răpit fără îndoială lui Ghennadi Tarasovici posibilitățile de a culege atîtea roade de pe un ogor arat și însămînțat cu atîta migală și trudă. Iar roadele acestea erau, cum lesne se poate ghici, bogate...

Cît a fost felcer, Jovtiak s-a străduit să nu scape nimic din ceea ce-i putea ajuta să capete rutină, și în tinerețea lui a făcut destul de multe operații, astfel că intervențiile chirurgicale obișnuite le făcea chiar cu o anumită strălucire și eleganță. Dar dacă se vedea pus în situația să facă vreo operație în procesul căreia se cerea să aprecieze cu precizie variantele unor deformări anatomice complicate, Jovtiak se pierdea cu firea, se încurca și se uita cu implorare în ochii lui Ivan Dmitrievici Postnikov, de care se atașase mult și care opera tot mai des în locul șefului său. Cu trecerea anilor, setea de bani a lui Jovtiak crescu și profesorul nu se rușina să interneze bolnavi în clinica sa *în schimbul unei sume de bani*, avertizînd însă că operațiile le va face, chipurile sub conducerea sa, Ivan Dmitrievici. Anesteziat, bolnavul nu știa, se înțelege, cine și sub a cui conducere i-a tăiat abdomenul, așa încît mîinile de aur și marele talent al lui Ivan Dmitrievici sporeau gloria lui Jovtiak, în vreme ce onorariul trecea în întregime, „ca să nu se afle", în buzunarul acestuia din urmă.

În primele zile ale războiului, profesorul Jovtiak a început să se pregătească febril de plecare, gîndindu-se nu atît la el, cît la „comorile" sale. Dar deodată şi-a dat seama că nu va putea evacua tot ceea ce strînsese în atîţia ani. Ca să-şi evacueze avutul însemna să-şi dezvăluie taina. Descumpănit şi îngrijorat, a stat şi a chibzuit două zile încheiate, şi aceste două zile l-au gălbejit şi l-au slăbit cu totul. Pînă la urmă a scornit o minciună, declarînd la organizaţiile locale cum că i s-ar fi telefonat de la Moscova să nu se evacueze o dată cu institutul, ci să aştepte instrucţiuni, iar la Moscova s-a plîns că institutul „l-a părăsit". Cît despre pregătirile febrile de plecare, după ce a ascultat cu multă atenţie vreo zece comunicate care anunţau înaintarea armatelor germane, a oprit împachetarea bagajelor, ba i-a interzis şi lui Postnikov să se pregătească de plecare.

— Cum vine asta? l-a întrebat atunci Postnikov, uitîndu-se la el cu o căutătură rea.

— Uite-aşa! Vrei poate să-ţi amintesc de un anumit fapt din biografia dumitale?

— Care fapt? bîigui Postnikov, pălind, cu ochii ţintă la Ghennadi Tarasovici. Care fapt?

— Un fapt *mîrşav*, pe care-l cunoşti foarte bine.

— Dar chiar dumneata!... exclamă Postnikov. Chiar dumneata mi-ai recomandat...

— Asta e ceva ce trebuie dovedit, dragă Ivan Dmitrievici, i-a răspuns Jovtiak cu o expresie angelică pe faţă. Crezi că e dispus cineva să se ocupe cu asemenea anchete plictisitoare în aceste zile triste? În armată, fireşte, dat fiind *faptul* în cauză, n-au să te primească, dar au să te ia în altă parte, de unde ai să vezi cerul printre gratii, sau, cum zic deţinuţii, „eu te văd, tu nu mă vezi". Date fiind măsurile severe în vigoare, s-ar putea să te şi împuşte, aşa că şezi binişor...

Postnikov ieşi plouat. Jovtiak, după ce lătră o vreme, ca de obicei, se trînti pe canapea şi se lăsă pradă visurilor. El e rus, nu e membru de partid, e profesor. Îl cunoaşte toată lumea. Cuvîntările pe care le-a rostit în public îi vor fi trecute cu vederea. De îndată ce vor veni trupele reichului, va comunica unde trebuie numele persoanelor suspecte rămase în oraş, şi asta îl va pune bine cu comandamentul german. Atunci va deschide o clinică particulară. Va fi clinica lui personală, „clinica profesorului Jovtiak". La naiba cu operaţiile şi cu riscurile pe care le comportă ele: de operat va opera

tot Postnikov, pe care-l va avea şi aici la mînă pentru activitatea lui în Armata Roşie din timpul războiului civil, pentru vederile lui prosovietice şi pentru cîte şi mai cîte! Om să fie, vorba ceea, că belele se găsesc. În felul acesta, el, Jovtiak, nu va mai trebui să se despartă de colecţia lui, nu va trebui să se mai frămînte, ci cel mai bun lucru e să aştepte, iar pînă atunci să caute să nu dea ochi cu nimeni.

Zis şi făcut. Şi Ghennadi Tarasovici se îmbolnăvi.

Zăcu mult şi greu, aci vindecîndu-se puţin, aci căzînd din nou la pat, cu nişte teribile accese de colici renale. Fiind medic, ştia foarte bine cum să simuleze boala. În ultimele zile de evacuare a oraşului se lăsă să fie văzut, apoi lansă prin văduva popii din cartierul Iamskaia, care-i aştepta cu nerăbdare pe nemţi, zvonul că a fost ucis de o bombă. Cîinele continua însă să latre şi să urle în casa lui, unde gospodărea fosta preoteasă. Ca să nu-şi găsească moartea în timpul bombardării oraşului, Jovtiak se retrase în subsolul adînc unde era îngrămădită acum toată colecţia lui, şi cît a stat acolo n-a făcut altceva decît să răsfoiască un vocabular rus-german.

În ziua cînd fasciştii au intrat în oraş, profesorul Jovtiak s-a ras cu grijă, şi-a pus o cămaşă scrobită, un costum de culoare deschisă, şi-a luat în servietă o pîine caldă, coaptă de preoteasă, o solniţă de argint plină cu sare şi o tăviţă, şi a pornit pe nişte ulicioare dosnice înspre strada Lenin, la „Grand-Hotel", unde îşi închipuia el că trebuie să se afle marele cartier al comandamentului german.

Dar hotelul fusese lovit de o bombă, astfel că nu mai exista.

Pe străzi se mai auzeau încă împuşcături, mai aveau încă loc schimburi de focuri.

Nişte motociclişti cenuşii-verzi, cu căşti pe cap şi cu mitraliere fixate pe ataş, l-au obligat pe profesorul Jovtiak să se trîntească de două ori pe caldarîm. Abia spre seară, sfîrşit şi istovit, moleşit de soarele fierbinte de peste zi, cu gîtlejul uscat, a apucat să vadă clipa cînd din jos, dinspre magaziile mistuite de flăcări, a apărut infanteria motorizată.

În frunte mergea, într-un automobil mic, un ofiţer deşirat. Ofiţerul, cu privirea stinsă a unui om obosit şi obişnuit cu străzile pline de fum, care mai ardeau încă, şi cu casele golite parcă de măruntaie, cerceta ceea ce a fost un oraş mare şi zgomotos şi care acum nu mai era nimic...

Ştergîndu-se de sudoare cu dosul palmei şi îndreptîndu-şi pălăria, Jovtiak puse pe tavă pîinea, care se cam turtise în

căderile lui, răsuci solniţa şi o înfipse în coaja pîinii, o umplu apoi cu sare şi ieşi la o încrucişare de străzi.

Din automobilul cel mic i se strigă ceva, ca un avertisment, şi pe deasupra lui şuieră un glonte. Jovtiak se lăsă repede pe vine şi pălăria îi zbură pe caldarîm. Dar micul automobil nu dădu totuşi peste Ghennadi Tarasovici. Un tînăr extrem de politicos, care şedea alături de locotenentul Ditz, îi explică repede ceva acestuia. Nişte soldaţi l-au ridicat de jos pe Jovtiak şi i-au dat pălăria...

Pe tot drumul, de la Brest şi pînă pe malul Unciei, nimeni nu ieşise înaintea acestei unităţi cu pîine şi cu sare, şi locotenentul Ditz habar n-avea ce poate să însemne asta. De undeva, răsări un operator cu aparatul de filmat. Apoi mai veni unul cu motocicleta. Cîţiva corespondenţi militari îşi deschiseră blocnotesurile, mai mulţi fotografi ţăcăniră din aparatele lor; profesorul Jovtiak trebuia să ajungă, chiar azi, cu pîinea lui în braţe, în paginile presei germane. Cum însă operatorii şi fotografii ştiau că e contraindicat ca Jovtiak să apară singur, le ordonă soldaţilor să-şi scoată căştile şi să facă în spatele profesorului un fond vag, mişcător...

Locotenentul Ditz căsca. Operatorii cerură să se repete scena. Fantezia li se aprinse, aşa că Ditz a trebuit să-i strîngă pentru a treia oară mîna lui Jovtiak, care se apucă de cap, a jale, ca şi cum ar fi vrut să spună: „Ce ororî s-au petrecut aici înainte de a veni dumneavoastră, domnule *oberleutnant!*"

În sfîrşit, totul se termină.

Unitatea motorizată porni mai departe. Jovtiak rămase singur la încrucişarea străzilor.

În clipa aceea, dintre ruinele casei unde se afla mai înainte Banca de stat, izbucni o rafală de pistol automat. Gloanţele ricoşară, şuierînd, în caldarîm. Jovtiak înţelese că cel care trăgea, trăgea în el, ca să-l omoare, ca să-l nimicească, pentru că acum el era un trădător de ţară...

Începu să se tîrască.

Nu era rănit, nu era nici măcar zgîriat, dar se porni să geamă. I se părea că cei de-acolo, pitiţi în dosul pereţilor pîrjoliţi şi luminaţi de soarele care asfinţea, îl văd. I se părea că zeci, ba nu, sute de ochi reci şi nemişcaţi îl urmăresc cum se tîrăşte pe caldarîm. I se părea că a şi murit.

Totuşi a scăpat teafăr; se vede treaba că cel care trăsese în el nu mai avea cartuşe. Acasă, Ghennadi Tarasovici făcu o baie şi pentru întîia oară, după zeci de ani, nu mai glumi

pe seama preotesei văduve, care se ruga, bolborosind, într-un colţ al bucătăriei.

A doua zi de dimineaţă Jovtiak se duse în oraş.

Dar nu-l mai găsi pe *oberleutnant*-ul Ditz, nici pe interpretul acela politicos, nu mai găsi pe nici unul dintre operatorii cinematografici. Unitatea cu pricina se deplasase mai la sud. În fosta clădire a comitetului regional şi a comitetului orăşenesc de partid mişunau nişte nemţi pe care el nu-i cunoştea. Încercă să le spună că e profesor şi că doreşte să colaboreze, că poate să organizeze imediat o clinică şi că e pe de-a-ntregul ataşat „noii ordini", dar a fost pur şi simplu aruncat pe uşă afară. Abia la sfîrşitul lui septembrie izbuti să se aranjeze ca medic-şef la un mic spital, căruia nemţii nu-i dădeau nici medicamente, nici alimente, nici inventar. Postnikov făcea operaţii, iar Jovtiak tremura de frig şi de frică în cabinetul său. Chestia cu pîinea şi cu sarea i se părea acum culmea idiotismului. Apoi la spital izbucni o epidemie de tifos exantematic, şi Ghennadi Tarasovici se văzu dat afară, lăsat să moară de foame, după atîţia ani de muncă neobosită...

La toate acestea se gîndea el acum, pregătindu-şi discursul pe care avea să-l rostească mîine în faţa maiorului zu Stackelberg und Waldeck, comandantul militar al oraşului.

„Dumnezeu vede, dar nu spune, îşi zise profesorul Jovtiak, digerînd anevoie bucata de carne înfulecată într-o înghiţitură. Dacă ăsta e acel «zu» pe care-l ştiu eu, se mai poate trăi. Dacă nu..."

De cîte ori nu şi-a riscat el viaţa ! Ei bine, o va mai pune o dată la bătaie — îi va scrie lui Hitler, sau, în cel mai rău caz, lui Rosenberg. Îi va scrie cît de îngrozitor a fost el ostracizat de locuitorii oraşului. Îi va scrie cît e de singuratic. Îi va scrie că el crede în ordinea aceea supremă pe care o aduce Germania atotbiruitoare şi îşi va expune consideraţiunile privind necesitatea de a se lua cele mai severe măsuri faţă de cei ce boicotează, fie chiar în mod tacit, noua ordine...

Adormi cu aceste gînduri.

În vis, se văzu preşedinte. De ce şi unde preşedinte, visul nu-l lămurea. Şedea în capul unei mese lungi şi-i întrerupea cu un gest brusc pe vorbitori. Era o mare fericire să-i întrerupă. La orele două din noapte, cînd sună deşteptătorul, amintindu-i profesorului că e timpul să latre cîineşte, în ochii lui clocoteau lacrimi dulci...

CAPITOLUL V

Schneller, **Juda !**

Maiorul Bernhardt zu Stackelberg und Waldeck se ridică în picioare în momentul cînd profesorul Jovtiak intră în cabinetul său. Mai mult decît atît, îi întinse amîndouă mîinile. Ba şi mai mult încă, cercetîndu-l pe profesor cu ochii lui ca două viorele, îi spuse în rusește, destul de ferm :

— Sînt bucuros că vă văd, bătrîne ! Da, da, aşa a fost ! Anecdota cu instrumentele pentru cai, cu care aţi amuzat-o atîta pe răposata mea măicuţă, face şi acum deliciul amicilor noştri... Luaţi loc ! O ţigară ? Un păhărel de *armagnac* prima ?

Jovtiak clipi din pleoape şi îşi şterse cu o mişcare a mîinii lacrimile care îmboboceau. Acum nu mai încăpea nici o îndoială : a mizat bine. Începu pe un ton semiinterogativ :

— Baron ?

Zu Stackelberg und Waldeck schiţă un gest de protest, desfăcîndu-şi palmele :

— Aici nu sînt decît maior, domnule profesor. Comandantul militar al unui grup de ruine. Îmi face însă plăcere că ţii minte şi asta.

Băură cîte un păhărel de *armagnac,* sorbindu-l cu înghiţituri mici. Comandantul îşi aprinse o ţigară. Faţa lui trandafirie, tînără de tot, era proaspăt rasă şi pudrată. Soarele de iarnă pătrundea prin geamurile îngheţate. Încetul cu încetul, Jovtiak recunoscu mobilierul : biroul provenea din cabinetul preşedintelui comitetului executiv regional, cele două fotolii de piele stătuseră, pare-se, altădată în locuinţa decanului Institutului „Secenov", covorul persan i-a aparţinut, cu siguranţă, lui Ganicev, iar pe canapeaua aceasta a dormit în nopţile grele răposatul prim-secretar al comitetului regional de partid...

Cît a examinat el mobila, comandantul îi frunzări actele, strînse într-o mapă de piele cu ornamente orientale. Hîrtiile fuseseră alese „deştept", cum îi plăcea lui Ghennadi Taraso-

vici să spună. Mai puţină activitate obştească şi cît mai multe merite academice. Avea chiar şi două brevete de invenţii; fusese coautor în unele cazuri cînd se cerea un titlu de profesor. În afară de asta, Jovtiak ştia să „împingă". Comandantul cercetă deosebit de atent aceste adeverinţe. Apoi, ridicîndu-şi o sprînceană, lăsă să-i cadă în palmă monoclul şi spuse, arătîndu-şi dinţii regulaţi:

— Felicitările mele, domnule profesor. Noi o să facem de la... sau cum se zice? Din dumneavoastră? Noi o să facem din dumneavoastră un excelent şi unic, da, un excelent *bürgermeister*...

Surprins şi speriat totodată, Jovtiak rămase perplex.

— În scrisoarea pe care mi-aţi adresat-o, domnule profesor, v-aţi declarat expresia... sau, cum se zice? v-aţi exprimat dorinţa de a colabora cu noi...

— Da, întări Jovtiak. Mi-aş oferi toate forţele...

— Splendid! Da, toate forţele! Marele... adică nu: celebrul profesor Jovtiak... Maiorul izbucni în rîs şi apăsă pe butonul soneriei. Iertaţi-mă, dar la asta nu mă pricep. Asta ştie s-o facă propaganda. Ea ştie cum trebuie să procedeze. Cum spun americanii? *Publicity!* Azi sînteţi *bürgermeister*, mîine vă cunoaşte Berlinul, iar peste mîine — aşa se spune? — Europa!

Aghiotantul primi ordin să-l cheme pe doctorul Krolle. Doctor Krolle îşi pocni călcîiele înaintea lui Jovtiak. Apoi apăru un interpret în pantaloni golf, cu şezutul mare. Apoi dinaintea maiorului zu Stackelberg und Waldeck răsări ca din pămînt o stenografă drăguţă, cu gropiţe în obrajii trandafirii, de la serviciul auxiliar. Apoi fu semnat un ordin şi trimis numaidecît la tipografie. Apoi, lovind din călcîie şi uitîndu-se unii în ochii altora, băură cu toţii o dată, ca la comandă, în sănătatea *bürgermeister*-ului, a domnului profesor doctor Jovtiak. Apoi, cu faţa împietrită, maiorul îşi repezi mîna în sus, aplecată puţin înainte, şi strigă:

— *Heil* Hitler!

Împotriva voinţei sale, holbîndu-şi ochii, Jovtiak îşi întinse şi el braţul în sus şi strigă laolaltă cu ceilalţi:

— *Heil!*

„În aceeaşi clipă, totul începu să se învîrtească", aşa cum citise cîndva Ghennadi Tarasovici într-o carte amuzantă. În sala de aşteptare a comandantului se aprinseră reflectoarele şi începură să ţîrîie domol şi blînd motoraşele aparatelor de filmat. Ţinîndu-l pe profesor de braţ, maiorul cu ochii ca

două viorele se îndreptă cu paşi elastici înspre obiectivele reporterilor cinematografici. Aghiotantul comandantului îi ţinu profesorului şuba cu blană de dihor, cu codiţe. Un soldat politicos îi întinse căciula de castor. Reflectoarele se stinseră. Subofiţerul care comanda plutonul de filmare dădu un ordin scurt soldaţilor săi şi aceştia, retrăgîndu-se de-a-ndăratelea şi tot şuşotind între ei de parcă gîgîiau, îl filmară pe Jovtiak în faţa automobilului, un „Mercedes-Benz" : iată-l pe profesor lîngă portieră, iată că portiera se deschide dinaintea lui, iată că maşina porneşte...

— Încotro ? întrebă Jovtiak, trîntindu-se în pernele de piele.

— La spital, îi răspunse interpretul cu o voce de bădăran, fără a întoarce capul spre profesor. Veţi face o operaţie pentru jurnalul cinematografic. Veţi opera un copil, veţi salva o viaţă de om. Ştiţi să faceţi asta, nu ?

— Dar la care spital ?

— Ştie şoferul. A primit ordin.

Doctor Krolle şedea în faţă şi nu-şi întorcea niciodată capul. Alături, pe drum, răsună un claxon : reporterii cinematografiei îi ajunseră din urmă. „Mercedesul" se legăna uşor la hîrtoape. Pe Jovtiak îl treceau sudorile şi nu putea pricepe cu nici un chip unde e dus. La fostul spital regional ? Dar acesta a fost distrus de bombe ! La clinica pentru copii ? La spitalul lor ?

— *Schneller !* ţipă vagmistrul, sau cum i-o mai fi spunînd ălui care comanda plutonul de filmare, cînd Jovtiak coborî, răsuflînd anevoie, din maşină. *Schneller, schneller !*

— Mai repede ! îl îndemnă pe un ton răstit interpretul. Plutonul de filmare e grăbit şi nu poate fi reţinut. Mai repede !

— *Schnell !* îl zoreau soldaţii. *Schnell, Schnell !*

Abia în cabinetul internilor fu lăsat să mai răsufle. În sfîrşit, se lămuri : era Spitalul nr. 2 „Profesor Polunin". Aici rostise el o cuvîntare la o şedinţă festivă, cînd vorbise cu multă însufleţire despre răposatul Prov Iakovlevici. „Ciudată mai e şi soarta omului ! îşi zise Ghennadi Tarasovici, ştergîndu-şi cu batista sudoarea de pe chelie. E ceva de-a dreptul uimitor !"

Un soldat din plutonul de filmare, cu o mutră de şobolan, examină cu atenţie faţa profesorului, apoi mişcîndu-şi mereu mustăcioara subţire, unse buzele lui Jovtiak cu un ruj de

culoare închisă, după care îi frecă obrajii cu o cremă incoloră şi presără deasupra pudră, întocmai cum fac mamele cu fesele sugacilor. În vremea asta, o sanitară teribil de speriată puse un halat pe umerii profesorului...

— Acum vă gîndiţi ! traduse în spatele lui interpretul. Vă pregătiţi pentru operaţie. Operaţia e foarte grea. În capul dumneavoastră se coace un plan. Evrika ! Soluţia a fost găsită !

Din nou se aprinseră reflectoarele.

— Dar trebuie să ştiu pe cine voi opera, exclamă Jovtiak. Măcar istoricul bolii...

I se aduse fişa bolnavului : „Maţkevici Gheorghi, 11 ani, citi Jovtiak. Diagnostic..."

— În timpul acesta fumaţi ! continuă interpretul. Luaţi ţigările acestea şi ţineţi pachetul aşa fel ca să se vadă în obiectiv denumirea „Owerstolz" ; este important ca profesorul *bürgermeister* să fumeze ţigări scumpe.

„Maţkevici Gheorghi, se gîndea Jovtiak. Maţkevici."

Din nou începură să ţîrîie aparatele de filmat. Cu degetele sale reci ca de mort, subofiţerul întoarse faţa lui Jovtiak spre stînga, comandîndu-i ceva în nemţeşte.

— Vă uitaţi la führer, turui interpretul. Führerul vă va da puteri şi curaj în nobila faptă care vă aşteaptă. Soluţia vine după ce v-aţi uitat la führer. Şi acum — evrika !

— Evrika ! exclamă Jovtiak şi se lovi cu palma peste frunte.

— Foarte prost, spuse interpretul. Nenatural ! Luăm totul de la-nceput. Nu trebuie să vă loviţi peste frunte, un savant nu face aşa. Nu uitaţi să fumaţi !

Maţkevici Gheorghi stătea pe masa de operaţie, machiat şi el. Copleşit de ziua aceasta extraordinară, Jovtiak abia îi recunoscu pe medicii de la spitalul „Polunin". Băieţaşul se uita la aparatele de filmat, la soldaţii care ţipau într-una, la Jovtiak, transpirat şi sulemenit. Ochii lui speriaţi exprimau suferinţa. Gura îi era întredeschisă. Jovtiak vru să se spele pe mîini, dar un caporal din plutonul de filmare nu-i permise s-o facă :

— Nu e nevoie. Nu veţi opera, îi spuse. Ar dura prea mult şi n-are efect. *Schnell, schnell !* Profesorul *bürgermeister* îi dă copilului o ciocolată, îl mîngîie şi cu asta, gata !

„Gata ! gîndi în sinea sa cu recunoştinţă Jovtiak. Slavă ţie, doamne !"

Dar afurisitul acela de Gheorghi nu voia cu nici un chip să-i zîmbească recunoscător profesorului. În loc de zîmbet, făcu o strîmbătură. Atunci, schimbînd pe loc scenariul, şeful plutonului de filmare le ordonă să zîmbească asistenţilor şi surorilor, dar nu izbuti să scoată nimic nici de la aceştia. În momentul acela Ghennadi Tarasovici auzi o frază care făcu să-i îngheţe sîngele în vine :

— Închipuiţi-vă cum o să-l spînzure pe *bürgermeister* şi vă înveseliţi pe loc. O să fiţi tare veseli !

Cineva spusese asta chiar la spatele lui. Dar pentru orice eventualitate, Jovtiak nu întoarse capul. Abia mai tîrziu, pe drumul de întoarcere la primăria oraşului, îşi aminti a cui era vocea. O întipări adînc în memoria lui bună, ca să nu uite : Ogurţov. Da, chiar el, amicul acelui Ustimenko Vladimir, care i-a făcut atîta sînge rău. Lasă, Ogurţov, că ne mai vedem noi...

Îşi aminti şi faţa lui Ogurţov : pistruiată, cu strungăreaţă, cu nasul cîrn.

Plutonul de filmare îl mai filmă o dată pe Jovtiak, eternizînd momentul intrării „în exerciţiul funcţiunii sale grele şi care-i face cinste".

Proaspăta decizie de numire a lui Jovtiak, semnată de comandant, fu pusă pe masa contabilului primăriei. Luînd o înfăţişare mulţumită, funcţionarii se felicitară unii pe alţii cu prilejul numirii noului primar şi se împrăştiară pe la locurile lor, arborînd nişte zîmbete vesele. Apoi apăru un alai, alcătuit din doctor Krolle la braţ cu Ghennadi Tarasovici, cărora li se alătură interpretul care-şi vîrîse capul între ei şi, în spatele lor, prim-secretarul, un funcţionar ales la întîmplare pentru acest post, alegerea constînd în faptul că era îmbrăcat mai bine decît ceilalţi, purta cravată şi, pe deasupra, ştia să şi zîmbească frumos.

— *Schnell ! Schnell !* ţipă din nou şeful plutonului de filmare. *Schnell !*

Funcţionarii se ridicară ca la comandă. Potrivit scenariului, Jovtiak le dădu bună dimineaţa, îi felicită pentru că vremea e frumoasă şi cu un gest părintesc o pofti la el în cabinet pe mămica acelui Maţkevici Gheorghi, pe care tocmai „îl operase cu succes". Mama fu filmată din spate ; rolul ei îl juca dactilografa primăriei, Silvia Franţevna Genicke, care se dădea drept „puţin" nemţoaică. Jovtiak o bătu pe umăr şi-i spuse că viaţa copilului „e în afară de orice pericol".

— *Alles!* ţipă şeful plutonului de filmare. *Ende!*

Aparatele de filmat se opriră. Interpretul îi spuse lui Jovtiak, întinzînd mîna spre el:

— Owerstolz!

— Poftim? făcu Ghennadi Tarasovici, care nu înţelegea.

— Ţigările! îl lămuri interpretul. Filmarea s-a terminat. Daţi înapoi ţigările...

Plutonul de filmare plecă. Interpretul îl sfătui pe profesor să se şteargă pe faţă cu batista sau să se spele cu apă caldă şi săpun. Silvia Franţevna aduse apă caldă într-un vas vechi. Simţindu-se istovit de-a binelea, Jovtiak se şterse anevoie cu batista udă. Nu fu însă lăsat să se odihnească. Doctor Krolle îl conduse pe primar la prima consfătuire cu funcţionarii (consfătuirea aceasta nu mai era pentru filmare, ci era o consfătuire de serviciu, cum îl lămuri interpretul pe profesor). Funcţionarii se ridicară din nou în picioare, dar acum nu mai zîmbea nimeni. Toţi se uitau speriaţi la Krolle.

— Domnilor, începu interpretul, domnul Krolle vă informează că profesorul Jovtiak, numit de azi înainte *bürgermeister*, nu va tolera nepăsarea, ci va adopta o poziţie fermă şi intransigentă. Domnul Jovtiak este dintre locuitorii cei mai vechi ai acestui oraş şi-i cunoaşte pe toţi. El va aduce la cunoştinţa comandamentului german nu numai orice acţiune neloială, dar şi orice gînd neloial, deoarece gîndul precede acţiunea...

Ghennadi Tarasovici se uită cu coada ochiului la doctor Krolle. Văzu că faţa lui rotundă, cu nasul mic şi cu buzele roşii, se făcu deodată stacojie. Cuvintele pe care le auzea şi pe care nu le înţelegea aveau pentru Jovtiak efectul unor palme sau al unor pumni daţi peste gură. Funcţionarii stăteau cu capetele în pămînt, fără să se uite unii la alţii. „Sînt pierdut! îşi spuse Jovtiak, nenorocit. S-a zis cu mine!"

Ceva mai tîrziu, în cabinetul bine încălzit al *bürgermeister*-ului, interpretul acela cu şezutul mare, stînd lîngă bustul führerului făcut dintr-o imitaţie de bronz, îl lămuri că funcţionarii de-aici trebuie ţinuţi „în frîu", că tocmai se face o anchetă în legătură cu unele amănunte, întrucît au dispărut nişte formulare deosebit de importante, ca de pildă nişte *ausweiss*-uri. Ancheta e, desigur, secretă, dar dacă va fi nevoie domnul profesor va trebui să se pună în legătură prin intermediul acestui telefon (îi arătă care telefon anume), folosind parola „München", cu domnul Wentzlow, care ştie puţin ru-

seşte. Domnul profesor trebuie să fie deosebit de circumspect cu contabilul acela cocoşat al primăriei, pe nume Zemskov. Contabilul e compromis de pe acum, dar trebuie aflat totul despre el mai înainte de a fi lichidat, deoarece are fără îndoială *anumite* legături. Trebuie să denunţaţi...

— Îmi daţi voie, replică Jovtiak, în cazul de faţă cuvîntul „denunţ"...

— Trebuie să denunţaţi, continuă interpretul, ca şi cum nu l-ar fi auzit pe Jovtiak, după ce se convinse că uşa e bine închisă...

Doctor Krolle, care avea obiceiul să-şi încălzească palmele trandafirii la toate sobele, se întoarse brusc şi aruncă iarăşi cîteva fraze care răsunau ca nişte palme. Interpretul începu să vorbească mai precipitat şi în ochii lui apăru o expresie de spaimă. Jovtiak auzi atunci că *bürgermeister*-ul care îndeplinise această funcţiune înaintea lui n-a plecat nicăieri, ci a fost împuşcat la el acasă. Află, de asemenea, că şi pe el „îl vor hăitui neapărat, ca pe un vînat rar, bandiţii din păduri" şi înţelese că de-acum înainte, în toate împrejurările, trebuie „să dea dovadă de fermitate, tărie de caracter şi luciditate, potrivit normelor marii subtilităţi nordice, care este elementul *sine-qua-non* al spiritului german atotbiruitor." Află totodată că nu i se va da nici o gardă germană, dar dacă vrea, poate să-şi formeze un grup de poliţai dintre localnici, că salariul lui lunar se va ridica la atîtea mărci de ocupaţie şi nu alte mărci, că are dreptul să se aprovizioneze cu alimente nu ca un militar al reichului, ci numai prin depozitul de „surplusuri" al *kreislandwirth*-ului, dar că garda lui, dacă îşi va forma o gardă, are dreptul să confisce produse alimentare atît în folosul *bürgermeister*-ului, cît şi în folosul ei, cu condiţia însă ca şaizeci la sută din produsele confiscate să fie predate depozitului pomenit mai înainte.

Din pricina *armagnac*-ului băut la un moment nepotrivit, a filmărilor, a fumului de ţigară, a ţipetelor lui Krolle şi a vorbirii repezi şi stăruitoare a interpretului, îl încerca o durere la stomac şi ar fi vrut să iasă la aer. Tot ce pusese el la cale i se părea acum o cursă în care s-a prins singur. Dar Krolle şi interpretul plecaseră. Funcţionarii, prăpădiţi ca vai de lume, veniră la noul primar cu diverse hîrtii pentru semnat, cu felurite chestiuni şi treburi, pe care el se temea să le amîne, dar nici să le rezolve nu putea, deoarece nu cunoştea încă de fel proporţiile activităţii sale.

Una din hîrtii, scrisă la maşină, în ruseşte, îi reţinu mai ales atenţia şi o citi şi reciti de mai multe ori. Trebuia s-o semneze, dar i se părea ceva sinistru şi avea impresia că de îndată ce-şi va pune semnătura sub rîndurile acestea egale şi drepte, i se va întîmpla o nenorocire. Actualul lui secretar, un om în vîrstă, cu părul pomădat şi o mutră posacă de bandit cu serioase antecedente penale, oftă, tuşi apoi discret în pumnul său uriaş, după care îl sfătui:

— Hai, domnule *bürgermeister,* daţi-i drumul, semnaţi! Vor ei să bombardeze satul ăsta, n-avem ce face!

— Cum aşa? întrebă Ghennadi Tarasovici, sincer nedumerit.

— Trebuie să facă instrucţie cu un bombardament special de noapte, sau cam aşa ceva. Şi au trecut pe planul lor acest Velikonijie. Dacă nu pleacă oamenii, au să bombardeze satul cu oameni cu tot. Cu hîrtia asta, însă, îi rugaţi cu binişorul, ca să zic aşa, în calitate de profesor de medicină...

Jovtiak simţi un fior rece în piept. Mai citi o dată hîrtia. Prin uşa deschisă a cabinetului se auzea din sala de aşteptare o voce de tenor fredonînd monoton:

Şedeam frumos pe bancă
De vorbă c-un amic.
Ah, fir-ar el să fie,
De comisar mojic...

— Ca măsură preventivă? se interesă Jovtiak.

— De acolo de unde v-aţi cocoţat dumneavoastră, se vede mai bine! răspunse nerespectuos banditul de secretar. Sînteţi ditamai profesor, nu ca mine...

Jovtiak semnă, puse sugativa murdară şi, mai mult ca să nu rămînă singur, se interesă pe un ton politicos:

— Eu sînt medic. Dumneata... ce specialitate de bază ai?

Banditul de la drumul mare se uită la Jovtiak cu o privire de oţel şi spuse:

— Noi sîntem săltăreţi, domnule profesor, sectanţi, cum ni se spune oficial. Şi eu sînt staroste.

— Mda, făcu Jovtiak, clătinînd din capul lui pleşuv. Îmi pare bine de cunoştinţă. Sper că o să ne-nţelegem în muncă.

Din sala de aşteptare, tenorul urmă la fel de monoton:

Se duse Melania
Ca să aducă gaz,
Cînd o strigă Petiuha...

— Proskuriatinov, încetează ! porunci aspru secretarul sectant, întorcîndu-se către uşă. Aici nu eşti la teatru !

— Dînsul cine e ? întrebă Jovtiak.

— Funcţionar la secretariat. Băiat bun, dar e cam într-o ureche. Mută sufletele.

Lui Jovtiak îi sări pentru a doua oară inima din loc :

— Adică cum ?

— Preface şoarecele în piatră, domnule profesor, piatra în copac, copacul în oaie. „Totul e muritor şi totul e veşnic", declamă secretarul sectant, holbîndu-şi puţin ochii. Asta e credinţa lui Proskuriatinov. N-ai ce-i face !

Ghennadi Tarasovici dădu din cap. Începu să se agite. Era îngrozit de-a binelea. Totul părea un vis urît. În vremea asta, sectantul îi şoptea :

— Contabilul nostru, Zemskov, vinde bragă. Se pricepe, nimic de zis. Face o bragă limpede ca cristalul şi gustoasă — balsam nu alta. Dacă doriţi, aş putea să vă procur nişte cîrnaţi de porc, în untură topită, cu usturoi. Semnaţi mandatul ăsta...

După ce semnă un mandat de percheziţie şi confiscare, Jovtiak se cufundă în hîrtii, citi toate deciziile din ultima lună, subliniind cu creionul roşu tot ce i se părea mai important, notă cîte ceva într-un caiet şi apoi se uită la ceas. Era ora două. Pufăind din ţigara de foi, deschise larg uşa sălii de aşteptare şi întrebă dacă e cineva care aşteaptă să fie primit. Ceasul din sala de aşteptare bătu şi el de două ori. „Sînt pedant ca un neamţ !" îşi zise Jovtiak.

Primul înscris la audienţă era un bărbat cu înfăţişare de actor, destul de în vîrstă, prezentabil, cu gura plină de dinţi de aur. Ploconindu-se şi zîmbind, şi iarăşi ploconindu-se, omul îl felicită pe domnul *bürgermeister* cu prilejul preluării funcţiei sale şi îi aminti că se cunosc ; era directorul cimitirului Bogoduhovski.

— Da, da, aşa mi se pare, murmură Jovtiak cu un aer distrat şi măreţ.

— Precis, îl încredinţă directorul, ploconindu-se şi zîmbind, de parcă ar fi avut în el un arc răsucit. Aţi înmormîntat atîţia profesori la mine ! Uneori vă supăraţi : „Eşti un ticălos, Filipov, ziceaţi, mi-e şi scîrbă să mă uit la dumneata ; eşti un nemernic, în stare să iei ultima leţcaie şi de la mort !" Ce e drept, domnule *bürgermeister*, la mine la cimitir era supraaglomeraţie cît priveşte locurile de înmormîntare ; chiar şi pentru un om ca dumneavoastră...

— Lasă asta, îl întrerupse superstiţios Jovtiak, făcînd un gest cu mîna. Nu-mi plac mie chestiile astea. Nu-mi amintesc de dumneata. Spune-mi ce doreşti, pentru că aşteaptă şi alţii să intre...

Mişcînd din buze, fostul director al cimitirului îşi ascunse dinţii de aur undeva înăuntru şi îi spuse că doreşte să facă toate înmormîntările de la cimitirul Bogoduhovski cu propriile sale forţe şi cu ajutorul artelului său. Pregătirea mormintelor, căruciorul, preotul, pentru cine „binevoieşte" — toate le dă fostul director, firește plus accesoriile de înmormîntare.

— Trebuie să ştiţi, îi comunică pe un ton confidenţial fostul director, că domnii nemţi întîmpină în această direcţie dificultăţi de ordin organizatoric. Trupele lor, de exemplu, îşi procură sicrie din patrie. Sicrie-tip!

— Bine, spuse Jovtiak, netezindu-şi grav chelia, noi n-avem nimic de obiectat şi o să te sprijinim. Dată fiind amploarea întreprinderii proiectate, o să ai, desigur, nevoie de fonduri.

— Nu solicit nici o subvenţie, spuse directorul, plecîndu-şi ochii în pămînt.

— Ai pus ceva la o parte?

— Ce să-i faci!

Ghennadi Tarasovici luă cererea, stătu puţin pe gînduri, apoi scrise o rezoluţie, folosind semne din vechea ortografie, pe care nici nu le mai ţinea bine minte, aşa că le puse la nimereală. Rezoluţia era pozitivă şi binevoitoare. Citind rezoluţia primarului, fostul director al cimitirului, actualmente patronul biroului de pompe funebre „Ultimul drum", se înclină, zîmbi şi se mai înclină o dată, ca şi cum arcul din el ar fi fost din nou răsucit. Jovtiak luă o înfăţişare tristă şi pe chipul lui se aşternu o expresie de aşteptare. Îşi dădea seama că riscă, şi încă mult, dar de vreme ce a pus totul la bătaie, nu mai avea nici un rost să-i fie teamă de nişte fleacuri. O simplă recunoştinţă, şi atîta tot. Parcă nemţii nu ştiu că numai cu mărcile lor de ocupaţie nu-i chip de trăit?

— Poftim! spuse Ghennadi Tarasovici cu un oftat uşor.

Ploconindu-se şi zîmbind într-una, „proprietarul de azi încolo" se întoarse, îşi scoase portofelul şi numără onorariul cuvenit *bürgermeister*-ului.

— Asta ce mai e? întrebă Jovtiak cu o severitate prefăcută.

— O mică contribuţie, zise foarte stăpîn pe sine directorul-patron. Sînt atîtea nevoi! Aşa că, vă rog!

— Perfect! încuviinţă Jovtiak cu un semn din cap. Să fii sănătos!

După afacerea cu cimitirul, se ocupă cu nişte otravă pentru şobolani, eliberă o licenţă pentru producţia unui surogat de tutun numit „Baiadera", îl scoase din birou, în ghionturi şi înjurături, pe bătrînul farmacist Iakov Moiseevici Pevzner — pe care-l cunoştea de altminteri foarte bine — fiindcă venise să intervină pentru mama nevesti-si, care fusese arestată, îi porunci secretarului sectant să împacheteze cîrnaţii de porc confiscaţi, mai puse cîteva rezoluţii de tot felul, apoi, încuind ştampila şi sigiliul, laolaltă cu formularele de buletine de identitate şi cu autorizaţiile de deplasare pe teritoriul subordonat comandamentului, ieşi cu pasul ferm al unui mare om de stat în strada încleştată de ger.

Cu căciula lui de boier, din blană de castor şi cu fundul de catifea, în şuba lui căptuşită cu blană de dihor, cu guler tot de castor, traversă tacticos strada şi se îndreptă spre cazinoul „Frumoasa Bavarie", unde pînă nu demult intra numai pe uşa de serviciu, ca cel mai umil cerşetor.

Acum, pasămite, era stăpîn!

Peste puţin, întocmai ca în vremurile de mult apuse la restaurantul „Grand Hotel", îşi va scoate şuba şi i-o va întinde portarului îndatoritor, va rosti, vesel şi autoritar, cîteva cuvinte pe seama gerului şi, frecîndu-şi mîinile, va pătrunde în sala scăldată în lumină, păşind pe covoare, salutînd cunoscuţii şi alegîndu-şi din ochi o masă într-un loc cît mai intim. Ce naiba, dacă e s-o iei ca înainte vreme, e doar primarul oraşului, nici mai mult, nici mai puţin.

Dînd cu totul uitării gîndul ce-l străbătuse o clipă azi dimineaţă la primărie că „e pierdut şi că s-a zis cu el", savurînd cu anticipaţie masa bună şi serviciul ireproşabil, întinerind parcă la această viziune, *bürgermeister*-ul, profesorul Jovtiak, grăbi pasul şi, coborînd cele cîteva trepte, deschise larg uşa de cristal a cazinoului.

Totul era exact aşa cum visase el.

Departe, în fundul sălii, în lumina puternică a becurilor electrice, cînta o orchestră de coarde. Mirosea a mîncare bună şi puţintel a nemţi — a colonie şi ţigări ofiţereşti. Portarul, numai fireturi de aur de sus pînă jos şi cu o coşcogeamite barbă, se repezi în întîmpinarea lui Ghennadi Tarasovici. Frecîndu-şi mîinile, aşa cum îşi făcuse planul pe drum, Jovtiak

dădu să-şi scoată şuba, dar tocmai în clipa aceea portarul îi şopti repede şi cu răutate:

— Întinde-o! Aici e numai pentru domnii ofiţeri ai reichului. S-a înţeles? Hai, hai...

— Dă-mi voie, protestă Jovtiak, împingîndu-l uşor, dar sever, la o parte. Eu sînt *bürgermeister* şi ştie oricine...

În momentul acela apăru de după o despărţitură un soldat neamţ. După ce ascultă foarte politicos şi foarte atent explicaţiile lui Jovtiak, îi spuse să aştepte puţin şi se retrase după o perdea de catifea. Jovtiak rămase cu şuba pe jumătate scoasă şi cu căciula în mînă, năpădit de sudori. Neamţul zăbovi mai mult decît se cuvenea. În cele din urmă se întoarse şi-i spuse cu aceeaşi politeţe rece:

— Nu e voie. Ieşi afară! Imediat! *Schnell!*

Ghennadi Tarasovici încercă să arboreze o expresie ironică, dar nu izbuti. Punîndu-şi şuba, scăpă jos căciula. Soldatul se uită în tăcere la căciulă şi nu i-o ridică. Nu i-o ridică nici portarul.

— În orice caz am să mă plîng împotriva dumitale! îl ameninţă *bürgermeister*-ul pe portar. Ai să dai socoteală!

— N-ai decît să te plîngi! mormăi portarul. Plînge-te, Jovtiak! Auzi, burgomistru! Iudă!

Şi zicînd acestea, scuipă tacticos în urna pentru mucurile de ţigări.

Învierea şi moartea contabilului Averianov

Chiar în clipa cînd completa, în camera nr. 9 a grupului „Z", din ordinul domnului Wentzlow, formularul tipărit, Stepan Naumovici Averianov ştia că îşi va călca, chiar azi şi orice s-ar întîmpla, angajamentul luat faţă de gestapo. Formula „pedeapsa cu moartea" nu-l impresiona cîtuşi de puţin. Îl cuprinse din nou turbarea aceea dulce şi copleşitoare, pe care o cam băduse uitării de la o vreme încoace: las' c-o să-i dovedească el acum diavoliţei de Aglaia Petrovna ce fel de „om nepotrivit în sistemul secţiunii raionale de învăţămînt" este el. Să se termine războiul, să fie numai alungaţi fasciştii ăştia blestemaţi, că o s-o şi dea în judecată şi o să ceară despăgubiri pentru toţi anii aceştia. Atunci o să joace Aglaia aşa cum o să-i cînte el, atunci o să vadă ea pe dracu, atunci au să se lămurească toţi în privinţa „destrăbălatului Averianov", cum a declarat la pro-

ces şi jurisconsultul acela mucos care reprezenta, vezi dumneata, interesele secţiunii regionale de învăţămînt...

„A închis ochii, gîndi el din nou, în timp ce-i întindea santinelei permisul de ieşire, nu s-a învrednicit să-mi arunce nici măcar o privire, într-atît de ticălos mă socoate! Dar dacă nu m-am supus, e pentru că am şi eu principiile mele, ceea ce nu înseamnă că eu, Averianov, rus get-beget, sînt un trădător! Apăi dacă nu m-am dus la lucru în ziua de 4 mai 1941 pe motiv că am suferit de intoxicaţie, aşa cum se confirma în certificatul medical, însemna că trebuia să mă dea afară pornind de la cele arătate mai sus, numai pe temeiul unui bîzdîc al ei, cum am subliniat pe bună dreptate în plîngerea mea? Şi dacă tribunalul a judecat greşit înseamnă să mă prindă în nadă fasciştii ăştia? Da ce-şi închipuie ei, că Averianov are să trădeze? A, nu, domnii mei, eu am să-mi aştept tribunalul meu sovietic şi atunci, să avem iertare, am să fiu neîndurător. Poate să-mi cadă cetăţeanca Ustimenko şi în genunchi, că tot am să-mi scot pîrleala de la ea pentru toţi anişorii ăştia, chiar dacă războiul va ţine zece ani. Şi atunci am să-i trag o beţie de pomină, încaltea pînă la otrăvire. Atunci o să mă cunoaşteţi voi, mă, atunci o să vedeţi ce caracter «insuportabil» am eu. Şi am să revin la secţiunea voastră regională de învăţămînt numai pentru o singură zi, ca să-mi depun demisia."

În stradă, în bătaia vîntului rece şi pătrunzător, Averianov se întrebă neliniştit unde ar putea „să sugă măcar o cinzeacă", pentru ca „să se mai răcorească sistemul nervos", cum îi plăcea lui să spună. Ca orice beţiv, simţea nevoia să bea neapărat ceva, dar negăsind nici un strop nicăieri, se întoarse acasă, mîngîindu-se cu gîndul că o să bea mai tîrziu, cînd se va ocupa cu chestiunea pe care şi-a pus-o în gînd azi, acolo, în camera nr. 9, în timp ce completa formularul pe care scria „pedeapsă cu moartea".

Nevastă-sa nu se întorsese încă. Fusese reţinută probabil la descărcarea lemnelor, unde o duceau nemţii în fiecare zi. Averianov-fiul se uita din portret la taică-său cu o privire severă. În fotografie, Koliaşa era în civil, dar taică-său ştia că băiatul nu e civil şi că îşi slujeşte poporul, aşa cum se cuvine să o facă un bărbat de vîrsta lui, în astfel de vremuri.

— Aşa, Koliaşa, dragule, spuse tatăl, adresîndu-se portretului. Am fost şi eu, frate, *undeva*. Dar las' c-avem noi destul praf de puşcă în pulberării...

După ce se dezbrăcă şi se descălţă, bătrînul contabil se rase cu un brici tocit, se frecă pe faţă cu resturile unei creme de-a nevesti-si, la care ea ţinea de altminteri foarte mult, fiind convinsă că această cremă „netezeşte ridurile", scoase din ascunzătoarea din dosul bucătăriei un geamantan şi îşi puse costumul de zile mari, un costum bleumarin de şeviot, pe care-l îmbrăcase ultima oară la proces. Proaspăt bărbierit, cu o cravată fistichie şi cu părul cărunt uşor răvăşit, „artistic", se plăcu — semăna puţin cu bătrînul actor Makkaveiski, în postura de personaj neurastenic, aşa cum l-a jucat cîndva aici pe prinţul Mîşkin, pe ţarul Pavel I şi pe urmă pe un psihopat străin.

— Auzi, se adresă iar Averianov feciorului său, şi-a închis ochişorii ! E atît de sigură, înţelegi ! Toate le ştie dumneaei ! Se pricepe, mă rog, ca nimeni altul la chestionare, că, de, e fiică de proletari. Pe cînd noi, înţelegi, sîntem descendenţi ai contelui Sumarokov-Elstone, ai prinţului San-Donato şi ai lui Stürmer...

După ce-şi legă anevoie şireturile de la ghetele vechi, Stepan Naumovici vîrî mîna în şifonier, acolo unde se găseau de obicei batistele, dar, spre surprinderea lui, dibui cu degetele o sticluţă. Un fior uşor şi scurt îi trecu prin şira spinării. Zăbovi un pic, aşa, cu mîna întinsă, pentru ca dezamăgirea să nu vină prea repede.

„Dacă e colonie, chiar şi din cele mai scumpe, tot o beau !" hotărî el, încruntîndu-se.

Dar în sticluţă se afla ceva mai bun decît colonie. Era o „loţiune" neîncepută, preparată de consoarta lui Averianov, Margarita Borisovna, faimoasa ei loţiune pentru „deschiderea rapidă şi eficace a porilor feţei", cum scria în caietul ei cu scoarţe de muşama, unde îşi însemnase înainte de război tot felul de reţete noi : salate cu vitamine, prăjituri, saleuri, precum şi o reţetă pentru scoaterea a tot felul de pete. Loţiunea se făcea cu hrean tocat mărunt. Mirosind acum lichidul transparent, bătrînul contabil îşi aduse aminte cum frecase chiar el în seara aceea călduroasă de dinainte de război un hrean întreg, în vreme ce din ochi îi curgeau şiroaie de lacrimi. „Asta s-a întîmplat după ce decăzusem ! îşi zise el cu o bucurie răutăcioasă, folosind expresia neveste-si, o femeie arţăgoasă. Era, adică, după proces !" Şi cu asta, goli sticluţa, după care duse la nas o coajă de pîine nemţească din acelea care nu se usucă.

După ce sfîrşi cu loţiunea, Averianov ascunse sticluţa goală într-un loc cît mai ferit, apoi scrise bileţelul de mai jos, cu scrisul lui apăsat de contabil:

„Margoşa, eu am multă treabă. Găteşte şi tu ceva şi mai lasă-te de obiceiul de a nu face mîncare caldă, că e neeconomicos. Stepan Averianov."

Simţindu-se înviorat, puternic şi oarecum tînăr, Stepan Naumovici îşi puse pardesiul, care arăta cît se poate de decent, îşi petrecu fularul în jurul gîtului, îşi potrivi pe ceafă şi niţel pe o ureche căciuliţa de astrahan, mîncată zdravăn de molii, şi ieşi. După atîtea luni de inactivitate, certuri şi zîzanii, se vedea acum un om ocupat, necesar şi chiar grăbit. Era bine dispus pentru întîia oară de cînd pierduse, la ultima instanţă, procesul cu secţiunea regională de învăţămînt. Date fiind însuşirile stranii ale caracterului său dificil, „trebuşoara" pe care voia s-o facă azi îi era tare pe plac. De aceea, poate, se porni să fredoneze încetişor:

Pe-ale Amurului meleaguri
Escadroane se-nşirau,
Şi pe roşiile lor steaguri
Rănile mai sîngerau.

Bocănind cu potcoavele cizmelor pe caldarîmul îngheţat, în faţa lui răsăriră doi nemţi, peste măsură de miraţi că dădeau cu ochii de un om care cînta, dar Averianov nici nu-i luă în seamă; era azi tare ocupat, avea treabă şi era grăbit să-şi împlinească treaba azi, şi nu mîine, ori poimîine, cum ar fi procedat mulţi, chiar dintre cei în care Aglaia Petrovna avea încredere şi cărora le făcea caracterizări din cele mai măgulitoare. Pe el l-a dat afară, dar uite că el înfruntă primejdia pentru ea la o oră cînd toată lumea se duce la culcare, ba încă mulţi s-au şi vîrît în paturile lor.

La o răscruce se opri, aducîndu-şi aminte că s-ar putea să fie urmărit, aşa cum ştia din cele ce citise în cărţile despre viaţa membrilor organizaţiei „Narodnaia volia" sau despre activitatea ilegală a bolşevicilor, ori cum văzuse la cinematograf.

În bătaia vîntului rece, se uită cu atenţie în jur, îşi şterse nasul cu mănuşa şi porni mai departe, fredonînd:

Şi-or rămîne neuitate
În poveste, veşnic vii,
Nopţile de-asalt şi toate
Zilele de bătălii...

Îi venea cam greu să meargă în ghete, după ce se obişnuise cu pîslarii lui vechi şi părăduiţi. În afară de asta, se enervase şi se obosise destul pe ziua de azi, totuşi era bine dispus şi se simţea foarte bătăios, bai mai mult încă, începu să i se pară că treaba pe care vrea s-o facă nu e împlinirea unei hotărîri luate de el personal, ci executarea unei misiuni de mare răspundere, primejdioasă şi foarte grea, dar care tocmai de aceea i-a fost încredinţată lui anume.

„Ei, şi ce dacă-i grea? îşi zise în şoaptă. Tot o voi duce la bun sfîrşit! I-auzi cum rîd ei, nemţii, dar dacă ar şti ce şi-a pus în gînd cetăţeanul ăsta, o, de-ar şti! Dar n-au să afle nimic proştii de ei — aicea-i tot şpilul. Nu, domnilor cu «imperiu milenar», n-o să aflaţi nimic! Nici dumneata, stimată Tatiana Efimovna, habar n-ai şi nici prin cap nu-ţi trece cine vine la dumneata şi ce discuţie te aşteaptă..."

Bătrînul contabil n-o mai văzuse de mult pe fosta directoare de studii Okaiomova, mai pe urmă directoarea Şcolii Nr. 6, aşa că acum îşi aminti anevoie expresia acră, mustrătoare de pe faţa ei slabă şi colţuroasă. „Cu asta o să fie cam greu, îşi zise el, dar las' c-o sperii eu. Găsesc eu cum s-o intimidez, că-i o femeie slabă de înger. Da, aşa am să fac."

— Cine e? întrebă femeia de dincolo de uşă.

— O foarte veche cunoştinţă! răspunse contabilul cu o voce mieroasă. Un oarecare Averianov, Stepan Naumovici...

— La ora asta? Cam tîrziu! glăsui Okaiomova fără falsă amabilitate, dar crăpă totuşi uşa.

Nu era primit prea ospitalier, deşi gazda îi arătă destulă politeţe. Tatiana Efimovna îi ţinu chiar gazorniţa pînă îşi scoase pardesiul, ba îl întrebă şi de sănătate, dar nu-l pofti să stea jos, poate pentru că în odăiţa ei erau întinse peste tot, pe cîrpe şi pe ziare vechi, ghinde prăjite şi curăţate, pe care Tatiana Efimovna tocmai le sorta, ajutată de o bătrînă cu nasul mare, prăfuită parcă toată, şi le ambala în pacheţele.

— Asta ce mai e? întrebă Stepan Naumovici, frecîndu-şi mîinile îngheţate. Firma de desfacere a cafelei, proprietatea doamnei Okaiomova? Au cui le porţi de grijă — purceilor sau oamenilor? Am auzit că într-o vreme vindeai mosorele în piaţă.

Tatiana Efimovna nu catadicsi să-i răspundă. Se uita la el cu o privire calmă şi ostilă. La spatele ei se foia bătrîna aceea prăfuită.

— Ar trebui să te bucuri, spuse contabilul. Oricum, sînt teafăr şi nevătămat, nu m-a nenorocit beţia şi n-am crăpat sub un gard, cum mi-ai tot prezis dumneata...

— De ce să crăpi tocmai acum? i-o întoarse Tatiana Efimovna pe un ton voit politicos, dar cu subînţeles. Abia acum poţi să te ajungi şi dumneata. Probabil că faci carieră, nu-i aşa?

Averianov clipi din ochi, stăpînindu-se. „Tii, hoaşcă bătrînă! fu cît pe ce să strige. Auzi colo, cică nu-i plac! Dar stai că vedem noi, madam Okaiomova, cum ai să te simţi după lovitura pe care am să ţi-o dau acum. Ţi-a fost uşor să mă reclami că sînt grosolan în timpul serviciului şi că nu ţi-am primit un raport din motive pur birocratice, ţi-a fost uşor să-i ţii isonul Aglaiei cînd au tăbărît toţi pe mine şi cînd m-am pierdut într-adevăr cu firea şi m-am purtat urît, dar stai, să te vedem acum!"

Firește, însă, Averianov nu spuse nimic din toate acestea, ci doar oftă adînc şi, luînd o înfăţişare cît mai misterioasă cu putinţă, zise în şoaptă:

— Trebuie să-ţi vorbesc ceva între patru ochi. Dar să nu ne audă nimeni, pentru că e o chestiune foarte periculoasă...

— Ce chestiune? întrebă Okaiomova cu vocea uşor tremurată. Ciudat...

— Trăim o perioadă în care eu unul găsesc că nimic nu mai pare ciudat, rosti cu o voce înfundată şi cu un aer şi mai misterios bătrînul contabil. Să ştii însă că n-am de gînd să-mi pierd vremea degeaba. Dacă vrei, stăm de vorbă; dacă nu, notăm că nu vrei.

— Eu n-am secrete faţă de nimeni, i-o tăie Okaiomova, biruindu-şi pe cît se pare teama. Eu n-am ce să ascund, nici faţă de dumneata, nici faţă de nimeni.

— În schimb, eu am o taină, stărui contabilul, dîndu-şi silinţa să vorbească pe tonul cu care îi vorbise mai înainte gestapovistul Wentzlow. O taină, pricepi dumneata? Şi te rog să nu mă reţii, pentru că sînt grăbit!

— Atunci să mergem în tindă, se învoi Okaiomova, pălind uşor. Altundeva n-avem unde sta de vorbă.

Ţinînd gazorniţa în mînă, Tatiana Efimovna închise în urma ei uşa care dădea în odaie, şi numai atunci Averianov îi spuse ceea ce îşi pusese în gînd să-i spună încă pe cînd se afla în camera numărul 9:

— Gestapoul a pus mîna pe o femeie care seamănă cu Aglaia Petrovna. O cheamă Feodorova. Ţii minte, era o învăţătoare, prietenă cu Sonia Martemianova? Ei bine, dacă cineva va declara că Feodorova e Ustimenko, eu am misiunea de la marele stat-major al mişcării de partizani să-l înştiinţez pe acel cineva că se poate socoti mort.

— Ce vrei să spui cu asta? întrebă îngrozită Okaiomova, făcîndu-se pămîntie la faţă şi străduindu-se să nu ia în seamă duhoarea de băutură pe care o răspîndea Averianov. Ce vrei să spui? Şi ce mă priveşte pe mine asta?

— Te priveşte, pentru că relaţiile dumitale cu Ustimenko erau proaste, tot aşa ca şi ale mele. Numai că la mine erau proaste pe linie de alcool şi de alte chestiuni amorale şi neetice, pe cîtă vreme la dumneata era vorba de metoda de predare. Îmi aduc aminte că la o şedinţă a activului ai luat-o zdravăn în răspăr pe Aglaika, şi ştiu că te-am aplaudat şi eu din colţul meu. Apoi te-a luat şi ea o dată în răspăr, în sala de conferinţe a şcolii tehnice de pedagogie. După care ai înghiţit, firește, picături de valeriană şi ţipai într-una că „n-o să laşi dumneata treaba asta aşa!" Acum îţi aduci aminte?

Lipită de peretele tindei, Tatiana Efimovna zăbovea cu răspunsul, întrebîndu-se ce-o fi vrînd omul ăsta de la ea. Să fie oare un provocator? Şi ce-i cu marele stat-major al partizanilor?

— Sper că n-ai uitat, nu-i aşa? Aţi mai avut şi o discuţie pur teoretică, despre colegialitate în şcoală şi despre înţelegerea greşită a spiritului de colegialitate. I-ai amintit atunci de nepotu-său, care nu şi-a divulgat colegii, cînd n-au vrut să spună ce-au făcut, deşi, după convingerea dumitale, trebuia să spună. Au sărit cu toţii pe geam, sau cam aşa ceva...

— Dar ce te privesc pe dumneata toate astea? exclamă Tatiana Efimovna. Ce legătură au toate astea cu Feodorova?

Contabilul zîmbi misterios. Misterios şi sumbru.

— Nu pricep! adăugă Okaiomova, ridicînd din umeri.

— Ei, uite, mă privesc, rosti contabilul, sfredelind-o cu privirea lui sticloasă şi aplecîndu-se înspre ea. Mă privesc, fiindcă s-ar putea să ţi se ordone să spui adevărul. S-ar putea să ţi se ordone, şi chiar să fii ameninţată cu cele mai cumplite pedepse. Dar orice-ar fi, dumneata să nu spui nici pîs! Pentru că cel care... poate să se socoată mort.

— Va să zică, acum eşti partizan? întrebă cu ironie în glas Okaiomova.

— Asta nu te priveşte pe dumneata, ţîşni Averianov cu un aer plin de importanţă. E o chestiune superioară, care nu e de competenţa dumitale. Nu e de competenţa dumitale, care te uiţi la mine ca la un contabil-şef dat afară din slujbă. De altfel, şi dumneata ai contribuit la asta, cînd m-ai reclamat că sînt „intolerabil în post". Ţin minte. Bătrînul Averianov ţine minte totul!

Fosăind supărat, Averianov dădu să-şi ia pardesiul din cuier.

— Şi dacă mă denunţi o să fie rău de dumneata, adăugă el pe un ton grav, scuturîndu-şi căciula cu dosul palmei. O să fie foarte rău, da. Nu-s eu cine ştie cine, dar sînt un om cunoscut şi după război am să fiu şi mai cunoscut. Iar dacă cineva spune că sînt intolerabil, apăi, tovarăşi critici, ar fi trebuit să învăţaţi la timp să faceţi rapoarte. Raportul contabil nu e un te miri ce raport despre succesele elevilor la învăţătură în care poţi să spui vrute şi nevrute. Raportul contabil e ceva sfînt. Rapoartele noastre nu se compară cu metodologia şi pedagogia voastră.

Vorbi aşa mult, foarte întărîtat şi cu pasiune, rostind termenul „contabil" cu glasul tremurînd de emoţie, spunînd că şi-a dăruit cei mai buni ani din viaţă învăţămîntului public, că în acest răstimp ar fi putut întocmi un „manual clasic" intitulat „Contabilitatea pentru toţi" şi că are gata pregătite toate materialele pentru o astfel de lucrare, dar că tocmai Aglaia a fost aceea care a stăruit pe lîngă el să nu „văduvească" contabilitatea cu plecarea lui, şi aşa a ajuns să fie azi un om de nimic.

— Da, sînt un nimic! exclamă el patetic. Pînă şi dumneata, care eşti de o pedanterie bine cunoscută în lumea pedagogilor, îţi permiţi să...

Nu apucă să sfîrşească însă această frază, că auzi deodată nişte sughiţuri de plîns. Cu gazorniţa într-o mînă, Tatiana Efimova îşi acoperise faţa cu cealaltă mînă, într-un gest care stîrnea compătimire, şi se pornise pe un plîns amar, cutremurîndu-se din tot trupul.

— Ei, poftim! exclamă din nou Averianov. De ce? N-are nici un rost!

— Plîng pentru că... îngăimă Okaiomova cu un glas piţigăiat şi străduindu-se să vorbească mai încet. Pentru că abia acum am înţeles ce-au făcut cu noi, blestemaţii... Uite, dumneata... umbli cu avertismente... mă previi să nu trădez! Dum-

neata ! Dar te rog să nu te superi, te rog, Stepan Naumovici, pentru numele lui dumnezeu...

— Nu-i nimic, spuse el vag, neputînd să înţeleagă ce-a apucat-o. Orice e cu putinţă. Aşa că avertismentele îşi au rostul lor, mai ales că unii oameni s-ar putea să nu fie la curent. Deci o cheamă Feodorova, e clar? Feodorova, şi nu Ustimenko ! Asta e !

Punîndu-şi căciula pe capul ciufulit şi trăgînd-o oarecum strengăreşte, pe o ureche, bătrînul contabil îi făcu un semn cu mîna femeii, îi mai spuse cîteva cuvinte de încurajare şi ieşi. Afară îşi aduse aminte că undeva pe-aproape, în stradela Proreznîi, stă ghebosul acela de Platon Zaharovici Zemskov, locţiitorul lui, numit ulterior în postul de contabil-şef. Averianov nu-l duşmănea cîtuşi de puţin pe Zemskov, deoarece acesta îi luase, nici mai mult nici mai puţin, apărarea, înfăţişîndu-l ca pe un contabil foarte priceput, deşi s-a certat adeseori cu dînsul din pricina eternelor mojicii îndrugate de Averianov la beţie, ba o dată i-a făgăduit chiar că o să-l bage la închisoare dacă o să mai vorbească urît de faţă cu învăţătoarele, dar Averianov nu s-a supărat. Platoşa n-a izbutit să se evacueze, din pricină că sora lui era bolnavă. O dată, prin septembrie, buimăcit de prăpădul războiului şi neliniştit cum era mereu, Stepan Naumovici i-a făcut o vizită lui Zemskov. Acesta şi surioara lui, Paşa, cu care fratele se înţelegea pare-se de minune, l-au primit pe fostul contabil-şef cu toată cinstea, ba chiar au pus pe masă un ulcior cu nişte bragă destul de tare şi o farfurie cu clătite, din care ieşeau ţepi de tărîţe, dar oricum băutura era băutură şi gustarea gustare, astfel că au avut prilejul să mai stea şi ei de vorbă. Platoşa şi Paşa îşi cîntăreau bine cuvintele. În schimb, Averianov era plin de sine şi gălăgios, ca de obicei...

Acum, aducîndu-şi aminte mai mult de bragă decît de cei doi fraţi, oameni atît de liniştiţi, Averianov bătu la uşa capitonată cu un postav ros de vreme. Îi deschise Paşa. Fiind din firea lui un om care nu putea să păstreze nici un fel de secrete, iar în afară de asta ţinînd cu orice preţ să-şi însoţească vizita de vreo veste mare, Stepan Naumovici nici n-apucă să treacă bine pragul, că le şi spuse gazdelor cum a fost „dus" la gestapo, cum a fost interogat, fără a uita amănuntul că ea (fosta lor şefă, fir-ar ea să fie, că tot o tîrăşte el într-o zi în faţa Tribunalului Suprem) şi-a închis ochişorii, de scîrbă, la vederea lui.

— Iote-te ! făcu Zemskov cu o expresie de nepătruns pe faţa lui slabă, măslinie. Auzi colo !

— Ca să vezi ! exclamă Averianov, urmărind-o cu ochii pe Paşa, o făptură subţirică şi blîndă, care tocmai punea pe masă un ulcior cu bragă şi o farfurie cu carne de cal sărată. Ca să vezi ! Îi e scîrbă dumneaei ! Fir-ar ea, Aglaşka, să fie !

— Poate că nu-i e scîrbă, poate o mustră conştiinţa, observă Zemskov. Se mai întîmplă.

— La ei nu.

— La care ei ? întrebă deodată Paşa, aruncîndu-i o privire scurtă bătrînului contabil.

— La alde Ustimenko...

Zemskov îşi săltă zîmbăreţ o sprînceană, îi turnă bragă fostului său şef şi, după ce acesta bău, îl întrebă :

— Dar dacă te-ar fi pus la torturi, Stepan Naumovici ?

— I-aş fi scuipat în ochi, răspunse contabilul, sugînd un zgîrci de cal. Aşa am jurat noi, partizanii.

— Partizanii ? tresări Zemskov, ascunzîndu-şi un zîmbet ironic. Dumneata eşti partizan ?

— Mai ştii ? mormăi contabilul, turnîndu-şi singur din ulciorul cu bragă înmiresmată. Politică înaltă, Platoşa. Uite, dumneata faci bragă, pui la afumat cai morţi. Treaba dumitale, vrei s-o scoţi la capăt cît o ţine războiul. Dar vezi, mai sînt şi alţi oameni, pricepi ? Alţi oameni ! Rezervoarele de benzină din Iamskaia nu s-au aprins ele singure în noaptea de Anul Nou ! Pricepi ?

— Dumneata le-ai dat foc ? întrebă Zemskov, bucuros de data aceasta, cu un zîmbet deschis pe faţă. Stepan Naumovici rămase mirat, constatînd ce faţă plăcută are locţiitorul său. Dumneata ? repetă celălalt.

— Crezi că ai să mă tragi de limbă cu o păcătoasă de cană de bragă ? răspunse contabilul. Ia-mă-ncet, frăţioare...

— Stepan Naumovici ştie multe, dar n-o să spună niciodată, îi explică fratelui ei Paşa, aruncîndu-şi pe spate cosiţa bălaie, fără să se uite la Averianov. Dumnealui ştie că în ziua de azi nu se poate vorbi despre lucruri din astea. S-ar putea să-ţi pierzi capul...

Averianov întări pe un ton înfiorător :

— Şi încă cum ! După care îl sfătui pe Zemskov : Caută să-ţi ţii gura, frăţioare. Ai văzut ce de-a mai oameni au spînzurat în piaţă ? Şi au să mai spînzure. Ei nu pot, pînă nu spînzură. Asta am auzit-o la gestapo. Cîte am mai auzit acolo !

— Ce-ai auzit ?

— Cîte şi mai cîte.

— Şi anume, ce ? întrebă Paşa, sprijinindu-se cu coatele-i slabe de masă. Hai, spune, că e interesant ! Ori ai dat semnătură ?

— În camera numărul 9 ! răspunse solemn Averianov. Sub ameninţarea pedepsei cu moartea. Dar eu nu li-s slugă ! strigă el. Ia ascultaţi aici ce plan mi-am făcut. Planul ăsta l-am şi pus parţial în aplicare. Ascultaţi cu atenţie şi trageţi concluziile cuvenite despre un om pe care l-aţi a... a...

— Alungat, îi suflă Platoşa. Într-adevăr, te-am alungat, că prea erai zurbagiu, Stepan Naumovici, şi nu mai era chip de lucrat cu dumneata. Dar nu-i vorba de asta. Parcă voiai să spui ceva ?

— Am să spun ! strigă bătrînul contabil. Am să spun ! Adu braga aia şi mai toarnă-mi, că pentru cîte le fac tot am să fiu spînzurat în piaţă.

— Fugi de-acolo ! făcu Paşa cu un zîmbet şiret.

— Păi, nu ?

Rezemîndu-şi pieptul supt de masă, uitîndu-se la cei doi fraţi cu o căutătură cumplită, cum se uitase mai înainte la Okaiomova, şi ameninţîndu-i cu degetul său plin de jeg sub unghie, Averianov le vorbi cu lux de amănunte despre discuţia lui de adineauri cu „hoaşca aia bătrînă de Tatiana Efimovna" şi le spuse că acum se duce chiar în „gura lupului", deoarece tocmai acolo poate fi „moartea Aglaşkăi", şi o moarte cumplită. Averianov vorbi mult, cu înfloriturі, încurcîndu-se mereu şi lăudîndu-se cu legăturile lui la comandamentul grupurilor ilegale, legături ce deveniră deodată foarte întinse, iar fratele şi sora îl ascultau atenţi şi gravi, ba chiar cu compasiune, ca şi cum ar fi dat crezare fiecărui cuvînt rostit de el.

— Toate-s bune, conchise Platon, după ce-l ascultă pînă la capăt pe fostul lui şef, ba chiar foarte bune. Fireşte, Alevtina Andreevna ar putea s-o trădeze pe Aglaia Petrovna, mai bine zis s-o recunoască. E adevărat tot ce spui despre invidie şi despre supărare, dar la ora asta nu poţi să pleci pentru că e tîrziu şi s-ar putea să te înhaţe vreo patrulă. În vremurile astea trebuie să fim cuminţi...

— Puţin îmi pasă de ei, exclamă Averianov, ridicîndu-se. Noi nu ştim de frică în tot ceea ce facem. Ştii dumneata ce băieţi avem noi ?

— Ei ? făcu Platon Zemskov cu un oftat.

— Băieţii noştri şi-au luat concediu de la moarte! proclamă Stepan Naumovici cu ochii la ulciorul în care mai rămăsese oleacă de bragă. Ai auzit? Şi eu, urmă el, lovindu-se cu pumnul în piept, mi-am luat şi eu concediu de la moarte!

Apoi Averianov adormi, întins pe o canapea veche, iar cînd se trezi, multă vreme nu putu să-şi dea seama cum a ajuns aici. Cînd aprinse în cele din urmă gazoriţa, bătrînul contabil recunoscu odaia lui Zemskov, îl strigă pe acesta şi, fără să-l mai aştepte, îşi turnă un pahar plin de bragă. Ameţeala îi cuprinse din nou capul, simţi că prinde parcă aripi şi se închipui din nou un partizan, cel mai mare, cel mai viteaz şi mai hotărît. Ar mai fi stat cu plăcere de vorbă, dar cei doi stăpîni ai casei — şi fratele şi sora — parcă intraseră în pămînt şi nu răspundeau la chemările lui. „Pesemne că s-au dus la lucru, îşi zise Averianov, însoţindu-şi constatarea cu un oftat. Şi Margarita mea trebuie să se fi dus la rampa de descărcare. Numai eu bat drumurile!"

Dar numaidecît îşi aduse aminte de toate prin cîte a trecut la gestapo, îşi aduse aminte cum „a adus-o la ordine pe Okaiomova", apoi se gîndi cum o s-o mustre conştiinţa, mai tîrziu, pe Aglaia Petrovna, cînd are să afle în faţa cui şi-a închis ea ochii, ba chiar îşi închipui momentul acela din viitorul îndepărtat, cînd, la Tribunalul Suprem, Aglaia va cădea în genunchi înaintea lui. Începu să vorbească singur, cu o duioşie de beţiv:

— Prostuţa de ea, nu-şi dă seama pe cine trebuie să conteze. Auzi, un beţiv! Dumneaei nu poate să priceapă că beţivul ăsta are ceva în capul lui. Uite, acuşi mă duc la Alevtina aia a ta şi am să stau de vorbă şi cu ea. Am să-i spun tot. Las' să ştie ce oameni sîntem noi. Să ştii că nu te dăm noi de gol, măcar că în şedinţa Tribunalului Suprem tot am să depăn de-a fir-a-păr tărăşenia aia cu raportul anual. Am să spun tot!

Bătrînul contabil îşi împinse cu palma căciula de astrahan pe ceafă, îşi puse icnind pardesiul şi, uitînd să-şi ia fularul, ieşi în stradă. Gerul de afară îi spori curajul. Acum chiar că nu-i mai păsa de nimic. Strecurîndu-se printre casele bombardate şi acoperite de promoroacă, ajunse în Adolf-Hitlerstrasse şi, tremurînd de frig ca varga, începu să cînte tare în tăcerea nopţii ce învăluia oraşul ocupat. Cînta cu glasul lui de om bă-

trîn un cîntec pe care nu-l mai ţinea bine minte, dar care se potrivea foarte bine cu starea de spirit în care se afla :

Noi sîntem partizanii roşii. Glia
Ne cîntă în balade vitejia.
În zilele cu vreme rea ori bună...

— *Halt !* strigă cineva din pîcla gerului.
— Huo ! se încontră Averianov. Duce-te-ai unde ştiu eu !
— *Halt !* strigă încă o dată neamţul, ameninţător.
— Duce-v-aţi cu toţii pe pustii ! se răsti Averianov. Cîrnăţari nenorociţi. Mie nu mi-e teamă de voi, aţi înţeles ?

Nu vedea soldaţii nemţi, cu banderole albe pe care era scris cuvîntul : „Patrulă". Nu auzi nici împuşcăturile. Şi n-apucă nici măcar să simtă vreo durere în trup. În clipa morţii nu mai era beţivul dat afară de la secţiunea regională de învăţămînt, nici palavragiul acela spurcat la gură. Era un erou, poate puţin cam cherchelit, e drept, dar un erou partizan, care cînta :

În zilele cu vreme rea ori bună
Şi-n nopţile cu stele şi cu lună,
Neînfricaţi în luptă ne-aruncăm !

Încă un spectacol ratat

Era primul caz din istoria grupului „Z", şi victima era însuşi Wentzlow. E drept, auzise el la Berlin cîte ceva despre metodele acestea cu „cald şi rece", dar asemenea procedee complicate aici nu se practicau. De altminteri, nici nu s-ar fi aşteptat ca von Zanke să nu-l prevină. Poate că tocmai de aceea prima parte a spectacolului a fost întru totul reuşită, dar numai prima parte, spre marea satisfacţie a *sturmbahnführer*-ului.

Bătrînul începuse să zbiere şi să înjure de mama focului încă de pe scară, ca un prusac veritabil ce era, pe urmă izbi cu vîrful cizmei uşa, trîntind-o de perete, cu atîta putere, încît geamul se făcu ţăndări, apoi, zbierînd piţigăiat, ca un apucat, ordonă să fie desfăcute numaidecît curelele. Cum însă Wentzlow n-avea la el cheia de la lacăt, şeful se porni să bată ca un turbat din picioare. Soldaţii, neiniţiaţi în regulile jocului, se împrăştiară îngroziţi prin toată clădirea. Speriat, ofiţerul de serviciu apăsă pe semnalul de alarmă. Jos, în cazarmă, oamenii începură să se echipeze în mare grabă, ca şi cum inamicul ar

fi aruncat aici un desant de paraşutişti. Şeful ţipa într-una şi lui Wentzlow i se păru chiar la un moment dat că ridicase asupră-i pumnul înmănuşat. Zdravăn, cu o cravaşă în mînă, cu chipiul cu calotă înaltă, cu bărbia proeminentă exprimînd energie, şeful producea fără tăgadă o puternică impresie prin toată înfăţişarea lui, cu vocea aceea fioroasă, cu bătăile din picior, cu tonul autoritar, cu înjurăturile rafinate, pentru care l-ar fi putut invidia pînă şi *sonderkommandenführer*-ul Dieffenbach.

În vreme ce oamenii căutau cheia, un plutonier cu părul vîlvoi din garda grupului „Z" tăie lanţul cu un patent, iar şeful smulse cu propriile lui mîini curelele, apoi sfîrtecă, într-un chip spectaculos, cu cuţitul, ca în filmele cu *cowboy*, ultima curea, care nu se lăsa desfăcută. Aglaiei Petrovna i se muiară picioarele. Îl mai auzi spunîndu-i ceva duios, o vorbă bună rostită cu compasiunea unui om bătrîn, apoi simţi cum e sprijinită şi culcată pe brancarda adusă între timp de nişte soldaţi. Soldaţii cu capetele descoperite, tremurînd de frig şi paralizaţi de frică, faţa stupidă a lui Wentzlow, ridicată în sus, lumina care ţîşnea din lanternele electrice, doctorul Schäffer într-un halat scurt — acestea au fost ultimele crîmpeie de imagini pe care le-a văzut ea de pe brancardă. Pe urmă şi-a pierdut pentru multă vreme cunoştinţa.

— Nu fi supărat pe mine, băiatule, îi spuse şeful lui Wentzlow, în timp ce acesta îşi scotea mantaua în cabinetul său. Dumneata ai început treaba asta cam moale. Trebuie, în sfîrşit, să obţinem cu orice preţ cheia pădurii. Avem nevoie de această cheie şi te întreb — pentru ce?

„Ca să te ia dracu!" răspunse înciudat Wentzlow în sinea lui.

— Pentru ce? repetă von Zanke.

— Pentru ca s-o terminăm cu partizanii.

— În numele cărei cauze trebuie s-o terminăm cu partizanii?

„Iată, pare-mi-se, tortura cea mai rafinată", se gîndi Wentzlow.

Totuşi dădu un răspuns mai mult sau mai puţin satisfăcător. Firește, era vorba iarăşi de acele căi de comunicaţii liniştite şi supuse pentru totdeauna. Ce-o mai fi vrînd oare acum acest bătrîn măgar nazist?

Von Zanke îşi dădu frîu liber.

Începu să vorbească în pofida oricărei logici, fără nici o legătură cu precedentele „pentru ce“ şi „în numele cărei cauze“. De fapt, o legătură oarecare exista, dar Wentzlow o sezisă abia mai tîrziu. Chestiunea era următoarea : prin „oamenii pădurii“ — cel puţin aşa presupunea bătrînul vulpoi — se strecurau în regiune informaţii nedorite despre victoriile obţinute de oştile sovietice pe micul spaţiu Kalinin-Eleţ. Nu era vorba atît de faptul că „armata a doua a dat dovadă de lipsă de iniţiativă“, cum s-a exprimat von Zanke, gravitatea era că lucrurile acestea care *nu trebuiau să fie cunoscute* erau totuşi ştiute. Oamenii de pe aici au şi aflat că Guderian şi Hippner au fost destituiţi, tot aşa cum li s-a comunicat prin radio că feldmareşalul Bock, comandantul grupului „Zentrum“, a fost demis, după cum a fost demis şi Brauchitsch.

— Au un hectograf şi difuzează manifeste ! exclamă von Zanke, holbîndu-şi ochii cît cepele. Astea se cheamă căi de comunicaţii liniştite şi supuse pentru totdeauna ? ! Prima înfrîngere suferită de armatele noastre : pricepi dumneata ce înseamnă asta ? Ce înseamnă asta pentru ei ?

— O mare bucurie, desigur ! răspunse Wentzlow, ridicînd din umeri.

— Oxigen ! replică von Zanke. O-xi-gen ! Ca atare, ce trebuie să facem noi ?

— Să le luăm oxigenul !

— Foarte bine, Wentzlow ! Dar ce trebuie să facem pentru asta ?

— Cred că trebuie s-o terminăm cu „pădurea“, răspunse Wentzlow pe un ton sec ; nu era predispus la discuţii intime. Dacă, bineînţeles, lucrul acesta e posibil... adăugă el.

Şeful îl asculta neatent sau nu-l asculta de loc, pentru că altfel Wentzlow ar fi păţit-o rău de tot pentru expresia „dacă lucrul acesta e posibil“. Oare poate fi ceva imposibil în grupul „Z“ ? Aşa ar fi decretat bonzul ăsta nazist. Ei bine, acum o să vadă el însuşi de ce sînt în stare bolşevicii ! Să încerce dumnealui să spargă aluna asta cu protezele lui ireproşabile. Nu i-ar strica !

— Du-te şi te mai odihneşte, îl sfătui în cele din urmă şeful. Cazul doamnei noastre îl duc eu la capăt. La vremea mea, ajungeam adesea la linia de sosire nu printre cei din urmă. Dumneata ocupă-te de contabilul Zemskov de la primărie. Dar să nu te pripeşti, fii extrem de prudent. Am cercetat situaţia

şi cred că s-ar putea ca şi Zemskov să fie în posesia unei cheiţe de la împărăţia fermecată a roşilor din pădure.

Wentzlov se ridică:

— Pot să plec?

— O, desigur! Du-te şi bea ceva. Arăţi obosit. Ah, doamne, ce grea e munca noastră! Nu?

Rămas singur, îşi turnă un păhărel de *curaçao*, îl privi în lumină, îl duse la buze şi-l puse deoparte. Nu prea stătea bine cu sănătatea, simţea dureri în capul pieptului şi avea arsuri la stomac. „Blestemata aceea de haleală spaniolă pipărată" — acestea erau cuvintele cu care von Zanke îşi amintea întotdeauna de activitatea sa desfăşurată la Franco. Nu pe degeaba a căpătat el pensia aceea, pe care i-o plăteşte şi azi, o dată la două luni, ambasadorul generalisimului de la Berlin...

Căscînd şi trăgînd cu urechea la cele ce se petreceau în intestinele lui, von Zanke măsură de cîteva ori cabinetul de la un capăt la altul, apoi ceru să i se aducă corespondenţa şi o buiotă, după care mai duse o dată lichiorul la buze şi clătină din cap.

Cu buiota pe pîntec, examină plicurile, reţinu unul, îl desfăcu, citi conţinutul şi se puse în legătură prin telefonul interior cu Bonomul.

— Vino puţin la mine, băiatule! îl invită von Zanke cu o voce obosită. Iar cînd celălalt deschise larg uşa, cu un zîmbet pe faţă, şeful îl întrebă: Îţi aminteşti de cazul trădătorului acela, doctorul Hummel?

— Ca să fiu sincer, cazul nu mi-l amintesc, dar...

— Da, da, mormăi şeful dînd din cap, am înţeles. Aici sînt însă unele date interesante, care explică marea înţelepciune a legii din nouă sute treizeci şi cinci. Care lege?

Pe faţa Bonomului se aşternu o expresie de nedumerire. Nu prea îşi încărca el memoria cu tot felul de date. Şi diavolul ăsta bătrîn îl lua iar cu ale lui. Dar trebuia să rabde, căci în cazul de faţă nu-i putea fi de ajutor nici chiar patalamaua de „gestapo înăuntrul gestapoului". Nu degeaba spune *frau* Zollinger şi acum că băiatul ei nu e destul de asiduu.

— Congresul reichului pentru libertate de la Nürnberg a adoptat o lege. Ce lege?

— Desigur, o lege genială, încercă o provocare măruntă Bonomul. La noi totul e genial. Pînă şi greşelile, şi eşecurile comandamentului. La noi...

— Da, la noi totul e genial, întări şeful cu o voce de fier, punîndu-l la locul lui pe Bonom. Nu încerca să iei în derîdere *lucrurile sacre,* băiatule, pentru că asta nu i se iartă nimănui şi cu atît mai puţin dumitale...

Zollinger vru să obiecteze, dar şeful îi tăie repede piuitul.

— Poţi să te joci de-a pisica şi şoarecele cu altcineva, spuse el pe un ton sever şi sec, numai nu cu noi, care sîntem nişte soldaţi bătrîni. O provocare e binevenită atunci cînd poate fi privită sub aspectul formulei dreptului. Care formulă?

— Formula dreptului?

— Nici asta n-o ştii. „Dreptul poporului e ceea ce îi este folositor poporului din punctul de vedere al celor care cîrmuiesc poporul." Ca atare „o provocare e binevenită atunci cînd e folositoare poporului din punctul de vedere al celor care cîrmuiesc poporul". Aceste remarcabile idei le-a enunţat nu o dată cine?

— Führerul?

— Nu chiar el. Le-a enunţat *reichsjugendführer*-ul Baldur von Schirach. Şi dumneata ar trebui s-o ştii. S-ar mai cuveni să ştii multe, *obersturmführer* Zollinger.

— Am înţeles! se declară de acord Bonomul.

— Şi acum ascultă! îi ordonă şeful.

Zicînd acestea, von Zanke începu să-i citească Bonomului cu o voce egală şi blîndă, cu inflexiuni moralizatoare, o adresă avînd parafa „strict secret — document de stat".

Zollinger îl asculta cu o mină de „băiat cuminte", jucîndu-se cu briceagul de sidef şi căscînd pe cît se poate de neobservat. Adresele din Albrechtprinzallee de la Berlin erau de obicei lungi, gestapoul avea stilul său, un stil înflorat, echivoc, cu tot felul de aluzii: gestapoviştii îşi scriau între ei, şi asta imprima o semnificaţie deosebită oricărui fleac.

Conţinutul „documentului de stat" arăta în esenţă că doctorul trădător Hummel din serviciul medical, fugit la partizanii roşii, s-a căsătorit încă în 1923 cu o evreică din Hamburg, pe nume Ida Feinstein, cu care a avut în 1924 un copil cu sînge amestecat, care a primit numele de Otto. Atunci cînd, după promulgarea legii „pentru ocrotirea purităţii sîngelui german şi a onoarei germane", numitului Hummel i s-a cerut să desfacă această căsătorie, el s-a împotrivit multă vreme, iar ulterior a declarat că Ida Feinstein l-a părăsit, fugind într-o direcţie necunoscută, împreună cu fiul său Otto. Această declaraţie, însă, aşa cum a arătat o verificare specială, s-a dove-

dit a fi mincinoasă. Numita Ida Feinstein, prevalîndu-se în scopuri mîrşave şi de înşelăciune de înfăţişarea ei ariană şi prezentînd acte false, s-a sustras doar de sub controlul organelor în drept, continuînd să întreţină o corespondenţă ilegală cu soţul ei. În octombrie 1939, evreica Ida Feinstein, care locuia cu acte întocmite pe numele de Erna Lashwitz la spitalul de copii „Leagănul Sf. Magdalena", unde lucra ca medic oftalmolog, a fost demascată de poliţia politică secretă, arestată şi trimisă într-un lagăr de concentrare. Fiul trădătorului, Otto, a încercat să opună rezistenţă în momentul arestării mamei sale şi a fost împuşcat. Cînd s-a aflat de crima săvîrşită de Hummel, soţia lui a fost spînzurată în lagăr...

Berlinul aducea toate acestea la cunoştinţa grupului „Z".

În afară de asta, Berlinul recomanda grupului „Z" şi *standartenführer*-ului von Zanke să ia toate măsurile în vederea găsirii lui Hummel, pentru ca trădătorul să fie pus imediat la dispoziţia secţiei „B-4" în vederea unei anchete speciale.

După ce sfîrşi de citit adresa, von Zanke oftă din greu: fiecare rînd era o mustrare. Cîte posibilităţi ratate! Un caz ca acesta să nu fie dus pînă la capăt! Ce proces elegant ar fi ieşit de-aici!

— Da, am cam dat de bucluc, constată Bonomul. Era mai bine dacă informam din capul locului Berlinul că partizanii nu l-au capturat pe Hummel, ci au luat numai cadavrul lui. Felcerul Hertz nu putea să dea greş. Eu însumi am descurcat iţele acestei afaceri. Pot să afirm că partizanii au luat numai cadavrul. Varianta aceasta ne-ar fi scutit de complicţii.

Von Zanke se ridică şi aduse o sticlă de *kümmel*: poate că *kümmel*-ul o să-i cadă mai bine decît *curaçao*?

— Nu e vorba atît de trădătorul ăsta nemernic, spuse el, punîndu-şi buiota pe pîntec. Chestiunea care se pune e că noi trebuie să căutăm peste tot evreimea. Şi această chestiune noi o tratăm într-un mod superficial.

Dar nici *kümmel*-ul nu-i fu de vreun folos, deoarece se dovedi a fi tot atît de insipid ca şi *curaçao*. Cît despre ţigara de foi, aceasta mirosea a fîn.

— Apropo, cînd o să se termine cu toate astea aici? întrebă el cu o voce morocănoasă. Sîntem cumva atît de nervoşi, ori atît de surmenaţi, ori pur şi simplu atît de incapabili, încît să n-o putem scoate la capăt singuri şi va fi nevoie să cerem în ajutor o *einsatzgruppe* specială? Cum priveşti dumneata această chestiune, băiatule? Cui i s-ar putea încredinţa această operaţie?

— Dacă mi s-ar face mie onoarea asta... bîigui Zollinger.

— Totul trebuie bine chibzuit şi e necesar să se asigure mijloacele de transport, explică şeful, preocupat, frecîndu-şi pîntecul cu buiota. Operaţia va fi denumită la fel ca aceea efectuată la timpul său la Poznan — „Noapte bună!" Nu-mi dau încă prea bine seama ce se întîmplă aici, dar sînt informat că cei de la spitalul de oncologie, de exemplu, intenţionează să opună rezistenţă. Un doctor, al cărui nume nu a putut fi stabilit, a declarat: „Să încerce ei să se vîre". Am să-ţi prezint informaţiile de care dispunem...

Bonomul se ridică.

— Ei bine, noi o să ne vîrîm! declară el, scăpărînd din ochi. Vă garantez, domnule *standartenführer*, că veţi fi mulţumit de operaţia „Noapte bună!" Puteţi să vă bizuiţi pe mine. *Reichsführer*-ul o să vă mulţumească în mod sigur. Zică-se ce s-o zice, dar chestii de astea ştiu eu cum să le-nvîrtesc...

Von Zanke se strîmbă. Pe el îl iritau totdeauna expresiile astea vulgare: „să-i vîre capul între umeri", „să învîrtească chestii", „să-l agaţe cu capu-n jos". În meseria lor există o terminologie specială, corectă, consacrată, care exclude vulgarităţile...

— Bine, zise el cu răceală în glas. Ceva mai tîrziu vom elabora un plan în toate detaliile.

După ce citi corespondenţa şi-i dictă lui Moarte de Cîine răspunsurile, îi telefonă doctorului Schäffer, ca să-l întrebe dacă „simpatica lui pacientă" doarme adînc. Schäffer îi răspunse că în ciuda dozelor colosale de preparate corespunzătoare, care i-au fost administrate, pacienta nu se poate calma cu nici un chip şi n-a închis un ochi.

— Perfect. Am să-i fac o vizită! îl informă *standartenführer*-ul.

Se schimbă fără grabă, ca de obicei, în dormitorul de serviciu, aflat în vecinătatea cabinetului: îşi scoase vestonul şi îşi puse o haină moale de vînătoare, tivită cu şnur de mătase, nişte pantaloni de culoarea chihlimbarului şi o scufie pe o sprînceană; luă astfel deodată înfăţişarea unui *bürger* bătrînel şi foarte simpatic, cam bădăran, dar prietenos, a unui om trecut de ani, care a văzut de toate în viaţa lui, care e înzestrat cu multă judecată şi aminteşte de unchiaşii aceia întotdeauna blajini şi filozofi. „Uniforma numărul trei" — aşa denumea această transfigurare a sa bătrînul vulpoi gestapovist, care era unul dintre acele exemplare ce stîrneau adesea

bucuria şi uimirea *reichsführer*-ului Himmler însuşi, ai cărui ochi erau obişnuiţi cu orice.

Sprijinindu-se într-un baston, icnind şi ţinîndu-şi lipită de burtă buiota proaspăt umplută cu apă clocotită (buiota se potrivea şi ea la uniforma numărul trei), simpaticul bătrînel intră într-o cameră albă, unde, întinsă pe un pat înalt, mare şi comod, Aglaia Petrovna se lupta cu somnul greu ce-i dădea tîrcoale.

Schäffer (şi ăsta un doctor neamţ la fel de „cumsecade" ca şi ceilalţi) sări în sus, luă poziţie de drepţi şi lătră salutul adecvat uniformei numărul trei. Salutul acesta avea menirea de a face ca „obiectul" (în cazul acesta Aglaia Petrovna) să înţeleagă că în faţa lui se află un superior *mare*, cel mai mare superior. În monstruoasele laboratoare ale S.S.-ului s-a stabilit la timpul său şi în mod ştiinţific că asupra „obiectelor" devotate unei idei şi înarmate din punct de vedere intelectual nu acţionează în mod *categoric* nici uniforma militară, nici titlurile, nici apariţia pompoasă a celor mai înalte personalităţi din poliţia politică secretă, fie ele Otto Ollendorf, Eichmann, Heydrich sau Himmler în persoană. Uneori s-a înregistrat la aceste „obiecte" doar curiozitate. S-au constatat însă cazuri, e drept excepţionale, cînd comportarea modestă, blîndă şi plină de compasiune a marilor personalităţi a dat unele rezultate pozitive.

Observînd din privirea Aglaiei Petrovna că ea şi-a dat seama pe cine are în faţă, von Zanke se apropie de pat tîrşîindu-şi anume papucii. Îl izbi frumuseţea remarcabilă, mustind de viaţă, a acestei bolşevice (cu toate că femeia fusese bătută !), îl uimi lumina crepusculară din pupilele ei, lipsită de blîndeţe, dar potolită, rămase surprins descoperind urechea ei mică, de o formă clasică şi se strîmbă cînd văzu vînătaia de pe gît, mai jos de bărbie...

Apoi, arborînd un zîmbet de compasiune pe faţa lui zbîrcită şi buzată, von Zanke se aşeză tacticos, îşi mai frecă o dată pîntecul cu buiota şi spuse încet, pe un ton confidenţial :

— E îngrozitor, e reu, e imposibil ! Madam trebuie... nu ştiu cum se spun ruseşte ! Madam trebuie se ştii — eu militar. Exclusiv ! Bătrîn gheneral de carieră ! Ordin ! Asculţi ! Drepţi ! Soldat ! Eu ! Nimeni alt ! Dar aceşti ticăloşi, *pardon, madame,* aceşti murdari gestapo, aceşti fascişti făcut nu aşa ! Führer al nostru nu ştii ! Comandament al nostru nu ştii ! În numele comandament al armatei reichului, gheneral-locotenent von

Zorren (pentru orice eventualitate, îşi luase un nume fals, vulpoiul) vă cere cele de jos... cum se spune ? cele dedesubt scuze. Desigur, noi luptă, război. Dar armata german nu se înjoseşte cu acest ticăloşii. O se ve odihniţi ! O se mincaţi bine, mincare fin. O să mergeţi *nach Haus*. Acasă ! La locuinţa ! Se fie pace şi linişte şi... cum se spune ? bunii părinţi la dumneavoastră, mamica, *und* taticul, *und* grossmamica. Iar acum trebuie să dormiţi mult şi bine. Da ? Dormiţi tare, odihnă, repede, somn...

În momentul acesta, colonelul *standartenführer* Ulrich von Zanke, confidentul lui Himmler şi prieten apropiat al lui Ollendorf, profesorul lui Eichmann şi ajutorul lui Heydrich, amicul bătrînului pehlivan Canaris şi unul din puţinii consilieri ai lui Adolf Hitler pentru planul de creare a maşinii Direcţiei generale a securităţii reichului şi inspiratorul primelor execuţii în masă efectuate de banditii din S.S., şeful grupului „Z"-Est, îşi dădu deodată seama că jocul cu blestemata asta de bolşevică e iremediabil pierdut şi că el nu va putea să-şi ia revanşa.

Aglaia Petrovna nu-i răspunse absolut nimic, nici nu-l întrerupse, nici nu se arătă nerăbdătoare. Îl ghici doar cine este, şi nu în înţelesul în care îşi închipuise el în momentul cînd doctorul Schäffer îl prezentase drept generalul-locotenent von Zorren, ci într-un alt înţeles, în cel adevărat. Era ceva ce semăna cu vechea poveste a Scufiţei Roşii şi a lupului, numai că în cazul de faţă Scufiţa Roşie bolşevică l-a mirosit pe lup numaidecît, după apucăturile lui, iar cînd vulpoiul — alias lupul — a stăruit cu o voce mieroasă că trebuie să doarmă, Aglaia Petrovna a înţeles că el urmăreşte un anumit scop ţinînd ca ea să adoarmă neapărat şi atunci din pupilele sale întunecate şi lipsite de blîndeţe a izbucnit o lumină scurtă, tăioasă, îndărătnică. Lumina aceasta a surprins-o colonelul von Zanke sub pleoapele ei coborîte şi întunecate, şi după lumina asta scurtă, care s-a stins numaidecît, şi-a dat el seama că a pierdut partida. Un singur lucru n-a înţeles atunci colonelul : n-a înţeles că a pierdut partida nu numai în ansamblul ei, ci şi într-o particularitate esenţială, anume în dorinţa lui ca arestata să adoarmă cu orice preţ. De aceea, ridicîndu-se şi ţinîndu-şi cu mîna buiota pe burtă, îi ură încă o dată, scurt şi binevoitor :

— Somn bun, lung. Dormiţi ! Apoi, senetoasă acasă mai repede la cămin, madam Feodorof !

În uşă strînse uşor din ochi, dîndu-i în felul acesta de înţeles doctorului Schäffer, încercatul medic-şobolan din serviciul gestapoului, că ea *trebuie* să adoarmă. Medicul-şobolan îşi plecă

ochii în pămînt : punîndu-şi de atîţia ani cunoştinţele în slujba ştiinţei distrugerii, căuta să dea impresia că se jenează totuşi, puţin, din pricina asta, dar în acelaşi timp părea să spună şefilor săi — călăi de toate rangurile — că, oricît de greu i-ar fi în meseria sa, el e, să se ştie, mai întîi german, şi apoi medic...

Von Zanke ieşi. Bătrînul medic-şobolan, cărunt şi cu un început de chelie, îşi strînse gînditor buzele şi deschise uşiţa dulăpiorului în care se afla farmacia. „Ce injecţie să-i mai fac ca s-o doboare somnul ? se întrebă el. Cum aş putea oare să execut acest ordin stăruitor al şefului ? Oare îşi va face efectul ?“

În cele din urmă, fredonînd încetişor un cîntec, doctorul Schäffer se apropie cu siringa în mînă de patul acela mare. Semăna cu un şobolan-femelă pîntecoasă, în halat alb, proptit pe labele de dinapoi. Lîngă pat se opri, ca un adevărat şobolan în apropierea unui vas cu o mîncare bună. Se opri şi chiar adulmecă şoriceşte : bolşevica dormea.

Dormea pe-o coastă, cu mîna sub obraz, respirînd regulat, aşa cum doarme un om sănătos, tare ostenit. Excelentele preparate germane, preparatele brevetate ale firmelor germane, preparatele lui Bayer—I. G. Farbenindustrie, pe care el i le-a administrat în băutură, în vreme ce femeia se afla încă în stare de inconştienţă, şi-au făcut efectul. Preparatele germane au învins aşadar sistemul nervos al acestei femei. Iat-o că doarme !

Marele Bayer ! Şobolanul Schäffer îi luă pulsul : splendid, poate doar puţin cam frecvent ? Să-i mai facă, oricum, o injecţie cu un somnifer ?

Schäffer o apucă de cot, ca să-i răsucească mîna aşa cum îi venea lui mai bine, dar bolşevica se smuci, bombăni ceva, supărată şi somnoroasă, şi îşi trase pătura peste cap pînă la urechea ei mică şi trandafirie.

„Nu, nu, îşi zise Schäffer, doarme, e un somn adînc şi bun !“

Îl chemă apoi de la cazarmă pe felcerul Erich Hertz, acela care îl ucisese cu arma cu lunetă pe Hummel şi care, pentru superbul lui devotament faţă de cauza măreaţă a führerului, fusese transferat în grupul „Z“ şi decorat cu crucea „Pentru merite“, îi spuse să rămînă aici, iar el, şobolanul-Schäffer, se duse să-i raporteze *standartenführer*-ului că „bolnava“ doarme dusă.

— Eşti sigur ? întrebă şeful, foarte indispus.

— Absolut sigur.

— Îmi pare bine că măcar un om din instituţia asta ticăloasă a noastră e sigur de ceva, zise von Zanke cu dublu înţeles şi cu răutate în glas. E o realizare colosală. Bolşevica mi-a dat crezare şi este extrem de important să nu-i clătinăm această încredere...

Spunînd acestea, von Zanke ştia că spune un neadevăr, dar nu voia să recunoască nici faţă de sine însuşi că trucul lui de adineauri cu „uniforma numărul trei" a dat greş. Poate că femeia asta, de care depind atîtea, va adormi pînă la urmă? Gîndind aşa, von Zanke lovea cu unghiile în păhărelul cu absint...

Dar Aglaia Petrovna nu se mai îndoia acum că ei urmăresc ceva dorind atît de mult s-o vadă adormită, nu se mai îndoia că lucrul acesta le este necesar şi de aceea voinţa ei se angajă în mod conştient într-o luptă istovitoare şi grea cu producţia marelui Bayer, cu producţia chimiştilor şi farmacologilor de la I. G. Farbenindustrie, războindu-se din răsputeri cu nişte mijloace dintre cele mai puternice create de oamenii de ştiinţă pentru a înrobi o voinţă ca a ei.

Prefăcîndu-se că doarme, Aglaia Petrovna nu dormea.

Patul se legăna sub ea, valurile domoale plescăiau alene pînă hăt în zare, soarele cobora dincolo de ţărmul nisipos al mării; Volodea, cu cravată de pionier la gît, venea înspre ea, zîmbind cu gura larg deschisă şi puţin fîstîcit, fratele răposat, aviatorul Afanasi, care a căzut în luptă deasupra Madridului, se uita ţintă la ea cu o privire severă, Rodion Mefodievici se răsuci brusc şi, urcînd scara navei sale, o salută scurt, cu mîna la cozoroc, pe ea, soţia lui.

— Da, da, spuse ea în şoaptă, ştiu, înţeleg!

Îşi înfigea pe sub pătură unghiile în genunchi, în coapse, în umeri. Apoi îşi muşcă partea dinăuntru a fălcii şi strînse cu atîta putere din dinţi, încît simţi gustul sîngelui. Îşi muşcă şi celălalt obraz, numai ca să nu adoarmă, numai ca să biruie această blestemată chimie fascistă, să-l biruie pe doctorul acesta pîntecos, să biruie tic-tacul monoton şi soporific al pendulei din perete. De ce or fi avînd ei nevoie s-o vadă adormită?

— Pentru ca în cursul somnului ei lin, dragă domnule doctor, s-o recunoască toţi cei care s-au ciocnit cu ea pe linie de serviciu sau în relaţiile de ordin personal, îi spunea în acest timp *standartenführer*-ul von Zanke doctorului Schäffer. Ştiind precis, şi nu cu aproximaţie, dacă ea e Ustimenko sau Feo-

dorova, vom acționa în consecință. Dacă e Ustimenko și dacă ne vom convinge de aceasta, am să-mi lansez toată agentura spre a-i dibui legăturile, atunci cînd îi vom da drumul cu „zgarda" de gît, ca s-o hăituim. Jocul merită osteneala. Dacă nu e decît Feodorova, am s-o pun, desigur, în libertate, deoarece învățătoarea de provincie Feodorova, care nu e membră de partid, va uita fără îndoială repede clipele grele prin care a trecut, în schimb le va povesti tuturor despre „uniforma numărul trei", adică despre omenia pe care i-am arătat-o în aceste împrejurări. De altminteri, poate că tocmai Feodorova, care nu prezintă pentru noi nici o valoare, va trebui pentru orice eventualitate lichidată, pentru ca experiența noastră cu „uniforma numărul trei" să moară o dată cu ea...

Ușa se deschise fără zgomot și în cameră intră *sturmbahnführer*-ul Wentzlow. Avea în ochi o sclipire răutăcioasă, triumfătoare.

— Te ascult, băiatule! rosti șeful cu o voce din care reieșea limpede că n-avea de gînd să asculte pe nimeni.

— Acum o oră, relată *sturmbahnführer*-ul, silindu-se să-și stăpînească tonul victorios, pe Adolf-Hitlerstrasse a fost omorît contabilul Averianov, despre care spuneați că n-ar fi trebuit să fie pus în libertate. Nemernicul ăsta a și apucat să se îmbete ca un porc. Am examinat cadavrul: era într-un costum bun, într-un pardesiu nou și în general se pare că a ținut să-și sărbătorească reîntoarcerea din casa noastră ospitalieră.

Șeful sorbi o picătură de absint.

— Îmi pare bine, zise el cu indiferență. E splendid, cu condiția, firește, ca răposatul să nu ne fi făcut vreun bucluc pe cînd se afla încă în viață. Mie îmi place să greșesc într-o direcție bună.

— Ce bucluc ar fi putut să ne facă? Și cînd?

— Din păcate, ei izbutesc s-o facă întotdeauna, spuse cu un aer trist șeful. Aici avem de furcă mai mult ca oriunde în altă parte. De ce?

„Fir-ar el să fie de diavol bătrîn! își zise furios Wentzlow. Iar mă ia cu «de ce»-urile lui. Ne examinează mereu, ca pe niște școlari!"

De rîndul acesta, însă, n-avu de dat nici un examen. Șeful se uită la ceas, îi întinse lista dactilografiată a persoanelor care ar putea s-o recunoască pe Ustimenko-Feodorova și-i or-

donă să dea dispoziţii pentru aducerea lor la gestapo. Deşi trecuse de cinci dimineaţa, în grupul „Z" se mai lucra încă.

— Adu-i încoace pe toţi, băiatule, îi ordonă von Zanke. Îl numesc pe *obersturmführer*-ul Zollinger responsabil. Arestaţii să nu schimbe nici un cuvînt între ei. Îi ridicaţi direct din aşternut, fără discuţii şi fără nici un fel de explicaţii. Fiecare separat. Numărul unu...

Von Zanke luă lista din mîna lui Wentzlow şi, ţinînd-o la distanţă, pentru că era prezbit, citi:

— Stepanova Valentina Andreevna. Apoi, cu un semn din cap către Schäffer: Ai să urmăreşti dumneata! Cu foarte multă atenţie!

Wentzlow ieşi. În dreptul peronului traseră, unul după altul, scîrţîind cu cauciucurile pe zăpada îngheţată, „Opel"-urile gestapoului. Pe peron, cu o manta militară pe ea şi avînd pe cap o caschetă cu cozorocul lung şi calota înaltă, se bîţîia Moarte de Cîine.

— Cred că măcar azi au s-o spînzure! spuse *frau* Miesel. Din cauza unui singur om...

— Eu nu comentez cu nimeni ordinele comandamentului, i-o tăie *sturmbahnführer*-ul Wentzlow. Te sfătuiesc şi pe dumneata să n-o faci!

Şoferul îi deschise portiera şi luă poziţia de drepţi.

— Iar s-a lăsat ger, Karlchen, spuse Wentzlow. Lua-l-ar naiba de ger. Bănuiesc că-i mai cald acasă lîngă nevastă, nu, Karlchen?

Uneori făcea astfel de glume cu soldaţii.

În vremea asta, şobolanul cel pîntecos, savantul doctor Schäffer, punea la punct ultimele preparative pentru un spectacol care era sortit să dea greş: felcerul Erich Hertz, în postură de regizor de scenă, desfăşura, păşind uşor, un preş de la uşă pînă la pat, iar savantul Schäffer, în postură de maistru de lumini, îndreptă cu multă dibăcie lumina domoală pe faţa Aglaiei Petrovna, care în sinea ei îi mulţumi, pentru că lumina o ajuta să nu doarmă. Apoi se dădu raportul regizorului principal — *standartenführer*-ului von Zanke.

— Foarte bine! îi lăudă regizorul înainte de a asista la eşecul acestei premiere pregătite cu atîta migală. Splendid!

Erich Hertz stătea în prag, încremenit în poziţia de drepţi. Ţinea cu tot dinadinsul să mai capete o tinichea pe piept — „Pentru zel", iar noaptea asta agitată îi dădea mari speranţe.

Ochii maiorului, de culoarea viorelelor, cu o sclipire jilavă în ei, se uitau ţintă la Jovtiak. Cu toată ora matinală, baronul Bernhardt zu Stackelberg und Waldeck era, dacă nu chiar „cherchelit", în orice caz puţin „afumat" şi, în timp ce vorbea cu Ghennadi Tarasovici, sorbea arar şi tacticos din *armagnac*-ul său, de data aceasta însă fără a-l mai trata şi pe Jovtiak.

— Din păcate, localnicii n-au aplaudat, spuse cu ironie în glas zu Stackelberg. Dimpotrivă, s-au constatat unele excese: fluierături, înjurături...

Profesorul răsuflă adînc.

— Partea a doua a rulat cu lumina aprinsă, urmă comandantul. Oamenii noştri stăteau cu spatele la ecran şi se uitau la sală. Totul a mers bine. Dumitale ţi-a plăcut filmul?

— Sînt în cel mai înalt grad măgulit, răspunse cu o temenea Ghennadi Tarasovici. Meritele mele faţă de statul german sînt încă atît de neînsemnate...

Vorbeau cu ajutorul interpretului. Acesta traducea repede, purtîndu-şi ochii înfundaţi în orbite de la comandant la *bürgermeister* şi înapoi. Bombîndu-şi şezutul mare, parcă încremenit într-o plecăciune, interpretul sublinia cu felurite intonaţii semnificaţia şi profunzimea fiecărei vorbe rostite de comandant, tot aşa cum, scurtînd frazele primarului, îl făcea pe acesta să înţeleagă ce distanţă enormă separa comandamentul german de *bürgermeister*-ul cel chel...

Sorbind o nouă înghiţitură de *armagnac*, comandantul întrebă:

— Ce ai vrea să-mi ceri?

— V-aş ruga, domnule maior...

Dar interpretul îl întrerupse:

— La noi se obişnuieşte, spuse el, să se vorbească cu comandamentul superior la persoana a treia. Fiţi amabil şi respectaţi în viitor această instrucţiune.

— Vă mulţumesc. L-aş ruga pe domnul maior, începu Jovtiak încurcîndu-se şi transpirînd, l-aş ruga să facă unele precizări în legătură cu aprovizionarea spitalelor...

Încercînd să găsească formulări cît mai potrivite şi mai lesne de strecurat, Jovtiak începu să vorbească pe larg despre situaţia „oarecum dificilă" a „alimentaţiei" de la institutul oncologic al oraşului, de la spitalul de copii şi de la spitalul „Profesor Polunin". Dar maiorul zu Stackelberg und Waldeck

nu-l lăsă să-şi sfîrşească tirada. Săltîndu-şi uşor capul şi îndreptîndu-şi cu un deget guleraşul scrobit de sub veston, întrebă dacă profesorul ştie ceva despre operaţia „Noapte bună", prevăzută pentru ziua de azi.

Nu, Jovtiak nu ştia nimic.

— Am schimbat denumirea operaţiei, spuse maiorul. Avea ceva minor, de operetă. De ce să umblăm după inovaţii, cînd există o denumire dragă oricărui german : „Întuneric şi ceaţă" ? Ceea ce se va petrece azi în oraşul nostru poartă denumirea oficială de „Întuneric şi ceaţă XXI". Cifrele latine marchează numărul de ordine al acţiunii...

Baronul deschise sertarul în care ţinea ţigările de foi, îşi alese, cu un aer meditativ, una, îi tăie capătul cu o maşinuţă şi şi-o aprinse cu multă băgare de seamă. În ochii lui de culoarea viorelelor se ivi o expresie feroce.

— *Nacht und Nebel Erlass* ! spuse cu fermitate în glas. Întuneric şi ceaţă ! *Sonderbandlung* ! Dumneata eşti omul nostru şi trebuie să cunoşti terminologia de specialitate. Grupul „Z" nu prea are încredere în dumneavoastră, cei de-acolo sînt înclinaţi să vadă în toţi nişte duşmani, dar eu te cunosc într-adevăr de cînd m-am născut şi am toată încrederea în dumneata...

— Domnul maior îşi exprimă simpatia deplină pe care o nutreşte faţă de dumneavoastră, traduse respectuos interpretul acela cu şezutul mare. Trebuie să cunoaşteţi terminologia de specialitate...

Prudent, interpretul nu spuse nimic despre grupul „Z". De altminteri nu prea-i plăcea sinceritatea pe care o vădea maiorul faţă de pleşcarul ăsta. Desigur, de vină e *armagnac*-ul, aşa de dimineaţă, după o noapte de nesomn...

— „Întuneric şi ceaţă" este indicativul nimicirii unor pături ale populaţiei civile, spuse zu Stackelberg. Tot aşa cum *Sonderbandlung* înseamnă un tratament special... De altfel, asta nu te priveşte. „Întuneric şi ceaţă" — asta e pentru dumneata...

Ieşind de după birou şi ţinînd cu băgare de seamă ţigara între degete, ca să nu împrăştie scrum pe jos, etalîndu-şi carîmbii cizmelor bine lustruite în bătaia razelor de soare şi sorbind din mers cîte un strop de *armagnac*, maiorul îi comunică primarului ce urma să se petreacă în curînd. La început, Jovtiak avu senzaţia că i se usucă gîtlejul, pe urmă îşi zise că maiorul s-a cam întrecut cu gluma, apoi faţa i se vesteji şi toţi muşchii i se fleşcăiră, încît nici nu se mai simţea în putere să se mişte din loc. După un răstimp, presupuse că baronul s-a

îmbătat, de bună seamă, dar se înşela şi de data aceasta, deoarece comandantul, chiar dacă era puţin „afumat", se ţinea încă bine, nu se clătina cîtuşi de puţin şi numai ochii lui ca două viorele deveniseră un pic sticloşi ; cît despre vorbele pe care le rostea, acestea erau mai incisive ca de obicei.

— Marea mea patrie, spuse zu Stackelberg, a prevăzut un program de euthanasie. Dumneata, ca profesor, ştii, cred, că în greceşte „thanatos" înseamnă moarte. Superbul umanism al führer-ului s-a manifestat şi în această direcţie. Euthanasia e o moarte uşoară, o moarte fără chinuri. Bioxidul de carbon e un remediu neîntrecut pentru organizarea euthanasiei în masă. Tot ce e lipsit de valoare trebuie lichidat — aceasta e prima noastră sarcină. Bolnavii din spitalele dumitale vor fi evacuaţi azi cu nişte autofurgoane speciale în raionul...

Zicînd acestea, zu Stackelberg se apropie de planul oraşului, îşi săltă o sprînceană, strînse monoclul şi lovi cu degetul chiar în punctul de pe hartă unde Jovtiak pleca de obicei să se odihnească, la o vilă de la marginea oraşului.

— Iată Zaimişce ! continuă el. Aici se sapă un şanţ de tipul unui şanţ antitanc, sau poate vor fi folosite şanţurile pe care ni le-aţi pregătit dumneavoastră nouă. (Aci comandantul rîse.) E amuzant, nu ? Durata transportului e aşa fel calculată, încît în momentul în care autofurgonul va sosi la Zaimişce, el îşi va fi îndeplinit misiunea în ceea ce priveşte euthanasia. Deţinuţii aflaţi sub escorta respectivă în faţa şanţurilor vor lua în primire cadavrele şi le vor aranja în mod corespunzător, după care vor fi lichidaţi şi ei, dar prin împuşcare, şi la această execuţie ai să asişti dumneata...

— Trebuie să asistaţi neapărat ! interveni interpretul.

— Dar eu... făcu Jovtiak, dînd să se ridice.

— Pînă atunci se va fi făcut dimineaţă, urmă zu Stackelberg, fără să ia în seamă exclamaţia răguşită a lui Jovtiak şi ducînd din nou la gură păhărelul cu *armagnac*. Vom consemna această acţiune pe peliculă. Desigur, nu totul, ci doar acordul final, *coda*, dacă se poate spune aşa. Dumneata *ai să comanzi execuţia partizanilor roşii, simbolizînd cu prezenţa dumitale ura pe care o nutresc ruşii faţă de bandiţii pădurilor* ! Dumneata, care ai fost filmat în postură de profesor animat de cele mai umane sentimente, în postură de savant, dumneata, care ai fost prezentat la cinematograf şi ai fost văzut pe un ecran de *reichsleiterul* Goering, fapt în urma căruia el s-a declarat

de acord cu politica noastră, dumneata vei personifica, vei simboliza unitatea în lupta împotriva comunismului...

— E un ordin! încheie interpretul.

— Acum vei merge la *obersturmführer*-ul Zollinger din grupul „Z", care îţi va da instrucţiunile necesare. Trebuie să ştii că cei de-acolo se interesează mult de nişte zvonuri în legătură cu nu ştiu ce medic care s-ar fi exprimat despre politica noastră de euthanasie: „Să încerce ei să se vîre". Ai să-i împărtăşeşti *obersturmführer*-ului Zollinger consideraţiunile dumitale în această chestiune...

Călcînd anevoie şi strîmb pe picioarele-i ca de cîlţi, Ghennadi Tarasovici părăsi comandamentul. Ajuns la cabinetul său, dădu pe gît două linguri de brom, rămase cîteva minute cu ochii închişi, apoi se duse la gestapo. Bonomul îl întîmpină pe Jovtiak ca pe un vechi prieten, e drept cam cu prea multă dezinvoltură, îl bătu pe burtă, îl aşeză într-un fotoliu, îi turnă un păhărel de *kümmel*, iar sieşi îşi turnă un pahar de sifon şi, cu ajutorul interpretului său, un tînăr din Ţările Baltice, rumen la faţă şi cu o căutătură sumbră, acţionînd repede şi energic, stoarse de la primar, dacă se poate spune aşa, numele lui Ogurţov.

— Nimeni altul nu putea să spună „să încerce ei să se vîre", declară Jovtiak. L-am cunoscut pe cînd era student. Era un individ obraznic şi arţăgos. A rămas aici nu pentru că ar fi vrut, ci pentru că tocmai atunci a fost operat de apendicită de doctorul Postnikov. Operaţia a avut complicaţii, şi doctorul Postnikov abia l-a salvat...

Bonomul Zollinger îl asculta pe Jovtiak cu multă atenţie. Îi plăceau oamenii cărora în limbajul gestapoului li se spunea „destăinuiţi". Abia-i apeşi şi începe să curgă din ei; dar, din păcate, sînt atît de puţini...

— Şi Postnikov? întrebă Zollinger.

— Ce-i cu Postnikov? tresări Jovtiak.

Bonomul se uită lung la *bürgermeister*, rămînînd tăcut. Cu „destăinuiţii" cel mai bine e să taci. Nu suportă pauzele. Li se năzare atunci plutonul de execuţie şi spînzurătoarea.

— Nu înţeleg ce amestec ar avea aici Postnikov? făcu zorit Jovtiak. Mi se pare chiar ciudat. E ştiut, doar, că a fost în armata albă.

Zollinger schiţă un zîmbet. Zîmbetul are şi el uneori efect, dîndu-i de înţeles interlocutorului că cei de-aici ştiu mult mai multe decît se poate presupune.

— Cînd a fost în armata albă? I-am studiat dosarul şi n-am găsit nimic despre acest amănunt. Cît despre aprecierile date de organele sovietice ale sănătăţii publice, acestea sînt din cele mai bune. Eşti sigur că Postnikov a servit într-adevăr în armata albă?

— Categoric!

— Cît timp?

— Puţin...

— Şi anume?

— Şaptesprezece zile.

— Răspunzi de cele ce spui?

— Fireşte, domnule *obersturmführer*. Dar Postnikov a ascuns faţă de bolşevici faptul că a servit în armata albă. Mai bine zis, l-am sfătuit eu să-l ascundă. Era ceva periculos, extrem de periculos. Acum, desigur, îmi e foarte recunoscător.

— Ai putea să-l iei pe garanţie? Pui chezăşie că nu el a fost acela care a spus: „Să încerce ei să se vîre"? Cred că îţi dai seama de răspunderea pe care ţi-o asumi, cu toată poziţia pe care o ai la noi?

„Lua-l-ar naiba să-l ia! îşi zise îngîndurat Jovtiak. Poate că într-adevăr el o fi spus «să încerce ei să se vîre»?"

Dar acum era prea tîrziu să mai retracteze, aşa că declară foarte ferm, sau cel puţin aşa i se păru lui:

— Postnikov e de-ai noştri. Garantez pentru el pe cuvînt de onoare.

Zollinger şi interpretul schimbară o privire între ei. Ghennadi Tarasovici simţi o durere şi mai ascuţită în coşul pieptului. Pînă şi aici îl socoteau un trădător! Nici ei nu-l credeau cinstit! Nici măcar ei, pe care-i slujea cu atîta credinţă şi devotament...

Zollinger îi spuse apoi lui Jovtiak că va veni maşina să-l ia la opt dimineaţa fix. Îşi controlă programul după o hîrtiuţă: da, la opt. Acţiunea cu partizanii fusese fixată pentru orele 9 şi 20 de minute.

Cînd ieşi din incinta gestapoului, Jovtiak se simţi bolnav de-a binelea. Pe deasupra, mai văzu în curte şi autofurgoanele proaspăt sosite. Pentru o clipă, îl cuprinse o senzaţie de greaţă. Ajuns în stradă, se sili însă să citească liniştit ordinul de executare a o sută de ostateci, drept răspuns al comandamentului reichului pentru uciderea „feroce" a unui soldat german. „Astfel de măsuri se vor lua şi în viitor, citi Jovtiak, deoarece comandamentul..."

Cercetă cu atenţie semnătura binecunoscută : zu Stackelberg und Waldeck. Revenit, în sfîrşit, acasă, plîngîndu-şi de milă şi nemulţumit de soarta care i-a fost hărăzită, profesorul Jovtiak îşi scoase încet şuba din blană de dihor cu guler de castor, căciula de boier, şoşonii „adio, tinereţe“ şi puse pe masa din sufragerie pistolul masiv pe care i-l dăduse la timpul său zu Stackelberg, spunîndu-i că „în caz de ceva“, *herr profesor* trebuia să-şi vîndă cît mai scump pielea „banditilor roşii“. Atunci Ghennadi Tarasovici îi zîmbise recunoscător, acum însă, după ce mai aflase şi el cîte ceva, privea cu toată seriozitatea arma sa personală, se învăţase s-o demonteze, s-o ungă şi s-o monteze la loc, ba chiar, în clipele libere, strîngîndu-şi guriţa roşie ca o tîrtiţă de găină şi mijindu-şi un ochi, ţintea îndelung cîte un obiect inofensiv, de pildă lampa de gaz sau ceainicul...

În casă, ţinea pistolul întotdeauna la îndemînă.

Uitînd să latre şi să mîrîie ca un cîine, cum făcea ori de cîte ori se întorcea acasă, Ghennadi Tarasovici se îngrozi din nou la gîndul dimineţii de mîine şi chiar îngăimă : „O, doamne !“, dar se sili să se stăpînească şi să nu dea frîu liber nervilor, pentru că celulele nervoase nu se mai refac niciodată. Hotărînd să se fortifice imediat se puse pe mîncare, deoarece se moleşise cu totul. După ce îşi făcu două ouă moi pe lampa cu gaz, prăji pîinea şi fierse laptele, îşi zise că în situaţia aceasta e mai bine să nu ţină dietă, aşa că pentru început bău un păhărel mare de votcă. Alcoolul — arma sigură a laşilor — îl învioră. Umblă încolo şi încoace prin odaie, cu papucii scîlciaţi în picioare, începu să facă legătura între el şi mareşalul francez Pétain, care, după părerea lui, la fel ca şi Ghennadi Tarasovici, nu voia război, cu toate că era mareşal, ba chiar feldmareşal.

— Eu sînt civil ! exclamă Jovtiak. Daţi-mi voie, sînt medic şi nu vreau să vărs sîngele nimănui ! Şi nu mă va sili nimeni s-o fac ! Sînt un om liber şi te apreciez, domnule Pétain.

Efectul votcăi trecu destul de repede, aşa că Jovtiak se fleşcăi din nou. Timpul se scurgea implacabil şi cu fiecare minut se apropia tot mai mult „acţiunea“ de mîine.

Trebuia să-şi economisească cu orice preţ puterile.

Profesorul Jovtiak coborî, gemînd, în tezaurul său, controlă cu lanterna dacă pereţii nu prind cumva igrasie, ba chiar trase cu nasul într-un ungher, apoi căută două sticle începute

cu un coniac vechi şi scump, închise bine tainiţa, îşi făcu o cafea turcească, tare şi dulce, şi se aşeză la masă ferm decis să se îmbete. Coniacul gruzin îi plăcu mult mai mult decît acela cu care îl tratau nemţii, ceea ce-l determină pe Ghennadi Tarasovici să rostească un întreg monolog. „Şi heringii noştri îs mai buni decît ai lor, cu sos dulce, reflectă el. Cît despre pîine, nici să nu mai vorbim. Tot aşa şi cu tutunul. Tutunul lor e o porcărie, un surogat, cu toate că e aromat. Pînă şi tutunul nostru cel mai ieftin e mai natural, şi zic aşa măcar că-s un fumător diletant. Votca lor e o poşircă, o fac din sfeclă. Compotul nici nu se compară cu conservele noastre. Romul — nici porcii nu l-ar bea! Nu, mîncarea noastră e mult mai bună!"

În direcţia aceasta, profesorul Jovtiak se dovedea a fi un mare patriot.

Cu toată dorinţa lui, nu izbuti totuşi să se îmbete cu adevărat.

La ceasurile opt seara bătu la uşă Postnikov. Ghennadi Tarasovici recunoscu numaidecît bătaia lui puternică.

„Naiba te-a adus!" îşi zise cu năduf profesorul şi se apucă să latre cîineşte la uşă pînă i se făcu lui însuşi lehamite. Apoi simulă că duce cîinele, şi la întoarcere îl salută foarte rece pe Postnikov, care era palid la faţă, obosit şi nervos.

— Baţi şi dumneata întotdeauna aşa, de parcă ar fi luat casa foc! spuse Jovtiak pe un ton ostil. Apoi, trăgînd cu urechea, strigă spre interiorul locuinţei: Stai cuminte, Zeus!

— Trebuie să ştii că eu nu-ţi fac vizite şi dacă vin la dumneata, vin numai cu treburi, i-o tăie Ivan Dmitrievici. Iar treburile mele de obicei nu suferă amînare.

„Trebuia să fi luat coniacul de pe masă, se mustră profesorul. Ăsta o să-mi topească pe puţin un pahar."

Îmbrăcat într-o haină care aducea a veston, tot aşa cum la fel de bine putea fi luată drept tunică, dar cu guleraşul de un alb imaculat, în nişte pantaloni bufanţi de stofă cu ţesătura în dungă, cu bazoane de cavalerist, care prinseseră luciu din pricina vechimii, cu cizmele bine lustruite, cu vîrfurile ascuţite ale mustăţilor cărunte şi cu privirea rece din ochii albaştri lăptoşi, cu părul tuns scurt stînd ţeapăn, Postnikov semăna cu un general bătrîn, ceea ce Jovtiak nu întîrzie să-i ateste...

— Dacă aş fi avut o viaţă normală, nu ca asta a mea, e adevărat că acum aş fi fost cel puţin medic divizionar, adică

general-medic, spuse Ivan Dmitrievici. Dar, de fapt, nu despre viaţa mea am venit să-ţi vorbesc...

— Să sperăm...

Pentru o clipă privirile lor se întîlniră: privirea calmă şi de mult pătrunsă de ură a lui Postnikov, şi privirea *bürgermeister*-ului, puţin cîinească, fără nici o expresie, ci doar un pic tulbure din pricina coniacului băut.

— Ogurţov a fost ridicat de gestapo...

— Ogurţov? făcu prelung Jovtiak. Care Ogurţov?

— Ce, nu-l cunoşti?

— De ce trebuie neapărat să-l cunosc?

— Pentru că dumneata cunoşti foarte multă lume. În afară de asta, deţii un post care *te obligă* să cunoşti! Aşa că dacă ai uitat, caută să-ţi aduci aminte!

Ghennadi Tarasovici îşi încreţi fruntea, punîndu-şi memoria la lucru. Ştia, firește, despre cine e vorba, dar nu-şi putea permite să-şi aducă aminte chiar aşa, dintr-o dată.

— E de-a dreptul uimitor cum te-ai versat să minţi cu orice prilej, zise Postnikov. Nu spui o vorbă ca lumea, pînă nu te prosteşti un pic...

Acum Jovtiak făcu un gest care voia să spună că şi-a adus aminte:

— Prietenul lui Ustimenko al dumitale? rosti el, lovindu-se cu palma peste frunte. Ustimenko era unul posac...

— Nu e vorba de Ustimenko şi nu importă cine şi al cui prieten este, răspunse Ivan Dmitrievici, înconjurînd masa şi uitîndu-se cu luare-aminte la untul din untieră şi la şuncă. Să zicem că e prietenul lui. Ogurţov ne-a fost student, e un medic talentat, plin de perspective şi el trebuie cu orice preţ salvat...

Postnikov se aşeză, întinzîndu-şi cît erau de lungi picioarele vîrîte în cizmele lustruite, dar cu petice proeminente, îşi căută tutunul prin buzunare, dar, negăsindu-l, îşi luă din portţigaretul de argint al profesorului o ţigară nemţească.

„Poate ar trebui să-i torn coniac", se gîndi Jovtiak, dar îşi schimbă numaidecît gîndul, socotind că Postnikov ar putea interpreta pînă şi păhărelul de coniac drept un semn de linguşire şi spaimă în legătură cu cazul lui Ogurţov.

— Dacă trebuie, salvează-l! răspunse profesorul, săltîndu-şi umerii plinuţi şi vîrîndu-şi cravata la loc, sub jiletcă. Relaţiile mele cu ei nu sînt de aşa natură, încît să-l pot salva...

— Dar ce fel de relaţii ai dumneata cu ei? întrebă Postnikov cu vocea tremurată. Eu zic aşa, că cine poate să-l bage mesa pe un om, poate să-l şi scape...

— Şi cine crezi dumneata că poate băga oamenii mesa?

— Păi, dumneata, replică Postnikov. Ce, crezi că nu ştiu? Toată lumea cunoaşte relaţiile de serviciu şi particulare pe care le ai cu nemţii.

— Nu permit! ţipă deodată Jovtiak. Nu-ţi dau voie, eu...

— Sst! curmă Ivan Dmitrievici, cu un calm dispreţuitor, ţipătul profesorului. Te rog, fără istericale! Dumneata l-ai băgat mesa pe Ogurţov, asta e limpede pentru oricine, fiindcă şi-a bătut joc de filmul acela; şi acum va fi fără discuţie spînzurat. Ei bine, trebuie să îndrepţi numaidecît această ticăloşie, pentru că altfel o să fie rău de dumneata.

— Ce vorbeşti?! făcu Jovtiak.

— Aşa precum îţi spun! îi prevesti Postnikov, turnîndu-şi singur o ceaşcă de coniac.

— Şi cine o să-mi pricinuiască răul ăsta?

— Să zicem chiar eu, răspunse Postnikov. Am să te ucid cu mîna mea. De altminteri, mă mir cum de n-am făcut-o pînă acum.

Sorbind o înghiţitură din ceaşcă, Postnikov îşi şterse mustăţile cu batista de un alb imaculat şi îşi aţinti ochii asupra lui Jovtiak, parcă mirat cu adevărat că-l vede teafăr şi nevătămat, rumen şi blajin, deşi înfuriat.

— Te miră, Ivan Dmitrievici, că n-ai ucis un om căruia îi datorezi viaţa? întrebă Jovtiak cu o voce uşor tremurîndă din pricina ofensei îndurate. Am impresia că e o glumă din partea dumitale! Dar hai, să n-o luăm în seamă...

— Dumitale îţi datorez eu viaţa?

— Mie şi nu altcuiva!

— În ce fel îţi datorez viaţa, domnule Jovtiak?

— Mi-o datorezi, domnule Postnikov, om ingrat ce eşti, pentru că atunci cînd te-ai prezentat la serviciul meu, pardon, pentru angajare, mi-ai adus un chestionar în care ai scris la un anume paragraf, pardon, din prostia dumitale, despre cele şaptesprezece zile de serviciu în armata albă. Eu şi nu altcineva, deşi nu te cunoşteam de loc, bizuindu-mă numai pe probitatea şi noblețea dumitale sufletească şi dorindu-ţi din toată inima binele, te-am sfătuit să ascunzi...

— Am ascuns, da, zise sarcastic Postnikov. Am ascuns... Iar probitatea şi noblețea mea sufletească m-au făcut subalternul unui trădător, al unei Iude...

Jovtiak schiță un gest de protest, dar Ivan Dmitrievici repetă :

— Trădător, da ! În loc să plec cu Armata Roşie...

— În loc să fugi cu ea în Ural, îi luă vorba Jovtiak, le dai aici un ajutor celor în suferință...

— Gura ! strigă Postnikov, surprinzător de violent. Tacă-ți gura !

Jovtiak amuți şi începu să clipească din ochi. Cu mişcări domoale, Postnikov dădu la o parte crăticioara în care fierseseră ouăle, sticlele de pe masă şi întinse mîna spre pistol. Probabil că abia acum îl observase pe marginea mesei. Ghennadi Tarasovici ridică înfrigurat din umeri, nu întîia oară în seara aceasta.

— Pentru apărare ? întrebă Ivan Dmitrievici, săltînd în palmă cadoul comandantului german. Ori te înveți cu încetişorul să omori oameni ?

— Pune-l mai bine la loc, se rugă Jovtiak. Cu o armă nu-i de glumit niciodată.

— Eu nu glumesc, răspunse Postnikov. Ce, asta-i glumă ? Îți examinez tunulețul...

— Aş vrea totuşi să punem toate punctele pe „i", urmă Jovtiak, cu ochii la revolverul din mîna lui Postnikov şi simțind un fior rece în şira spinării. Dacă n-ai fi ascuns de bolşevici acest fapt din biografia dumitale, firește că ei te-ar fi mîncat de viu.

— Ei nu, dar dumneata m-ai mîncat de mult. Toată viața am operat în locul dumitale şi ți-am scris lucrările ştiințifice, iar acum iată-mă aproape trădător din grația dumitale.

Zicînd acestea, Postnikov scoase încărcătorul pistolului, evacuă glonțul de pe țeavă şi, țintindu-l cu o mişcare rapidă pe Jovtiak, apăsă pe trăgaci.

— Încetează odată ! strigă profesorul, dîndu-se îndărăt cu paşi mărunți şi repezi. Ce naiba...

— Ți-e teamă ? îl întrebă Ivan Dmitrievici cu un zîmbet blînd.

— E stupid ! spuse Jovtiak, ridicînd din umeri şi ştergîndu-şi cu batista chelia asudată. E stupid şi dureros, Ivan Dmitrievici. Dumneata ai venit să mă rogi pentru Ogurțov, dar ştii că atunci cînd s-a aflat de... cum să-i zic... ştii, nemții

intenţionează să întreprindă o anumită acţiune... conform sistemului lor de nimicire a celor slabi şi a evreilor...

— Aşa, aşa? făcu surprins Postnikov, pe un ton sever, foarte circumspect.

— Ei bine, acest Ogurţov a spus undeva: „Să încerce ei să se vîre!" A spus-o pe un ton ameninţător şi chiar terorist...

— Şi dumneata l-ai denunţat?

— Chiar ei mi-au spus-o.

— Ţi-au spus-o! De ce să ţi-o fi spus dacă aceste cuvinte le-a pronunţat nu Ogurţov, ci eu, la institutul oncologic?

— Dumneata?! se holbă Jovtiak, arătînd cu degetul spre Postnikov.

— Eu! confirmă Ivan Dmitrievici. Din păcate, fără să fiu de loc prudent. I-am trîntit-o în faţă inspectorului neamţ. Eram însă atîţia acolo, că nu şi-a dat seama cine a spus-o, iar apoi nu s-a mai ştiut.

— Ei, vezi? Vezi? exclamă triumfător Jovtiak. Dumneata îmi arunci tot felul de invective, iar eu te salvez pentru a doua oară...

— Cum adică mă salvezi? întrebă Postnikov, făcîndu-se alb la faţă din pricina unei bănuieli cumplite. Înseamnă că i-ai atribuit lui Ogurţov cuvintele pe care le-am rostit eu?

— Nu i-am atribuit nimic, minţi Jovtiak speriat din nou. Habar n-am cine-i Ogurţov ăsta, de la dumneata aud de el pentru întîia oară; voiam să spun însă că dacă nu te-au înhăţat imediat, e pentru că ei ştiu că te bucuri de sprijinul meu şi cunosc relaţiile în care ne aflăm noi doi.

— Şi în ce relaţii ne aflăm, mă rog, noi doi? zise Postnikov cu răceală în glas. Oare relaţiile dintre noi au un caracter deosebit? Te rog stăruitor să mă lămureşti ce relaţii sînt între noi...

Cu mîinile lui mari, albe, foarte slabe, Postnikov vîrî uşor încărcătorul la loc, trase siguranţa şi băgă glonţul pe ţeavă. Ghennadi Tarasovici se uita fix, neclintit, cu nişte ochi ca de bufniţă, la mişcările acestea precise ale lui Postnikov, dîndu-şi limpede seama că acum nu-l stăpîneşte numai o teamă vagă, deoarece Ivan Dmitrievici, pe care el „l-a salvat de două ori", ar putea foarte bine să-l ucidă.

— Aşadar, ce relaţii sînt între noi? întrebă iar Postnikov.

— Tovărăşeşti, amicale, răspunse Jovtiak, fără a-şi da seama ce spune şi fără a-şi auzi propriile sale cuvinte. Fiindu-mi coleg...

— Între noi nu există nici un fel de relații, spuse Ivan Dmitrievici. Eu te-am disprețuit întotdeauna, dar, vezi, mi-era teamă. Acum nu mă mai tem de dumneata. Mi-a trecut frica...

— Și ca atare vrei...? bîigui Jovtiak cu un glas gîtuit, arătînd cu bărbia înspre pistol. Vrei...

— Firește, răspunse cît se poate de simplu și de firesc Postnikov. Trebuia s-o fi făcut de mult, dar nu mi s-a oferit prilejul și, de altfel, nici n-am avut o armă potrivită. Cu mîinile goale nu se poate, nu? Nici cu cuțitul de bucătărie, așa cum se înjunghie porcii, fiindcă pentru treaba asta trebuie să ai o anumită calificare. Cît privește faptul însuși al nimicirii unor nemernici de teapa dumitale, aceasta nu e altceva decît o măsură de igienă socială. Ca să nu se înnădească și alții.

— La ce să se înnădească?

— La toate! La trădare... la jefuirea muncii altuia... la carierism... Una decurge din alta, Ghennadi Tarasovici. Un carierist e în stare de orice, pentru el nu există nimic imposibil sub aspect moral. Dumneata ai trădat patria, pricepi?

— Eu nu sînt militar! exclamă Jovtiak. N-am depus nici un fel de jurămînt. Sînt o persoană particulară, care...

— Particulară, care... îl imită Postnikov și schiță un zîmbet stăpînit. Ce mîrșăvie, doamne, ce mîrșăvie!...

Se uită, mirat parcă, la pistolul pe care-l ținea în mînă. Jovtiak înțelese că și lui Postnikov îi e teamă.

— Ivan Dmitrievici, exclamă profesorul, înfiorat de apropierea implacabilă a clipei de pe urmă, domnule Postnikov! Te rog! Te implor! Sînt gata să fac orice...

Postnikov mai bău un coniac.

— Știi, din păcate n-am putut să mă pun în legătură cu nimeni, spuse el pe un ton sincer și trist. Am căutat, se înțelege, vreo legătură cu mișcarea ilegală, dar ei se feresc de mine ca de un lepros, pentru că mă socot de-ai voștri! Cînd am spus o dată, nemaiputîndu-mă stăpîni, că ticăloșii ăștia au să-și șteargă cîndva lacrimile cu glaspapir, așa cum cîntă ei înșiși, toți cei din jur au amuțit, bănuindu-mă a fi un provocator și o iscoadă de-a voastră...

Ochii lui lăptoși, reci, exprimau o poftă de răzbunare sălbatică. Spuse apoi, cu un oftat ușor:

— Ah, ce desfătare teribilă o să încerc, achitîndu-te!

— Ce-ai să cîştigi din asta? întrebă Jovtiak cu freamăt în glas, temîndu-se să facă cea mai mică mişcare. Nemţii au să te spînzure.

— Dar eu n-am să le spun că te-am ucis, îi răspunse foarte serios Postnikov. N-am să spun la nimeni. N-au să afle şi n-au să mă spînzure.

— Au şi aflat! încercă să-l dezarmeze Ghennadi Tarasovici. I-am prevenit că dacă mă va omorî cineva, acela ai să fii dumneata!

Postnikov îşi ridică încet privirea asupra lui: Jovtiak semăna cu un cadavru, într-atîta se învineţise în aceste cîteva clipe şi parcă se schimonosise, cum i se păru lui Ivan Dmitrievici. Nu mai era acum profesorul acela trufaş şi îngîmfat, ci doar un fitecine care va muri în curînd, de o moarte de cîine, cum se zice, sau poate era chiar răposatul Jovtiak, cadavrul lui Jovtiak...

— Minţi, şuieră cu o voce plictisită Postnikov. Minţi, aşa cum ai minţit toată viaţa. Eşti un mincinos...

— Dacă vrei, îţi dau lucrurile mele de preţ, îi propuse deodată Jovtiak, făcînd o mişcare înainte cu tot trupul lui bondoc şi masiv. Vrei, Ivan Dmitrievici? Sînt bogat, foarte bogat, am multe şi de toate, atît de multe, încît nici nu mi-am putut evacua averea. Asta m-a şi oprit să plec. Ascultă-mă, Ivan Dmitrievici! Am tablouri de valoare, ale unor maeştri vechi, cristaluri superbe, porţelanuri, piese unice de faianţă...

— Pentru cînd a fost fixată acţiunea? întrebă Postnikov, fără să asculte cele ce spunea Jovtiak. Cînd începe acest asasinat în masă?

Ghennadi Tarasovici se grăbi să răspundă, însufleţit de speranţă, făcînd chiar un mic pas înainte:

— Azi, Ivan Dmitrievici! Operaţia se numeşte „Întuneric şi ceaţă XXI". Aşa obişnuiesc ei să spună, acesta e stilul lor. După principiul „mantalei şi spadei". Întîi vine institutul nostru, institutul oncologic, apoi clinica de psihiatrie, şi aşa mai departe. Toate spitalele şi, firește, evreii, după o listă. În nişte autofurgoane speciale...

Şi Jovtiak schiţă cu mîinile în aer silueta unui autofurgon.

— Şi ei au pus la cale toate astea de acord cu dumneata? întrebă politicos Ivan Dmitrievici. Toate aceste amănunte şi celelalte?

— Ivan Dmitrievici, exclamă Jovtiak, adoptînd un ton confidenţial şi întrezărind pe neaşteptate o licărire de nă-

dejde, dar înțelege-mă odată! În condiții de tiranie poți opune rezistență activă cotropitorilor numai prefăcîndu-te că ești loial și chiar pe de-a întregul de partea lor. E o prostie să acționezi fățiș împotriva regimului instaurat de ei! Da, da, m-am gîndit eu mult la asta! Să zicem că înfrunt conștient moartea și accept, ca să zic așa, cununa de spini. Ei și? Orice martiriu se va spulbera în neant, pentru că va fi interzis să mi se pomenească măcar numele. Atunci pentru ce...

— Nu asta te-am întrebat eu, îl întrerupse Postnikov. Nu mă interesează mîrșăviile astea ale dumitale. Te-am întrebat dacă ei au pus la cale de acord cu dumneata toate amănuntele acestei „acțiuni" a lor?

— Ce puteam să fac? Sigur! Adică eu sînt, de fapt, numai avizat, întrucît n-am decît vot consultativ...

— Consultativ! repetă mașinal, cu o voce înfundată, Postnikov. Își lipi palma mîinii stîngi de tîmplă, în timp ce cu dreapta ținea pistolul cu țeava în jos. Și dumneata n-ai putut să faci nimic? Nu puteai să mă fi prevenit imediat măcar pe mine? Poate... poate că am fi putut să-i salvăm măcar pe unii, să-i răpim, să-i ducem undeva... Pe Ganicev, de pildă? Știai, doar, că eu l-am operat pe Feodor Vladimirovici, i-am făcut o rezecție la stomac și știi că nu au fost metastaze. Iar acum Ganicev să fie otrăvit, sufocat, nimicit? Da? Dar e un savant, cu care noi nu ne putem compara...

— A refuzat să colaboreze! spuse Jovtiak, amenințîndu-l pe Postnikov cu degetul. Nu puteam, la urma urmei!... Nu pot pentru fiecare...

Fața slabă, palidă-gălbuie a lui Postnikov tresări. Făcînd parcă un efort vizibil, Ivan Dmitrievici murmură:

— Nu știu cum! În numele cui? Poate în numele chirurgiei mele? Și, fără să mai stea pe gînduri, ridică pistolul.

— Vai! strigă Jovtiak. Vai, Ivan Dmitrievici! Vai, te implor...

Postnikov trase de pe scaunul pe care ședea. Cînd Jovtiak, izbindu-se greoi cu capul de scrin, amuți pentru totdeauna, Ivan Dmitrievici se ridică, se apropie de birou, rupse din blocnotesul profesorului o foaie pe care erau trecute în antet toate titlurile lui Jovtiak, stătu o clipă și chibzui, apoi scrise cu un scris lăbărțat: „Moarte ocupanților germani!" Puse bilețelul pe cadavru, vîrî pistolul în buzunar și ieși în antreu, unde zăbovi îndelung, încheindu-și bekeșa ponosită.

Era o noapte întunecoasă, fără lună şi fără stele, cu pîcla gerului cuibărită printre ruinele negre ale oraşului. Vorbind în şoaptă cu sine însuşi, doctorul Postnikov o apucă spre institutul oncologic. Acum nu putea să-i mai ajute cu nimic pe bolnavi şi pe convalescenţi, dar mintea lui se chinuia într-una, căutînd febril o soluţie. Ivan Dmitrievici ştia că Ganicev se va face bine, era încredinţat că operaţia a izbutit, şi gîndul că savantul pe care el îl readusese la viaţă va fi ucis acum într-un chip feroce îi sfîşia sufletul. Va fi ucis Ganicev şi vor fi ucişi toţi ceilalţi, tot spitalul, toate saloanele, toate paturile.

„Întuneric şi ceaţă, îşi zise el, călcînd pe tălpile subţiri ale cizmelor scîlciate. Întuneric şi ceaţă — şi nici o soluţie!"

— Ce-ar fi să-l iau pe Ganicev acasă la mine? se întrebă Postnikov în timp ce se apropia de institutul oncologic, dar îşi dădu numaidecît seama că nu-l va putea lua, din pricină că intrarea principală era păzită de un soldat german cu pistol automat şi cască pusă peste un capişon de lînă.

Soldatul îl opri şi, îndreptînd ţeava pistolului spre el, îi controlă permisul cu semnătura lui Jovtiak, îi lumină faţa cu lanterna, confruntînd-o cu fotografia, după care dădu din cap în semn că poate să intre.

În vestibulul rece, slab luminat de un beculeţ, Postnikov îşi scoase bekeşa, îşi puse un halat galben, plin de pete, şi constatînd oarecum mirat că institutul mai exista încă, urcă repede, cu paşi uşori şi sprinteni, la etaj. Bolnavii se strînseseră ciorchine în jurul godinului aşezat lîngă sala de operaţii, ca să se încălzească. Cumplit de ruşinat din cauză că la apariţia lui s-au ridicat toţi în picioare, afectat la auzul vocilor lor prietenoase şi respectuoase, atît de familiare medicilor autentici, Postnikov le răspunse dînd din cap şi deschise uşa de la salonul şaptesprezece, mic şi foarte friguros, unde Ganicev, semănînd cu un Buddha scheletic, citea la lumina unei feştile, zîmbind enigmatic, cartea lui preferată *Elogiul nebuniei* de Erasm din Rotterdam.

— Ştii la ce mă gîndesc? vorbi el încet, dar cu o voce care arăta că a mai prins totuşi puteri, continuînd parcă o discuţie începută mai demult. Avea mare dreptate Nikolai Ivanovici Pirogov cînd spunea că tot ce e nou pe lumea asta nu e de fapt decît ceva vechi, însă dat uitării. Nici măcar mîrşăvia şi cruzimea nu sînt noi...

Postnikov se așează pe scaun și, întinzîndu-și picioarele lungi, ostenite, se gîndi încruntat că nu mai tîrziu decît peste două ore intelectualul acesta viguros, a cărui prezență l-a bucurat întotdeauna, va înceta să mai existe și că bătălia atît de grea pe care a dus-o el pentru viața acestui excelent savant n-a servit absolut la nimic...

— Nu e oare de-a dreptul uimitor? spuse Ganicev, dezvoltîndu-și ideea, a cărei esență îi scăpase lui Postnikov. Nu e oare la fel și în epoca noastră? Ascultă aici!

Traducînd fără greș din germană, Ganicev citi:

— „Războiul, ridicat în slăvi de toți, e dus de trîntori, pezevenghi, codași, hoți, ucigași, mojici ignoranți, datornici insolvabili și alte asemenea scursori ale societății, și nicidecum de filozofii luminați..."

Cînd sfîrși de citit, se uită cu un zîmbet triumfător la Postnikov.

— Și asta te consolează? întrebă acesta încet.

— Se înțelege că da! De altminteri, iată ce mai scria: „Amintiți-vă de îngîmfarea numelor de mare rezonanță și a titlurilor de onoare. Amintiți-vă de onorurile dumnezeiești aduse unor oameni de nimic și de ritualurile solemne prin care tiranii mîrșavi erau asemuiți cu zeii."

— Adineauri l-am ucis pe Jovtiak, rosti fără să vrea Postnikov. Cel mult, acum o oră.

Zicînd acestea, îi arătă lui Ganicev, fără să știe nici el de ce o face, revolverul cel greu al lui Jovtiak.

Feodor Vladimirovici puse cartea peste zdrențele îngrămădite deasupra păturii, se zgribuli, răsuflă adînc și abia după aceea întrebă:

— Dumneata?

— Eu. L-am împușcat. Cu mîinile astea.

— Cînd te gîndești, zise Ganicev cu același zîmbet enigmatic, cu mîinile astea care n-au făcut decît bine, vreme de atîția ani...

— Am făcut oare un rău, ucigîndu-l pe Jovtiak? întrebă încet Postnikov, ațintindu-și ochii lăptoși, cu sclipiri de gheață, asupra lui Ganicev. Ai rămas cumva același vegetarian moral? Trebuie să-ți spun că l-am ucis și pentru păcatele noastre, ale amîndurora. Știam de-atîta vreme că e un nemernic, și noi ne împăcam cu lucrul acesta. Ba eu l-am și slujit credincios. Ți-aduci aminte cum ne certam cu Prov Iakovlevici Polunin din pricina lui Jovtiak? Eu de teamă și dumneata din slăbi-

ciune n-am făcut niciodată nimic ca s-o sfîrşim cu acest ticălos...

— Despre morţi ori se vorbeşte de bine, ori nu se vorbeşte de loc, spuse Ganicev, zîmbind într-una. Cred că eşti de acord, nu?

— Despre morţi ori se spune adevărul, ori nu se spune nimic, ripostă Postnikov. Avea dreptate, se pare, tînărul acela, Ustimenko Vladimir. Îl mai ţii minte? Îţi aminteşti cît de neîmblînzit era? Ţii minte cum nu putea să înţeleagă de loc slăbiciunea asta a noastră? Dar tocmai această pasivitate a noastră, dorinţa de a ne pune la adăpost, iartă-mă că ţi-o spun, l-a adus pe Jovtiak în ipostaza de trădător. Trebuie să ştii că azi l-a dat pe mîna gestapoului pe Ogurţov. Era unul, dacă ţi-l mai aminteşti, prieten cu Ustimenko, un tînăr care se îndoia totdeauna de toate. Nu ţi-l mai aminteşti? Avea strungăreaţă...

— Şi ce s-a mai întîmplat azi? întrebă Ganicev, uitîndu-se foarte atent la faţa osoasă, istovită a lui Postnikov. Trebuie să se fi întîmplat multe, căci altfel nu l-ai fi ucis. Vreau să zic, n-ai fi găsit puteri ca să-l ucizi. Presupun că treaba asta nu e de loc simplă. Ei bine, ce s-a întîmplat?

— Multe, răspunse Ivan Dmitrievici. Am să-ţi spun imediat. Dar pe lîngă toate celelalte, ştii la ce m-am mai gîndit cu o clipă înainte de a-l ucide? Am gîndit aşa: „Am să te omor, Jovtiak, şi pentru următorul motiv: pentru ca, mai tîrziu, să nu se găsească vreun deştept care să spună: «Halal de aşa profesori!» Nu, nu există astfel de profesori! va răspunde omenirea. Şi nu pot să existe, pentru că noţiunea de «profesor» nu vizează numai un rang în ierarhia ştiinţei, ci e şi o noţiune de ordin moral...“

— Hai, c-ai luat-o razna de tot! rîse Ganicev. Parc-ai avea douăzeci de ani. Totuşi, ce s-a întîmplat?

Postnikov zăbovi cu răspunsul. Ganicev surprinse efortul pe care-l făcea Ivan Dmitrievici ca să-şi adune puterile.

— Azi au să-i lichideze pe toţi bolnavii din toate spitalele, rosti Postnikov încet, rar, dar cu o voce fermă, pălind şi mai mult la faţă. Pe toţi bolnavii noştri, din toate spitalele noastre. Ei numesc acest asasinat în masă „Întuneric şi ceaţă“. Jovtiak ştia de crima ce se pregătea şi a ascuns-o...

Ganicev închise ochii.

— O lecţie tardivă pentru noi în ceea ce priveşte toleranţa faţă de ticăloşi, spuse el în cele din urmă. Şi în ceea ce pri-

veşte lenevirea spirituală. Îngăduinţa şi moliciunea ne-au dus în situaţia în care ei vor face din noi săpun.

— Săpun?

— Desigur! Am auzit că la ei nimic nu se pierde. Noroc că n-am dinţi de aur. Ei iau aurul şi-l trimit la Banca reichului. Lua-i-ar naiba să-i ia! Şi cum au să procedeze cu noi? Asfixiere cu gaze?

În loc de răspuns, Postnikov îşi vîrî degetele în buzunarul de la piept şi scoase de-acolo o cutiuţă, în care se afla înfăşurată în vată o fiolă de culoarea mărgăritarului. O privi la lumina sărăcăcioasă a feştilei şi i-o întinse lui Ganicev.

Dîndu-şi seama ce conţine fiola, Feodor Vladimirovici întrebă:

— Ţi-a rămas şi pentru dumneata?

— Mie mi-a rămas revolverul, spuse Postnikov. Are opt cartuşe. Unul l-am consumat cu Ghennadi Tarasovici. Şase gloanţe am să încerc să le bag în hitlerişti...

— Dar dacă...

— Mai probabil e că au să mă omoare, răspunse cu răceală în glas Postnikov. Acolo, pe loc.

— În acest caz, îţi mulţumesc...

Ganicev examină şi el conţinutul fiolei la lumină.

— Orice s-ar spune, dar astea ştiu încaltea să le facă bine, spuse Postnikov. Judecînd după cele ce scriu ei, acolo la dînşii se fac serii întregi de experienţe pe oameni. Deşi vag, îmi dau însă seama...

Ar fi vrut mult să fumeze o ţigară. Ganicev înţelese şi scoase din noptieră o pungă cu frunze de tutun frecate mărunt şi un pachetel cu foiţe de ţigară de fabricaţie germană. Postnikov îşi răsuci o ţigară, trase adînc în piept şi spuse:

— Are scriitorul Leonid Andreev o povestire psihologică intitulată *A fost odată*. E vorba în ea despre un spital şi despre bolnavi...

— Da, da, îmi amintesc şi eu, răspunse Ganicev, răsucind fiola între degete. E o povestire admirabilă. Dumneata cum crezi, o să scrie cîndva cineva şi despre noi? Şi despre clipele acestea? Să arate cît de stupid ne-am înşelat şi cum ne-am îndreptat greşelile, cum a fost ridicat, să zicem, tînărul Ogurţov şi cum el n-a scos, firește, o vorbă...

Postnikov schiţă un zîmbet mînios:

— De scris au să scrie şi au să tipărească povestiri despre toate astea, cred însă că o astfel de literatură nu va avea

mare trecere. Nu-l învinuiesc pe cititor că vrea „să se destindă" cînd citeşte o carte, fiindcă şi eu fac la fel. Obosit după muncă, fiecare frunzăreşte o carte în care o Jessie oficoasă, dar pură la suflet, îl iubeşte pe malul mării pe un John vînjos, dar blînd şi foarte harnic. De ce să te „împovărezi" prin lectură? Tocmai de aceea, parcă văd, Feodor Vladimirovici, cum o tînără fată stă lungită pe o canapea ori pe o causeuză (Postnikov rosti cuvîntul „causeuză" cu multă ură), parcă o văd cum stă lungită şi mănîncă bomboane, căci sînt cititori care mănîncă şi prăjituri în timpul lecturii — parcă o văd cum mănîncă şi citeşte şi spune deodată cu o voce mofturoasă: „Mamă, sau Iura, sau Nona, dar asta e ceva imposibil de citit!" Pricepi dumneata? Dumneaei, stînd întinsă pe causeuză, o să-i fie greu să citească...

— Ei şi? îşi manifestă curiozitatea Ganicev, jucîndu-se mereu cu fiola. Cum îţi închipui dumneata că se petrec lucrurile mai departe?

— Mai departe totul e bine, ba chiar foarte bine. Se duc cu toţii să vadă o operetă intitulată *Leagănă-te încet, leagăne,* cu can-can, *pas-de-quatre* şi cuplete. Acolo au să spună: „Asta ne destinde cu adevărat". Iar vreun nou Adolf Hitler se va pregăti pentru un nou război şi tocmai el va deveni principalul propovăduitor a tot ce e uşor, a tot ce nu îngreunează creierii şi nu împovărează pe nimeni. De altminteri, nu întîmplător însuşi führerul e un admirator al genurilor celor mai uşoare şi nu întîmplător omenirea se distra atît de isteric în toată perioada care a precedat războiul...

— La drept vorbind, şi eu prefer genurile uşoare, spuse Ganicev, şi nu suport să mi se pună nervii la încercare, aşa că în privinţa asta, dumneata, Ivan Dmitrievici, exagerezi mult. Desigur, însă, e bine ca omenirea, uşuratică cum e, să tragă o morală din această fabulă. Spune-mi cît e ora?

— Unsprezece! răspunse cu întîrziere Postnikov.

— E timpul! zise Ganicev, ca şi cum s-ar fi grăbit să plece undeva. Ei hai, Ivan Dmitrievici, dumneata du-te. În ceea ce priveşte restul, las' că mă descurc eu. Te rog să-i transmiţi văduvei mele...

— N-am să pot, crede-mă, îl întrerupse Postnikov, ridicîndu-se. De altfel, nici nu e nevoie, la ce bun...

Încleştîndu-şi cu putere buzele, îi întinse mîna lui Ganicev. Feodor Vladimirovici trecu fiola în mîna stîngă şi cu dreapta strînse calm mîna lui Postnikov, fără a da nici cea mai mică

importanţă gestului; numai zîmbetul îi era acum nesigur, tremurat.

— Ştii ce-aş mai vrea să-ţi spun? zise el deodată. Ştii? Spuneam cîndva că dispreţul înseamnă ură în stare de calm. Ce abjectă eroare e şi starea asta de calm, nu?

— Lăţosul acela de Ustimenko o ţinea una şi bună: „Eterna luptă, liniştea-i un vis", recită cu un zîmbet discret şi trist Postnikov. Ţii minte?

— Da, parcă-mi aduc aminte... răspunse Ganicev.

Apoi, făcîndu-i cu mîna lui Postnikov, care ajunsese la uşă, strigă, ca şi cum i-ar fi transmis o parolă:

— Aşadar „eterna luptă"...

— Adio! spuse Postnikov.

— Adio, Ivan Dmitrievici...

Postnikov ieşi, îşi netezi cu degetele tremurătoare vîrfurile mustăţilor, opri o soră şi-i spuse pe un ton sever să nu fie deranjat profesorul Ganicev, pentru că, în sfîrşit, a adormit. Apoi coborî, închise cu cîrligul şi cu zăvorul uşa de la intrare, acoperită de promoroacă şi, poruncindu-i infirmierei de serviciu să nu deschidă nimănui mai înainte de a-l anunţa pe el, se întoarse la sobă, unde bolnavii îşi mai treceau de urît, tăifăsuind. Cineva îi oferi un scăunel, iar Jenea Ladîjnikov, un adolescent pistruiat, cu o fărîmă de nas, care avea sarcom la umăr, un băiat pentru viaţa căruia el a luptat atîta aici în spital şi care peste o oră avea să devină un cadavru, îl întrebă în şoaptă:

— Ivan Dmitrievici, ce se mai aude cu ai noştri?

— Ai noştri? Care ai noştri? făcu Postnikov, temîndu-se ca de obicei de o provocare. Îşi dădu însă numaidecît seama că acum, în aceste clipe, nici pe el, şi nici pe ei nu-i mai poate speria nimic.

— A, ai noştri? Armata Roşie? Se-aude, se-aude! urmă Postnikov, aprinzîndu-şi din nou ţigara cu un tăciune. Se aud multe, foarte multe, deşi ni s-au dat ordine drastice să nu îndrăznim să auzim ceva. Dumnealor şi-au rupt dinţii la Moscova! Ca atare, nu le-a mers cu războiul-fulger şi asta e prima lovitură grea pe care o suferă, mai ales că se obişnuiseră să le meargă totul din plin. Aţi priceput? Multe oraşe de-ale noastre au şi fost eliberate. Comandamentul suprem pregăteşte, fără îndoială, o contraofensivă. Se alcătuiesc armate de tancuri şi multe din ele aşteaptă doar să intre în acţiune. În scurtă vreme mari unităţi aeriene vor izbi trupele

germane. Nici aici n-au trai. Azi a fost ucis *bürgermeister*-ul Jovtiak...

— Ucis? De cine? exclamă Jenea Ladîjnikov.

— Se ştie de cine, de răzbunătorii poporului! sări cineva cu o voce aspră de bas.

— Da, răzbunătorii, încuviinţă Postnikov cu un semn din cap. Fasciştii n-au şi nici nu vor avea linişte şi pace. În Siberia, în Ural şi în alte ţinuturi şi regiuni se formează, desigur bine camuflate, uriaşe armate de desant aerian, sub comanda unor şefi eminenţi şi talentaţi. Aceste armate vor da o lovitură de o forţă nemaivăzută şi nemaiauzită Germaniei, *hinterland*-ului ei, căilor de comunicaţii, cartierului general al lui Hitler...

Le vorbea acestor oameni istoviţi şi flămînzi, chinuiţi de frig. Din saloane veneau să asculte alţi şi alţi bolnavi, sprijinindu-se în cîrje. Unul fu adus cu căruciorul, altul cu scaun cu tot. Toţi cei care puteau cît de cît să meargă se strînseră în jurul doctorului lor cărunt şi întotdeauna atît de taciturn, şi îl ascultau, ştergîndu-şi pe furiş cîte o lacrimă, iar el îi mintea inspirat, într-un chip superb, şi tuturor li se părea că ziua cea mare a victoriei e aproape, foarte aproape, că ea va veni mîine, poimîine, curînd de tot...

— Asta e, încheie brusc doctorul. Acum aţi priceput?

Călcînd cu băgare de seamă, de parcă s-ar fi sfiit să nu tulbure într-adevăr somnul lui Ganicev, Ivan Dmitrievici se apropie de patul acestuia şi-i luă între degete încheietura mîinii, apoi îi închise ochii, potrivi zdrenţele care alunecaseră de pe pătură, pe urmă însă le azvîrli pe toate într-un ungher, căci acum răposatului nu-i mai păsa dacă e frig sau cald. Pe sală, lîngă godin, oamenii continuau să vorbească între ei. Din obişnuinţă, Postnikov strigă pe un ton sever: „Ce înseamnă asta? La culcare imediat!" şi, uitîndu-se la ceas, coborî în vestibul. Era douăsprezece fără cîteva secunde. Auzi duduitul autofurgoanelor care şi sosiseră. Cerînd să i se aducă puţină apă clocotită, Postnikov o îndepărtă sub acest pretext pe infirmiera de serviciu şi, cînd se auziră primele bătăi în uşă, strînse în mîna dreaptă revolverul, iar cu stînga deschise cîrligul şi trase zăvorul.

Crezînd că primul care va intra va fi un ofiţer, Postnikov trase aproape fără să ochească într-un soldat şi îl doborî. Ceilalţi dădură buzna în vestibulul cufundat în semiobscuritate, slobozindu-şi pistoalele automate. Rănit doar, Ivan Dmi-

trievici se trase într-o parte, lîngă cuiere, se lăsă pe vine, rezemîndu-se de balustradă şi mai slobozi două gloanţe în atacatori. Abia după ce pierdură trei oameni din *sonderkommando,* nemţii îl observară pe Postnikov şi, înaintînd pas cu pas spre el, îl ciuruiră cu gloanţe pînă cînd au înţeles că el murise de mult şi că trăgeau într-un cadavru...

Atunci intră cu un mers iute pe uşa principală Bonomul, *obersturmführer*-ul Zollinger, în scurta lui elegantă din piele de lup, cu cascheta cu calotă înaltă şi, izbind cu vîrful cizmei capul cărunt, cu părul tuns scurt şi ţeapăn, al lui Postnikov, ordonă cu o voce de tenor:

— Să fie dus la morga gestapoului. O să aflăm noi cine e!

Mare plictiseală la spital!

„Bună ziua, mătuşico!

Toţi oamenii din salon scriu scrisori, ceea ce mă îndeamnă şi pe mine să-ţi mai scriu o dată, cu toate că tu nu-mi răspunzi. Dar poate că la voi poşta merge mai greu decît aici la noi. De aceea te iert. Îi iert, de asemenea, pe toţi cei care nu-mi scriu. Trebuie să ştii că m-am făcut mult mai bun decît eram înainte.

În timpul liber mi-am adus aminte de mine însumi şi am ajuns la concluzii alarmante. Aveai un nepoţel destul de scîrbos, Aglaia Petrovna. Încrezut, înfumurat, pretenţios, mereu condamnînd pe cîte cineva. «Căci eu mă mistui, luminînd!» Vai, vai, vai! Cum de m-ai răbdat? Negam totul. La ce bun — literatura, teatrul, pictura!

Băieţandri de-alde ăştia trebuie bătuţi bine, asta e!

Bătuţi fără cruţare cu urzici, ca să nu-şi ia nasul la purtare, «ca să nu li se urce la cap», ca să nu-i tortureze pe alţii, socotindu-se nişte «aleşi».

Mereu îi învăţam şi-i educam pe alţii. Acum stau lungit în pat, îmi aduc aminte de toate astea şi — crede-mă — mi se face scîrbă de mine însumi. Şi tot regret, nu ştiu ce! Regret că nu jucam fotbal, regret că nu mă plimbam în serile de vară la braţ cu Stepanova pe malul Unciei, aşa cum făceau alţi băieţi, regret că n-am apucat să citesc ca lumea *Război şi pace* de Tolstoi. Aici, la spital, e o coadă enormă pentru cartea asta...

Ştii cine mi-a adus cartea aici?

Bogoslovski.

Îţi mai aduci aminte de el?

Îţi transmite «multe salutări».

Medic militar de rangul întîi, şi chirurg-şef de front pînă nu demult, a şi apucat să se ia la harţă cu cineva şi acum nu mai e şef. Chicoteşte şiret. A slăbit, a mai îmbătrînit, şchioapătă. Prin august făcea o operaţie. Undeva, pe-aproape, a explodat o bombă. Sora care-l asista a căzut frumuşel pe spate, avînd grijă să-şi ţină mîinile sterilizate deasupra corpului. Nikolai Evghenievici a rămas în picioare, pentru că făcea o operaţie la inimă. O schijă l-a rănit la gambă. Zăpăcită, infirmiera i-a aplicat un pansament pe piciorul sănătos. Bogoslovski a terminat operaţia şi abia după aceea s-a ocupat de propria sa persoană. Omul operat e bine sănătos, restul, aşa cum spune Bogoslovski, «nu prezintă vreo importanţă de principiu».

E teribil de îngrijorat din pricina soţiei şi a fiicei sale, care au rămas pe teritoriul ocupat. Nu mai ştie nimic de ele. Cînd vorbeşte despre nevastă-sa şi despre fiică-sa ţi-e şi greu să te uiţi la el. Tu eşti o femeie inteligentă, mătuşico, poate ai putea să le ajuţi? Nikolai Evghenievici spune că Xenia Nicolaevna e o «inadaptabilă» cum nu mai există alta pe planeta noastră.

În orice caz, gîndeşte-te!

Bogoslovskaia e şi un medic foarte bun, poţi să mă crezi. Desigur, la ora asta ginecologia şi obstetrica nu prea sînt la cinste, dar Nikolai Evghenievici susţine că consoarta lui e şi un chirurg „cu iniţiativă şi chibzuit". Trebuie să-ţi spun că el n-ar lăuda-o degeaba nici chiar pe propria lui nevastă.

Ne-am adus amîndoi aminte de răposatul Polunin. Îţi aminteşti cum m-am îmbătat în mod ruşinos la Postnikov, cînd am fost invitat la colţunaşi cu carne? Aceste aduceri-aminte m-au făcut să-mi dau seama că nu mai sînt chiar aşa de tînăr. Ne-am amintit şi de celebrul «profesor» Jovtiak. Pe unde-o mai fi oare Ghennadi Tarasovici, cu bărbiţa lui asiriană şi cu alaiurile lui solemne, ca de «arhiereu»? Ne-am gîndit mîhniţi la Postnikov. Păcat că nu putem da de urma lui Ivan Dmitrievici. Bogoslovski susţine, şi încă pe un ton iritat, că talentul lui Postnikov trebuia să se desfăşoare în război, aşa cum nu s-a mai desfăşurat încă. El susţine, de asemenea, că Postnikov este cu totul subapreciat ca chirurg; de altfel, aceasta e tema preferată a lui Nikolai Evghenievici cînd e vorba de Postnikov-medicul şi nu de Postnikov-profesorul. De, poate are şi el dreptate.

Bogoslovski mi-a relatat un caz foarte interesant : savantul englez Flemming a observat în anul 1928 că o ciupercă, ai cărei spori pătrunseseră cu totul întîmplător pe ferestruica laboratorului său de la un spital din Londra şi au încolţit pe un agar-agar, are însuşirea uluitoare şi nemaipomenită de a distruge toate bacteriile din jurul ei. Alexander Flemming s-a dus cu descoperirea lui la puternicii zilei, la somităţile lumii medicale, la cei mai sus-puşi şi cei mai stimaţi, dar a fost îmbrîncit cu descoperirea lui cu tot. L-au dat afară, cum spune Bogoslovski, şi pentru faptul că firma germană Bayer inundase în acea epocă farmaciile şi depozitele farmaceutice cu preparatele sale, mortale, cum afirmau nemţii, pentru toate bacteriile. Putea oare Flemming, care era blîndeţea întruchipată, să se ia la trîntă cu firma Bayer şi cu clica de celebrităţi mult respectate ? Fireşte, a bătut în retragere cu ciuperca lui, şi clica s-a bucurat. Abia acum, cînd asupra Angliei cad bombele fasciştilor, reprezentanţii ştiinţei înalte şi pure şi-au adus aminte de Flemming şi de ciuperca lui. Pricepi, mătuşico, Flemming a aşteptat cuminte să-i vină ceasul !

Şi i-a venit. Ciuperca s-a dovedit a fi un remediu şi mai puternic decît bănuia însuşi Flemming. Acest nou remediu se numeşte penicilina.

Acum somităţile ştiinţei au aprobat descoperirea lui Flemming.

Dar din 1928 şi pînă azi au trecut, oricum, treisprezece ani. Cine răspunde de decesele care ar fi putut să nu se producă, dacă concernul Bayer şi cei ce se consideră somităţi nu ar fi pus sub obroc la timpul său marea descoperire a unui savant modest ?

Amuzantă poveste, nu ?

Nu te supăra, mătuşă, că «te bat la cap», cum spuneai pe vremuri, în anii de pace. Dar am acum mult prea mult timp liber şi nu pot opri gîndurile să mă sîcîie într-una. Afară de asta, nici nu dorm bine. Mă gîndesc şi mă gîndesc mereu...

Nu-ţi face plăcere, poate, că în aceste zile de război eu mă gîndesc la lucruri civile, dar ştii, somităţile astea şi Bayer-ii ăştia, obtuzitatea asta de breaslă şi veneraţia faţă de grade în ştiinţă costă scump omenirea, mai cu seamă în perioadele tragice ale războiului. Tot Bogoslovski mi-a spus că a citit undeva părerea unui om inteligent, care exprima cam următoarea idee : multe din marile descoperiri şi invenţii au fost făcute de nespecialişti, şi lucrul acesta n-ar fi întîmplător. Neavînd de-a

face cu normele ştiinţei oficiale, nefiind legaţi de nici un fel de canoane şi nici de vreun mediu în care canoanele sînt un fel de tabu, aceşti nespecialişti sînt, în cel mai înalt înţeles al cuvîntului, liberi. Tocmai de aceea juristul Kovalevski a deschis o nouă eră în paleontologie, chimistul Pasteur a reorganizat bazele medicinei, la fel ca şi zoologul Mecinikov. Muzicianul Herschel a descoperit planeta Uran, giuvaergiul Fulton a construit primul vapor. Şi sînt multe exemple de acest fel. Nikolai Evghenievici este ferm convins că principalii şi cei mai puternici luptători împotriva tumorilor maligne, de pildă, vor fi nu chirurgii, ci biochimiştii, chimiştii şi biofizicienii. Cuţitul chirurgului e pe ducă. Arta chirurgului nu constă nicidecum în a perfecţiona tehnica operaţiei, ci în a căuta astfel de soluţii încît această tehnică să devină de prisos...

Vezi cîte şi de toate ţi-am scris?

Nu fi mîhnită! Ştii, doar, că atunci cînd au să-mi dea drumul de-aici şi am să mă pun pe treabă, am să-ţi scriu mai rar şi mai pe scurt.

Aşa că cele ce ţi-am scris acum sînt un mic avans.

Ştii cumva unde e Jenka Stepanov? Comunică-mi măcar adresa lui.

Roşcata nu ţi-a mai scris?

Despre mine n-aş putea să-ţi spun nimic nou. M-a mai vizitat o dată Mişa Şervud. Cred că el aparţine acelei speţe de oameni, destul de numeroşi, care nu pot suferi să aibă duşmani. Şi asta nu din bunătate, ci numai pentru că faptul e incomod sub aspect practic. Oamenii de felul acesta cred că e mai bine să ai relaţii mediocre cu absolut toţi, decît să-ţi faci un singur duşman. De-aceea, probabil, ticăloşii n-o duc chiar aşa de rău. Şervud nu e un ticălos, dar el nu s-ar certa nici chiar cu un ticălos.

A venit, s-a aşezat şi s-a apucat să vorbească în termeni «neutri» despre artă. E o temă în care se simte la largul lui. La el filmul e o «peliculă». Nu spune ce i-a plăcut sau nu, ci se mărgineşte doar să declare: «pelicula asta e făcută de un maestru» sau «pelicula asta nu ţine». Cînd aud astfel de discuţii într-o specialitate în care nu mă pricep, mă apucă vătămătura. N-am obiectat, însă, şi nu l-am contrazis, pentru că mă plictisea s-o fac. Iar Mişka, trebuie să-ţi spun, a plecat foarte mulţumit de sine.

Ce zici de evenimentele de pe front?

Aşadar, hitleriştii pot fi bătuţi ! Ăsta e şi principalul lucru ce trebuie demonstrat în actuala etapă. Cît despre mine, eu stau la spital, mi-e cald, nu mă suflă vîntul, am lumină. Vecinii mei îmi spun că înjur urît prin somn şi numai din pricină că nu sînt lăsat să plec de-aici. Cred însă că în curînd tot am s-o şterg, în care scop a şi fost elaborat un plan de acţiune. Pînă atunci încerc pe pielea mea perfecţiunea ştiinţei medicale. «Toată vara ai cîntat, acum joacă dacă poţi», cum a zis bătrînul Krîlov. Uite că joc. Doctorii mă examinează, îmi pun tot felul de diagnosticuri şi se ceartă între ei. Medicilor nu le-ar strica să se îmbolnăvească mai des pentru că aşa mai prind şi ei la minte. E vulgar, dar aşa e. Altfel totul pare grozav de simplu.

Să fii sănătoasă şi liniştită, mătuşă Aglaia. Scrie-mi. Nu te ştiu aşa de tăcută,

Vladimir.

Nu uita de familia Bogoslovski, te rog mult."

CAPITOLUL VI

Zgarda

Ţigara de foi nu ardea bine. Ţigareta egipteană din cutia trimisă de Rommel personal i se păru şi ea fără gust. Iar superbul „mocca" avea un iz de rumeguş jilav.

„Poţi să te prăpădeşti aici, în oraşul ăsta îngheţat, printre ruine, cenuşă şi moloz, îşi zise mîhnit *standartenführer*-ul von Zanke. Cînd vechii camarazi vor citi numele meu în ziar, au să spună : von Zanke n-a mai apucat gradul de *brigadenführer*..."

I se făcu tare milă de el însuşi şi de trandafirii lui, lăsaţi undeva, departe, pe care îi iubea cu atîta gingăşie şi devotament şi în mijlocul cărora ar fi putut să stea zile întregi, meditînd la căile de renaştere a Germaniei Mari şi la mijloacele prin care s-ar putea extirpa din inima poporului german sentimentul josnic al compasiunii, sau elaborînd în minte proiectul unei distrugeri radicale şi energice a „şeptelului de oameni inferiori" din cuprinsul teritoriilor cucerite de geniul arian...

Uneori, acolo, acasă, fredona o melodie, aplecat deasupra frumosului trandafir Charles Malereine, ori deasupra micuţelor Pink Grutenforst, atît de superbe, sau deasupra mîndrei şi îngîmfatei *mistress* Henri Morse, căreia, din ură faţă de tot ce era anglo-saxon şi fără să şovăie prea mult, îi schimbase numele în Brunhilde. Cînd fredona astfel în rozariul său, deasupra valurilor line ale bătrînului Rin, *standartenführer*-ul, încins cu un şorţuleţ scurt şi elegant dinainte, cu nişte manşete cu funduliţe şi cu un fular petrecut neglijent în jurul gîtului, semăna mai curînd cu un flautist simpatic dintr-o orchestră simfonică, decît cu cel care era în realitate. O, cît de înşelătoare e uneori înfăţişarea omului ! Cît de cumpliţi sînt uneori ochii aşa-zişi luminoşi, blînzi, buni, şi ce inimă mare, ce minte limpede, ce cuget înalt ascunde cîteodată o înfăţişare cu totul nearătoasă !...

Simpaticul flautist care îşi adora trandafirii îi scria führerului său, cu scrisu-i citeţ, „rapoarte strict secrete" pe teme „confidenţiale" şi de multe ori Hitler, agitînd foile acestea cu

marginile aurite în faţa lui Himmler, sau a lui Heydrich, sau a lui Rosenberg, îi întreba cu vocea lui de mitocan şi cu intonaţia lui de caporal:

— Aţi auzit? Voi ce părere aveţi? Aţi studiat aceste chestiuni?

Totul a mers bine pînă la campania din Rusia. Ba chiar şi aici, la început von Zanke a fost învestit cu împuterniciri colosale. Dar acele puncte şi paragrafe întocmite de el, şi care păreau atît de clare pe hîrtie, nu rezistau la probă atunci cînd erau puse în acţiune aici, în ţara aceasta cu neputinţă de înţeles. Şi Himmler, Heydrich şi Rosenberg au început a se răfui cu bătrînul şi simpaticul flautist. Fiecare tren distrus de partizani îi era trecut la catastif *standartenführer*-ului, după fiecare raport el primea mesaje cifrate de-a dreptul ucigătoare, iar frunzele de stejar la crucea de cavaler pe care o purta i-au trecut de două ori pe sub nas, deşi von Zanke ştia precis că ordinul de zi respectiv fusese trimis la semnat.

Acum, poftim, îi mai căzuse pe cap şi povestea asta misterioasă cu asasinarea *bürgermeister*-ului şi cu blestematul acela de doctor Postnikov, pentru care *bürgermeister*-ul se pusese chezaş şi care a tras în soldaţii din *sonderkommando* [1], ucigînd trei băieţi...

Ce-ar fi să dea vina pe comandantul oraşului, parvenitul acesta de zu Stackelberg und Waldeck?

Dar ce vină să-i aducă?

Jovtiak, omul lui, n-a fugit la partizani, ci a fost ucis acasă la el.

Cine l-a ucis?

Ţinîndu-şi buiota pe pîntec (remediul acesta străvechi ajuta mai bine ca toate celelalte), von Zanke se apropie de fereastră, frecă cu unghia stratul de gheaţă de pe geam şi se uită atent la Ogurţov, care atîrna în spînzurătoare. Ce execuţie stupidă! Înnebunit din pricina torturilor, individul scuipase portretul lui Hitler şi a fost spînzurat pentru ultragiu adus naţiunii, fără să se fi obţinut nimic de la el! Puteai oare să nu-l spînzuri? Bonomul Zollinger, folosindu-se de dreptul său de „gestapo înăuntrul gestapoului" i-ar fi denunţat imediat că în grupul „Z" portretul führerului e scuipat fără ca vinovatul să fie pedepsit!

Era o zi urîtă, sumbră, în piaţă vîntul spulbera zăpada. Iar Ogurţov se legăna în frînghie. Ce măreaţă realizare a secţiei

[1] *Sonderkommando* — kommando autonom, cu misiune specială.

de anchete a grupului „Z", condusă de încercatul *standartenführer* von Zanke! Ce impunătoare victorie asupra partizanilor roşii! Toată lumea poate să doarmă acum liniştită. În raioanele controlate de subalternii şefului grupului „Z" mişcarea de partizani a fost complet lichidată!

— Rog să nu se fumeze aici! ţipă deodată von Zanke, pierzîndu-şi cu desăvîrşire stăpînirea de sine. Oare nu mă vedeţi în ce hal sînt? La urma urmei nu mai sînt un tinerel, mă apropii de şaizeci de ani!

Dar izbucnirea lui, scăpată de sub controlul voinţei, semăna cu tînguiala unui om bătrîn şi betegit. Nu, de data asta n-o nimerise! *Standartenführer*-ul o întoarse în formă de glumă:

— Ce, v-aţi speriat? Mă îngrijesc, de fapt, de sănătatea voastră, băieţi. Nu se poate să aprinzi lumînarea de la amîndouă capetele. Pe de o parte, munca vă istoveşte, voi nu ştiţi de odihnă, iar pe de altă parte vă mai otrăviţi şi cu nicotină! Mai bine să mă îngropaţi voi pe mine, decît să îngrop eu pe vreunul dintre voi. De ce?

„Iarăşi acest idiot «de ce»", îşi zise cu un oftat Wentzlow, în vreme ce Zollinger îi făcu cu ochiul, ceea ce însemna: „Bătrînul nostru s-a ramolit!" Bonomul nu prea arăta bine azi: nu-l aranja de loc plasturele de pe obraz. Din cele ce spunea el, reieşea că „s-a agăţat" cu obrazul în cuierul din camera sa, dar Wentzlow a fost informat că în timpul operaţiei „Întuneric şi ceaţă" unul dintre condamnaţi s-a năpustit în ultima clipă asupra *obersturmführer*-ului şi era cît pe aci să-l gîtuie.

— De ce? continuă von Zanke. Pentru că în fiecare dintre voi e o părticică din experienţa mea, din teoriile mele, din ideile care s-au zămislit aici!

Şi von Zanke îşi duse cu o mişcare înceată palma la frunte, temîndu-se parcă să nu împrăştie preţioasele comori ascunse în creierul său.

— Voi sînteţi nemurirea mea, mai auzi Wentzlow, care abia îşi stăpînea căscatul. Voi sînteţi continuarea „eu"-ului meu muritor în spiritul nemuritor al rasei pure. Puritatea rasei noastre...

Şi se porni să peroreze pe tema lui favorită despre selecţia celor mai puri dintre cei mai puri arieni. Wentzlow îşi aminti deodată, plictisit, că citise într-un ziar antinazist din emigraţie cum că grija naziştilor pentru puritatea rasei este religia unor dobitoace care au apucat să se deprindă cu raţionamentele crescătorilor de vite. Amintindu-şi aceasta, se înveseli, ca şi

cum l-ar fi gîdilat ceva, ba chiar se foi o clipă pe locul lui, dar se prefăcu numaidecît că l-a trecut un fior şi lăsă să i se întipărească pe faţă o expresie de atenţie încordată. Şeful vorbea cu o voce plictisitoare despre germanii din Friesland, furnizorii de reproducători ai rasei pure. Zollinger zîmbi satisfăcut, deoarece el era originar din Friesland. „Bătrînul ne linguşeşte, îşi zise Wentzlow. Stăm prost dacă ne pierdem vremea cu ţîncul ăsta."

Apoi Zollinger raportă despre cazul Ogurţov. Aşa cum credea el, într-adevăr Ogurţov a fost acela care a spus „să încerce ei să se vîre!", după cum tot acest criminal a rostit şi multe alte expresii antinaziste. Cît despre spînzurarea lui, a fost pus în streang abia după ce murise. Zollinger nu putuse să îndure această „profanare", recte scuiparea portretului, „nu s-a putut stăpîni, da, şi e gata să primească pentru asta o sancţiune", iar fiindcă nu s-a putut stăpîni, „nervii au cedat" şi l-a ucis pe Ogurţov cu două focuri de pistol. Desigur, se justifica Zollinger, el, *obersturmführer*-ul e vinovat, dar cere indulgenţă, deoarece „cazul" s-a petrecut imediat după noaptea marcată cu cifrul „Întuneric şi ceaţă", noapte care a solicitat, după cum se ştie, o oarecare încordare a sistemului nervos...

Prezentînd apoi cifrele valorilor confiscate după operaţia „Întuneric şi ceaţă" — ceasornice, portţigarete, brăţări, inele, lănţişoare, diferite colecţii şi dinţi de aur (în grame) — Zollinger se înclină discret şi se aşeză pe scaun.

Şeful îşi lăsă uşor capul în jos, în semn de recunoştinţă.

— Meritele dumitale în executarea operaţiei „Întuneric şi ceaţă" vor fi fără îndoială apreciate la justa lor valoare, spuse von Zanke. O să am eu grijă de asta. Cele două mii şase sute de grame de aur extras din cavitatea bucală a acelora cărora nu le mai este necesar vor fi expediate de *frau* Miesel (şeful se uită la Moarte de Cîine, care se ridică şi se aşeză din nou) la Berlin, la Banca reichului. Dînsa ştie bine cum se face treaba asta. Potrivit regulii, fiecare soldat din *sonderkommando* trebuie să primească în dar un ceasornic bun cu autograf. Colecţiile valoroase de mărci, monede şi bancnote vor fi, potrivit unei bune şi vechi tradiţii, trase la loterie între ofiţerii din grupul „Z". Ofiţerii noştri îşi vor alege, de asemenea, jucăriile vrednice de atenţia celor dragi lor din patrie. *Frau* Miesel va expedia apoi restul, cu toate formele cuvenite, la Banca reichului, în contul pe care-l cunoaşte (Moarte de Cîine se ridică din nou). Şi acum unele consideraţiuni personale cu privire la indi-

vidul executat potrivit matricolei semnate de mine (şeful numea întotdeauna „matricole" sentinţele de condamnare la moarte), partizanul roşu Ogurţov...

Zollinger îşi impuse o expresie de concentrare pe faţa lui drăguţă, ca de porţelan. „Şeful joacă aşa cum îi cînt, îşi zise el. Chiar dacă o să-şi exprime unele îndoieli, acum puţin îmi pasă. «Executat conform matricolei» înseamnă că totul e în regulă."

Wentzlow căscă din nou, acoperindu-şi gura cu palma: firește, prin asasinarea stupidă a lui Ogurţov au fost tăiate toate firele, astfel că ei nu vor mai putea să dea de urmele partizanilor şi nici să prevină actele de diversiune. Totul era să fi pus mîna pe mustăciosul acela de Postnikov. El a fost fără îndoială trimis de partizani şi deţinea comanda în oraş. Dar, din păcate, Postnikov e mort şi nu mai poate să vorbească. Şeful lor, desigur, are dreptate: aici nu se mai poate aplica nici una dintre nomenclaturile metodelor de influenţare fizică elaborate cu atîta uşurinţă la gestapo, pe Prinz-Albertstrasse din Berlin. Cu ăştia nu faci nimic cu „nomenclatura" cum zice şeful, adică, mai pe înţeles, prin torturi. A dovedit-o experienţa, tot aşa cum a dovedit-o şi o altă remarcabilă particularitate a ruşilor. Supuşi la torturi, fac mărturisiri numai cei care n-au săvîrşit nimic. Cei slabi de îngeri îşi pun pielea la sărat şi toarnă la minciuni, numai să nu fie torturaţi. Cei tari şi activi mor fără spună nimic, sau proferînd cele mai cumplite înjurături.

— Aşadar, conchise von Zanke, luînd de la Schäffer-şobolanul o buiotă fierbinte şi vîrînd-o în pantalonii descheiaţi, aşadar, băieţi, trebuie să lucrăm mai subtil. Dar cum?

Wentzlow, Zollinger, Wolgemuth Schrank, un individ tîmp, Krolle, împuternicitul grupului „Z" pe lîngă comandatură, veşnic şiroind de transpiraţie, *obersturmführer*-ul Koditzki, locotenentul Brunk din S.S., cu obrajii bucălaţi şi cu fulgerele întotdeauna strălucitoare pe gulerul peste măsură de înalt al vestonului, morfinomanul Rupp, cel mai elegant şi cel mai sclivisit din tot grupul, Hans Ker, autor de versuri pornografice despre „sămînţa ariană a forţei şi voinţei", apoi spaniolul Francisco Largo Checa, trimis aici ca să facă „practică", Nursen, slugă de-a fascistului Quisling, locotenentul conte d'Aosta, un imbecil uşuratic din Genova, aciuat de asemenea aici, ca să scape de front, datorită unor vechi legături ale mamei sale cu Heydrich, criminaliştii Sonne, Stief şi von Botzow, aceştia din urmă fără

nici un titlu, minusculul locotenent Hugo Weichald, poreclit Mic litraj — erau cu toţii prezenţi în cabinetul şefului, ba chiar şi Moarte de Cîine, şi îl ascultau pe von Zanke cu încordare şi atenţie. Ceea ce propunea el era într-adevăr lucrul de căpetenie: trebuiau să lucreze mai subtil. Dar cum? Învaţă-ne, dacă ştii, papagal bătrîn, mîncat de molii şi îngălbenit de îndoieli, care te închipui totuşi un înţelept! Nu ascunde adevărul pe care-l cunoşti numai tu. Deschide sesamul, dacă pricepi scamatoria. Ţie ce-ţi pasă, bufniţă bătrînă, tu ai să fii aruncat pe brînci şi ai să te întorci în paradisul trandafirilor tăi de pe malurile Rinului, dar „băieţii" ce-au să se facă? Reichsleiterul Goering nu glumeşte! Nu o dată li s-au citit oamenilor din gestapo rezoluţiile lui, de un laconism fără egal: „Pentru lipsă totală de activitate, grupul X este degradat şi trimis pe Frontul de Est în primul eşalon de unităţi de şoc". Pe tine, bătrîne ramolit, nu te ameninţă una ca asta, dar cum rămîne cu „băieţii" tăi? Ei au sfîrşit-o de mult cu visele roze ale *hitlerjugend*-ului, conform cărora armatele reichului ar pătrunde pe întinderile Rusiei aşa cum intră cuţitul în unt. Aici însă toată lumea ştie cît de „lesne" se dobîndesc bogăţiile astea...

— Cu toate că, urmă şeful, am înregistrat un eşec categoric în identificarea arestatei Ustimenko, sînt încredinţat totuşi că ea nu e Feodorova, ci comunista Aglaia Ustimenko. Fermitatea şi dîrzenia de care dă dovadă, libertatea interioară şi încrederea în forţele sale, energia încordată a rezistenţei ei morale îmi dau dreptul să fiu convins că nu e Feodorova, ci Ustimenko. Eşecul în privinţa identificării mi-l explic prin existenţa unei conspiraţii, adică prin aceea că persoanele chemate s-o identifice au fost înştiinţate dinainte.

— De cine? întrebă Wentzlow.

— Nu se ştie, răspunse *standartenführer*-ul după o clipă de zăbavă. Am eu unele presupuneri, dar deocamdată sînt numai nişte presupuneri. Pe Feodorova aş fi lichidat-o deja, pentru că nu avem nevoie de ea, dar, pripindu-ne, i-am demonstrat ceva mai mult decît s-ar fi cuvenit „sistemul" nostru. Cît o priveşte pe Ustimenko, lucrul acesta este indiferent. Trebuie să mergem pe urmele ei cu răbdare şi cu băgare de seamă. Mai devreme sau mai tîrziu ea ne va duce acolo unde trebuie să ajungem. N-o să rămînă în oraş o veşnicie. E o activistă marcantă şi e obligată să acţioneze. Mergînd pe urmele ei, noi vom opri acţiunea îndreptată împotriva noastră, n-o vom lăsa să fie săvîr-

şită. Abia atunci cînd persoana ei nu ne va mai interesa de loc, o vom spînzura.

— Aşadar, îi punem „zgarda" ? întrebă brusc, de la locul său, Wentzlow.

— Da ! Numai aşa !

— Şi dacă dăm greş ? Dacă dispare ?

Wentzlow se ridică în picioare. În obrajii lui apărură deodată nişte pete roşii. Ofiţerii din grupul „Z" începură să se agite ; ştiau cu toţii că acum *sturmbahnführer*-ul Wentzlow „îi va servi una bună" bătrînului ramolit. Şi Wentzlow chiar i-o servi :

— *Parteigenosse* von Zanke, începu el, vorbind pe un ton tăios, ca şi cum s-ar găsi aici nu în uniforme, ci în cămăşi brune, şi ca şi cum s-ar afla nu în fundul Rusiei, ci într-o berărie din München, unde dezbaterile şi chiar strigătele sînt permise oricui. *Parteigenosse* von Zanke, eu unul nu împărtăşesc optimismul dumneavoastră. Rog să se ţină seama de faptul că de cînd există grupul „Z", condus de *standartenführer*-ul von Zanke, el n-a descoperit nici un caz vrednic de luat în seamă. Ne aflăm într-o situaţie foarte încordată ; îngăduie-mi să mă exprim în limbajul inamicului, aş spune că „ne arde pămîntul sub picioare". Dar ce-am făcut noi ca să prevenim extinderea focului ? Absolut nimic ! Citim manifeste care se trag la şapirograf, şi nu ştim cine le face ! Cercetăm obiectivele unde au avut loc acte de diversiune, şi dăm din umeri a neputinţă ! Înregistrăm cazurile de aruncare în aer a trenurilor, şi atît ! Îi căutăm pe vinovaţi, dar nu-i găsim nicăieri, şi executăm numai ostateci. Asta nu ajută la nimic, ci doar înrăieşte populaţia.

— Şi ce propui dumneata, băiatule ? întrebă von Zanke, săltîndu-şi uşor sprîncenele. Partea negativă o cunosc. Aştept propuneri constructive.

— O zonă de deşert ! spuse cu răceală în glas Wentzlow. E o idee veche şi sigură. Nu o sută de ostateci, nici două sute şi nici trei sute, ci nimicire totală. Absolută !

Şeful surîse blînd, luă bagheta într-o mînă şi, ţinîndu-şi cu cealaltă buiota sub pantaloni, se apropie de harta regiunii.

— Băieţi, vorbi el cu un glas de moşneag cumsecade. Mucoşii mei simpatici ! Căpşoare înfierbîntate ce sînteţi ! Ia uitaţi-vă bine aici !

Şi von Zanke arătă repede pe hartă, cu mişcări scurte, precise şi nervoase, locurile unde erau concentrate unităţile militare ale reichului.

— Numai drumurile ne aparţin, zbieră el cu un accent piţigăiat. *Der Untermensch,* omul inferior, inamicul rus ocupă tot ce se vede! Totul, afară de drumuri, e în mîinile lor.

Von Zanke schiţă pe aproape toată regiunea o serie de elipse, de patrate şi triunghiuri. Apoi trase nişte linii reprezentînd drumurile, pe urmă indică pe hartă cîteva puncte.

— Iar noi, numai atît! Dacă nu mă înşel, unii dintre dumneavoastră sînt gata să mă acuze de blîndeţe, nu?

Ochii îi sclipiră cu un luciu şters, şi tuturor „băieţilor" acestora, care au vărsat pe unde au trecut rîuri de sînge, li se păru pentru o clipă că sînt nişte mieluşei în mijlocul cărora a venit un lup. Comparaţia nu era departe de adevăr, dacă se ţine seama de ultimele cuvinte şi de tonul cu care *standartenführer*-ul von Zanke şi-a încheiat cuvîntarea.

— Mucoşi neisprăviţi! ţipă el, aplicînd principiul că dacă pe corabie izbucneşte o răscoală, căpitanul trebuie să tragă cel dintîi. Eu nu-ţi sînt *Parteigenosse,* Wentzlow! Ridică-te şi stai aşa cum se stă în glorioasa noastră armată şi nu cum stă un evreu murdar în sinagogă! Uite-aşa, că altfel îi ordon lui Specht să facă puţină instrucţie cu dumneata şi el are să te alerge pe tot terenul de instrucţie cu echipamentul de război complet. Mai sus capul, Wentzlow! Dumneata, prostănacule, ai fost acela care i-ai dat drumul contabilului! Din vina dumitale a dat greş identificarea! Ştii foarte bine că eşti vinovat, dar te bagi cu tot felul de raţionamente! Stai jos!

Von Zanke aruncă bagheta. Toţi ofiţerii din grupul „Z" încremeniră cu ochii aţintiţi la şef. Acesta scoase o ţigară din portţigaret şi într-o clipă se întinseră spre el cîteva brichete aprinse. Dar von Zanke îşi aprinse ţigara de la bricheta sa, şi ofiţerii îşi aduseră îndată aminte că monograma de pe această brichetă atestă că ea i-a fost dăruită de însuşi Himmler.

— În noaptea „cuţitelor lungi", reluă von Zanke cu glas ceva mai scăzut, cînd, aşa cum probabil ştiţi, au fost lichidate nu numai cîteva mii de duşmani ai noii ordini, ci şi oamenii noştri, care şi-au permis luxul de a face reflecţii, mi-am încărcat cu mîna asta de multe ori mauserul, bătrînul şi credinciosul meu mauser. Am „izbăvit" atunci de amarul vieţii pămînteşti şi am trimis în eden o sută şaptesprezece foşti prieteni şi tovarăşi de luptă. În consecinţă, acea şovăială pe care vă permiteţi s-o bănuiţi la şeful dumneavoastră îmi e cu totul străină! Sînt însă întotdeauna lucid şi tocmai pentru că mi-e capul limpede, iar urechile mele aud şi ochii mei văd clar,

tocmai de aceea vă avertizez că avem de-a face cu un adversar nemaipomenit, şi nu avem dreptul să ne declarăm mulţumiţi numai cu victoriile strategice ale armatelor noastre. Cucerirea oraşului X nu comportă numai minarea şi chiar distrugerea lui, ci valorificarea oraşului. Dar noi ce-am valorificat? Înţelegeţi odată că armata luptă, iar noi trebuie să valorificăm. Deocamdată armata îşi face datoria, pe cîtă vreme noi pălăvrăgim şi spînzurăm... Dacă vi se pare că aveţi o mare experienţă în operaţiile punitive şi că vă pricepeţi în meseria noastră mai bine decît mine, vă înşelaţi profund şi amarnic. Totul se măsoară prin comparaţie. Raportul dintre experienţa voastră şi a mea e de unu la o mie. La un matricol de-al vostru revin o mie de matricole de-ale mele. La sugestiile voastre lamentabile cu privire la utilitatea aplicării absolute a sistemului „zonei de deşert", intervin cu ideea mea despre fabricile morţii pentru oamenii inferiori, idee pusă, de altfel, în practică. Pusă în practică! Şi chiar dacă trecem acum printr-o pasă neagră, chiar dacă ne urmăreşte ghinionul, asta e ceva vremelnic, cum vremelnice sînt unele insuccese ale invincibilelor noastre armate, conduse de geniul führerului spre marele ţel al cuceririi globului pămîntesc. Aşadar, vă invit să-mi executaţi ordinele. S-a înţeles?

Un freamăt nedesluşit străbătu cabinetul. Un freamăt nedesluşit, dar plin de respect.

— Foarte bine, conchise von Zanke dînd din cap. Şi acum vă rog să ascultaţi cu luare-aminte recomandările mediculuişef al trupelor S.S. *brigadenführer*-ul profesor Klauberg, bunul nostru prieten şi mentor.

Şeful îşi petrecu pe după urechi braţele ochelarilor cu ramă de aur şi dădu citire unei hîrtii în care se arăta că centrul de cercetări ştiinţifice al direcţiei sanitare a S.S.-ului a tras concluzii pozitive cu privire la modalitatea de suprimare a „elementelor lipsite de valoare" prin introducerea în regiunea inimii a zece centimetri cubi de fenol în stare pură.

— „Procedeul este economicos, citi în continuare, calm şi grav *standartenführer*-ul, putînd fi aplicat de orice medic, chiar dintre cei mai puţin calificaţi, nu produce nici un fel de zgomot şi prin însuşi caracterul său are un efect conservativ asupra sistemului nervos al lucrătorilor atît de aglomeraţi din gestapo, S.S., S.D. şi al tuturor acelora care sînt legaţi prin serviciul lor de marea misiune purificatoare a statului nostru."

După ce sfîrşi de citit, von Zanke îşi îngădui să facă o uşoară glumă pe seama amicului său şobolanul, doctorul Schäffer:

— Cred că munca aceasta are să-ţi placă, doctore, spuse el punîndu-şi ochelarii în toc. Aici e vorba de altceva decît să tratezi bolile şefului şi să-i asculţi bombănelile necontenite. După fenol n-o să mai bombăne nimeni, ce zici? După care ordonă pe un ton sec: Pregătiţi bolşevica pentru a fi pusă în libertate. Îi dăm drumul chiar azi. *Parteigenosse* Wentzlow va răspunde de comportarea ei „în zgardă". Mă auzi, Wentzlow?

„Lumea închisă a sufletului meu"

Încă în timp ce i se făceau formele şi cînd nu putea să creadă cu nici un chip că va fi lăsată liberă, Aglaia Petrovna se gîndea unde să se ducă, pentru ca, fără a expune pe nimeni unei lovituri şi fără a compromite pe cineva, să găsească totuşi o modalitate de a intra în legătură cu ai săi. Fireşte, nu se îndoia cîtuşi de puţin că gestapoul o va urmări, că va fi zi şi noapte supravegheată îndeaproape şi că a fost pusă în libertate numai provizoriu, pentru a fi spînzurată abia după ce va fi furnizat „un caz veritabil", cum se exprimau în limbajul lor cei de la gestapo.

Prefăcîndu-se că n-a observat mîna pe care i-a întins-o von Zanke şi mărginindu-se să-l gratifice la despărţire cu o simplă înclinare a căpşorului ei mîndru, „regina bolşevică", aşa cum o numise în sinea lui *standartenführer*-ul, care aprecia în mod sincer femeile prezentabile şi elegante, străbătu coridorul care ducea la ieşire, iar aici dădu încă o dată dovadă de o admirabilă stăpînire de sine şi de o splendidă prezenţă de spirit. Întorcîndu-se spre von Zanke, care îi deschisese uşa cabinetului său, Feodorova-Ustimenko întrebă cînd şi unde i se va restitui cuponul de boston pe care-l avea asupră-şi în momentul cînd a fost reţinută în mod ilegal.

Buzele bătrînului vulpoi schiţară încet un zîmbet plin de răutate. Ei bine, va veni ea clipa cînd el va avea plăcerea să-i amintească acestei regine-cătele de cuponul care i se va restitui imediat, deşi vina ei faţă de trupele reichului este certă. Soldaţii reichului, doamnă, nu sînt nişte pungaşi ordinari. Poftim, doamnă, veţi primi materialul care vă aparţine. O să-mi facă plăcere să mai stau de vorbă cu dumneavoastră, doamnă, îna-

inte de a fi spînzurată. Ne vine într-adevăr greu, doamnă, în ţara asta friguroasă şi duşmănoasă, dar spiritul nostru este dîrz şi faimoasa şiretenie ariană va nimici pînă la urmă francheţea dumneavoastră, doamnă, da, o va distruge, laolaltă cu viitorul dumneavoastră, despre care vă place să vorbiţi atîta...

Firește, bătrînul vulpoi nu spuse nimic din toate acestea. Vulpoiul, care acum nu mai făcea nici pe unchiaşul cumsecade, nici pe războinicul mitocan la prima vedere, dar pasămite bun la suflet şi cinstit, se mărgini să dea un ordin scurt, pe un ton poruncitor. Pe asta n-o amăgeşti cu nici una din variantele înaltei strategii a gestapoului ! Caracterele de felul ei sînt frînte numai prin răbdare şi perseverenţă. Ea nu va suporta să stea multă vreme inactivă. Şi atunci se va sfîrşi nu numai cu existenţa ei fizică, dar şi cu tot ceea ce e legat, ba poate chiar comandat de ea ; este foarte, foarte probabil ca „regina-bolşevică“ să fie o figură de prima mînă...

Moarte de Cîine îl găsi rapid pe caporalul Krautz, care avea în seama lui obiectele confiscate. Călcînd uşurel cu tălpoaiele ei uriaşe, o duse pe bolşevica lăsată liberă „cu zgardă de gît“ la magazie, unde, după ce îşi repezi în gura moale şi apoasă o bomboană de mentă, bomboana ei preferată, îi transmise caporalului ordinul *standartenführer*-ului.

Dar aici se produse o mică încurcătură.

Caporalul dădea din colţ în colţ.

În seara în care Aglaia Petrovna fusese dusă la „solariu“, de unde, aşa cum ştia Krautz, nu s-a mai întors nimeni vreodată viu, tocmai în seara aceea i se prezentase o ocazie neaşteptată şi sigură de a trimite ceva la Stettin, unde trăia credincioasa lui Lissy, „trupuşor de aur“, cum îi spunea el în scrisorile sale pătimaşe şi pline de gelozie, pătrunse de nostalgie amoroasă şi semnate, cu un scris lăbărţat, „taurul tău frieslandez“, amintindu-i iubitei de însuşirile sale impetuoase. Şi fiindcă în seara aceea blestemată taurul frieslandez atît de înamorat nu găsise nimic mai bun în rafturile magaziei, îi pregătise „trupuşorului de aur“ un colet în care vîrîse două ceasuri de aur, puse deoparte cu multă dibăcie, şi cuponul de boston aparţinînd unei femei care, în ciuda tuturor regulilor, era acum pusă în libertate, în chip cu totul neaşteptat, de însuşi *standartenführer*-ul.

E drept, caporalul Krautz, care ştia ce înseamnă serviciul militar, nu fura niciodată „pe faţă“. Krautz înlocuia obiectele, şi treaba asta nu era de loc grea atunci cînd era vorba de nişte morţi ; dar în cazul de faţă lucrurile stăteau cu totul altfel. Pa-

sămite nu putea să-i dea răposatei acesteia, care se afla în viață, cuponul de celofibră nemțească la care atașase cu o agrafă specială eticheta desprinsă de pe cuponul de boston veritabil. Krautz zăbovea în depozit, neștiind ce să facă. La rîndul ei, Aglaia Petrovna, pricepînd mai mult sau mai puțin cum stau lucrurile, se așeză răbdătoare pe un scaun lîngă tejghea, oftă și, cu îndărătnicia calmă care o caracteriza, se hotărî să aștepte pînă la capăt.

Krautz își tot făcea de lucru pe la rafturi, Moarte de Cîine sugea bomboane de mentă, iar de cealaltă parte a peretelui șoferii gestapoului cîntau în surdină :

Nime-n lume nu iubește
Ca soldatul învoit.
Doar acasă se-ogoiește
Dorul cel nepotolit...

Din difuzor se auzea vocea crainicului german în emisiunea pentru Rusia :

— Marele führer al poporului german și providența care-l ocrotește au găsit necesar să atace Rusia pentru a o zdrobi mai înainte ca ea să devină un dușman...

Aglaia Petrovna își lăsă capul în jos și surîse : „Tare proști mai sînteți voi, fasciștilor ! Vai, ce proști sînteți ! Mai mare mirarea !"

Apoi întrebă :

— Ce-i cu cuponul meu ? Nu se găsește ?

Caporalul Krautz, taurul frieslandez, îi aruncă atunci, enervat, celofibra-boston, dar Aglaia Petrovna făcu ochii mici și spuse că fără îndoială e o eroare la mijloc, rugînd să se lămurească lucrurile imediat, sau să fie chemat von Zanke. Bătrînul vulpoi tocmai cobora scara, ducîndu-se la masă. Era îmbrăcat într-un veston *café-au-lait*. Își ridicase gulerul de cangur și își vîrîse bărbia în fularul pufos. *Standartenführer*-ul, auzind rostindu-i-se numele, se opri o clipă din mers. În momentul acela văzu cuponul de celofibră în mîinile „reginei-bolșevice". „Ah, ce caracter, își zise aproape cu admirație șeful grupului «Z». Dacă aș avea și eu măcar o informatoare ca asta !"

Jucîndu-se cu bastonul în care se sprijinea în timp ce cobora scara, tîrîndu-și ușor un picior, se dădu mai aproape, nu întrebă nimic și, ducîndu-și galant două degete de la mîna dreaptă la cozorocul lung, o încredință într-o rusească stricată

pe *frau* Feodorova că *frau* Miesel îi va achita imediat contravaloarea cuponului în mărci, spre mulțumirea ambelor părți.

Aglaia Petrovna își înclină din nou capul cu un gest majestuos.

Standartenführer-ul își duse încă o dată degetele la cozoroc și, gîndindu-se cu voluptate cum va comanda el însuși, contrar obiceiului, execuția acestei regine de fier, porni spre „Frumoasa Bavarie", ca să ia masa. Între timp, Moarte de Cîine puse în fața Aglaiei Petrovna un teanc de mărci de ocupație, despre care se știa că se tipăresc la Berlin la aceeași fabrică unde se fac abțibilduri, o rugă să semneze de primire și, abia după ce o petrecu, se hotărî să-i telefoneze lui Zollinger, pentru ca acesta să ordone arestarea caporalului hoțoman.

Ajunsă în piață, Aglaia Petrovna se opri în fața spînzurătorii. Îl recunoscu cu greu pe Ogurțov, prietenul de institut al lui Volodea, și citi anevoie cuvintele de pe tăblița de placaj: „A colaborat cu bolșevicii". În cele din urmă, și-l aminti bine pe Ogurțov cel viu, de altădată, își aminti de dinții lui cu strungăreață, de exclamațiile lui patetice, de îndoielile lui zgomotoase în privința oportunității anumitor tratamente medicale, de atitudinea lui sceptică față de sine însuși. Strîngîndu-și cu un oftat adînc capetele basmalei, Aglaia Petrovna porni mai departe.

Acum știa unde avea să se ducă.

Alevtina Andreevna n-a trădat-o în noaptea aceea, așadar la ea trebuia să meargă. Nu-i era, firește, ușor, dar Aglaia Petrovna ținea bine minte cum stăruia *standartenführer*-ul să-i smulgă Valentinei mărturisiri, șoptindu-i șuierător să se uite mai cu atenție la arestată, cum i-a spus că ea, Alevtina, lucrează la ei, că au deci încredere într-însa și că dînsa trebuie s-o cunoască pe femeia care i-a luat cîndva bărbatul. Toropită de somn, Aglaia Petrovna o auzise totuși pe Alevtina ținînd-o una și bună:

— Nu, nu, da de unde! Ce, n-aș recunoaște-o eu pe aia? Păi, pe-aia aș aduce-o cu mîinile mele aici la dumneavoastră...

Nu se poate să n-o fi recunoscut, pentru că s-au văzut des în trecut și se țineau prea bine minte una pe alta, și apoi nu se poate să se fi schimbat pînă într-atît Aglaia Petrovna, încît cealaltă să n-o mai recunoască. Fusese, de bună seamă, prevenită de cineva, deoarece Alevtina declarase de la bun început că Aglaia Petrovna e Feodorova și chiar spusese că o cunoaște bine pe Valia asta, și nu numai că o cunoaște, dar chiar e și

puţin „prietenă“ cu ea, cum s-a exprimat în noaptea aceea, cu vocea frîntă de emoţie, Valentina Andreevna, fosta fată în casă la familia Gogolev...

Cu un surîs firav şi trist pe faţă, mijindu-şi ochii în bătaia vîntului rece, Aglaia Petrovna privea ruinele oraşului ei. Nu întorcea niciodată capul ; ştia că e, fără îndoială, urmărită. Dar asta nu avea acum nici o importanţă. Cu timpul, va găsi ea un mijloc ca să scape de iscoadele astea blestemate. Deocamdată, trebuie să se dezbare de încordarea zilelor şi nopţilor grele pe care le-a îndurat acolo, să se dezbare de încordarea rămasă de pe urma hotărîrii neîntrerupte de a opune rezistenţă la interogatorii şi în discuţiile „intime“. N-avusese cînd să se gîndească la viitor, nu se gîndea decît la ceea ce are de făcut acum, în clipa asta, la ceea ce o aşteaptă şi o pîndeşte în clipa următoare, şi acesta nu e viitorul, ci prezentul, care o ameninţa cu moartea. Acum desigur va veni momentul cînd va trebui să-şi calculeze şi să-şi pregătească ieşirea din impasul aparent în care au vîrît-o oamenii gestapoului.

Şi va găsi ea, fără doar şi poate, această ieşire...

Tresări deodată : chiar lîngă ea răsunară alămurile unei fanfare militare. Aglaia Petrovna văzu o procesiune mortuară ciudată, cu preoţi şi cu militari nemţi, cu un pluton de soldaţi care însoţea catafalcul şi un şir de automobile goale ale comandamentului german — „Mercedes-Benz“-uri, „Opel-Kapitän“-uri şi un „Opel-Amiral“ ce aparţinea maiorului zu Stackelberg und Waldeck, comandantul oraşului, lucru pe care-l ştiau chiar şi oamenii din pădure, deoarece nu demult cineva aruncase sub acest automobil luxos o grenadă, dar atentatul dăduse greş.

— Pe cine înmormîntează ? îl întrebă Aglaia Petrovna pe un cerşetor schilod care mergea şontîc-şontîc, sprijinit în cîrjă, pe trotuar, în urma cortegiului funerar. Cine a murit ?

— Îl înmormîntăm pe *bürgermeister*, răspunse vesel şi vorbăreţ cerşetorul. Pe primarul nostru, domnul Jovtiak ! Fă-ţi milă şi pomană, cucoană, cu o miişoară de mărci întru pomenirea sufletului celui răposat, ca să se prăjească mai bine în iad...

Aglaia Petrovna îl „milui“, nu fără plăcere, pe beţivan cu un „sutar“ — aşa s-a exprimat cerşetorul — o bancnotă din acelea imprimate la fabrica de abţibilduri din Berlin, şi-şi văzu de drum în duduitul trist al fanfarei militare germane. În urma carului funerar văzu numai două persoane care-l petreceau pe profesor pe ultimul său drum ; aceştia doi îi erau bine cunoscuţi

Aglaiei şi ea ştia ce misiune au ei în oraş : erau cei doi Zemskovi, grebănosul Platon Zaharovici şi sora lui, Paşa...

„Va să zică, sînt în viaţă şi n-au fost prinşi", îşi zise numaidecît, bucuroasă, Aglaia Petrovna. Apoi, cotind într-o ulicioară, îşi aduse deodată aminte cu cîtă ură şi dispreţ îi povestise pe vremuri Volodea cum a fost el şi cu Varia la sărbătorirea zilei de naştere a acelui Dodik cu care s-a căsătorit Alevtina, după ce s-a despărţit de Stepanov, îşi aduse aminte ce caraghios o imita el pe o oarecare Lucy Mihailovna, care preda „automasajul", cu cîtă indignare i-a vorbit el despre amestecătura aceea din „siloz" şi cum imita dansurile surorilor Beba şi Kuka...

„De altminteri, dacă şi acum casa aceea e aşa cum o ştiu, n-am să mă simt de loc prost acolo", îşi zise însufleţită Aglaia Petrovna. Suind treptele roase ale terasei, trase de sîrma deasupra căreia scria „sonerie". În întunericul casei se auzi un trosnet înfundat, pe urmă vocea speriată a Alevtinei, care întrebă : „Cine e ?" După ce Aglaia Petrovna îşi spuse numele, uşa se deschise brusc, larg, şi Alevtina, îmbrăcată într-un cojocel vechi, nepieptănată, cu ochii adînciţi în orbite, se trase în fundul terasei cufundate în semiobscuritate, unde lăsă să-i scape o exclamaţie abia auzită :

— Dumneata ?

— Eu, răspunse Aglaia Petrovna, vorbind tare şi răspicat, ca să audă „ei", agenţii. Eu, dragă prietenă ! După cum vezi, adevărul triumfă întotdeauna. Nu numai că mi-au dat drumul, dar mi-au îngăduit să rămîn în oraş şi să-mi caut de lucru. Sînt nişte oameni foarte drăguţi şi simpatici cei de acolo !

Alevtina-Valentina se uita cu ochii larg deschişi la Aglaia Petrovna şi în ochii aceştia larg deschişi Aglaia Petrovna o văzu deodată pe Varvara, la care ţinea atît de mult. Era ceva surprinzător şi ciudat, dar, admirînd-o, nu se putu stăpîni să nu spună, de data asta cu toată sinceritatea :

— E de-a dreptul uimitor cum te-am asemuit adineauri cu Varka !

— Cu Varka ? murmură fîstîcită Alevtina, schiţînd un zîmbet şters şi nenorocit. Zău ? Hai, intră, te rog, ce stăm pe terasă...

Pe terasă mirosea a găleată cu lături, a pisici şi a fum rece şi rînced, ceea ce dovedea o viaţă de mizerie, aşa încît Aglaia Petrovna îşi dădu repede seama că fosta fată în casă a familiei Gogolev n-a făcut carieră rămînînd sub ocupaţia germană.

— Ascultă, spuse Aglaia, apucînd-o pe Alevtina de braţ. Stai puţin ! Nu ne aude nimeni aici ?

Alevtina îi răspunse că aici nu le aude nimeni şi atunci Aglaia Petrovna îi spuse în şoaptă, fără a se pripi, că dacă îi e teamă, ea va pleca imediat, iar dacă nu („eu cred că n-ai de ce să te temi", adăugă Aglaia), va rămîne aici pînă i se va ivi un prilej favorabil, care prilej se va ivi neapărat. Se înţelege că Aglaia n-are nevoie absolut de nimic de la Alevtina, ea nu o va vîrî în nici un bucluc, dar faptul că ele două sînt „prietene" a fost consemnat de oamenii gestapoului şi ei nu vor fi cîtuşi de puţin miraţi dacă Aglaia va veni să stea cîteva zile la Stepanova.

— Pentru numele lui dumnezeu ! exclamă Alevtina, uitîndu-se fericită la Aglaia Petrovna, cu ochii aceia rotunzi ai Variei. Cum poţi să-ţi închipui c-am să mă sperii ? Nu m-am speriat eu nici acolo — şi acolo era într-adevăr de speriat ! Dar despre asta o să vorbim noi mai tîrziu. Acum haidem în casă. Trebuie să mănînci ceva, să bei măcar un ceai. Nu se poate ca un om înfometat...

Trecură printr-un antreu întunecos şi plin de boarfe şi intrară în odaia în care locuia Alevtina. Era o odăiţă triunghiulară, cu un singur geam, nedereticată. În lumina difuză a amurgului de iarnă, Aglaia Petrovna desluşi „portretul unui cactus", despre care pomenise în atîtea rînduri Volodea. Misterioasa plantă din portret era înflorită : crescută din cactusul diform, o floare curioasă, de o culoare foarte vie, o floare de toată frumuseţea îşi desfăcea mîndră petalele deasupra acestuia.

— E mare balamuc la mine aici, spuse stînjenită Alevtina, strîngînd cu stîngăcie rufele prost spălate şi necălcate. Trudesc atît de mult, că nu mai apuc să pun mîna pe nimic...

Părea, într-adevăr, că nu mai apucă să pună mîna pe nimic, deoarece patul era nefăcut, iar pe masă zăceau, într-o grămadă de resturi înnegrite şi uscate, cîţiva cartofi copţi, laolaltă cu nişte coji de pîine. Sarea, jilavă, era pusă într-o cutie de conserve, într-o farfurioară se vedeau cîteva picături de ulei de floarea-soarelui, iar în odaie mirosea a tutun prost şi a dezinfectant german.

— E tot de la ei, nemernicii ! se plînse furioasă Alevtina, arătînd cu capul spre unul din pereţi, dincolo de care erau încartiruiţi, pesemne, nişte hitlerişti. Stropesc mereu cu pompele lor, au umplut toată casa, măcar că la noi n-au fost niciodată ploşniţe...

Alevtina surprinse privirea Aglaiei Petrovna, care examina fotografiile de pe scrin: a lui Jenea student, a Varvarei cu codiţe răsucite deasupra urechilor, şi a lui Rodion Mefodievici în civil. Gazda zise cu o voce vinovată, puţin speriată:

— Nu te supăra că e şi Rodion aici. Asta nu înseamnă nimic. Aşa... toată lumea are o familie. Sau a avut... Sînt foarte vinovată faţă de el. Am găsit undeva fotografia asta şi...

Buzele îi tremurară uşor. Luă fotografia lui Stepanov de pe scrin şi vru s-o vîre într-un sertar, dar Aglaia Petrovna o apucă repede de braţ şi n-o lăsă s-o ascundă.

— Fleacuri! spuse ea, încruntîndu-se. Cum poţi vorbi aşa! N-am văzut niciodată fotografia asta şi de aceea mă uitam aşa la ea. Nici pe Varvara n-am văzut-o cu cornişele astea, adăugă Aglaia Petrovna cu un surîs. Cît despre Evgheni, e de-a dreptul superb aici...

— De ziua nunţii lui! explică Alevtina, prinzînd a zîmbi şi ea. Am tăiat-o, ca să-l separ de Iraida. Iraida n-a ieşit bine, nu e de loc fotogenică...

Cuvîntul făcea parte din lexicul vechi, perimat al Alevtinei-Valentinei. Simţi ea însăşi toată falsitatea acestor reflecţii despre însuşirile fotogenice şi păru stînjenită, dar Aglaia Petrovna n-o lăsă să se mîhnească şi schimbă vorba, lăudînd-o pentru faptul că n-a dat nimic în vileag acolo, la gestapo.

— Păi, se putea? zise Valentina Andreevna, cu un zîmbet protector. Chiar aşa mă crezi? Om fi noi cum om fi, dar sîntem cu toţii oameni sovietici, adăugă ea, încreţindu-şi buzele, parcă speriată singură de aceste cuvinte. Dacă pînă şi un om ca Averianov s-a dovedit a fi la înălţime...

— Contabilul Averianov? întrebă Aglaia Petrovna, fixînd-o cu privirea încordată.

— Ihî, el...

Aşezînd-o pe Aglaia Petrovna alături de ea, pe patul nefăcut, Alevtina îi înşiră în şoaptă, vorbind repede, toată povestea învierii şi morţii bătrînului Averianov, aşa cum a auzit-o şi ea de la Paşa Zemskova. Îi vorbi mult şi încîlcit, foarte emoţionată şi duhnind a tutun. Aglaia o asculta acoperindu-şi ochii negri cu palma şi plîngînd încet; era pentru prima oară cînd plîngea, din ziua cînd s-a despărţit de Volodea, la evacuarea oraşului. Plînse şi rîse cînd Alevtina îi vorbi despre ameninţările beţivanului de Averianov la adresa „blestematei de Aglaia", care după război va fi judecată şi condamnată de justiţie să-i plătească despăgubiri şi va fi astfel silită să nu mai calce legile!

— Şi chiar l-au împuşcat? întrebă ea printre lacrimi.

— Da, răspunse scurt Alevtina. Acum treaba asta se face foarte simplu, Aglaia Petrovna. Mai înainte eram toţi oameni şi cetăţeni, cu supărările şi pretenţiile noastre, încît strigam: „Ce, crezi că trăim pe vremea ţarului, trăim în anii puterii sovietice!" Acum însă s-a sfîrşit cu toate astea! Nici nu ştii cîte ţi-aş putea spune! Ei, hai, nu plînge. Ce să-l mai plîngi, că acum lui Averianov nu-i mai pasă de nimic. Uite o batistă curată, şterge-te...

— Va să zică, de la el au pornit toate? întrebă Aglaia, clătinînd din cap, necăjită pe ea însăşi pentru lacrimile acestea stupide.

— Sigur. El a dat fuga, în primul rînd, la Tatiana Efimovna, la Okaiomova, duşmana dumitale, şi a ameninţat-o, spunîndu-i că vorbeşte în numele statului-major al partizanilor roşii. S-a dus apoi la Platoşa Zemskov. Iar Paşenka a venit numaidecît la mine, în puterea nopţii, neţinînd seama că putea să dea de vreo patrulă. Era albă ca varul la faţă cînd a intrat. Sigur, Aglaia Petrovna, de ce s-o ascund, m-am simţit tare jignită că mă suspectau şi căutau să mă convingă...

— Dar era firesc s-o facă! Nu puteai să nutreşti tocmai dumneata sentimente bune faţă de mine, era imposibil...

— Nu e vorba de ce fel de sentimente nutream, replică Valentina Andreevna, îndepărtîndu-se uşor de Aglaia Petrovna. Ce nutresc sau nu eu e partea mea intimă, e lumea închisă a sufletului meu, în care nu îngădui nimănui să pătrundă...

— Nici nu încerc să pătrund nicăieri, răspunse Aglaia, silindu-se să-şi înăbuşe un zîmbet. Lasă gîndurile astea. Pentru mine, cea mai mare bucurie e că v-aţi dovedit a fi cu toţii oameni cinstiţi, chiar şi acei care nu mă puteaţi suferi...

— Cinstiţi? exclamă Alevtina.

— Desigur, cinstiţi.

— Aşa-i plăcea lui totdeauna să spună, zise Alevtina. Vreau să zic lui Rodion Mefodievici. Prinsese nu ştiu de unde cuvîntul acesta şi mă tot pisa cu el, spunîndu-mi ce e cinstit şi ce nu e. De la dumneata l-o fi luat?

— Nu, nu de la mine, răspunse încet Aglaia. Aveau ei la Academie un profesor bătrîn, ofiţer încă de pe vremea ţarului. Acela i-a calificat o dată în mod public pe nişte amici ai lui, care s-au dovedit contrarevoluţionari şi albi şi care puseseră la cale un complot, drept oameni necinstiţi. Întîmplarea a făcut

o mare impresie asupra lui Rodion Mefodievici, mi-a povestit-o şi mie...

— Mie nu mi-a spus-o, deşi îi eram pe vremea aceea soţie, zise cu amărăciune în glas Alevtina. Nu mi-a spus o vorbă despre vreun complot... Ei, da ce să ne mai aducem aminte acum, n-are nici un rost! Hai, mai bine să mănînci ceva, nişte cartofi...

Aglaia mîncă, stînd în picioare, cartofii, punînd multă sare şi uitîndu-se la fotografia lui Rodion Mefodievici în civil. De pe scrin o priveau drept şi stăruitor ochii lui pe care nu i-a mai văzut de atîta amar de vreme. Nemaiputîndu-se stăpîni, şopti ceva către aceşti ochi, ceva gingaş şi scurt, ceva care consola şi totodată cerea apărare. Alevtina nu observă nimic, căci era ocupată să deretice odaia. Aglaia se întoarse cu spatele la fotografie, scutură din cap şi se uită la Alevtina, care tocmai punea pe lampa şubredă de gaz un ceainic înnegrit de funingine şi apoi începu să deschidă cu un cuţit bont o cutie de conserve germane.

— Te aprovizionează fasciştii? întrebă Aglaia Petrovna.

— Fasciştii? Poţi să aştepţi mult şi bine să te aprovizioneze ei! Astea-s conserve furate. Aici, pe-aproape, partizanii au aruncat în aer un tren nemţesc, vestea s-a răspîndit, fireşte, numaidecît, şi noi, cei din oraş, am dat năvală ca nişte apucaţi. Dar ticăloşii au deschis foc asupra noastră. Pe urmă însă ne-am învăţat noi cum să le luăm, ca să nu vadă străjile. E o întreagă ştiinţă! Merită să rişti, deoarece conservele astea sînt grase. Mai am două cutii. Pe urmă o să bem ceai cu zaharină şi, dacă vrei, cu fructe uscate. Am un săculeţ încă dinainte de război. L-am păstrat, că poate mi-o prinde bine...

Crezînd că Aglaia Petrovna nu bagă de seamă, Alevtina o cerceta pe furiş, să vadă dacă a îmbătrînit, dacă i s-au ivit zbîrcituri măcar la ochi, dacă mai are expresia ironică de altădată în ochii ei negri şi înguşti. Şi constata în sinea sa că nu, n-a îmbătrînit, că doar a slăbit un pic, iar privirea i s-a mai îmbunat, nu te mai sfredeleşte ca înainte. Dar dacă e să fim drepţi, Alevtina nu e cu nimic mai prejos decît ea. Sînt de aceeaşi statură, amîndouă cu picioarele lungi, dar Aglaia e brunetă şi oacheşă, pe cînd Alevtina e mai blondă, „mai gingaşă şi mai feminină", cum se măgulea în sinea ei Valentina Andreevna. „Nu degeaba spunea Dodik despre mine că sînt expresia absolută a femeii", îşi aduse aminte Alevtina şi se gîndi la faţa lui Dodik, la gropiţa adîncă din bărbia rasă cu grijă, la pipa lui

englezească cu coada lungă, la mişcările lui reţinute cu care poza, precum şi la aprecierea făcută odată de Rodion Mefodievici, într-un moment de furie, la adresa lui : „Ştii, Valentina, Dodik ăsta al tău e aşa de elegant, că poate foarte bine să treacă drept un hoţ de trenuri internaţionale..."

Pentru o clipă i se păru că toate acestea sînt un vis urît şi stupid, şi mult prea lung. Ce schimb a făcut ea în viaţă ? Cine e femeia asta drăguţă şi potolită care îşi ştergea adineauri lacrimile în odaia ei ? Unde e soţul ei cel adevărat ? Unde au dispărut copiii ei, atît de gălăgioşi şi întotdeauna puşi pe ceartă între ei ? De ce nu-i aici moş Mefodi, duşmanul ei ascuns şi drept, primul care şi-a dat seama că ea e o străină în propria sa familie ? Unde sînteţi acum, unde aţi dispărut şi voi, doamnă şi domnule Gogolev, care i-aţi zdrobit sufletul în tinereţe cu viaţa voastră de o frumuseţe îndoielnică şi lipsită de rost ? Acum nimic nu se mai poate îndrepta, căci totul s-a sfîrşit, s-a sfîrşit pentru totdeauna...

— Vrei să bem ceva, Aglaia Petrovna ? întrebă Valentina Andreevna, încredinţată că Aglaia are să refuze. Am un lichior dulce şi tare. Ce zici, sorbim cîte un păhărel ?

— O votcă aş bea, răspunse, spre surprinderea ei, Aglaia.

— Votcă ? Am şi votcă. Şnaps nemţesc, scîrbos. Noi îl diluăm cu sirop.

— Fie şi cu sirop, se învoi, înviorată, Aglaia. Trebuie neapărat să beau ceva ca să-mi slăbesc frînele.

— Care frîne ?

— Ştii, parcă-s înţepenită, îi explică Aglaia Petrovna cu un zîmbet aspru, care o făcea foarte frumoasă. Mi s-au înţepenit toate în mine, acolo, la gestapo. E destul de greu cînd tot timpul, în fiecare oră şi chiar în fiecare clipă, trebuie să cîntăreşti totul în jurul tău şi în tine însuţi : cum să răspunzi şi dacă să răspunzi, cum să te uiţi, cum să te întorci. Nu e de loc uşor...

Alevtina se minună din nou : nu numai zîmbetul acela aspru făcea mai frumoasă faţa Aglaiei, ci şi orice expresie, orice schimbare de sentimente din sufletul ei, toate o luminau, toate o înfrumuseţau, încît nu te puteai hotărî cînd anume să-i spui : rămîi aşa, acum arăţi cel mai bine...

„I l-am dat cu mîinile mele, eu l-am împins în braţele ei, îşi zise Valentina-Alevtina cu durere în suflet şi cu ciudă. Între mîngîierile ei şi ale mele, între simţămintele ei şi ale mele, le-a ales pe-ale ei."

Alevtina şterse cu un şervet două pahărele, turnă în ele şnapsul sintetic nemţesc, cu un miros pătrunzător, îl diluă cu sirop aromat şi, căutînd să nu se mai uite la Aglaia, pentru că atunci cînd o vedea nu se putea împiedica să n-o cerceteze îndeaproape, rosti :

— Ei, toate bune, Aglaia Petrovna ! Îţi doresc succes !

— În sănătatea dumitale, răspunse Aglaia pe un ton grav şi adînc. Pentru curajul dumitale. Am auzit, ba mai mult, am văzut cum ai spus atunci : „E Feodorova, o cunosc bine, sîntem prietene". Îţi dădeai seama, desigur, că dacă ei au să afle adevărul, te pîndeşte moartea...

— Da ce-mi mai foloseşte mie viaţa ! exclamă Valentina Andreevna cu o voce sugrumată şi chiar puţin piţigăiată. Lămureşte-mă ! Dumneata eşti o femeie inteligentă, ai o muncă de răspundere : la ce-mi mai trebuie mie acum viaţa ? Cine sînt eu ca să trăiesc ? Sînt eu activistă, sau nevastă la bărbat, sau mama copiilor mei ? Cine sînt ? Sînt mai degrabă o femeie îmbătrînită, cu tot felul de gînduri, idei fixe şi manii prosteşti. Ştiu că e caraghios şi nu e frumos din partea mea, dar chiar şi acum, poftim, mă uit la dumneata nu aşa cum ar trebui să mă uit, ci te privesc şi te pizmuiesc, deşi la vîrsta mea şi dată fiind situaţia mea asta-i curată nerozie ! Ah, dar să lăsăm asta !

Dădu pe gît repede şi cu lăcomie, cu un gest obişnuit, rachiul, mîncă un cartof rece, apoi scoase din buzunarul de la bluză o ţigară mototolită şi şi-o aprinse.

— Nu vorbi aşa, spuse Aglaia, încreţindu-şi puţin faţa. Nu suporta nici cel mai mic contact cu istericii, îi făceau întotdeauna scîrbă exclamaţiile, frazele frumoase şi autoflagelările, aşa că se sperie şi acum la gîndul că va trebui să vorbească pe un ton ridicat şi consolator, ton pe care-l detesta atît. Nu trebuie, repetă ea. Hai mai bine, cît încă nu ne-am ameţit, să stabilim comportarea noastră viitoare şi legenda noastră a amîndurora.

— Ce-i aia legendă ? întrebă mirată Alevtina.

— E o poveste pe care trebuie s-o ticluim noi două şi să ne ţinem de ea pînă la moarte.

— Au să ne omoare neapărat ?

— Ba de loc. În privinţa asta multe depind de noi însene. Proaste nu sîntem noi, ba, dimpotrivă, ne ştim destul de şirete, nu ? Doar n-om fi mai proaste ca fasciştii ! Cît despre convin-

gerile noastre, nici pe acelea nu le avem de împrumut. Cauza noastră e o cauză dreaptă.

Uitîndu-se ferm în ochii Alevtinei, Aglaia Petrovna îi povesti amănunțit, cu o voce egală și potolită, biografia Valiei Feodorova, îi spuse unde și cînd s-a împrietenit Valia cu Alevtina, ce le-a făcut să se apropie una de alta și ce anume prezintă importanță în biografia Feodorovei...

Alevtina o asculta distrată și-o întrerupea mereu cu tot felul de întrebări, speriată ea însăși de cît de absentă era, apoi, tutuind-o deodată, o întrebă:

— Pe tine te-a trimis partidul aici în misiune?

— Acum am să beau și eu, rosti Aglaia Petrovna, ridicîndu-și păhărelul cu mîna ei mică și puternică. Am să beau, totuși, pentru curajul dumitale, Valentina Andreevna. Și ascultă, noi două trebuie să ne tutuim întotdeauna, ca două vechi prietene.

— Și cine te-a trimis aici? repetă întrebarea Alevtina. Aglaia Petrovna își dădu seama că pe Alevtina o chinuie neîncrederea pe care i-o arătă ea, tot așa cum o chinuie și viața ei singuratică. Doar n-ai venit de capul tău cu biografia asta aici în oraș?

— Eu n-am venit în oraș, răspunse Aglaia Petrovna, bucuroasă că poate să ocolească întrebarea principală și să n-o mai mîhnească pe Alevtina. Ei nu m-au înhățat aici, în oraș...

Apoi îi relată Alevtinei versiunea pe care o cunoștea gestapoul, pe care o cunoșteau von Zanke și Wentzlow, versiunea Valiei Feodorova, în care Aglaia nu era Ustimenko, ci Valia Feodorova.

— E îngrozitor! o întrerupse Alevtina, scuturînd din cap. E îngrozitor, Aglaia Petrovna! Oare nu înțelegi? Voi m-ați îndepărtat din cercul vostru și eu sînt acum pentru voi un corp cu totul străin! Dar mai înainte eram și eu primită în rîndul lor, cînd se întîlneau, vorbeau despre treburile lor militare fără să se ferească de mine. Ședeau cîteodată la masă, frate-tu, răposatul Afanasi Petrovici, și al meu... Rodion Mefodievici, și alți tovarăși, și cîntau. Era înainte de a fi venit tu, pe vremea frumoasei noastre iubiri. Cîntau, știi?

Marinarule cuminte,
Ce frumos și tînăr ești!
Hai, iubește-mă fierbinte...
Spune-mi, spune-mi, mă iubești?

Alevtina își duse degetele la tîmple cu gestul obișnuit al consoartei avocatului Gogolev și le apăsă acolo, așa cum făcea madam Gogoleva în timpul acceselor ei de migrenă „insuportabilă și mortală".

— E îngrozitor! repetă ea. E un cerc închis, o fundătură, o ceață groasă ca vata, ba mai mult, e cvadratura cercului!

Aglaia se uită cu atenție la prima nevastă a soțului ei și deodată i se făcu milă de ea.

— Eu sînt Valentina Feodorova, prietena ta, spuse ea în șoaptă, nuanțat și distinct. Acum nu trebuie să știi nimic altceva ca să ne dai nouă, nouă! — întări ea — un ajutor prețios și plin de răspundere. Oamenii care au intrat într-o treabă nu obișnuiesc să vorbească prea mult între ei. Pricepi, Valia? Nu clătina din cap, uită-te la mine! Apucînd-o de încheietura mîinii, Aglaia o întrebă, ceva mai tare: Ai uitat oare că ai dat un examen la care ai reușit?

— Sînteți cu toții niște proști, răspunse cu răutate în glas Alevtina, după ce își turnă încă un păhărel și mai trase cîteva fumuri din țigară. Niște proști! Habar n-aveți de nimic! V-ați îndepărtat de mine și m-ați lăsat în voia valurilor. A încercat el oare vreodată să mă ridice la nivelul lui? Dădea bani pentru familie și se închidea în găoace, în scoica lui, sau cum i s-o mai fi zicînd! Cu navele lui! Cu marinarii lui! Dar, mă rog, cine e vinovat că eu mă duceam încet, dar sigur, la fund, încît am ajuns să fiu disprețuită pe bună dreptate? Cine e vinovat? Pușkin? Trebuia să mă fi educat și aș fi înflorit sub razele educației, aș fi năzuit spre viitor, dar ei s-au îndepărtat de mine. Eu însă nu sînt, de bună seamă, mai rea ca alții!

Alevtina își smulse mîna dintre degetele Aglaiei și izbucni în plîns.

— Te rog, n-asculta ce spun acum! urmă ea. Te rog mult, n-asculta! Se zice că pînă și o floare, dacă o calci, se plînge prin ultrasunet. Dar eu sînt femeie, cu toate slăbiciunile proprii unei femei. Hai mai bine să bem și să uităm de toate astea, prietenă dragă, și ai încredere în mine! Poți să te bizui pe mine! Îmi dau seama că celor ca tine nu le e îngăduit să stea de vorbă cu oameni de-alde mine. Dar dacă ai îndura și tu toate cîte le îndurăm noi aici în fiecare zi, dacă ai duce și tu viața pe care o ducem noi, ai înțelege și ai prețui suferințele noastre și nu ți-ai permite să ne privești cu dispreț. Fluturașul strivit dădea și el cîndva din aripioare sub razele gingașe ale

soarelui. Trebuie să ţii seama de asta şi să n-o uiţi... Şi acum să-ţi spun ce viaţă ducem noi...

Îşi turnă încă un păhărel de rachiu, pe care îl bău fără să îmbuce nimic, ci sorbi doar cîteva înghiţituri de apă fierbinte din ceainic, apoi îşi începu povestea, vorbind repede, în şoaptă.

Aglaia Petrovna o asculta cu un zîmbet amar, oftînd scurt, suportînd greu lexicul pretenţios şi insipid al Alevtinei şi relatările despre ororile cumplite ale vieţii cotidiene sub cizma hitleriştilor. Da, desigur, ea nu ştia nimic despre toate acestea. Acolo, în pădure, se aflase de execuţii, de foamete, de ostateci, de dubele de asfixiere, de Auschwitz şi Maidanek, de lagărele de dinainte de război ale lui Hitler, dar despre viaţa sufocantă de zi cu zi a acelora pe care nemţii îi numeau oficial *„untermensch"*, oameni inferiori, nu se pomenea nici în rapoartele agenţilor din oraş, nici în informaţiile care se primeau acolo prin radio, din ţară.

— Ei n-au încredere nici măcar în ai lor, spuse în şoaptă Alevtina Andreevna, aplecîndu-se spre Aglaia. La noi, la cazinou — e un restaurant care se cheamă „Frumoasa Bavarie" — stă toată ziua la bufet, chipurile sub motivul că o ajută pe bufetieră, un individ camuflat, adus special aici. Eu una habar n-am, dar toate chelneriţele, care ştiu ele ce ştiu, spun că agentul acesta secret e surdomut; urmăreşte după mişcarea buzelor cele ce vorbesc ofiţerii şi stenografiază. I-au văzut fetele o stenogramă. Nici ei singuri n-ascund ce de-a informatori mai au. Şi pe mine au vrut să mă facă informatoare, cu toate că lucrez la tăiatul zarzavaturilor. Mi-au propus să mă treacă chelneriţă şi să-mi dea o raţie suplimentară, dar eu am făcut pe proasta şi am scăpat. Le-am dat numai o semnătură cum că n-am să spun nimic despre asta, ştiind că altfel au să mă spînzure. Dar despre spitalul unde a fost clinica universităţii ai auzit?

— Nu, răspunse Aglaia. De unde să aud?

— Află că nu e nici un spital. Acolo se fac execuţii în toată regula. Umblă toţi în halate albe, curăţei şi frumoşi, veseli şi prietenoşi. Şi bineînţeles, întotdeauna băuţi. Pentru treaba asta capătă tutun şi rom, şi hrană suplimentară. Cînd intră omul acolo, „medicul" i se uită în gură. Dacă are dinţi de aur, îi face cu penseta o cruciuliţă pe obraz. Atîta tot. Pe urmă „i se măsoară" înălţimea. Treaba asta o face cu plăcere mai ales unul Zollinger din gestapo, unul drăgălaş ca o păpuşică. Îşi pune şi el un halat, aşa cum i se cade unui „medic".

Cînd se așază omul să i se măsoare înălțimea, în peretele din spate se deschide o crăpătură în dreptul cefei și urmează o împușcătură. Pe urmă un soldat deschide o trapă din dușumea și mortul cade la subsol. E și muzică.

— Ce fel de muzică?

— Cîntă tare un patefon, pentru ca cei care vin la rînd să nu audă împușcăturile. Oamenii, chemați cu citații pentru vizita medicală, stau în parc și așteaptă. Ar face impresie proastă dacă s-ar auzi împușcături. De-aia cîntă muzica, pentru ca să nu priceapă nimeni cum stau lucrurile. Ar fi bine să scrieți în proclamațiile ori în manifestele voastre să nu se prezinte nimeni la vizita medicală...

Aglaia Petrovna rămase tăcută. Obrajii i se împurpurară.

Alevtina își aprinse altă țigară. Apoi rîsul ei trist sfîșie într-un chip ciudat liniștea care se lăsase în odaie.

— Ce e drept, sînt vinovată, spuse ea, trăgînd adînc în piept surogatul de tutun. Cățeaua aia de madam Liss și ticăloasa de Lucy Mihailovna mă tot băteau la cap: „Vai, fetițo, dar e de-a dreptul caraghios! Armata germană este un model de disciplină și corectitudine. Dumneata știi să coși, dumneata ai putea, la urma urmei, să deschizi o pensiune, unde au să ia masa ofițerii. Te-a părăsit soțul, ai conștiința curată, trebuie să-ți trăiești viața din plin. E prea devreme să te înmormîntezi." Pe urmă mi-au găsit o slujbă, m-am angajat chelneriță. Chiar în prima zi am vărsat o farfurie de supă pe genunchii unui *gebietskomissar* foarte fercheș. Comisarul a luat farfuria și mi-a aruncat-o în față cu tot ce mai rămăsese în ea. Atunci madam Liss mi-a spus că trebuie să nu fiu gură-cască și să știu să lucrez frumos... Sughiță de plîns și își mai turnă un păhărel din sticla aceea nemțească. Sînt, desigur, vrednică de disprețul tău, nu?

— Lasă astea, zise Aglaia, preocupată de gîndurile sale. Altceva mă interesează pe mine. Dacă această madam Liss este „dascălul" tău în ale vieții, de ce totuși a venit Pașa Zemskova la tine?

— Nu știu, răspunse cu o voce înfundată Alevtina. De unde vrei să știu? Eu sînt singură și nimeni nu vorbește cu mine. Curăț zarzavaturile acolo la subsol, cu o mașină nemțească, le spăl, așa cum mi se ordonă, și pe urmă mă duc acasă. Dacă am ceva de băut, beau, dacă nu, mă culc. Uite astea-s toate visele mele. Și dacă au să vină ai noștri, eu ce-am să fiu? O trădătoare?

Fără a mai aştepta răspunsul, Alevtina se ridică, aduse un lighean, apoi scoase lenjerie curată din scrin. Garnitura, de culoare albastră, veselă, era nepurtată încă, legată cu o panglică. Mai puse pe pat o pereche de ciorapi şi o bluză cu broderie roşie de mînă.

— Spală-te, spuse ea pe un ton poruncitor. Ai să te simţi bine, mai ales că vii de unde vii. Aici e cald, n-ai să răceşti. Mie îmi place grozav să mă spăl, ca să-mi treacă aleanul. Simt cum respir cu toată pielea, nu numai cu plămînii. Uite, ai totul curat. Îmi place grozav lenjeria de calitate superioară şi-mi pare rău că acum nu se mai poartă dantele. Madam Gogoleva, cînd îşi desfăcea *peignoir*-ul, vedeai pe ea o mulţime de dantele, ca spuma valurilor mării...

Adîncită în gînduri, Aglaia se dezbrăcă. Nici nu băgă de seamă cum o măsura cu o privire pătrunzătoare şi rea — aşa goală cum era, mlădie, cu pielea smeadă-trandafirie, cu sînii distanţaţi, cu umerii rotunzi, cu gleznele subţiri şi cu picioarele mici şi puternice — Alevtina-Valentina, care purta şi acum numele bărbatului ei, al Aglaiei: Stepanova. Şi nu observă cum Alevtina se întoarse brusc, mai dădu pe gît un păhărel şi-şi spuse în şoaptă, cu un surîs straniu, disprețuitor şi obidit:

— Ei hai, du-te şi încearcă, trădeaz-o! Spune-le şi despre fraţii Zemskov! Au să te creadă! Hai, că a venit ziua să te răfuieşti...

— Ce tot boscorodeşti acolo, beţivano? o întrebă Aglaia în timp ce-şi săpunea cu buretele piciorul lung. Ochii îi sclipiră veseli pe faţa oacheşă. Ai mare bătaie de cap cu mine, nu?

După ce băură ceai, se culcară împreună în patul Alevtinei. Tîrziu în noapte, Aglaia se trezi însă din somn, pentru că o auzi pe Alevtina plîngînd. Tot trupul i se cutremura de sughiţurile pe care nu şi le putea stăpîni. Îşi sugea şi înghiţea lacrimile şi muşca perna cu dinţii.

— Ei haide-hai, Valecika, o mîngîie încet Aglaia Petrovna. Hai, ajunge!

— Îmi pare rău de viaţa asta a mea! răspunse cu un glas stins Alevtina. Mi-e milă, Aglaiuşka, de viaţa asta care a trecut ca un vis. Acum totul e pierdut şi nimic nu se mai poate întoarce. N-am cui să-i cer socoteală, şi nici să învinuiesc pe cineva nu pot, pentru că eu singură mi-am prăpădit viaţa în plină înflorire.

— Bine, acum dormi, îi porunci Aglaia. Pe noi două ne aşteaptă încercări mari şi aş vrea să fim amîndouă în formă. S-a înţeles?

Alevtina răspunse, docilă:

— S-a înţeles.

Şi se potoli.

Cîteodată nu strică să întîrzii!

Cazinoul „Frumoasa Bavarie" se închidea *pro forma* la ceasurile unsprezece, însă de fapt abia de la ora asta încolo începea adevărata veselie, dat fiind că şefii grupului „Z" din gestapo erau liberi abia la unsprezece, ba uneori şi mai tîrziu.

În general, toată crema garnizoanei, în frunte cu comandantul, maiorul zu Stackelberg und Waldeck, şi cu *standartenführer*-ul von Zanke, îşi făcea apariţia aici pe la miezul nopţii. Pînă la ora zece şi treizeci de minute, consumatorii beau şi mîncau, se îmbătau şi cîntau de zor cîntece, ca faimosul *Şterge-ţi ochişorii plînşi cu glaspapir*!, dar după zece şi jumătate, contigentul „Frumoasei Bavarii" se schimba brusc, lucru la care îşi dădeau, se înţelege, contribuţia soldaţii din patrula comenduirii. Aceştia, cu bărbiile ţepene înfăşurate în capişoanele călduroase de sub căşti şi cu „schmeisser"-ele înfipte sub braţ, inspectau sala mare şi separeurile şi-i aruncau fără prea multă vorbă în stradă pe militarii beţi turtă, orice grad ar fi avut ei şi orice ameninţări ar fi proferat. „Aici eu îi ţin locul führerului", spusese o dată bătrînul von Zanke şi soldaţii îşi întipăriseră pentru totdeauna în memorie aceste cuvinte, dimpreună cu vestonul negru al teribilului bătrîn, împodobit cu două fulgere la guler şi cu un epolet pe umărul drept.

În timp ce militarii izgoniţi înjurau de mama focului, iar patrula îi zorea din urmă, strigînd: *„Schneller, schneller"*, chelneriţele aeriseau sala, schimbau feţele de masă, puneau lampioane suplimentare şi etalau alte meniuri, aşa-zise „de noapte", ale căror mîncăruri şi vinuri se deosebeau mult de tot ceea ce li se oferea vizitatorilor din timpul zilei, dar numai în ce priveşte calitatea, nicidecum şi preţurile. Ofiţerii gestapovişti din grupul „Z", din S.A. şi din S.D., ca şi invitaţii lor, plăteau pentru coniacurile şi vinurile franţuzeşti, ca şi pentru vinurile vechi germane, tot atîta cît plăteau reprezentanţii genurilor de arme neprivilegiate pentru romul sintetic, şnapsul galben şi

obişnuitele pîrjoale greceşti, făcute pe jumătate din pîine soldăţească. Aşa a statornicit intendenţa lui Himmler, fireşte „absolut secret", şi de-aceea, după ora zece şi jumătate, în vestibulul de la subsolul cazinoului făceau de gardă nişte subofiţeri isteţi şi politicoşi, care-i cunoşteau absolut pe toţi privilegiaţii şi care aveau ordin categoric să nu lase să intre nici o persoană străină acolo unde se destindeau într-o atmosferă intimă, de familie, după o muncă grea şi încordată, cei pe a căror activitate se sprijinea marele „imperiu milenar", cum n-a mai fost altul în istorie.

În noaptea aceea geroasă de 15 spre 16 februarie 1942, cu zăpada spulberată de viscol, primul care îşi făcu apariţia a fost, ca de obicei, Bonomul Zollinger, vesel şi prietenos, cu obrajii de porţelan gingaş îmbujoraţi, cu azur în ochi şi cu cîte o vorbă de duh pe buzele sale roşii, pregătită pentru fiecare comesean.

După ce li se plînse pe un ton amical subofiţerilor de „aprigul ger rusesc" şi îşi depuse în mîinile lor întinse respectuos chipiul şi scurta îmblănită, Zollinger salută cu un discret „*Heil* Hitler" pe chelneriţele înclinate într-o reverenţă şi ceru să fie „poftit" domnul Voiţehovski. În aşteptarea acestuia, consultă lista de mîncăruri şi de vinuri şi-i comunică lui *frau* Ewa — conducătoarea stabilimentului, o bavareză înaltă şi rumenă, adusă de la Hamburg — următoarele:

— Am să-ţi spun ceva strict confidenţial, Ewa. După cum ştii, azi avem o sărbătorire. Domnul *standartenführer* împlineşte şaizeci de ani. Ştii asta. Recent, însă, am fost înştiinţaţi că această agapă a noastră, intimă, va lua proporţii mai mari decît ne-am închipuit. *Brigadenführer*-ul Merkel va veni direct aici cu automobilul, ca să-i înmîneze colonelului von Zanke frunzele de stejar la crucea de fier clasa întîi pe care o are. De-aceea te rog stăruitor: totul trebuie să fie superb.

Zollinger îşi implîntă cu atîta străşnicie privirea sa pură, copilărească în pupilele lui *frau* Ewa, încît pînă şi această patroană de bordel nazistă, trecută prin ciur şi prin dîrmon, se trase speriată îndărăt, făcu o plecăciune şi îl rugă pe domnul *obersturmführer* să se bizuie pe credinţa, devotamentul şi experienţa ei.

— Îmi pare bine! răspunse Bonomul şi porni cu un pas mlădios de-a lungul mesei festive, fluierînd cîntecul *Rommel nu se teme de pustiu,* ca să verifice, în persoană, pentru ultima

oară, dacă „Frumoasa Bavarie“ e pregătită cum trebuie pentru începerea festivităţii.

Cu o cărare impecabilă în mijlocul capului, directorul-şef al popotelor ofiţereşti, moşierul Voiţehovski, care sosise în localitate nu demult, îl salută încă de departe pe Zollinger cu o plecăciune respectuoasă. În anii lungi de emigraţie Voiţehovski se specializase ca patron de restaurante. Stabilimentele lui — „Hei, Volga“, „Jiguli“, „Dnipro“, „Frigărui-cebureki“, „Blinele ruseşti“, „Colţunaşi de Siberia“ — risipite prin oraşele şi tîrguşoarele Germaniei, îi aduceau un anumit venit, dar el trăgea mereu nădejde de a-şi recăpăta averea imobiliară din Rusia. Deşi aceste speranţe s-au realizat în parte, ele nu se împliniseră în măsura în care socotea dînsul şi de aceea domnul Voiţehovski era în prezent oarecum prost dispus.

— Cum stăm cu bucătăria? întrebă Bonomul, fără a-i da mîna.

— Facem şi noi ce putem, răspunse Voiţehovski, strîngîndu-şi buzele subţiri. E greu cu carnea. Ceea ce primim noi...

Zollinger zîmbi superior.

— „Fiecăruia ce i se cuvine“, aşa scriem noi pe porţile lagărelor noastre, spuse el cu dublu înţeles. Pricepi, *herr* Voiţehovski? Voi ne daţi de mîncare, şi noi avem grijă de securitatea voastră. Cei care nu fac nimic capătă şi ei „ce li se cuvine“.

— O clipă, intercală pe un ton sec Voiţehovski. La moşia mea, căruia i se spune „Aeroplanul din Ciornîi Iar“ şi care se numea înainte „Ungherul“, acum e un spital...

Zollinger se încruntă. N-avea chef să discute în momentul acesta chestiuni de afaceri. Dar directorul-şef prevăzu obiecţia *obersturmführer*-ului, spunîndu-i că, reîntors de la „Ungherul“ său, a încercat azi toată ziua să vorbească la telefon cu conducerea gestapoului, dar din motive independente de voinţa lui n-a putut s-o facă, deşi cazul pe care voia să-l comunice este extrem de important.

— Numai să fii scurt! îl preveni Bonomul.

— În două cuvinte. Acolo sînt pînă şi azi responsabile, cum zic ei, o bolşevică, o comunistă, soţia unui vechi comunist, Bogoslovski, pe nume Xenia Nikolaevna, şi fiica ei, Saşa Bogoslovskaia, o comsomolistă foarte arogantă. Oare nu se poate pune capăt acestei porcării?

— Se poate, răspunse Zollinger, se poate, totul se poate, dragul meu Voiţehovski, dar la timpul său. Deocamdată Bogo-

slovskaia ne este necesară. De ce să sperii vînatul înainte de perioada cînd devine avantajos din punct de vedere comercial? Sper că mă înţelegi, nu?

Voiţehovski se ploconi, în timp ce Zollinger ieşi în întîmpinarea *standartenführer*-ului von Zanke, care, sprijinindu-se în baston şi însoţit de vreo duzină de ofiţeri în vestoane negre, precum şi de o liotă de practicanţi şi stagiari în uniforma armelor respective, îşi făcea intrarea în sala cea mare, explicîndu-le ca întotdeauna ceva.

Chelneriţele se înclinară, într-o reverenţă ceremonioasă, ceea ce-l făcu pe von Zanke să se strîmbe.

— De ce asta? întrebă el. Ce înseamnă acest *mauvais ton*? Asta seamănă cu o casă de toleranţă de la Heidelberg din vremea îndepărtatei mele tinereţi! Zollinger, sper că nu a fost ideea dumitale? Şi nici a dumitale, domnule Voiţehovski, nu? Chelnerul trebuie să se comporte ca şi cum nici n-ar exista, el e mai mult spirit decît trup. Asta e în esenţă ceea ce vreau să spun. Mă înţelegeţi, nu?

Zollinger rîse forţat; Voiţehovski oftă. Zornăindu-şi crucile şi medaliile, *standartenführer*-ul trecu mai departe.

— Există o doctrină potrivit căreia învinşilor ar trebui să li se dea o aparenţă de libertate, urmă el, cuprinzînd cu privirea feţele respectuoase şi imobile ale ofiţerilor săi. Se afirmă totodată că învinşilor le plac aparenţele şi cred în ele, nutrind speranţa că într-o zi viaţa le va fi cu adevărat mai uşoară. E o doctrină, domnilor, foarte-foarte dăunătoare. Credinţa în viitor e însoţită de lupta pentru viitor, şi lucrul acesta nu se poate să nu-l sesizăm. Noi sîntem chemaţi de providenţă să excludem însăşi ideea viitorului, deci şi a luptei pentru viitor. Sarcina noastră e să ne asigurăm trupe liniştite şi docile, castrate sub aspect moral şi ideologic. Noi nu trebuie să ne ocupăm cu distrugerea indivizilor, ci cu distrugerea acelor mase care au fost învăţate să gîndească în spirit comunist şi care tac, dar sub tăcerea lor ascund protestul...

Voiţehovski îl conduse pe von Zanke şi suita sa la locurile de la mijlocul mesei mari, aranjată „ruseşte", în formă de potcoavă, apoi se duse la bucătărie, să vadă cum merge treaba acolo. Din compartimentul mîncărurilor reci, chelneriţele au şi început să care gustările. Voiţehovski le îndemnă pe tonul lui obişnuit — „Mai repede, fetelor, mai repede!" — apoi coborî scara în spirală, rezervată numai pentru folosinţa directorului, îşi aprinse o ţigară aromată şi, depărtîndu-şi picioarele cu pan-

tofi de lac, îşi duse mîinile la piept într-un gest napoleonean. În clipa aceea văzu un *străin,* surprinzător de scund şi parcă puţin ghebos, care, păşind repede şi oarecum crăcănat, cu un halat tras peste scurteică, se strecură iute pe lîngă masa cu tablă de zinc pe care se tăia carnea şi se făcu nevăzut în spatele soldaţilor bucătari chemaţi aici în mod special pentru noaptea aceasta.

— Cine e? strigă Voiţehovski în urma intrusului, dar bucătarii nemţi nu înţeleseră ce vrea el.

Pe plită sfîrîiau cotletele puse la prăjit şi cartofii-pai vărsaţi dintr-o găleată în tavă. În clinchetul de tacîmuri şi în zgomotul din jur, Voiţehovski se văzu nevoit să cerceteze în persoană cine era „cocoşatul iute şi crăcănat", căci era tot ce putea spune directorul-şef despre necunoscut.

În compartimentul de preparare a zarzavatului, lucra de una singură Alevtina, care tăia gînditoare nişte felii de sfeclă.

— Salut, madam! rosti politicos şi plin de voioşie Voiţehovski (îşi propusese cu tot dinadinsul să fie amabil şi dacă se poate chiar fermecător cu ruşii). Ce mai faci?

— Bună seara, domnule director, răspunse, oarecum surprinsă, Alevtina.

— Sper că o duci bine?

— O duc bine, zise ea, speriată de-a binelea.

Cum stătea aşa în faţa ei, directorul-şef se legăna, lăsîndu-se cînd pe vîrfuri, cînd pe călcîie. Pantofii lui de lac scîrţîiau strident, tulburînd liniştea care stăruia la subsol.

— Cine era omul acela iute şi crăcănat? întrebă şeful într-o rusească impecabilă şi, după părerea lui, plină de pitoresc. L-am văzut ieşind de aici, din compartimentul de fripturi. Mi se pare că era şi cocoşat. Ori era scund şi foarte gras? Ba nu, cred mai curînd că era cocoşat.

— De aici? întrebă mirată Alevtina Andreevna. Domnule director, aici n-a fost nimeni. Adineauri am dus cartofii-pai! Poate în timpul cît am ieşit eu? Dar mă îndoiesc, pentru că l-aş fi întîlnit. N-am lipsit decît o jumătate de minut. Am dat găleata, şi atît. Ştiţi şi dumneavoastră...

Şeful ridică din umeri şi, salutînd-o cu o mişcare scurtă din cap, se urcă sus pe scara de serviciu şi nu pe scara lui particulară. Ieşind în curte, unde vîntul spulbera şuierînd zăpada, observă, spre surprinderea lui, că santinela, care de obicei era postată acolo, nu se zărea nicăieri.

— Ostaş ! strigă directorul în nemţeşte, ducîndu-şi mîna la gît, ca nu cumva să răcească. Care eşti aici ?

Soldatul, rebegit se vede de frig pe gerul ăsta, în mănăluţa lui cenuşie-verde şi cu capişonul croşetat sub cască, se arătă de după colţul unde se adăpostea de viscol.

— Cine a ieşit de-aici ? întrebă pe un ton sever Voiţehovski.

Soldatul îi explică foarte politicos şi pe larg civilului sever că, începînd de la ora unsprezece, el e obligat să-i lase să iasă pe toţi, pentru că e ora de plecare. Nu poate însă lăsa pe nimeni să intre.

Trîntind cu putere uşa, Voiţehovski îşi reaprinse de la brichetă ţigara neagră de foi şi se gîndi o clipă la toate prostiile astea, apoi, scoţînd un „brr" gutural, îşi potrivi perla înfiptă în cravata gri, îşi trase cu un gest obişnuit manşetele şi dădu să intre în sală ; dar în prag se întîlni cu Alevtina Andreevna, care tocmai pleca. Alevtina era îmbrăcată într-un palton ponosit şi se legase la cap cu o broboadă veche de Orenburg. Ronţăia ceva din mers, rodea pare-se un os de la carnea de supă, cum bănui Voiţehovski. Văzîndu-l pe director, se fîstîci deodată, se făcu roşie la faţă şi ochii ei, frumoşi încă, se înceţoşară de lacrimi.

— O, nu face nimic, spuse pe un ton protector Voiţehovski. Nu trebuie să roşeşti, madam. Dacă mănînci, nu înseamnă că ai furat. Şi apoi, o femeie frumoasă trebuie să mănînce, ca să-şi menţină în măsura cuvenită frumuseţea. Poţi să mănînci întotdeauna aici, îţi permit eu. Eşti mulţumită ?

Alevtina simţi că o străbate un fior. Se temea ca dintr-o clipă în alta şeful să n-o întrebe iarăşi de omul acela „iute şi crăcănat" pe care, la drept vorbind, ea îl văzuse. Ba chiar s-a şi ciocnit cu micul contabil Zemskov, atunci cînd acesta, probabil din greşeală, îşi vîrîse capul în compartimentul zarzavaturilor. Se recunoscuseră unul pe altul şi Zemskov se trăsese repede îndărăt. Era tare palid la faţă — atîta putuse să vadă Alevtina — şi pe chipul lui mai stăruia încă o expresie de încordare, ca şi cum abia atunci dăduse jos din spinare o mare greutate, fără a apuca să răsufle de-a binelea.

— Ce-i cu dumneata aici, Platon Zaharovici ? îl întrebase uimită Alevtina. Lucrezi la noi ?

— Eu ? făcuse el încurcat şi trîntise repede uşa.

Cînd Alevtina s-a dus să lase la bucătărie găleata cu cartofi, el nu mai era acolo. Femeia îşi dădu numaidecît seama

că Zemskov pătrunsese aici cu un anumit scop, pe care ea nu trebuia să-l cunoască sub nici un motiv. Acum, însă, se pare că el a şi fost prins, iar Voiţehovski a şi aflat că Valentina l-a văzut, ba că l-a şi recunoscut pe Zemskov. Acuşi au s-o ducă la gestapo şi astfel, din pricina ei, Aglaia va fi pierdută.

— Madam e foarte frumoasă, spuse Voiţehovski. Madam e foarte tristă, dar foarte frumoasă.

— Ei, asta-i ! răspunse Alevtina. Sînt bătrînă, domnule director !

— Bătrînă ? exclamă Voiţehovski. O, madam, mă doare să te aud vorbind aşa. Atunci după părerea dumitale, eu cum sînt ?

„Poate nu ştie nimic !" se gîndi Alevtina.

— Dacă madam e bătrînă, eu sînt un Matusalem, spuse directorul-şef, arătîndu-şi şiragul de dinţi albi. Dar eu nu mă plîng, nu, nu mă plîng. Şi nimeni nu se plînge de mine...

„Nu ştie !" conchise Alevtina.

— Domnul director ne uluieşte pe toţi cu energia domniei-sale, prinse ea curaj. Noi înde noi ne şi spunem adesea ce interesant domn director me-a venit...

Zicînd acestea, îi aruncă lui Voiţehovski, aşa cum făcea pe vremuri în vestibulul avocatului Gogolev, cînd dădea paltonul musafirilor acestuia, o privire atît de pătrunzătoare, de fierbinte şi arzătoare, încît craiul acesta tomnatic scuturâ din umeri şi se declară dispus s-o ajute pe Alevtina în cariera ei de chelneriţă.

— Jos nu poţi face carieră, spuse el cu un zîmbet dulceag. Se poate face carieră numai sus...

— Eu nu mai pot să fac carieră, se codi Alevtina cu un zîmbet cochet. Sînt neîndemînatică şi n-am să fac faţă. Nu sînt nici picantă, după gusturile de azi...

— Aş ! protestă Voiţehovski. Madam are o înfăţişare cu totul modernă. O rog pe madam să-mi amintească mîine de această agreabilă convorbire...

Voiţehovski o lăsă să treacă înainte, întoarse ochii după ea, furişîndu-şi de jos, de pe palierul scării, privirea spre picioarele ei încă frumoase, cu gleznele subţiri, apoi oftă şi se gîndi că, mereu ocupat, nu mai are timp să guste puţinele bucurii şi distracţii ce-i mai rămîn unui bărbat la capătul celui de-al cincilea deceniu de viaţă...

La rîndul ei, Alevtina, cotind pe strada Proreznaia, se gîndea că a procedat, desigur, bine oprindu-l cîteva clipe pe Voiţehovski, care, stînd de vorbă cu ea, i-a dat răgaz lui Platon

Zemskov să se depărteze şi să scape. Că doar nu degeaba a venit el, Zemskov, la bucătărie; probabil că-i dă cineva de mîncare...

În sala mare şi în separeurile „Frumoasei Bavarii" toate mesele erau ocupate atunci cînd Voiţehovski încercă să-l caute din ochi pe Bonom. *Obersturmführer*-ul Zollinger stătea la spatele *standartenführer*-ului. Strecurîndu-se cu paşi mărunţi prin îmbulzeală, cu un mers elegant de ofiţer, directorul-şef ajunse, în fine, la el. Nu-i ieşea din cap cocoşatul acela „iute şi crăcănat", astfel că se aplecă spre urechea trandafirie, de o formă ideală, a gestapovistului, ca să-i împărtăşească neliniştea sa, dar acesta îi dădu de înţeles cu o mişcare a capului că e ocupat, drept care Voiţehovski rămase şi el atent la cele ce spunea von Zanke cu o voce profundă de bas:

— Lupta pe care o duc cetăţenii Statelor Unite împotriva negroizilor se bazează, domnilor, pe absolut aceeaşi idee ca şi lupta noastră împotriva evreilor. De altminteri, orice antisemit e în esenţă un naţional-socialist, care trebuie doar desăvîrşit şi umplut, ca să zic aşa, cu istoricul problemei şi cu ideea cea mai energică a acestei probleme. Fără îndoială că, dacă nu acum, mai tîrziu ei tot vor merge pe drumul pe care mergem noi. N-au un conducător, dar ce importă asta? Noi le vom confecţiona un conducător de prima mînă. Avem experienţa Austriei, a Slovaciei, a Moraviei, a Danemarcei, a Norvegiei şi ştim să formăm conducători mici, conştiincioşi, disciplinaţi şi docili. Şi apoi, nu ne grăbim! Cine ştie, poate că undeva la München, sau la Düsseldorf, sau chiar la Berlin a şi fost scos din incubator şi este supus unor anumite stadii de dresaj un yankeu pursînge, curajos şi puţin dement, genial şi puţin copilăros, pătruns de ideea noastră şi totuşi capabil s-o servească, de pildă, nu cu sos olandez, ci cu sos *cumberland*, dacă e să adoptăm limbajul gastronomic...

Von Zanke întinse mîna stafidită, cu o verighetă plată pe inelar, înspre pocal. Bonomul îi turnă foarte servil *standartenführer*-ului apă de Vichy, la care bătrînul cîrîi înduioşat:

— Pînă şi apa e din Franţa. Ce grijă are de noi führerul!

— *Heil*! intonă încet, la spatele lui, Bonomul.

— *Heil!* ciripiră celelalte voci pe deasupra mesei.

— Şi nu numai Vichy-ul, interveni, apropiindu-se respectuos de urechea *standartenführer*-ului directorul-şef Voiţehovski, care îşi aştepta de mult momentul şi „tema". Azi ni s-au adus cu avionul *camembert* de la Paris, stridii de la Os-

tende, *cumberland* din Danemarca, creveţi şi pateu proaspăt de gîscă de la Strassburg...

Von Zanke îşi înclină uşor capul. La cele spuse despre pateu şi celelalte bunătăţi nu se cuvenea să se strige „heil", totuşi *standartenführer*-ul nu putea să nu facă o remarcă şi în această privinţă.

— Geniul führerului, urmă el, uitîndu-se la feţele ofiţerilor săi, ale aceloraşi ofiţeri cărora cu puţin mai înainte le amintise de „noaptea cuţitelor lungi" şi care acum şedeau ca nişte nepoţi în jurul bunicului înţelept, geniul führerului mai rezidă şi în aceea că sistemul lui de recompensare a faptelor e palpabil, e material şi are greutate. Führerul nu se mărgineşte numai să supună popoarele, ci sileşte imediat aceste popoare, cu energia care-l caracterizează, să lucreze pentru prosperitatea noastră materială. Cucerirea Franţei nu e o cucerire iluzorie, lucru pe care-l dovedeşte şi *camembert*-ul de la Paris. Operaţia „Întuneric şi ceaţă XXI" pe care am efectuat-o noi a fost recompensată, de îndată ce a devenit cunoscută la Marele cartier general. Frunzele de stejar la crucea mea, pe care mi le va înmîna astă-seară aici *parteigenosse brigadenführer*-ul Merkel, la fel ca şi însemnele de distincţie pe care vi le va înmîna vouă, băieţi, reprezintă o realitate concretă, şi nu vagi speranţe de răsplătire în ceruri...

Von Zanke ar mai fi vorbit încă mult astfel, dar în clipa aceea *sturmbanführer*-ul Wentzlow îşi permise să-l întrerupă pe şef, anunţînd în gura mare, pe un ton vesel:

— *Brigadenführer*-ul Merkel a trecut pe la postul de comandă din gara Kapeliuhi!

Bătrînul vulpoi păli uşor. La spatele său, Voiţehovski îi vorbea repede, în şoaptă, lui Zollinger despre „cocoşatul cel crăcănat", dar Bonomul nu-l asculta. Pe el îl neliniştea fanfara. Dîndu-l încet la o parte pe directorul-şef, Zollinger se duse la capelmaistru spre a-l preveni cînd trebuie să înceapă *Horst Wessellied*. Imbecilul ăsta ar fi în stare să intoneze iarăşi cîntecul *Sus steagul, strîngeţi rîndurile bine*, în locul *Marşului mare*, cum s-a mai întîmplat o dată. Din mers, îl auzi pe von Zanke rostind tare şi solemn:

— Vă rog să vă ridicaţi, băieţi! Îl vom primi pe gloriosul nostru *brigadenführer* stînd în picioare!

Acestea au fost ultimele cuvinte pe care le-a mai auzit Bonomul, pentru că nici unul dintre ofiţerii grupului „Z" şi dintre ofiţerii comenduirii, care tocmai intrau în acel moment în

vestibul, în frunte cu maiorul zu Stackelberg und Waldeck, n-a auzit zgomotul exploziei. De altminteri, după cum se ştie, morţii nu pot să povestească nimic. Explozibilul pus de gîrbovul contabil Zemskov şi-a făcut datoria, îndeplinindu-şi opera de justiţie. Dispozitivul s-a declanşat la orele unsprezece şi cincizeci de minute fix, în noaptea de 15 spre 16 februarie 1942. Clădirea cu două etaje, la subsolul căreia se afla cazinoul „Frumoasa Bavarie", a fost cuprinsă pentru cîteva secunde de o vîlvătaie portocalie ce ţîşnea parcă din străfundurile pămîntului, apoi se prăbuşi încet şi luă foc. Flăcările năvalnice şuierau şi pîrîiau cumplit în bătaia vîntului ce sufla tare.

Tocmai atunci trase la locul sinistrului, într-o maşină neagră blindată, avînd pe radiator un steguleţ cu svastică, *brigadenführer*-ul S.S. Wolfgang Merkel, zis „Dromaderul", un bărbat voluminos, adus din spate şi osos, vechi prieten al recent răposatului von Zanke.

Strîngînd a scîrbă din buze, fără a-l lua în seamă pe fercheşul său aghiotant, *brigadenführer*-ul murmură, adresîndu-se flăcărilor, ca şi cum în vîlvătăile lor s-ar fi aflat interlocutorii săi:

— Ei, la ce naiba m-aţi zorit aşa?

O mic-burgheză înapoiată

Alevtina tremura toată, ochii îi erau plini de lacrimi, mîinile i se mişcau necontenit: aci frămînta între degete cutia de chibrituri, aci muta dintr-un loc într-altul briceagul, aci rînduia pe masă, una lîngă alta, cana, păhărelul, cutia de conserve, scrumiera.

— Au ridicat pe mulţi? întrebă Aglaia Petrovna.

Valentina Andreevna dădu din cap. O lacrimă îi alunecă repede pe obraz şi căzu pe masă.

— Te rog să te calmezi!

— Sînt calmă, dar nu-mi pot stăpîni nervii. Îi ridică pe toţi, chiar şi pe cei bolnavi. Călăii ăştia, aleşi pe sprînceană, ghiftuiţi, care n-au mirosit frontul, au venit direct din Germania cu avioanele. Mai înainte apărea un *sonderkommando*, dar acum sînt alţii, am uitat cum le zice. Sînt cei mai aprigi în specialitatea asta, alţii mai aprigi decît ei nu există. Umblă din casă în casă, nu zic nimic decît *„schneller!"* şi, dacă cineva protestează, trag fără discuţie, aşa e ordinul.

— Cine e mai mare peste ei?

— Un balaur de la Berlin, un nemernic de *brigadenführer*. Nu iese nicăieri. Cică îşi găteşte singur mîncarea — jumări de ouă. Tot gestapoul e păzit de pistolari. Nici pe partea cealaltă a străzii nu-i voie să treci... Alevtina îşi puse capul în palme şi gemu: Măcar de s-ar potoli viscolul ăsta, că bate de-atîtea zile...

— Ia nişte valeriană, o sfătui Aglaia Petrovna. Ori un ceai fierbinte.

— Am nişte prafuri nemţeşti de *înviorare*, spuse Alevtina. Din acelea pe care le dau tanchiştilor... Iau cîteva prafuri şi le dreg cu şnaps.

Aglaia ridică din umeri. Valentina Andreevna vărsă două prafuri într-o linguriţă, bău un păhărel de rachiu, sorbi cîteva înghiţituri de ceai şi îşi aprinse o ţigară.

— Asta-i opera lui Zemskov, spuse ea deodată.

— De ce crezi că e a lui Zemskov?

— Ţi-am spus, doar, cum a dat peste mine şi s-a tras numai-decît înapoi, şi cum eu am cochetat pe urmă cu directorul-şef, ca să-i risipesc bănuielile...

— Zemskov putea să fi nimerit pe-acolo din întîmplare... Alevtina zîmbi.

— Eu am căutat să-l abat din drum pe directorul-şef Voiţehovski, iar tu vrei să mă abaţi acum pe mine. Interesant! Dacă stai la mine şi te bizui pe mine, înseamnă că mă socoţi om cumsecade. Dacă nu, atunci de ce mai stai la mine? De altminteri, discuţia aceasta e de prisos şi n-are nici un rost, pentru că tu tot n-ai să-mi spui mie nimic. Las' că m-am obişnuit eu cu tine, prietenă dragă. Oi fi vrînd să ştii unde sînt fraţii Zemskov, nu? Au intrat în gaură de şarpe. Nemţii au scormonit toată strada lor, toate subsolurile, chiar şi pe cele distruse de bombardament. S-au dus, cred, la ai tăi. Eşti mulţumită?

— Sigur că da! răspunse cu un zîmbet voios Aglaia Petrovna.

— Acolo unde era „Frumoasa Bavarie" n-a mai rămas decît o groapă. I-au scos pe toţi cu cleştele, ca să-i vîre de-a dreptul în sicriu.

— Cum adică, cu cleştele? întrebă nedumerită Aglaia Petrovna.

— Cu un fel de cleşte lung, ca acelea cu care se răscoleşte jarul în cămin. Băgau în sicriu nişte zdrenţe, dar pentru ca sicriul să fie mai greu, mai puneau în el cărămizi, nisip îngheţat ori moloz. Băteau apoi capacul în cuie, acolo lîngă groapă, şi

scriau deasupra cu cretă : „*Sturmbahnführer* Wentzlow". Dar cine putea să ştie dacă în sicriu era Wentzlow, şi nu *frau* director sau comandantul oraşului und Waldeck...

— Comandantul era şi el la „Bavaria" ?

— Sigur. Ţi-am spus că n-a mai ieşit nimeni viu. Numai Moarte de Cîine aleargă de colo, colo şi ţipă mereu. Cred că s-a smintit. De fapt, au şi luat-o, şi probabil că au s-o ducă la balamuc.

— În oraş cum e ?

— Ca de obicei : oamenii s-au ascuns cu toţii. Nici măcar un copil n-ai să mai vezi nicăieri. Nici fum nu mai iese pe coşuri, nici lumina nu mai arde. Oamenii sînt îngroziţi...

Scuturînd înfrigurată din umeri, Aglaia Petrovna repetă :

— Nici fum nu mai iese pe coşuri, nici lumina nu mai arde...

Alevtina se uită lung la ea, răsuci între degete ţigara ca s-o înmoaie, trase adînc din ea, apoi întrebă :

— Am un plan, Aglaia Petrovna. M-am gîndit mult la el şi vreau să ţi-l spun şi ţie. Se poate ?

— Ce plan ?

— Un plan foarte frumos şi foarte simplu. Tu să asculţi şi să nu-ţi închipui că eşti mai deşteaptă decît toţi ceilalţi. Uite care e planul meu. Îi vezi pe ăia doi care se tot plimbă prin dreptul brutăriei : unul înalt şi altul mai scund şi mai gras ? Sînt agenţii lor. Se uită să vadă cînd ai să ieşi tu de aici. Numai că pîndesc cam de departe. De acolo, de unde sînt ei, n-au să-ţi vadă bine faţa, ci numai silueta, şi n-au să-ţi recunoască decît hainele. Însă nu pot să ceară dispoziţii noi, adică să vină mai aproape, căci le e frică de balaur, de *brigadenführer*. La ei toate merg după tipic ca mai înainte, de parcă nici n-ar fi fost aruncată în aer „Frumoasa Bavarie". Sau poate că cineva i-a raportat nemernicului ăsta de balaur de ce ai fost tu pusă provizoriu în libertate. Poate că a fost şi el de acord cu planul lor ?

Aglaia Petrovna dădu din cap, vrînd să spună că se prea poate să fie aşa. Alevtina Andreevna bău lacomă, cu înghiţituri mari, apă caldă din ceainic, îşi şterse lacrimile cu palma şi aşteptă să-şi mai revină din tremurul ce-i zguduia din timp în timp tot trupul.

— Noi n-avem ce pierde, spuse ea pe urmă cu hotărîre în glas. Mai devreme sau mai tîrziu, tot au să ne înhaţe. De data asta au să ne înhaţe *neapărat*. Şi cum au să ne înhaţe, au să ne şi spînzure, pentru că îi spînzură şi îi împuşcă pe toţi. S-a dat şi un ordin în privinţa execuţiilor ce urmează să se facă drept

represalii pentru aruncarea în aer a „Bavariei". Se cheamă „execuţii în masă". Acum ascultă ce plan mi-am făcut eu. Am să ies în locul tău, cu paltonul, basmaua şi pîslarii tăi. Paltonul tău are o croială demodată, cum nu se mai coase azi, încît mă mir chiar unde ai găsit tu vechitura asta. Gulerul e din blană de care poartă bărbaţii şi e bătător la ochi. Ăştia doi au să se bucure grozav că în sfîrşit ai ieşit şi au să se ia după mine. Eu am să-i duc cît mai departe, prin nişte ruine, ca să-şi închipuie că au descoperit cine ştie ce taină. Iar în vreme ce eu am să-i port şi am să-i aiuresc aşa, tu ai să pleci. Trebuie să-ţi pui paltonul meu. Am să-ţi dau şi blana de vulpe. E drept că nu e vulpe argintie, dar e de efect, aşa cum se poartă acum în Europa. Iei şi pălărioara mea, şi un fular de angora în care să-ţi ascunzi bărbia. Iei şi pantofiorii, căci avem acelaşi picior, măcar că al meu e mai cambrat. Îţi dau şi poşeta, şi mănuşile de antilopă. Sînt toate în stare bună. Te duci în Ovrajki, unde e postul lor de comandă, dar te opreşti mai jos, nu acolo unde era mai înainte piaţa, ci unde se începuse construirea unui atelier de mode, ţii minte? Acolo toate sînt alandala. Te strecori uşor printre ruine dincolo de postul de comandă şi ajungi în Zarecie. Mai departe nu ştiu cum ai să te descurci. Am şase linguriţe de argint, dă-i-le şi tu vreunuia care se întoarce acasă cu sania de la piaţă. Mai am şi un cupon de stofă, poţi să-l iei şi pe acela. Şi încă ceva: dacă are să se ia după mine numai unul, şi nu amîndoi, mă întorc imediat, ca şi cum m-aş fi răzgîndit să mai plec. Tu cînd ai să ieşi, să fii atentă. Vezi că nu e nimeni — riscă. Ai înţeles planul meu?

— L-am înţeles, răspunse pe gînduri, după o clipă, Aglaia Petrovna. Sigur că l-am înţeles. Dar au să te omoare, Alevtina, au să te omoare în mod precis, cînd au să vadă că i-ai păcălit.

— Mă omoară ei şi aşa, răspunse Alevtina-Valentina cu un rîs nazal. Mă omoară negreşit, fiindcă, pentru mai multă siguranţă, n-au să lase în viaţă pe nimeni dintre cei care au lucrat la „Frumoasa Bavarie", asta e limpede. Numai că dacă o să iasă aşa cum vor ei, moartea mea o să fie la fel de stupidă şi de amară cum mi-a fost şi viaţa, pe cîtă vreme dacă iese cum vrem noi, am să mor frumos, am să înfloresc, uite aşa, ca floarea asta!

Zicînd acestea, făcu un semn din cap spre „portretul unui cactus", spre superba floare mare şi frumoasă care înflorise printr-o minune din bulbul acela ţepos.

— Numai să nu-ţi închipui cumva că vreau să fac toate astea de dragul persoanei tale, reluă Alevtina, şi şoapta ei aprigă trădă dintr-o dată toată ostilitatea ascunsă pe care o nutrea faţă de Aglaia Petrovna. Pentru tine n-aş face eu nimic, pentru că dacă nu erai tu, Rodion Mefodievici nu numai că m-ar fi iertat, dar m-ar fi purtat pe braţe şi şi-ar fi mărturisit greşelile faţă de mine. Dar ceasul rău a făcut să apari tocmai într-un moment cînd eu am făcut o mare prostie. Ai prins momentul cînd suferea din pricina prostiilor mele, şi atunci, gata, tot ce-a fost între mine şi el s-a sfîrşit. Aşa că, Aglaia Petrovna, te rog să ţii minte că nu de dragul ochişorilor tăi frumoşi fac eu treaba asta, ci pentru că nu vreau să mor aşa cum am trăit. Şi dacă tu ai să scapi din măcelul ăsta, urmă Alevtina, tutuind-o din nou, cu un accent puţin patetic, ca o artistă în rol, dacă ai să scapi, conştiinţa ta, ca membră de partid, te va sili să nu ascunzi, ci să-i spui în toate amănuntele lui Rodion Mefodievici ce frumos şi ce glorios mi-am dat eu viaţa...

— Va să zică, faci asta numai pentru frumuseţea gestului? o întrebă pe un ton tăios Aglaia. Aşa să-i şi spun: frumos şi glorios?

— Nu, nu aşa, răspunse în şoaptă Alevtina-Valentina, speriată deodată. Să nu care cumva să-i spui aşa! Vorbesc prostii, Aglaia, din cauza nervilor şi a blestematelor de prafuri nemţeşti. Iartă-mă, sînt într-adevăr foarte nervoasă, am devenit un pachet de nervi. Lui Rodion aşa să-i spui: că Valia-Alia a dus o viaţă păcătoasă, dar n-a vrut să moară într-un chip caraghios. Nu s-a învoit să moară, fără ca moartea ei să folosească la ceva. Mi-am pus în gînd să fac aşa, ca să nu-şi închipuie nici el, şi nici copiii, Varvara şi Evgheni, că nu eram decît o mic-burgheză înapoiată. Nu puteam eu să pricep şi să cuprind prea multe, dar nu eram chiar aşa, încît să le fie ruşine de mine. Dar de ce ţi-oi fi spunînd eu toate astea? Oricum, tu mi-ai făcut rău, dar eşti un om cinstit şi nobil. Găseşti tu singură ce să le spui...

Izbucni în plîns, dar se stăpîni repede. Apoi se întoarse şi se porni să scoată din scrin „vulpea de efect", pălărioara, şalul de angora şi toate celelalte lucruri ce trebuiau să facă din Aglaia Ustimenko o Valentina Stepanova. În casa pustie se lăsă o linişte adîncă şi nu se auzea decît vîjîitul zăpezii spulberate izbindu-se de geamurile îngheţate şi bătaia uniformă a pendulei. Pe urmă, fără a rupe tăcerea, Alevtina se îmbrăcă în

hainele Aglaiei şi se duse să se privească în oglindă, unde zăbovi mai mult...

— Eu am pielea albă, pe cînd tu eşti oacheşă, ţigănoasă chiar, spuse ea într-un tîrziu. Acum am să mă fardez. Găsesc eu o nuanţă, căci am o garnitură întreagă de farduri, foarte bună, mi-a procurat-o încă înainte de război Dodik de la o speculantă. Ceva străin, a dat o groază de bani pe ea. Lucy Mihailovna se ruga în genunchi să i-o vînd ei, dar n-am vrut. Am să mă fardez într-un ton mai închis, iar tu într-un ton mai deschis. Vezi să nu-ţi iasă părul negru de sub pălărie, că te-nhaţă...

În liniştea care se lăsă iar, se auzi doar bătaia pendulei şi vîjîitul zăpezii spulberate de vînt. Alevtina se freca cu degetele pe obraji, aplicîndu-şi „fardul străin". Ochii îi sclipeau sec, buzele îi tremurau. Îşi mai legă o dată basmaua, „ca Aglaia".

— *„A pornit Malbrough la luptă"*, glăsui ea. Asta e dintr-o veche romanţă satirică. Eu sînt Malbrough. Şi acum să stăm jos puţin, nu ?

Alevtina se aşeză şi rămase o vreme aşa, tăcută, trăgînd din ţigară, apoi se ridică şi ieşi pe uşă, fără a mai spune nimic, fără a mai întoarce capul.

Cei doi agenţi se plimbau încoace şi încolo prin faţa brutăriei. Unul din ei se retrase numaidecît într-un gang, celălalt se prefăcu a citi o ordonanţă lipită pe un zid. Alevtina se opri puţin în loc, chibzuind parcă încotro s-o apuce, apoi scoase din buzunăraşul de la palton o hîrtiuţă şi simulă, cu gesturile unei actriţe proaste, că citeşte o adresă. Pe urmă rupse peticul de hîrtie în bucăţele şi le aruncă în vînt. Inima îi bătea acum regulat şi liniştit, pe buzele pomădate stăruia un zîmbet superior şi indulgent ; aşa îşi închipuia ea că trebuia să zîmbească într-o astfel de situaţie Aglaia.

Cei doi se luară după ea.

O apucă pe o ulicioară, mergînd cu paşi repezi şi spornici, şi ieşi în strada Lenin. Aici Alevtina îşi aduse aminte cum o dată, de mult de tot, pe cînd era fată în casă, a văzut la cinematograful „Pariziana" din Petrograd un film de culoare albastră, nu se ştie de ce avea această culoare ; în film era vorba despre nişte detectivi şi nişte infractori care fugeau, despre o urmă falsă şi nişte probe false, şi îşi mai aduse aminte cum cînta la pian un pianist lăţos şi cum goneau pe ecranul al-

bastru, cu paşi mărunţi şi caraghioşi, nişte oameni cu gambete şi jobene.

Se opri în faţa unui afiş ca acelea de la cinematograf, se uită la portretul unei celebre cîntăreţe şi scrise cu creionul două cifre — „9“ şi „14“. Agenţii o observară că *scrie* ceva şi, în timp ce unul din ei se luă după ea, celălalt se opri brusc în faţa portretului actriţei cu dinţi albi, strălucitori să vadă ce scrisese. Bucuroasă că toate îi izbuteau din plin, Alevtina-Valentina intră zîmbind în micul magazin de parfumerie, deschis de curînd, şi-l întrebă cu un aer misterios pe patronul chel „dacă s-ar putea procura prin intermediul lui o sută de grame de zaharină“. Patronul se trase speriat înapoi, dar Alevtina îi făcu ochi dulci, întocmai aşa cum făcea în tinereţe, pe strada Kirpicinaia şi, tropăind cu pîslarii, ieşi din nou în strada Lenin, fiind sigură că întrebarea cu privire la zaharină avea să-i uluiască pe agenţi. Aceştia fură, într-adevăr, uluiţi, căci se convingeau cu fiecare clipă tot mai mult că au de-a face cu o partizană periculoasă, perfidă şi vicleană, poate chiar cu şefa „roşilor din pădure“.

Lîngă ruinele catedralei, Alevtina observă, chipurile, că e urmărită şi începu să facă ocoluri. Pătrunse în gangul de la intrarea fostelor băi, unde se construia acum un depozit german, şi se adăposti acolo, încredinţată că agenţii s-au ascuns şi ei pe undeva. Apoi, trăgînd cu ochiul neliniştită în dreapta şi-n stînga, dar prefăcîndu-se că nu-i mai vede, porni zorită, aproape fugind, către panta care cobora spre strada Porecinaia, unde se opri, dîndu-le agenţilor timp să se ascundă. Acum numărul lor sporise. Aflînd că Ustimenko-Feodorova caută să intre în legătură cu mişcarea ilegală, Dromaderul ordonase ca ea să fie adusă imediat la el, vie sau moartă. *Brigadenführer*-ul Merkel n-avea chef să facă aici anchete criminalistice. El era adeptul teoriei elementare a nimicirii întregului „şeptel uman“ pe teritoriul inamic, cum s-a exprimat odată, la o conferinţă ţinută încă la începutul campaniei din Rusia. Aşa că Dromaderul dăduse şi de data aceasta ordin ca oamenii să fie nimiciţi fără anchetă şi fără judecată.

Pe la orele trei după-amiază, după ce mai însemnă cîteva cifre misterioase pe diferite ordonanţe şi afişe, Alevtina se simţi peste măsură de obosită şi îşi spuse că e timpul să pună capăt acestui joc. Efectul înviorător al „prafurilor nemţeşti“ încetase. Urechile îi vîjîiau şi capul i se învîrtea. „A plecat

pînă acum, își zise ea, gîndindu-se la Aglaia. A plecat, desigur, așa că pot s-o sfîrșesc."

În timp ce străbătea străzile vechi din cartierul Iamskaia, văzu ruinele cinematografului „Stahanoveț". Totul aici era troienit de zăpadă și năpădit de moloz, dar Valentina se prefăcea că nu-și dă seama că e urmărită și intră într-o ascunzătoare. Agenții și oamenii gestapoului schimbară o privire între ei. Puteau, firește, s-o împuște, dar ispita de a o prinde vie era mult mai mare. De dispărut n-o vor lăsa ei să dispară, dar dacă mai sînt și alți oameni acolo?

La un moment dat, Alevtina alunecă și, scoțînd un țipăt scurt, se prăvăli într-o subterană întunecoasă și foarte adîncă, sub niște grinzi de fier îndoite și sfîrtecate de explozia unei bombe. Capul i se învîrtea tot mai tare, totuși găsi puteri să strige:

— Tovarășe Rodion, ești aici?

După un răstimp zise ceva mai încet, dar în așa fel ca s-o audă agenții:

— Totul e în regulă!

Apoi i se făcu rău. Probabil că se lovise în cădere, ori poate o năpădise presentimentul morții. Nu mai putea să se gîndească la agenți și la toată această urmărire, nu mai putea să se bucure că i-a păcălit așa de bine pe nemți, nu mai putea să născocească vicleșuguri, așa cum născocise întreaga zi de azi.

Groaza singurătății o înăbuși deodată.

Aici, în beznă, au pus mîna pe ea oamenii gestapoului.

Erau mulți. Făceau lumină cu lanternele, îșî vîrau țevile pistoalelor automate prin toate ungherele, căutîndu-l pe „Rodion" și pe „ceilalți", apoi, înfuriați, au început s-o bată pe Alevtina și s-o întrebe unde sînt ceilalți, dar ea tăcea, încercînd să-și acopere capul cu mîinile și gîndindu-se cu regret că au s-o omoare aici și n-au s-o execute după toate regulile, așa cum ar fi executat-o pe Aglaia.

În cele din urmă o tîrîră afară, stîlcită și leșinată, dar încă în viață, și abia aici, lîngă ruinele cinematografului „Stahanoveț", la lumina soarelui geros de februarie care se lăsa la asfințit, caporalul Krautz, taurul frieslandez, constată că Alevtina „nu e bolșevica aia". Nu e aceea care i-a cerut lui înapoi cuponul de boston. Pe aia ar recunoaște-o el numaidecît. Agenții făcură fețe-fețe, fiindcă știau că acum au să trebuiască să dea socoteală. Numai soldații din gestapo, sosiți proaspăt de la Ber-

lin, îşi aprinseră ţigările, vorbind şi glumind nepăsători, căci toată harababura asta pe ei nu-i privea cîtuşi de puţin.

La orele zece seara, Alevtina fu dusă la *brigadenführer*.

Dromaderul, înalt şi slab, galben la faţă şi ciolănos, stătea în mijlocul cabinetului fostului *standartenführer*, al fostului colonel, al fostului von Zanke, al fostului cavaler al crucii de fier cu frunze de stejar. Pe faţa lui, lipsită de orice expresie, se scurgeau şiroaie de sudoare : chiar adineauri vorbise la telefon pe fir direct cu *reichsleiter*-ul în persoană. Pe pieptul Dromaderului sclipeau şi zăngăneau melodios toate medaliile cu care fusese distins şi pe care *reichsleiter*-ul Göring se jurase să i le smulgă fără milă dacă nu va lichida imediat toată „afacerea aceea împuţită" !

— Ustimenko ? răcni *brigadenführer*-ul. Nu ştia încă nimic, pentru că nu cutezase nimeni să-i raporteze. Tu ? Răspunde !

— Ustimenko ! strigă Alevtina-Valentina cu o voce extaziată şi tremurătoare. Ustimenko ! Comunistă ! N-am să vă spun nimic, nemernicilor. Vedea-v-aş crăpaţi cu toţii ! Trăiască Patria noastră sovietică ! Moarte vouă, ocupanţi fascişti ! Ur-raa ! Am şi eu curaj, nu sînt mai prejos decît alţii, nu mi-e teamă de voi, şi eu...

N-apucă să strige tot ce-ar fi vrut să spună. O flacără albastră îi orbi chipul stîlcit şi însîngerat. Alevtina se prăbuşi cu faţa la pămînt, primind un glonte în frunte. Dromaderul trecea drept un trăgător de mare clasă, mai ales cînd ţinta era aproape şi imobilă.

CAPITOLUL VII

Aici e mai greu decît acolo

Era un somn de copil, un somn ca altădată, un somn din acelea dulci cînd vraja se împleteşte cu realitatea. Visa că mătuşa Aglaia îşi vîrîse mîna ei răcoroasă sub ceafa lui, aşa cum făcea cînd trebuia să-l trezească numai după cîteva ceasuri de dormit, ca să se ducă la şcoală sau la institut. Visa că-l trage uşor de ureche şi-i şopteşte, aplecată deasupra lui :

— Da trezeşte-te odată, lunganule ! Scoală, Volodea ! Hai, băiatule, e timpul să te scoli...

Visa că tare nu-i venea să se trezească şi că îşi zicea în sinea lui, toropit de somn : nu-i nimic, pot să mai moţăi puţin, mătuşa e aici şi ea n-o să mă lase să întîrzii.

— Ai să te trezeşti odată, lunganule ?

Volodea deschise ochii.

Tanti Aglaia era aici, lîngă dînsul. Şedea pe un scăunel, cu un halat galben, de spital, pe umeri. Îşi vîrîse palma pe sub gîtul lui, ca în anii aceia îndepărtaţi ai copilăriei şi ai tinereţii.

— Tu ? rosti în şoaptă Volodea.

— Eu, scumpule, răspunse ea tot în şoaptă, apropiindu-şi faţa de obrajii lui. Eu, băieţaşul meu...

Nu-i mai spusese niciodată aşa : „băieţaşul meu". Volodea, care nu-şi aducea aminte de mama lui, ascultă cu o adîncă duioşie alintarea aceasta, apoi o trase pe mătuşă-sa mai aproape, se lipi de ea şi, simţind pe obraji lacrimile ei fierbinţi, o sărută pe tîmplă, pe faţa învăpăiată, îi sărută urechea mică, fruntea, rădăcina nasului, obrazul fierbinte.

— Lasă-mă ! se rugă ea. Vezi că mă striveşti ! Lasă-mă odată, Vovka !

Volodea îi dădu drumul şi abia atunci Aglaia, potrivindu-şi părul care-i căzuse pe frunte, se uită bine la el, învăluindu-l într-o privire profundă, ca şi cum nu i-ar fi venit să creadă că acesta e nepotul ei. În ochi îi mai tremurau încă lacrimile şi

din această pricină ei păreau mai negri şi mai mari decît erau în realitate.

— Eşti nebărbierit, constată Aglaia. Ce delăsare ! Mai mare ruşinea !

— Gata, mă şi cicăleşti ! o mustră Volodea cu un zîmbet fericit. Nici nu m-ai văzut bine şi...

— Şi netuns, adăugă mătuşa, ţinîndu-i mîna în palmele sale. Vai, ce blazat ! Nici n-a dat încă ochii cu războiul şi se şi socoteşte „generaţie pierdută". Am citit eu în cărţi despre asemenea inşi... Beau *brandy* şi fumează ca turcii. Îşi schimbă mereu amantele, dar au una principală care nu se ştie de ce nu-i înţelege cum trebuie. Nu-i aşa, Vovik ? Ai început să bei *brandy*, ia spune ?

— Mătuşi ca dumneata, zău dacă mai există ! exclamă Volodea. Mătuşile sînt nişte fiinţe plicticoase. Fac prinsoare că nimeni din salonul nostru nu va crede că-mi eşti mătuşă. Tovarăşi ! strigă Ustimenko. Dragi prieteni !

Dar salonul era pustiu. Potrivit unei legi nescrise a prieteniilor statornicite în spital, cînd venea la cineva o fată, bolnavii care puteau să umble părăseau pe nesimţite salonul. Tot aşa se întîmplă şi acum, deoarece bolnavii o luaseră pe tanti Aglaia drept „fata" lui Volodea.

— Vezi ? zise el triumfător. Ghiceşti cum stau lucrurile ? Cînd vine aici vreo mătuşă sau vreo bunică de-a doua, nici unul nu se clinteşte din loc. Vezi ce fel de mătuşă îmi eşti tu ?... Şi acum spune-mi, de ce eşti în halat ? Eşti internată la noi ? Rănită ? Bolnavă ? Ai primit scrisorile mele ? Povesteşte-mi totul de-a fir-a-păr, tot ce s-a întîmplat din ziua în care ne-am despărţit. Stai numai să mă îmbrac. Ieşim pe sală. E o canapea acolo şi se poate fuma. Cred că nu eşti grăbită, nu ?

— Nu, n-am unde să mă grăbesc, rosti rar Aglaia Petrovna. N-am unde...

Afară, pe canapeaua capitonată cu atlaz azuriu, cam ros pe la colţuri, Aglaia i-a povestit nepotului ei, pe îndelete şi calmă, toate cele prin care trecuse la grupul „Z" de la gestapo, i-a vorbit despre anchetatorul Wentzlow şi despre bătrînul vulpoi von Zanke, despre învierea şi moartea bătrînului cîrcotaş care a fost contabilul Averianov, despre Tatiana Efimovna Okaiomova, duşmana ei şi a lui Volodea, care însă pînă la urmă tot n-a trădat-o, i-a pomenit apoi despre moartea eroică a lui Ivan Dmitrievici Postnikov, despre răposatul profesor Ganicev şi,

în sfîrşit, despre Alevtina-Valentina Andreevna, căreia era convinsă că-i datora viaţa.

Volodea stătea nemişcat şi privea pe fereastră amurgul care se lăsa încet, aşa cum se lasă orice amurg în pragul primăverii.

— Şi Jovtiak ce face? întrebă el cu glasul stins.

Aglaia Petrovna îi spuse ceva şi despre Jovtiak, *bürgermeister*-ul. Volodea dădu din cap, de parcă nimic nu l-ar mai fi mirat. Acum, după ce auzise povestea morţii Alevtinei Andreevna, se părea că nimic nu-l mai interesează şi că nici nu mai ascultă ceea ce-i spunea mătuşa lui. Îşi strîngea doar palmele mari una în alta şi îşi muşca buzele, cu ochii fixaţi la fereastra întunecată, ca şi cum ar fi văzut acolo ceva foarte important.

— Şi explozibilul? întrebă el într-un tîrziu.

— Am primit explozibilul, răspunse Aglaia Petrovna, l-am primit, se înţelege. Dar ne-a costat scump, Volodecika.

— Xenia Nikolaevna! exclamă Volodea.

— Şi ea, şi Saşenka. Aşa că acum Nikolai Evghenievici al tău a rămas singur, ca un orfan.

— Le-au omorît fasciştii?

— Da, la o tentativă de evadare, chipurile.

— E precis, tanti?

— Precis, Volodea.

Se făcuse galben-palid la faţă, şi ochii lui exprimau o nedumerire amară şi dureroasă. În timp ce-i vorbea, Aglaia Petrovna îl mîngîia cu palma pe umăr. La început, Ustimenko era singurul care o asculta pe mătuşa lui, dar încetul cu încetul se apropiară de canapea alţi cîţiva răniţi şi bolnavi. Cînd îi pomeni despre Ogurţov, Volodea se zgribuli, străbătut de fiori. În jurul lor se adunau tot mai mulţi oameni, care ascultau în tăcere. Aglaia Petrovna le povesti cum a fost aruncat în aer cazinoul şi cum au fost îngropate coşciugele acelea umplute mai mult cu cărămizi...

— Şi în ce oraş s-au întîmplat toate astea? întrebă cineva cu o voce subţire de tenor.

— Într-un oraş vremelnic ocupat de trupele fasciste! răspunse Aglaia Petrovna, aţintindu-şi ochii puţin oblici asupra celui ce pusese întrebarea şi înfăşurîndu-l cu o privire ageră şi uşor ironică, ca şi cum ar fi vrut să-i arate că întrebarea lui era de prisos. Le vorbi apoi despre Dromader şi despre

execuţiile în masă şi le povesti cum sînt aruncate în aer trenurile hitleriştilor.

— Va să zică, toţi sînt uniţi, şi „ei" n-au să poată sugruma poporul nostru? întrebă aceeaşi voce, acum însă pătrunsă de un accent de bucurie şi entuziasm. Chiar şi acolo, pe teritoriul ocupat?

— Nicăieri! întări Aglaia şi se uită cu o privire gingaşă la tînărul tanchist îmbrăcat într-o pijama strîmtă, ce abia îl încăpea, care încerca mereu să vină tot mai aproape de dînsa. Fasciştii nu pot supune nicăieri oamenii şi nu-i vor supune niciodată!

Atmosfera deveni deodată caldă, înăbuşitoare. Tîrîndu-se pe parchet cu proteza sa prost ajustată, aviatorul Emelianov deschise fereastra. În aerul de aprilie, încă foarte rece, se auzeau clopotele răsunătoare ale tramvaielor, claxoanele autobuzelor. Se auzeau pînă şi strigătele zglobii ale copilaşilor care se dădeau cu săniuţa pe derdeluşul de lîngă spital. Toţi cei de pe sală rămaseră cîteva clipe tăcuţi, şi în liniştea care se lăsase, Aglaia Petrovna ceru o ţigară. O mulţime de mîini se întinseră numaidecît spre ea, oferindu-i fiecare o tabacheră, un portţigaret. Volodea o întrebă mirat:

— Dar de cînd fumezi?

— Nu fumez, răspunse mătuşa lui. Iau şi eu aşa, fiindcă n-am ce face, cum spunea moş Mefodi. Apoi, adăugă imitîndu-l foarte reuşit pe bătrîn: Un moft!

Pe sală dăinuia o linişte adîncă; numai dincolo de fereastră se auzea respiraţia şi forfota potolită a Moscovei.

— Dumneata ar trebui să prezinţi un raport despre toate astea, rupse tăcerea Smetannikov de la salonul nr. 9, un om plicticos, veşnic nemulţumit de ceva. Să-l citeşti în sala de conferinţe, să audă tot spitalul.

Aglaia Petrovna răspunse cu puţină întîrziere:

— Mi-ar fi greu să prezint un raport, dat fiind că toate astea nu le-am aflat de la alţii, ci le-am trăit eu însămi.

Buzele ei energice tremurau uşor. Strînse cu putere încheietura braţului lui Volodea şi întoarse capul în altă parte. Ustimenko le făcu atunci un semn din ochi celorlalţi să-i lase singuri. Acum îi venise lui rîndul s-o mîngîie pe mătuşa lui. Aglaia Petrovna tăcea, dar se cutremura din tot trupul şi-şi scutura mereu capul mic şi mîndru. Emelianov aduse o sticluţă cu picături de valeriană, apoi o cană plină cu un ceai slab de spital. Aglaia Petrovna bău picăturile şi ceaiul, prinse

a zîmbi şi se rugă să nu fie luată peste picior pentru faptul că e „ţicnită“ şi a ajuns la secţia de boli de nervi. De altminteri, „o apucă“ rar şi a fost adusă aici mai mult „din atenţie“, decît din necesitate.

— Ar trebui să te alimentezi bine, fără restricţiile impuse de război, o sfătui cu toată seriozitatea aviatorul. Vitamina C şi slănina sînt primul remediu împotriva tuturor bolilor de nervi. Eşti aşa de slăbuţă!

— Da, bun lucru slănina, răspunse gînditoare Aglaia Petrovna. Foarte bun.

Se vedea însă cît de colo că ea se gîndea la altceva, aşa că Emelianov, ruşinat deodată, se depărtă şi ieşi.

— Iartă-mă, Vova, murmură Aglaia Petrovna. Te-am amărît...

— Nu astea sînt cuvintele cele mai potrivite acum, răspunse el.

— Da, nu-s astea. De fapt, nici n-aş putea găsi cuvinte care să se potrivească. Dar eu ştiu una şi bună: uite, m-au trimis cu avionul, aproape forţat, pe Pămîntul Mare, şi aici îmi vine mai greu decît acolo. Mult mai greu. Mă înţelegi?

Volodea încuviinţă cu un semn din cap.

— Acolo contribui, fie şi într-o măsură cît de mică, la eliberarea ţării — iartă-mi tonul emfatic — pe cîtă vreme aici trăiesc pe socoteala războiului...

— Tu?

— Eu.

— Atunci eu ce să mai zic?

Aglaia Petrovna se răsuci brusc spre el. Volodea se uita la ea cu o privire furioasă şi nemulţumită, iar mătuşă-sa îşi dădu deodată seama că el a interpretat cele spuse de dînsa ca o mustrare în legătură cu faptul că se lăsa învins de boală, ba încă ultima ei frază despre cei ce trăiesc pe socoteala războiului îl scormoni de-a binelea.

— Volodea! exclamă ea alarmată.

— Ce e, tanti? întrebă el calm.

Aglaia Petrovna simţi cu duioşie şi strîngere de inimă că n-are nici un rost să-l contrazică, aşa cum n-ar avea nici un rost s-o contrazică cineva pe ea dacă ar fi în locul lui, sau cum n-ar avea nici un rost să-l contrazică cineva pe răposatul tatăl lui, Afanasi Petrovici, dacă acesta ar mai trăi. Înţelegea prea bine că tot ceea ce i-a povestit ea acum pentru el nu era numai o relatare despre soarta cumplită a oamenilor aflaţi

sub ocupația fascistă, ci mai degrabă o mustrare că stă aici inactiv, că s-a lăsat pus la adăpostul unor împrejurări obiective, că e indolent, adică tocmai ceea ce el ura mai aprig.

— Volodea, repetă Aglaia Petrovna, Volodecika, să știi că înainte de a te trezi din somn, am stat de vorbă cu doctorii. Tu ești bolnav, nici să nu te gîndești...

Volodea îi aruncă o privire binevoitoare și puțin tristă.

— Nici să nu mă gîndesc ! o întrerupse el cu o notă de ironie în glas. Boala mea, tanti, e un fleac, trece ea și singură...

— Dar doctorii...

— Sînt și eu doctor, și nu chiar așa de nepriceput...

— Scoate-ți din cap prostiile astea...

— Nu le scot ! replică el, ferm.

Aglaia Petrovna ridică din umeri, supărată.

— Bietul Ivan Dmitrievici ! schimbă el vorba. Oare n-aș fi putut să-l scot atunci de acolo ?

— Cum adică să-l scoți ?

— L-am întîlnit la comisariatul militar, dădu să-i explice Volodea. Însă, de fapt, tu nu știi...

„Și nici n-am să aflu vreodată, își spuse cu părere de rău Aglaia Petrovna. De la poama asta n-am să mai aflu acum nimic, proasta de mine !"

— La ce te gîndești ? îl întrebă ea.

— La de toate, răspunse Volodea obosit. Dar toate astea sînt reflecții sterile, fleacuri. Ganicev și Polunin făceau tot felul de reflecții pe seama lui Jovtiak, și el a ajuns *bürgermeister*. E o pacoste să reflectezi fără să acționezi...

— O iei razna, băiatule, zise Aglaia cu un zîmbet ușor. O iei razna, ia vezi...

Vîrîndu-și mîinile în mînecile largi ale halatului, Aglaia Petrovna se ridică, Volodea o conduse pînă la pavilionul trei, unde se afla secția de boli nervoase. În curtea spitalului era întuneric și alunecos. Pe bolta înaltă, deasupra Moscovei, străluceau cu putere stelele și în văzduh se auzea vuietul înfundat al avioanelor de vînătoare care străjuiau capitala. Pentru ca mătușă-sa să nu cadă, Volodea o luă de braț, ținînd-o bine lîngă el, și Aglaia mărturisi deodată, mirată parcă ea însăși de ceea ce spune :

— Mi-a fost tare dor de tine, prostuțule.

— Nu zău ? !

— Dar tu te-ai gîndit vreodată la mine ?

— Ba bine că nu. Puteam să nu mă gîndesc ? Cîtu-i lumea asta de mare, mătuşi ca tine nu mai există. Apoi o întrebă scurt : De la roşcata n-ai primit nimic ?

— Am primit de curînd o scrisoare, după ce-am scăpat de toate peripeţiile mele, dar e tare veche, tocmai din august. Am primit-o o dată cu două scrisori de-ale tale. Şi de la Rodion am primit una.

Volodea rămase tăcut.

— Rodion e pe front, continuă Aglaia Petrovna. După cîte am înţeles eu, comandă un divizion. Apoi, după o scurtă tăcere : Se cuvenea să întrebe ce-mi scrie Varvara, nu-i aşa ? Ei bine, n-a întrebat nimic. Şi Aglaia încheie : Rodion Mefodievici e bine sănătos.

În faţa uşii de la intrarea în pavilionul trei se opriră. Un bec albastru răspîndea aici o lumină slabă.

— Uite-aici stăm noi, nebunii, zise Aglaia Petrovna, încreţindu-şi buzele. Stăm aşa degeaba, şi nu facem nimic. Vino pe la noi...

— Am să vin, făgădui el.

— Volodka, tu o mai iubeşti încă, rosti Aglaia Petrovna, ridicîndu-şi faţa spre el. O iubeşti, nu-i aşa ?

— Ei şi ? făcu Volodea pe un ton ostil.

— Cum, ei şi ! Mai devreme sau mai tîrziu tot ai să te însori cu ea, aşa că n-o mai chinui şi nu te mai chinui nici pe tine. Caut-o şi ia-o de nevastă. Mai bine mai devreme, decît mai tîrziu...

— Ce să zic, e şi timpul potrivit acum de însurătoare ! replică Volodea cu un zîmbet amar. E tocmai momentul să faci declaraţii de dragoste şi să umbli cu peţitul.

— Tiran aiurit ce eşti ! exclamă Aglaia, şi Volodea înţelese că mătuşa lui e supărată cu adevărat. Chiar că eşti un rigorist, cum ţi se spunea altădată. Dar înţelege odată că războiul nu constă numai din împuşcături şi atacuri. O iubeşti doar, cum poţi judeca aşa ?...

— Bine, i-o tăie el, ce să mai vorbim degeaba ! Fiecare cu ale sale. Aşa sînt eu făcut. Hai, fă-te bine şi mai vino pe la mine, nu aştepta neapărat să-ţi întorc vizitele...

— Rămîi sănătos, răspunse ea cu un oftat.

Aglaia îşi puse palmele uşoare pe umerii lui, se ridică în vîrful picioarelor şi-l sărută pe obraz. Dar chiar în clipa aceea uşa pavilionului trei se deschise şi un bărbat mătăhălos, îm-

brăcat în halat alb şi cu bonetă albă pe cap apăru în prag şi exclamă cu asprime în glas :

— Bolnavi, ce înseamnă asta ?

— E nepotul meu, răspunse chicotind Aglaia. Ce, n-am voie să-mi sărut nici nepotul, doctore ?

Bărbatul în halat şi cu bonetă albă se apropie de ei, le lumină o clipă feţele cu lanterna sa şi bombăni, îndepărtîndu-se :

— Ia nu mă mai prostiţi pe mine ! Marş în saloanele voastre !

— Fainâ mătuşă ai, îi spuse lui Volodea, la întoarcere, vecinul lui de pat, inginerul militar Kostiukevici. Remarcabil fenomen !

Volodea îşi agăţă halatul în cui, îşi mîncă porţia de salată orientală şi îşi bău ceaiul, care se răcise. Avea mereu în faţa ochilor imaginea lui Postnikov, cu vîrfurile ascuţite ale mustăţilor. Postnikov apărîndu-şi bolnavii cu pistolul în mînă. Postnikov ciuruit de gloanţele fasciste. Postnikov Ivan Dmitrievici, pe care el nu l-a luat atunci cu dînsul, pe care nu l-a convins să plece. Blestemată fie ziua aceea, ziua aceea neagră din viaţa lui Volodea...

Gemînd uşor şi legănîndu-şi trupul ca şi cum l-ar fi sîcîit o durere de dinţi, Volodea şedea în pat, într-o pijama vărgată, şi se gîndea necruţător la felul cum se purtase în împrejurările acelea, încercînd să-şi răspundă lui însuşi de ce nu l-a căutat atunci pe Ganicev şi nu l-a dus cu orice risc la Aglaia Petrovna. Dar sfîrşitul tragic al lui Ogurţov ? Şi el îi apasă conştiinţa, dacă are vreo conştiinţă şi dacă e îndreptăţit să vorbească în numele acestei noţiuni. Dar Valentina-Alevtina ? Nu i-a dat în minte să-i facă o vizită, să treacă pe la ea pentru cîteva clipe, doar ar fi fost ultimul din lumea asta pe care ea l-ar fi văzut ! O dispreţuia ? Nu-i plăceau cactuşii ? Nu-l avea la stomac pe Dodik ? Ori poate că dumitale, tovarăşe Ustimenko, îţi era frică atunci de bombe, te temeai să nu fii mitraliat de avioanele fasciste ? Poate că toate perorările astea ale dumitale, pe care le invocai atunci, nu erau decît un semn de laşitate ticăloasă şi nimic mai mult ?

Scoase un oftat şi clătină din cap. Nu, nu i-a fost frică atunci. Pur şi simplu, a neglijat. Dumnealui e mai presus de toţi, destinul său în război hotărăşte succesul tuturor luptelor, tuturor bătăliilor. Mai întîi şi-ntîi să-şi găsească el locul şi rostul său, restul n-are importanţă. Ce importă soarta lui Postnikov ? Mare lucru — Ganicev ! Ce-i pasă lui de mic-

burgheza Alevtina?... Dar, cînd e vorba de fapte, cine-i el, şi cine-s ei toţi? E el în stare să facă măcar o mică parte din ceea ce au săvîrşit ei? Ar putea el să se apere cu pistolul în mînă în faţa celor care nu-l ameninţă pe el personal, ci-i ameninţă numai pe bolnavii lui?

Nu, de bună seamă, sînt multe lucruri pe care el nu e în stare să le facă!

Să zacă aici, da, asta poate, şi încă avînd conştiinţa împăcată, sau *aproape* împăcată. Poate să stea de vorbă cu pionierii care-i vizitează pe combatanţi, poate să le povestească micilor oaspeţi cu cravate roşii episoade din lupte aproape date uitării, atît de mult e de-atunci, dar celor mari nu cutează să le vorbească despre raidul detaşamentului „Moarte fascismului". Ei bine, ce-ai făcut dumneata, Ustimenko Vladimir Afanasievici, care eşti, oricum, un chirurg cu experienţă, pentru a te considera îndreptăţit să te uiţi în ochii oamenilor?

Tîrşindu-şi papucii pe pardoseală, cu părul vîlvoi, ţinîndu-şi cu mîinile poalele halatului aruncat peste umeri, bătu la uşa medicului de gardă, intră, se aşeză pe scaun fără să fi fost invitat şi spuse cu glas aspru:

— Vă rog, Nikolai Nikolaevici, să-mi daţi drumul mîine.

Medicul militar lăsă ziarul la o parte, se uită destul de binevoitor la Volodea, pe deasupra ochelarilor, şi căscă:

— Va să zică, să-ţi dau drumul?

— Da. Să-mi daţi drumul.

— Vrei să te duci pe front?

Volodea nu-i răspunse şi nici nu-şi ridică privirea.

— Vladimir Afanasievici, dragul meu, doar eşti şi dumneata medic. Nu e pentru prima oară că ne dai un ultimatum. E caraghios, zău! Adineauri ţi-am văzut analiza...

— Luptă şi oamenii care stau mai prost ca mine cu albumina.

— Foarte rău.

— Nu pot, credeţi-mă, nu pot...

— Nici eu nu pot, zise medicul de gardă, ridicînd ziarul şi dîndu-i de înţeles în felul acesta că această convorbire a luat sfîrşit. Nu pot, scumpule, nu te supăra. Du-te şi te culcă. Am să-i spun infirmierei să-ţi aducă un somnifer.

La ora cînd Volodea se întoarse în salon, Kostiukevici nu dormea încă. Răsfoia un volum din *Război şi pace*. Veioza îi lumina cu putere faţa fină, sprîncenele arcuite şi negricioase.

— Ascultă, Andrei, îi spuse Ustimenko vorbind în şoaptă şi aşezîndu-se pe patul său. Poţi să-mi faci un serviciu?

— Evident, se învoi Kostiukevici, savurînd mai departe nişte fraze din roman şi ascultîndu-l distrat pe Ustimenko.

— Un mare serviciu.

Grăbit şi chiar bîlbîindu-se de emoţie, Volodea îi împărtăşi inginerului planul său, încă nu prea bine conturat, ci numai schiţat, cum se zice, în linii generale.

— E-n regulă. Ascultă aici, îl întrerupse Kostiukevici, aşezîndu-se mai comod şi pregătindu-se să-i citească din Tolstoi. Dar Volodea nu-i dădu răgaz.

— Bine, spuse el, ascult, dar mai întîi să-mi răspunzi la ceea ce te rog.

— Ţi-am răspuns, doar. Sînt gata să te ajut.

— Mi-ai răspuns fără să înţelegi despre ce este vorba. E o chestiune de durată şi destul de plictisitoare. Nu e vorba de o zi sau două. Tu ai să-mi furnizezi material pentru analize.

— E vorba de o lucrare ştiinţifică?

— Ce lucrare ştiinţifică! Vreau să-mi dea drumul de-aici. Vezi tu, rinichii, elaborînd...

— Bine, bine, s-a făcut. Doar nu-mi pare rău! îl întrerupse Kostiukevici, de data asta enervîndu-se. Pot să furnizez la tot salonul. Dar dacă mori după aceea, să nu dai vina pe mine. Şi acum, ascultă!

Şi Kostiukevici începu să-i citească în şoaptă celebra scenă a morţii lui Petea Rostov, cînd Dolohov le ordonă cazacilor să nu ia prizonieri:

„Denisov nu răspunse; se apropie de Petea, sări de pe cal şi-i răsuci spre dînsul, cu mîini tremurătoare, obrazul mînjit de sînge şi de noroi, care avusese timp să pălească.

«M-am deprins să am întotdeauna la mine ceva dulce. Stafide minunate, luaţi-le pe toate», îi veni în minte. Şi cazacii se uitară cu mirare la Denisov cînd acesta, scoţînd nişte sunete ce aduceau a lătrat, se întoarse repede, se îndreptă spre gard şi se agăţă cu mîinile de el.“ [1]

— Ce zici? întrebă Kostiukevici. Uite, aşa manifeste ar trebui să se scrie azi...

Volodea nu răspunse nimic. Kostiukevici se întinse pe patul său şi văzu obrazul lui Ustimenko brăzdat de un şiroi de lacrimi.

---

[1] Fragment din *Război şi pace* de L. Tolstoi.

TREI SCRISORI

Prima scrisoare

„Dragă şi scumpă Aglaia Petrovna! Dintr-o scrisoare a lui tata, foarte laconică — ştii doar cum scrie el — am înţeles că te afli la spital. Eşti rănită? Am încercat să mă gîndesc la o permisie, fie chiar numai de cîteva zile, ca să vin la dumneata, la Moscova, dar îţi dai seama că nu m-a lăsat conştiinţa s-o cer. La noi e acum zor mare şi eu duc o muncă de răspundere, căci am importanta sarcină de expeditoare. Ştii ce-i asta? Noi, expeditoarele, lucrăm la serviciul sîngelui. Ducem sîngele pentru transfuzii acolo unde e nevoie. De obicei e necesar acolo unde se dau lupte, iar atunci cînd se dau lupte, şoselele sînt bombardate. Sîngele însă nu aşteaptă, mai bine zis sîngele acesta preţios e aşteptat, şi ca atare, noi, expeditoarele, nu putem să ne cerem «la mămica», aşa cum îi place să se exprime lui V. A. Ustimenko, pe care-l cunoşti. De aceea încercăm toate spaimele pe drumurile astea ale războiului, cu geamantanele noastre. De cîteva zile am învăţat chiar să călăresc. Mi-au dat un căluţ lăţos, cu burta mare, domol, cu care bat mlaştinile. Acum nopţile sînt albe şi nu e chip să te ascunzi în întuneric.

Cîteodată mi-e tare frică, Aglaia Petrovna, crede-mă. Nu te supăra că-ţi scriu aşa.

Bolovăniş, smîrcuri, ceaţă, în jur şuieră minele şi pîrîie mitralierele. Şi toate astea mă vizează pe mine, Varia Stepanova, pe mine şi geamantanul meu cu sînge. «E greu cînd n-ai obişnuinţă», cum ne spunea nouă un soldat căruia i-am amputat o mînă.

N-ai auzit nimic de mama?

Din scrisoarea tatei mi s-a părut că el ştie ceva.

Scrie-mi, te rog, tot ce ştii, căci am impresia că nu e bine cu mama.

De la Jenka primesc mesaje cu regularitate. El e bine şi chiar se pregăteşte să plece nu ştiu unde, ca să-şi susţină disertaţia de candidat.

Ce face Volodea? Nu știu nimic de el. Tot în străinătate e? Dacă nu ai nimic împotrivă, trimite-mi și mie ceea ce-ți scrie el. Mă interesează să știu, pentru că, oricum, am fost buni prieteni.

Știi, poate, că nu mai sînt artistă. M-am lăsat de meseria asta. Și mi-a fost dat să văd multe în război. Acum mi se spune «soră», e cel mai frumos dintre toate cuvintele pe care le cunosc. Zilele trecute l-am descălțat pe un rănit. Nu voia să se lase să-l descalț, dar pe urmă zise:

— Dă-o naibii, soră, mi-e rușine; am picioarele murdare...

Și fiindcă veni vorba, i-am dat acestui rănit din sîngele meu. Să vezi, eu fac parte din grupul zero, iar rănitul în cauză era «rău de tot», cum se spune la noi. L-au pus pe o brancardă, pe mine m-au pus pe alta și totul a mers bine. Atît că m-am istovit teribil. Mi-au luat mult, vreo patru sute de cubi. Eram și peste măsură de obosită în ziua aceea. A doua zi dimineața l-au adus pe maiorul Kozîrev, care, de fapt, e acum locotenent-colonel. E un genist, o cunoștință veche de-a mea. Mihail Ivanovici Rusakov al nostru vine la mine: «Varvara, zice, așa și pe dincolo, să nu fii necăjită, dar trebuie să ne mai împrumuți ceva sînge. Nu ți se întîmplă nimic, zice, pentru că îți introducem în schimb ser fiziologic.» Ca să spun drept, mi-era absolut indiferent, pentru că aproape nici nu-mi mai dădeam seama ce se întîmplă cu mine. «Bine, zic, dați-i drumul; ce-am avut și ce-am pierdut!» Mihail Ivanovici s-a și strîmbat: «Ce vulgar te exprimi, Varvara!»

Acum sînt amîndoi bine, și soldatul, și Kozîrev. Geniștii locotenent-colonelului, «oamenii lui Kozîrev», cum li se zice aici, îmi aduc tot felul de prăjituri și alte mîncăruri din rația lui suplimentară, ca să-mi recapăt sîngele. Așa că acum stau ca la sanatoriu și, profitînd de timpul liber, îți scriu.

Am trecut prin multe, Aglaia Petrovna, și am văzut multe și de toate. Am cărat răniți pe poziția a doua, tîrîș, i-am cărat în manta, cu barca-tîrșîitoare. E o muncă grea, o muncă de cal, după care te dor cumplit șalele și-ți vine să gemi. Am mai fost și greblă, greblă sanitară. Trebuie să știi că pe-aici e cu putință să pierzi răniții, pentru că natura e prea sălbatică: numai dîmburi, smîrcuri, bușteni, bolovani acolo unde nici nu te aștepți. Iar noi umblam desfășurați în lanț pe urmele companiei care înainta. E simplu și prudent.

Ai cumva impresia că-ți scriu pe un ton greșit?

Nu știu de ce, sînt tristă, Aglaia Petrovna. Dacă vrei, am să te amuz un pic, scriindu-ți cum ne-am dus noi la baie, la începutul primăverii. Vrei? De cîte ori sînt tristă, îmi aduc aminte de întîmplarea asta și parcă mă mai înviorez. Poate că ai să zîmbești și dumneata oleacă?

Ei bine, ne-am dus și noi la baie: celebra noastră soră de chirurgie, Anna Markovna — e foarte grasă și poartă lenjerie bărbătească tricotată — și «serviciul sîngelui», adică expeditoarele: Kapa, Tasia și eu. Tasia e tare drăguță, s-o sorbi din ochi, nu alta; e înaltă, are picioarele lungi și nu-i de loc așa de deșelată ca mine.

Baia noastră era instalată nu într-un bordei, ci într-un fel de cort. Pe jumătate cort, pe jumătate baracă. Ne-am dezbrăcat și ne-am apucat s-o stropim pe Anna Markovna cu apă fierbinte, făcînd un tărăboi nemaipomenit. Kapa s-a opărit și a țipat:

— Rassulov, fă apa mai rece. Ce, ai înnebunit?

Rassulov e un soldat care se îngrijește de dușuri. Apoi totul s-a aranjat, apa a început să curgă normal. Ne spălam pe cap și ne studiam siluetele. Arbitru principal era, firește, Anna Markovna: Tasia are picioarele prea lungi, eu am laba prea mică, Kapa are umerii prea căzuți...

— Acum uitați-vă și la mine, zice Anna Markovna și își ia o poziție de statuie.

Noi, celelalte, ne-am întrunit în consiliu și am hotărît: trebuie să mai slăbești, Anna Markovna, ai niște forme prea rubensiene.

În clipa aceea s-au stîrnit niște bubuituri și-un vîjîit... Anna Markovna s-a lăsat numaidecît în patru labe și s-a retras într-un ungher. Noi, după ea. Tasia ne lămurește:

— Fetelor, e un atac!

Cînd i-a mai tras o dată, au început să sară în toate părțile surcele, cărămizi, un drug de fier s-a desprins de la locul lui; s-a produs fum și foc, și dintr-o țeavă a țîșnit apă fierbinte. Anna Markovna strigă la noi:

— Fetelor, la adăpost!

Noi eram toate goale, iar afară ningea. Nici nu știam unde ne mai sînt hainele, îngropate sub moloz. Îți închipui ce situație! Tasia a noastră a și smuls ușa din țîțîni și s-a repezit afară, cu trupul aburind. Anna Markovna după ea, în salturi scurte, ca o broască, cu un lighean emailat pe cap!

Pe urmă a ieșit Kapa și pe urmă eu, înfășurată într-un cearșaf, ca o fantomă.

Bineînţeles eram complet buimăcite.

Avionul, însă, se dusese de mult. Ce-am mai rîs cînd ne-am dat seama! Nu puteam să ne uităm în ochii oamenilor. Doar eram goale cînd am sărit în zăpadă, într-un şanţ, unde ne-am pitit.

Anna Markovna a făcut atunci această remarcă filozofică:

— Nu-i nimic extraordinar. Am auzit, fetelor, că adesea, cînd sînt singure, fără bărbaţi, femeile se lasă uşor biruite de anumite psihoze. În cazul de faţă a fost psihoza fricii, care ne-a contaminat pe toate.

Caraghios, nu?

Povestea mea nu te-a amuzat de loc, Aglaia Petrovna?

Dacă ai şti cît sînt de deprimată!

Închei scrisoarea. A venit Kozîrev. Te salută cu tot respectul şi mă roagă să-ţi transmit că a auzit multe despre dumneata şi că ar fi fericit să te cunoască într-o zi. De altfel, vrea să-ţi scrie şi el cîteva rînduri şi m-a pus să-mi dau cuvîntul că n-am să citesc ceea ce va scrie el.

Te sărut, dragă şi scumpă Aglaia Petrovna,

A dumitale, Varia.

Stimată Aglaia Petrovna, sînt fericit să vă comunic că acum două luni, şi anume la 23 mai a.c., Varvara Rodionovna m-a scos cu barca-tîrşîitoare dintr-o încleştare din care, de regulă, nu scapă nimeni cu viaţă. Iată de ce acum îi sînt de două ori îndatorat Varvarei Rodionovna că mai exist pe lumea asta. Am citit cîndva, nu ştiu unde, în timp de pace, această frază: «Dacă vei avea nevoie de viaţa mea, vino şi-o ia». Adresez aceste cuvinte frumoase şi însufleţite Varvarei Rodionovna, cel mai bun om dintre toţi pe care i-am întîlnit vreodată pe drumurile războiului.

Sincer al dumneavoastră,
locotenent-colonel inginer Kozîrev."

A doua scrisoare

„Bună ziua, scumpa mea soţie,

Tovarăşul care îţi va transmite coletul şi scrisoarea este căpitanul-locotenent Zviaghinţev Alexei Alexandrovici, comandantul contratorpilorului «Serioznîi», vasul meu amiral. În prezent, nava mai sus menţionată a intrat în reparaţie, iar tovarăşul Zviaghinţev pleacă într-un scurt concediu la familia sa

din Kazan. Spune-i cîteva cuvinte de mîngîiere, pentru că are un necaz mare pe plan personal : i-a murit mama. Coletul anexat cuprinde raţia mea suplimentară. Toate acestea trebuie să le mănînci : unt, conserve (batog în sos de roşii), produse de patiserie. Restul e un dar din partea comandamentului. Superiorii mei au aflat întîmplător toate prin cîte ai trecut şi mi-au ordonat să-ţi transmit coletul anexat, al cărui conţinut nu-l cunosc.

Cum o ducem noi cu războiul îţi va raporta căpitanul-locotenent Zviaghinţev, care e întru totul la curent cu situaţia. Poţi să te bizui pe el. E un tovarăş verificat în lupte şi un comandant cu multă voinţă. Eu nu mă pricep să relatez episoade din război, dar pot să te încredinţez că îmi dau silinţa să slujesc Uniunea Sovietică şi să fiu demn de o soţie ca tine. Iartă-mă dacă m-am exprimat stîngaci.

M-a zguduit moartea Alevtinei şi comportarea ei eroică sub călcîiul blestemaţilor de ocupanţi. Nici nu găsesc cuvinte ca să descriu starea sufletească în care mă aflu.

Cît despre învăţătoarea Okaiomova şi contabilul Averianov, nu mă mir cîtuşi de puţin. Noi judecăm uneori oamenii prea superficial şi nu le vedem esenţa din pricina unor lipsuri neînsemnate. Am avut ocazia, nu o dată, să mă conving de acest lucru în serviciu.

Şi acum, draga mea soţie, te rog să-mi dezlegi o enigmă. La mine pe vas s-a înfăţişat de curînd o tînără femeie, foarte frumoasă, căpitan medic, tovarăşa Veresova Vera Nikolaevna, şi mi-a spus că are faţă de mine o rugăminte mare şi importantă în legătură cu medicul militar Vladimir Afanasievici Ustimenko, pe care-l cunosc. M-am bucurat mult, firește, auzind de Volodea. Veresova mi-a descris marşul unui detaşament de partizani şi mi l-a prezentat pe Vladimir într-o lumină foarte frumoasă, lucru care m-a bucurat, de asemenea, cu toate că nici nu mă aşteptam să fie altfel. Apoi tovarăşa Veresova mi l-a mai prezentat pe Vladimir ca pe un om care s-a îmbolnăvit de rinichi în timpul campaniei şi mi-a declarat în cursul convorbirii că se bizuie pe ajutorul meu în sensul transferării lui Vladimir la noi în flotă. La întrebarea mea dacă tovarăşul Ustimenko doreşte acest lucru, tovarăşa Veresova V. N. mi-a dat un răspuns evaziv, iar eu, din politeţe, n-am mai putut să stărui. Tot atunci mi-a făcut cunoscut că a vorbit cu tovarăşul Mordvinov, şeful direcţiei sanitare, şi cu generalul-maior profesor tovarăşul Harlamov, chirurgul-şef al

flotei. Am înţeles că ei n-ar avea nimic împotrivă, dar ar fi bine ca eu (adică Stepanov R. M.) să «intervin în rezolvarea problemei». I-am răspuns, firește, că eu «nu sînt învăţat să intervin». Am fost cam grosolan, dar nu m-am putut stăpîni. Te rog să-mi scrii, draga mea soţie, cum stau lucrurile şi ce părere are în această privinţă Vladimir însuşi.

Îţi doresc să te faci bine şi să prinzi puteri.

Te sărut,

întotdeauna al tău,

Rodion Stepanov."

A treia scrisoare

„Draga mea mătuşică,

Judecînd după scrisoarea ta indulgent-ironică, socot că m-ai iertat. Dar tu nu ştii că, atunci cînd mi s-a dat drumul am trecut pe la tine, la pavilionul trei, dar la voi tocmai se făcea vizita, cu nişte profesori, şi n-am fost lăsat să intru. Timpul, însă, mă presa, cum spun creatorii. Pe de altă parte, îmi era teamă să nu mă înhaţe iar, dat fiind că nepotul tău a părăsit spitalul, «rămînînd sub observaţie», ca să zic aşa. Te rog, numai, să nu fii neliniştită, pentru că sînt sănătos şi mă simt excelent.

Voi fi bucuros dacă Varvara îşi va aranja viaţa ei personală. Nu intenţionez să-i scriu în această chestiune. Fie şi cu Kozîrev, eu unul n-am nici un amestec. Am ştiut întotdeauna că e curajoasă şi nu m-am îndoit cîtuşi de puţin de calităţile ei, iar dacă destinele noastre s-au despărţit, n-ai ce să-i faci. Desigur, vinovat sînt numai eu şi nimeni altul, şi nici n-am de gînd să acuz pe cineva. Deci să punem punct acestei chestiuni şi să nu mai revenim asupra unor lucruri hotărîte o dată pentru totdeauna.

Şi acum citeşte cum m-a primit aici şefa mea, maiorul medic Ohanian Aşhen Ovanesovna. Dacă vrei să ţi-o imaginezi, gîndeşte-te la Baba Cloanţa autentică. De altminteri, ştie şi ea că seamănă cu Baba Cloanţa şi chiar cochetează pe cît poate cu această calitate a sa.

Mă prezint.

— Căpitanul medic Ustimenko?

— Întocmai.

— Vladimir Afanasievici?

— Exact.

— Ai citit nuvela lui Cehov *Ionîci*?

— Am citit-o.

— Doctori ca acela se întîlnesc încă şi în zilele noastre. Nu găseşti?

— Nu găsesc.

— Desigur, nu sînt hrăpăreţi chiar aşa, pe faţă, şi îşi ascund cinismul, dar ei există. Mai au şi altă tactică, altă strategie. În război, principalul lor scop este, cred eu, să scape cu viaţă.

— Nu cunosc astfel de doctori, i-am spus.

— Apelează la protecţii...

— Pentru ce?

— Ca să scape cu viaţă!

Discuţia asta stupidă a durat destul de mult. În cele din urmă, mi-am spus şi eu părerea, în sensul că Ionîci e un specimen dispărut, imposibil de întîlnit în societatea noastră.

— Imposibil? făcu Aşhen, aţintindu-şi asupra-mi *pince-nez*-ul, pe care-l mînuieşte ca pe o mitralieră cuplată. Imposibil? Dumneata susţii una ca asta? Tocmai dumneata, din cauza căruia eu, o femeie bătrînă, am fost chemată la şeful direcţiei sanitare Mordvinov, care mi-a dat de înţeles că anumite instanţe *sînt interesate* ca dumneata, Ustimenko, să fii mulţumit de mine. Dumneata, care...

Îţi închipui, mătuşă, ce-a fost cu mine?

Cred că m-a apucat ceea ce răposatul Prov Iakovlevici Polunin a calificat destul de exact drept «isterie galinacee». Nu-mi amintesc de loc ce-am ţipat, dar ţin minte precis că bătrînica numărul doi, Zinaida Mihailovna Bakunina, medicul nostru terapeut, a dat buzna în boxa ei şi mi-a adus la repezeală o lingură de brom. Îţi dai seama, sper, că toată porcăria asta cu protecţia mi-a făcut-o acea frumoasă Vera Nikolaevna Veresova, despre care ţi-a scris la timpul său Rodion Mefodievici. Pe această Vera n-am avut încă onoarea s-o văd aici — e la noi în flotă — dar cînd am s-o întîlnesc, am să stau eu de vorbă cu ea! Nici o grijă!

Pînă una, alta (nu se poate să nu mă înţelegi, tanti), a trebuit şi trebuie să dovedesc acestor bătrîne, cu fiecare pas pe care-l fac, că nu sînt un viitor Ionîci, că nu sînt un Ostap Bender[1], ci sînt, aşa cum îi place soţului tău să spună, un om

[1] Personajul principal din romanele *12 scaune* şi *Viţelul de aur* de Ilf şi Petrov, caracterizat prin abilitatea cu care concepea tot felul de escrocherii.

de treabă. Ceea ce nu e de loc uşor. În general e întotdeauna teribil de greu să dovedeşti că tu nu eşti tu, dar în cazul de faţă e de-a dreptul îngrozitor, mai ales ştiind ce fel de fiinţe sînt superioarele mele.

Şi acum să vedem ce fel anume sînt ele.

Aşhen, şefa mea cea mai mare, e foarte rigidă, severă, taciturnă, dar dincolo de această rigiditate oficială şi corectă, dincolo de *pince-nez*-ul pe care-l aţinteşte asupra interlocutorului, dincolo de vorbele repezite şi de manierele cu totul bărbăteşti, numai un prost patentat poate să nu vadă o inimă plină de compasiune şi de bunătate autentică, o inimă de medic dată de la dumnezeu — iartă-mă, mătuşico — ca a lui N. E. Bogoslovski sau ca a răposatului I. D. Postnikov.

Singură cuc pe lume, prin voia soartei fată bătrînă, ea n-a avut niciodată bărbat, nici copil, n-a ştiut niciodată şi nu ştie nici acum, la bătrîneţe, ce înseamnă să trăieşti pentru tine însuţi, şi cu toate că nu cere de la nimeni nici un pic de abnegaţie, totuşi la ea nu poate lucra nimeni prost sau de mîntuială, în orice caz sub posibilităţile sale. Bătrîna mea numărul unu e necruţătoare cu cei care lucrează doar de frică şi nu cu tragere de inimă. De cei, însă, care muncesc fără a-şi precupeţi forţele, Aşhen nu face nici un fel de caz, socotind că numai o astfel de muncă poate fi considerată azi ca o normă obişnuită, iar uneori o auzi spunînd, nu fără o bucurie răutăcioasă, că acum sîntem în război şi, ca atare, contractul colectiv care prevede ziua de lucru de opt ore nu mai are valabilitate.

Bătrîna numărul doi e o făptură foarte blîndă şi foarte drăgălaşă, mică şi slăbuţă, totuşi un excelent medic terapeut, dar lipsită cu totul de siguranţă, încît pune toate diagnosticurile într-o formă interogativă. O adoră pe Aşhen Ovanesovna, pe care soarta i-a scos-o în cale încă în anii războiului civil, în nu ştiu ce tren blindat, cînd Zinaida se îndrăgostise la nebunie de un şef sau de un comandant, lucru de care Aşhen îi aminteşte şi azi, rostind pe un ton misterios : «Nechibzuinţa aia a ta, Zinocika !»

Zinocika poartă cu toate astea verighetă şi dac-ai vedea-o, tanti, cum roşeşte !

Iată ce mi-a povestit Aşhen despre dînsa :

— Zinocika a fost foarte săracă şi întotdeauna foarte flămîndă. Întotdeauna ! Tatăl ei, care era un înalt consilier, a blestemat-o şi cînd Zinocika şi-a dus la îndeplinire amenin-

ţarea şi a fugit de-acasă ca să înveţe, consilierul ăsta a pus poliţia pe urmele ei. Dar Zinocika a fugit a doua oară, şi nu pentru ca să devină o celebritate, fiindcă nu se simţea făcută pentru aşa ceva, ci numai din dorinţa de a fi de folos oamenilor. De la Sorbona a descins direct în Mordovia, ca medic de zemstvă. Uriadnicul o tutuia pentru că era pusă sub supraveghere, ţăranii se tratau de sifilis la vraci, iar Zinocika n-avea nici cu ce să facă focul în sobă. Şi n-avea nici o protecţie, aşa cum ai, de pildă, dumneata, Vladimir Afanasievici! Absolut nici o protecţie...

Îţi închipui, mătuşă, ce plăcere îmi făcea să aud toate astea! Apoi bătrîna îi da iarăşi zor cu Ionîci. Se năştea o discuţie cam de felul acesta:

Aşhen: Susţii, aşadar, că la noi nu există oameni de teapa lui Ionîci?

Eu: Susţin.

Zinaida: Eşti foarte încăpăţînat, Vladimir Afanasievici!

Aşhen: Dacă doreşti binele societăţii noastre sovietice, nu trebuie s-o menajezi şi s-o linguşeşti. Oameni de teapa lui Ionîci există încă, da. Cehov era un doctor excepţional şi ştia să vadă înainte. Dumneata, de exemplu, eşti un tînăr Ionîci.

Eu: Iar Ionîci?

Zinaida: Uitaţi-vă la dumnealui! E de-a dreptul mirat!

Aşhen: Cît e ceasul?

Eu: Iertaţi-mă, am întîrziat. Totuşi nu sînt...

Aşhen: Eu, Zinocika, cred că şi Ionîci a început să-şi dea în petic tot aşa, întîrziind la spital. Nu-l trăgea acolo nici un interes real, n-avea în general nici o ţintă, ci doar se amuza, numărînd hîrtiile de bancă...

Zinaida: Tăia cupoane...

Eu: Nu înţeleg ce legătură e între întîrzierea mea şi tăiatul cupoanelor...

Aşhen: Şi cum arăţi, căpitane Ustimenko! Mi-e ruşine să mă uit la dumneata. Nu ţi-ai dat măcar osteneala să te bărbiereşti. Ai vestonul şifonat într-un hal fără de hal. Şi nu poţi barem să-ţi lustruieşti ghetele?

Eu (cuprins de un nou acces de isterie lăudăroasă, arogantă, respingătoare, pe scurt cu totul contrară firii mele, într-un cuvînt stupidă): Ei bine, sînt detestabil din toate punctele de vedere. Sînt un Ionîci, pripăşit aici prin protecţie. Principalul meu scop e să scap cu viaţă. Dar să vă spun prin ce încercare am trecut...

Aşhen: Auzi, Zinocika, dumnealui cică a trecut printr-o încercare!...

Zinaida: Ce-ar fi, totuşi, să-l ascultăm, Aşhen? Că prea e nervos. Uită-te la el ce palid s-a făcut. Ba parcă s-a şi învineţit...

Eu: N-am nevoie să mă compătimiţi. Dumneavoastră înşivă m-aţi trimis aseară la postul regimentar şi acolo...

Mai departe am să-ţi povestesc ce s-a petrecut acolo.

Închipuieşte-ţi că vine un grup de ostaşi din infanteria marină. Printre ei, unul rănit. Omul însă se ţine bine, merge singur, fără ajutorul nimănui, şi strigă mereu:

— Fereşte, că fac explozie! Fereşte, că fac explozie! Nu te apropia, pericol de moarte! Să vină medicina şi cu geniştii...

Mă apropii de marinar. E un băiat dîrz. Se pare că a tras o duşcă zdravănă, ca să prindă curaj. Aşa cum am aflat mai pe urmă, era un cercetaş din faimoasa subunitate a căpitanului Leontiev şi se numea Saşka Diakonov. Camarazii care-l însoţeau pe rănit mi-au povestit ce s-a întîmplat. Saşka a primit în umăr o mină de cincizeci de milimetri, care n-a făcut explozie. Mina poate să explodeze în orice clipă, pentru că are căpăcelul din material plastic. Pe scurt, e o chestie dată dracului. Problema este să se înlăture mina sau focosul, dar pentru asta chirurgia singură e neputincioasă. E nevoie de ajutorul unui genist, care să fie un băiat priceput.

Saşka, stînd mai la o parte, confirmă toate acestea, căutînd să nu gesticuleze de loc.

Cineva îi dă o ţigară. Saşka trage din ţigară, pitit după o stîncă, ca să nu fie răniţi şi alţii în caz că mina face explozie.

Convocăm un consiliu al medicilor regimentului, iar între timp se prezintă şi genistul, un om ursuz, din speţa acelor ofiţeri pe care nu numai că nu-i miră nimic, dar nici nu-i chip să-i scoţi măcar din starea lor flegmatică obişnuită. S-a apropiat de Saşka, s-a lăsat pe vine, a examinat focosul şi i-a spus de ce tip e, ca şi cum asta l-ar fi putut ajuta cu ceva pe rănit. A pomenit de un «w», de un «nouar», de cîteva «a»-uri şi a mai îndrugat multe alte bazaconii din astea.

— Cum e? îl întreb eu.

— Nu pot să apuc focosul, zice. Abia se arată de sub piele. Trebuie să mai tăiaţi din carnea vulturului ăstuia de mare şi atunci desprindem mina din stabilizatorul ei cu opt aripi şi o facem inofensivă. Oamenii să se dea însă la o parte, ca

să n-aibă de suferit nimeni afară de noi trei, dacă greşim cumva şi face explozie.

— Căutaţi să nu greşiţi, zice Saşka. Genistul greşeşte o singură dată în viaţă, dar eu nu sînt dispus să particip la greşeala voastră. Vă rog să fiţi cu băgare de seamă.

Am intrat tustrei în cort. De departe, marinarii îl sfătuiau pe Saşka:

— Uită-te pe unde calci, Saşecika, să nu faci un pas greşit!

— Saşecika, viaţa ta îi e necesară poporului!

— Saşa, prietene, să stai nemişcat.

Intrăm în cort şi-l instalăm pe Saşka. Zîmbeşte, dar zîmbeşte cam albastru. Sudoarea îi curge pe faţă, e alb ca varul. Mie numai de zîmbit nu-mi arde. Văd stabilizatorul acela cu opt aripi cum iese din umăr, fir-ar el să fie, şi mă tem să nu-l agăţ cumva. Genistul mă previne:

— Fii atent, doctore. Minele astea au focoasele foarte sensibile. În orice clipă poate să ne facă ghiveci.

Am tăiat cu lama pufoaica de pe Saşecika. Nu mi-aş fi închipuit niciodată că e aşa de greu să tai o pufoaică. Pe urmă i-am tăiat tricoul. Mina pătrunsese chiar sub omoplat şi focosul abia se vedea la subţioară. I-am injectat lui Saşa o doză respectabilă de novocaină şi am luat scalpelul. Aici m-a răzbit şi pe mine sudoarea. Genistul îmi dădea ghes:

— Nu pot să-l apuc, am degetele prea groase. Mai taie-i din cărniţă, doctore. Nu-i nimic, o să aibă cusătura mai mare, în schimb scăpăm toţi cu viaţă. Riscul e justificat şi logic...

În sfîrşit, focosul acela negru din material plastic a fost degajat în întregime. Dar ştii ce mi-a spus atunci genistul?

— Acum, doctore, dumneata pleacă; n-are rost să sară în aer şi un al treilea, dacă lucrurile se pot mărgini numai la doi.

M-a dat afară, iar după un minut m-a chemat înapoi. Focosul fusese deşurubat. Genistul meu, al cărui nume nu l-am aflat nici pînă azi şi cred că n-am să-l aflu niciodată, examina împreună cu Saşa, ca doi băieţaşi care se joacă, conţinutul focosului şi se certau:

— Vezi ce ţigară are?

— Păi, asta-i o bucşă!

— Bucşă eşti tu, marinarule. Uită-te ici şi ţine minte: percutor cu inerţie...

Mina, făcută inofensivă, stătea pe un scăunel.

Am curăţit rana, am cusut-o şi, dumnezeu să mă bată, i-am dat lui Saşka să bea o sută de grame de spirt rafinat.

— N-ar strica şi o gustărică, se rugă Saşka. Întîmplarea asta, tovarăşe doctor, mi-a deschis o poftă de mîncare...

Pînă ce eu l-am culcat pe Diakonov al meu, genistul a dispărut, luînd cu el şi mina. Amicii lui Saşka mă aşteptau pe dunetă. Aveau la ei votcă. Şi, în sunetul tradiţionalei strigături: «Pîn' la fund, pîn' la fund, pîn' la fund», eu, nepotul tău cel iubit, Volodecika al tău, băiat altfel bun şi cuminte, m-am îmbătat ca un nemernic. Nu mai ştiu ce-am trăncănit noi acolo pe dunetă, dar îmi amintesc că am cîntat cu toţii *Se-ntinde marea fără margini,* că m-am sărutat cu albatroşii aceia mustăcioşi, că m-am dus cu ei la comandantul lor, apoi comandantul m-a dus la şefii lui şi acolo, după cîte mi se pare, am jurat solemn să rămîn pentru totdeauna în efectivele flotei maritime-militare.

Pe urmă i-am tras un somn zdravăn şi după aceea m-am lăudat cu eroismul meu în faţa babelor.

Ei bine, ştii ce-a spus Aşhen după ce a ascultat toată întîmplarea asta cu mine? A zîmbit şi a spus doar atît:

— Da, căpitane Ustimenko, aici nu poţi să faci apel la protecţia muncii!

Toate astea nu produseseră asupra lor nici o impresie.

Oricum, de atunci au început să mă trateze ceva mai bine. Sau poate chiar bine de tot? În orice caz, nu-mi mai pomenesc de Ionîci. În dimineaţa aceea de tristă amintire, Aşhen mi-a spus:

— Ce-ar fi să luăm micul dejun împreună? Stai jos, Ustimenko, să bem un ceai. Palkin, Palkin, unde eşti? Vrem un ceai bun, tare şi fierbinte, cu esenţă de răchiţele. Ori cu lapte condensat. Şi pîine, Palkin. Hei, Palkin!

Trebuie să ştii că Palkin ăsta e un bărbăţoi al naibii de şiret şi cu o barbă ca a lui Grişka Rasputin. Un munte de om. Atît însă că dumnealui e, aşa cum pretinde, tolstoian — pasiv faţă de orice rău. Deşi e sanitar, se teme de sînge şi leşină cînd vede o rană, iar noi nu putem cu nici un chip să-l demascăm ca simulant. Bătrînele mele sînt de-a dreptul sclavele lui, deoarece ele nu ştiu nici să aprindă focul în sobiţă, nici să-şi aducă apă, nu ştiu altceva decît să-şi facă meseria. Iar Palkin, care e un ticălos în lege, profită. Aşadar:

— Palkin, ascultă, Palkin, vrem să bem ceai. Palkin, dar unde e zahărul? Cum adică l-am mîncat, cînd ieri era cutia

plină? Cum adică a fost, dar s-a terminat? Nu fi obraznic, Palkin! Nu te suspectează nimeni, Palkin, noi nu te învinuim, dar e foarte ciudat. Nu e nici lapte condensat?

Ah, mătuşică, dragă mătuşică, dac-ai şti cît de tare mă supără să văd cum sînt obijduite fiinţe ca bătrînele mele! Dar e destul ca oameni de teapa lui Palkin să fie luaţi din scurt şi totul e în regulă.

Am pornit după Palkin şi l-am strigat:

— Palkin, Palkin!

Omul s-a oprit din mers, dar nu s-a întors spre mine. La urma urmei, cine sînt eu pentru el? Ia, un căpitănaş oarecare! El, pasămite, nu se teme nici de maioresele lui!

— Palkin, l-am luat eu la rost, ce-i poziţia asta?

— Ce să fie? mi-a răspuns Palkin. Eu nu sînt combatant. Nu sînt obligat să stau drepţi în faţa te miri cui.

— Uite ce e, Palkin. Uite ce e, dragă tovarăşe Palkin. În primul rînd, ai să iei imediat poziţia de drepţi. Aşa cum scrie la carte. Ştii s-o faci, am văzut cum stăteai în poziţie de drepţi cînd a venit şeful Direcţiei sanitare a flotei. Palkin, drepţi!

S-a făcut alb la faţă. Aşa arăta, probabil, Rasputin cînd s-a văzut atacat de Sumarokov-Elston sau de Purişkevici. Totuşi a luat poziţia de drepţi. La care eu i-am spus aşa:

— Dumneata, Palkin, eşti un simulant şi un nemernic în toată legea. Ştiu că nu eşti tolstoian. Eşti pur şi simplu un profitor! Şi un hoţ. Un hoţ scîrbos din vremuri de război. Dacă îndrăzneşti să mai furi de la maioresele mele măcar un firicel de zahăr, te iau cu mine să facem o plimbare în linia întîi. Dumneata ai să te tîrăşti în faţă, iar eu în spate. Dacă ai să te codeşti, am să te împuşc. Ai înţeles, Palkin?

— Am înţeles, tovarăşe căpitan, mi-a răspuns Palkin, clănţănind din dinţi. Permiteţi să-mi îndeplinesc îndatoririle?

Văd că ţi-am scris cam mult, tanti.

În general, nu e chiar atît de rău aici. Bătrînele continuă, firește, să mă tortureze cu educaţia. Ele consideră că generaţia noastră nu are suficiente principii «morale». Eu sînt, din punctul lor de vedere, un medic acceptabil, dar am maniere grosolane (o, doamne!), ţip la bietul Palkin, care (de ce le-am luat oare sub tutela mea?) n-ar ucide nici o muscă, nu fură nimic şi fără de care ele n-ar putea trăi nici o clipă. Şi, în afară de toate astea, e foarte rău — aşa socot ele, şefele mele — că n-am şi eu o logodnică.

— Dumneata nu ai un temei de stăpînire, mi-a spus o dată Aşhen.

— De ce? am întrebat-o eu mirat.

— Nu te aşteaptă nimeni nicăieri. Cum scria poetul Simonov: «Aşteaptă-mă, să mă aştepţi!»

— Simonov n-a scris niciodată aşa! i-am răspuns.

Pe scurt, acum sînt silit să cinez cu ele. Îmi «întăresc» principiile morale şi mă îndoapă cu tot felul de vitamine. Uneori e interesant, alteori mă plictisesc îngrozitor.

Fii atentă, păzeşte-te!

Dacă nu te-ai fi măritat cu Rodion Mefodievici, eu, neavînd «principii morale», puteam foarte bine să mă însor cu tine. Din păcate, îţi sînt nepot şi nu se cade s-o fac. Pe de altă parte, diferenţa de vîrstă dintre noi nu e chiar aşa de mare. Mai tîrziu, m-aş fi căsătorit cu altele, mai tinerele, şi eu cu nevestele mele tinere te-am fi plimbat cu fotoliul, ca pe o bătrînică.

Scrie-mi, mătuşico, scumpa mea mătuşă!

Vladimir."

Cu bătrînele de la batalionul medico-sanitar

În timpul unei discuţii cu caracter moralizator despre principiile etice în medicină, Palkin aduse ziarul flotei, *Na vahte*[1], care sosise chiar atunci. Lui Volodea i se ordonă imediat să citească pagina întîi de la început pînă la sfîrşit, deşi tot ce era scris acolo fusese deja transmis la radio. Ustimenko îşi aruncă mai întîi ochii asupra paginii, examinînd-o dintr-o privire. Aşa făcea el mereu, din care pricină Aşhen Ovanesovna se supăra întotdeauna.

Se supără şi acum.

— Ce înseamnă asta? strigă Cloanţa. Nu e tovărăşeşte, Ustimenko! Noi aşteptăm, şi dumnealui citeşte pentru propria lui plăcere. Am ştiut eu că eşti un egoist, Vladimir Afanasievici...

— Trei sute treizeci de mii de oameni, citi Volodea. E ceva! În Germania a fost declarat doliu oficial.

— Dumneata să nu-mi faci comentarii, ca la colţul roşu. Citeşte tot, de la început, îi porunci Aşhen. Dumnealui ne

[1] *De strajă* (în lb. rusă).

tratează ca pe niște prostuțe, nu-i așa, Zinocika? Nici nu ne învredniceşte cu o lectură!

Zinaida Mihailovna se opări cu ceaiul şi confirmă că nu le „învredniceşte", într-adevăr.

— Mă rog, poftim! exclamă Volodea şi, trăgîndu-se mai aproape de bec, citi cu glas tare: „În ultimă instanţă, contraofensiva de la Stalingrad a luat proporţiile unei ofensive generale a întregii Armate Sovietice pe un front uriaş, de la Leningrad pînă la Marea de Azov. În patru luni şi douăzeci de zile de ofensivă, Armata Sovietică a înaintat, în condiţiile foarte grele ale iernii, în unele sectoare cu 600—700 kilometri, izgonind duşmanul din..."

— Ai auzit vreodată cum citeşte un ţîrcovnic? îl întrerupse Baba Cloanţa. Ai auzit, ori n-ai auzit?

— N-am auzit, i-o trînti Volodea. Şi eu unul n-am să mai citesc nimic. Nu sînteţi niciodată mulţumite de mine!

— Dumneata, Volodecika, n-ai vînă de artist, spuse Bakunina. Pînă şi eu aş citi mai bine!

Luă ziarul şi începu să citească, cu vocea ei subţire, despre tancuri şi tunuri, despre autoblindate şi avioane, despre bombe şi obuze de captură. Cloanţa o asculta atentă şi dădea din capul ei năsos. Umbra i se legăna pe pereţii bordeiului, şi părea mai înfiorătoare decît era Aşhen Ovanesovna în carne şi oase.

— Ce tot scîrţîi acolo? îl întrebă la un moment dat pe Volodea.

— Am găsit aici un pistol demontat şi vreau să-l montez la loc. E al dumneavoastră?

— Al meu, încuviinţă cu un semn din cap Aşhen. L-am demontat şi nu mă pricep să-l fac la loc. Eu cred că are multe piese de prisos în el.

— Credeţi?

— Sînt sigură.

Zinaida Mihailovna citi cu glasul tremurat că în istoria războiului s-a produs o cotitură. Şi mai citi că în focul bătăliei de la Stalingrad, omenirea vedea zorile victoriei asupra fascismului. Şi mai citi ce scriau nemţii: „Noi am pierdut, totuşi, Stalingradul şi nu Breslau sau Königsberg".

— Nerozii! făcu Aşhen. Idioţi îngîmfaţi! Nu-i aşa, Volodea, că Zinocika citeşte frumos? Mai înainte, cînd era tînără, declama versuri: *Nebunul,* mi se pare de Apuhtin, şi

asta — cum îi spune? — *Sakia-Muni*. Nu cunoşti? Cîndva Zinocika o să-ţi declame!

Şi Aşhen Ovanesovna ţinu să-i arate cum declama Bakunina versuri. În acest scop, îşi holbă puţin ochii negri, îşi strînse gura, se lipi de perete şi recită:

Tîrziu, tîrziu de tot ne-mpresurau
Şi între noi un zid despărţitor,
Prinzîndu-ne-n strînsoare, ridicau,
Şi ne-nţepau cumplit cu frunza lor.

— Cu-a lor petale! îi suflă Zinaida.

— Ha! mîrîi ameninţător Aşhen. Ce-ai spus?

Se zbat în piept aleanurile mele...
O, doamne, doamne, ce să fac acum?
Atîtea albăstrele, albăstrele,
Cum oare de-ndrăznesc să rîdă, cum?

— E tare, nu-i aşa? îl întrebă pe Volodea.

— Tare, nimic de zis, răspunse Ustimenko. Aproape că m-am şi speriat.

— Eu l-aş putea interpreta pe Othello, zău că da, declară patetic Aşhen; bineînţeles dacă ar fi un rol feminin. Ştii, dragă Vladimir Afanasievici, mie îmi place foarte mult şcoala veche pe scenă, cînd teatrul e teatru adevărat, cînd se aud şuierături, şi horcăieli, şi ţipete stridente, şi cînd te ia groaza, şi chiar cînd publicul în sală se simte ruşinat. Dar aşa...

Aşhen îşi completă fraza cu un gest din mînă.

Zinaida Mihailovna se declară a nu fi de acord.

— Nu vorbi aşa, Aşhen, spuse ea cu timiditate. Artiştii de la Teatrul de Artă sînt de neuitat! Totul e simplu, ca viaţa însăşi, şi totodată...

— Plictisitor, ca viaţa însăşi! exclamă Aşhen. Nu, nu, să nu mă contrazici, Zinaida. Astea-s vorbe pentru avocaţii principiali şi pentru nişte îngeraşi nevinovaţi, cum erai tu în tinereţe. Arta trebuie să fie năvalnică, uite-aşa!

Şi, sporind chinurile lui Volodea, declamă din nou:

— Fugi! Greu blestem pe mine mă apasă...
Fiu al iubirii, sub a ei aripă,
Captiv mă ţine patima de-o clipă.
Pe-o clipă-mi dărui sîngele din vine,
Pentru o clipă mint. Fugi!
Fugi de mine!

— Uite că-i place şi lui Palkin. Ţi-a plăcut, Evgraf Romanovici?

— Nu văd ce-ar putea să-mi placă, răspunse posac Palkin, punînd pe masă ceainicul încălzit la foc. N-are nici un înţeles, curată porcărie... Nu ştiu, zău, dumneavoastră, femei în toată firea...

Li se adresa întotdeauna şefelor sale, chiar cînd vorbea cu una singură, la plural.

— Palkin vrea să ne atragă în sînul bisericii, spuse cu un oftat Aşhen. Sau într-o sectă. Dacă nu mă-nşel, dumneata eşti sectant, Palkin, nu-i aşa? Apoi strigă către Volodea: Unge untul mai gros! Mai gros! Arăţi oribil, Vladimir Afanasievici, şi eu una n-am s-o tolerez, ba chiar am să mă plîng mătuşii dumitale. Mă ştii, doar, ce intrigantă sînt...

Palkin mai vîrî cîteva bucăţi de lemne în soba de tuci. Flacăra purpurie îi lumină pentru o clipă barba *à la* Rasputin, buzele sîngerii, dinţii albi şi ochii de ţigan cu căutături de haiduc. În burlanul lung se auzi un şuier repezit. Zinaida Mihailovna spuse cu nostalgie în glas:

— Îmi aduc aminte că la Nisa am cumpărat o dată trei trandafiri albi. Sînt acolo nişte trandafiri de-a dreptul uimitori. Pe mormîntul lui Alexandr Ivanovici Herzen...

— Poftim pistolul dumneavoastră, se adresă Volodea Cloanţei. N-are nici o piesă de prisos înăuntru, Aşhen Ovanesovna. Dar să nu-l mai demontaţi.

— L-ai încărcat?

— Da.

— Atunci pune-l în toc şi tocul pune-l pe policioara de deasupra patului meu. Nu-mi place să umblu cu revolverele astea. Vezi-l şi pe-al Zinocikăi. Cred că s-au prăsit şoareci în el, fiindcă nu l-a atins niciodată... Zinocika, fă-i un sandviş lui Vladimir Afanasievici, că el nu ştie să facă...

După ce bău pe săturate ceai cu lapte, Aşhen Ovanesovna îşi răsuci o ţigară uriaşă, o vîrî într-un ţigaret de plexiglas cu tot felul de ornamente cu teme din medicina militară, lucrat de felcerul militar Mitiaşin, slobozi înspre tavanul scund un nor de fum şi reveni la problema cu care începuse discuţia de azi — despre comportarea medicului în diferite situaţii grele din viaţă.

— Hotărîre şi încă o dată hotărîre! intonă Aşhen Ovanesovna, ridicînd ameninţător din sprîncene. Ascultă, Volodecika, un caz care i s-a întîmplat celebrului pediatru Rauchfus.

Părinţii nu voiau nici în ruptul capului să i se facă traheotomie copilului lor. Dar Rauchfus le ordonă sanitarilor să-i lege pe părinţi şi, astfel, a salvat copilul. Mai apoi, un jurist idiot, conferenţiind la Asociaţia juriştilor din Petersburg, a calificat conduita profesorului Rauchfus drept un dublu delict: privarea de libertate a părinţilor şi cauzarea de leziuni corporale copilului. Auzi, dumneata!

— Idioţii nu sînt semănaţi şi apoi culeşi, spuse Ustimenko. Am citit undeva cum în secolul nostru nişte profesori de la facultatea de medicină din Paris se arătau revoltaţi că se aplică tratamente împotriva sifilisului, susţinînd că „este amoral să li se dea oamenilor un mijloc de a se afunda în desfrîu". Nu e nici o confuzie la mijloc, am memorie bună...

Zicînd acestea, Volodea întinse într-o parte pistolul Bakuninei şi slobozi percutorul.

— Fii atent! se rugă de el Aşhen. De ce oare le-o fi plăcînd aşa de mult băieţilor să se joace de-a soldaţii?

— Dar sîntem în război, răspunse calm Volodea. Aţi uitat?

— Eşti obraznic! zise Cloanţa. Apoi trecu la o temă care o preocupa necontenit: era ceea ce numea dînsa „confortul diagnostic". Tînăra generaţie de medici, spunea Aşhen, nu ştie să-l „inspecteze" pe bolnav aşa cum trebuie, ci se limitează numai la metodele de investigaţie de laborator şi la instrumentele care i-au moleşit pe medici: simţurile lor şi-au pierdut agerimea necesară, vederea li s-a stricat, de miros nu se mai folosesc aproape de loc...

— Da, da, desigur, încuviinţă Bakunina cu un semn din cap, amestecînd cărţile înaintea unei pasenţe. Profesorul Besser spunea, pe bună dreptate, că un bolnav de variolă miroase a gîscă asudată.

— De unde să ştiu eu cum miroase o gîscă asudată? făcu mirat Volodea. Nu ne-a învăţat nimeni aşa ceva. Şi apoi de ce...

Dar bătrînele îl întrerupseră, ca de obicei, fără a-l lăsa să-şi termine ideea. Ele îl educau, îl sfătuiau, îl îndopau cu tot ceea ce gîndeau şi ştiau ele. Schimbînd între dînsele o privire misterioasă — aşa cel puţin li se părea lor — îl tratau pe Ustimenko la fel cum îşi trata Makarenko delicvenţii. Aveau ele o metodă de a-şi exercita influenţa asupra lui, îl socoteau îndărătnic şi foarte supărăcios şi ştiau „cum să-l ia", pe ocolite, ca pe un bolnav de nervi. Deodată Volodea înţelese totul: nu avuseseră nici una, nici alta vreodată copii, ăsta e tot secretul! Iar aici, în Zapoliarie, s-au pomenit deodată cu un fiu...

— Mănîncă vitamine ! îi poruncea una.

— Bea esenţă de brad, îi ordona cealaltă.

— Nu-ţi strica ochii citind la lumină slabă ! îl cicălea Aşhen. Dumneata eşti chirurg şi trebuie să ai vederea bună.

— Nu pune atîta piper în supă, îl pisa cu vocea ei subţire Bakunina. Unde vrei să ajungi ?

— De ce fumezi ?

— Mi se pare că ai băut votcă, căpitane Ustimenko ?

— Nu lua bicarbonat de sodiu, îţi nenoroceşti stomacul.

— De ce eşti pămîntiu la faţă ?

— I-ai scris mătuşii ?

— Cînd ai de gînd să te ocupi de rinichii dumitale ?

Perioada cînd ar fi voit să-l însoare trecuse, slavă domnului. Zinaida Mihailovna, rămînînd văduvă pe cînd era încă o copilă, susţinea cu tărie că „omul se dezvoltă pe deplin numai într-o căsătorie fericită". Aşhen Ovanesovna o credea pe cuvînt pe prietena sa.

— Îţi dai seama, Volodecika, îi mărturisi ea o dată lui Volodea, că arătînd aşa cum arătam nu puteam spera să atrag simpatia cuiva. Acum m-am mai înnobilat — o Babă Cloanţă autentică are şi ea farmecul şi originalitatea diformităţii — dar cînd ai douăzeci de ani, şi toţi se feresc de tine, căsătoria ţi se pare a fi un atribut al mic-burghezelor. Dumneata, însă, nu trebuie să mă iei ca exemplu pe mine. Dumneata trebuie să iubeşti cu pasiune, pe toată viaţa. De ce n-ai iubit-o pe Katiuşa ? E o fată serioasă şi destul de inteligentă, şi cu ajutorul dumitale ar putea ieşi din ea o bună doctoriţă...

Volodea se uitase atunci speriat la bătrînă. De ce tocmai Katiuşa ? De ce nu grăsana aceea de Kondoşina ? Sau de ce nu Nora, cu codiţele ei şi cu pasiunea pentru ghitară ? Ce tot vor bătrînele astea de la el ?

— Lasă-l în pace, Aşhen, o sfătuise Bakunina. Are el un sentiment pe care nu-l dă în vileag.

— El nu are sentimente ! exclamase Ovanesovna. E un puşti îngîmfat, şi atîta tot. Cunosc eu specia asta. Ei nu ştiu să iubească. Ia, nişte molîi...

— Dar nu vreau să mă căsătoresc, replicase Volodea pe un ton plîngăreţ. Şi dumneavoastră, Aşhen Ovanesovna, zău aşa, sînteţi un comandant prea voluntar. V-aţi pus în cap să mă însuraţi cu orice preţ. Şi-apoi ce-i cu molîii ăştia ?

— Sînteţi cu toţii nişte blegi ! încheiase Aşhen. Asta e !

În cele din urmă l-au lăsat în pace cu însurătoarea. Dar, în schimb, le trăsni prin cap că el *trebuie* neapărat să scrie o disertaţie. S-o scrie şi s-o susţină. Reveneau la această idee mai în fiecare zi. El însă n-avea timp şi nici nu voia să accepte temele cu care-l copleşea literalmente Aşhen. O dată, supărat de-a binelea, o interogă :

— Eu cred că dumneavoastră vă place foarte mult Cehov, nu ?

— Da, îmi place. Şi ce-i cu asta ? i-a răspuns circumspectă Aşhen Ovanesovna.

— Ascultaţi aici, zise Volodea, şi-i citi un pasaj din *O poveste plictisitoare*. Era vorba de un tînăr doctorand care vine la un profesor pentru a-i cere o temă. „Aş fi foarte bucuros să-ţi pot fi util, colega, citi Volodea, dar hai mai întîi să ne înţelegem ce este aceea o disertaţie. Prin acest cuvînt se înţelege îndeobşte o lucrare care este un produs al creaţiei personale. Nu-i aşa ? O lucrare scrisă pe o temă dată de altcineva şi sub îndrumarea altcuiva se numeşte altfel..."

Aşhen Ovanesovna se roşi toată şi-l califică pe Volodea drept un om dificil. În acelaşi timp i se plînse însă Zinaidei Mihailovna, între patru ochi :

— Cu discuţiile noastre moralizatoare l-am adus pe bietul băiat la o criză morală. Bănuindu-l la început de carierism, n-am observat că are inima prinţului Mîşkin. Acum trebuie s-o descurcăm, fiindcă el nu e adaptat la viaţă...

Şi ceea ce a urmat a fost de-a dreptul înnebunitor.

Se ocupau amîndouă pînă şi de îmbrăcămintea lui. Vîrîndu-şi în cap povestea cu Mîşkin, cele două doctoriţe, trecînd prin o mie de greutăţi, l-au îmbrăcat pe Volodea din cap pînă în picioare, procurîndu-i o garderobă nou-nouţă, ba chiar luxoasă. Bătrînele erau atît de iubite pretutindeni, încît nu li se refuza nimic. Acum Ustimenko umbla într-un veston de marinar de o croială superbă, avea un trenci de o tăietură deosebită şi o manta ultraelegantă. Pînă şi chipiul i-l adusese Aşhen de la depozitul de bază. Firește, grija aceasta care i se purta îl făcea să se simtă stînjenit. Cînd bătrînele i-au dăruit, cu prilejul zilei lui de naştere, un portţigaret cumpărat anume la Moscova şi adus de cineva aici, se simţi într-atît de jenat, încît avu o ieşire grosolană.

Uneori le ura pe amîndouă, ba pe deasupra le mai şi confunda : nasul lui Aşhen şi vocea subţirică a Zinaidei Mihailovna, *pince-nez*-ul Cloanţei şi pasienţele Bakuninăi aparţineau uneia

şi aceleiaşi persoane. Unei făpturi pe care nu putea s-o sufere şi care-l dăduse gata cu atîtea atenţii. Pe cele două bătrîne, însă, luate separat, el le iubea cu respect şi gingăşie. Le iubea chiar şi acum, cînd auzea din gura lor lucruri pe care le cunoştea foarte bine...

— Serghei Petrovici Feodorov, îi spunea cu importanţă în glas Aşhen, pe care dumneata, Volodecika, nu l-ai cunoscut, recomanda într-un mod foarte inteligent şi subtil ca, în dorinţa de a-i trata mai bine pe oameni, timp de un secol sau două de-acum înainte să nu ne căsăpim contemporanii.

— O fi inteligent şi subtil, replică Volodea, dar pentru noi, chirurgii, asta implică o anumită primejdie. În esenţă...

— Dumneata eşti pentru căsăpire? întrebă Aşhen.

Tocmai atunci ţîrîi soneria telefonului de campanie. Ohanian ridică receptorul şi răspunse cu o voce de bărbat:

— Liliacul la aparat. Am înţeles, tovarăşe colonel. Se va executa. Exclusiv nouă? Bine, vom fi gata.

Aşhen se ridică, împrăştie pasienţa Zinaidei Mihailovna, îl trase pe Volodea de păr şi ordonă:

— Sus! Vom avea răniţi. Mulţi. Să ne pregătim! Şi rosti tărăgănat versul ei preferat din Iliada: „Face un doftor dibaci cît războinici mai mulţi laolaltă". Dumneata eşti un doftor dibaci, Volodea?

Toată noaptea şi toată ziua următoare, şi încă o noapte ce părea că nu se mai sfîrşeşte, medicii batalionului medico-sanitar 126 n-au avut o clipă de răgaz. În acest răstimp epuizant, sora Kondoşina îi făcu bătrînei Ohanian mai multe injecţii cu cafeină. Doctorii lucrau la toate mesele. La sfîrşitul celei de-a doua nopţi, felcerul militar Mitiaşin îşi pierdu cunoştinţa şi a fost scos foarte frumos afară în ger. Revenindu-şi, Mitiaşin se ruşină grozav de tare şi se întoarse în sala de operaţii, galben ca un şervеţel sterilizat. Exact în clipa aceea o zări Ustimenko pe Vera Nikolaevna Veresova, care venise acolo împreună cu doctorii unui grup de ranforsare. Veresova intră cu palmele întinse înainte, îmbujorată de frig, veselă şi zburdalnică.

— Bine te-am găsit, Vladimir Afanasievici! îi strigă ea.

Volodea o ţistui aruncîndu-i o privire poruncitoare din ochii lui istoviţi şi înroşiţi ca ai unui iepure de casă. Las' că-i spune el pe urmă totul! Dar nu apucă să-i spună nimic, deoarece i-o luă înainte Vera:

— Te porţi aşa de urît, de parcă te-aş fi aranjat la Alma-Ata, începu ea, aţintindu-şi asupră-i ochii strălucitori, umezi şi

fericiţi. Te-ai bosumflat, nu mi-ai scris nimic, faci pe supăratul. Dar, mă rog, ce rău ţi-am făcut eu? Eşti la un batalion medico-sanitar, într-un sector activ, ai şefi excelenţi. Cum îndrăzneşti să nu-mi fii recunoscător?

— Chiar aşa, Volodecika, ar trebui să-i fii recunoscător tovarăşei căpitan Veresova, interveni Aşhen, care uitase acum toate discuţiile de mai înainte. Ce, o duci rău aici?

Doctorii din grupul de ranforsare, obosiţi, vorbeau tare între ei, mîncau salată orientală „cu ceapă verde" şi beau ceai în micul bordei ce slujea de popotă. Palkin, care izbutise să şterpelească de sub ochii lui Volodea trei cutii de salam conservat şi se temea grozav să nu fie dat cumva în vileag, îi trata pe musafiri cu o bunăvoinţă exagerată. Vera Nikolaevna îi ceru Norei ghitara şi începu să cînte un cîntec marinăresc:

Ştiu că fără mare nu pot să trăiesc,
Dar şi marea-i moartă fără mine...

Cînta frumos, atît de frumos, încît Zinaida Mihailovna exclamă la un moment dat:

— Dumneata trebuie să studiezi canto, copila mea! Ai mult sentiment!

— E prea puţin să ai sentiment, răspunse rîzînd Vera Nikolaevna. Sute de mii de oameni au sentiment, dar cîntăreţele adevărate se numără abia cu zecile...

Sora Kondoşina, venind de-afară, anunţă că începe să viscolească. Poate din pricina viscolului care se stîrnea acolo, afară, se simţiră cu toţii într-o atmosferă mai intimă. Apoi sosi un plic. Aşhen îl deschise cu un aer grav şi dădu citire unui ordin prin care ea şi Bakunina erau avansate la gradul de locotenent-colonel, iar Ustimenko la gradul de maior. Şi ea, şi Zinaida Mihailovna se bucurau în mod vădit de avansarea lui Volodea. Cu această ocazie hotărîră să bea ceva, şi Aşhen îl trimise pe Palkin în bordeiul ei să aducă o sticlă de porto.

— Eu am nişte spirt în bidon, spuse şeful grupului de ranforsare, chirurgul Stupin. Ar trebui să-l diluăm...

Se ridicară în picioare şi băură pentru noii locoteneţi-colonei şi pentru maior. Vera Nikolaevna nu-şi mai lua ochii de la Ustimenko. Aşhen se uita şi ea la dînsul şi-i spuse încet Bakuninei:

— Mă uitam într-una azi la el, în sala de operaţii, în toiul afluxului de răniţi. Şi azi, şi ieri. E energic, impetuos, prudent,

chibzuit. Are stofă! Zinuşa! La anii lui eu eram o găină plouată. Ştii la ce m-am gîndit?

— La ce? întrebă, sfioasă ca întotdeauna, Zinaida Mihailovna.

— În maniera lui de a lucra e ceva din nemurirea noastră. De pildă, el se apleacă înainte, întocmai ca şi mine, iar eu fac aşa cum ne-a învăţat Spasokukoţki. Pricepi ce vreau să spun?

— De palpat, însă, palpează ca mine, replică Bakunina, fîstîcită de-a binelea, totuşi privind-o drept în faţă pe Aşhen Ovanesovna cu ochişorii ei luminoşi. I-am spus de două ori că aşa e mai comod şi în cele din urmă s-a declarat şi el de acord...

— E tenace! spuse Aşhen, sorbindu-l din ochi pe Volodea.

— Foarte, foarte tenace! întări Zinaida Mihailovna. Uite că şi-a şi găsit de lucru. S-a angajat într-o dispută cu Stupin. Vorbeşte politicos, dar de fapt îl contrazice...

Volodea se angajase, într-adevăr, într-o dispută. Nu se înşelaseră, îl cunoşteau ele bine...

— Ce-ar fi să rămîn aici la dumneavoastră? o întrebă Vera Nikolaevna pe Aşhen, aşezîndu-se lîngă ea. Nu veţi ridica obiecţii? Am însuşiri multilaterale, la mine va fi ordine ideală şi în partea administrativă.

În timp ce vorbea se uita la Volodea, care trasa cu coada furculiţei pe muşama poziţia corpului străin din humerusul plutonierului-major Monasenko, operat în noaptea aceea. Colonelul Stupin îl asculta încruntat şi încerca să formuleze unele îndoieli, dar Volodea nu-l lăsa s-o facă.

— Dumneata socoţi că în administraţia mea sînt nereguli? o întrebă Aşhen pe Veresova.

— Cum puteţi crede aşa ceva? Dumneavoastră aveţi un batalion model. Dar eu v-aş putea da o mînă de ajutor în acest domeniu.

Aşhen nu mai zise nimic.

— Pot să vă fac o mărturisire, aşa cum aş face-o mamei mele? întrebă cu gingăşie în glas Vera. Îmi permiteţi, Aşhen Ovanesovna?

Bătrîna dădu din cap.

— Îl iubesc la nebunie pe omul acesta, spuse în şoaptă Veresova, arătîndu-l din ochi pe Volodea. Îl iubesc mai mult decît îmi iubesc viaţa, mai mult decît îmi iubesc părinţii, mai mult decît mă iubesc pe mine însămi. Pentru el sînt gata să îndur mizeria, sînt gata să merg cu dînsul pînă la capătul pămîntului...

— Nu-i nevoie să mergi pînă la capătul pămîntului, spuse gînditoare Aşhen, cu accentul ei caracteristic. Nu e nevoie nici să înduri mizeria. Ustimenko va fi un medic excepţional, îl aşteaptă o carieră strălucită. E de pe-acum un fenomen...

— Un fenomen? repetă Vera cu o mişcare tremurată a buzelor, şi obrajii i se aprinseră deodată.

— Un fenomen, da! Numai oamenii foarte proşti pot să nu înţeleagă acest lucru. Aşa că dumneata, Vera Nikolaevna, nu rişti nimic îndrăgindu-l...

Aşhen îşi aţinti *pince-nez*-ul asupra Verei, măsurînd-o cu o curiozitate severă.

— Calităţile tovarăşului Ustimenko sînt cunoscute la direcţia sanitară, el a fost invitat nu o dată la spitalul de bază, ceea ce îmi închipui că ştii. Generalul Harlamov se interesează îndeaproape de persoana lui. Alexandr Markovici Levin, care, după cum ştii, e grav bolnav, mi-a spus că Ustimenko l-a cucerit pur şi simplu...

Vera îşi lăsă tăcută ochii în pămînt; încerca aproape un sentiment de frică. Aşhen, citindu-i parcă gîndurile, continuă:

— În acest război, draga mea, totul nu e chiar atît de simplu: sînt generali care deţin funcţii de căpitani. Poate că exagerez puţin... Sînt însă căpitani care vor intra în Berlin ca nişte generali, ba poate ca nişte mareşali, şi aici nu exagerez de loc. Cred în această echitate supremă, dragă Vera Nikolaevna, deşi un general aflat în funcţia de căpitan are, probabil, altă părere. Eşti de acord cu mine?

Veresova dădu repede din cap. Nu înţelesese totul, în afară de faptul că Volodea va intra în Berlin ca general. De bucurie, închise pentru o clipă ochii.

— Un om ca Ustimenko are nevoie de o soţie foarte bună, auzi ea. Pentru el totul e mult prea serios, pricepi dumneata? El priveşte viaţa cu toată seriozitatea.

— Şi de ce i-aş fi eu o soţie rea? întrebă Vera Nikolaevna, cu un zîmbet şters. Sînt proastă? Sînt urîtă? Avem aceeaşi specialitate, Aşhen Ovanesovna...

— Oare? făcu Aşhen după o pauză. Eşti şi dumneata doctor?

„Ce, a înnebunit? se gîndi speriată şi înciudată Vera. Ei las' că-ţi arăt eu, vrăjitoare bătrînă!"

La ora unu, după prînz, cînd viscolul se mai potoli puţin, grupul de ranforsare plecă cu o şalupă spre chei şi de acolo la bază. Ustimenko nu-şi luă rămas bun de la Vera, deoarece în

acele momente lucra la secţia de pansare. Aşhen Ovanesovna îl privi cu admiraţie cum comandă acolo, îl ascultă cu multă plăcere cum o mustră pe sora Sonecika Simakovskaia, căreia îi mai spuse şi dînsa cîteva vorbe, apoi coborî treptele de granit acoperite cu gheaţă, care duceau la bordeiul ei. Deschise anevoie uşa grea, înţepenită de ger, îşi dezbrăcă pufoaica, îşi aprinse o ţigară, pe care o scoase din cutia frumoasă dăruită în ziua aceea de Stupin, oftă şi-i spuse Bakuninei :

— Mi se pare că şi-a găsit stăpînul tăuraşul nostru, Zinocika ! Află că ea, frumoasa asta, îşi dă seama unde poate ajunge cu timpul o personalitate ca Volodea al nostru. Şi eu care am turnat gaz peste foc, proasta de mine ! Sfîntă cum eşti, tu poate nu ştii, dar sînt femei care iubesc sincer, cu toată pasiunea, la nebunie, succesul. Da, da, sînt astfel de femei ! Ele iubesc numai succesul şi pot să se sacrifice numai pentru a prospera...

Bakunina amestecă din nou cărţile şi exclamă :

— Tu mă înspăimînţi pur şi simplu, Aşhen !

CAPITOLUL VIII

Despre nişte paie şi o sforicică

Conferinţa s-a deschis vineri în sala de spectacole a Casei ofiţerilor de la baza principală a flotei. Masa prezidiului, acoperită cu postav roşu, era plasată în grădina unui grande de Spania, sub frunzişul luxuriant al copacilor în floare, lîngă un havuz de marmură: administratorul teatrului ceruse ca decorurile să fie montate din vreme, întrucît altfel se va întîrzia mult începutul spectacolului. Responsabilul cu organizarea conferinţei, colonelul Mordvinov, acceptase aceasta, deoarece doctorii veniţi aici ţineau foarte mult să vadă spectacolul, despre care se vorbea atît de mult în flotă.

Preşedintele adunării, generalul-maior Harlamov, chirurgul-şef al flotei, un om scund şi îndesat, cu o faţă de ţăran şi cu ochii mici în care licărea o privire aspră de oţel, nu se simţea prea la largul lui în grădina grandelui, unde mirosea a clei de tîmplărie. Cu atît mai mult cu cît, în sala arhiplină, se stîrni un rîs înfundat atunci cînd Alexei Alexandrovici, îndreptîndu-se spre tribună, fu cît pe ce să răstoarne un Apollo de marmură, care, cercetat mai de aproape, se dovedi a fi de placaj. Conferinţa se deschise totuşi într-o atmosferă festivă şi toţi cei de faţă avură senzaţia că participă la o acţiune solemnă, o acţiune adevărată şi că pe toţi îi aşteaptă multe lucruri interesante, noi şi importante.

Deschizînd conferinţa, Harlamov făcu o scurtă comunicare despre scopurile şi sarcinile întrunirii. În timp ce-l asculta, Volodea se gîndi ce bine le-ar prinde oratorilor profesionişti din specia palavragiilor dacă ar învăţa de la medici cum să vorbească laconic, modest, simplu şi limpede. Unde mai pui că Alexei Alexandrovici nu expunea ideile altora, citite undeva, ci propriile sale reflecţii, cristalizate în urma unor îndelungi meditaţii şi concluzii, rezultate din observaţiile sale personale.

După Harlamov i se dădu cuvîntul lui Şapiro. Era un tînăr ciufulit, furios din pricina emoţiei care pusese stăpînire pe el.

Şapiro spuse tot ce avea de spus în cele zece minute prevăzute de regulament, prezentă trei dintre răniţii săi şi, în încheiere, îşi scoase cu un gest repezit vestonul şi exemplifică prin propria sa persoană o rană perfect cicatrizată în urma aplicării unei suturi primare. Asistenţa izbucni în rîs şi aplaudă. Căpitanul ciufulit îşi puse vestonul la loc, abia nimerind mînecile, şi se făcu nevăzut în desişul grădinii grandelui de Spania. Petrecîndu-l cu privirea lui severă, scundul Harlamov spuse cu înţeles :

— Consider util să amintesc că doctorul Şapiro, de îndată ce s-a făcut bine şi a început să umble, a venit la noi în sala de operaţii, unde şi-a întrebuinţat în chip de două ori folositor concediul involuntar : întîi dîndu-ne nouă o mînă de ajutor, în al doilea rînd, învăţînd ceea ce n-a apucat să înveţe în timp de pace.

Asistenţa izbucni din nou în aplauze ; Aşhen îi şopti lui Volodea :

— Bun băiat, Senea ăsta. E dintre aceia care şi la bătrîneţe seamănă cu un student.

Aşhen Ovanesovna era înduioşată şi chiar puţin exaltată : tot ceea ce vedea în jurul ei în ziua aceea îi plăcea. În pauză, examinîndu-i prin *pince-nez* pe doctori, remarcînd vestoanele şi pantalonii lor bine călcaţi, bocancii lustruiţi, epoleţii cu pocale şi şerpi, îi spuse lui Volodea :

— Faci bine că îţi notezi în carnet. Aici găseşti surprinzător de multe lucruri folositoare. Tot ce vezi aici purcede din viaţă, din ceea ce s-ar putea numi cotidianul nostru. Mie nu-mi plac cuvintele alese, dar crede-mă, Volodecika, principala forţă motrice a meseriei noastre în timp de război o constituie astfel de conferinţe. Ţi-o spun din experienţă. Aici îţi dai seama cu adevărat ce reprezintă armata medicilor sovietici, ce forţă e ea ! Acuşica au să se încingă şi spiritele şi o să fie foarte, foarte interesant. Da, e foarte frumos, luminos, o adevărată sărbătoare !

Ochii îi sticleau tare şi tuşea des, ceea ce-l făcea pe Volodea să se uite din cînd în cînd la ea, cu nelinişte. La bufet, unde în schimbul unor taloane speciale se serveau sandvişuri cu o pastă de origină necunoscută şi ceai f/z, adică fără zahăr, Ustimenko se izbi de colonelul Mordvinov, care stătea de vorbă cu două doctoriţe, povestindu-le în gura mare ceva deosebit de vesel. Volodea nu le recunoscu pe femei, pentru că erau cu spatele la el. Abia mai pe urmă, cînd se apropie de şeful direcţiei sanitare, o zări pe Vera Nikolaevna Veresova, care se oprise în

faţa unei oglinzi şi îşi descheiase tocul pistolului ca să-şi scoată de acolo rujul. Toate doctoriţele purtau pudra şi rujul în tocul pistolului.

— Ei bine, te ascult, tovarăşe maior, spuse pe un ton ostil Mordvinov, căruia nu-i plăcea să i se vorbească despre chestiuni de serviciu în timpul liber. Ce doreşti ?

— Ohanian şi Bakunina trebuie transferate într-un loc unde ar putea să aibă condiţii mai acceptabile, repetă Ustimenko. Sînt amîndouă bătrîne, pe Zinaida Mihailovna o chinuieşte radiculita, iar Aşhen Ovanesovna e mereu răcită.

— Te-au împuternicit ele să vorbeşti cu mine ?

— Nu, răspunse oarecum fîstîcit Volodea, dar dumneavoastră trebuie să înţelegeţi...

— Ohanian şi Bakunina prestează serviciu în batalionul 126 din propria lor dorinţă, spuse pe un ton ferm şi rigid Mordvinov. Nu le-a silit şi nu le sileşte nimeni. Să facă fiecare din ele raport, şi dorinţa lor va fi satisfăcută. E clar, tovarăşe maior ?

— Nu, răspunse Volodea, aplecîndu-şi îndîrjit capul cu fruntea mare. Ele nu vor face raport. Ca marea majoritate a militarilor noştri, ele nu consideră posibil să facă apel la superiori în probleme referitoare la îmbunătăţirea condiţiilor personale de trai.

— Ascultă, zise Mordvinov iritat, căutînd-o din ochi pe Veresova şi pe cealaltă doctoriţă, ascultă, tovarăşe maior, cele două superioare ale dumitale sînt perfect mulţumite de munca lor. Ele n-au nici o pretenţie faţă de comandament. Se bucură amîndouă de un prestigiu incontestabil, au fost decorate, avansate în grad. Despre ele se scrie în ziare. Cît despre batalionul vostru, ei bine, la noi există spitale cu un utilaj mult mai elementar decît la batalionul 126.

— Dumneavoastră trebuie să le transferaţi totuşi printr-un ordin de zi.

Mordvinov îşi strecură privirea printre gene :

— Ce alte dispoziţii mai ai să-mi dai ?

— Eu nu dau dispoziţii, răspunse Volodea, uitîndu-se în ochii autoritari şi ironici ai şefului direcţiei sanitare. Sînt convins...

— Am terminat ! îl întrerupse Mordvinov şi se întoarse cu spatele la el.

— Eu nu, stărui Ustimenko, palid de furie, făcînd un pas către spatele larg şi probabil foarte puternic al lui Mordvinov. Cît de curînd am să mă adresez comandantului flotei...

— Poţi să te adresezi şi lui dumnezeu ! răspunse Mordvinov, fără a-l mai privi, şi se îndreptă spre vestibul, unde Veresova îşi fuma singură ţigara. Vera Nikolaevna ! o strigă el.

Dar Veresova îl văzuse pe Volodea. Cu paşi uşori şi iuţi trecu pe lîngă Mordvinov şi se repezi spre Ustimenko.

— Nici nu se uită ! zise ea, întinzînd amîndouă mîinile către el. Nici nu mă vede ! E zburlit tot şi din ochi îi scapără scîntei. Ce-i cu dumneata, Vladimir Afanasievici ? Dumneavoastră l-aţi supărat, tovarăşe colonel ?

— Dumnealui e cel care ar fi în stare să supere pe altcineva, pară Mordvinov atacul cu vocea tunătoare de bas a unui vechi şi încercat curtezan. Omul ăsta e capabil să facă pe oricine să urle. Are de gînd să se plîngă comandantului împotriva mea. Ai mai auzit una ca asta, Vera Nikolaevna ? Ai mai auzit ?

Veresova zîmbi.

— Şi-o să se plîngă, vă asigur ! rosti cu vocea ei calmă, egală. Vera Nikolaevna îl apucase, cu un gest autoritar, pe Volodea de braţ. De partea cealaltă mergea Mordvinov. O să se plîngă neapărat. Căci are dreptate. Nu ştiu ce neînţelegere a intervenit între dumneavoastră, dar ştiu că omul acesta are întotdeauna dreptate.

De data asta era rîndul lui Mordvinov să zîmbească.

— Zău ?

— Zău. Vă amintiţi, tovarăşe colonel, cînd v-am făcut o rugăminte în legătură cu Vladimir Afanasievici ? Aţi privit atunci chestiunea cu ironie. Dar azi ce mi-aţi declarat înainte de începerea conferinţei ? Spuneţi, ce ? De altfel, fără să vă fi provocat eu...

Şeful direcţiei sanitare rămase tăcut. Pe faţa lui masivă şi greoaie stăruia o expresie de importanţă.

— Aţi spus : un astfel de chirurg e necesar la baza centrală. Şi aţi adăugat : acesta e punctul de vedere al lui Harlamov în persoană. Este ?

Mordvinov porni înaintea Veresovei, dar se întoarse din mers şi se opri în faţa lui Volodea.

— Acum pricepi de ce nu pot lăsa batalionul 126 fără oameni ? îl întrebă el. Ori tot nu pricepi ? Ordinul pentru transferarea dumitale va fi semnat zilele acestea.

— Ordinul nu va fi semnat ! replică cu răceală în glas Ustimenko.

— Cum vine asta ?

— Foarte simplu : v-am spus, doar, că mă voi adresa comandantului !

— Vladimir Afanasievici ! îl întrerupse Veresova cu o ușoară intonație de reproș. Dar dacă...

Volodea nu ascultă sfîrșitul frazei. Săltîndu-și supărat capul, îi părăsi pe amîndoi — și pe Vera Nikolaevna, și pe colonel. Comandantul n-o să lase să fie obijduite cele două bătrîne, căci nu degeaba era el atît de iubit în flotă. Volodea o să aibă, firește, neplăceri din pricina asta, dar tot o să ajungă la amiral, cu atît mai mult cu cît, după cum se spune, nu e chiar așa de greu să ajungi la dînsul. Și el va ajunge !

— Ai mîncat un sandviș de-ăsta ? îl întrebă Așhen cînd se așeză lîngă ea. Credeam că e cu gelatină, dar e cu carne de balenă.

— Cum ? ! se miră Volodea.

— De balenă, da, repetă Așhen Ovanesovna. Se zice că e foarte bună pentru organism. Ce drăguț că s-a organizat un mic bufet. Bravo Mordvinov, știe să facă treabă !... Ai observat că absolut toți miros a parfum „Lăcrimioare" ?

— Am observat.

— Și asta e tot opera lui Mordvinov. Înainte de începerea conferinței, azi-dimineață, s-a deschis aici un chioșc al organizației comerciale a flotei militare. Fiecare invitație dădea dreptul la o sticluță cu parfum, două guleraşe și cîteva lame de ras. Noi, însă, am întîrziat. Noi doi, Volodecika, întîrziem întotdeauna ! Acum toți miros a lăcrimioare, numai noi, nu. Nici Zinocikăi n-am ce să-i duc.

— Lăsați că facem noi rost ! făgădui posac Volodea.

După pauză, cînd membrii prezidiului începură să-și ocupe locurile la masa de sub umbra copacilor spanioli, sala răsună deodată de aplauze. Sosiseră reprezentanții unităților de uscat din vecinătate. În grădina grandelui stăteau acum nu numai medicii flotei, în vestoane albastre, ci și medicii armatei de uscat, în bluze kaki și cu cizme grele și înalte în picioare.

— Are cuvîntul unul din oaspeții noștri, locotenent-colonelul medic Bogoslovski Nikolai Evghenievici ! declară tare, cu vocea lui de tenor, Harlamov.

Volodea se crispă tot. Astăzi au să se întîlnească, și Volodea cunoaște de aproape toată durerea aceea insuportabilă a fostului său dascăl. Cum mai poate oare Bogoslovski să trăiască după ce le-a pierdut pe Xenia Nikolaevna și pe Sașenka ? Cum mai poate să muncească ? Cum îndură toate chinurile acestea ?

Dar numaidecît se gîndi la sine însuşi, la Rodion Mefodievici, la Varvara. Ei bine, şi ei trăiesc şi îndură totul, după ce Aglaia Petrovna a pierit. Ea a dispărut fără veste, a dispărut acum definitiv, după ce a ieşit din spitalul din Moscova. A dispărut fără urmă şi avionul cu care plecase în ilegalitate. Mătuşa asta fără seamăn pe lume n-o să mai zîmbească niciodată, n-o să-i mai spună „lunganule", în ochii ei uşor oblici nu se va mai aprinde lumina aceea deosebită căreia puteai să-i încredinţezi atît de bine şi cu atîta uşurinţă lucrurile cele mai esenţiale şi cele mai tainice. Mătuşa nu mai e şi nu va mai fi niciodată, iar ei trăiesc totuşi, muncesc, dorm, mănîncă şi chiar rîd. Putea oare el, Volodea, să-şi închipuie că Aglaia va muri ?

— Văd că nu eşti atent, Volodecika, îl trezi Ohanian, aplecîndu-se spre urechea lui. Spune lucruri interesante profesorul dumitale.

Volodea îşi ridică faţa. Bogoslovski părea că nu se schimbase de loc în acest răstimp, atît doar că aici, în Zapoliarie, nu mai arăta atît de bronzat ca la Ciornîi Iar şi mai slăbise un pic de cînd s-au văzut ei ultima oară la Moscova. Era, ca întotdeauna, proaspăt bărbierit şi capul lui ras strălucea puternic sub lumina vie răspîndită de lustrele teatrului.

— Nu, nu avem ! rosti cu glas tare şi ferm Bogoslovski, întorcîndu-se cu faţa spre masa prezidiului. Repet, nu avem ! Lucrul acesta poate să-l verifice orice comisie.

Medicul din armata de uscat, care stătea alături de Harlamov, un bărbat înalt, cu cărarea impecabilă şi cu vestonul bine croit, se ridicase acum în picioare. Pe faţa lui alungită, rumeioară, îngrijită, stăruia un zîmbet superior. Tot încerca să mai spună ceva, dar Bogoslovski nu-l lăsa de loc. Harlamov se ridică atunci şi el şi agită clopoţelul de aramă, dar asta nu-l făcu pe Bogoslovski să tacă, ci dimpotrivă, el începu să vorbească şi mai tare, şi mai energic ca înainte. Medicul cel înalt, cu cărarea impecabilă, dădu a neputinţă din mîini, cerîndu-şi parcă scuze pentru Bogoslovski, şi se aşeză. Harlamov îi transmise lui Mordvinov clopoţelul şi lista vorbitorilor înscrişi la cuvînt şi se retrase discret în adîncurile misterioase ale grădinii grandelui de Spania, de unde auzea totul perfect, fără a mai fi nevoit să conducă.

— Ce s-a întîmplat ? o întrebă Volodea în şoaptă pe Aşhen. N-am auzit ce-a spus.

Ohanian îi răspunse tot în şoaptă că, ducînd lipsă de tifon, la spitalele sale Bogoslovski a început să caute un material care

să înlocuiască tifonul şi, aducîndu-şi aminte de copilăria sa petrecută la ţară, a folosit paiele, din care soldaţii răniţi mai uşor au fost puşi să împletească gutiere, aşa cum împletea şi el cîndva la ţară gentuţe şi portţigarete, pe care le vindea „cuconaşilor" şi „domnişoarelor". Aceste gutiere le îmbiba apoi cu un terci de ghips. Membrele imobilizate în felul acesta puteau suporta transportul chiar şi pînă în Siberia.

Între timp, Nikolai Evghenievici se apropie, şchiopătînd tare, de tabla neagră care se afla lîngă havuz şi începu să deseneze repede, cu cretă, schiţele gutierelor sale.

— Dar de unde luaţi paiele ? întrebă cineva din rîndul întîi.

— De la colhoznicele din Vologda, răspunse Bogoslovski, fără a-şi ridica ochii de pe tablă. Noi sîntem zonă interioară. Ne deplasăm cu săniile, dacă se întîmplă să găsim bolnavi îi consultăm şi le dăm asistenţa necesară, apoi cerem paie.

— Dar şi ei o duc greu cu paiele, se auzi glasul militarului cu cărare de la masa prezidiului. Astfel de vizite sînt lipsite de tact.

— Aşa arată gutierele mele, spuse Bogoslovski, aruncînd cu un gest elegant creta. Scara schiţelor o vedeţi în colţul din stînga, sus. Poftiţi, vă rog ! Cît priveşte lipsa de tact, ca şi celelalte replici ale dumneavoastră, Zinovi Romualdovici, urmă el, rostind rar cuvintele şi întorcîndu-se dintr-o parte spre masa prezidiului, expresiile respective nu-şi au rostul atunci cînd e vorba de ajutorarea unui rănit. De cînd lumea, ţăranul rus şi ţăranca rusă nu precupeţesc nimic pentru soldatul lor. El a fost rănit în luptă cinstită pentru Patria-mumă, aşa că nu poate fi vorba aici de o lipsă de tact.

În sală răsunară aplauze puternice.

— N-am spus încă totul, reluă el aproape fioros, ridicîndu-şi mîna masivă în sus. N-am expus încă pe de-a-ntregul problema referitoare la lipsa de tifon. Zinovi Romualdovici, în atribuţiile căruia intră, de altfel, să raporteze superiorilor, mi-a reproşat că eu, vedeţi dumneavoastră, fac adesea scandal din pricină că lipseşte tifonul. Nu ştiu unde a dispărut tifonul destinat răniţilor mei, poate există într-adevăr „greutăţile" de care s-a vorbit aici. Dar eu nu mă plîng. Eu propun o soluţie, o economie, acţionez ca un comunist şi ca un medic bătrîn. În îndelungata mea viaţă am tras o concluzie absolut indiscutabilă : omul trebuie să muncească nu pentru superiori, ci pentru popor. Membrele soldaţilor şi ofiţerilor răniţi, imobilizate cu gutierele noastre, călătoresc acum în linişte spre îndepărtatele spitale din

spatele frontului şi eu cred, dragi tovarăşi, că aceasta ne face cinste şi e pentru noi o răsplată. Şi mai e ceva de care era să uit. Am să vă vorbesc despre sforicica noastră. În spitalele noastre...

Încercînd să potolească, supărat, aplauzele care izbucniseră iarăşi în sală, Bogoslovski se apropie din nou de tablă şi continuă să vorbească despre „sforicica" folosită de el pentru a opri hemoragiile survenite pe neaşteptate, despre „beţişorul" cu care sforicica asta se răsuceşte „uite-aşa", apoi trecu, fără nici o legătură aparentă cu sforicica, la sutura osoasă şi la problema evitării amputării membrelor. Era evident că Bogoslovski avea ce să spună, că el vrea să le împărtăşească celor de faţă tot ceea ce a descoperit şi a născocit, că e zorit să le explice cum anume trebuiesc folosite procedeele descoperite de el, fiind ferm convins că lucrul acesta le este necesar *tuturor*. Gutierele, sforicelele şi beţişoarele acestea le erau, într-adevăr, necesare tuturor, deoarece toată asistenţa a scos caietele şi blocnotesurile, făcînd însemnări despre micile descoperiri ale doctorului de la ţară, atît de necesare în viaţa de toate zilele a războiului.

Dar Bogoslovski nu s-a oprit numai asupra acestor descoperiri.

În rîsetele discrete şi aprobative ale medicilor din sală, Nikolai Evghenievici a criticat, într-un chip inteligent şi delicat, cu destulă şiretenie, dar fără a jigni pe nimeni, ba chiar făcînd unele complimente, anumite instrucţiuni, şi mai ales acea instrucţiune care prevedea obligativitatea amputării piciorului la o rezecţie a osului iliac mai mare de şapte centimetri.

— Noi, în Vologda, mai călcăm din cînd în cînd această instrucţiune, ceea ce nu e bine, desigur, şi pentru care recunoaştem că sîntem întru totul vinovaţi, spuse el, nu fără umor, deşi cu supărare în glas. Noi tolerăm o rezecţie pînă la zece-doisprezece centimetri, ba în două cazuri am ajuns pînă la nouăsprezece centimetri. Abaterea poate să fie gravă, dar datorită acestor greşeli ale noastre, datorită acestor încălcări, păstrăm întregi picioarele răniţilor şi, ca să zic aşa, le vom păstra şi de-aci înainte...

În clipa aceea, de după un stufos arbore spaniol, încărcat de flori albastre şi purpurii, ieşi încetişor, aplaudîndu-l pe Bogoslovski, chirurgul principal, care era academician şi general-locotenent, unul din acei medici ale căror nume omenirea nu le uită vreme îndelungată.

Celebrul doctor se apropia încet şi toată sala observă cum ochii îi sclipeau veseli pe faţa-i mare şi puţin buhăită de patrician roman, cînd se opri lîngă tabla pe care Bogoslovski desenase cît mai „artistic" cu putinţă sforicica, beţişorul şi celelalte mici invenţii ale sale. Cu mîinile la spate, chirurgul principal examină atent şi îndelung „pozele" lui Bogoslovski, apoi, întorcîndu-se către participanţii la conferinţă, se încruntă nitel îngîndurat, pe urmă zîmbi cu acel surîs pe care pînă şi cei mai înrăiţi hulitori ai lui îl calificau drept „fermecător şi cuceritor". Şi, zîmbind aşa, rosti cu vocea lui joasă, plină şi sonoră :

— Ei, ce ziceţi, tovarăşi doctori ? Mai avem praf de puşcă în pulberării ? Nu-i aşa că nu trăim numai cu instrucţiuni lipsite de viaţă ? Ştim să mai dăm şi cîte un hap amar semnăturilor de prestigiu, nu ?

Obrajii lui Bogoslovski se făcură stacojii. Pînă şi capul său ras căpătă o nuanţă de un roz-aprins. Chirurgul principal se apropie de el, îl apucă uşor de cot şi se adresă asistenţei, ca şi cum ar fi vorbit cu un singur om, cu un bun prieten, cu un coleg din tinereţe, cu un camarad.

— Am auzit tot. Şi despre paie, şi despre sforicică, şi despre beţişor, şi despre celelalte descoperiri şi invenţii ale lui Nikolai Evghenievici al nostru. Stăteam după copacul acela uriaş, făcut din pînză şi carton. Am fost silit să întîrzii şi mă sfiam să tulbur adunarea. Dar nu m-am putut stăpîni şi nu ştiu nici eu cum am ajuns aici, pe scenă. Vă rog să mă iertaţi. Nu pot să nu remarc ceea ce mă bucură în chip deosebit : sufletul larg al unor astfel de oameni ca Nikolai Evghenievici. De ce-a venit el aici, de ce-a luat cuvîntul ? Ca să ne dăruiască mai repede, neîntîrziat, toată avuţia sa ! În timp ce vorbea, se grăbea, îi dădea zor, ca să ne arate în cele cîteva minute ce-i erau rezervate tot ce ne-a adus el, fiind totodată grijuliu să nu ne răpească prea mult timp. Sînteţi de acord, nu ? Şi acum aş vrea să vă spun ceva confidenţial, să vă comunic, să vă împărtăşesc părerea mea personală. Eu, unul, pentru paiele astea, şi pentru sforicică, şi pentru toate celelalte, aşa cum atît de modest le numeşte însuşi locotenent-colonelul Bogoslovski, i-aş acorda un titlu ştiinţific. Ei bine, am ascultat aici o adevărată statistică, o statistică din cele mai elocvente : mii de vieţi salvate. Cum se face, atunci, cum poate fi oare explicat faptul că Bogoslovski al nostru continuă să rămînă un simplu medic ? Cine poate să-mi răspundă la această întrebare ?

De pe fața sa de patrician dispăru deodată acel faimos zîmbet fermecător. Ochii lui mari și negri scăpărară. Chirurgul principal își făcu mîna dreaptă pumn și, izbind cu pumnul acesta aerul din fața sa, strigă, ca și cum ar fi dat un ordin :

— Trebuiesc sparte ! Trebuiesc sparte toate aceste respectabile, inaccesibile și sacrosancte comisii superioare de atestație. E necesar s-o sfîrșim cu ele. Acum n-avem timp de așa ceva, pentru că sîntem în război, dar la ora șase după război, așa cum spun fetele noastre, o să ne ocupăm noi de treaba asta și o să rugăm Puterea noastră sovietică să facă ordine în această problemă, cu adevărat importantă. Asta e, Nikolai Evghenievici, scumpul nostru prieten, coleg și învățător !

— Ah, dragul de el, ce om cuminte, ce om de aur e profesorul nostru ! Îți dai seama ? cotcodăcea Așhen, adresîndu-se lui Volodea, care ședea lîngă ea. Un academician îl numește învățător pe un simplu medic ! Îți dai seama, Vladimir Afanasievici ?

Sala aplauda acum în picioare. Aplauzele puternice nu mai conteneau, împiedicîndu-l pe Mordvinov să anunțe pauza pentru prînz. În vremea asta, chirurgul principal îi spunea lui Harlamov, zîmbind ironic și totodată puțin duios :

— Unde te ascunseși, că nu te mai vedem ? Haide, Alexei Alexandrovici, da ce-ți închipui dumneata că nu există animal mai puternic ca pisica ? Se cuvine oare să ne intimidăm noi doi în fața lui Romualdîci ăsta, sau cum i-o mai fi zicînd ? La urma urmei, ce-i de speriat la acest fost provocator de avorturi ? Servilismul față de superiori ? Talentul lui de a prezenta superiorilor năzuințele drept realități ? Stilul ales al discursurilor sale găunoase și deșarte ? Nu, dragul meu, dacă noi doi avem epoleți de general și titluri academice, dacă avem depline puteri, apoi le avem ca să ne folosim de ele în munca și pentru munca noastră. O să-i dăm un brînci, Alexei Alexandrovici, dragul meu, pentru că avem depline puteri și nu sîntem doar niște generali de paradă...

— Eu nu mă pricep, Gheorghi Zaharovici, spuse Harlamov, supărat și pe el însuși, și pe toată întîmplarea asta, și pe vocea ironică a profesorului. Eu sînt medic.

— Și eu sînt medic, scumpule, răspunse acesta, cuprinzînd cu un braț umerii lui Harlamov, iar cu celălalt scoțînd din buzunar un portțigaret de argint emailat, cu o mulțime de monograme. Dar vezi că tocmai pe noi, care sîntem medici, ne-a făcut Puterea sovietică generali în armata ei de medici.

Şi i-a ales în aceste posturi nu pe cei mai proşti, ca să mă exprim decent, adică nu pe cei despre care Pirogov spunea, dacă îţi mai aduci aminte: „Nu există ticăloşi mai mari decît generalii din tagma medicilor". Ei, şi dacă ni s-a încredinţat o armată, trebuie s-o comandăm. Nu? Dar ajunge despre asta! Ia spune-mi, mă inviţi la masă? Eşti tot aşa de ospitalier ca şi altădată? O votcă bem? Îmi aduc aminte că înainte de război Anna Timofeevna se pricepea de minune la tot felul de esenţe, dintre care am reţinut îndeosebi esenţa de muguri de coacăze...

Glumind şi rîzînd astfel, trecură amîndoi prin faţa maiorului medic Ustimenko Vladimir, care încremenise, aşa cum se şi cuvenea, în poziţie de drepţi. Erau zeii lui de azi, deoarece el nu putea trăi fără a socoti pe cineva cu mult mai presus şi mai bun decît dînsul...

Aşhen e bolnavă

În pauza de la prînz, Ustimenko dădu o fugă pînă la statul-major, instalat într-o stîncă, unde se ciorovăi multă vreme cu comandantul gărzii ca să fie lăsat să intre; dar, desigur, nu fu lăsat să intre şi se mulţumi să ia legătura prin telefon. I se spuse că nu i se poate comunica nimic cu privire la căpitanul de rangul întîi Stepanov.

— De ce? strigă Volodea. Eu...

Dar legătura se întrerupse.

Nici comandantul gărzii nu-l lămuri cu nimic.

În apartamentul unde Rodion Mefodievici ocupase pînă nu demult o cameră, Volodea fu primit destul de rece. Soţiile marinarilor de pe bordul submarinelor îşi aşteptau bărbaţii să se întoarcă din misiune. Volodea înţelegea, sau în orice caz îşi închipuia ce înseamnă să aştepţi întoarcerea din misiune a unui marinar de pe un submarin. Nu fu poftit să ia loc. O femeie înaltă şi slăbuţă, cu o rochie de culoare închisă pe ea, îi spuse, ridicînd din umeri:

— Nu ştiu nici eu mare lucru, tovarăşe. Se pare că i-a murit nevasta şi şi-a cedat camera. După toate probabilităţile, s-a mutat definitiv pe navă.

— E sigur că soţia lui a murit?

Femeia ridică iar din umeri. Pesemne voia să-l vadă cît mai repede plecat de-acolo. Volodea plecă. Se duse la cantină,

rupse un bon, mîncă o supă de grîu cu batog şi aşteptă multă vreme felul doi, care însă nu i se mai aduse. I se explică numai că de vină e calculatorul.

— Atunci mai daţi-mi o porţie de supă, ceru sfios Volodea.

La Casa ofiţerilor, în timp ce-şi dădea mantaua la garderobă, Volodea se întîlni din nou cu Vera. Avea obrajii aprinşi de ger şi îi spuse, sclipind din ochi şi etalîndu-şi dinţii albi:

— După ce se va sfîrşi plictiseala asta, te aştept la mine. Vino să mai stăm de vorbă.

— Nu pot, îi răspunse Volodea. În primul rînd trebuie să am grijă de Aşhen Ovanesovna, iar în al doilea rînd vreau să-l văd pe Bogoslovski.

— Pe Bogoslovski îl aduci la mine. Mi-a plăcut. Să ştii că prietenii dumitale sînt şi prietenii mei, şi că toţi duşmanii dumitale sînt şi duşmanii mei. Eşti de acord? Am să te caut către sfîrşitul conferinţei.

Ustimenko încuviinţă cu un semn din cap. Apoi, luîndu-şi inima în dinţi, o rugă pe Veresova să-i procure două sticluţe de parfum „Lăcrimioare".

— Aşadar, două aventuri simultane? îl întrebă Vera zîmbind din ochi.

— Da. Aşhen şi Zinaida Mihailovna...

— Eşti de-a dreptul înduioşător! făcu Vera, lipindu-şi pentru o clipă umărul de braţul lui Volodea. Nu mi-aş fi închipuit niciodată că eşti în stare să te gîndeşti atîta la pensionarele dumitale...

Îi făgădui să-i procure neapărat parfumul solicitat.

După pauza de la prînz, aşa cum se întîmplă de obicei, asistenţa se împuţină. Şefii cei mari lipseau şi ei. Aşhen, care şedea alături de Volodea, tuşea adînc. Avea, se pare, febră.

Spre mirarea lui Volodea, prima comunicare fu făcută de Veresova. Foarte drăguţă, cu înfăţişarea unei doctoriţe modeste, cu părul lins, cu cărare la mijloc, citi clar pe o bucată de hîrtie, fără să se bîlbîie cîtuşi de puţin, rezultatele observaţiilor sale în legătură cu rănile la articulaţiile mari. Mordvinov o asculta cu multă atenţie şi în două rînduri sună din clopoţel, supărat, din pricină că se auziră şoapte în sală. Volodea o asculta şi el cu toată atenţia, căci voia să ştie ce fel de doctoriţă este această Verocika Veresova.

— E cît se poate de judicios, constată Aşhen, căscînd. Volga se varsă într-adevăr în Marea Caspică. Asemenea descoperiri nu le contestă nimeni. În concluzie, e aproape o diser-

taţie pentru titlul de candidat. Ba mai şi socoate de datoria ei să mulţumească celor care au ajutat-o să culeagă materialul. Ia te uită, a ajutat-o şi Mordvinov!

Volodea zîmbi: îi plăcea s-o vadă pe Cloanţa furioasă, căci în asemenea ocazii era întotdeauna veselă.

— Au ajutat-o numai nişte crai patentaţi, spuse Aşhen, holbîndu-şi într-un mod caraghios ochii. Asta nu e o lucrare ştiinţifică, ci o aiureală. Trebuie să-ţi spun, Volodecika, am observat întotdeauna că doctoriţelor drăguţe le e mult mai uşor să devină cercetători ştiinţifici, decît unora ca mine. Asta, probabil, fiindcă voi toţi, bărbaţii, sînteţi nişte nemernici.

— Mulţumesc! răspunse Ustimenko.

Pe la ora şapte, îşi făcură apariţia în prezidiu chirurgul principal şi Harlamov. Acum sala se umpluse din nou şi atunci cînd Alexei Alexandrovici îi dădu cuvîntul locotenent-colonelului Levin, mulţi doctori stăteau în picioare de-a lungul pereţilor şi pe intervale. Alexandr Markovici fu primit cu un ropot de aplauze. Levin îşi săltă ochelarii, se uită cu un aer mirat în sală şi scăpă din mînă toate hîrtiile, care se împrăştiară pe jos. Sala izbucni din nou în aplauze. Levin era un om atît de distrat, încît pe seama lui circulau în flotă o mulţime de anecdote. El ştia asta şi acum spuse cu un aer hazliu, adresîndu-se întregii conferinţe:

— Ei, hai, gata! Sînteţi doar oameni în toată firea!

— Ştii, Volodea, că Levin o să moară în curînd? îi şopti Aşhen lui Ustimenko.

— Ştiu, răspunse el. Mi-a spus Lukaşevici, care l-a examinat împreună cu Timohin. Tot ei l-au asistat pe Harlamov la intervenţie. Carcinomatoză a glandelor retroperitoneale. L-au cusut la loc. Pentru el au născocit varianta unui ulcer şi i-au spus că i-au făcut o gastro-enteroanastomoză.

— Dar el şi-a dat seama cum stau lucrurile, nu?

— Desigur.

— E unul din acele cazuri cînd cunoaşterea medicinei e pentru un medic bolnav o a doua maladie, care o complică pe prima.

— Cu toate că ştie, se ţine totuşi bine! spuse Volodea. Ascultaţi-l cum vorbeşte...

Uitînd să mai consulte notiţele pe care şi le pregătise, locotenent-colonelul Levin vorbea liber, cu vocea lui croncănitoare, foarte puternică, despre operaţiile la rănile provocate în microţesuturi. Dacă se taie corect învelişurile epidermice,

folosindu-se din plin însuşirile elastice ale pielii, se pot acoperi considerabile defecte epidermice. Aplicînd această metodă, se reduce mult durata de tratament a leziunilor şi mai ales nu se formează acele cicatrice imobile şi dureroase, atît de caracteristice vechii metode de vindecare a rănilor.

— Vino încoace, Pşenicinîi! strigă deodată Levin, atît de tare încît mai mulţi ascultători tresăriră. Vino mai repede, unde ai dispărut? Vă rog să observaţi unele rezultate mai minore ale noastre...

Pşenicinîi, un zdrahon de marinar, negăsind scăriţa care ducea pe scenă, se opinti o dată şi sări direct peste fosa orchestrei. Sala izbucni în rîs şi începu să bată din palme. Doctorilor le-a fost de ajuns acest salt pentru a aprecia rezultatele „minore" ale operaţiei lui Levin.

Pomenindu-se faţă în faţă cu generalii şi coloneii care rîdeau, Pşenicinîi se fîstîci pentru o clipă, apoi se uită repede şi docil la Alexandr Markovici, parcă întrebîndu-l ce trebuie să facă, şi numaidecît după aceea îşi scoase cu amîndouă mîinile, dibaci şi uşor, bluza şi maioul. Chirurgul principal pipăi cu palmele lui puternice spinarea lui Pşenicinîi, clătină din cap, pe urmă îl întoarse pe marinar în aşa fel, încît toţi cei din sală să poată vedea opera lui Levin.

— Lumina! strigă Mordvinov înspre loja cu reflectoare. O rază albă lunecă îndată peste copacii grădinii şi se opri pe spinarea masivă, parcă proaspăt bronzată de soare şi nu prea netedă, a marinarului.

De la distanţă, din semiobscuritate, Levin începu să arate cu bagheta, în raza reflectorului, peticele de piele aplicate, descriind cu o voce apăsată felul cum a decurs operaţia. Uriaşul de Pşenicinîi stătea nemişcat, astfel că putea foarte bine să fie luat drept o statuie din grădina grandelui de Spania.

— Şi acum du-te în sală, Pşenicinîi, să te pipăie dumnealor, îi ordonă Levin. Nu, lasă bluza aici, că nu ţi-o ia nimeni.

Zicînd acestea, îl împinse uşor înainte pe marinar. După felul cum Pşenicinîi umbla pe intervalele dintre scaune, doctorii îşi dădură numaidecît seama cît de mult îşi preţuieşte el acum spatele, care mai înainte era pur şi simplu o spinare oarecare.

— Mi-a cusut-o din nişte bucăţele, uite, atîtica, spunea cu mîndrie Pşenicinîi, arătînd vîrful degetului mic. Nu e glumă! Cînd m-au adus, eram făcut harcea-parcea. Dar tovarăşul locotenent-colonel s-a descurcat şi m-a dres la loc...

Volodea şi Aşhen Ovanesovna pipăiră şi ei spinarea lui Pşenicinîi şi constatară că, într-adevăr, nu avea cicatrice mari. Marinarul trecea printre doctori şi se vedea bine că ar fi vrut să se arate cît mai mult, să-l vadă toată lumea, să demonstreze realizările ştiinţei şi să-i convingă pe cei de faţă despre bucăţelele „uite, atîtica". Dar demonstraţia se sfîrşi, cu toate că Pşenicinîi se uita în dreapta şi în stînga, căutînd să mai găsească pe cineva care nu i-a văzut spinarea. O văzuseră însă toţi. Acum Levin demonstra o fesă. Posesorul fesei, un plutonier, se ruşină la început, dar, după ce fu mustrat şi i se spuse că aici e vorba de „ştiinţă", se făcu roşu ca racul şi bombăni:

— Dacă trebuie, poftim, uitaţi-vă, că mie nu-mi pare rău, şi porni, călcînd crăcănat cu cizmele, pe intervalul dintre scaune, să-şi arate fesa.

Din cînd în cînd, ţiuia cu glasul lui subţire, spunînd că nu-i place să fie gîdilat şi că nu poate suferi cînd îl „înhaţă" cineva cu mîinile reci. În dreptul Ovanesovnei vru să treacă mai repede, dar doctoriţa îl opri cu vocea ei de bas:

— Ce, crezi că n-am văzut destule dosuri de-ale voastre? Stai locului imediat! Şi examină cu atenţie tot ce găsi de cuviinţă să examineze.

În vremea asta Levin, ţinîndu-şi ochelarii în mînă, răspundea la întrebările doctorilor din sală şi ale celor aflaţi în prezidiu.

Cînd se sfîrşi conferinţa, Aşhen Ovanesovna spuse că „s-a muiat cu totul" şi că nu mai rămîne la spectacol. Ustimenko se duse în culise şi, căutîndu-l acolo pe Mordvinov, îi ceru o şalupă pentru bătrînă.

— N-am acum nici o şalupă, îi răspunse şeful direcţiei sanitare şi, luîndu-şi mantaua din cuier, porni repede după chirurgul principal şi după Harlamov.

— Dar e bolnavă, stărui Volodea, ajungîndu-l din urmă şi vorbindu-i, ca şi adineauri, de la spate. Se simte foarte prost.

— Să rămînă aici la spital. O să-i creăm condiţii bune.

— N-o să rămînă. Are batalionul ei, ştiţi doar...

— Ascultă, tovarăşe, şalupa mea e a mea, ţipă furios Mordvinov, întorcîndu-se spre Volodea. După cum foarte bine ştii, la Gorbataia Guba circulă o şalupă de cursă. Ce mai doreşti?

— Am pierdut cursa, după cum foarte bine ştiţi, răspunse pe un ton tăios Volodea. Vă rog să faceţi o excepţie şi să-mi daţi şalupa dumneavoastră.

Stăteau unul în faţa altuia şi rămaseră o vreme tăcuţi. Apoi Mordvinov spuse, pe un ton aproape amical:

— Nu pot, Ustimenko. Te rog înţelege că am nevoie de şalupă eu personal.

— Puteţi să vă lipsiţi de ea. Dumneavoastră locuiţi aici.

— Nu te priveşte pe dumneata unde locuiesc, se înfurie din nou Mordvinov. N-ai să-mi dai dumneata mie indicaţii...

— Vă rog să nu ţipaţi, zise Ustimenko. Ştiţi că pe mine nu mă sperie ţipetele dumneavoastră.

Nu mai aveau nimic să-şi spună. Mordvinov se îndepărtă, bocănind pe scări. În sală, lîngă Aşhen Ovanesovna, stăteau Bogoslovski şi Vera. Acum, cînd Nikolai Evghenievici nu mai era concentrat asupra unei probleme importante, pe Volodea îl impresionară ochii lui pustii, fără nici o expresie. Bogoslovski îi strînse totuşi mîna cu vigoare, îl bătu uşor pe umăr, spunîndu-i că întîlnirea aceasta îl bucură mult şi că ar vrea să bea ceva.

— Nu, eu mai stau aici, se auzi vocea lui Aşhen. Las' să iasă toţi, că acolo în vestibul e îmbulzeală...

Stătu puţin cu ochii închişi, apoi se ridică deodată şi-i cuprinse pe ceilalţi cu o privire plină de nedumerire — o Cloanţă bătrînă şi bolnavă. Cînd ieşiră, însă, afară i se făcu mai bine.

— Probabil că era din pricina aerului închis, spuse ea.

În timp ce o conduceau tustrei pe Aşhen de-a lungul cheiului, nici Ustimenko, nici Bogoslovski nu scoaseră o vorbă despre Xenia Nikolaevna, despre Saşenka şi tanti Aglaia. Volodea îşi zise că, probabil, Nikolai Evghenievici nu vrea înadins să se gîndească la fiică şi la soţie, tocmai ca să aibă putere să trăiască.

În aşezare era întuneric şi frig. Dinspre golf bătea un vînt şfichiuitor. Aşhen mergea greu, alunecă de cîteva ori, şi cu toate că Volodea o ţinea de braţ, era cît pe-aci să cadă. Era foarte prost dispusă. Nici chiar sticluţele de „Lăcrimioare" n-o bucurară. Se mărgini să-i spună Verei, pe tonul unei doamne mondene:

— Îţi sînt recunoscătoare. Eşti foarte, foarte drăguţă...

Micimanul de serviciu pe chei, un tinerel cu mustăcioară, îi anunţă cît se poate de politicos, cu acea eleganţă specifică oamenilor din flotă, că şalupa de cursă a plecat de mult, iar cît priveşte vreo „ocazie", s-ar putea să se ivească vreuna, dar deocamdată nu se ştie nimic precis. Păcat că tovarăşii medici nu

s-au deranjat un pic mai devreme, pentru că adineauri, acum cîteva minute,tovarăşul şef al direcţiei sanitare a plecat în oraş împreună cu o tovarăşă căpitan medic.

— O tovarăşă căpitan ? întrebă Veresova.

— Întocmai, răspunse micimanul, stăpînindu-şi zîmbetul. Era foarte veselă, rîdea mereu...

— S-a dus s-o conducă pe Lidocika Makarieva, îi lămuri Vera, dar văzînd faţa încordată a lui Volodea, nu mai spuse nimic.

Aşhen se aşeză cu greu pe un scaun şi închise numaidecît ochii, obosită. „Biata mea Babă Cloanţă, îşi zise mîhnit Volodea, ce mă fac eu cu tine ?“ Afară urla vîntul, pătrunzînd prin crăpăturile pereţilor subţiri, răvăşind hîrtiile de pe biroul micimanului de serviciu şi clătinînd becul atîrnat de cordon...

— Haideţi la mine, spuse Vera. Vă rog mult, Aşhen Ovanesovna. Tovarăşul miciman o să ne telefoneze în caz că se iveşte ceva...

— Am să telefonez, desigur ! făgădui micimanul.

Dar bătrîna refuză să mai plece de acolo.

— Şalupa, sau ce s-o întîmpla să fie, o să acosteze la chei numai pentru un minut şi eu n-am să pot veni la timp. Nu-i nimic, am să moţăi aici, iar voi duceţi-vă. Hai, du-te, strigă ea la Volodea. Nu pot suferi asistenţa asta socială ! Beţi în sănătatea mea şi am să mă fac bine. De altminteri, sînt perfect sănătoasă, atît că îşi arată colţii vîrsta, şi apoi nu prea sînt obişnuită cu şedinţele...

La Vera Nikolaevna atmosfera nu era de loc veselă. După ce bău un pahar de votcă, Bogoslovski căzu pe gînduri şi nu mai participă la conversaţie nici măcar din politeţe. Veresova puse patefonul, le cîntă la ghitară, încercă să cînte şi din gură, aduse o gustare, dar o duse înapoi neatinsă. Văzînd lumina aprinsă, mai intrară în casă doi ofiţeri de marină. Noii-veniţi criticară alopatia, lăudară homeopatia şi începură să caşte. Volodea îi întrebă de Rodion Mefodievici. Marinarii îl cunoşteau şi-i spuseră că Stepanov a fost vizitat nu demult de fiica sa.

— Varvara ? întrebă cu emoţie în glas Volodea.

— Exact. Varvara Rodionovna. Lucrează undeva aici, în Nord.

— Sper că acum ai să te mai înveseleşti ! îi spuse Veresova, aruncîndu-i o privire sfredelitoare. După cîte îmi dau seama, Varenka e dragostea dumitale, nu ?

Volodea nu-i răspunse. Îşi turnă votcă şi bău de unul singur. Apoi bău cu ofiţerii, pe urmă cu Bogoslovski, care dădea pe gît pahar după pahar, vădit dornic să se îmbete. Dar nu izbutea!

Era tîrziu cînd Vera se aşeză lîngă Volodea, care se cherchelise, şi-i spuse că vrea să se transfere cu orice preţ la el, în batalionul 126.

— De ce, mă rog? o întrebă Ustimenko posac.

— Ghiceşte.

— Nu mă pricep să dezleg enigme. Mai bine spune-mi ce se mai aude despre amicul nostru Ţvetkov?

Vera Nikolaevna se îmbujoră uşor, îşi turnă votcă, îi turnă şi lui Volodea, ciocni cu el şi propuse:

— Să bem pentru el. E acum mare şef. E în plină ascensiune, ca nimeni altul dintre cunoştinţele mele.

— Şi nu te-a luat şi pe dumneata cu el în această ascensiune?

Veresova îl învălui într-o privire blîndă şi tristă.

— Acum nu m-aş mai duce eu.

Teribil de plictisiţi, cei doi ofiţeri începură să cînte pe două voci:

În sobă focul monoton suspină,
Plîng lemnele cu lacrimi de răşină...

— Prea sus, Mişenka! spuse unul din ei.

— Nu, nu e prea sus, Grişenka, îi răspunse celălalt.

Şi îşi urmară cîntecul, încet şi cu sentiment:

Mi-e greu, nespus de greu s-ajung la tine;
Tu eşti departe, moartea-i lîngă mine.

— Aşadar, nu mă iei în ruptul capului? întrebă Veresova şi rîse încet, strîngînd din ochi şi uitîndu-se de aproape la Volodea. Refuzi categoric?

— Cum să te luăm, cînd avem efectivul complet, sută la sută...

— În cazul ăsta, Vladimir Afanasievici, am să mă ocup eu singură de treaba asta. Cînd îmi pun în gînd ceva, nu mă las pînă nu izbutesc. Nu mă cunoşti încă...

— Un pic te cunosc eu.

Pe la douăsprezece, sună telefonul. Veresova ridică receptorul şi i-l transmise, iritată deodată, lui Volodea:

— Te caută o duduiţă.

— Da, răspunse Volodea în aparat. La telefon Ustimenko.

— Aici e Nora, Vladimir Afanasievici, se auzi dincolo o voce care vorbea zorit, încurcînd cuvintele. Am sosit din permisie şi am văzut-o în ghereta de serviciu pe Aşhen Ovanesovna. Îi e foarte rău, cred că are pneumonie. E gata să-şi piardă cunoştinţa...

— Şi dumneata unde eşti ?

— Pe chei, la micimanul de serviciu. Am vrut s-o trimit pe tovarăşa locotenent-colonel la spital, dar s-a supărat...

— Vin imediat ! spuse Volodea.

Bogoslovski şi cei doi ofiţeri — Mişa şi Grişa — se ridicară să-l însoţească. Vera Nikolaevna îşi luă rămas bun, căscînd, şi făgădui să le dea o mînă de ajutor dacă va fi nevoie. În vreme ce Volodea îşi punea mantaua, ea îl sfătui, vorbindu-i repede, în şoaptă, să nu se certe cu Mordvinov şi în general să nu-şi facă duşmani în bază.

— Eşti aşa de bine văzut aici, adăugă ea. De ce să strici totul ?...

Printre fiordurile bazei principale vîntul urla ca şi mai înainte, numai că acum învîrtejea valuri tăioase de zăpadă. În cabina de serviciu era aşa de frig, încît pînă şi micimanul, cu cojocul negru de marinar pe el şi cu căciula cu clape în cap, juca tontoroiul în pîslari, ca să se încălzească. Aşhen Ovanesovna, cu faţa roşie din pricina febrei, moţăia într-un ungher pe scaunul ei. Nora, o femeie subţirică, într-o manta neagră, încerca să-i dea apă dintr-o cană. Mai era cineva acolo, o fiinţă înfăşurată într-o pătură şi un şal, după toate probabilităţile un copil, dar Volodea nu se lămuri din prima clipă.

— Uiuiu ! Bătrînica noastră ! exclamă bucuros Mişa. O recunoşti, Grişa ?

După un atac cu vedetele rapide, se treziseră amîndoi în batalionul 126, puţin contuzionaţi şi uşor degeraţi. Acum îşi aduceau aminte şi de Volodea, şi de Nora.

Bogoslovski o apucă pe Aşhen de încheietura mîinii şi clătină din cap. Nora spuse :

— Trebuie dusă neapărat acasă, că altfel nu se linişteşte. I se pare mereu că la noi e acum rău de tot şi că o aşteaptă acolo o mulţime de răniţi...

Grişa şi Mişa se uitară unul la altul, şuşotiră ceva şi îl chemară pe Volodea deoparte. După părerea lor, exista o singură soluţie — să vorbească cu comandantul.

— E prea tîrziu, spuse cu îndoială în glas Volodea.

— La ora asta el e întotdeauna la comandament, declară Grișa.

— Exact, întări Mișa. Amiralul nu pleacă niciodată de la comandament înainte de două.

— Dar au să mă lase să intru?

Cei doi ofițeri schimbară iarăși o privire și declarară că, dacă merge cu ei, au să-l lase. Fețele lor îmbujorate și energice exprimau o sinceră compasiune. Păreau hotărîți să acționeze și chiar să se expună oricărui risc dacă va fi nevoie.

— N-au să ne aresteze, tovarășe maior, deoarece cunoaștem parola, spuse Grișa.

— Dată fiind gravitatea situației, trebuie să riscăm un atac frontal, declară cu hotărîre Mișa. Ori, ori...

Urcînd treptele poleite cu gheață și înfruntînd viscolul, ajunseră la comandament în cel mult zece minute. Volodea se dădu de două ori de-a dura, dar marinarii îl ridicară de fiecare dată, îl scuturară de zăpadă și-l încurajară. Pătrunseră lesne în clădirea comandamentului, datorită faptului că aghiotantul era un fost coleg de școală al lui Mișa și al lui Grișa, căruia ei îi spuneau simplu, Ghena. Ghena le făcu un permis de intrare.

— Mai departe, vă privește, spuse el zorit. Dați-i drumul.

În fața lor stătea proțap un marinar dîrz, cu un pistol automat. Becurile mate luminau covorul roșu. Cei doi ofițeri își aranjară vestoanele la oglindă, se pieptănară cu aceleași gesturi amîndoi, apoi îi potriviră vestonul lui Volodea și-i neteziră și lui părul.

— Cu toată viteza, înainte! ordonă Grișa.

— Virtute și curaj! strigă Mișa.

— Fără introduceri, că nu-i plac, îi sfătui de jos Ghena.

În clipa următoare se văzură tustrei într-un cabinet spațios, cufundat în semiobscuritate. Ardea numai lampa de pe birou.

— Cine e? întrebă amiralul, după ce auzi la ușă obișnuitul „permiteți".

Volodea se prezentă, potrivit regulamentului. Amiralul răsuci comutatorul și aprinse lustra. Atunci Ustimenko îl văzu pentru prima dată pe bărbatul care comanda flota în ale cărei rînduri servea și el. Amiralul acesta, care se acoperise de glorie în cursul războiului, era un om încă tînăr, dacă avea patruzeci de ani. Părul lui — sare și piper — încadra o frunte largă și înaltă. De sub sprîncenele foarte negre priveau calm ochii obosiți ai unui om care de mult nu mai dormea pe săturate.

— Da, e clar, spuse amiralul după o pauză. Şi eşti însoţit de o escortă de vedete rapide?

— Altfel n-aş fi putut pătrunde la dumneavoastră.

— Şi cu vulturii ăştia ai putut, fireşte, spuse amiralul. Pentru ei nu există piedici, cum scrie la ziarul nostru. Te ascult, tovarăşe maior.

Ustimenko făcu un pas înainte şi vorbi. Nu se plînse împotriva nimănui, nu ceru nimic pentru el. Îi vorbi pur şi simplu despre bătrînele sale. Ceru — da, ceru — să fie transferate printr-un ordin de zi în alte condiţii. Refuză categoric ca el să fie numit la spitalul bazei centrale. Arătă, vorbind cu asprimea care-l caracteriza, în ce situaţie grea se află acum locotenent-colonelul medic Aşhen Ovanesovna Ohanian şi spuse că ea trebuie — da, trebuie — să fie transportată imediat la batalionul medico-sanitar 126. E atît de îngrijorată de soarta batalionului, încît nici nu va putea „să zacă cum trebuie" în afara gospodăriei sale.

— E nevoie de o şalupă? întrebă amiralul.

— Întocmai! răspunse Volodea.

Amiralul apăsă pe un buton şi dădu o dispoziţie scurtă la telefon. „Escorta de vedete rapide" îi şopti repede lui Volodea, la ambele urechi, cîteva cuvinte admirative la adresa amiralului. Apoi amiralul mai vorbi cu cineva la telefon şi ordonă ca a doua zi „la unsprezece zero-zero" să i se raporteze. „Vedetele rapide" se aprinseră de-a binelea şi şuierau la urechile lui Volodea, întrecîndu-se să-l încredinţeze „ce straşnic băiat" e amiralul.

— Dumneata eşti acel Ustimenko, medic militar, care i-a extras o mină unui cercetaş?

— Mina a fost făcută inofensivă de un genist, tovarăşe comandant... Eu...

— Am înţeles, dumneata eşti. Şi tot dumneata eşti acela care ai debarcat cu un grup de desant la capul Mejuev?

— Batalionul nostru fusese afectat grupului de desant, mai bine zis tovarăşii noştri de la batalionul medico-sanitar...

— Dar dumneata ai fost acolo cu grupul de desant, nu?

— Întocmai.

— Ai sărit cu paraşuta în apă? Ai participat la experienţele doctorilor din forţele aeriene militare?

— Da, m-a trimis la ei tovarăşul general-maior Harlamov. Am făcut cîteva salturi, dar am avut ghinion, pentru că am fost culeş de fiecare dată prea devreme...

— I-ai prezentat comandantului forţelor aeriene militare un raport cu consideraţiunile dumitale privind suprarăcirea aviatorilor în apă ? Ce ţi-a răspuns ?

— Deocamdată nimic...

— Deocamdată, repetă amiralul. Aşa. Ai făcut un raport şi despre arsurile de pe nave ?

— Întocmai.

— Şi n-ai primit nici un răspuns ?

— Nu, tovarăşe amiral.

— Desigur, spuse pe un ton calm amiralul, şefii cei mari sînt foarte ocupaţi. Te rog, rezumă toate astea — suprarăcirea şi arsurile — şi fă-mi un raport într-o formă clară, nu ca pentru un medic. Nu fi nervos, şalupa nu va veni mai devreme decît în douăzeci de minute. Ia loc. Luaţi loc şi voi, escorta, Mişa şi Grişa, grupul de şoc, spuse deodată amiralul cu o intonaţie specială, binevoitoare şi puţin ironică totodată. Apoi, întorcîndu-se brusc spre Volodea, întrebă : Cu ce le poate fi util acum comandamentul doctoriţelor dumitale ? Mai ales tovarăşei Ohanian, care e bolnavă ?

— Cu o vorbă bună, răspunse Volodea. Restul se aranjează.

— Da, o vorbă bună, spuse gînditor amiralul, rostind rar cuvintele. Bine, aşa ceva s-o găsi. Amiralul se ridică, îi aruncă lui Volodea o privire cercetătoare şi zise, zîmbind : E curios că eşti medic.

— De ce ? se miră Volodea.

— Cu firea dumitale, ai fi fost foarte bun în flota submarină. Comandant al unei nave de radă, dintre acei care pleacă în curse autonome. Ai auzit de ei ? De altminteri, poate că şi în profesia voastră e nevoie de firi din acestea. Amiralul îi întinse lui Volodea mîna lui fierbinte şi adăugă cu un zîmbet senin : Cînd ai nevoie de ceva, treci, te rog, pe la mine. Poţi să vii fără escortă. Mişa şi Grişa au să ia din timp măsurile cuvenite ; prietenul lor, Ghena, o să organizeze totul. Of, ce mi-e şi cu amicii ăştia !

Conducîndu-şi oaspeţii pînă la uşa cabinetului, amiralul îl reţinu aici pe Ustimenko, îl apucă de braţ şi-l întrebă încet :

— Nu mai e nici o veste de la Aglaia Petrovna ?

— Nu, răspunse Volodea. Şi cred că nici n-o să mai am. Rodion Mefodievici, poate...

— E în misiune, îl întrerupse amiralul. Nu se întoarce aşa curînd. Ei, îţi doresc succes...

Grișa și Mișa îl însoțiră încă o dată pe Ustimenko pînă la chei și acolo îl ajutară, împreună cu micimanul de serviciu și cu plutonierul-major al șalupei, s-o coboare pe Așhen în cabina mică și călduroasă. La plecarea șalupei, îl salutară de pe mal, împreună cu Bogoslovski, făcîndu-i semn cu mîna ca unui vechi prieten. Nora o dezbrăcă pe Așhen Ovanesovna de manta și o înveli cu grijă, apoi se moșmondi cîtva timp, desfăcînd basmalele și șalurile în care era înfășurată fiica ei.

— Acuma poți să ieși, Olionka, spuse Nora în cele din urmă. Aici e cald. Iată-ne acasă. Aici nu ni se mai poate întîmpla nimic. Dă mînuța cu nenea. Dumnealui e nenea doctorul Vladimir Afanasievici.

— Bună seara, rosti cu un aer foarte serios fetița, ridicîndu-și încet genele lungi. Pe mine mă cheamă Elena.

— Bună seara, Elena, răspunse tot atît de serios Ustimenko. Vii la noi în vizită?

— Nu, nu în vizită, răspunse Nora, împletind cu mișcări repezi cosița fetiței. Am adus-o pentru totdeauna. Tăticul nostru a fost ucis de fasciști, iar bunica a murit. Eu și cu Elena am rămas singure pe lume și n-avem alte rude decît pe sora lui tăticul, dar ea nu ne poate suferi, ba chiar ne urăște. Desigur, e nervoasă...

— Mă bătea, spuse pe un ton grav Elena. Mă ciupea și mă bătea. Ne urăște...

Motoarele începură să duduie mai tare, talazurile izbiră cu putere în babord.

— Am ieșit în larg, zise Volodea. Acum o să ne legene nițel.

Așhen, în delir, dădea ordine:

— Pansament compresiv. O injecție intravenoasă cu clorură de calciu și una subcutanată cu camfor! Hai, mișcați-vă mai repede!

Despre micuța Lenocika

— Ai să-mi ții locul! îi porunci a doua zi dimineață Cloanța lui Volodea. În cazuri complicate îți ordon să te consulți cu mine. Dacă, bineînțeles, am să mai fiu în toate facultățile mele mintale. Și să nu te mai prind că mă privești cu expresia asta de compătimire, că și așa mi-e greață după blestemata aia de sulfidină.

— Nu vorbi mult, Așhen, o rugă Zinaida Mihailovna, ducîndu-și mîinile la piept. Te implor.

Ohanian rămase o clipă tăcută, apoi ceru o oglindă. Se cercetă cîteva clipe, după care spuse cu un oftat:

— Ştiţi, am impresia că m-am făcut mai drăguţă. Închipuiţi-v-o pe Aşhen Ovanesovna Ohanian în sicriu, aidoma cu frumoasa adormită. Aşa ceva mă consola mult în copilărie, era, dacă nu mă înşel, o poveste... Am să stau în sicriu subţirică, albă, cu ochişorii albaştri... Numai că, în cazuri din astea, ochişorii sînt de obicei închişi...

Zicînd acestea, Aşhen închise ochii şi adormi iar.

În sala de pansamente, pe Volodea îl aştepta sora administratoare Karolina Ianovna, o femeie grasă, mătăhăloasă. Ea înţelesese de la început cine îi va ţine locul locotenent-colonelului Ohanian, aşa că-l întrebă pe Volodea ce dispoziţii are de dat. Volodea îi răspunse oarecum mirat că nu intenţionează să dea nici un fel de dispoziţii deosebite. Atunci, Karolina Ianovna, care se bucura în batalion de o tristă faimă datorită slugărniciei ei faţă de şefi, cum şi a mojiciei sale fenomenale faţă de inferiori, îl întrebă într-o formă foarte delicată cum rămîne cu fetiţa Lena, pe care Nora a adus-o *ilegal* la batalionul medico-sanitar şi ocupă un pat laolaltă cu celelalte surori.

— Au ceva împotrivă surorile? întrebă Ustimenko.

— Surorile au dreptul la odihnă, tovarăşe maior.

— Fetiţa le deranjează?

— Orice fetiţă, dacă nu e suficient de disciplinată...

— Eu te întreb dacă surorile se plîng? Da ori ba?

— Deocamdată surorile nu se plîng, tovarăşe maior, dar dacă vor avea de făcut obiecţii...

— Atunci să le trimiţi la mine. Altceva?

— Altceva: cum fac cu hrana fetiţei? Eu nu am dreptul să iau de la răniţi şi de la bolnavi, care îşi dau sîngele pentru...

Volodea îşi pironi privirea în ochii sorei administratoare, care exprimau o falsă tristeţe şi o sinceritate calculată. Da, desigur, ea n-are dreptul; ar putea oare s-o contrazică cineva? Dar ce-ar fi dacă nu şi-ar pune întrebarea aceasta şi i-ar turna Norei în gamelă o lingură de ciorbă în plus? Şi un pic mai mult gulaş? Şi pîine, care şi aşa rămîne? Fetiţa asta a gustat şi ea din amarul războiului; a rămas fără tată, care a căzut pe cîmpul de luptă, şi a stat mult timp fără mamă, care plecase voluntară pe front!

— V-aş ruga să nu mă înţelegeţi greşit, spuse Karolina Ianovna. Am şi eu copii şi le sînt mamă bună, dar ca să fac pe

generoasa pe seama răniţilor şi bolnavilor ce mi-au fost încredinţaţi...

— Bine, răspunse Ustimenko, o să ne gîndim la chestiunea asta. Pînă atunci, cheam-o pe Nora, pune-o să semneze un formular oarecare şi dă-i raţia mea suplimentară...

— Norei ? exclamă cu răutate Karolina Ianovna. Toată raţia ?

— Da, Norei Iarţeva. În afară de tutun. E clar ?

— E clar, bîigui mîhnită sora administratoare, săltîndu-şi sprîncenele depilate. Se va face, tovarăşe maior. Dar mă întreb dacă am eu dreptul să vă privez pe dumneavoastră, chirurgul principal...

— Asta nu te priveşte !

Seara o văzu pe Lena în tinda „chirurgiei subterane" unde comanda el : o sală uriaşă săpată într-o stîncă de granit. Mai era aici un coridor şi încă două săli — sala de operaţii şi sala de pansamente, cum şi o sală a cazanelor...

— Bună seara, spuse Lena.

— Bună seara, îi răspunse Ustimenko, puţin speriat la gîndul că fetiţa îi va mulţumi pentru raţia de hrană. Ce cauţi tu aici?

— Daţi-mi voie să cînt, să dansez şi să povestesc, se rugă fetiţa pe un ton foarte autoritar, demn şi serios, uitîndu-se la Ustimenko de jos în sus pe sub genele ei parcă aplicate. Ştiu să fac bine toate astea, mai ales să dansez.

— Dar cîţi ani ai tu, Elena ?

— Împlinesc zece ani.

— Şi de ce eşti aşa de mică ?

— Din cauza inaniţiei. M-au întrebat asta toţi şi în tren, şi pe vapor. La noi a fost o situaţie foarte proastă cu alimentele.

Volodea simţi un nod în gît. Tuşi.

— Mama ştie că eşti aici ?

— Mama e acum de gardă în sala de chirurgie numărul doi. Mi-a spus să vă cer voie să cînt, să dansez şi să povestesc.

— Bine, îţi dau voie. Dar să ştii că aici sînt răniţi foarte suferinzi. Dacă n-o să le placă, să nu te superi.

— Înţeleg.

Rămaseră o clipă tăcuţi. Elena stătea în faţa lui, cu capul uşor săltat în sus, şi se uita la Volodea cu privirea ei teribil de candidă.

— Haidem, spuse Ustimenko, să-ţi facem rost de un halat.

Dar nu izbuti „să-i facă rost" de halat, deoarece nu găsi nici unul care să-i vie măcar pe departe. Atunci sora Kondo-

şina, pe care Volodea o întîlni în drum spre magazia de rufărie, propuse s-o îmbrace pe Elena într-o cămaşă bărbătească de bumbac, s-o încingă cu o faşă şi să-i suflece mînecile. În clipa aceea Mitiaşin îl anunţă pe Volodea că au fost aduşi noi răniţi de la capul Treskovski.

— Să mergem, spuse Ustimenko. Tu, Elena, vezi-ţi de treabă fără noi.

Doctorul cel înalt şi sora Alexandra Timofeevna plecară. Lena rămase o vreme locului pe gînduri, apoi scoase un oftat, deschise uşa şi se pomeni în coridorul subteran. Mititică, uitîndu-se speriată într-o parte şi în alta, aducîndu-şi aminte că răniţii suferă, că le vine greu, mergea încetişor pe coridorul lung. Toate îi erau străine, neînţelese, neobişnuite şi chiar ciudate : şi mirosul pătrunzător al medicamentelor, şi tărgile astea ciudate, înalte, pe roţi, şi lumina puternică din sala de pansamente, toată albă, şi gemetele prelungi ce răzbăteau prin uşa deschisă a unui mic salon.

Deodată, pe o uşă apăru în faţa Lenei un rănit în cîrjă, care se aplecă spre fetiţă şi i se adresă cu o voce profundă de bas :

— Ei, dar ce-i asta : o fantomă ?

Elena rămase tăcută, rezemată de perete. Rănitul mirosea puternic a tutun şi părea neras de atîta vreme, încît amintea de Robinson Crusoe din cartea pe care ea o citise nu demult ; nu lipseau decît papagalii din jurul lui.

— Ia raportează-mi, o întrebă Robinson, ce cauţi tu aici, fantomo ? Şi mai spune-mi : să existe oare fantome cu înfăţişare de copii ?

— Nu ştiu, răspunse Elena cu seriozitatea care o caracteriza. Numai că eu nu sînt o fantomă, ci o fetiţă, şi am venit la răniţi ca să cînt, să dansez şi să le spun poveşti. Mi-a permis doctorul Vladimir Afanasievici.

— Să-nnebuneşti, nu alta ! exclamă încîntat Robinson Crusoe.

Bocănind cu cîrja, rănitul o duse pe Elena într-un salon uriaş, cu pereţii şi tavanul de piatră ; numai duşumeaua era de scînduri. Ici-colo, sub păturile cenuşii se vedeau nişte mogîldeţe. Robinson îi spuse, fără s-o lămurească prea mult, că aceste mogîldeţe se numesc tunuri antiaeriene. Elena mai văzu în semiobscuritate, din loc în loc, ceva alb şi ciudat, aproape diform. Robinson îi spuse că acestea sînt mîini şi picioare puse în ghips şi că în asta nu e nimic deosebit. Unul din răniţi zăcea cu faţa în sus, avea picioarele acoperite cu o calotă şi sub ca-

lotă ardea un bec electric ; la vederea acestui rănit, Elena se îngrozi de-a binelea. Multă vreme nu-şi putu lua ochii de la el şi de la becul acela electric.

— Nu-ţi fie teamă, Elena, îi spuse Robinson. Pavlik are arsuri la picioare. Vladimir Afanasievici îl tratează după un sistem nou, potrivit celor mai moderne realizări ale ştiinţei. În lădiţa asta trebuie să se menţină mereu aceeaşi temperatură. Şi acum să te lămuresc asupra tunurilor antiaeriene. Aşa le zicem noi, dar în realitate e vorba de extensia osoasă. La prima vedere — ceva înfiorător — un ac vîrît prin os ! De fapt, însă, eroicul nostru plutonier Panasiuk nu simte nici o durere. Aşa e, Arkadi ?

— Asta cine mai e ? întrebă Arkadi.

— V-o prezint imediat, răspunse Robinson. Staţi numai să se obişnuiască puţin cu grădina noastră zoologică...

— M-am şi obişnuit, spuse cu glasul ei firesc Elena.

— Ei, dacă te-ai obişnuit, putem începe.

Şi numaidecît Robinson rosti, cu vocea unui crainic experimentat :

— Tovarăşi răniţi, în mijlocul nostru a venit un copil care se numeşte... Cum te cheamă, fetiţo ?

— Elena. Iarţeva Elena.

— Copila Iarţeva Elena. Zice că ştie să cînte, să danseze şi să spună poveşti. E un fel de artistă începătoare. Ce ziceţi, o poftim să ne cînte ceva ?

— S-o poftim ! se auzi glasul plutonierului Panasiuk.

Ceilalţi răniţi se arătară şi ei destul de binevoitori faţă de apropiatul debut al Lenei.

— Să cînte !

— Hai, fetiţo, curaj !

— Numai prima luptă te sperie !

— Dă-i drumul !

Cu totul dezorientată, Lena se apropie de patul lui Panasiuk, apucă bara de la picioarele rănitului şi spuse, cu ochii aţintiţi la faţa lui bună şi palidă :

— Cîntecul numit *Seri de aur*.

— Bun ! aprobă Arkadi.

Elena tuşi scurt şi începu să cînte cu vocea ei subţirică, cristalină, puţin tremurată :

Miresme dulci de miere şi de mentă
Aduc cu ele serile-aurii...

Fetița cînta și ochii ei căprui, puțin speriați încă, se întoarseră acum spre rănitul deasupra căruia ardea un bec electric. Pavlik se uita la Lena cu un aer serios și gînditor, cu o privire visătoare, iar cînd ea își sfîrși cîntecul, strigă tare :

— Bravo ! Bis !

— Păzea, nemților, că aicea-s marinari ! rosti Arkadi pe un ton încurajator și misterios, după care începu să bată din palmele lui mari, făcînd un tărăboi nemaipomenit.

Lena mai cîntă un cîntec. În ușa salonului se iviră cîteva infirmiere și surori. Veniseră și cîțiva răniți care puteau să umble. Cu o expresie încruntată pe fața-i nerasă, Robinson Crusoe ceru să fie liniște, dar spuse asta numai așa, ca să se afle în treabă, fiindcă de fapt în salon stăruia o liniște desăvîrșită.

— Acum am să vă spun o poezie, murmură Elena, plecîndu-și în jos genele lungi. Fața ei slăbuță deveni atît de înduioșătoare și plină de farmec, încît Robinson Crusoe, care avea undeva, prin părțile Orelului, două fetițe, simți că-l trec toate sudorile și că i se taie răsuflarea. O poezie de tovarășul Marșak, adăugă fetița.

De data asta nu-i mai era teamă cum i-a fost la început, cînd a intrat la „chirurgia subterană". Răniții, care mai adineauri i se păruseră amenințători și primejdioși, făcînd-o să se sperie, i se înfățișau acum ca niște oameni obișnuiți, atît doar că ședeau culcați în poziții incomode. Toți o aplaudau, iar cei care nu puteau s-o aplaude, din pricină că aveau mîinile bandajate, strigau :

— Hai, Iarțeva, zi-i o poezie !

— Curaj, Olionka !

Ținîndu-se ca și mai înainte de speteaza patului, Lena începu să recite despre o bătrînică :

S-a dus o bătrînică să vîndă niște lapte...

Poezia conținea multe lucruri hazlii despre o bătrînică, și deoarece Elena nu o recita așa cum se recită de obicei poeziile, ci parcă o povestea ea însăși, și asta cu toată seriozitatea, bucata era și mai amuzantă, astfel că marinarii răniți rîdeau cu hohote. Ba lui Pavlik îi dădură și lacrimile. El și le ștergea cu palma și zicea :

— Brava, bătrînică! Auzi dumneata...

— Şi acum am să vă dansez! zise Elena după ce sfîrşi poezia.

— Elena Iarţeva va prezenta cîteva dansuri, declară la rîndul lui, ca şi cum ar fi făcut pe interpretul, Robinson Crusoe, săltîndu-se în cîrja sa. Devenise acum şi el protagonist al concertului şi chiar conducătorul lui. Atenţiune, tovarăşi, urmează o suită de dansuri! anunţă dînsul.

Partea a treia a programului, cuprinzînd dansurile, a fost mai puţin reuşită decît primele două. Scîndurile duşumelii din salon se uscaseră prea tare şi cînd Lena porni să ţopăie, executînd nişte piruete complicate, cu tropăituri, podeaua se zgudui toată, paturile începură să se zgîlţîie, iar un rănit mai sensibil scoase un geamăt, lucru pentru care la sfîrşit s-a ales, ce e drept, cu o săpuneală bună din partea tovarăşilor lui. Totuşi Elena întrerupse dansul „Mica kabardină" la jumătate, grozav de fîstîcită. Asistenţa începu însă numaidecît s-o laude, explicîndu-i totodată că dansurile sînt, fireşte, ceva foarte frumos, dar întrucît aşa sînt condiţiile de aici, ar fi mai bine ca ele să fie prezentate pe coridor, şi poate că Elena le va mai cînta ceva, iar de dansat va dansa într-un viitor apropiat, cînd Robinson Crusoe, tîmplar de meserie, va consolida duşumeaua, ca să nu mai tremure ca o coadă de cîine.

Elena începu să cînte din nou.

Repertoriul ei era bogat, cuprinzînd şi *Katiuşa,* care, după cum spunea cîntecul, ieşea seara la plimbare, apoi şlagărul satiric *Nici la deal, şi nici la vale,* în care Elena îl lua în răspăr pe führerul cel năbădăios, şi în fine melodia *Te-am condus la bătălie...*

În timp ce Lena executa acest ultim număr al programului ei, în salon intră, mai bine zis se amestecă în mulţimea de la uşă, Vladimir Afanasievici Ustimenko. Răniţii se dădură puţin la o parte, ca să-i facă loc, şi el o văzu atunci pe Lena, care, îmbujorată de pe urma succesului repurtat, tocmai îşi sfîrşea ultimul cîntec. La spatele său, Volodea simţea respiraţia fierbinte a felcerului militar Mitiaşin. După ce o aplaudă pe Elena laolaltă cu toţi ceilalţi, Ustimenko ordonă ca, începînd de-a doua zi, Iarţeva să fie trecută în subzistenţă, şi deoarece Mitiaşin scoase un oftat şi se scărpină la ceafă, doctorul îşi încheie ordinul cu această completare:

— Pe barba mea. Pe urmă ne descurcăm noi.

— Ar trebui să am un motiv, mai oftă o dată Mitiaşin. Aşa, de ochii birocraţiei.

— Motivul: sanitară! i-o trînti Volodea.

— Aşa sanitară, tovarăşe maior?

Ieşiră amîndoi de la „chirurgia subterană" în aerul curat şi geros, căutînd un motiv pentru trecerea Lenei în subzistenţă. În golful Gorbataia dudui un remorcher care se pregătea de plecare. Un grup de bombardiere brăzdă cerul, pe sus, în direcţia fiordului Küwenapp. Ustimenko spuse, alegîndu-şi anume cuvintele:

— Nu se poate, tovarăşe Mitiaşin, să vorbim de omenire uitînd de om. Omenirea e alcătuită din oameni. Elena e şi ea un om.

— Asta aşa e! se învoi Mitiaşin. Dar mi-e teamă să nu iasă vorbe.

— Ce fel de vorbe?!

În întuneric, vocea lui Ustimenko suna a nemulţumire, ba chiar a indignare.

— Păi, Nora e o femeie bine, prezentabilă. Unde mai pui că e şi văduvă. Dumneavoastră sînteţi, aşijderea, un bărbat prezentabil. La toate li se scurg ochii după dumneavoastră. Afară de asta, sînteţi şi necăsătorit...

— Nici nu vreau s-aud asemenea lucruri! se răsti Ustimenko.

După ce se spălă pe mîini şi bău un ceai, intră la Aşhen. Cloanţa era mai rău ca înainte. Zinaida Mihailovna pusese la fiert o siringă şi plîngea încet cu sughiţuri subţiri. Volodea examină graficul temperaturii şi luă pulsul bolnavei.

— Ce mai e pe la noi? îl întrebă Bakunina.

— Toate bune.

— Oare? murmură cu îndoială în glas Aşhen, fără a deschide ochii. Las' că mă dau eu jos din pat şi am să aflu totul!

Pe urmă începu să sporovăiască ceva pe armeneşte.

— Înjură, îl lămuri Zinaida Mihailovna pe Volodea, zîmbind printre lacrimi. Ai observat, cred, că Aşhen nu se plînge niciodată. În situaţii cînd alţii se văicăresc, ea înjură. Aşa e firea ei.

Pe la ceasurile două din noapte, cineva bătu la uşa bordeiului lui Volodea.

— Au sosit doi căpitani, îl anunţă sora Kondoşina. Sînt numiţi aici...

— Să-i cazeze Karolina, răspunse Ustimenko. Eu sînt obosit.

— Vor neapărat să vă vadă, stărui Kondoşina, dîrdîind de frig. E una, dacă o mai ţineţi minte, tare frumoasă, Veresova Vera Nikolaevna ; a fost o dată pe la noi...

— Mîine ! ţîşni Ustimenko. Mîine dimineaţă. E clar ?

Kondoşina scoase un oftat :

— E clar !

Şi dacă mătuşa dumneavoastră s-a predat nemţilor ?

— Şi, totuşi, fără preastimatele dumitale babe e mult mai bine aici ! îl întîmpină Vera Nikolaevna. Iartă-mă, e un aer mai curat.

În loc de răspuns, Ustimenko îşi aprinse o ţigară. Îşi dădea seama că Veresova îl întărîtă dinadins şi se silea să nu se irite.

— Aşhen asta a dumitale era un tiran, un dictator, un despot şi o Saltîciha [1], rosti ea fraza pe care o pregătise de mult. De altminteri, dumneata eşti un discipol demn de ea. Pînă şi Palkin se plînge că viaţa cu dumneata a devenit şi mai „insuportabilă".

Se uită la el chiorîş, cu o privire şireată. Volodea mergea agale, privind cu ochii mici spre cerul albastru al primăverii, spre valurile înspumate care goneau pe apele întotdeauna reci ale acestei mări neprimitoare. Cît timp a trecut de cînd se află el aici ? Cîte zile lungi şi obositoare, cîte săptămîni, luni şi ani, cîte operaţii şi pansamente, cîte şedinţe-fulger, cîte catastrofe, izbînzi, cuceriri şi pierderi ! De cîte ori a plecat de-aici, pentru a se întoarce iarăşi în „palatele de piatră", cum spunea în glumă Aşhen Ovanesovna ! De cîte ori nu l-a mustruluit ea şi de cîte ori nu s-au certat, vorbindu-şi zile întregi pe un ton oficial ! Iar acum, cînd cele două bătrîne nu mai sînt aici, nu se surprinde oare adesea vorbind cu intonaţiile lui Aşhen Ovanesovna în sala de pansamente şi chiar în sala de operaţii ? Poate oare să nege rezultatele şcolii grele pe care a făcut-o pe lîngă dînsa ? Şi dacă a devenit un terapeut destul de bun, oare nu e meritul prea liniştitei şi prea blîndei Zinaida Mihailovna, cu verigheta ei de văduvă, subţire şi tocită, pe mîna-i uscată şi albă ?

— Ai obosit în misiune ? îl întrebă Veresova.

[1] *Saltîciha* — moşiereasă din sec. al XVIII-lea, devenită celebră prin torturile la care-i supunea pe iobagi.

— Nu.

— În schimb te-ai bronzat bine. Arăţi acum ca un bătrîn lup de mare. Ca Mişa şi Grişa. Şi pe ei tot vînturile şi furtunile i-au tăbăcit. Te-ai făcut tare drăguţ, Vladimir Afanasievici. Mă tem că toate fetele noastre au să-şi iasă din minţi, văzîndu-te. Mai ales favorita dumitale, Iarţeva.

— Ce mai face Elena?

— Trebuie să-ţi spun că unii o socot fiica dumitale, răspunse cu un zîmbet galeş Veresova. Ba chiar găsesc unele asemănări, de pildă, genele. Ce, nu-i aşa?

— Nu fi vulgară! o rugă el.

Cotiră spre stînci. De-aici începea urcuşul. În colţul acesta creşteau mesteceni; mestecenii pirpirii ai regiunii polare.

— Nu te miră că ţi-am ieşit înainte? îl întrebă Veresova.

— Ba da. Într-adevăr, de ce mi-ai ieşit înainte?

— De fapt, nu dumitale ţi-am ieşit înainte, răspunse ea. Vin aici întotdeauna cînd soseşte vaporaşul de cursă. Aici, orice s-ar zice, poţi să mori de urît, în aşezarea asta a voastră, pierdută la capătul pămîntului.

— Ai face bine să munceşti mai mult şi să nu laşi totul în seama bietului Şapiro. Asta ar face să ţi se pară mai vesel aici.

— Recunosc intonaţiile lui Ohanian...

— Sînt foarte bucuros că-i semăn.

Cu un gest brusc, Vera îl apucă de braţ, cu putere.

— Încetează o dată, spuse ea repede şi cu patimă. Nu pot să mă cert cu dumneata. Mă doare. Pricepi? Am impresia că mă tachinezi. Nu vorbeşti niciodată serios cu mine. Stilul acesta stupid, batjocoritor, înţepăturile şi ironiile astea sînt de-a dreptul imposibile! Sînt şi eu om, sînt femeie şi nu bolovan...

— Nu ştiu, de fapt, ce vrei să spui, replică el cu răceală în glas. M-am făcut vinovat de ceva?

Veresova îi lăsă braţul. Volodea îşi scoase mantaua de ploaie şi şi-o aruncă peste umăr, apoi o trecu pe braţul stîng, ca să nu-l mai atingă Veresova, şi îşi văzu tăcut de drum. Lucrul cel mai neplăcut era poate faptul că el vedea şi simţea foarte bine tocmai femeia din ea. Veresova ştia asta, tot aşa cum ştia că el se împotriveşte din răsputeri — şi nu înţelegea de ce — desfăşurării implacabile, din punctul ei de vedere, a evenimentelor.

„Încă puţin şi înnebunesc, îşi zise ea cu desperare. Oare n-ar fi mai bine să plec de-aici? La urma urmei, totul ia forma unei farse stupide! Sînt într-o situaţie ridicolă."

Dar își răspunse numaidecît : „De ce ridicolă ? Ei bine, iubesc un om care nu mă iubește, și ceilalți își dau seama de acest lucru. Dar ce e ridicol în asta ? E chiar mișcător. Înțeleg, dacă aș fi o proastă, o slută, o pistruiată, dar sînt frumoasă, poate chiar mai frumoasă decît el. El e ridicol, asta e ! Auzi, inaccesibilul, Frumosul Iosif !“

Se uită la el aproape furioasă. Volodea mergea agale, cufundat în gînduri, răsucind între dinți țigaretul în care țigara se sfîrșise de mult. Din direcția opusă venea în goană, încins ca după o baie, grăsanul Mitiașin, grăbit să-i prezinte raportul, să-i strîngă mîna, să se bucure că-l revede...

— Pe deseară, spuse Veresova cu tristețe în glas. Ne mai vedem azi...

— Să sperăm ! răspunse Volodea distrat, zîmbindu-i lui Mitiașin, care alerga cît îl țineau picioarele. Da, desigur...

Veresova porni înainte, continuîndu-și drumul cu pași ușori. Întoarse apoi fața de departe și-l văzu pe Mitiașin spunîndu-i cu multă însuflețire ceva lui Ustimenko, care dădea din cap și zîmbea cu gura larg deschisă.

În bordeiul în care stătuseră altădată cele două bătrîne și unde locuia acum el singur, Ustimenko șezu puțin pe un scaun, bău o cană de ceai, fără nimic altceva, mai fumă o țigară, pe urmă se bărbieri, făcu un duș, își îmbrăcă alt veston, își puse halatul și boneta, și se duse să-și inspecteze batalionul. Acesta încetase de mult a mai fi un batalion medico-sanitar, ci devenise un adevărat spital, dar, din obișnuință, oamenii din flotă îi spuneau batalionul medico-sanitar 126 sau, dintr-o obișnuință și mai veche, îl numeau : „La cele două bătrîne“.

Prima pe care o văzu cînd intră în spitalul său fu Elena. Simți deodată un val de căldură năpădindu-i inima. Se ascunse pe coridor și o urmări din ochi. Îmbrăcată într-un halat bine croit, pe măsura ei (avea acum, se pare, halatul ei), cu părul tuns și pieptănat cu breton, cu ochii cenușii larg deschiși, fetița se apropie de un rănit, ținînd în mînă un castron cu supă aburindă. Se așeză pe un scăunel lîngă el și începu să-l hrănească cu lingura. Volodea făcu un pas către ușă, se uită mai atent și văzu la pieptul fetiței o medalie. Nevenindu-i să-și creadă ochilor, Ustimenko intră în salon, o strigă pe Elena, observă sclipirea scurtă de fericire din privirea ei, se așeză lîngă dînsa, pe pat, la picioarele rănitului pe care-l hrănea, și o întrebă :

— Ce-i asta, Elena ?

— O decorație, răspunse fetița, plecîndu-și ușor genele asupra halatului și ridicîndu-le apoi iar, ca să-l vadă pe Volodea. Cît ați fost dumneavoastră plecat în misiune, a venit pe-aici amiralul comandant și m-a decorat. Am primit medalia „Pentru merite în război"... Mănîncă, nene Kolea, îl îndemnă fetița pe rănit. Supa e bună. Azi e gătită cu carne proaspătă, nu cu afumături.

— E severă ! observă nenea Kolea, un bărbat spătos, cu mîinile bandajate. E o soră severă !

— Altfel nu se poate cu voi, spuse cu un oftat Elena.

— De mult hrănești răniții ? o întrebă Volodea.

— De atunci, știți, imediat după primul concert. M-a mobilizat tovarășul Mitiașin. Să vedeți, cînd i-ați dat ordinul acela *care nu putea fi executat*, a stat mult de vorbă cu mama și s-au gîndit amîndoi pînă seara. Pe urmă tovarășul Mitiașin a strigat o dată...

— Ce-a strigat ?

— Evrika ! După aceea m-au mobilizat. Vedeți, am un prosop curat, ca să-l pun pe pieptul rănitului, pentru că unii din ei fac murdărie cînd mănîncă...

— Tii, e șireată ca o muscă, spuse nenea Kolea, întinzîndu-și buzele, ca să i le șteargă Elena. Știți, tovarășe doctor, cum se pricepe dumneaei să te ia ? Să zicem că rănitul refuză să mănînce... Se simte prost, ori nu-și poate învinge suferința, ori nu prea e conștient, pe scurt — refuză. Știți ce zice ea atunci ?

— Le zic c-au să mă dea afară din serviciu, răspunse Elena cu un oftat scurt. Ca *incapabilă*. Păi ce, nu m-ar da afară ?

După ce scuturară firimiturile de pe pieptul masiv al lui nenea Kolea, Lena se duse să aducă felul doi. Nenea Kolea spuse :

— E un copil, dar cu ea e mai interesant ca la cinematograf. Cînd vine și începe să turuie, te liniștește la inimă. Ai noștri au poreclit-o „Gazeta vie". De față cu dumneavoastră e tăcută, dar cînd e cu noi, oho ! Mitralieră, zău așa !

Tîrziu, seara, Ustimenko trase un perdaf întregului efectiv al batalionului medico-sanitar 126, care avea acum drepturi de spital, cîștigate de Așhen Ovanesovna încă de pe cînd comanda ea aici, printre stînci, dar care în prezent „s-a delăsat", „s-a destrămat", „s-a împotmolit", așa cum spunea Volodea, și nu mai e decît „o adunătură de șefi mici și mari care gîndesc leneș ori nu gîndesc de loc, și de subalterni, care vor neapărat să fie și ei șefi".

În timp ce vorbea, Mitiaşin îi transmise un bileţel : „Mîine ţinem o adunare în cadrul organizaţiei de bază, pentru primirea dumitale în rîndurile partidului". Volodea citi bileţelul. Mitiaşin îl urmărea cu coada ochiului. Volodea înţelese ce vrea să spună Mitiaşin, iar acesta pricepu după sclipirea bruscă din ochii lui Volodea că a făcut o greşeală ireparabilă avertizîndu-l : acum, muşcînd cum se zice zăbala, Ustimenko o să se pună rău cu toată lumea...

Mitiaşin, care nu era prost, nu se înşelă.

Orice s-ar spune, dar Volodea ştia, într-adevăr, să se pună rău cu toţi. Prima lovitură i-a dat-o chiar lui Mitiaşin, spre marea surprindere a acestui om foarte la locul lui. De ce s-a defectat motoraşul uzinei electrice şi n-a fost reparat nici pînă azi ? Interesant, cine răspunde de asta ? Cum se face că Mitiaşin, „bălăbănindu-se" cîteva zile în şir la direcţia din spatele frontului şi ajungînd chiar la general în persoană, n-a scos o vorbă despre această defecţiune ? Nu voia să fie tras la răspundere ? Dar cum se poate lucra în sala de operaţii cînd becurile dau o lumină slabă şi chirurgii sînt mereu nervoşi, în timp ce operează, temîndu-se să nu rămînă cu totul în întuneric ? Poate că asta, tovarăşe Mitiaşin, ajută la succesul cauzei ? „Contribuie", cum se exprimă Volodea, amintindu-şi de Polunin şi de lexiconul lui. Ori cei de aici au uitat că războiul nu s-a sfîrşit încă ?

Mitiaşin clipi din ochi şi ceru cuvîntul pentru o precizare, dar Ustimenko nu-l lăsă să vorbească. Următoarea lovitură i-o dădu Karolinei Ianovna, sora administratoare, care stătea ca pe ghimpi din momentul în care observase pe masă, în faţa maiorului Ustimenko, o gamelă acoperită, înţelegînd prea bine ce este în gamela aceea.

„Cînd naiba a apucat să dea pe la bucătărie ? se întrebă Karolina Ianovna, fără să ia aminte la perdaful tras lui Mitiaşin. Cînd naiba şi-a vîrît nasul acolo, fir-ar el să fie ? Doar am stat tot timpul la bucătărie ; dacă oi fi plecat pentru vreo oră, ca să aţipesc puţin... Dar nici bucătarul nu mi-a spus nimic ! Ei las' că-ţi arăt eu ţie, bucătarule !"

Bucătarul zîmbea şiret : se ştia la adăpost, avea şi martori — surorile care făceau de serviciu la bucătărie. La urma urmei, oricui i se poate întîmpla o nenorocire. Ei şi, ce dacă s-a ars supa ? Avertismentul l-a primit sora administratoare, nu ? Să încerce acum să iasă basma curată ! Numai că o să spună el şi altele, de pildă cum a ordonat dumneaei, după ce a luat proba,

să se pună la fiert altă supă, pentru medici, iar în cea arsă să se arunce foi de dafin. N-au decît să-l trimită în golf, dar barem ştie că o păţeşte şi diavoliţa asta de Karolina. Ăsta nu te cruţă. Pe lîngă ea pînă şi Aşhen pare un îngeraş !

Şi Volodea nu-i cruţă. Toţi medicii au trebuit să guste supa, iar lui Mitiaşin *i s-a ordonat* în mod special s-o guste. Karolina gustă şi ea supa, o gustă şi bucătarul, făcînd pe ofensatul.

— Vera Nikolaevna, spuse Volodea, întorcîndu-se spre Veresova, dumneata trebuia să iei azi proba ?

— Eu, tovarăşe maior, confirmă ea pe un ton vesel şi nepăsător. Mi s-a adus masa în bordei şi am gustat. Apoi adăugă, aruncînd asupra celor din jur o privire plină de voioşie : Aşa se procedează de multe ori, şi cam peste tot...

Cîţiva izbucniră în rîs. Ustimenko nici nu zîmbi măcar. Cît despre Mitiaşin, acesta se întristă şi mai mult. Îl cunoştea şi-l înţelegea mai bine decît alţii pe noul şef şi ghicea cum au să se sfîrşească toate astea.

După povestea cu supa, Ustimenko îi ordonă sanitarului Palkin, tolstoianul, să dea explicaţii amănunţite „în chestiunea cu pricina". Grişka Rasputin, luînd o înfăţişare de parcă ar fi fost asasinat de Purişkevici şi Iusupov, a stat niţel în pămînt şi acum s-ar fi pomenit la batalionul medico-sanitar 126, se ridică de pe bancă şi începu să tragă adînc aer în piept, prefăcîndu-se că e bolnav.

— Simulează insuficienţa cardiacă, spuse cu dispreţ Mitiaşin. Se pricepe la de-alde astea, artist nu alta...

— Aşteptăm, Palkin ! îl îmboldi Ustimenko.

Atunci Grişka Rasputin începu să vorbească repede, arătînd cum fura el conserve. Vorbea cu lux de amănunte şi zîmbea cu subînţeles, ca şi cum toţi cei de faţă ar fi fost, dacă nu complicii lui, în orice caz nişte oameni care nu pot să nu-l înţeleagă, deoarece sînt şi ei oameni, cu toate slăbiciunile proprii firii omeneşti. În timp ce vorbea, se întrerupea deseori şi întreba scurt : „Nu-i aşa ?" „Apăi dacă un lucru nu stă bine la locul lui, ce mare păcat e să-l iei de-acolo ?" „Ce, parcă eu sînt de vină ? Ispita e de vină şi cel care mi-a aruncat-o în cale. Nu-i aşa ?" Cei de faţă tăceau şi nimeni nu se uita spre Palkin-Rasputin. Îşi simţeau cu toţii inima grea, tuturora le era scîrbă şi ruşine. Pe de o parte, pentru că Palkin se îndeletnicea de mult cu furtul din avutul statului şi mulţi dintre ei l-au bănuit, dar dintr-un dispreţ stupid nu l-au demascat ; pe de altă parte, pentru că el nu declara totul aşa cum a fost, ori căuta să as-

cundă adevărul în dosul întrebărilor sale şi, în fine, pentru că multora dintre cei prezenţi inculpatul le făcuse diverse servicii mărunte, nu tocmai legale. Din aceste motive, doctorii, sanitarii, surorile şi infirmierele se perpeleau şi nu voiau decît un singur lucru : ca toate astea să se termine cît mai repede. Dar Ustimenko, tot atît de chinuit, pe cît se pare, ca şi ceilalţi, nu îngădui să se treacă nimic sub tăcere şi pînă la urmă a trebuit să se ridice şi Karolina Ianovna ca să dea lămuriri asupra unei combinaţii la care făcuse aluzie, arătîndu-şi deja colţii, tolstoianul Palkin. Apoi se ridică de pe locul ei, aflat chiar la intrarea în sala de mese, sora Kondoşina, o femeie sfioasă din fire, roşind pentru te miri ce, şi vorbi repede, cu o voce surprinzător de puternică :

— Bine a făcut tovarăşul maior că a spart buboiul ăsta. Eu îl cunosc de mult pe Vladimir Afanasievici, el suferă mai mult decît noi toţi. De aceea trebuie să spun, sînt obligată să spun şi trebuie să spună toţi...

Tăcu un răstimp ca să răsufle. Faţa ei blajină se făcu albă ca varul. Apoi plesni caraghios din palme şi exclamă :

— Cum vine asta ? Înseamnă oare că şi eu, care sînt membră de partid din nouă sute douăzeci şi patru, i-am furat pe răniţii noştri ? I-am dat, recunosc, nemernicului ăsta nişte votcă pentru cîteva cutii de conserve furate, pe care le-am trimis cu un colet. Va să zică, i-am fost complice ? Dar eu nu ştiam nimic. Puteam oare să-mi închipui ?

— Puteai, soră Kondoşina, o întrerupse Ustimenko. Ce mai la deal, la vale ! Trebuia să-ţi închipui, căci de unde putea să aibă Palkin cutiile acelea mari de conserve ? Nu se putea să nu te întrebi...

După Kondoşina luă cuvîntul Nora Iarţeva. Ei îi era milă de Palkin şi declară că poate ar fi mai înţelept ca această chestiune să fie rezolvată cu binele, deşi, firește, toată povestea e odioasă. Are vreun rost să se facă tot batalionul de rîs în faţa întregii flote, în faţa direcţiei sanitare, în faţa superiorilor ? Vocea Norei tremura. Vedeau toţi cîtă grijă avea ea de bunul renume, nepătat încă, al batalionului medico-sanitar, cît de mult o durea gîndul că o parte din vina lui Palkin se va răsfrînge şi asupra celor două bătrîne, pe care el le slujise, cît de mult o durea faptul că acum răniţii vor putea să spună că tratamentul aici e bun, nimic de zis, dar că mîncarea se fură ca-n codru...

Căpitanul Şapiro o susţinu şi el pe Iarţeva, iar lui Şapiro i se alătură, cu ochii strălucindu-i tare, ca şi mai înainte, Veresova. Ea era pe de-a întregul pentru „clemenţă". Desigur, Palkin trebuie pedepsit, dar în aşa fel încît să nu se bată prea mult toba. La urma urmei, ceea ce s-a pierdut pierdut rămîne!

Vera Nikolaevna fu atît de sinceră, vorbi cu atîta bunătate şi francheţe, încît a fost prima care s-a ales cu aplauze, şi încă destul de puternice. Pe Volodea, însă, cei din sală îl ascultară cu reţinere şi chiar posaci. Dar el privea situaţia cu toată luciditatea şi în scurta lui cuvîntare nu menajă pe nimeni.

— Există bunătate şi bunătate, spuse el, aruncînd asupra adunării o privire pătrunzătoare şi îndîrjită. În direcţia asta noi, medicii, ne orientăm tot aşa de bine ca şi oamenii de alte profesii, dacă nu chiar mai bine. Îi vrea oare bunica răul nepoţelului ei, cînd, fără să-şi dea seama ce înseamnă abdomen acut, îi pune copilului o buiotă, hotărînd sfîrşitul fatal? Şi cine spune că nu e „bun" acel chirurg tînăr şi lipsit de experienţă care, lăsîndu-se înduplecat de rugăminţile rănitului, nu-i amputează, să zicem, piciorul necrozat, pentru ca apoi să se piardă o viaţă de om? În ceea ce-l priveşte pe Palkin, nu discut, povestea lui e clară, în direcţia aceasta am să iau o hotărîre în calitate de comandant. E vorba însă de altceva, şi anume cum trebuie să trăim şi să muncim noi de-acum înainte? Să fim „buni"? S-o iertăm pe buna Vera Nikolaevna Veresova, fiindcă, neglijîndu-şi datoria militară şi onoarea de medic — nu te uita cu atîta reproş la mine, căpitane Şapiro, pentru că cele ce spun se referă nu numai la cei din linia întîi, ci în egală măsură şi la noi — ei bine, s-o iertăm pentru că a mîncat o supă gustoasă, destinată special ei, iar răniţii au aruncat la lături bulearca aceea arsă? Asta o vreţi, tovarăşi? Ori să-l batem pe umăr pe tovarăşul Mitiaşin pentru că, vezi dumneata, „a uitat" să pună chestiunea motorului la direcţia administrativă din interior? Şi dacă mie mi se stinge lumina la „chirurgie subterană" ce-i de făcut? Să aştept lămpile voastre de gaz? Dar, mă rog, în ce stare sînt lămpile astea? Las' că le-am văzut eu! Sînt într-un hal fără hal! Ştiinţa n-a ajuns încă atît de departe ca să se opereze pe întuneric. Aşadar, să fiu „bun" cu Mitiaşin? Dar atunci cu soldatul Ivanov sau Petrov, pe care mi-l vor aduce în sala de operaţii, cum să fiu? Ia spuneţi-mi, voi, cei „buni"! Învăţaţi-mă şi pe mine!

În încăperea scundă, oamenii începură să se foiască nerăbdători. Cineva, lîngă perete, oftă din greu.

— Slujba-i slujbă, spune o vorbă veche, urmă Ustimenko pe un ton aspru. Dacă nu ne vedem de serviciu, n-o să facem nimic. Cît despre faptul, dureros firește, că locotenent-colonelul Aşhen Ovanesovna Ohanian va afla de ruşinea noastră, ce să mai vorbesc! Aş vrea să primesc o scrisoare de la ea şi să v-o citesc. Ştiţi bine cu toţii ce părere are ea despre „bunătate"...

Cu aceste cuvinte îşi încheie Ustimenko vorbirea sa, după care îşi aprinse o ţigară. Era singur acum, nimeni nu cuteza nici măcar să se uite la dînsul, ieşeau cu toţii răzleţiţi de el, grupuri-grupuri. Numai Grişka Rasputin îl privea de departe cu ochiu-i ager, aşteptînd probabil să plece toţi. Dar nici el nu îndrăzni să se apropie de Ustimenko, deoarece după faţa maiorului se vedea bine că n-avea nici un rost să mai deschidă vorba.

Abia se aşeză Volodea la biroul său, ca să scrie ordinul de zi, că sună telefonul.

— Oare ai să-mi dai într-adevăr o mustrare? îl întrebă Veresova.

— Neapărat.

— Un gentleman nu procedează aşa, spuse ea, rîzînd. În loc să oferi orhidee, sau în cel mai rău caz romaniţe, femeii îndrăgostită lulea de dumneata, poftim că o gratulezi cu o mustrare.

Volodea nu răspunse.

— Am citit undeva un titlu, adăugă ea încet şi repede. „Gheaţă şi flacără". Ţi se potriveşte dumitale.

— E prea frumos.

— Şi ce, dumitale nu-ţi place să fie frumos? Ce cuvîntare i-ai tras azi: „neglijînd onoarea de medic şi datoria militară"! Pînă şi Ţvetkov te-ar invidia. De ce taci?

— Sînt ocupat, scriu un ordin de zi.

— Cu alte cuvinte, să te las în pace? Ei bine, nu te las. Iau o sticlă de vin şi-ţi fac o vizită. Haide, răspunde odată!

— Noapte bună! rosti el ursuz şi puse receptorul în furcă.

În dimineaţa următoare, ordinul de zi fu adus la cunoştinţa tuturor. Au primit mustrare Mitiaşin, Karolina Ianovna şi bucătarul. Veresova s-a ales cu o mustrare severă.

— De ce numai eu am fost sancţionată cu mustrare severă? îl întrebă Vera Nikolaevna pe Volodea, de data asta cu reală supărare în glas, fără obişnuitul ei ton ironic. Nu e prea dur, Vladimir Afanasievici?

— Dumneata eşti ofiţer! răspunse el, privind-o fără ocol în ochi. Iar eu nu pot să procedez altfel decît gîndesc...

La amiază, Palkin fu ridicat. Mandatul de arestare fusese semnat de procurorul flotei.

La orele optsprezece zero-zero era fixată adunarea de partid. Comuniștii se întruniră pe un dîmb, ceva mai sus de spital, lîngă o stîncă de granit. Era liniște și se lăsase o pîclă ușoară. Se făcuse neobișnuit de cald. La chei duduiau remorcherele, claxonau șalupele și bărcile cu motor. Sus pe cer, trecu în direcția fiordului Küwenapp un grup de avioane în formație de săgeată.

— Asta e războiul, zîmbi un rănit cu părul roșcat și ochii ageri, alături de Volodea. Întîlniri și despărțiri, și tot felul de amintiri. Vă mai aduceți aminte de mine, tovarășe maior?

— Parcă te-am mai văzut undeva...

— Eu n-am să vă uit niciodată! adăugă prelung rănitul, strivind cu vîrful cîrjei un păianjen uriaș ce se ivise la picioarele lor de sub un bolovan. Nu-u, n-am să vă uit! Și chiar nu vă aduceți aminte?

— Ești din aviație?

— Da de unde! Noi sîntem pămînteni. Doriți un foc?

Volodea își aprinse o țigară.

De după stîncă își făcu apariția căpitanul Șapiro, palid și cu părul vîlvoi, scoțîndu-și din mers halatul, urmat de Mitiașin. Acesta aducea cu el o măsuță, cu o bucată de postav roșu pe ea, prinsă în pioneze, ca să n-o smulgă vîntul. În urma lui Mitiașin venea sora Kondoșina, cu o servietă în care (Ustimenko știa asta) se afla dosarul său.

— Vă rog să mă scuzați, spuse Mitiașin, gîfîind. Am întîrziat puțin. Căpitanul Șapiro a trebuit să pună urgent niște copci. A fost un mic bucluc cu Eremeicik. Ursul ăla a vrut să-și încerce puterile și s-a luat la trîntă cu altul... Începem, nu? Sîntem destui? Ce-ar fi să nu fumăm, tovarăși, din respect pentru adunarea de partid?

Sanitarul Belkin nu putu să-și stăpînească un început de rîs. Mitiașin uita întotdeauna unde se poate fuma și unde nu.

Aleseră prezidiul, după care sora Kondoșina aduse la cunoștință cererea unor tovarăși din afara partidului de a asista la adunare. Volodea nu auzi bine numele lor. Din spatele lui se ivi, pășind ușor, Nora, care-i șopti la ureche: „Să nu vă faceți emoții, tovarășe maior, totul o să fie bine!", apoi zîmbi și se făcu nevăzută. Karolina Ianovna îl salută și ea cu un semn din cap, maiestuos și binevoitor, parcă dîndu-i curaj și înștiințîndu-l că nu mai are pică pe el.

Mitiaşin îşi aranjă în grabă şi cu dibăcie măsuţa şi puse pe postavul roşu dosarul lui Volodea. Sora Kondoşina anunţă ordinea de zi. Căpitanul Nesterovici de la Direcţia politică a flotei trase dosarul spre el, luînd o înfăţişare gravă, ca şi cum avea să dezvăluie astăzi ceva extrem de important şi nou, ceva ce nu ştiuse încă nimeni pînă acum.

În timp ce Ustimenko îşi „spunea autobiografia", cum s-a exprimat sora Kondoşina, pe deasupra dispozitivului fostului batalion medico-sanitar 126 trecu din nou în direcţia fiordurilor un grup de bombardiere, şi Volodea le însoţi o clipă cu privirea. Zburase nu o dată cu „DB-3", avînd de îndeplinit misiuni speciale ca medic, avea în aviaţie mulţi prieteni, şi i se părea că acum ei îl văd de-acolo şi ştiu ce semnificaţie are pentru el această zi. Toţi ceilalţi tovarăşi prezenţi la adunare se uitară şi ei spre cerul albastru-palid al înserării din regiunea polară. Pe cerul acesta zburaseră o mulţime de aviatori, şi printre cei care plecau astă-seară în misiune erau, de bună seamă, mulţi cunoscuţi de-ai surorilor, sanitarelor şi doctoriţelor de aici. Sora Liusia scoase chiar un oftat, dar prietena sa Nora, mai în vîrstă ca ea, o privi cu un aer de reproş, vrînd parcă să-i spună că nu merită să-i ducă dorul radiotelegrafistului care nu s-a învrednicit să-i scrie măcar o scrisoare.

— Are cineva de pus vreo întrebare doctorului... tovarăşului maior Ustimenko? întrebă sora Kondoşina.

Volodea stătea nemişcat. Briza mării îi flutura părul răvăşit. În ochii lui osteniţi stăruia o privire severă şi calmă. Faţa bronzată îi pălise uşor. Era obosit, toată ziua operase la baza vedetelor rapide, apoi a avut de furcă aici, la el...

— Aş avea eu de pus o întrebare, zise căpitanul Nesterovici, tuşind cu înţeles. Am o întrebare pentru maiorul Ustimenko. Aţi spus că n-o ţineţi minte pe mama dumneavoastră şi că v-a crescut o mătuşă, o oarecare Ustimenko Aglaia Petrovna. Aţi declarat, de asemenea, că îi datoraţi totul ei şi tatălui dumneavoastră, mort în misiune specială. Aţi mai declarat adunării de partid că pînă în vara anului 1942 Aglaia Petrovna Ustimenko a corespondat cu dumneavoastră, dar că acum nu mai primiţi scrisori de la ea. Aş vrea să precizăm această parte a declaraţiei dumneavoastră. Ce credeţi, unde se află în prezent mătuşa dumneavoastră?

— În război se mai întîmplă ca oamenii să fie ucişi! răspunse ursuz Volodea.

— Ştim asta! ripostă cu ostilitate în glas Nesterovici. Dar acesta nu e un răspuns, e demagogie. Şi dacă mătuşa dumneavoastră s-a predat la nemţi ori colaborează cu lepădăturile fasciste?

— Tovarăşe căpitan, iertaţi-mă, sări sora Kondoşina, ridicîndu-se. Tovarăşe căpitan...

Nesterovici se ridică şi el de pe pietroiul pe care şedea.

— Întrebarea i-a fost pusă maiorului Ustimenko, zise el, rostind răspicat fiecare cuvînt, şi trebuie să-mi răspundă Ustimenko.

— Bine, am să răspund, zise Volodea cu oarecare întîrziere. Poftim! Nu ştiu ce s-a întîmplat cu Aglaia Petrovna. După toate probabilităţile, a murit. Eu personal n-am întîlnit însă în viaţa mea un om mai pur, mai bun şi mai principial ca mătuşa mea. Înţelegeţi asta, tovarăşe căpitan? Şi atîta vreme cît trăiesc eu, nu va îndrăzni nimeni nici măcar s-o bănuiască de faţă cu mine de ceea ce spuneţi dumneavoastră aici.

— Şi de ce, mă rog, nu va îndrăzni?

— Pentru că n-am să i-o îngădui eu.

— Şi cum adică aţi putea dumneavoastră *să nu i-o îngăduiţi?*

— Aşa cum nu îngăduie nimeni cuiva s-o vorbească de rău pe mama lui! ţipă deodată de la locul său, cu o voce răguşită şi furioasă, sergentul-major care-i oferise adineauri lui Volodea un foc. Aţi auzit? Aşa cum nu îngăduie nimeni să se vorbească despre surioara lui ori despre tatăl său. Înţelegeţi?

— Cred că problema e clară, se pronunţă căpitanul Şapiro. Sînteţi de acord, tovarăşi?

— Cu atît mai mult cu cît copiii nu răspund de faptele părinţilor lor! se pronunţă pe un ton destul de veninos, stînd pe locul ei, sora administratoare Karolina Ianovna. Tot aşa, de altfel, cum nici părinţii nu răspund de faptele copiilor lor...

— Am să răspund că nu-i tocmai aşa, o întrerupse calm şi cu fermitate Ustimenko. Eu sînt întru totul răspunzător de Aglaia Petrovna, cum cred că e şi ea răspunzătoare pentru mine, deşi nu mi-e mamă, ci mătuşă. Dar pentru mine ea e mai mult decît o mamă, pentru că a fi o mamă bună e o normă de conduită, dar *a-ţi împovăra* tinereţea, şi încă o tinereţe de femeie frumoasă şi singură, cu soarta unui nepot, a-ţi dărui acestui nepot sufletul pentru a face din el un om

sovietic, ba pe deasupra a te mai şi chinui cu băiatul acesta, dat fiind că el era un închipuit şi voia să fie recunoscut un geniu, învăţînd cum da dumnezeu — toate acestea, ştiţi, nu sînt chiar aşa de simple. Aş fi un nemernic dacă mi-aş îngădui aici să mă las influenţat de întrebarea căpitanului Nesterovici şi să mă îndoiesc măcar o clipă de onestitatea Aglaiei Petrovna! Oare cererea de a fi primit în partid a unuia care s-ar îndoi în felul acesta... ar mai putea fi luată în discuţie?

Volodea tăcu, rămînînd parcă pe gînduri. Apoi, zărind privirea curată şi limpede a Norei Iarţeva, care stătea drept în faţa lui, se simţi fericit că întîlneşte privirea aceasta care credea şi nu se îndoia şi spuse tare şi răspicat, autoritar şi cu însufleţire:

— Nu se poate să n-avem încredere în oameni! Nu există nimic mai îngrozitor decît suspiciunea reciprocă! Nimeni nu mă va convinge să n-am încredere în cineva în care cred. Altfel n-aş putea să trăiesc! Poţi oare să trăieşti fără a avea încredere în tovarăşii tăi, chiar şi atunci cînd îi ocărăşti şi te certi cu ei? Nu, nu poţi! Poţi oare să lupţi? Nu, nu poţi! Nimic nu se poate face, dacă nu crezi. Spuneţi, n-am dreptate?

— Aşa e! decretă Mitiaşin. Mai are cineva de pus vreo întrebare? Cine doreşte să mai vorbească? Luaţi loc, tovarăşe Ustimenko, aşezaţi-vă pe un bolovan...

Volodea se aşeză şi îşi şterse fruntea asudată cu batista. Nesterovici îi răsfoia într-una dosarul, ceea ce-l jignea pe Ustimenko. Nici nu-l mai auzi bine pe căpitanul-locotenent Koziurin, care citi adunării o scrisoare de la maică-sa, unde era vorba despre „acel minunat doctor sovietic care te-a îngrijit, scumpul meu fiu, şi te-a scos din nevoie chiar mai bine decît mine".

După Koziurin vorbi felcerul militar Mitiaşin, care-i dăduse recomandarea lui Volodea, apoi se dădu citire scrisorilor trimise de Aşhen Ovanesovna şi Bakunina. Aşhen îi dăduse şi ea o recomandare lui Volodea, însă trimisese o scrisoare şi adunării. În timp ce sora Kondoşina o citea, descifrînd anevoie scrisul, toată adunarea zîmbea, deoarece parcă auzeau cu toţii vocea autoritară şi repezită a locotenent-colonelului Ohanian. Cînd Kondoşina începu să citească scrisoarea Zinaidei Mihailovna, tuturor li se părea că aud intonaţiile blînde ale Bakuninei, felul ei delicat de a nu ordona, ci de a se ruga, şi cu toţii îi vedeau parcă zîmbetul simpatic. Iar atunci cînd Kondoşina citi saluturile adresate de cele două bătrîne „minuna-

tului, neuitatului şi dîrzului nostru colectiv", adunarea izbucni în aplauze. În vreme ce asistenţa aplauda, Mitiaşin îi şopti lui Volodea :

— Vedeţi ? Bătrînele au încredere în noi, salută colectivul. Asta înseamnă că nu sîntem chiar aşa de răi...

— Şi ce, eu n-am avut dreptate ieri ?

— Poate că aţi avut, răspunse cam în silă Mitiaşin, dar prea aţi tăiat în carne vie, tovarăşe maior...

Cel din urmă ceru cuvîntul sergentul-major Saşka Diakonov. De îndată ce acesta se ridică, sprijinindu-se în cîrjă, nu fără a poza un pic, Volodea îşi aduse aminte de toate : de sclipirea îndrăzneaţă din ochii sergentului, de zîmbetul lui victorios, de moţul care-i atîrna pe sprînceana arcuită, şi de vocea sa răguşită, atît de caracteristică.

— Eu am să fiu scurt, stimaţi tovarăşi ! spuse Diakonov, emoţionat deodată, săltîndu-se uşor în cîrjă. N-am să vă reţin atenţia prea mult. Cît priveşte autobiografia mea personală, ea nu e prea grozavă şi mă şi ruşinez să v-o spun. Pe scurt, am fost un manglitor. Pricepeţi dumneavoastră ? N-am să dau alte amănunte, dar am să spun că am început războiul într-un batalion de pedeapsă, în care mă aflam nu „pe degeaba", cum le place unora să zică despre ei, ci pe bună dreptate. Făcusem un lucru urît. Bunînţeles, acolo am aflat şi eu ce şi cum, şi mi-am mai şters unele pete, frecîndu-le cu sînge. Însă mi-am dat silinţa, vezi bine, să fie cît mai puţin de-al meu şi cît mai mult de-al fasciştilor. Din batalionul acela m-a scos viteazul şi faimosul nostru căpitan Piotr Kuzmici Leontiev, vestit în toată Uniunea. Trebuia, prin urmare, să-i dovedesc că n-a greşit atunci cînd s-a încrezut într-un om ca mine. Şi i-am dovedit-o bine, s-a scris şi în ziare cum i-am dovedit-o, iar după ce i-am făcut dovada asta, am apucat-o tîrîş spre casă, dar pe drum m-am pomenit cu o plăcintă. Tii, s-a zis cu tine, Saşecika ! Ai mierlit-o, puiule ! Ai ars ca un fluturaş, fără să raportezi rezultatele finale. Pe scurt, am ajuns şontîc-şontîc la un post şi m-am rugat să mă escorteze cineva, pentru că m-a lovit o mină şi n-a făcut explozie în organismul meu, ci mi-a rămas înţepenită în umăr...

— Vai ! exclamă Nora.

— Chiar aşa ! întări plin de importanţă Diakonov. Mi s-a înţepenit sub omoplat şi, cum şedea aşa, numai stabilizatoarele i se mai vedeau, pe cînd focosul pătrunsese înăuntru şi nu ştia nimeni ce se petrece acolo...

Volodea îşi lăsă capul în pămînt. Saşka spunea, în linii generale, adevărul, dar adevărul acesta era înflorit cu atîtea născociri, încît Volodea pufnea mereu auzind cum „medicul militar Ustimenko, fără a-i tremura nici un muşchi pe faţa curajoasă şi concentrîndu-şi toată voinţa de oţel, şi-a propus să-l demineze pe acest tovarăş de luptă..."

Toţi îl ascultau pe Diakonov cu răsuflarea oprită, femeile oftau şi exclamau într-una. Mitiaşin fornăia gros şi, lucru ciudat, nimeni nu se mira de năzbîtiile pe care le îndruga povestitorul, nimeni nu se îndoia de adevărul născocirilor lui fanteziste, nimeni nu zîmbea nici chiar din pricina vocabularului emfatic al lui Saşka.

„Ce înseamnă toate astea? se întrebă, mirat şi fericit totodată, Volodea. Nu mai departe decît ieri i-am făcut cu ou şi cu oţet, şi astăzi ascultă cu atîta bucurie legenda asta stupidă despre mine! Asta înseamnă că vor să creadă în mine! Mă întreb, cum trebuie să mă port de-acum înainte, dacă pînă şi Karolina Ianovna îl aplaudă încîntată pe Diakonov?"

Relatările lui Diakonov fură primite cu aplauze puternice, dar Saşka le curmă cu un gest autoritar şi, adresîndu-se lui Volodea, aproape că strigă:

— Iar despre felul cum aţi vorbit despre mătuşica dumneavoastră, tovarăşe maior, toată cinstea şi lauda! Uite, Leontiev a avut încredere în mine, şi pe cine vedeţi acum în faţa dumneavoastră? Un om decorat cu trei ordine şi propus pentru o distincţie şi mai înaltă: să nu precizăm care anume. Îi sînt recunoscător şi mătuşii dumneavoastră, pentru că a crescut un astfel de intelectual sovietic ca dumneavoastră şi nu o jalnică pătură socială, nu un prăpădit de birocrat, care ne mai încurcă în mers, nu des, ce-i drept, dar pe ici pe colo...

Transformîndu-se subit în propriul său monument, Saşka Diakonov rămase mult timp cu privirea pironită în ochii spălăciţi ai căpitanului de la Direcţia politică, apoi îşi sprijini cîrja într-un bolovan, se răsuci în jurul său ca un ax şi se aşeză în aplauzele puternice ale asistenţei.

Volodea fu primit în partid cu unanimitate de voturi.

După adunare, mai inspectă o dată „chirurgia subterană". În salonul cel mare se opri în spatele unui rănit care, oftînd cu voluptate la fiecare frază, îi dicta Elenei o scrisoare:

— Îţi sărut picioruşele şi mînuşiţele, virgulă, şi tot trupuşorul tău minunat, virgulă, scumpa mea Galocika...

Elena scria încet, cu litere mari, copilăreşti, ţinînd foaia de hîrtie pe o carte. Din pricină că hîrtia nu era liniată, rîndurile scrisorii coborau mereu şi Elena căuta să le îndrepte, ceea ce făcea să pară că nu scrie o scrisoare, ci desenează nişte şerpi groşi şi înfiorători.

Alături, mai mulţi răniţi jucau domino, trîntind cu zgomot pietrele pe tablă. La radio o voce suavă cînta:

Purtînd băsmăluţa albastră,
Pe umerii gingaşi, subţiri...

— Îi scrii fetiţei dumitale, nene Vasea? îl întrebă Elena pe rănit, săltîndu-şi genele.

— Care fetiţă? întrebă contrariat nenea Vasea. Dar pe urmă se gîndi puţin şi adăugă: Da, bunînţeles, fetiţei, cui altcuiva? Galocika e fetiţa mea. Scrie mai departe: „Zi şi noapte te văd dinaintea ochilor, virgulă, fetiţa mea, virgulă, înnebunesc de dorul tău, ca o fiară din pădure...“

— Ai s-o sperii pe copilă, zîmbi Volodea, apropiindu-se de pat. De ce să-ţi sperii fetiţa cu fiarele pădurii?...

Cel căruia Elena îi spunea nenea Vasea se fîstîci pentru o clipă, apoi se uită drept în ochii lui Volodea şi zise potolit:

— E curajoasă fetiţa mea, tovarăşe doctor, nu se sperie ea aşa uşor!

— Du-te, Olionka, îi spuse Volodea Elenei. Lasă că isprăvesc eu scrisoarea... Apoi se aşează pe un scaun, copie repede rîndurile scrise de Elena şi-l întrebă pe Vasea: Mai departe?

— Mai departe? Mai departe scrieţi aşa: „Dacă mă uiţi, sînt pierdut, pentru că tu eşti dragostea mea“. „Dragostea“, tovarăşe doctor, o scrieţi cu literă mare.

— Cu literă mare... murmură Volodea. Fie şi cu mare, dacă aşa vrei dumneata...

CAPITOLUL IX

În anumite condiții...

Volodea nu-l găsi pe chirurgul-șef la bază. Alexei Alexandrovici se dusese să facă niște operații undeva la aviație, pare-se la Levin, la spital, și a rămas să-și petreacă noaptea acolo. Așa cel puțin i-a spus lui Ustimenko medicul de gardă, unul buzat, care, spre deosebire de alți doctori pe care-i cunoștea Volodea, nu se arătă cîtuși de puțin ospitalier. Medicul de gardă se mărgini să răspundă la întrebările acestui maior medic, care părea foarte palid din pricina oboselii, dar atît și nimic mai mult. „La urma urmei, aici nu e hotel", încercă Volodea să-l justifice pe colegul său. Apoi ieși din nou în golf, sub razele reci ale soarelui septentrional.

Văzduhul era agitat. Acum Ustimenko se deprinsese să identifice pînă și cele mai îndepărtate zgomote ale motoarelor de avioane; distingea bombardierele sovietice de cele germane, ba nici chiar avioanele de vînătoare nu le încurca, oricît de sus ar fi zburat ele. Desluși limpede vuietul înfundat și sacadat al unei escadrile de bombardiere inamice ce venea spre oraș și numaidecît auzi salvele repetate ale tunurilor antiaeriene de pe navele de transport și de la bateriile de uscat. Începea iarăși prăpădul...

„E din cauza convoiului", își zise Ustimenko și își aduse aminte de marinarii pe care-i văzuse cu puțin înainte la spitalul de pe deal — englezi, americani și negri — își aduse aminte de malaezul acela degerat, care murise pe masa de operație, și de vocea supărată a lui Harlamov:

— Să mă trăsnească dacă pricep de ce sînt atîția degerați. Zău, dacă pricep!

Un grup de avioane de vînătoare trecu iute înspre port. De după coline se ivi un bombardier german, neverosimil de mare, învăluit într-un fum negru. Aplecat într-o rînă și urlînd înfiorător din motoare, bombardierul plană pe deasupra clădirii statului-major și a spitalului și se prăbuși aproape de

tot, undeva dincolo de satul Vdovino. Avionul de vînătoare care îl doborîse se roti într-un cerc larg pe deasupra bazei principale, apoi se avîntă din nou spre port, în vălmășagul luptei.

Ustimenko urcă încet, cu pas greu și obosit, treptele săpate în stîncă și deschise ușa care dădea în baraca scundă numită aici „hotel". O fată, cu o căutătură rea și cu o manta scurtă de marinar aruncată peste umeri, se întoarse repede către el și, mai înainte ca vizitatorul să-i pună vreo întrebare, îi spuse că nu mai e nici un loc liber și că, firește, nici nu va fi.

— Poate că se găsește, totuși? rosti Volodea, dispreţuindu-se pentru tonul acesta timid. Aș putea să dorm și pe jos... N-am cu nici un chip unde să trag, astfel că-mi este absolut indiferent...

Era întotdeauna refuzat cînd cerea ceva pentru el, fie și o nimica toată, în schimb niciodată nu i se refuza o cerere cînd intervenea pentru alții. Totul depindea, se pare, de tonul cu care vorbea, de felul cum se comporta, de sfiala pe care nu și-o putea învinge sub nici o formă. „N-ai nici o prestanță, Volodecika, îi spunea adesea Așhen Ovanesovna, ești ca un copil mare! Nu pot să înțeleg cum de te-au făcut maior! Maiorii nu arată așa. Nu, Zinocika?" „Sigur că nu", se declara și el de acord.

Dar de ce nu s-ar considera în cazul de față drept un alt maior medic, care la urma urmei trebuie să tragă undeva peste noapte? Maiorul acesta este necesar în război, de vreme ce i se dau haine, e hrănit de stat și primește o soldă, nu? Hai, intervino pentru maiorul acela, care se numește Ustimenko! Nu fi un papă-lapte! Nu te codi! Lasă-ți în pace nasturele de la manta! Cere pentru Ustimenko, așa cum ceri pentru subalternii ori pentru răniții tăi, așa cum ai cerut pentru Elena Iarțeva; îți minte ce scandal ai făcut pentru ea, chiar și față de superiori?

— Tovarășe maior, zise fata cu privirea rea, tare mai sînteți principial de stați așa pe capul meu. Nu înțelegeți că nu sînt locuri?

Bine-ar face s-o pună la locul ei, să-i spună ceva cu vocea aceea de fier cu care știa să vorbească acolo, la el, și cu Karolina Ianovna, să-i arate ce e aia un ofițer cu voință!

Dar, de fapt, se gîndea la toate astea mult mai tîrziu, pe cînd pornise să mai facă o plimbare prin bază și cînd se oprise

în faţa unei clădiri scunde din care răbufneau tot felul de gîfîieli şi plescăituri voioase.

Volodea ghici numaidecît unde se afla ; ajunsese la baia de aburi cea nouă a bazei principale, devenită celebră, despre care citise de curînd în ziarul flotei o poezie ca un fel de odă, cu o mulţime de semne de exclamare.

Foarte bine !

Cum tot n-are unde să tragă peste noapte, are să facă o baie.

„Dacă n-am mîncat pe săturate, barem să dormim", cum spunea plutonierul Şilov, anul trecut, cînd au naufragiat pe insula Malîi Treskovîi.

El, Ustimenko, o să facă o baie, o să se încălzească şi o să-i tragă apoi un pui de somn grozav. Într-o noapte polară „de vară" ca asta, cel mai plăcut lucru este să te încălzeşti !

Păzea, nemţilor ! Maiorul medic Ustimenko ştie acum ce are de făcut ! Are în geantă schimburi curate şi o pereche de ciorapi, are şi săpun ! Cît despre burete, o să împrumute el unul de la un om de treabă ! Uite-aşa o să facă.

De unde a luat el expresia asta : „păzea, nemţilor" ? A, da, dintr-un ziar : „De la Marea Barenţ la Marea Neagră", „În unităţi şi pe nave", „Păzea, nemţilor, aici sînt marinari". Zilnic vedea cîte o manşetă din acestea în pagina a doua a ziarului flotei...

Rău a făcut, totuşi, că nu i-a dat peste nas urîcioasei ăleia de la hotel. Că doar n-a stat degeaba şi n-a trîndăvit ; trei zile la rînd a operat, aproape trei zile şi trei nopţi. În timp ce opera, i se făceau injecţii cu cafeină, ca să nu adoarmă de-a-n picioarele, şi acum poftim că n-a fost lăsat nici măcar să intre în baraca aceea. Păzea, nemţilor, las' că scrie el despre asta la ziar ceva înduioşător şi chiar sfîşietor, cu un titlu original : „Nesimţire", ceva care să dea gata toată flota !

Deocamdată, trebuie să aibă grijă înainte de toate să nu adoarmă la baie, de îndată ce se va vedea acolo.

Nu, el n-are să adoarmă.

Era gol şi toţi cei din jurul lui erau goi şi ei. Goi puşcă, cum se scrie prin cărţi. Alături, pe bancă, stătea un gruzin despuiat, scund, musculos, ager, acoperit de sus pînă jos cu un păr aspru şi negru, ca un maimuţoi. Se plesnea peste şolduri, se lovea peste umeri cu muchia palmei, îşi masa pulpele şi genunchii cu multă dibăcie, ca un băiaş de meserie. Şi

trăncănea într-una. De altfel, trăncăneau toţi, de parcă nu era baie, ci un spital de boli nervoase.

Ar face mai bine de-ar sta cuminţi şi ar trage un pui de somn!

Ei, dar nu e cazul să doarmă.

Păzea, nemţilor, trebuie să fim vigilenţi!

Aici, la baie, s-ar putea să întîlnească vreun cunoscut şi, procedînd isteţ, să se invite la el peste noapte; iată de ce trebuie să fie vigilent. Ce-ar fi să-l întîlnească pe căpitanul-locotenent Loşadnîi? Volodea a extras din carnea lui o schijă a naibii de colţuroasă, pe care de altfel i-a şi dăruit-o ca suvenir. Ţi-aduci aminte, tovarăşe Loşadnîi? Ah, straşnic ar fi să se vadă în cabina lui Loşadnîi! Şi-apoi, aicea sînt atîtea submarine, torpiloare şi traulere...

Mai întîi, însă, trebuie să-şi cîrpească ciorapii. Ca orice ostaş cu stagiu, are şi el în geantă un ac şi aţă. Dar i s-a întîmplat ceva cu ochii, din care pricină aproape că nu poate să vîre aţa în urechea acului. I se lipesc parcă pleoapele. În cele din urmă, strîngînd din ochi ca un miop şi apropiind mult acul de pupile, încercă o dată, de două ori, şi nimeri. Imediat înfipse cu oarecare dibăcie acul în ţesutul zdrenţuit al ciorapului şi trase tare de aţă. Rezultă ceva ca un cucui, pe care îl turti cu degetele. Acum trebuia să pregătească pentru dres şi celălalt ciorap. Tot sucind şi răsucind călcîiul făcut ferfeniţă, vîrî acul cu urechea în jos într-o crăpătură a băncii, ca să nu se piardă. În aceeaşi clipă însă, povestind ceva cu mult haz, gruzinul cel păros se aşeză tocmai pe ac.

Părea de-a dreptul neverosimil ca un bărbat atît de viguros şi de musculos să aibă o voce aşa de piţigăiată.

— M-a pişcat ceva! ţipă el, învîrtindu-se ca o sfîrlează printre ofiţerii goi puşcă din flota maritimă militară. M-a pişcat ceva!

Toţi săriră de la locurile lor, atît cei care se odihneau după ce ieşiseră de la abur, cît şi cei care abia se pregăteau pentru bucuriile băii ce îi aştepta.

— Îi atîrnă o aţă în bucă! strigă cu o voce hîrîită de marinar un miciman în chiloţi şi cu vestonul plin de decoraţii aruncat pe umeri. Să ştiţi că s-a aşezat pe un ac.

— Daţi-mi voie, eu sînt doctor! îl opri Volodea, rece, pe gruzinul care nu mai avea astîmpăr. Apoi se lăsă pe vine lîngă dînsul.

Victima sughiţă subţirel.

— Nu mai daţi din picioare! îi porunci Volodea cu o voce profesională de medic. Că doar nu vă doare chiar aşa de tare.

— Nu atît mă doare, cît mă umileşte, se oţărî victima.

Cei din jur rîdeau pe înfundate.

— Nu-i nimic de rîs aici, zise Ustimenko, fără a-i veni să creadă că e în stare de atîta făţărnicie. E o porcărie să arunci ace pe bănci.

Cînd se sfîrşi „operaţia", gruzinul îi strînse cu efuziune mîna.

— N-aveţi pentru ce, spuse Volodea, mirîndu-se încă o dată de iscusinţa cu care minţea. Dar, repet, e o porcărie!

Zicînd acestea, se furişă de-a lungul peretelui. I se păru că cineva îl priveşte cu atenţie şi „primejdia îi dădu curaj". Pentru orice eventualitate, se strecură în sala de abur. Aici, printre văicărelile dulci ale celor care se zbenguiau în pîcla albicioasă şi-n valurile de aburi fierbinţi, în infernul acesta vesel, n-au să-l găsească, de bună seamă. Şi chiar dacă au să dea de el, o va face pe niznaiul. Ar mai fi cum ar fi, dacă victima ar fi un funcţionar civil oarecare. Dar dacă e un colonel? Sau, doamne fereşte, un amiral sever? Şi dacă ordonă cumva:

— Ia să mi-l aduceţi imediat pe idiotul acela turbulent, cu acul lui!

Pas de mai demonstrează că n-ai pus capul jos trei zile.

Simţi o ură cumplită faţă de sine însuşi.

Iată-l şi mincinos! Un mincinos abject, impertinent şi foarte calm! O făptură făţarnică!

Ori şi asta e din pricina surmenajului?

Pînă una alta, mai dormită vreo jumătate de ceas, aplecat deasupra hîrdăului său. Aici era cel puţin cald, căci nu se ştie ce-l aşteaptă mai departe la baza asta principală, cu atîtea locuinţe bune şi călduroase unde nu-l pofteşte nimeni. Şi apoi, aici nu era chiar atît de pustiu şi de izolat ca pe stîncile de granit ale bazei şi nu trebuia să-şi amintească mereu de „frumuseţea aspră şi indescriptibilă a Nordului".

Dar cînd te paşte ghinionul, te paşte pe toată linia, cum i-a spus odată bătrîna Aşhen, anul trecut, în ajunul lui 7 Noiembrie, cînd el făcuse o mişcare greşită şi vărsase pe dînsul un borcan mare de iod. Abia ieşi de la baie, că dădu peste o patrulă. Ora era tîrzie şi trebuia să aibă un permis de circulaţie în timpul nopţii, pe care Volodea, firesc, nu-l avea.

Nici nu se împotrivi, ci porni docil între doi marinari cu pistoale automate, ca un dezertor pățit, sau ca un „diversionist inveterat".

„Păzea, Ustimenko, își zise, aici sînt marinari." De fapt totul se întîmplase cum nu se putea mai bine. Acum avea unde să-și petreacă noaptea: pe o bancă la comenduire. Acolo e, desigur, cald și s-o găsi cineva printre cei reținuți care să-l trateze cu un pic de mahorcă. Uite unde-i sta norocul...

Alături de el mai mergea un arestat. Nu fără să se alarmeze în forul său interior, Volodea îl recunoscu imediat pe gruzinul de adineauri. Din fericire, victima lui era un civil. Avea pe cap o pălărie moale, ducea în mînă o valiză lăcuită și, după toate aparențele, era stăpînit de aceleași gînduri despre ghinion care-l frămîntau și pe Volodea.

— Doctorul meu scump! exclamă gruzinul. Salvatorul meu, nu-i așa? Știi, tocmai voiam să mă sfătuiesc cu dumneata, dar ai dispărut, nu știu unde. În mod fatal, am ghinion tocmai cu partea asta a corpului! N-ai observat nimic, cînd ai extras acul? În octombrie 1941 am adormit pe o sobiță electrică, chiar în casa asta, la un vechi prieten al meu. Sobița funcționa, nu știu cum, automat, și am fost adus la spital cu o arsură de gradul doi. N-a trecut nici un an și în împrejurări asemănătoare, dar de data aceasta la baza de vedete rapide, pe un ger destul de puternic, am ațipit pe niște trepte de granit, înghețate. Drept rezultat, m-am ales cu niște degerături, ce-i drept, ușoare. Și iată, astăzi, această mică catastrofă. Poate ai să-mi dai dumneata un sfat medical? Mă înțelegi, dragă doctore, lucrurile nu pot continua în felul ăsta! Ești de acord, nu? Dar, hai, să facem cunoștință.

Și zicînd acestea, civilul se prezentă, oarecum ceremonios: se numea Elisbar Șabanovici Amiradjibi, era căpitan de marină și comanda vasul „Alexandr Pușkin". În ziua aceea sosise din S.U.A. și avusese o zi cu ghinion, cum constată, fără a preciza amănuntele.

— Fraților, strigă deodată Amiradjibi, adresîndu-se unuia dintre pistolari, cu o voce ușor guturală, fraților, voi sînteți oameni? Sînteți, ori nu prea? Trebuie să merg la un prieten, pe vasul de colo, „Svetlîi". E oare cu putință să nu pricepeți. Încercați, rogu-vă, să înțelegeți. Mîine descarc vasul și, dacă nu-s acolo, sînt un om pierdut. Ascultă-mă, tovarășe pistolar!

Marinarul tuși cu zgomot și nu-i răspunse.

— Ai, ori ba? întrebă cu foc căpitanul. Ai suflet? Ai inimă? Ai în tine o vînă în stare să facă un pic de bine? Un opaiţ, care nu se stinge niciodată?

— Trebuie să cunoşti parola, răspunse marinarul cu un bas profund şi blînd, pornit parcă din rărunchi. Sîntem în război, şi aici vin tot felul de oameni, paraşutişti, diversionişti...

— Parola e „ţintă", spuse Amiradjibi cu o voce dulceagă, gîngurită.

— Nu.

— „Avion!"

— Nici.

— Nici avion şi nici ţintă, făcu mîhnit Amiradjibi şi rămase o clipă pe gînduri. În cazul acesta e poate „motor"?

— N-ai nimerit-o nici de data asta.

Amiradjibi îşi umplu atunci pieptul cu aer şi turui repede:

— Tanc-eche-elice, găină-cocoş-raţă-curcan-gotcă-pescăruş, petardă-mărul catargului-beretă-pavilion de ancoră-trauler-torpilor-navă de linie-portavion.

Marinarul îl privi pe sub sprîncene, tăcut. Celălalt chicoti uşor.

— Ce om! zise cu tristeţe în glas Amiradjibi. Un om formidabil! Un om tare! Astfel de oameni trăiau în epoca de piatră.

La aceste cuvinte, marinarului îi sări ţandăra:

— Hai, jigneşte-mă! mîrîi el. În serviciul nostru am văzut noi multe şi de toate. Unul a vrut să sară la bătaie şi s-a ales cu cinci zile de arest. A scăpat adineauri, chiar înainte de cină. La stînga, la subsol, uşa a doua pe dreapta!

În camera în care dădea uşa a doua pe drepta se afla şeful comenduirii, un tinerel cu faţa rumenă şi simpatică.

Amiradjibi şi Volodea îşi puseră actele pe masă, dinaintea lui. Căpitanul lui „Alexandr Puşkin" îl tratâ pe şeful comenduirii cu ţigări „Chesterfield" şi cu gumă de mestecat. Comandantul pieţii luă două ţigări şi două tablete de *chewing-gum*. Marinarul din patrulă, cu pete liliachii pe obrajii degeraţi cîndva, şedea jignit şi posomorît pe o bancă. Amiradjibi îi oferi şi lui o ţigară, lucru pe care, desigur, nu trebuia să-l facă.

— Nu-i nevoie! i-o tăie marinarul cu basul acela profund şi foarte blînd, dar teribil de supărat. Întîi mă jigneşti şi pe urmă îmi oferi ţigări! Eu am făcut poate de patru ori raport

ca să fiu trimis pe front, şi aici aud numai cuvinte de ocară de la cîte un fitecine, care nici măcar n-a mirosit războiul.

— Cine te-a jignit, Petrenko? întrebă comandantul.

— Dumnealui, angajatul civil; cică oameni ca mine trăiau în epoca de piatră. Cum vine asta?

— E clar, spuse comandantul cu o voce metalică, şi faţa lui bună, tînără şi veselă deveni de nepătruns, ca faţa unui adevărat comandant al pieţei — fără expresie, fără vîrstă, numai fermitate. E clar, repetă el. Am să vă rog să luaţi loc acolo pe banca arestaţilor. Aici fumatul e interzis. Nu e voie nici de vorbit. Mîine dimineaţă vedem noi cine sînteţi dumneavoastră.

— Dar actele? exclamă Volodea.

— Actele sînt făcute de oameni! spuse comandantul cu o intonaţie misterioasă. E clar?

Şi cum nu mai aveau ce să-şi spună, comandantul scuipă guma de mestecat şi aruncă în sobă ţigara abia aprinsă. Volodea îşi cruţă însă ţigara şi adormi numaidecît buştean.

Cînd se trezi, era şase fix. Amiradjibi dormea dus, cu capul dat pe spate. Profilul cu nasul coroiat i se contura foarte precis. Volodea rămase mirat constatînd că acum căpitanul nu-i mai părea chiar aşa de tînăr.

— N-am avut! raportă la telefon comandantul pieţei, cu o voce vioaie, deşi puţin adormită. Nu am printre arestaţi Eroi ai Uniunii Sovietice...

— Cum n-aveţi, tovarăşe? interveni Amiradjibi, deschizînd puţin un ochi şi tuşind uşor. Oricine dintre noi, dragi prieteni, poate să devină mîine sau poimîine erou.

Elisbar Şabanovici străbătu cu un pas elastic camera, smulse receptorul din mîna comandantului şi spuse tare:

— Întocmai, tovarăşe amiral, la telefon căpitanul Amiradjibi... Nu, nu ne-a reţinut nimeni. M-am încurcat şi eu cu un maior medic foarte simpatic şi am degerat amîndoi în clima superbei primăveri de-aici. Comandantul pieţei, un tovarăş foarte delicat, ne-a dat adăpost la cererea noastră. Ne-am odihnit la dînsul... Nu, tovarăşe amiral, dimpotrivă, îi sîntem foarte-foarte recunoscători. A fost ospitalier, ca un adevărat marinar... Va deranjat secundul meu, Petrokovski? Vă mulţumesc, tovarăşe amiral. Venim pe „Svetlîi", chiar acum pornim într-acolo.

Comandantul întinse mîna să ia receptorul, dar Amiradjibi îl puse direct în furcă. Timp de cîteva secunde rămaseră

cu toţii tăcuţi. Marinarul din patrulă, supărat din pricina „epocii de piatră", îşi fuma ţigara lîngă sobă.

— Trebuia să-mi fi spus din capul locului că sînteţi Erou! începu comandantul, ocolind privirea căpitanului, dar Amiradjibi nu-l lăsă să-şi termine vorba:

— Nu, nu trebuia, zise el desluşit, încet şi cu tristeţe în glas. Nici să ne supărăm nu trebuia. Te rog să mă ierţi dacă te-am jignit, tovarăşe Petrenko, dar crede-mă că nu voiam să te jignesc. „Dă-mi mîna să ţi-o strîng, cum zice un înduioşător cîntec de restaurant, m-aşteaptă drumul."

Marinarul se ridică, vîrî mucul de ţigară în sobă şi făcu un pas înainte.

— Dă-mi mîna, dragă tovarăşe Petrenko, adăugă Amiradjibi. Sîntem cu toţii oameni de treabă, dar puţin cam surmenaţi. Puţin de tot, desigur, după numai trei ani de război, ceea ce e o nimica toată pentru nişte flăcăi care se respectă. Dar cîteodată ni se întîmplă să nu avem destul umor. Unora dintre noi ne lipseşte. Mai cu seamă mie. Nu nimeresc momentul, pricepi, şi atunci gluma se întoarce împotriva mea însumi. Salutare, dragă tovarăşe comandant, şi fii şi de acum înainte vigilent, căci e util în timp de război. Mergem, tovarăşe maior medic?

— Unde?

— Cu mine, la vechiul meu prieten...

Se aflau acum în ceaţa groasă şi rece care învăluia baza, laolaltă cu navele de război şi cu micile vedete rapide, cu vapoarele şi cu giganticele „liberty"-uri — încărcate cu explozibil, cutii de carne conservată şi bocanci — cu centura de aerodromuri, cu portul şi cu oraşul, cu bazele apropiate şi cele îndepărtate.

— Tovarăşe Erou al Uniunii Sovietice, auziră în spatele lor vocea de bas calmă şi blîndă a marinarului, mi s-a ordonat să vă conduc pe „Svetlîi".

— Condu-ne, dragul meu, răspunse încet Amiradjibi. Condu-ne, prietene. Să ştii, însă, că greşeşti puţin adresîndu-mi-te în felul acesta. Să vezi ce mi s-a întîmplat ieri, sub ochii stimatului nostru medic militar. Am suferit un accident. Am căpătat o mică şi cu totul neprevăzută rană în condiţii, ca să zic aşa, de pace. Medicul mi-a făcut pe loc o intervenţie chirurgicală. E foarte inventiv, tovarăşul maior medic! Ei bine, crezi că n-am ţipat cînd m-am rănit? Da, dragul meu, am ţipat şi am gemut, ba chiar, aşa cum foarte bine a remarcat

prietenul nostru, medicul, am dat şi din picioare. De-aici, tovarăşe Petrenko, poţi trage concluzia că nu există om care să fie întotdeauna erou. Tot astfel, în anumite condiţii, fiecare dintre noi poate şi trebuie să fie un erou. Înţelegi, tovarăşe matroz?

— Înţeleg, auzi Volodea răspunsul marinarului, venind de undeva din ceaţa jilavă.

— Şi mai ţine minte ce-ţi spun acum, dragul meu, urmă Amiradjibi. Dacă te-ai fi aflat dumneata în situaţia mea, sînt sigur că şi dumneata ai fi căpătat Steaua de Aur.

Pe puntea torpilorului „Svetlîi", în capul scării, fură supuşi unui scurt interogatoriu, apoi fură conduşi în salonul curat şi bine încălzit. Caloriferul ţăcănea îmbietor. O ordonanţă în veşmînt alb îi întrebă pe musafiri dacă nu doresc un ceai, şi ceaiul apăru numaidecît, ca şi cum i-ar fi aşteptat. Amiradjibi ceru să i se aducă trei pahărele — arătă cu degetele că vrea trei — apoi îşi deschise valiza lăcuită şi puse pe masă o sticlă de *brandy*. Volodea tocmai citea eticheta pestriţă, cînd auzi deodată o voce foarte cunoscută:

— Cine se beţiveşte aici, la ore nepermise?

Volodea scăpă din mîini sticla grea, care căzu uşor pe canapeaua de catifea. Înainte de a-şi întoarce capul, simţi pe umăr mîna lată a lui Rodion Mefodievici şi fără să-şi dea seama cum şi cînd, ca în copilăria îndepărtată, se pomeni cu faţa lipită de obrazul proaspăt ras, asprit de ger, al căpitanului de rangul întîi Stepanov. Rodion Mefodievici îi mîngîia părul moale şi spunea, întocmai cu atunci, de mult de tot, în viaţa aceea din timp de pace de pe strada Krasivaia, cînd mătuşa Aglaia nu era „dispărută fără veste" şi cînd era cu ei şi Varvara:

— Ia te uită, medic militar! Maior medic. Cu pieptul încărcat de decoraţii... Om umblat. Va să zică, facem războiul...

— Păi, da...

— Păi, da! Pe Varka n-ai întîlnit-o cumva?

— Dar unde e?

— Aici, pe-aproape. Vine pe la mine, ne vedem. Cît despre mătuşa-ta, ţi-o spun înainte de a mă întreba tu, nu ştiu absolut nimic de ea. Şi nu ştie nimeni.

O umbră uşoară învălui faţa lui Stepanov. Îşi săltă brusc umărul, scutură din cap şi, întorcîndu-se spre Amiradjibi, îl îmbrăţişă pe căpitan şi spuse încet, cu bucurie în glas:

— Nici nu te-am felicitat încă. Nu știam unde să-ți trimit depeșa, în ce porturi, în ce țări. Așadar, din dușman al poporului ai ajuns direct Erou al Uniunii Sovietice? Fără transbordare? Spune-mi, totuși, cum s-a întîmplat?

— Simplu, Rodion. Slujim Uniunea Sovietică și atîta tot. Cît despre episoadele noastre de luptă și despre felul cum am respins noi atacurile aviației fasciste, aducînd la destinație încărcăturile prețioase, s-a scris foarte frumos în ziarul flotei. Îl citești, nu? La datorie sîntem cu toții vulturi neînfricați, energici, disciplinați și inventivi...

Zîmbiră amîndoi gîndindu-se la ceva, dar la ce anume Volodea nu putea ghici. Fără pripă și într-un chip nespus de frumos (căci orice gest era la el deosebit de frumos și elegant), Amiradjibi umplu păhărelele și, ridicîndu-l pe al său, vorbi nu prea tare și răspicat:

— Aș vrea ca tînărul doctor, noul meu prieten și binefăcător, să știe că Rodion Mefodievici Stepanov, tovarășul meu din tinerețe, fără a se teme de consecințele pe care le-ar fi putut avea pentru el personal și pentru ceea ce unii numesc carieră, m-a scos din închisoarea în care ședeam fiind acuzat nici mai mult nici mai puțin de înaltă trădare...

— Slujim Uniunea Sovietică, adăugă cu zîmbetul lui discret Stepanov.

— Uite, eu propun să toastăm pentru asta, spuse Elisbar Șabanovici, atingînd mîneca vestonului lui Stepanov. Acesta e un toast obișnuit pe nava mea, „Alexandr Pușkin".

Își apropiară cu un clinchet ușor păhărelele, și căpitanul Amiradjibi rosti mai întîi încet de tot și apoi repede:

— Pentru victorie! Moarte ocupanților germani!

Sir Lyonel Richard Charles Gay, al cincilea conte Neville

— A telefonat căpitanul Amiradjibi, tovarășe maior, îi raportă lui Volodea plantonul, uitîndu-se pe o hîrtiuță și silabisind anevoie numele căpitanului. O să vă telefoneze la orele treisprezece. Vă roagă stăruitor să-i așteptați telefonul.

Plantonul chicoti; probabil că Amiradjibi îi și spusese vreo șotie la telefon.

— Îl așteptați?

Ustimenko dădu din cap.

Sfîrşise de mîncat porţia de batog cu caşă şi acum aştepta ceaiul făgăduit, dar se pare că fusese dat uitării şi el, şi ceaiul. De altminteri, Volodea nici nu mai trăgea nădejde să capete ceaiul şi-l aştepta numai din politeţe. Nu era atît de mare în grad, încît să nu fie dat uitării, dar nici nu putea să se ridice şi să plece, de vreme ce i se spusese: „Şi acum, doctore, o să vă dăm un ceai, că prea arătaţi istovit..."

În timp ce aştepta, fuma şi recitea scrisoarea pe care o primise de la Jenka:

„Despre Aglaia nu se aude, desigur, nimic. Ce-i trebuia ei să se vîre în treaba asta, care-i treabă de bărbaţi, cînd ştiu precis că era reţinută la Moscova! Îmi pare tare rău de ea, fireşte, căci era o femeie de treabă şi era pentru tata o destul de bună soţie, pe cît îmi dau eu seama. Închipuie-ţi ce poate să iasă de-aici! În orice caz, babacul o să aibă buclucuri, fie chiar şi numai pe linie de serviciu. Sîntem cu toţii oameni în toată firea şi o ştim. O să aibă necazuri mari!

L-ai văzut cumva?

Caută-l pe bătrîn şi mai dă-i ceva curaj. Am impresia că a cam căzut în ipohondrie. Ştii, la vîrsta lui, ultima dragoste şi aşa mai departe!

Vestea despre moartea mamei mi-a provocat un traumatism adînc. Dar mai bine să nu vorbim despre asta, căci e prea greu de îndurat.

N-ai întîlnit-o de loc pe Varvara? S-a lăsat definitiv de actorie şi acum face războiul, ca şi noi toţi, undeva prin părţile voastre. Are caracter fetiţa, seamănă cu babacul.

Iraida şi Iurka sînt la Alma-Ata. Se tot milogesc şi storc de la mine colete. Excelenţa sa socru-meu a rămas şi el nu ştiu cum pe din afară, «nu şi-a găsit locul», cum s-a exprimat el însuşi într-o scrisoare pe care mi-a trimis-o, aşa că mi s-a suit şi el pe grumaz. Îţi închipui ce-i pe capul meu!

Lucrez la disertaţia de candidat în ştiinţe. Un caraghios mi-a sugerat o temă şi pe urmă se pare că a regretat-o, dar eu cînd apuc ceva, e bun apucat, după cum ştii, şi-i al meu, mai ales cînd e vorba de ceva care priveşte problemele ştiinţei. Aşa i-am şi spus-o, de altfel, caraghiosului acela.

Departe de noi gîndul de a face o operă de asistenţă socială.

Aici la noi au stat o noapte, în trecere, două bătrîne — Ohanian şi Bakunina. Mi-au spus multe despre înălţimea-voastră. Cea mai cu moţ dintre ele, Aşhen Ovanesovna, vorbea

despre tine chiar cu oarecare extaz şi spunea că ai să ajungi un fel de Kuprianov, ori Burdenko, ori Bakulev. Am turnat şi eu gaz peste foc, spunîndu-le că te-am cunoscut pe cînd erai student şi că tu erai cel mai capabil dintre noi toţi. Bătrînele s-au uitat încîntate una la alta şi acum eu le sînt cel mai bun prieten, ba chiar am primit de la ele şi o scrisorică. Mă bucur, amice, pentru tine. Babele astea sînt nişte exaltate, dar sînt pline de energie şi au multe relaţii, se bucură pretutindeni de respect şi, dacă ştii să fii deştept, ele pot să te ajute în clipele grele ale vieţii.

Scrie-mi!

Dacă ai vreun necaz pe linie organizatorică, poţi conta pe mine. Nu sînt ranchiunos şi am să fac întotdeauna tot ce-mi va sta în putinţă.

Te-ai însurat cumva?

Să nu faci pasul ăsta nechibzuit, pentru că pe urmă ai să-ţi dai cu pumnii în cap.

Mai bine aşa, ascultă-mă pe mine, iubeşte dragostea, voluptatea de a iubi, căci viaţa ne oferă în această direcţie posibilităţi cu totul nelimitate. Paştem, ca să zic aşa, printre flori înmiresmate şi cine oare să guste miresmele astea dacă nu noi, cum se exprima colonelul medic Konstantin Gheorghievici Ţvetkov, care ne-a inspectat nu demult şi care îţi e, se pare, cunoscut. De altminteri, cu mine n-a binevoit să stea de vorbă, eu sînt pentru el mult prea insignifiant...

Să fii sănătos, bătrîne, şi nu tuşi. Să ne vedem la Berlin."

— Salvatorul meu? întrebă Amiradjibi la orele treisprezece fix.

— Îhî! făcu Volodea. Bună ziua, Elisbar Şabanovici. Bine-ai venit!

— Ştii precis că am venit chiar bine?

Volodea rămase cîteva clipe tăcut, apoi rosti:

— Eşti, totuşi, din nou aici.

— Bine zis „totuşi"! Am o treabă cu dumneata, dragul meu. Ai dat cumva zilele astea pe la spitalul unde sînt trataţi americanii şi englezii?

— La Word? Nu.

— Au mare nevoie de dumneata. Am auzit azi că eşti, aici, cel mai mare specialist în degerături. Ei bine, la Word ăsta, sau cum i-o fi zicînd, zace un băiat de treabă, un *english*

aviator. S-a bătut deasupra noastră şi pînă la urmă l-am scos din apă şi l-am adus la noi, pe bord. E un băiat amuzant, cu o inimă de leu începător. Trebuie dres, doctore.

— Dar eu nu am ordin în această direcţie, spuse Volodea. Trebuie să mă înţelegi, Elisbar Şabanovici; Word nu poate suferi să-l vizitez. Treaba asta nu e chiar aşa de simplă.

— Bine, ai să primeşti dispoziţiile necesare, zise căpitanul Amiradjibi pe un ton ameninţător. Aşteaptă dispoziţiile, doctore, şi cînd ai timp, poftim la noi, pe „Alexandr Puşkin", dar nu întîrzia prea mult. Caută să vii cît mai avem cafea, *brandy* şi ţigări.

Volodea primi ordinul cu pricina fără întîrziere. Alexei Alexandrovici Harlamov îl încunoştinţă că încăpăţînatul acela de Word a făcut-o fiartă la el acolo şi că Vladimir Afanasievici trebuie să descurce lucrurile fără zăbavă.

— Al cui ordin să-l invoc cînd am să mă prezint la Word?

— Rugămintea comandorului Woodsworth, adresată mie. E clar?

— E clar.

— Vezi, alege-ţi cu grijă expresiile, îl rugă apoi Alexei Alexandrovici. Fii puţin diplomat. Ştii cum vine treaba cu toate aceste *persona grata* şi *persona non grata,* lua-le-ar naiba să le ia, dar, te rog, fii cît se poate de atent.

— Am înţeles, spuse Ustimenko. Deseară sînt acolo.

Lîngă spitalul de pe deal, bucătarul-şef Jack, un englez gras şi rumen în obraji, „păştea" un motan bătrîn pe care-l iubea la nebunie. Motanul, prefăcîndu-se fiară în toată legea, se furişa, chipurile, printre grămezile de moloz, iar Jack, ţinîndu-l de cureluşa cu care era legat, mergea după el şi spunea: *„cheep-cheep-cheep"*, adică *„pis-pis-pis!"*

Văzîndu-l pe Ustimenko, Jack încercă, aşa cum avea obiceiul, să-l ducă la el la bucătărie, ca să-l trateze cu ceva, dar Volodea refuză, din care pricină Jack, ca întotdeauna, se supără şi spuse:

— Înţeleg, cutie-cutie nu-i bun, dar este puţin puding, tot din cutie-cutie, însă bun.

— Imposibil, Jack, sînt grăbit.

Bucătarul se uită la el cu ochii săi mici, plini de duioşie.

Toată familia lui Jack, o familie numeroasă, a fost ucisă de o bombă la Coventry. Din clipa în care bucătarul a aflat de această nenorocire, îngrijea necontenit pe cîte cineva în oraşul polar rus. Dar mai cu deosebire îşi făcea el de lucru

cu copiii. Cu un an în urmă, bătrînul restaurator se împrietenise cu Petea, un băiat pe care-l îndopa aproape cu de-a sila cu dulciuri, dar Petea s-a evacuat şi i-a lăsat lui Jack motanul său, care, după cum pretindea Jack, era surprinzător de inteligent, dar nu voia cu nici un chip să înţeleagă englezeşte.

— Nu înţelege? întrebă Volodea, arătînd cu capul înspre motan.

— Foarte isteţ! spuse Jack. Dar incapaţînat.

— Petea îţi mai scrie?

— O dată. Isteţ, însă leneş.

Word îl întîmpină pe doctorul rus în prag.

Era mic de stat, foarte politicos, gentleman desăvîrşit, extrem de corect, cu botişorul lui întins înainte, pe care tronau nişte ochelari strălucitori. Medicul acesta din Glasgow avea pentru toate cele convingerile sale, culese de prin cărţi, principii de fier, imuabile, confirmate de cele mai mari somităţi. Firește, nu i se oferise încă prilejul să aibă de-a face cu oameni degeraţi în apele Mării Barenţ, ba încă răniţi şi uneori chiar cu arsuri grave, dar avea el nişte îndreptare, unele groase, altele subţiri, cu ajutorul cărora îşi întocmise pentru toate cazurile reguli noi, întemeiate şi ele pe părerile unor mari somităţi. În afară de asta, avea o mulţime de borcane cu alifii şi balsamuri, şi tot felul de flacoane cu superbe dopuri perfect etanşe, cu capace cu ghivent şi, bineînţeles, cu etichete pe care, sub o cruciuliţă roşie, cutare firmă farmaceutică îşi recomanda remediile miraculoase.

Word credea în aceste borcane, dar cel mai mult credea în creionul de streptocid, adică în streptocid ca atare şi în sulfamidă. Trebuia să-l auzi cu ce voce spunea:

— În canalul rănii am să introduc creionul de streptocid. Avem creioane din acestea de orice dimensiuni şi de orice forme. La orice rană, neapărat creionul!

Şi introducea creioanele, aplica alifiile şi prafurile sale, grijuliu şi sîrguincios, foarte sigur de ceea ce face, pentru că făcea totul potrivit părerilor unor somităţi cărora nu se putea să nu le dai crezare. Iar dacă avea anumite instrucţiuni cu privire la creioanele de streptocid, cum ar fi putut oare să nu dea ascultare acestor instrucţiuni?

În fond, poate că era un băiat bun Word ăsta şi, desigur, foarte conştiincios, dar a fost învăţat, după toate probabilităţile, oarecum într-alt chip, „nu omeneşte“, cum s-a exprimat despre el Aniuta, sora de chirurgie, de-aici, a lui Volodea.

Toată seara şi toată noaptea aceea de primăvară, Volodea a examinat bolnavii şi răniţii lui Word, dînd dispoziţii în engleza sa înfiorătoare. De regulă, englezii nu-l înţelegeau decît cînd spunea a doua sau chiar a treia oară ceea ce voia să spună, dar pînă la urmă s-au obişnuit cu el, tot aşa cum şi el s-a obişnuit cu ei.

În zori i s-a adus pe masa de operaţii un tînăr în aşa hal, încît Volodea îşi pierdu aproape cumpătul. Tînărul fusese rănit mai jos de omoplatul drept cu un glonte de mitralieră de mare calibru, căpătase cîteva arsuri şi căzuse în apa îngheţată a mării.

— Ce naiba ai făcut... izbucni Volodea, dar aducîndu-şi aminte că trebuie să fie „diplomat" nu-şi sfîrşi vorba. Word îi arăta cu cornţangul locul unde se aflau perniţele patentate. Grupa sangvină! ordonă Volodea, prefăcîndu-se că dă ascultare colegului său cel atît de corect.

Tînărul de pe masă strînse din dinţi cu atîta putere, încît i se umflară vinele sub pielea albă şi gingaşă. Volodea ştia ce cumplită durere îndură băiatul acesta cu şoldurile înguste şi cu părul blond, istovit cu desăvîrşire. Asigurările date de firmele farmaceutice cum că perniţele se desprindeau „fără nici o senzaţie de durere" erau gratuite. Trebuiau smulse. Şi oricît de iscusit făcea treaba asta Volodea, versat în materie de arsuri şi degerături, fruntea albă a englezului fu năpădită de broboane mari de sudoare.

— Locotenentul Neville este extrem de răbdător, spuse doctorul Word. Ştie să se stăpînească. De altfel, azi am aflat că locotenentul a fost decorat cu Crucea Victoriei pentru ultima luptă de deasupra convoiului...

„Ăsta-i cel cu inimă de leu începător", îşi aduse aminte Volodea de convorbirea telefonică avută cu Amiradjibi.

— Ce e drept, urmă doctorul Word, *sir* Lyonel e cam nervos...

— Da mai taci odată! scrîşni Neville. Mi se face rău cînd te aud cum scîrţîi.

Sir Lyonel nu scotea nici un geamăt, cu toate că în ochii lui tremurau lacrimile — lacrimi mînioase de durere şi de ruşine că alţii îi văd suferinţele.

— Ascultă, Word, spuse Volodea în timp ce beau amîndoi o cafea în micul cabinet al doctorului englez, nu e prima oară că încep această discuţie: cu teama asta de căldură, dumneata nenoroceşti oamenii atinşi de degerături. E o născocire pros-

tească să crezi că membrele degerate se rup. Căldura — pricepi dumneata — o baie caldă...

— Dar nici o somitate recunoscută... o ținea Word pe-a lui.

— Bine, replică Ustimenko, făcînd un gest din mînă a lehamite, somitățile astea recunoscute ale dumitale au să dea faliment, nenorocind toți degerații din acest război. Dar atunci va fi prea tîrziu!

Pe sală îl aștepta o veche cunoștință, bărbosul șef de echipaj de pe „Otilia". Pe fața lui stăruia o expresie enigmatică.

— Iarăși aici? întrebă mirat Volodea.

— M-a apucat reumatismul, răspunse șeful de echipaj. În afară de asta, voiam să vă văd... Zicînd acestea, scoase de la spate o carte și i-o întinse lui Volodea. E un cadou, spuse șeful de echipaj. E un cadou excelent pentru dumneavoastră, doctore, pentru că v-ați bătut atîta capul cu mine cînd mă duceam la fund. E o carte! E ceva ce nu se poate refuza...

Volodea deschise coperta. Șeful de echipaj de pe „Otilia" îi adusese un volum de Shakespeare, într-o ediție frumoasă, conținînd piesele „Hamlet", „Othello", „Regele Lear".

— Îți mulțumesc, spuse Volodea. Îți sînt foarte recunoscător...

— Ehe! strigă șeful de echipaj. Stați puțin, că nu e chiar așa de simplu cum vă închipuiți! Am vorbit și eu cu niște băieți deștepți. Shakespeare scria foarte bine. Mai bine decît toți. Dumneavoastră trebuie să traduceți toate astea în limba rusă și să le dați la teatrele rusești. Au să înnebunească toți, iar dumneavoastră o să faceți o groază de bani! Uite-i aici!

Și șeful de echipaj arătă cu degetul cartea pe care i-o dăruise lui Volodea.

— Mulțumesc! spuse Ustimenko. N-aș vrea să te mîhnesc, bătrîne prieten, dar la noi Shakespeare a fost tradus de mult și piesele lui se joacă mult, mult de tot. Așa că din asta n-am să fac eu bani! Am să-l citesc însă pe Shakespeare în englezește și am să-mi aduc aminte de șeful de echipaj de pe „Otilia".

Șeful de echipaj rămase nemișcat pe sală. Volodea îi făcu de departe un semn cu mîna și intră în salonul lui Neville.

— Te-a durut strașnic, știu, spuse el, așezîndu-se pe un taburet între englez și un mecanic american de pe „Saint-Michael", un om veșnic beat. Să fi țipat de vreo două ori, că ajută...

— Nu e dînsul dintr-aceia, interveni mecanicul, cu un zîmbet ironic pe faţa bucălată. E mîndru, doctore. Nu crede în nimic pe lumea asta şi dispreţuieşte totul. Pînă şi ieri, cînd a venit aici amiralul în persoană...

— Ia mai tacă-ţi fleanca ! îl repezi Neville pe mecanic şi, oricît de ciudat ar părea, americanul nu se supără cîtuşi de puţin.

Volodea apucă mîna englezului ca să-i ia pulsul şi observă pe unul din degetele lui subţiri un inel cu o piatră neagră pe care era gravat un cap.

— Doctore, dumneata eşti comunist ? întrebă deodată Neville.

— De ce mă-ntrebi ?

— N-am văzut niciodată comunişti ruşi şi acum fac o colecţie...

Englezul se uita la Ustimenko cu o privire impertinentă, foarte atent.

— Ce fel de colecţie ?

— O colecţie de impresii.

— Nu prea te înţeleg, bombăni Volodea iritat, dar se stăpîni, deoarece îşi aduse aminte de acea formulă diplomatică : *persona grata*. Eu sînt medic, dumneata eşti un rănit, asta-i tot.

— Nu, nu e tot, spuse Neville, muşcîndu-şi buza de jos (simţea încă dureri mari). Nu e tot. Pe mine m-au scos din apă nişte comunişti ruşi. Şi trebuie să spun că unul din ei era cît pe ce să se înece. Vaporul care m-a cules era şi el un vapor comunist, purtînd numele unui lider de-al vostru — „Alexandr Puşkin".

Ustimenko zîmbi, dar locotenentul nu-i observă zîmbetul.

— Acum mă tratează un medic comunist. Asta e colecţia pe care am adunat-o. Ăştia-s comuniştii. Dar îl cunosc şi pe Mosley. Ai auzit de el, ori voi nici n-aveţi voie să vorbiţi despre oamenii aceştia ?

— Mosley, dacă nu mă înşel, stă acum la închisoare, nu ?

— L-am văzut şi pe Mussolini, spuse Neville cu sfidare. Stătea foarte aproape de mine. I-am fost prezentat, într-un grup, şi lui Göring. Eram pe atunci cel mai tînăr aviator din Europa.

— Ai cunoştinţe simpatice, spuse Ustimenko, ridicîndu-se. Mă şi jenez să stau de vorbă cu o celebritate ca dumneata.

— Mai stai, doctore, se rugă aviatorul, silindu-se să nu ia în seamă tonul lui Volodea. Hai, să bem un whisky...

Erau acum singuri în salon. Ceilalţi ocupanţi ai încăperii — mecanicul american şi trei marinari — ieşiseră să joace cărţi. Geamurile dinăuntru, cu placaj în loc de sticlă, erau larg deschise. Afară burniţa. În radă mugeau sirenele navelor de transport şi gîfîiau din greu remorcherele...

— Whisky sau *brandy*?

— Nici una, nici alta, refuză Volodea. Dumneata toarnă-ţi *brandy* în lapte, asta n-o să-ţi facă rău...

— Şi dumneata n-ai voie să bei pentru că eşti comunist?

— N-am voie să beau pentru că mai am de operat azi. Tot aşa cum dumneata n-ai voie să bei înainte de zbor.

— N-am să mai zbor niciodată, doctore?

Întrebarea era atît de surprinzătoare, încît Volodea se fîstîci.

— De ce nu spui nimic?

— Prostii! răspunse Ustimenko. Ai să zbori încă o sută de ani.

— Aşa spune şi prostul acela de Word, rîse amar aviatorul. Eu însă ştiu ce ştiu. Mi-am dat seama: cu perniţele astea ale lui, el n-a observat ceea ce era mai important. Am înţeles eu cum te-ai supărat dumneata acolo, în sala de operaţii...

— Word e un medic competent, minţi Ustimenko, fără să se uite la Neville. Părerile noastre diferă în amănunte, în ansamblu însă...

— Word e un prost, rosti cu încăpăţînare şi cu răutate în glas aviatorul. Nici nu m-a luat în seamă pînă n-a aflat cine sînt. Eu nu spuneam dinadins nimic, pentru că asta mă scîrbeşte grozav. În schimb, atunci cînd a venit comandorul şi a sosit o telegramă cifrată de la mama...

Pe faţa fină a tînărului se aşternu o expresie de cumplită repulsie. Aviatorul clătină din cap şi rămase tăcut.

— Dar cine eşti dumneata? Un prinţ? întrebă încet Volodea. Ori un duce incognito? Am citit ceva în genul ăsta, destul de plictisitor.

— Dumneata ştii ce este aceea elita cîrmuitoare a Marii Britanii? Ai auzit de ea?

— Am auzit, spuse cam cu îndoială în glas Volodea. Sînt cele două sute de familii, sau aşa ceva, nu?

— Eu sînt ceea ce se numeşte la voi „duşman de clasă". Eu sînt duşmanul dumitale.

Aici, englezul se uită la Volodea cu o expresie de aţîţare cocoşească în ochi.

— Dumneata eşti duşmanul meu?

— Da. Eu sînt elita!

Volodea își aduse acum aminte de cei care alcătuiau elita: lorzi, pairi, duci, cavaleri ai Ordinului Băii, ai Ordinului Jartierei, și așa mai departe.

— Să știi că eu sînt lord!

— Byron era și el lord și nu i se poate reproșa nimic! spuse Volodea într-o formă nu tocmai fericită. Lordul Byron!

— Byron? făcu mirat Neville. Da, așa e.

— Noi avem un scriitor foarte bun, își aminti Volodea. Alexei Tolstoi. Ei bine, trebuie să știi că e conte. Mai e și generalul Ignatiev, tot conte și el.

Se uitau intens unul la altul. Apoi lui Ustimenko îi veni să rîdă.

— Toate astea-s fleacuri, spuse aviatorul cu o voce provocatoare. Acum însă n-ai să mai zîmbești, cînd am să-ți spun că pe mine mă cheamă Lyonel Richard Charles Gay, al cincilea conte Neville.

— Oho! făcu Volodea. E grozav! Așa ceva am văzut numai la teatru, înainte de război. Intră un chelner și spune: „Doamnă baroană, alteța-sa..."

Lyonel surîse disprețuitor:

— De ce chelner?

— Atunci un valet!

— Nici valet.

— Dar cine? Un arhiduce? întrebă înadins Volodea, care tot înadins pomenise și de chelner.

Lyonel, însă, îi înțelesese jocul.

— Lasă-te de-astea! spuse el supărat. În orice caz, eu unul nu-ți sînt tovarăș!

Volodea oftă. Începuse să se plictisească.

— Pe mine toți valeții și arhiducii ăștia nu mă interesează, spuse el. Pentru mine dumneata nu ești decît un aviator rănit, iar eu sînt pentru dumneata un medic. Așa că să nu ne împovărăm unul pe altul cu tot felul de prostii. Pricepi, domnule al cincilea conte Neville?

— A, ți-e teamă de un schimb liber de păreri! exclamă Neville cu ironie în glas și cu un aer triumfător. Ți-e teamă să discuți cu mine. Știu, mi s-a spus că voi sînteți ca de fier...

— Uite ce e, *sir* Lyonel, spuse Ustimenko, ridicîndu-se să plece. Cînd ai să te faci bine, o să stăm de vorbă pe îndelete, în toate problemele care te interesează. Acum, însă, dumneata trebuie să dormi, iar eu am de lucru...

— Dar ai să mai vii la mine, nu ?

— Desigur. Doar te afli în tratamentul meu.

— Dar eu...

— Vrei să spui că eşti duşmanul meu de clasă ?

— Da. Şi dumneata nu eşti obligat să-ţi pierzi vremea cu mine.

— La dumneata în cap e gunoi, spuse supărat Volodea, uitînd cu totul de *persona grata*. Lăturí ! Sper că atunci cînd o să te punem pe picioare, ai să mai prinzi la minte, *sir* Lyonel. Spuneai adineauri că nu-mi eşti tovarăş ! Eu cred că flăcăul care te-a cărat cu pluta de salvare, şi era cît pe ce să-şi găsească moartea, n-ar privi cu ochi buni fumurile astea ale dumitale. La noi oamenii care luptă cot la cot sînt cu toţii tovarăşi, de la matroz pînă la amiral. Hai, fă-te bine !

Ustimenko ieşi, avînd întipărită în minte expresia de desperare şi mînie din ochii copilăreşti, larg deschişi, ai acestui pacient neobişnuit. În cabinetul lui Word, examină, fără să se aşeze, radiografiile şi se încruntă.

— Ei ? întrebă Word.

— Glontele s-a oprit prea aproape de hilul plămînului, spuse Ustimenko. Vezi ?

Word vedea, desigur. Tocmai de-aceea şi socotea el că e imposibilă o operaţie.

— Da, dar pericolul de a se repeta hemoragia ? întrebă Ustimenko. Glontele acesta va sta în plămînul lui ca o bombă cu efect întîrziat. Mecanismul va intra cîndva în acţiune şi hemoragia va duce la o catastrofă.

— Să sperăm în ceva mai bun, spuse Word, fără să se uite la Volodea. La urma urmei, nu sîntem decît oameni...

„Lua-ne-ar naiba să ne ia, dacă sîntem numai oameni ! murmură îmbufnat Volodea, dezlegîndu-şi şireturile de la bocanci în camera internilor de la spitalul bazei, unde dormea acum. Numai oameni, numai oameni !"

A doua zi dimineaţă, în timp ce-l asista pe Harlamov, se gîndea într-una la Neville, întrebîndu-se cum şi cînd va intra în acţiune blestemata aceea de bombă cu efect întîrziat. Nu se îndoia aproape de loc că ea „va intra în acţiune", dar nu se învăţase încă să închidă ochii în astfel de cazuri şi să se consoleze cu gîndul că „nu sîntem decît oameni"...

— Te văd cam indispus, maiorule, îi spuse Harlamov în timp ce se spăla pe mîini. Nu cumva te-i fi îndrăgostit ?

Volodea zîmbi forțat și, spre surprinderea sa, îi relată lui Alexei Alexandrovici convorbirea lui din ajun cu Word și-i împărtăși propriile sale gînduri. „Profesorul țăran", cum îi spuneau toți invidioșii lui Harlamov, se așeză, își frecă fața cu mîinile lui mari și zbîrcite, într-adevăr „de țăran", îl învălui pe Volodea cu privirea ochilor lui șterși, acum de culoarea albăstrelelor, și spuse gînditor :

— Da-da ! E greu să iei o hotărîre. Dar din punctul meu de vedere, insolent — fiindcă, după cum știi, eu sînt, aș putea zice, un chirurg insolent — trebuie făcută o operație. Am să formulez o analogie. Atunci cînd bombele astea sînt făcute inofensive de tovarășii noștri, riscul e inevitabil și e un mare risc ! Gîndește-te la asta, maiorule, gîndește-te bine ! Iar dacă ai nevoie de un sfat, poftim, îți stau la dispoziție oricînd...

Pe la ora douăsprezece, Volodea primi un telefon de la Aniuta. Îi comunică în surdină, dar cu un accent vădit bucuros :

— Vladimir Afanasievici, nu e frumos ce se petrece aici și nu știu cum s-o mai scot la capăt. Aviatorul acela nu vrea să vină la pansare, vă cere numai pe dumneavoastră. La fel și mecanicul acela bătrînel, de la străini. Și încă trei. Aviatorul face gălăgie. Cred că e băut. Și-a băut tot whisky-ul și i s-a mai adus altul.

— Prostii ! spuse rigid Volodea. Las' că se descurcă el, Word, nu trebuie să-i admitem toate capriciile.

— Va să zică, nu veniți ?

Volodea simți în vocea Aniutei un accent de deznădejde.

— Dumneata cum zici ?

— Nu știu. Dar dacă nu veniți, fug și eu de-aici. Aviatorul spune că amiralul lor va interveni ca șefii să vă ordone să veniți. A sosit un ofițer de-al nostru de legătură, dar n-a făcut nici el nimic, ca și mine...

În tot restul zilei, Volodea îl asistă pe chirurgul-șef al flotei. Cînd se duse la masă, plantonul cu brasardă îl strigă :

— Tovarășul maior medic Ustimenko, vă caută cineva.

Volodea se apropie de ușă.

— Dumneavoastră sînteți Ustimenko ? îl întrebă un ofițer de legătură, tinerel și cu obrajii rumeni. Apoi începu să vorbească în șoaptă, ca și cum i-ar fi încredințat lui Volodea un mare secret militar : Iertați-mă că v-am deranjat de la masă, dar am fost trimis urgent după dumneavoastră. Răniții aliați sînt extrem de surescitați, nu prea le place medicul lor. Cer să veniți dumneavoastră la spitalul lui Word. Comandamentul lor

a făcut de două ori apel la comandamentul nostru. De altfel, vă daţi seama şi dumneavoastră!

Firește, îşi dădea seama!

Word se încuiase în micul lui cabinet şi nici măcar nu-i ieşi înainte lui Volodea. Aniuta, care-şi spunea în sinea ei că „inglişii ăştia au dat-o gata", îi aduse halatul.

Trîntind cu putere cărţile de joc, marinarii cîntau *Trei venerabile băbuţe*. Americanii îl salutară pe Volodea cu fluierături scurte şi cu strigăte aprobative.

— Ei, făcu Volodea, deschizînd uşa salonului şi uitîndu-se la ochii strînşi şi triumfători ai celui de-al cincilea conte Neville. Ce înseamnă asta?

— Trebuie să ştii că vorbeşti destul de prost englezeşte, spuse locotenentul. Prost, dar cu o siguranţă de-a dreptul surprinzătoare. Te previn, însă, să nu înveţi engleza de la mine. Am stat mult în Statele Unite şi acolo „m-au scîlciat", cum consideră mama şi unchiul Torpentow. Yankeii ăştia au o limbă tare lipicioasă şi m-am lipit şi eu...

Locotenentul rîse cam forţat.

— Ce-i cu scandalul pe care l-ai organizat? întrebă Volodea. Ce-s reclamaţiile şi isteria asta? Nu e treabă de bărbaţi, *sir* Lyonel!

Cel de-al cincilea conte Neville luă un aer uşor ofensat.

— Nici pomeneală de isterie şi de scandal, doctore, îi răspunse el pe un ton sec. Am cerut, şi nimic mai mult!

— Şi ce-ai cerut?

— Marinarii de pe „Otilia" m-au sfătuit... Mai bine zis, mi-au spus că dacă ar fi ei în locul meu şi ar avea averea mea...

Locotenentul părea că se jenează şi Volodea observă aceasta.

— Dacă ar avea averea dumitale, mai departe?

— Nimic deosebit, spuse Neville, foarte încruntat. Într-adevăr, eu am posibilitatea să-ţi achit conturile. Nu sînt sărac! Şi apoi îmi placi, adică, firește, nu dumneata personal, ci faptul că dumneata îţi cunoşti mai bine meseria decît şobolanul ăsta înfumurat de Word. Asistenţa dumitale mă aranjează mai mult! Mi-e însă neplăcut să profit de amabilitatea dumitale, cu atît mai mult cu cît dumneata însuţi ai spus că ai destul de lucru. De aceea, pentru serviciile pe care mi le faci, vreau să-ţi plătesc.

Lui Ustimenko îi veni să rîdă.

— Interesant, spuse el, uitîndu-se cu luare-aminte la faţa tînără a lordului. Să plăteşti pentru servicii... Am citit în cărţi

că la voi trebuie să devii un medic monden şi atunci cariera ţi-e asigurată. Ca atare, cariera mea e acum asigurată, nu?

Neville se roşi pînă în vîrful urechilor.

— Şi ai de gînd să-mi dai mulţi bani *pentru servicii*? întrebă Volodea. Vrei să fi darnic?

— Exact atît cît va fi scris în contul dumitale.

— Fără bacşiş?

— Ascultă, doctore! exclamă Lyonel. Eu...

— Bine, replică Volodea. Am să te tratez, dar nu pentru că „nu eşti sărac" şi pentru că ai fost sfătuit să-mi achiţi conturile, ci pentru că aşa mi-au ordonat şefii mei. Înţelegi?

Neville vru să spună ceva, dar Ustimenko nu-l mai ascultă.

— Locotenentul Neville să fie dus la cabinetul de radiologie, îi ordonă el infirmierei şi porni înainte spre căpitanul radiolog Subbotin. Acesta fredona întotdeauna trist şi abia auzit diferite arii din opere. Acum, examinînd nişte radiografii, fredona ceva din *Evgheni Oneghin*.

— Păi, a mai fost la mine, spuse Subbotin cînd Volodea îl anunţă că i-l aduce pe Neville. Ori doriţi să-l examinaţi dumneavoastră personal?

Lyonel se miră şi el cînd se văzu adus cu căruciorul la cabinetul de radiologie.

— O luăm de la-nceput? zise el supărat. De ce?

— Ca să-ţi iau cît mai multe lire sterline, îl lămuri Ustimenko. Nu-ţi dai seama că asta se pune la socoteală?

Subbotin stinse lumina normală şi aşteptă să li se obişnuiască ochii cu întunericul. Timp de două sau trei minute se făcu tăcere, apoi Neville spuse:

— Pentru timpul cît stăm pe întuneric, fără să facem nimic, n-am să plătesc nici un *pence*! Mă auzi, doctore?

Volodea zîmbi. Vicleanul conte Neville îşi dăduse seama, pasămite, că se pusese într-o situaţie ridicolă cu conturile lui şi acum voia să arate că toate astea nu-s decît o glumă. Las' că-i arată el acestui *sir*!

— Întoarceţi-l mai mult pe dreapta, ceru Ustimenko. Şi mai mult. Încă un pic!

Neville gemu scurt. Îl durea, avea, desigur, dureri atroce. În astfel de cazuri doctorii spun, exprimîndu-se cu delicateţe, că bolnavul „se simte jenat". Volodea ştia, însă, ce durere îl încearcă: în afară de glonte, pe care-l vedea foarte bine, se mai deslueau şi două coaste rupte, a treia şi a patra.

— O să trebuiască să rabzi, *sir* Lyonel, spuse Volodea. Te rog! N-ai ce să-i faci, trebuie să văd totul.

— Şi ce vezi?

— Îţi văd, de exemplu, inima.

— Cum e?

— O mie de cai putere şi trage splendid.

— În schimb coastele nu mai sînt bune de nimic? Nu-i aşa, doctore?

— Coastele ţi le lipim noi foarte uşor.

— Dar glontele boşului îl vezi?

— Îl văd, îl văd! Apoi, vorbind în ruseşte, Volodea i se adresă lui Subbotin: Aproape de hilul plămînului drept, mai mult deasupra, da?

Subbotin fredona ceva, gînditor.

— Mult prea aproape, răspunse el fără să se grăbească, dînd parcă glas gîndurilor care-l frămîntau pe Ustimenko. Aproape de tot. În afară de asta, Vladimir Afanasievici, e sînge în cavitatea pleurei...

Volodea îşi îndreptă spinarea, ceru să se developeze clişeele şi părăsi cabinetul. Pe coridor îl aştepta Word, cu ţigara de foi în gură.

— Nu mai departe decît ieri, dumneata însuţi te temeai de o hemoragie, pentru ca azi să-l suceşti şi pe o parte şi pe alta pentru proiecţiile dumitale, spuse Word zîmbind amabil, dar cu o voce grosolană. Asta implică un anumit pericol, doctore.

— Vorbim mai tîrziu, dacă-mi dai voie, răspunse Ustimenko. Acest „dacă-mi dai voie" trebuia să ţie loc de limbaj diplomatic.

De la cabinetul de radiologie, Neville fu adus în sala de operaţii. Aviatorul avea faţa plină de sudoare, totuşi încerca încă să glumească.

— M-ai luat serios în antrepriză, spuse el, sugîndu-şi buzele. A fost de ajuns să-ţi promit bani, că s-a şi început un tratament pe cinste. Aveau dreptate americanii!

— Da, întări Ustimenko, banii fac totul. Am auzit că la voi poţi să-ţi cumperi şi un titlu cu bani. Eu, de pildă, am să mă fac marchiz...

Neville tresări. Acul intră dintr-o dată, şi Volodea trase încet pistonul spre el.

— Mă operezi, doctore?

— De loc! Ţi s-a strîns sînge în pleură şi-l scot.

— Treaba asta o să coste scump?

— Las' că nu te jecmănim noi! spuse Volodea. Oameni sîntem, aliaţi! Ori poate facem treaba pe credit, aşa cum obişnuiţi voi!

Apoi Ustimenko îl pansă, operaţie şi ea destul de dureroasă, dar aviatorul se stăpîni, deşi îi dădeau lacrimile în ochii pe care-i ţinea înadins larg deschişi.

Abia cînd se văzu în salon, se tîngui:

— Azi m-ai chinuit zdravăn, doctore!

— Nu puteam altfel, spuse Volodea. Trebuia să mă lămuresc.

— Şi te-ai lămurit?

— Acum mă gîndesc.

— Eu am să beau. Vrei un whisky, doctore? Am un whisky pe cinste, scoţian...

Ustimenko refuză să bea whisky. Îl aştepta discuţia cu Word, o discuţie inutilă, judecînd după începutul din ajun, dar Volodea nu putea să n-o continue, n-avea dreptul s-o evite.

— O ţigară de foi, o cafea? îl întrebă Word, cînd Ustimenko intră în micul său cabinet.

Clişeele, ude încă, atîrnau în faţa ecranului. Volodea înţelese că le-a adus aici Subbotin.

— E Neville, spuse Word cu un oftat decent şi adecvat situaţiei şi-i întinse lui Ustimenko o ceaşcă mare de cafea neagră. După părerea mea, nimic bun!

Ustimenko examină pe rînd toate trei clişeele: da, nu era nimic bun!

— Sînt nişte clişee neplăcute, spuse Word, dar după expresia de pe faţa lui se putea presupune exact contrariul: tocmai astfel de clişee îi conveneau lui, deoarece corespundeau concepţiilor sale. Păcat de băiat, fireşte, continuă el. Sînt nişte oameni extrem de bogaţi. Au fost cinci fraţi. Lyonel e ultimul. Moştenitor unic al unei mari averi...

Volodea zări deodată ochii lui Word în dosul ochelarilor: în privire îi încremenise o expresie visătoare.

— Oameni bogaţi, adăugă Word, mîngîind cu vocea bogăţia asta inaccesibilă pentru el. Maică-sa, care nu mai apreciază şi nu mai înţelege nimic, aproape că şi-a ieşit din minţi de durere, biata de ea. La *lunch* se pun întotdeauna cinci tacîmuri, ca şi cum toţi ar fi în viaţă şi ar sta cu ea la masă. Tatăl lor, răposatul general de brigadă, a fost dat uitării de mult, dar băieţii morţi sînt cu ea mereu. Înţelegi dumneata, băieţii ăştia au

privit războiul ca pe un sport, ca pe o olimpiadă, sau ceva de felul acesta. Un *brandy,* doctore?

Volodea nu voia *brandy.*

Afară burnița într-una. Era o ploaie plictisitoare de primăvară, care bătea darabana în placajul ce ținea loc de geamuri. De aceea era și liniște, căci totul era învăluit în ploaie și în ceață, altfel nemții s-ar fi arătat, fără îndoială. Ploaie de primăvară, ploaie de vară, ploaie de toamnă! Aici plouă mereu...

— Bine, spuse Ustimenko după o pauză. Să trecem la fondul chestiunii. Eu cred că Neville trebuie totuși operat.

— În nici un caz! exclamă Word.

— Mai întîi, ascultă-mă.

— Nu sînt împuternicit! zise cu autoritate Word. Nu pot să rezolv astfel de probleme.

— Dar dacă eu am fost invitat la bolnav, dumneata ești obligat să-mi cunoști punctul de vedere, spuse Ustimenko pe un ton rigid și ostil. Pricepi?

Word luă o expresie de smerenie, puțin disprețuitoare însă. Se opunea dinainte. Neavînd absolut nici o părere asupra nici unui lucru, pentru orice eventualitate, obiecta. Își afirma cu întreaga sa înfățișare independența modului de gîndire și a punctului de vedere pe care nu-l avea.

— Glontele e chiar în hilul plămînului, spuse Volodea, vorbind rar și deslușit, ținînd radiografia în așa fel, încît să vadă și Word poziția glontelui de mare calibru. Vezi? Pînă și copiii știu că, cu cît un corp străin e mai aproape de hilul plămînului, cu atît operația e mai complicată și mai periculoasă. Pe de altă parte, în cazul de față poziția glontelui sporește colosal de mult pericolul unei hemoragii secundare. Ești de acord?

Pentru a nu-și asuma nici o răspundere, Word scoase un sunet care era în aceeași măsură și negativ, și afirmativ.

— Hemoragiile secundare sînt în mod indiscutabil periculoase, spuse Volodea. Este? Ele pot, și nu numai că pot, dar mai mult ca sigur duc la o catastrofă. Operația, deși e periculoasă, grea și complicată, nu e absolut imposibilă, ci dimpotrivă, dacă starea generală a sănătății e bună, dă rezultate pozitive. În felul acesta eu socot că renunțarea la operație e mai periculoasă decît operația însăși.

— Pui problema prea tăios! zise Word. Ustimenko nu-i răspunse. Word perseveră: Eu unul nu m-aș încumeta să fac o astfel de operație. Extragerea glontelui, atunci cînd plămînul este rănit, e periculoasă, mai ales în prima perioadă de după

rănire. E extrem de periculoasă, şi la noi nu se recomandă s-o facem.

— Cine n-o recomandă ?

— Cei care m-au învăţat pe mine.

— Dumneata ai învăţat în timp de pace, spuse Volodea. Te-au învăţat în cea mai mare parte profesori din timp de pace. Eu ştiu însă, din experienţa medicilor noştri, că riscul operaţiei la plămîni este mult exagerat. Cît priveşte tratamentul conservativ al hemoragiilor secundare, e drept că din experienţa extremităţilor...

— Extremităţile nu dovedesc nimic ! întrerupse Word. Absolut nimic ! Moartea celui de-al cincilea conte Neville pe masa mea de operaţie va însemna şi moartea mea. Pricepi dumneata? Şi nu-mi va fi cu nimic de ajutor experienţa chirurgilor ruşi, şi încă făcută pe membre. Sper că în privinţa asta eşti de acord cu mine, nu ?

— Chirurgul-şef al flotei, generalul Harlamov, nu va refuza, cred, să-l opereze pe Neville, spuse Ustimenko. Îmi dau seama că vîrsta mea...

— Ei, nu ! gunguri Word. Noi apreciem foarte mult cunoştinţele şi experienţa dumitale, doctore ! Aici, însă, e o chestiune de principiu. Înţelegi ?

— Cred că da, spuse Volodea, ridicîndu-se. Cred că, într-adevăr, e o chestiune de principiu şi asta e cel mai greu. Dar poate că dumneata vei cere permisiunea comandamentului dumneavoastră medical superior ? Poate vei expune acestui comandament şi punctul dumitale de vedere, şi pe al nostru ?

— Vrei să-l aduci aici pe generalul Harlamov ?

— De ce nu ?

Word clipi speriat în dosul ochelarilor.

— Desigur, am să fiu foarte bucuros, dar *sir* Lyonel nu trebuie, firește, să știe... Ar putea să ceară, hotărît cum e...

— Bine, îl întrerupse Volodea, n-o să ştie nimic. Dar generalul Harlamov şi doctorul Levin îl vor examina pe contele dumitale şi îţi vor expune punctul lor de vedere...

După aceea, Volodea a făcut, pe cît se pare, o greşeală de neiertat, o greşeală cu urmări tragice : a părăsit spitalul fără să treacă pe la Neville şi fără să-i spună acestuia tot ce credea el în privinţa operaţiei.

Există, fără îndoială, tradiţii şi reguli corespunzătoare, există o practică seculară în subtilităţile uzanţelor medicale

— ce e etic şi ce nu e etic, cum trebuie şi cum nu trebuie procedat, ce poate să ştie bolnavul şi ce se recomandă să i se ascundă — dar în cazul de faţă era în joc nu atît bolnavul, cît doctorul Word în persoană şi viitorul său, nu ?

Naiba să mai înţeleagă toate regulile astea internaţionale, aceste *persona grata* şi toată diplomaţia asta ! Da, e complicat, dar ce-ar fi fost să intre în salon, la micul şi prostuţul lord, şi să-i spună cu vorbe omeneşti cam aşa : „Uite ce e, *sir* Lyonel, dumneata te simţi acum bine şi te întremezi,aşa cel puţin ţi se pare. Dar înăuntrul dumitale stă la pîndă moartea. S-ar putea să nu mori mîine şi nici poimîine, dar ai să mori cu siguranţă, şi tocmai din cauza acestui blestemat de glonte. Dacă însă te operăm — numai să te gîndeşti bine înainte de a-mi da un răspuns — dacă extragem acest glonte şi operaţia reuşeşte, vei fi absolut sănătos. Pricepi ? Absolut sănătos ! Dar să nu uităm, operaţia e complicată şi riscantă. S-ar putea să fie şi fatală. S-ar putea ! Eu însă presupun că totul se va sfîrşi cu bine. Hotărăşte !“

Aşa ar fi trebuit, poate, să procedeze.

Dar, nu se ştie de ce, asta nu se poate.

Nu se cuvine !

Nu se procedează aşa !

Nu se poate, vezi dumneata, să-l sperii pe bolnav !

Trebuie să-l minţi, alăturîndu-te celor care se tem nu atît pentru bolnav, cît pentru ei înşişi, ca acest Word.

Fără să mai treacă pe la Neville, Ustimenko se duse să ia şalupa. În aceeaşi seară se afla pe bordul lui „Svetlîi“. Şedea în salonul căpitanului de rangul întîi Stepanov, mînca franzelă cu unt, bea un ceai tare, gustos şi-i vorbea lui Rodion Mefodievici despre disputele sale cu Word, despre Lyonel Richard Charles Gay, al cincilea conte Neville, despre glontele din hilul plămînului său drept şi despre toate cîte-l ameninţă pe băiatul acela „cu inimă de leu începător“.

— Desigur, Rodion Mefodievici, spunea Volodea, treaba asta nu e chiar aşa de simplă, dar cînd văd toată istoria asta, neputinţa mea pusă faţă în faţă cu o supraasigurare organizată, minuţioasă, simt că-mi ies din fire. Pur şi simplu, nu mai ştiu cum să mă comport. Cînd vorbeşti cu Word ăsta parcă dai cu nuca în perete. La el toate sînt altfel decît la noi. Parc-ar fi pe dos...

— Da, pe dos, zise gînditor Stepanov. Aşa e, pe dos...

Ceva mai tîrziu, după ce Volodea făcu un duş, se bărbieri şi îmbrăcă o pijama scrobită de-a lui Rodion Mefodievici, veni în vizită, pe neaşteptate, căpitanul lui „Alexandr Puşkin".

— Voiam să iau cu mine o sticluţă de *brandy*, spuse el, dînd mîna cu gazda, dar secundul meu, Petrokovski, e neînduplecat. Ce-i drept, ne-am cam împărţit amîndoi îndatoririle: eu sînt un băiat bun, o inimă de aur, pe cînd el e un zgîrcit, un cerber aprig. Am hotărît aşa, pentru că altfel mi s-ar duce tot vasul pe apa sîmbetei. Ei bine, Jorj ăsta al meu, Egor Semionovici, n-a vrut să-mi dea. Mi-a spus că atunci cînd vin oaspeţi la noi, sînt bineveniţi, dar „afară" nu dă nimic. Nu poate, cică, să-i sature pe toţi pe unde mă duc eu în vizită cu băutură, pentru că umblu prea des în ospeţie. Am izbutit să fur de la mine din cabină numai ginul ăsta, şi numai într-un moment de neatenţie a lui Jorjik. E un tiran, dar e cam căscat. Asta e salvarea mea...

— Poate bem o votcă, fraţilor? întrebă Rodion Mefodievici. Am destulă, s-a tot strîns de cînd am fost plecat în misiune. Am şi nişte conserve. Imediat se face tot, clasa întîi...

În salon era cald, bine şi plăcut. În spatele hublourilor frecate lună, şuiera vîntul jilav, ţipau strident pescăruşii, dinspre chei se auzea tactul ritmic al unui vals: acolo, în ciuda vremii rele, marinarii dansau.

— Interesant război, spuse Stepanov, zîmbind unui gînd ascuns, în timp ce aşeza păhărelele pe masă. În larg vezi de toate, şi aici, poftim, valsul ăsta străvechi...

— *Pe dealurile Manciuriei*? întrebă Amiradjibi.

Căpitanul dirija încet cu o mînă, apoi, cînd se sfîrşi muzica, oftă şi spuse:

— E frumos. De ce oare marinarii iubesc mai mult ca alţii valsul, Rodion?

— Probabil pentru că despărţirea menţine dragostea, răspunse Stepanov gîndindu-se la ceva al său şi răspunzînd parcă acestui gînd intim, dar numaidecît se fîstîci şi-i pofti pe oaspeţi la masă. Poftiţi la masă, spuse el cu aceeaşi voce cu care rostea aceste cuvinte cu ani în urmă în saloanele navelor sale. Invitaţia lui Stepanov îl făcu pe Volodea să se simtă şi mai bine aici.

Amiradjibi zîmbi.

— Cînd i-am cerut mîna neveste-mi, îi spuse el lui Ustimenko, printre alte argumente, nu prea convingătoare de alt-

fel, am invocat unul care a decis soarta cuvîntării mele înflăcărate, dar cîtuşi de puţin iscusite. I-am spus : „Tasecika, dragă Tasecika !“ (E rusoaică şi o cheamă Anastasia Vasilievna.) „Tasecika !“ i-am spus şi i-am dat o pară „duchesse“, caldă şi cam strivită, fiindcă o ţinusem în buzunar. „Tasecika, i-am spus, aşadar, noi, marinarii, ducem întotdeauna dorul soţiilor noastre, din pricină că nu le vedem vreme îndelungată. Înnebunim de dragoste, deoarece nu ştim ce înseamnă viaţa conjugală cea de toate zilele şi cunoaştem numai sărbătoarea.“ Îmi ghiceşti ideea, Rodion ? Mă înţelegi, doctore ? Soţia e pentru bărbat o sărbătoare, aşa cum e şi el pentru ea. Niciodată nu se nasc discuţii : ba că supa e prea sărată, ba că iar nu te-ai ras. „Nu te mai rade, zice ea, nu-ţi pierde vremea cu blestematul ăsta de ras !“ „Ador să mănînc supă sărată ocnă, zice el, pentru mine supa nu e supă, dacă nu e sărată ocnă !“

— Şi aşa a fost ? întrebă Ustimenko.

— Aproape aşa. A vrut ea de cîteva ori să se despartă, dar mai tîrziu, cînd am mai îmbătrînit, Tasecika a înţeles tot romantismul ce se ascunde în această viaţă. Acum nu-i mai pare rău că a luat para aceea încinsă şi a mîncat-o pe chei la Odesa, petrecîndu-mă în cursă.

— Dar în timpul cît ai fost închis ?

— Tasecika l-a găsit pe Rodion şi pe urmă m-a întîmpinat în aşa fel, de parcă m-aş fi întors dintr-o cursă lungă şi grea. A pregătit o masă grozavă, cu *saţivi*, cum îmi place mie, cu *basturma* şi cu alte mîncăruri pe care se învăţase să le facă la noi, în Kahetia. E drept că atunci a plîns mai mult ca de obicei. E într-adevăr uimitor, Rodion, cum plîng nevestele marinarilor, nu ştiu de ce, cînd îşi întîmpină bărbaţii...

Cu o mişcare lentă şi sigură, Amiradjibi îşi ridică păhărelul şi le propuse convivilor să bea pentru Aglaia Petrovna şi Anastasia Vasilievna. Apoi se uită lung la Volodea.

— E încă holtei, zise Stepanov, surprinzîndu-i privirea. El nu poate să bea pentru nevastă. Să bea pentru ale noastre !

În timp ce mîncau, discuţia se întoarse din nou la cel de-al cincilea conte Neville, iar de la el trecu la aliaţi.

— Nici aici lucrurile nu sînt chiar aşa de simple, rosti, indispus deodată, Rodion Mefodievici. Au oameni excelenţi, dar există şi anumite forţe întunecate, care caută parcă înadins, cu toate mijloacele posibile şi imposibile, să pună beţe-n roate. La mine pe vas oamenilor acestora li se spune „mieluşei perfizi“. Există şi ofiţeraşi care îşi fac de ruşine poporul. Deunăzi au

venit la comandament niște filfizoni din ăștia și au pus chestiunea net: cînd, în sfîrșit, întreabă dumnealor, se va rezolva problema caselor de toleranță pentru marinari? Vă puteți închipui o asemenea discuție?

Rodion Mefodievici se ridică, își aprinse o țigară și făcu cîțiva pași prin încăpere. Amiradjibi se uită la el de jos în sus, rămase puțin pe gînduri, apoi rosti sumbru:

— De ce să te-nfierbînți, dragă Rodion? Aici totul e absolut firesc — pentru forțele acelea întunecate, pentru ele, nu pentru popor, desigur. Marinarii fac tot ce le stă în putință, ba chiar mai mult, dar te întrebi, cei care au trădat la München interesele Angliei au fost înlăturați oare cu desăvîrșire? Oare nu mai au nici o putere? Da, desigur, ei ne demonstrează eforturile pe care le fac, dar asta nicidecum pentru ca noi să căpătăm ceea ce ne este atît de necesar. Nu sînt diplomat și nu sînt istoric, sînt și eu un truditor al războiului, ca noi toți, și nu pot judeca altfel, fiindcă văd cu ochii mei ce se petrece. Văd, bunăoară, cum dumnealor scufundă navele de transport, care ar putea rămîne foarte bine în serviciu. Și cînd văd una ca asta, nu pot să mă închin, să zîmbesc și să scriu: „cu toată stima". Nu, eu nu-i acuz pe marinari, flota engleză e vestită de mult prin marinarii ei. Acuz însă anumite instrucțiuni ale lor. Să-ți dau un exemplu: în convoiul acesta, noi am avut avarii incomparabil mai mari decît acelea pe care ei le numesc mortale și, totuși, cu chiu cu vai, am scos-o la capăt. Am rezistat, dragă Rodion, la treizeci și nouă de atacuri de aviație în trei zile, am rezistat și le-am respins pe toate. Dar atunci cînd a căzut o bombă în teugă și a provocat un incendiu, fasciștii și-au reluat atacurile. Le plăcuse incendiul și voiau să ne dea gata: noi însă nu mai aveam timp să numărăm atacurile lor. Luptam, ca să zic așa, pe două fronturi — cu aviația și cu incendiul. Ei bine, tocmai atunci comandantul convoiului ne-a înștiințat că, potrivit instrucțiunilor, trebuie să scufunde vaporul avariat și a propus echipajului de pe „Puşkin" să părăsească vasul și să treacă pe o navă de escortă. Petrokovski al meu i-a transmis însă un răspuns demn, nu știu nici pînă azi în ce termeni, dar probabil că o să avem explicații cu comandamentul pentru atitudine necorectă față de aliați. Doar atît că o instrucțiune întocmită probabil de vreunul din lorzii amiralității nu are putere pentru noi. Încă o zi și o noapte ne-am luptat cu incendiul de pe bord, dar am reparat toate avariile. Eu eram surd și pesemne că mai mult îi încurcam pe oameni, în orice caz, nu mie

îmi revin toate meritele astea. Eu nu mă laud, ştii bine! Iar cînd am ajuns din urmă convoiul, amiralitatea ne-a salutat şi ne-a felicitat cît se poate de rece...

— Ce idioţenie! exclamă Volodea.

— De ce idioţenie? întrebă mirat şi puţin supărat Amiradjibi. E curios că lucruri atît de simple mai au nevoie de comentarii. E ridicol, Rodion. Tu doar ai fost martor la catastrofa crucişătorului „Edinburgh". Spune-i şi lui nepotu-tău, căci el nu e dintre aceia limbuţi şi nu va face să se strice relaţiile noastre cu aliaţii...

— Ce să-i mai spun, zîmbi amar Stepanov, aici totul e atît de simplu! Chiar aşa, Vladimir, vezi să-ţi ţii gura, că e o chestiune subtilă, diplomatică. Nemţii l-au atacat pe „Edinburgh" şi i-au deteriorat pupa. Pe scurt, vasul îşi pierduse numai elicele şi cîrma. Puteam foarte bine să-l remorcăm şi am şi propus acest lucru. Dar ţi-ai găsit! Echipajul lui „Edinburgh" a fost transferat pe un torpilor şi s-au apucat să scufunde crucişătorul. Cu tot ce era pe el, plus o încărcătură de aur cu care le plătim noi livrările de război. Au scufundat zece tone de aur. Tovarăşi competenţi spun că erau acolo o sută de milioane ruble. Pe chestia asta ei fac, firește, mare tapaj: nu-i chip de pătruns pînă la sovietici, nu-i nimic de făcut, uite că şi „Edinburgh" a fost scufundat! Dar cine, cine l-a scufundat? Ia mai dă-i încolo, pardon de expresie! Deschid focul asupra aviatorilor care coboară cu paraşuta în mare din avioanele doborîte. Ne-au invitat şi pe noi să facem la fel, dar eu însumi am protestat de două ori. Ce pericol mai poate prezenta un aviator care cade cu paraşuta în dispozitivele noastre, ba încă în largul oceanului? Fie el şi neamţ, noi îl culegem şi pe acela, că poate prinde bine! Din întîmplare — aşa cel puţin îmi place să cred — au ucis şi patru de-ai lor. Mă mir cum de-a scăpat teafăr contele vostru! Eh, dar ce ştim noi acum? Cînd s-o sfîrşi războiul, atunci o să aflăm totul. Întrebarea e însă, cînd?...

— Deocamdată ştim ceea ce vedem, spuse calm Elisbar Şabanovici, turnînd votcă în păhărele. E şi asta ceva. Dar chiar şi ceea ce vedem cu ochii noştri ne pune pe gînduri. Nu-i aşa, tinere doctor, salvatorul meu? Şi ştiţi ce e mai supărător? Mai supărător e faptul că şi după sfîrşitul războiului, cînd totul va fi absolut limpede şi cînd „mieluşeii perfizi" îşi vor scrie memoriile, iar noi, cei care am văzut totul, vom spune, exprimîndu-ne decent, că ei denaturează realitatea, se vor găsi totuşi — subliniez, totuşi — prostănaci sau oameni mult prea buni, căci

sînt destui din ăştia, care le vor da crezare. Oamenii aceştia îmi vor spune : „Tu, Amiradjibi, eşti un prost bătrîn ! Ţie îţi place să exagerezi ! Englezii ăştia şi toţi ceilalţi sînt băieţi foarte buni şi au făcut tot ce-au putut ! Aşa că taci odată, fostule căpitan, bătrîne Elisbar, nu te băga unde nu-ţi fierbe oala !“ Uite aşa au să-mi spună, şi va fi destul de supărător s-o aud. Mai ales de la cei care nici n-au mirosit războiul.

— Da, chiar ăia au să se arate mai cu moţ ! întări Stepanov.

— Şi de ce „mieluşeii perfizi“ ? întrebă Ustimenko, parcă trezindu-se dintr-un vis. Despre cine e vorba ?

— Ai auzit ceva despre puitorul de mine „Adventure“ ?

— N-am auzit nimic, răspunse Ustimenko. Ce-i cu el ?

— Pe „Adventure“ ni l-au trimis nouă mieluşeii perfizi, spuse căpitanul Amiradjibi, rîzînd scurt şi cu sarcasm. Aşa e, Rodion ?

Stepanov încuviinţă cu un semn din cap şi îşi aprinse din nou o ţigară. Volodea constată că Rodion Mefodievici, care mai înainte nu fuma aproape de loc, nu mai lăsa acum ţigara din gură, iar cît despre votcă, îşi turna mai des decît ceilalţi. „Ca şi Bogoslovski, îşi zise el mîhnit. Dar poţi să-i spui ceva ?“

— Minele pe care le-a adus acest „Adventure“, urmă între timp Elisbar Şabanovici, nişte mine magnetice, erau bune numai pentru adîncimi de cel mult douăzeci, douăzeci şi cinci de metri şi nu puteau fi folosite aici, pe teatrul nostru de luptă. Expedierea unei astfel de încărcături, cred eu, a fost organizată de „mieluşeii perfizi“ şi de nimeni altcineva. Cît despre marinarii de pe „Adventure“, ei şi-au pus viaţa-n joc aducîndu-ne rablele astea, astfel că lor nu li se poate reproşa nimic. Dar ar fi interesant de ştiut cum s-ar fi comportat ei dacă ar fi ştiut dinainte că duc ceva cu totul de prisos, o simplă recuzită, unor oameni care au luat asupră-şi tot greul războiului...

Amiradjibi destupă ginul „furat“ de la el din cabină, mirosi gîtul sticlei şi spuse :

— Hai, să nu mai vorbim de asta. Eu sînt un om ponderat şi am trecut de prima tinereţe, ştiu să mă stăpînesc, dar cîteodată mă roade al naibii la inimă. Asta e, Vladimir Afanasievici. Eşti trist ?

— Sînt deprimat, mărturisi Volodea.

— E un băiat cinstit, spuse Rodion Mefodievici. Nu prea se pricepe să discearnă ticăloşiile. Barem el e tînăr, dar eu, care i-aş putea fi tată, eu, şi tot nu pot să mă obişnuiesc...

— Nici nu vă îndemn să vă obişnuiţi, răspunse încruntat Elisbar Şabanovici. Dimpotrivă, vă poftesc să vă înveseliţi. De pildă, hai să spunem anecdote, bine? Să rîdem din toată inima. Sînteţi de acord?

Dar n-au mai apucat să-şi spună anecdote, fiindcă deasupra oraşului şi a portului şi-au făcut apariţia bombardierele germane, care, dintr-o clipă într-alta, puteau să vină şi aici. Rodion Mefodievici urcă pe puntea de comandă, Amiradjibi îşi puse impermeabilul şi dădu fuga să prindă ultima şalupă de cursă. Volodea se întinse pe canapea, cu mîinile sub ceafă.

Dintr-o dată îşi simţi inima uşoară şi liniştită.

Se miră de liniştea asta, dar curînd se săltă, oftînd prelung şi fericit: chiar deasupra lui, pe peretele cabinei, atîrna un portret mare al Varvarei. Ea îl privea cu ochii ei larg deschişi, plini de încredere şi puritate, şi aşa cum arăta, parcă-i spunea: „Ei, Volodka, unde eşti? Iată-mă-s!"

Se poate şi trebuie să-l operăm!

În dimineaţa zilei următoare, Volodea şi Harlamov se aflau la spitalul locotenent-colonelului Levin. După ce au băut un ceai cu esenţă de răchiţele, au operat pînă la amiază. Apoi Ustimenko le ţinu o prelegere surorilor şi felcerilor din grupul de ranforsare, vorbindu-le despre tratarea degerăturilor, iar după aceea el şi Alexei Alexandrovici au vizitat răniţii cu arsuri de la baza principală, adică de la spitalul lui Harlamov. Volodea s-a întors în oraş abia după ce toate, cum se spune, „au luat sfîrşit". Telegrama cifrată de la Londra sosise deja. Word era un om „cinstit" şi pentru orice eventualitate el ceruse avizul comandamentului său medical. Judecînd după răspuns, interpelarea fusese întocmită pe un ton destul de obiectiv. Răspunsul era şi el calm, scris de la înălţimea unei supraînţelegeri şi supraînţelepciunii academice, dar de o manieră absolut categorică. Un anume Torpentow obiecta şi dînsul împotriva unei „intervenţii radicale".

— Cine-i Torpentow ăsta? întrebă Volodea.

— Unchiul lui, răspunse Word. În prezent şeful familiei.

— E medic?

— De ce să fie medic? E general, a făcut multă vreme serviciu în India.

— A, în India ! murmură Ustimenko, ca şi cum ar fi înţeles totul.

Abia atunci îşi aduse aminte că promisese să iasă în întîmpinarea chirurgului-şef şi a lui Levin. Desigur, vizita lor nu mai avea acum nici un rost, dar nu mai putea s-o contramandeze.

Cînd Volodea intră la Neville, acesta asculta radioul de pe coridor.

— Şostakovici ! exclamă aviatorul, ascultînd captivat şi fericit muzica. Cunoşti, doctore ?

Bătînd tactul cu degetele pe pătură, Neville închise cu putere ochii şi faţa lui tremura de încîntare. După ce ascultă simfonoia pînă la capăt şi rămase cîteva clipe tăcut, întrebă cu vocea unui învingător :

— Ei ? Şi asta a scris-o un om cu ochelari, cu nişte ochelari cum are şi Word al nostru. Cum îţi place, doctore ? Acolo, la Leningrad, Şostakovici ăsta stinge incendii ; am văzut eu o poză. Ei bine, fragmentul acesta înfăţişează boşii, aici e totul — şi Dunquerque-ul, şi bătălia deasupra Londrei şi chiar ceva de mai înainte, München-ul, cu halbele din berării.

Apoi, aci fluierînd abia auzit, aci fredonînd, aci bătînd darabana cu degetele în placajul noptierei, Neville repetă partea care îi plăcuse lui atît de mult de la începutul simfoniei.

Generalul-maior Harlamov şi Alexandr Markovici Levin intrară în salon în momentul cînd Lyonel îi spunea lui Volodea că şi el se ocupă „puţin" cu muzica, informîndu-l ce „opusuri" a compus. Admirîndu-l fără să vrea pe băiatul acesta cu zulufi bălai pe frunte şi pe tîmple, Ustimenko nu observă cînd intră — cu mersu-i caracteristic, puţin într-o parte, „nu ca un profesor", cum îl bîrfeau unii — Alexandr Alexandrovici, oarecum jenat de gradul său de general, urmat de Levin, acesta cu faţa gălbejită şi cu nasu-i mare. După chipurile lor — între Levin şi Harlamov se strecura la tot pasul Word — Volodea pricepu dintr-o dată că discuţia despre schimbul de telegrame avusese deja loc şi că Harlamov se afla acum în acea stare de turbare stăpînită, ba chiar blîndă, de care se temeau atît de mult subalternii lui.

Vizita dură vreo zece minute, nu mai mult. Faţa slabă, cîrnă, cu zbîrcituri mărunte a „profesorului neintelectual", cum îl bîrfeau invidioşii, nu exprima nimic, decît poate o satisfacţie calmă, cînd îşi alcătui în minte formularea hotărîrii definitive, fără drept de apel. Pe un ton degajat, el schimbă cîteva obser-

vaţii, chiar foarte optimiste, cu bătrînul şi înţeleptul Levin. Neliniştea din ochii lui Lyonel dispăru şi în locul ei se ivi o expresie de veselie şi şiretenie, care-l făcu pe Volodea să-şi spună că nu există pe lume actori mai buni decît doctorii de felul lui Harlamov şi Levin, care dau reprezentaţiile lor neasemuite numai spre a ajuta spiritul omului să-şi biruie teama de sfîrşitul ce se apropie.

— Aşadar, se adresă Harlamov aviatorului într-o franceză corectă şi chiar vioaie, dar cu un uşor accent pe „o“ (generalul era de fel de pe Volga), aşadar, dragă prietene, să te faci bine. Totul îşi urmează cursul. Calm, răbdare, simţul umorului — propriu, pare-se, englezilor în cel mai înalt grad — poftă de mîncare...

— Şi puţin whisky? întrebă cel de-al cincilea conte Neville.

— De ce nu? Se poate şi whisky...

— Auzi, doctore? făcu Lyonel către Ustimenko, radios, dar rezervat. Auzi? Însuşi profesorul...

În micul cabinet al lui Word abia încăpură tuspatru.

— De fapt, noi ne aflăm aici fără un rost real, spuse Harlamov cu vocea puţin tremurată. Domnul Word s-a pus la adăpost, şi o dată cu asta, ne-a pus şi pe noi la adăpost prin interdicţia de a acţiona...

Word îşi desfăcu încet braţele, dînd a înţelege că ar prefera să i se vorbească în englezeşte.

Harlamov se făcu deodată foc şi pară. Aşa ceva i se întîmpla rareori şi numai după ce treceau luni întregi în care timp se arăta nespus de blînd. Ziua aceea s-a nimerit să fie însă tocmai o zi „cu pistrui“, cum îi mărturisi el pe urmă lui Volodea.

— Domnul Word şi şefii săi de-acolo — aci Harlamov îşi repezi cu putere braţul în direcţia unde presupunea el că trebuie să fie Anglia — speră că glontele se va incapsula pentru mulţi ani. Ei nu vor să înţeleagă că operaţia are drept scop nu atît să îndepărteze corpul străin, cît să oprească definitiv hemoragia din plămînul rănit, deoarece în cazul unei hemoragii secundare abundente nu există practic şanse pentru efectuarea cu succes a unei operaţii. Tradu-i, tovarăşe maior.

Volodea traduse aşa cum putu. Dar la ce bun? Word nu făcea decît să se crispeze şi să ridice din umeri.

— Vă previn, spuse Harlamov vorbind în falset, vă previn că bolnavul se află acum într-o stare bună şi că el poate şi

trebuie să fie operat imediat. O hemoragie secundară va exclude operaţia.

Word ascultă traducerea şi mai oftă o dată.

După ce-i conduse pe Harlamov şi pe Levin, Volodea zăbovi puţin pe coridor, căutînd să-şi adune gîndurile, apoi se întoarse la Neville.

— Îmi place profesorul dumitale, spuse Lyonel. Cred că îşi cunoaşte straşnic meseria. De unde e?

— De unde? Da, poate că asta merită să ţi-o spun.

Dîndu-şi silinţa să uite tot ce se întîmplase adineauri, Volodea îi vorbi lui Lyonel despre profesorul Harlamov. În jurul lor, mestecînd *chewing-gum* şi trăgînd din ţigări, stăteau jos sau în picioare marinarii americani şi englezi, în frunte cu şeful de echipaj de pe „Saint-Michael", veşnic beat. Ascultau şi ei povestirea lui. Înainte de Marea Revoluţie din Octombrie, pe cînd era un băieţandru orfan şi sărac lipit pămîntului, omul acesta fără căpătîi vindea prin Moscova franzele într-un coş, purtîndu-l uite-aşa, pe cap. Apoi a luptat în războiul civil, aici, în Nord, unde debarcaseră englezii. Ca să vezi ce capricioasă e soarta uneori! Îşi trata răniţii cum se pricepea şi cu ce avea la îndemînă...

— Cu franzele? vru să facă pe spiritualul şeful de echipaj.

— Noi n-aveam în vremea aceea franzele; franzele aveaţi voi, i-o întoarse grav şi aspru Volodea. Apoi Harlamov s-a dus să înveţe.

— Cine i-a dat bani? întrebă un marinar scund şi plăpînd.

— Statul muncitorilor şi al ţăranilor.

Neville se uita la Volodea cu atenţie şi puţin ironic.

— Constat că mai eşti pe deasupra şi comisar, spuse el la despărţire.

— Negreşit! îi răspunse zîmbind Ustimenko. Nu face doi bani medicul care nu ştie să fie şi comisar atunci cînd i se cere. Să fii cuminte, *sir* Lyonel, am să te vizitez.

Volodea plecă, fără să mai dea pe la Word.

Îşi simţea sufletul prea apăsat şi ştia prea bine cum au să se sfîrşească toate astea. Pentru atîta lucru, era un medic destul de perspicace.

În realitate, previziunile lui erau departe de a fi complete.

Putea oare să presupună el acum, în toate amănuntele, cum se vor desfăşura evenimentele?

Desigur că nu!

★

— Pot pleca? întrebă Volodea, suflînd cu putere în pîlnia telefonului.

— Cred că da, răspunse Harlamov. Cum ţi-a plăcut poama asta?

Volodea nu răspunse. Îi era somn.

— Dacă ai timp, mai treci pe la aviatorul dumitale, îl sfătui Harlamov. Are ceva atrăgător în el. Mă auzi, tovarăşe maior?

— Vă aud.

— Atunci pleacă. Mergi cu şalupa de cursă?

— Pînă la baza principală, iar de-acolo cu vreun vas de ocazie!

— Noroc bun!

Îşi luă rămas bun şi de la Levin, tot prin telefon. Pe şalupă nu izbuti să doarmă de loc, pentru că nu găsi nici un colţişor unde să şadă. Trei ore cît a durat drumul a stat oftînd, rezemat de coşul cald al şalupei. Zgomotul ploii şi ţipetele pescăruşilor erau deprimante. De fapt, cum i s-a urît de toate astea! Cum li s-a urît tuturor în această perioadă de război! Şi micimanului aceluia bătrîn i s-a urît, şi nevestei cu un copilaş în braţe şi lui, lui Volodea Ustimenko! Cînd faci treabă, mai treacă-meargă, dar cînd stai aşa, rezemat de un coş, sau cînd aştepţi un vas de ocazie, sau cînd pleci undeva ştiind că ai să pierzi atîta timp cu aşteptarea...

— Ce dezordine! se auzi o voce iritată la spatele lui Volodea. Ustimenko nici măcar nu-şi întoarse capul să vadă cine vorbeşte. Ce dezordine!

Ca şi cum cuvîntul „război" ar putea cuprinde noţiunea de ordine! Însuşi războiul e înainte de toate o dezordine.

Abia spre seară ajunse, în sfîrşit, la batalionul său. Aici află că în lipsa lui nu s-a întîmplat absolut nimic nou. Mîncă peste măsură de mult şi constatînd, bucuros şi mirat totodată, că în ciuda gîndurilor care-l frămîntau la el la spital era ordine, adormi numaidecît.

Răniţii fură aduşi tîrziu în puterea nopţii. Ustimenko stătu cîteva clipe în dreptul stîncii în care îşi avea săpat adăpostul; nu putea cu nici un chip să se trezească de-a binelea. Căsca mereu, tresărea şi trăgea cu urechea; mai jos, aproape de malul mării, undeva lîngă estuarul Topkaia, bubuiau tunurile. Pe cerul cenuşiu se rotea, zbîrnîind înfundat, plicticos, un „Arrado" german. Ce-o fi căutînd aici?

— Iar alarmă? întrebă căpitanul Şapiro, trecînd în fugă pe poteca desfundată. Ce ziceţi, tovarăşe maior?

Volodea nu-i răspunse.

La poarta spitalului duduia în întuneric motorul unui camion.

— De unde veniţi? îl întrebă Volodea pe şofer, care prindea cîrligele de la obloanele camionului.

— Păi, de pe cheiul vechi. Au fost loviţi oamenii din batalionul de drumuri. Făceau un drum prin stînca Gubin. Inamicul i-a dibuit şi i-a aranjat.

În preoperator era foarte cald. Motoraşul uzinei electrice intrase în funcţiune şi becurile se încinseseră repede. „Cînd apucă oare omul ăsta să le facă pe toate? îşi spuse cu admiraţie Volodea gîndindu-se la Mitiaşin. Abia au fost coborîţi răniţii din maşină, şi totul e gata pregătit!"

Apăsînd cu piciorul pe pedala spălătorului, începu procedura obişnuită a spălatului mîinilor. La spatele lui sanitarii aduceau brancardele cu răniţi. Ustimenko auzi strigătul înfuriat al lui Mitiaşin:

— Se poate, să duceţi răniţii cu picioarele înainte, măi prostănacilor adormiţi! Nu vă daţi seama?

„Şi asta a observat-o!" se miră încă o dată Volodea.

Trecură vreo cinci minute. Ustimenko puse la loc periile şi întinse mîinile către Nora Iarţeva, pentru ca aceasta să-i toarne o soluţie de amoniac. Dar soluţia întîrzia să curgă.

— Au adus o frumuseţe de fată! spuse Nora.

— Soluţia! ordonă sever Ustimenko.

După ce se frecă pe mîini cu amoniac, se apropie de masă şi începu să examineze trupul rănitului, strîngînd din ochi din pricina luminii puternice a lămpii coborîte jos de tot şi uitînd cele ce-i spusese Nora: că fusese adusă o fată. Observă doar, o clipă, urechea mică şi părul cîrlionţat arămiu-auriu, pe care Nora îl tundea la ceafă, tînguindu-se într-una...

Vera Nikolaevna îl avertiză:

— Pulsul e foarte slab, Vladimir Afanasievici!

Ustimenko, adîncit în gînduri, nu-i răspunse. Un moment, îşi aduse aminte, cu nostalgie, de Aşhen, dar numaidecît după aceea maiorul medic Ustimenko începu să comande cu gesturi ferme, care nu admiteau nici un fel de întîrziere.

Fiecare chirurg are în cursul vieţii lui momente cînd vederea, mintea şi mîinile ajung la o supremă armonie, cînd activitatea gîndirii se exteriorizează într-o serie de superbe

sclipiri, cînd detaliile din jur dispar cu desăvîrşire şi nu mai rămîne decît un singur lucru — înfruntarea cunoaşterii şi a talentului cu obscuritatea, idiotismul morţii aflate alături.

Ştiinţa nu agreează cuvîntul „inspiraţie", cum de altfel nu-l agreează nici arta autentică. Dar nu va nega nimeni această stare aparte de concentrare şi totodată de abnegaţie, această încordare fericită a raţiunii competente şi supremul elan al forţelor omului în clipele cînd el săvîrşeşte o operă importantă a vieţii sale...

Stătea aici, alături, aceea care ne e înfăţişată sub forma unui schelet cu coasa în mînă, oarbă, stupidă şi dezgustătoare în încăpăţînarea ei cretină ; Volodea îi auzea parcă vocea în avertismentele reţinute ale anestezistului. Ea era aceea care învineţise urechea asta mică, adineauri încă trandafirie, ea era aceea care făcea tot felul de scamatorii cu pulsul. Ea chicotea atunci cînd faţa lui Volodea se umplea de sudoare, cînd motoraşul uzinei electrice începu să slăbească şi se aduseră lumînări ; ea era aceea care triumfă o clipă, atunci cînd doctorul Şapiro făcu o mişcare greşită, fiind cît pe ce să compromită toate eforturile lui Volodea.

Dar maiorul medic Ustimenko îi cunoştea apucăturile, îi cunoştea puterea şi şiretlicurile, tot aşa cum îşi cunoştea şi îşi înţelegea forţele şi posibilităţile sale. De altminteri, nu se afla singur aici, lîngă masa de operaţii ; alături de dînsul erau acum, deşi el nu-i vedea şi nu se gîndea la asta, şi Nikolai Evghenievici Bogoslovski, şi Aşhen Ovanesovna, cea veşnic nemulţumită, şi Bakunina, şi Postnikov, şi Polunin, şi cei pe care el nu i-a văzut niciodată, dar îi ştia ca pe nişte îndrumători siguri şi buni : Spasokukoţki şi Burdenko, şi Djanelidze, şi Vişnevski...

Erau aici cu toţii, cei vii şi cei duşi, era un întreg consiliu militar care-l asista pe medicul Ustimenko, dar bătălia o comanda el. Ca un adevărat conducător de oşti, Volodea nu s-a mărginit numai să-şi arunce în luptă trupele, armatele sale de pe-acum biruitoare, ci le-a aruncat în acţiune calculînd toate şansele de învăluire ale inamicului, toate loviturile posibile în spatele frontului, toate încercuirile şi surprizele cele mai perfide. El nu numai că a văzut, dar a şi prevăzut totul cu ajutorul consiliului său militar, şi iată că sosi, în sfîrşit, clipa cînd putea să nu se mai teamă de planurile viclene ale inamicului.

Urechea mică se îmbujoră din nou, pulsul deveni uniform, respiraţia calmă şi adîncă. Cotoroanţa cea slută, cu orbitele goale şi cu coasa ei ruginită, nu s-a pricopsit cu nimic în noaptea asta la „chirurgia subterană". Operaţia s-a terminat cu bine. Sora Kondoşina spuse cu o voce istovită :

— E de-a dreptul de necrezut, Vladimir Afanasievici. Însuşi Djanelidze...

— Djanelidze acesta al dumitale m-a ajutat mult azi, o întrerupse Ustimenko.

Şedea pe un scăunel, uitînd să-şi scoată masca de tifon de la gură, buimac, trudit, pustiit. Toată fiinţa lui tremura din pricina oboselii cumplite.

Atunci o recunoscu pe Varia.

Avea respiraţia liniştită. Nu-şi venise încă în simţiri. Buzele ei arse, muşcate, tresăreau. În ochi îi încremenise o expresie de nedumerire.

— Dumnezeule ! exclamă abia auzit Volodea. Dumnezeule !

Nu ştia cum de-i venise pe buze cuvîntul acesta ! Dar nu era cîtuşi de puţin zguduit. Era pur şi simplu mirat, şi atît. Era mult prea vlăguit, îşi dăruise prea multe forţe în lupta pentru viaţa acestui „ostaş" grav rănit, astfel că pentru Varia nu-i mai rămăsese acum nimic...

— E... o cunoştinţă de-a dumitale ? îl întrebă Veresova.

— Da, răspunse el fără chef.

— A mai fost pe aici prin martie, zise cu ostilitate în glas Vera Nikolaevna. Mi se pare că am uitat să-ţi spun.

— În martie ? întrebă Volodea. Tocmai în martie ?

— Da, da, imediat după numirea mea. Sînt mulţi care întreabă de dumneata, pot eu să-i ţin minte pe toţi... Sînt vinovată, poftim, omoară-mă ! Ori trimite-mă la arest.

În ochii ei frumoşi şi liniştiţi stăruia o expresie de ironie, gura-i înflorise într-un zîmbet. Chiar şi acum avea buzele date cu ruj. De sub basma i se vedea un cîrlionţ. Volodea întoarse capul.

„Încă din martie, îşi zise el. Deci înainte de a fi fost eu pe bordul lui «Svetlîi», la Rodion Mefodievici. Uite cînd m-a găsit ea pe mine..."

Şapiro lucra la masa din stînga, Vera la cea din dreapta. Volodea stătea gîrbovit pe scăunel, adîncit în gînduri. Veresova opera la fel ca şi Word. Aveau amîndoi ceva comun : „Aplomb ?" se întrebă Volodea şi se miră de constatarea asta a lui.

— Coaseţi-l ! ordonă Veresova.

— Ai face bine să ieşi puţin la aer, Vladimir Afanasievici! îl sfătui Şapiro. Eşti alb ca varul la faţă...

Vera îi recomandă şi ea puţină odihnă, dar Volodea rămase acolo. Aşa îi era obiceiul, îşi făcuse din asta o regulă, chiar dacă se întîmpla să nu fie răniţi grav. Aşa învăţase de la Aşhen, iar spitalul acesta subteran rămăsese totuşi spitalul ei.

Abia pe la opt dimineaţa îşi aprinse o ţigară, aşezîndu-se pe banca din faţa stîncii. Aerul era foarte umed. Abia aici, în faţa stîncii, simţi ca o lovitură în moalele capului. Varia! Varvara Stepanova! Aşadar, ea există, e în viaţă, l-a căutat! Şi acum se pare că el a salvat-o. Pe ea, pe Varia!

Nebun de fericire, urcă din cîteva salturi treptele lunecoase din pricina ploilor şi deschise larg uşa grea, umflată de apă, a bordeiului său. Înăuntru şedea la masă, într-o poziţie oarecum căutată şi în acelaşi timp autoritară, tolănit pe speteaza scaunului, un locotenent-colonel cu vestonul descheiat şi cu pieptul încărcat de ordine şi medalii, turnîndu-şi într-un pahar rom german de captură. Pe un umăr îi atîrna un raglan galben, mănuşile de antilopă i se tăvăleau pe jos, punga cu tutun era trîntită pe un scaun, şi însăşi această dezordine i se păru lui Volodea organizată, alcătuind un anumit stil.

— Dumneata eşti Ustimenko? întrebă locotenent-colonelul cu un aer nepăsător, dar şi cu blîndeţe în glas.

— Eu, răspunse Volodea, puţin speriat, fără să-şi dea seama de ce. Eu sînt Ustimenko.

— Kozîrev, Kiril Arkadievici, se prezentă locotenent-colonelul şi-i întinse mîna, o mînă uscăţivă şi foarte puternică. Îmi pare bine de cunoştinţă. La mine a fost rănită o domnişoară şi a cerut să fie adusă neapărat la dumneata. Uite c-am adus-o. S-ar zice că eşti un fel de Kuprianov sau Ahutin!

Volodea nu-i răspunse. Se uită ostil şi posac la faţa frumoasă, deşi trecută de prima tinereţe, a locotenent-colonelului. Deodată îşi aduse aminte de Rodion Mefodievici, cînd acesta i-a pomenit acolo, în salonul lui „Svetlîi", de Varia, îşi aduse aminte că, pomenind de Varia, faţa lui proaspăt bărbierită, bătută de vînturi, a fost întunecată o clipă de o umbră. Ce-a putut să însemne asta atunci? Era cumva vorba de acelaşi Kozîrev?

— Ai operat-o cu succes, mai bine zis normal, ca să nu anticipăm, urmă locotenent-colonelul, turnînd rom într-o cană, probabil pentru Volodea. M-a înştiinţat serviciul meu de informaţii. Trebuie să-ţi spun, amice, că Kozîrev are peste tot

oamenii lui. Ei bine, în etapa actuală situaţia se prezintă normal, dar mai departe?

— Ce mai departe? rosti în silă Ustimenko.

— Ce-o să fie mai departe cu fata asta a mea, cu locotenentul meu tehnician? Care sînt previziunile ştiinţei dumitale? Trebuie să-ţi mărturisesc, tovarăşe medic militar, că pentru mine, fără a intra în alte amănunte, Varia asta e fiinţa cea mai apropiată. Nu există alta mai apropiată. În rest, ai să-ţi dai seama şi singur, că doar nu eşti un copil. Războiul e război, oameni sîntem, poate oare să ne judece cineva cînd se mai încurcă iţele?

Volodea rămase tăcut. În ochii lui larg deschişi, miraţi parcă, se ivi pentru o clipă ceva apăsător şi dureros. Kozîrev nu observă însă nimic. Căuta cuvinte cît mai frumoase şi, în cele din urmă, le alese pe cele care i se părură mai izbutite:

— Ea e pentru mine pasărea-măiastră. E clar? Dacă nu te-ai lămurit, bea rom. E prost, dar dacă dumneata nu mă tratezi cu nimic, zgîrcioabă ce eşti! Uite aşa umblă locotenent-colonelul Kozîrev cu gustărica şi băuturica pe la oamenii cumsecade... Rămase puţin pe gînduri, îşi şterse cu degetul o lacrimă, ridică din umăr şi urmă: Iartă-mă! E cam sărăcăcioasă lacrima, de, ca la un bărbat. Crede-mă, doctore, că nu mi-e de loc uşor. Am băut: mi-au pierit oameni din batalion, şi-acum cine o să fie tras la răspundere? Locotenent-colonelul Kozîrev. Genistul greşeşte o singură dată în viaţă. Eu sînt genist, am greşit, poftim, judecaţi-mă...

— Nu faceţi bine că vă croiţi drum făcînd atîta gălăgie! spuse Volodea încet şi cu duşmănie în glas. Halal eroism! Ne mirăm şi noi, adesea, cum de vă merge fără ponoase...

Nu ţinea de loc să vorbească acum despre ceea ce auzise adineauri de la răniţi, dar cu lacrima asta „sărăcăcioasă, ca de bărbat" şi cu pasărea lui măiastră locotenent-colonelul îi provocase un sentiment de repulsie amară atît de puternic, încît nu se putu stăpîni şi izbucni. Kozîrev primi însă observaţia lui Volodea ca pe o mustrare prietenească şi se declară de acord cu el:

— Bine zis! Ai dreptate! Ai lovit drept la ţintă. Dar eu, dragă doctore, sînt, pricepi dumneata, un om al riscului. Încă în războiul cu Finlanda mi-am cîştigat un renume punîndu-mi viaţa în joc. Şi, după cum vezi, nu numai în vorbe...

Kozîrev făcu o mişcare, aşa fel încît ordinele şi medaliile lui zăngăniră toate deodată, sclipind uşor la flacăra lumînării.

— Am fost distins! Dar aici nu mi-a mers! Şi ce ghinion că tocmai Varvara mea s-a împotmolit. Nu trebuia s-o trimit, dar, pe de altă parte, cum era să n-o trimit cînd în unitate relaţiile dintre noi sînt bine şi chiar prea bine cunoscute?! Judecă şi dumneata, pune-te în situaţia mea. Ba încă s-a mai cerut şi ea — mă rog, cică o cheamă datoria. Poftim de-o refuză, că numaidecît s-ar găsi tovarăşi care să te acuze că încalci codul moralei... Kozîrev mai sorbi o înghiţitură de rom, apoi întrebă: O să trăiască?

— Nu ştiu! răspunse ursuz Volodea.

— Să aducem, poate, pe cineva mai priceput? întrebă atunci Kozîrev, cu o strîmbătură de-a dreptul jignitoare. Dacă nici dumneata nu ştii încă nimic? Am multe cunoştinţe în lumea medicală... Sînt în stare s-o duc şi la Harlamov...

— Poftim, duceţi-o, zise Ustimenko, ridicîndu-se. Dar imediat. Vreau să mă culc, pentru că am de lucru în curînd...

Simţea nevoia să rămînă singur. Nu mai putea să asculte vocea asta hîrîită, arogantă, nu mai putea să vadă romul gîlgîind în pahar. Era zdrobit de oboseală...

Kozîrev se pregăti de plecare, dar atît de încet, încît se părea că n-o să mai plece niciodată. Din prag porunci aspru, cu glasul lui dogit de băutură:

— Rog ca rănitei mele să i se creeze condiţii corespunzătoare.

— La noi sînt aceleaşi condiţii pentru toţi răniţii! răspunse sec Volodea.

Şi se culcă numaidecît.

Dar, din pricina oboselii, nu putu să adoarmă. Scăpără un chibrit, aprinse lumînarea, turnă în cană restul de rom şi-l bău pînă la fund, simţind o arsură puternică pe piept. Apoi constată cu mirare că plînge...

Îl trăgea la picioare şi în general în încăpere era frig, căci sobiţa se răcise de mult, dar Ustimenko nu simţea nimic. Gura i se strîmba ciudat. Plîngînd, îşi muşca buzele şi bolborosea înăbuşit:

— Dumnezeule! Dumnezeule! Pasăre-măiastră! Ce-i asta, Variuha, oare ţi-ai ieşit din minţi?

În cele din urmă adormi. Dar nu dormi decît vreo două ceasuri. Cînd se trezi, se uită scîrbit la sticla nemţească şi la cana din care băuse rom, se bărbieri, se frecă cu zăpadă, îşi puse un guleraş curat la veston, apoi îi chemă pe Şapiro şi pe Veresova şi se duse să-şi viziteze răniţii.

Cînd se văzură, în dimineaţa aceea, Varvara se uită la el cu o privire stranie — lungă, atentă şi neliniştită, ca şi cum l-ar fi supus unui control. Nora şterse cu poala halatului un taburet şi i-l oferi lui Ustimenko. În picioare, lîngă uşa scundă, Vera Nikolaevna căscă şi spuse că pleacă: „N-am închis ochii de loc azi-noapte". Avea o voce furioasă, repezită. De cealaltă parte a perdelei improvizate, răniţii jucau şah. Cineva cînta cu mult sentiment *Băsmăluţa albastră*. Mai la fund, la capătul „chirurgiei subterane", înjura de mama focului, sfîşiat de dureri, matrozul Golubenkov, în vreme ce Şapiro încerca să-l mîngîie cu vorbe bune.

Ustimenko se aşeză.

Varvara nu-şi mai dezlipea privirea de la el.

Apoi ochii îi fură năpădiţi de nişte lacrimi mari, dînd parcă în clocot. Cu vocea ei slabă rosti un cuvînt, pe care Volodea nu-l auzi bine.

— Ce-ai spus? întrebă el, aplecîndu-se deasupra ei.

— Te-am găsit, repetă ea numaidecît, te-am găsit! Pricepi? Te-am găsit!

„Minte, minte locotenent-colonelul! îşi zise în sinea lui Volodea, dorindu-şi cu o pornire pătimaşă să aibă dreptate. Minte acest june-prim de operetă, acest individ vulgar, această pasăre-măiastră!"

Îi luă mîna în palma lui mare şi rece. Numărînd bătăile pulsului, abia se stăpînea să nu ducă la buze palma ei dragă, lătăreaţă. În aceste clipe uită că era medic. Nici nu-şi mai dădea bine seama ce face. Nu mai era nici şef, şi nici chirurg. Încerca acum ceea ce încercase o dată, de mult, pe bordul vaporului „Eroul din Uncia", cînd se ducea la practică la Bogoslovski, şi cînd bolborosise în puterea nopţii, pe punte: „Roşcato, te iubesc, te iubesc, te iubesc!" Ca şi atunci, în vremurile acelea îndepărtate şi care nu se vor mai întoarce niciodată, se mustra şi se jura că a fost ultima oară cînd s-a purtat aşa de stupid, şi nu se mai sătura privind în ochii ei larg deschişi ce căutau cu însetare privirile lui dragi.

— Ei? îl întrebă ea, înţelegîndu-i ca întotdeauna frămîntarea lăuntrică. Cum e pulsul meu, Volodecika?

Volodea habar n-avea.

Fîstîcit, roşu la faţă, ca în anii tinereţii, îşi lipi buzele de palma ei. Credea şi nu credea, se bucura şi se îndoia, nădăjduia şi se înfiora...

Apoi se ridică şi, aruncîndu-i un „mă întorc îndată", o zbughi pe uşă, ieşi din „chirurgia subterană", se duse afară, în ger, îşi căută ţigările, fumă una, mai respiră puţin aer rece, pe urmă reveni cu o alură de doctor, de chirurg şi de şef, împovărat de treburi importante şi urgente. Dar dacă toate astea puteau să înşele pe cineva, la Varvara ele nu se prindeau...

Stătea liniştită, palidă, cu un zîmbet numai în privire: îl cunoştea atît de bine! Şi cît de greu îi veni lui să repete gestul de la început, să-i ia din nou mîna, să facă o mină gînditoare, să încurce iar numărătoarea şi în cele din urmă să constate că pulsul ei are o bătaie cam accelerată, dar e bine dozat şi în genere normal...

— Poate că nici nu mi s-a întîmplat nimic? întrebă Varvara în şoaptă, pe un ton complice. Poate că voi toţi m-aţi bandajat aşa, înadins?

Ustimenko se uita tăcut la ea. Şi dacă se referă şi la Kozîrev? Dar ce importanţă are asta? Ori poate că are? De ce a spus ea „voi toţi"?

Varvara zîmbea încă, el de loc.

— Volodea? îl chemă ea încet, trăgîndu-l cu degetele de tivul halatului. Volodecika, ce-i cu tine?

— Nimic, totul e în ordine! rosti el domol.

Varia înţelese că acum jocul se sfîrşise. Volodea nu mai era acelaşi care-i sărutase adineauri mîna. Toate reintrară în matca lor, iar ceea ce s-a întîmplat adineauri a fost doar un vis scurt şi frumos, care s-a mistuit ca orice vis şi n-o să mai revină niciodată. Poate ar fi mai bine ca omul acesta slab, străin şi dificil să plece imediat? Căci el e un străin, care nu iartă şi nu înţelege...

Dar nu, nu-l putea lăsa să plece aşa.

Începu să vorbească, dispreţuindu-se pe sine însăşi, detestînd slăbiciunea şi lipsa ei de voinţă, începu să vorbească despre tot felul de nimicuri, numai ca să-l reţină. Totuşi el plecă, spunîndu-i că ea n-are voie să vorbească prea mult şi că trebuie să stea complet liniştită. Acum nu se mai prefăcea, şi Varia îşi dădea seama de asta: el a repezit-o, ca atunci înaintea plecării la Zatiruhi, ieşind pe uşă fără a mai întoarce capul.

„A doua oară! rosti în şoaptă Varia! A doua oară! Dar o să mai fie şi o a treia oară, Volodecika, şopti ea plîngînd, fără a-şi şterge lacrimile. O să mai fie în viaţa noastră şi o a treia oară, o să fie, ştiu bine!"

El însă nu știa că o să mai fie și o a treia oară. El nu se gîndea niciodată nici la pisici negre, nici la semnele bune sau rele, nici la o a treia oară. În afară de asta, era, ca întotdeauna, foarte ocupat, n-avea timp. Începu să se spele pe mîini, în vreme ce pe masă era pregătit pentru operație un aviator tînăr, cu o rană grea la gît. Rana aceea deschisă, cu sîngele care curgea abundent din arteră, apoi lupta fulgerătoare cu Hîrca ce se ivise iarăși după pradă în „chirurgia subterană", proțăpindu-se la capătul mesei de operații, și, în fine, suspinul prelung de ușurare pe care-l scoase doctorul Șapiro — toate acestea laolaltă o îndepărtară pe Varvara din gîndul său și, pentru cîteva ore, domoliră durerea cumplită, aproape insuportabilă din sufletul lui. Pe urmă se luă cu alte treburi, iar seara veni iarăși locotenent-colonelul acela — cu un aer sever, treaz de astă dată, proaspăt ras, încins cu multe curele peste piept — aducînd un pachet pentru „fata lui", cum spunea el, și cerînd permisiunea s-o viziteze.

Pachetul îl duse Nora, dar de vizitat, Volodea nu-i permise s-o viziteze pe Varvara.

A doua zi, Kozîrev veni din nou, dar nu fu lăsat nici de data aceasta să intre la dînsa.

— Vrei să mă plîng împotriva dumitale? se aprinse Kozîrev. Lui Mordvinov, de pildă?

— N-aveți decît să vă plîngeți, îi aruncă Ustimenko.

— Ascultă, maiorule, nu face pe urîciosul, se porni din nou locotenent-colonelul. Doar știi că nu mi-e străină...

— Vă privește.

— Și dacă intru fără permisiunea dumitale?

Ustimenko ieși fără să-i răspundă. Peste vreo două ore i se raportă că „locotenent-colonelul ăla obraznic" a trimis un plutonier, „un băiat foarte dezghețat", care pregătește „pătrunderea" locotenent-colonelului la locotenentul-tehnician. Plutonierul fu adus la Volodea și, după ce mărturisi totul, medicul îi ordonă:

— Bine, acum pleacă!

— Spuneți-mi, mai trăiește? Sau poate nici nu mai e în viață? întrebă plutonierul, făcînd niște ochi mari. Trebuie să vă declar deschis, tovarășe maior medic; nu ne privește pe noi ce legături are dumneaei cu locotenent-colonelul, dar știu că ostașii din unitate o stimează foarte mult! Suferă pentru ea! Știți ce om e?

Volodea continua să-şi fumeze ţigara, zîmbind trist: alţii ca alţii, dar el ştia mai bine ca oricine ce fel de om e Varvara!

Chemă plantonul şi-i spuse să-l conducă pe plutonier la locotenentul Stepanova, dar să nu stea mai mult de cinci minute.

Plutonierul se vîrî cu mare greutate în cel mai larg halat pe care-l găsiră pentru el, făcîndu-l să pîrîie, apoi, luînd o mină gravă şi speriată, porni către „chirurgia subterană".

Între timp, învăluindu-l cu surîsul ei insinuant şi promiţător, Veresova îi înmînă lui Volodea o telegramă telefonată prin care maiorul Ustimenko era chemat imediat la şeful direcţiei sanitare a flotei.

— Ai un ma-are viitor, Vladimir Afanasievici, spuse Vera Nikolaevna, rostind prelung „a"-ul, aşa cum avea obiceiul. Noi ca noi, dar dumneata ştiu că eşti solicitat! Ba operezi cu Harlamov, ba eşti poftit la spitalul pentru aliaţi, ba te cheamă urgent Mordvinov. Eu una mizez pe dumneata, Volodecika!

— Cum vine asta? făcu el. Nu înţelegea niciodată frazele ei ciudate.

— Dumneata eşti căluţul pe care merită să mizezi. Pricepi? Ori n-ai fost niciodată la curse?

— N-am avut ocazia! răspunse el cu un glas de moşneag. N-am avut ocazia să merg nici la trap, nici la galop...

Veresova îl privea cu insistenţă, muşcîndu-şi buzele întotdeauna umede, pe jumătate deschise, parcă în aşteptare.

— Te duci?

— E ordin, nu invitaţie.

— Şi, dacă ar fi invitaţie, nu te-ai duce?

— Cred că nu!

Dar pe ea nici răspunsul acesta n-o satisfăcea pe deplin. Privindu-se în oglinjoara de pe măsuţa lui şi avînd aerul să spună că a făcut puţină ordine în bordei — aşa, puţină, dar oricum, se vede că a umblat „o mînă de femeie", cum îi plăcea ei să se exprime — Veresova întrebă pe un ton oficial:

— Ce dispoziţii speciale ai de dat în privinţa rănitei Stepanova?

— Nici una! răspunse el aproape calm. Am să vorbesc cu doctorul Şapiro.

CAPITOLUL X

Hei, care eşti acolo pe vapor?

Aerul era străveziu, răcoros, puţin cam sărat. Deasupra oraşului, înnegrit de incendii, pluteau nori mici trandafirii, transparenţi. Ca întotdeauna, la această latitudine şi în această perioadă a nopţilor albe, Volodea confunda dimineaţa cu seara.

În faţa hotelului „Zapoliarie", distrus de bombe, pe treptele de granit şi printre colonade, fumau somnoroşi cîţiva marinari americani. Zdraveni toţi, rumeni în obraji, cu ciorapi de damă legaţi la gîturile vînjoase, încercau să facă mici negustorii. Lîngă unul din ei, un lungan cu părul spălăcit, erau aşezate în piramidă mai multe cutii de conserve cu cîrnaţi şi stufat. Alt marinar, smead şi ciupit de vărsat, ţinea în fiecare mînă cîte un baton uriaş de ciocolată şi le lovea între ele, scoţînd un sunet sec ca de lemn. Ceva mai departe, plîngea cu lacrimi de beţiv şi ameninţa cu pumnii un matroz francez din Rezistenţă, într-o beretă cu pompon roşu, cu nasul coroiat, arătînd răvăşit ca vai de lume.

Ustimenko abia îşi făcu loc să treacă, strecurîndu-se stînjenit printre grămezile de pachete de ţigări, de ciorapi de damă şi gumă de mestecat, ca şi printre îmbietoarele sandvişuri cu şuncă, pe care americanii la vindeau pe bani grei după ce le cumpărau de la restaurantul „Inturist" cu şaizeci de copeici bucata. Ajuns în uşa hotelului, Volodea văzu cum o femeie, hamal după aspect, înaltă şi slabă, scoase două bancnote roşii de cîte treizeci de ruble şi le întinse unui marinar, care înfăşură cu îndemînare cîteva sandvişuri cu şuncă într-o hîrtie ce-o avea pregătită dinainte. Cel ciupit de vărsat îşi lovea într-una batoanele de ciocolată.

„Parcă visez!" îşi spuse Volodea, urcînd scara.

Dar negoţul din stradă era o nimica toată faţă de ceea ce se petrecea la primul etaj, în camera douăzeci şi nouă: aici se înfiinţase pur şi simplu un adevărat magazin universal, unde marinarii americani de pe vasul de transport „Paola" făceau

un rentabil şi zgomotos comerţ. Pe unul din ei, un vlăjgan roşcat, Volodea îl şi cunoştea; căpătase cîteva arsuri într-o luptă, şi Ustimenko îl examinase la spitalul lui Word. Roşcovanul îl recunoscu şi el pe doctorul său.

— *Hello,* doctore! strigă el, sclipindu-şi dinţii albi. Dacă vreţi, vă facem reducere. Avem de toate: *bacon,* ciocolată, ţigări, sulfamidă, făină, orez, ulei. Poftim!

Cumpărători erau destui. Ustimenko văzu printre ei cîţiva artişti de operetă, sosiţi de curînd în flotă. Stăteau la rînd, liniştiţi şi docili, jenîndu-se parcă de ofiţerii care treceau încoace şi încolo pe coridor.

Un grăsan cu braţele scurte, *steward* pe „Paola", măsura cu un pahar făină de grîu, zahăr, cafea, griş. O masă acoperită cu un cearşaf fusese trasă la uşă şi bara intrarea în cameră, servind de tejghea. În fundul camerei se vedeau alţi oameni care manipulau diverse lăzi şi baloturi.

— Hai, doctore, poftim, îl încurajă roşcovanul. Dumneavoastră vă dăm fără rînd. Ieftin şi bun!

Businessman-ul ăsta roşcat o rupea destul de bine ruseşte. Strigă în urma lui Volodea:

— *Hello,* doctore! Avem o sulfamidă excelentă!

Şeful direcţiei sanitare, Mordvinov, dormea pe o canapea cu arcurile rupte, cu mantaua trasă peste cap. Multă vreme după ce se trezi nu putu să priceapă ce caută la el maiorul Ustimenko. Apoi bău nişte apă galbenă, stătută, dintr-o carafă, îşi răsuci o ţigară de mahorcă, tuşi de cîteva ori şi spuse:

— Mda, am stat noi şi-am chibzuit, Afanasi Vladimirovici...

— Vladimir Afanasievici, îl corectă Volodea pe un ton destul de ireverenţios.

— Iartă-mă, tovarăşe maior. Ei bine, am stat noi şi-am chibzuit, şi după ce ne-am sfătuit, am ajuns la concluzia că dumneata o să trebuiască să pleci cu un convoi.

Faţa frumoasă a şefului direcţiei sanitare se îngălbenise, sub ochii lui negri şi expresivi se iviseră două pungi, ca la un om bătrîn. Tuşea mereu şi nu se mai putea opri.

— Şi ce-am să fac eu acolo, în convoiul acela? întrebă Volodea.

— Desigur, n-ai să comanzi o navă, asta ţi-o garantez. Avem nevoie însă de unele informaţii speciale şi exacte asupra serviciului medical şi a asistenţei medicale din convoaie. Medicii de pe navele lor sar peste cal în unele cazuri. În afară de asta, la ei funcţiile de medic de vas coincid uneori cu

acelea de preot. Dar în direcția aceasta nu ne putem aștepta, firește, să căpătăm informații obiective. Și mai e o ciudățenie, a cărei apariție am vrea s-o lămurim în liniște și cît mai bine: printre marinarii lor se constată prea multe cazuri de degerături, pe cîtă vreme în echipajele navelor noastre se înregistrează în această privință cu totul alte cifre.

Strivindu-și țigara în scrumieră, Mordvinov tăcu.

— Asta-i tot? întrebă Volodea.

— Nu, nu e tot...

Dincolo de canaturile întredeschise ale ferestrelor astupate cu placaj, începură să urle sirenele, anunțînd o alarmă aeriană.

— Împreună cu dumneata va merge și un pacient de-al dumitale, locotenentul acela englez. La comandamentul nostru s-a primit o rugăminte verbală din partea mamei aviatorului, care solicită ca el să fie transportat neapărat pe un vapor rusesc, sovietic. Situația prezintă, ca să zic așa, anumite nuanțe, și pentru a se evita complicații de orice natură, ni s-a adresat o rugăminte verbală. Dar dacă stai să te gîndești, totul e cît se poate de simplu și explicabil: om fi noi barbari, bolșevici, vandali, atei și naiba mai știe ce, dar această *lady* știe foarte bine că noi nu-i vom părăsi băiatul, lăsîndu-l pe un vas care se scufundă. Ori n-ajungem nici noi la destinație, ori, dacă ajungem, e sigur că își va vedea și ea băiatul.

— Cu băiatul e de rău! zise posac Volodea. Știți, cred, totul, v-a spus Harlamov...

— Mi-a spus, dar nu pot să înțeleg de ce stă chiar așa de prost; nu e obligatoriu să se producă o hemoragie secundară...

— Tocmai pe asta contează medicii englezi. Dar Harlamov și Levin sînt încredințați că o hemoragie secundară se va produce în orice caz, atît doar că nu se știe cînd. Înțelegeți dumneavoastră?

Era de-a dreptul uimitor cît de puțin știa Ustimenko să-și aleagă frazele cînd stătea de vorbă cu superiorii!

— Bine, făcu Mordvinov puțin iritat. Dar eu unul n-am de fapt nici un amestec în treaba asta. Este vorba să dăm curs unei rugăminți a comandamentului aliat și noi socotim că trebuie să-i dăm curs.

Ridicîndu-se, adăugă că Amiradjibi, căpitanul vasului „Alexandr Pușkin", e la curent cu problema și e de acord să-i asigure rănitului tot confortul posibil.

Pe coridor, în dreptul camerei pe care Volodea o botezase adineauri, în sinea sa, „magazin universal american", era acum o bătălie în toată regula. Marinarii englezi din flota de război se supăraseră pe colegii lor americani pentru această negustorie, sfîşiaseră în bucăţi un sac cu făină, aruncaseră cu o ladă în şeful înfloritoarei firme şi acum din camera unde fuseseră sparte toate becurile se auzeau bufniturile, înjurăturile şi vaietele celor ce se încăieraseră. Patrulele engleză şi americană încercară să facă ordine, dar au fost luate şi ele la bătaie.

— Se poate şi e necesar să se facă comerţ, îl lămuri politicos pe Ustimenko ofiţerul care conducea patrula comenduirii engleze, dar trebuie ştiut unde, cînd şi cu ce. Nu-i aşa?

Din „magazinul universal" răbufni din nou urletul prelung al asediaţilor. Se pare că marinarii din cele două patrule porniseră la ultimul asalt.

În momentul cînd Mordvinov şi Ustimenko părăseau hotelul, în apropiere se lansă în picaj un bombardier şi cei doi medici fură uşor îmbrînciţi de suflul exploziei, însă atît de uşor, încît ei nici nu băgară de seamă, sau se făcură că nu bagă de seamă nimic. Dar zgomotul exploziei stărui încă multă vreme în urechile lui Volodea, chiar şi atunci cînd se opri să-şi lustruiască bocancii la celebrul văcsuitor care se stabilise temeinic cu lădiţa sa între ruinele fostei Case a Marinarului.

— Cîte parale, amice? întrebă Ustimenko, admirînd luciul desăvîrşit al bocancilor săi marinăreşti, care văzuseră multe la viaţa lor.

— O sută de ruble, răspunse laconic băiatul, ridicîndu-şi spre Volodea ochişorii rotunzi, nostalgici şi foarte adînci.

— Eşti nebun?

— În treacăt fie spus, eu îmi risc viaţa lucrînd în aceste condiţii, nu vedeţi?! răspunse sec copilul.

Argumentul era hotărîtor: trebuia să plătească!

Pe peronul spitalului şedea jos grăsanul de Jack. Lîngă el se spăla sîrguincios pe bot motanul lui Petka.

— Ce mai nou, bătrîne? întrebă Ustimenko.

— Nimic bun, doctore, răspunse morocănos bucătarul-şef. Sînt transferat în Africa, dar nu pot să iau acolo şi comoara asta! spuse el, făcînd un semn cu capul înspre motan. Dacă plec, cine-o să mai aibă grijă de el? Iar cînd s-o întoarce Petea, o să-şi închipuie că l-am păcălit. Mi-am dat cuvîntul...

Dincolo de stînci, undeva departe, explodaseră două bombe. Motanul se opri din spălat şi bucătarul îl scărpină după ureche.

— E foarte deştept. Înţelege întotdeauna cînd sînt bombe. Nu-i plac. Doriţi o gustare, doctore?

— Nu, răspunse dintr-un sentiment de mîndrie Volodea, deşi îi era tare foame. Nu, Jack, nu mi-e foame. Îţi doresc noroc!

Îşi strînseră cu putere mîinile. Ustimenko se simţi deodată extrem de bine dispus.

— A, doctore! exclamă Neville, cînd îl văzu intrînd în salon. De ce te plimbi în timpul bombardamentului?

— Sînt grăbit să ajung la pacientul meu cel atît de bogat! răspunse Ustimenko. Am, doar, un lord rănit şi cu arsuri, un duşman de clasă din rîndul „celor două sute de familii" ale Angliei. Mai tîrziu am să-i scriu contul şi el va trebui să-mi dea o grămadă de lire. Am să mă îmbogăţesc şi am să deschid o prăvălie. Văd că ăsta-i rostul vieţii pe pămînt...

Neville zîmbea, însă nu prea vesel. Volodea îi făcuse destule zile fripte cu aceste lire şi clientela particulară.

— De ce n-ai mai apărut de-atîta vreme?

— Războiul nu s-a sfîrşit încă, *sir* Lyonel, iar amicii dumitale, Hitler, Göring şi Mussolini, n-au fost încă spînzuraţi. Şi apoi, mai sînt şi alţi răniţi afară de dumneata...

Privirea aviatorului lunecă pe lîngă Volodea şi se pironi în tăblia uşii.

— M-am speriat puţin în lipsa dumitale, spuse el cu un ton indiferent. Ieri am scuipat sînge...

„Asta e!" îşi zise Ustimenko, dar îşi impuse să-şi păstreze calmul.

— E posibil! rosti el, silindu-se să vorbească pe cît cu putinţă mai firesc. Oricum, ai un glonte în plămîn şi încă un glonte mare, care poate să provoace o hemoragie şi mai serioasă...

— Nu e nevoie să mă consolezi, adăugă Neville cu o voce calmă. Nerodul ăsta de Word s-a speriat ieri mai tare ca mine. Iar eu, cu toate consolările dumitale, mă simt mai prost ca înainte...

Volodea nu-i răspunse; examina graficul temperaturii.

— Încetarea alarmei aeriene! anunţă crainicul la difuzor. Încetarea alar... Dar în aceeaşi clipă se întrerupse singur şi strigă grăbit: Alarmă aeriană! Alarmă aeriană...

— Mare plictiseală! se plînse cel de-al cincilea conte Neville. Vecinii mei de pat stau zile întregi la adăpost. Cît au ţinut ploile şi ceaţa, făceau tărăboi aici. Era scîrbos, totuşi nu mă simţeam chiar aşa de singur. Acum s-au aciuiat în adăpost şi au făcut rădăcini acolo: joacă mereu cărţi şi zaruri, beau whisky, gustă din plin viaţa. Lasă-mă la băieţii voştri, ştiu că alături sînt nişte aviatori. Unul din ei a venit pe la mine şi am discutat amîndoi prin semne. Aviatorii din lumea întreagă se pot înţelege între ei cu ajutorul mîinilor. Aviatorul ştie să-ţi spună în felul acesta cum a doborît el un avion inamic, sau cum a fost el însuşi doborît...

Volodea rămase tăcut.

— Ce zici, doctore?

— Nu se poate.

— Dar de ce, doctore?

— Pentru că Churchill al dumitale o să se plîngă iarăşi comandamentului nostru că nu ţi s-au creat condiţii corespunzătoare şi că ţi se cauzează supărări.

— Nu ăsta-i adevărul, doctore! Pur şi simplu ţi-e teamă că am să văd că aviatorii voştri sînt mai prost hrăniţi în comparaţie cu pungaşii ăştia, nu? Ţi-e teamă că am să văd halatele acelea îngrozitoare, care ţin loc de pijamale? Şi că acolo sînt nişte saltele proaste? Nu-i nimic, doctore, toate astea le ştiu eu şi aşa. Cît despre sărăcie, cînd eram mic, mă jucam cu fraţii mei de-a „cerşetorii flămînzi" şi era teribil de amuzant.

— Aici la noi nu-i joacă de copii, rosti cu răceală în glas Volodea.

— Ceea ce spuneai de Winston e serios sau ai glumit? întrebă Lyonel.

— Absolut serios.

— Am să-i spun totul mamei, iar mama are să-i spună soţiei lui, îl ameninţă cu un aer grav cel de-al cincilea conte Neville. Nu zîmbi, pentru că ele se văd des.

Lui Volodea îi venea să rîdă: i se părea stupid gîndul că mama acestui tinerel o să-i spună ceva cuiva, şi Winston Churchill va da dispoziţii să înceteze porcăriile astea, sau va ordona să se trimită convoaiele unul după altul şi să se deschidă cel de-al doilea front.

— Ce-ar fi să ne torni cîte un whisky? îl rugă Neville. După cîte ştiu, avem de făcut o călătorie împreună! Aş vrea să bem pentru cele cinci picioare de apă de sub carenă...

— De unde ştii că vom călători împreună?

— O să-ţi prindă bine să mai vezi lumea! spuse cu un zîmbet de superioritate Lyonel. O să-ţi placă aerul marin. De altminteri, dacă nu vrei, am să te ajut să rămîi aici... În convoaiele arctice e, într-adevăr, o situaţie cam încordată...

Volodea vru să-i tragă o înjurătură, dar n-apucă s-o facă, deoarece foarte aproape explodară două bombe. Spitalul fu cutremurat de două ori. Neville spuse:

— De altfel, pe uscat e destul de scîrbos cînd încep boşii ăştia să împroaşte cu bombe. Oricît de ciudat ar părea, dar eu n-am stat niciodată, sau mai exact aproape niciodată, în pat, neputincios, în timpul unui bombardament. În aer e mai vesel.

— Ai un vocabular ciudat, remarcă Volodea. Scîrbos, vesel... Parc-ar fi într-adevăr un joc...

Plecă fără să mai aştepte încetarea alarmei. De jos, de la fabrica de conserve de peşte, venea un fum rău mirositor, înţepător. Avioanele de vînătoare scotoceau văzduhul de deasupra norilor, căutîndu-i pe nemţii care se ascundeau acolo. Nişte femei hamali, cu chipurile aspre, strigau cuvinte bărbăteşti:

— Fila!

— Vira încet!

— Stop, fir-ai să fii!

De pe platforma de sus a scării uriaşului „Liberty", camuflat în întregime, un grup de marinari americani se uitau plictisiţi în jos la femeile îmbrăcate în pufoaice. Unul din ei se juca cu o oglindă de buzunar, aruncînd asupră-le reflexele soarelui. Altul îşi dusese mîinile la gură şi striga nişte îndemnuri. Iar bucătarul cu boneta trîntită ştrengăreşte pe cap ţipa în gura mare:

— Mamzel russki baba!

— Unde e ancorat „Puşkin"? o întrebă Volodea pe o femeie voinică, cu pometii obrajilor proeminenţi, legată la cap cu o basma înflorată, trasă bine pe sprîncene.

— Ehe, e de-ai noştri! Un marinar! se bucură femeia cea voinică.

— Că doar n-oi fi un străin! răspunse Volodea, căutînd să se arate cît mai îndrăzneţ.

— Şi pe cît se pare eşti şi frumuşel!

Femeia îşi aruncă asupra lui privirea ochilor luminoşi, înfocaţi, rîse şi strigă cîntat:

— Fetelo-or! Ne-a venit un flăcăuaș! I s-a făcut milă de văduvia noastră. Ce zici, faci față, marinarule? Sîntem multe, ofițerașule, și toate tare drăguțe!

Îmbujorîndu-se prostește ca întotdeauna în astfel de ocazii, Ustimenko bolborosi ceva, vrînd să spună că n-are chef de glume, dar femeile, înveselite deodată, se repeziră buluc în jurul lui, strigînd că au să-i dea o porție întreită de mîncare, că au să-l sugrume cu sărutările, iar el trebuie să fie un adevărat patriot, altfel se pun cu gîdilatul pe dînsul și-l aruncă în apă, să-l mănînce peștii...

Volodea se dădu îndărăt chicotind, se agăță cu piciorul de o bornă, căzu pe niște scînduri și nici n-apucă să-și tragă capul între umeri, cînd se produse explozia. Își reveni în simțiri, asurzit, într-un tîrziu. Încercă să se ridice, dar nu putu. Mai rămase cîtva timp lungit așa și se pipăi (să vadă dacă e întreg), însă cu niște mîini străine, de chirurg, nu cu mîinile lui. Părea să fie întreg. Văzu norii, dar nu știa dacă sînt nori de dimineață, de amiază, ori de seară. Văzu bordajul lui „Liberty", uriaș, cenușiu, înălțîndu-se pînă la cer. Și iarăși văzu cerul polar de un albastru șters, cu fulgi de nori mînați de vînt.

Abia după aceea le văzu și pe femei. Erau toate moarte. De fapt, nici nu mai erau ele. Ici o față, colo un braț... Un codru de pîine înfășurat într-o batistă... O parte dintr-o gambă, albă, despărțită de trup... Și mai văzu ceva într-o pufoaică, plin de sînge, insuportabil...

Nici chiar el nu putu să reziste. La vreo douăzeci de pași de groapa aceea colectivă, îi veni să verse. Apoi încă o dată, și încă o dată! Cînd îl apucă din nou și tocmai voia să se rezeme cu umărul de niște traverse, auzi un geamăt.

Femeia aceasta fusese azvîrlită tocmai aici și își dădea acum sufletul, trîntită lîngă macara. Volodea încercă să facă ceva cu mîinile sale murdare, lipicioase, dar acestea nu-i mai dădeau ascultare. Atunci îi trecu prin minte că pe „Liberty", care era un vas uriaș, se aflau de toate — doctori, ambulanță, instrumente medicale, brancarde...

Clătinîndu-se, porni pe chei de-a lungul navei. Scara nu se zărea însă nicăieri. Doar n-a înnebunit! Văzuse cu ochii lui marinarul care se juca cu oglinda pe platforma scării și bucătarul cu boneta pe cap strigînd de-acolo. Scara mare și trainică atîrna, adineauri, pînă la chei.

— Hei, care ești acolo pe vapor! strigă el tare.

Dar constată curînd că cei de-acolo probabil nu-l aud şi aducîndu-şi aminte că are la el un pistol „Korovin", îl scoase şi trase în aer. După ce goli tot încărcătorul, ascultă cu atenţie, dar nu veni nici un răspuns.

Îşi săltă capul în sus, dar nu văzu nimic.

Nimic în afara bordajului uriaş, cenuşiu, înălţîndu-se pînă la cer. Ca să n-aibă bătaie de cap, ca să nu-i deranjeze nimeni şi pentru ca bomba aruncată asupră-le, dar care nimerise în nişte rusoaice, să nu le tulbure rînduielile obişnuite, ridicaseră scara, şi cu asta basta.

Răsuflînd greu, răguşit, cu pistolul în mînă, Volodea se întoarse la muribundă. Femeia îşi dăduse sufletul şi acum nu-i mai putea fi de folos nici un fel de spital american.

Deasupra portului urlau din nou sirenele, vestind începerea unui alt atac.

Porni încet, încovoiat, tîrîndu-şi greu picioarele, în căutarea lui „Puşkin".

Şi deodată se simţi atît de mic, atît de neînsemnat, un naiv stăpînit de ideea că oamenii sînt fraţi. Fraţii ăştia au ridicat scara, uite ce-au făcut ei!

Despre o inimă care sîngerează...

— Doctorul meu drag! exclamă căpitanul Amiradjibi cînd Volodea intră în salon. Salvatorul meu! Apoi se uită atent la el şi se miră: Arăţi destul de prost. Poate faci o baie?

Ustimenko dădu afirmativ din cap.

Amiradjibi şedea la micul său birou şi făcea o pasienţă. Trîntea cărţile pe masă, de parcă ar fi jucat pe bani. În spatele lui Volodea susura vesel apa din baie, umplînd cada albă, înmiresmată, în care tanti Polia, *stewardess*-a, pusese un praf galben cu esenţă de brad.

— Te-au surprins bombiţele? întrebă căpitanul.

— Aşa niţel, răspunse Ustimenko, fără a-şi auzi glasul.

— Faci o baie şi pe urmă bem un *brandy*. Mai am o sticlă.

— Bine.

— Şi mîncăm ceva. Încă n-am luat masa.

— Ce oră e? întrebă Volodea. Mi-a stat ceasul...

Şi, drept dovadă, arătă mîna pe care purta ceasul, plină toată de sînge.

— Ehe, doctore, exclamă Amiradjibi, mi se pare că e cazul să-ţi dau un *brandy* chiar acum... Nu te teme, Petrokovski n-o să aibă nimic împotrivă, e ospitalier...

Căpitanul se uită cu îngrijorare la mîna lui Volodea.

— Nu e sîngele meu, rosti în silă Ustimenko. Eu nu sînt rănit.

Nu-şi putea aduce cu nici un chip aminte de ce a venit aici, pe bordul lui „Puşkin". Avea, doar, un scop cînd a pornit încoace! Voia probabil să întrebe ceva, dar ce anume?

Despre cel de-al cincilea conte?

Sau poate că i-a dat Morvinov vreo însărcinare azi-dimineaţă? Dar ce însărcinare?

Căpitanul mai glumi încă puţin, dar fără să întreacă măsura.

Nici el şi nici Volodea nu zîmbiră. *Brandy*-ul nu-l ajută pe Ustimenko să devină mai vesel. Se simţi ceva mai uşurat abia cînd se văzu în apa fierbinte. Ba chiar aţipi un pic, deşi auzea şi prin somn vocea femeii, care acum nu mai era în viaţă. Intonaţia ei prelungă şi veselă: „Sîntem multe, ofiţeraşule, şi toate sîntem drăguţe".

— Să-i dai doctorului şi rufărie curată! strigă căpitanul dincolo de uşă. Ia de la secundul prim, că se potrivesc la statură.

„Pe vasul acesta totul aparţine colectivului, îşi zise Volodea aprobativ. Se lăudau o dată că numai muniţiile sînt păzite, altceva nimic."

Amiradjibi aduse el însuşi rufăria, o pereche de papuci şi un halat dintr-un material păros, foarte elegant. Tanti Polia puse masa aici, în salon. Volodea mîncă o farfurie plină de macaroane. Apoi intră Petrokovski, se uită compătimitor la Volodea şi întrebă:

— Ce-ţi mai face englezul, doctore?

— Îl cunoşti?

— Ba bine că nu, răspunse secundul. Cine l-a scos din apă cînd era cît pe ce să se ducă pe copcă?

— Nu te mai lăuda, Egor Semionovici, interveni Amiradjibi, care semna nişte hîrtii. Nu te mai lăuda, prietene!

— Nu mă laud, dar mi-e necaz că cei salvaţi se întîmplă să fie tot oameni de-ai lor. Să-i catapulteze în cer — asta ştiu s-o facă, dar să oprească maşinile cînd un flăcău ca ăsta se duce la fund, nu!

Roşu de furie, Petrokovski nu se mai putu stăpîni şi rosti un cuvînt care începe cu litera „c" ; la auzul lui, căpitanul se clătină pe scaunul său.

— M-ai omorît, secundule ! strigă Amiradjibi. Nu puteai găsi şi dumneata o noţiune adecvată, dar mai decentă ? De pildă, bacantă ! Sau hetairă ! Sau, în sfîrşit, femeie de stradă ! Dacă vrei să-ţi manifeşti oprobriul faţă de anumiţi mieluşei perfizi, spune-le, poftim, cocote ! Dumneata însă te exprimi în timp de război, pe vasul meu, ca un golan de pe maidane. Ce-o să-şi închipuie doctorul despre noi ? Trebuie să fim întotdeauna modeşti, cît se poate de lucizi şi absolut curaţi sub aspect moral. Aşa trebuie să fim, tovarăşe secund Petrokovski ! Ai înţeles ?

— Am înţeles ! răspunse cu un suspin secundul şi ieşi.

Căpitanul, în picioare lîngă hubloul cu perdeaua dată la o parte, începu să cînte încet :

Pentru husarul bătrîn ;
O vorbă bună să pui
La dumnealui,
La jupîn,
Să mă primească în han...

Apoi se întoarse brusc spre Volodea şi-l întrebă :

— Mergi cu noi în cursa asta ?

— Se pare că da.

— Sînt informat că ai fost numit pe vasul nostru.

— Cam aşa ceva...

Volodea nu-şi putu aminti nici acum de ce-a venit aici. Arăta probabil din cale-afară de ciudat, deoarece Amiradjibi se uită la el foarte insistent.

— Stă prost băiatul ăla ?

— Ce te face s-o crezi ?

— Au fost englezii pe la mine. Erau extrem de amabili. Ba chiar neaşteptat de amabili. Eh, îi cunosc eu pe funcţionarii ăştia militari. Mai bine zis nişte birocraţi militari !

— Stă cam prost, într-adevăr, confirmă Ustimenko. Englezii n-au îngăduit să fie operat.

— Şi ai să-l operezi singur, la mine pe vas ?

— Exclus.

— Păcat, rosti gînditor Amiradjibi. Băiatul ăsta e cam repezit, obraznic, seamănă cu acei căţei care încep să latre prea

devreme, numai că latră la dulăi mari şi fioroşi. Dar în ziua aceea nefastă s-a bătut cu multă iscusinţă şi cu mult curaj. Am urmărit cu toţii lupta. Se arunca în încăierare cu tot elanul, pricepi, voia să ne ajute cu toate slabele lui puteri. Ehe, dacă la amiralitatea lor ar fi oameni ca el...

— Da, adevărat! spuse Volodea, încercînd deodată un sentiment de recunoştinţă faţă de Amiradjibi care-l înţelesese pe Lyonel. Ai vorbit bine, foarte bine...

— Se cam umfla el în pene cînd a fost rănit, urmă căpitanul, dar ştii cum sînt uneori băieţii. Strigă: „Nu sînt rănit, sînt mort, excelenţă". Frumos, de altfel, şi-mi pare tare rău de băiat. Hai să bem, doctore!

Tanti Polia aduse două ceşti enorme pline de cafea aromată. Pe bordul lui „Puşkin" cafeaua era preparată cu multă pricepere. Amiradjibi scoase două ţigări lungi de foi „Virginia".

— Altele nu mai am, zise. Nu mai am, de fapt, nimic. Cînd e de luat, toţi se reped să ia de la căpitanul lui „Puşkin", iar cînd facem cale-ntoarsă, nu mai avem nici păcătoasa aceea de mahorcă. Ieri s-a organizat la noi pe vas o subscripţie idioată şi am dat tot zahărul în folosul nu ştiu cui. Parcă am fi o bandă de anarhişti, nu o navă sovietică...

— Chiar dumneavoastră aţi semnat primul, remarcă de la spatele căpitanului tanti Polia. De ce mai daţi vina pe oameni, Elisbar Şabanovici...

— Mie nu trebuie să mi se aducă la semnat astfel de hîrtii, replică Amiradjibi. Sînt un om lipsit de voinţă. Eu trebuie să fiu ferit de hîrtiile acestea, tanti Polia, şi în general trebuie să fiu ţinut în lanţ...

Tanti Polia terminase de călcat vestonul şi pantalonii lui Volodea, astfel că el putea să plece acum, dar nu se îndura s-o facă. Vizită împreună cu Amiradjibi infirmeria vasului, o infirmerie curăţică, toată în alb, studiară amîndoi modul cum ar putea să-l scoată, la nevoie, pe Neville pe punte, apoi se întinseră în şezlonguri şi stătură cîtva timp acolo, în bătaia brizei. Ustimenko îi vorbi atunci căpitanului, spre propria lui surprindere, despre sentimentul pe care-l încearcă uneori medicul, neputînd să se împace cu gîndul că omul pe care-l tratează el e pe ducă. Bolnavul sau rănitul, mai pe scurt omul, pleacă şi tu rămîi, învinuindu-te pe tine însuţi. Nu degeaba, desigur, a scris un savant o lucrare în care spune că nu tre-

buie să te ataşezi de bolnavii tăi, că e mai bine să-i ţii, cum s-ar zice, la oarecare distanţă.

Amiradjibi îl ascultă pînă la capăt, apoi încercă, cu o nuanţă de ostilitate în glas, să „precizeze" problema.

Pescăruşii se repezeau pieziş în apă, cu ţipete ascuţite şi pătrunzătoare. Căpitanul începu să vorbească rar, cu un aer gînditor :

— Eh, prostii ! Cîte nu se scriu în cărţi ! Hîrtia a suportat şi va mai suporta încă multă vreme altele şi mai şi ! Hîrtia din *Mein Kampf* i-a suportat pe rasişti, pe antisemiţi, a suportat orice. Dumnealui e un profesor celebru, e o somitate, şi el susţine că chirurgul nu trebuie să stabilească un contact personal cu omul pe care-l va opera, pentru că în caz de nereuşită chirurgul suferă, vezi dumneata, un traumatism moral. Aşa e ? Te-am înţeles bine ?

— Da ! încuviinţă Volodea, cu un semn din cap.

— Asta-i o porcărie ! continuă Amiradjibi, strîngînd dispreţuitor din umeri. Contactul personal presupune un contact spiritual. Iar contactul spiritual are loc numai atunci cînd apare o atracţie reciprocă între doi oameni, şi în acest caz e absolut indiferent cine sînt ei — un chirurg şi un pacient, sau doi marinari, sau un aviator şi un marinar. Naşterea unui contact spiritual cu un alt om îmbogăţeşte întotdeauna un suflet viu, şi numai un prost înveterat, şi rău pe deasupra, poate să-şi impună restricţii în această direcţie. Dacă dezvolţi această idee pînă la absurd, ar însemna că nu trebuie să avem de loc prieteni, fiindcă totdeauna cineva va înmormînta pe altcineva în lumea asta ticăloasă, iar îngroparea unui prieten produce un traumatism. Amiradjibi îşi puse mîna pe umărul lui Volodea, rămase cîteva clipe tăcut, apoi îl sfătui : Nu-ţi împovăra sufletul cu fleacuri, tinere prieten ! Nu-ţi precupeţi niciodată forţele inimii, oricui i le-ai dărui. Iartă-mi tonul emfatic, dar o inimă care sîngerează e întotdeauna mai necesară altora decît una ca acelea care se desenau cîndva pe ilustrate, ştii, cu porumbei în jur. Bătrînul Gorki a scris ceva frumos pe tema asta, iar mie, păcătosul de mine, îmi place cînd ceva sună frumos... Amiradjibi se lovi cu palmele peste buzunare şi întrebă : Ai mahorcă ?

— Am, îi răspunse Volodea.

— Iarăşi alarmă, tovarăşe căpitan, anunţă de departe secundul, apropiindu-se de ei.

— Şi aştepţi dispoziţiile mele, Egor Semionovici? întrebă mirat Amiradjibi. Le cunoşti, doar: trageţi, dar cu folos... Ah, Jorj, ce distrat eşti!

În port începură să urle sirenele. „Junkers"-urile veneau în formaţie de luptă.

— Îţi place războiul, doctore? întrebă Amiradjibi, chinuindu-se să-şi răsucească o ţigară.

— Nu! răspunse Volodea, intrigat de această întrebare.

Căpitanul îi aruncă o privire scurtă şi zîmbi cu surîsul lui trist.

— Ce coincidenţă surprinzătoare, se auzi glasul lui, în răpăitul mitralierelor de mare calibru de pe „Alexandr Puşkin". Noi doi gîndim la fel...

Abia în clipa aceea îşi aduse aminte Volodea de ce venise la Amiradjibi: trebuia să afle cu aproximaţie cît mai este pînă la plecarea convoiului. Trebuia s-o ştie, doarece acolo, la spital, se afla Varvara şi el trebuia să organizeze în aşa fel totul, încît „rănita Stepanova" să fie evacuată la un spital de zonă interioară.

— O să stăm de vorbă după încetarea alarmei! îi strigă el lui Amiradjibi. Acum tot nu se aude nimic!

Peste puterile omului...

Elena sărea coarda. Spectacolul era atît de neobişnuit, încît Ustimenko se opri locului, mirat. Nu mai departe decît iarna trecută, ai fi zis că fetiţa asta nu va mai zîmbi niciodată. Acum însă revenise la copilăria la care avea dreptul, conform legilor naturii, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic, şi părea că se simte foarte bine aşa.

— Bună ziua, Olionka, spuse el de departe.

— Of, tovarăşe maior! se văietă Elena nostim de tot. Ce să fac, nu v-am observat. Nenorocire curată!

Fetiţa îşi îmbogăţise simţitor vocabularul de cînd se afla aici. Cînd ţi se uita în ochi, radia toată, clipind din genele ei lungi, care parcă-i crescuseră şi mai mult.

— Cum o duci? întrebă Volodea, punîndu-şi cu stîngăcie mîna pe umărul colţuros al Lenei. Merge?

— Trăim şi noi cum putem, răspunse fetiţa, bucuroasă de mîngîierea asta, mişcîndu-şi umărul sub palma lui. Avem un nou concert azi. Veniţi şi dumneavoastră?

— Negreşit.

— Atunci e-n regulă. Dar să veniţi neapărat. Da?

— Neapărat.

— Am să cînt *Băsmăluţa albastră*. E un cîntec foarte frumos. L-aţi auzit?

— Nu.

De fapt, nu mai asculta acum nici întrebările Lenei, nici răspunsurile lui. Rămăsese cu ochii aţintiţi la Kozîrev, care îşi oprise spectaculos „Willis"-ul la intrarea în spital. Locotenent-colonelul era singur. Se uită în jur, chibzui puţin, apoi îşi umplu pipa cu tutun, trase un fum şi făcu prietenos un semn cu mîna cuiva, ca un erou de film.

— Kozîrev o salută pe Vera Nikolaevna, îi spuse Elena lui Volodea, încercînd parcă să-i vină în ajutor. Vedeţi?

Ustimenko îşi zise mîhnit: „Pînă şi fetiţa asta e la curent, probabil, cu evenimentele din viaţa mea şi acum caută să mă ajute pe cît îi stă în puteri. Să mă ajute să nu fiu caraghios. O fi auzit vorbindu-se destule în bordei şi îşi dă seama. Trebuie că sînt, desigur, foarte caraghios. Dar la urma urmei, ce importanţă are dacă sînt sau nu caraghios! Toate astea s-au sfîrşit, pentru totdeauna, s-au dus dracului, s-au sfîrşit, da!"

Căpitanul Şapiro se apropie de el şi-i raportă zorit că în lipsa lui nu s-a întîmplat nimic nou, apoi tăcu, puţin stînjenit, ba chiar roşindu-se niţel. Se simţeau cumva jenaţi cu toţii din pricina situaţiei în care se afla el?

De după o stîncă îşi făcu apariţia locotenent-colonelul Kozîrev, de data asta cu un halat pe el, şi se îndreptă, păşind legănat şi domol, ca un stăpîn, spre „chirurgia subterană", unde se afla Varvara.

— N-ai ce-i face, zise cu un oftat Veresova. Are permisiune de la Mordvinov în persoană. Iar Mordvinov, după cum ştii, nu ne prea înghite pe noi doi. Ce fioros era la telefon! L-ai văzut?

— Pe Mordvinov? L-am văzut.

— Şi nu ţi-a spus nimic?

— Nimic.

— Asta pentru că mi-am luat eu toată vina asupră-mi, relată cu triumf în glas Veresova. I-am spus că eu nu l-am lăsat, chipurile, şi m-a crezut... Apoi adăugă, rîzînd: Ce uşor vă lăsaţi păcăliţi voi, bărbaţii...

Dinspre golf bătea vîntul în rafale, şfichiuind rufele înşirate pe frînghii şi împrăştiind o pulbere înţepătoare de stropi de apă.

— Probabil că nici n-ai mîncat nimic! exclamă deodată Vera Nikolaevna. N-ai mîncat, nu-i aşa? Du-te la dumneata. Am să-ţi aduc îndată o masă excelentă. Avem azi un pilaf clasa întîi! Ei hai, du-te, om imposibil ce eşti! Olionka, condu-l pe tovarăşul maior şi pune masa la dumnealui... Tu ştii acum să faci de toate!

— Lasă că mă descurc şi singur, spuse acru Ustimenko şi porni spre baracă, presimţind că va trebui să suporte consolările lungi şi inutile ale Veresovei.

Dar ea era mai inteligentă decît îşi închipuia el.

Nu-i spuse nici un cuvînt „din milă". Dimpotrivă, se comportă degajat, simplu, firesc, ca un prieten bun, care şi-a propus să nu răscolească nimic. După ce-i turnă votcă, Vera piperă cu piperul ei „propriu" pilaful (nu putea suferi mîncărurile fade) şi-i povesti tam-nesam, cu darul ei deosebit de a remarca la oameni însuşirile lor caraghioase sau josnice, cum i-a făcut curte, la baza principală, un general cît se poate de serios şi de impunător, care îi dădea tot felul de cadouri, cum s-a sfîrşit totul dintr-o dată, fiindcă a venit să-l inspecteze pe general, neliniştită de zvonurile care circulau, consoarta lui, o doamnă severă, înţepată şi extrem de energică. Pentru a pune lucrurile la punct, generăleasa a venit chiar la spital, la Veresova, şi a adunat acolo toate gradele superioare.

Vera Nikolaevna povestea cu un spirit de observaţie necruţător, propriu femeilor de genul ei, fără a se cruţa nici pe ea însăşi, dar cu atîta vervă şi într-un mod atît de plastic, încît Volodea uită de gîndurile lui apăsătoare şi o asculta zîmbind...

— Aşa încît, dragul meu Vladimir Afanasievici, cine nu şi-a avut locotenenţii săi colonei? conchise ea deodată, cu vorba-i tărăgănată. Dar toţi aceştia la un loc nu înseamnă nimic în comparaţie cu dragostea.

— Ce vrei să spui cu asta? întrebă el pe un ton ostil.

— Mă refer la viaţa dumitale personală! răspunse Veresova, sprijinindu-se cu genunchiul de taburet şi aplecîndu-se mult spre Ustimenko. Oare nu pricepi?

Volodea rămase tăcut, adunînd abătut rămăşiţele pilafului din farfurie. Ce-o fi vrînd femeia asta de la dînsul? De ce-a trebuit să-i vorbească despre Varvara? Şi el care crezuse că va avea destul tact ca să nu atingă această temă!

— Nu e treaba mea? făcu ea încet. Aşa gîndeşti dumneata?

— Cam aşa, răspunse el, uitîndu-se o clipă în ochii ei strălucitori.

— Ba e treaba mea, rosti înciudată Veresova. E a mea, pentru că te iubesc. Te iubesc, deşi ştiu că dumneata nu mă iubeşti şi nu m-ai iubit cîtuşi de puţin. E a mea, pentru că sînt în stare să fac nu ştiu ce pentru dumneata. Te iubesc, egocentric nenorocit ce eşti, te iubesc şi cred în dumneata fără nici o rezervă şi vreau să fiu alături de dumneata întotdeauna, vreau să-ţi stau la picioare, vreau să mă bucur de soarta care mi te va arunca în braţe. Nu înţelegi oare?

— Te-nşeli, răspunse el politicos. Dumneata, Vera Nikolaevna, ai făcut din mine o plăsmuire, ai plăsmuit chiar şi căluţul pe care spuneai că vrei să mizezi. Toate astea sînt copilării, fleacuri, deoarece eu nu-s decît un medic destul de anost, şi atît. Şi n-o să iasă nimic din mine...

— Ia te uită la el! exclamă Veresova cu un rîs uşor. Ce curaj! Dumnealui a pus cruce pe propria-i persoană, numai să mă car eu din calea lui. Bine, cum vrei... Într-adevăr, locotenentul-tehnician, fata dumitale, e o fiinţă foarte drăgălaşă. M-aş fi îndrăgostit eu însumi de ea, şi împărtăşesc întru totul sentimentele dumitale, ca şi pe acelea ale spilcuitului de Kozîrev. Cît priveşte însă viitorul, Vladimir Afanasievici, mă îndoiesc că locotenent-colonelul se va căsători cu Stepanova. Am cules informaţii printre soldaţii lui şi iată ce cadou îţi fac: tovarăşul locotenent-colonel e căsătorit, primeşte cu regularitate scrisori de la consoartă şi fotografii ale odraslelor, le scrie şi el şi le trimite pachete. În consecinţă, viitorul îţi aparţine. Poamele astea de felul lui Kozîrev — îi cunosc eu bine şi nu degeaba ţi-am spus povestea cu generalul meu — fac pe vitejii numai în lipsa nevestelor legitime. În timp de pace, însă, nu ies nici o clipă de sub papuc. Fără îndoială, Kozîrev îi spune consoartei lui „mămico", iar ea îi spune lui „tăticule". E o familie sănătoasă, normală, aşa că nici vorbă nu poate fi să se destrame aşa, deodată. Nu, tovarăşe maior, Varvara Rodionovna o să-ţi revină fără îndoială, numai că trebuie să mai aştepţi. Să aştepţi, dragă Vladimir Afanasievici, şi să te împaci cu soarta...

— Ascultă, strigă el, nemaiputîndu-se stăpîni, eu nu vreau...

— Pune-mă să stau „drepţi"! i-o întoarse ea pe un ton ostil, chicotind. Sau dă-mi cinci zile de arest! Sînt în subordinea dumitale, tovarăşe maior, şi ai tot dreptul să mă pui la respect...

Cu toate aceste glume, degetele îi tremurau cînd își răsuci o țigară, și Ustimenko își spuse, mirat și iritat totodată, că femeia aceasta îl iubește poate cu adevărat.

Dar ce importanță avea asta acum?

Singurul lucru important era să știe dacă a plecat Kozîrev de la Varvara, sau dacă mai stă încă acolo. Era important să afle acest lucru. Și Volodea îl află într-un mod mai simplu decît se aștepta: locotenent-colonelul veni el singur la dînsul.

— Salut știința! rosti acesta, așezîndu-se. Așadar, bolnava mea iese curînd?

— Nu-i chiar așa, tovarășe locotenent-colonel, îi răspunse pe un ton sec Vera. O evacuăm în spatele frontului. Va trebui să urmeze un tratament lung și temeinic.

— Din spatele frontului nu-i oprit nimeni să vie la mine.

— Ea va fi oprită, zîmbi acru Veresova.

— Cum vine asta? Poate mă lămurești și pe mine?

— Foarte simplu: ea a terminat cu războiul.

— Nu zău? se miră Kozîrev, cu un aer impertinent. Dumneata hotărăști aici totul?

— Nu-mi place tonul dumneavoastră, tovarășe locotenent-colonel, interveni cu bruscheță Ustimenko. Noi facem ceea ce socotim de cuviință, iar dumneavoastră, cu relațiile pe care le aveți, puteți să vă plîngeți cui doriți. Așa că vă rugăm să ne lăsați în pace...

Nu spusese însă ceea ce ar fi trebuit să spună, deoarece vorbele lui nu-l afectară cîtuși de puțin pe Kozîrev. În schimb, îl afectă în chip surprinzător Veresova. Cînd începu să vorbească ea, Kozîrev încetă cu vulgaritățile și chiar păli ușor.

— Toate astea pe mine nu mă privesc, zise ea deodată cu blîndețe și atinse doar cu vîrful degetelor brațul lui Kozîrev, dar eu vă sfătuiesc sincer, tovarășe locotenent-colonel, să încheiați acest joc pe care l-ați pus la cale. Comandamentul mi-a dat de înțeles că cererea dumneavoastră de a obține un permis pentru vizitarea Stepanovei este ultimul lucru care poate fi satisfăcut aici. Povestea asta a făcut multă vîlvă, mult prea multă...

Kozîrev oftă adînc, apoi întrebă repezit:

— Am să fiu prelucrat?

— N-nu știu, răspunse Vera fără să se grăbească. O să fiți, dacă se va sezisa cineva.

— Cred că s-a şi sezisat, căci pentru aşa ceva se găsesc destui, zise înciudat Kozîrev. În orice caz, eu îţi mulţumesc că m-ai consolat...

— Nici nu intenţionam să vă consolez, tovarăşe locotenent-colonel. Dacă v-am prevenit, am făcut-o numai pentru că, fireşte, nu vreau ca spitalul nostru să aibă neplăceri fără să o merite.

— Vreţi să vă puneţi la adăpost?

— Fie şi aşa. Dumneavoastră aţi încurcat-o, dumneavoastră s-o descurcaţi...

— Bine, n-o să-ţi cer ajutorul...

După ce îşi aprinse pipa, ieşi cu un aer de învingător. Vera Nikolaevna se adresă lui Volodea încet, pe un ton insinuant:

— Cu mine nu te pierzi, nu-i aşa, tovarăşe maior?

— Mă pierd! răspunse el furios. Da, mă pierd ca un nemernic.

— Vai, ce frumos! zîmbi amar Veresova. Ştii, am citit undeva sau am văzut la cinematograf ceva în felul acesta, cînd ea a făcut un nemernic dintr-un îngeraş. Numai că toate astea-s poveşti, Vladimir Afanasievici. Dacă el e bun, nu poţi să faci dintr-însul un nemernic. Iar dacă e ticălos de felul lui, şi numai nu-şi dă în vileag această însuşire, n-ai ce să-i mai faci. În cazul de faţă, în prezenţa lui Kozîrev nu m-ai întrerupt, deşi ştiai că mint, deoarece voiai să-l vezi plecat cît mai repede de aici pe fantele ăsta. Ce, nu-i aşa?

— Minţi, tot ce spui e o minciună! rosti el cu îndoială în glas. Chiar şi cînd vorbeşti despre sentimentele dumitale, minţi. N-a existat nimic şi nici nu va exista.

— Dar ce numeşti dumneata sentimente? întrebă Vera cu aceeaşi ironie discretă. Ce înţelegi dumneata prin asta, spune?

Ustimenko se uită la ea pe sub sprîncene şi zise:

— Ai face bine să mă laşi în pace, m-auzi, Vera Nikolaevna? Dumneata cu ale dumitale, eu cu ale mele. Sîntem doi oameni diferiţi şi e greu să ne înţelegem unul pe altul...

— Mă alungi?

Volodea nu-i răspunse, după cum nici nu întoarse capul la zgomotul uşii care se închisese. Apoi oftă, bău o cană de apă şi se duse la Varvara.

— Ai venit la mine ca medic, sau de data asta ai venit ca om? îl întrebă ea cînd Volodea se aşeză.

— La mine noţiunile acestea se confundă, răspunse el cu o platitudine pe care ea o remarcă, firește, deoarece remarca întotdeauna astfel de lucruri.

— Vrei să spui că eşti un medic umanist? Arzi, luminînd pe alţii?

Era furioasă şi îi tremurau buzele.

— Începe reprezentaţia! anunţă în gura mare, undeva în adîncul „chirurgiei subterane", Elena. Prima parte: circ cu satiră politică!

Răniţii începură să bată din palme şi să strige „bravo, bis!" O armonică însoţea reprezentaţia, cîntînd încet. Volodea trase uşor într-o parte cearşaful care-i ţinea loc Varvarei de paravan şi amîndoi o văzură pe Lena într-o cămaşă lungă de pînză, încinsă cu o faşă, cu o fundă uriaşă în păr şi cu o imitaţie de bici de circ în mîna dreaptă. Cu stînga ţinea o cureluşă.

— Are cîinele nostru cu ea acolo, spuse Volodea, dîndu-şi seama că Varia nu vede totul. Acum Bobik o să latre, înfăţişîndu-l pe Hitler la începutul atacului împotriva U.R.S.S. Pe urmă o să se răstoarne pe spate, şi asta va însemna bătălia de la Stalingrad. De altminteri, Oliona noastră se bucură întotdeauna de un succes nebun...

— Of, doamne, rosti încet Varia, cu ce mă încălzesc pe mine toate astea? Tu ai să pleci din nou şi ai să dispari pentru cine ştie cîte zile, iar eu am să zac aici cu gîndurile mele...

Volodea îşi întoarse repede privirea spre ochii ei, îi văzu înlăcrimaţi şi se rugă:

— Nu trebuie, Varia! N-ai voie să te enervezi...

— E necesar un repaus absolut?

Ţinea minte expresia asta a lui de deunăzi: „e necesar".

— Da, e necesar!

Răniţii izbucniră în aplauze şi strigară „bis, bravo, bis", apoi armonica începu să cînte iar. Elena dansa acum *Valsul fulgilor de zăpadă*. De cîte ori văzuse şi auzise Volodea toate astea!

— E necesar un repaus absolut din pricină că era cît pe ce să mor?

— Da, nu ţi-a fost prea bine.

— Şi tu m-ai salvat?

— Aşa se scrie numai în cărţi, îi aruncă Volodea. „L-a salvat", sau „a salvat-o", „va trăi", sau „mîinile iscusite ale chirurgului..."

— De ce te înfurii ? îl întrebă ea încet, cu gingăşie în glas.

— M-am săturat de banalităţi, răspunse Ustimenko, simţind că i se frînge vocea. Nici nu poţi să-ţi închipui cum mi s-a acrit de toate astea ! Mi s-a făcut lehamite de chirurgii care cîntă la vioară şi de chirurgii care execută acorduri de pian. Prea seamănă totul cu... pasărea măiastră !

Nu trebuia să spună toate astea, era crud şi josnic, dar nu se mai putuse stăpîni. O clipă, Varvara închise ochii, aşteptîndu-se parcă la ceva şi mai cumplit, de pildă ca el s-o lovească, ceea ce ar fi fost, poate, mai bine. Mai bine ar ucide-o, şi gata !

Volodea rămase însă tăcut.

Între timp, acolo, în „chirurgia subterană", Elena executa un nou număr, punctul de atracţie al programului din ziua aceea — *Băsmăluţa albastră*. Răniţii o ascultau cu răsuflarea tăiată, nemişcaţi, deoarece vocea Lenei, melodia simplă şi aceste cuvinte destul de banale, dar pe înţelesul tuturor, le mergeau direct la inimă :

Purtînd băsmăluţa albastră
Pe umerii gingaşi, subţiri,
Jurai să nu uiţi niciodată
Duioasele noastre-ntîlniri...

Al nopţii ceas
La pieptu-mi cîndva te-a adus ;
Şi-n nopţile albe
Vedeam băsmăluţa
Iubită, dorită nespus...

— Nu s-a întîmplat nimic deosebit, spuse Volodea, luîndu-şi inima-n dinţi, căutînd să fie cît mai calm. Te-am operat, Variuha.

— Nu ţi-ai făcut decît datoria ? întrebă ea, uitîndu-se în ochii lui cu o privire tristă. N-ai făcut decît ceea ce ar fi făcut oricine altul în locul tău ? Nu ţi se pare că asta seamănă cu chirurgul care execută acorduri la pian ? Modestia asta !

Nu, ea nu voia nicidecum să uite de „pasărea măiastră". A adus iarăşi vorba despre blestemata aceea de „pasăre măiastră", voia să vorbească imediat despre toate, să lămurească totul, să hotărască totul pînă la capăt.

Dar Volodea nu putea să intre într-o asemenea discuţie, nu avea dreptul s-o obosească.

— Ţi-am adus schijele tale! schimbă el vorba, încercînd să zîmbească. Păstrează-le ca amintire. După război ai să le arăţi prietenilor... Ţine-le!

Varia întinse palmele făcute căuş, şi Volodea răsturnă în ele cele şapte schije, care zornăiră încet.

Elena „bisa“:

De-atîtea ori
În calmele ceasuri din zori
Visam băsmăluţa
Şi ochii aceia
Albaştri, duioşi, iubitori...

— Toate astea le-ai scos de la mine din cap? întrebă Varia aproape în şoaptă.

— Îhî!

— Oare şi eu am craniul tot aşa de scîrbos ca şi scheletul acela pe care nu voiau să ni-l vîndă fără virament?

— Ţii minte, ai scris atunci în condica de reclamaţii că „refuzul de a vinde schelete contra numerar poate fi numit o neghiobie“, spuse zîmbind Ustimenko. Îmi cereai să te las să duci cazul pînă la „sfîrşitul lui logic“.

— Ţii minte totul aşa de bine?

— Am o memorie foarte bună.

— Dar ţii minte chiar pe de rost!

La „chirurgia subterană“ izbucniră din nou aplauze. O auziră pe Elena spunînd:

„Tovarăşi răniţi uşor şi grav, concertul nostru a luat sfîrşit!“

— M-ai întrebat dacă ai craniul scîrbos? spuse Volodea, fără să se uite la Varvara. Nu, nu e scîrbos!

— E gălbior ca un pepenaş?

— Nu, alb...

Varvara continua jocul acesta cu un zîmbet tremurat pe buze, numai să nu-l vadă plecat. Era în stare să facă orice, numai ca să-l mai ţină lîngă ea.

— Spune-mi, nu e o indecenţă că ai scotocit prin creierii mei?

— Nu, nu e o indecenţă. În orice caz, mi-am dat silinţa să scotocesc cît mai puţin!

— Totuşi, ţi-ai vîrît un pic lăboaiele acolo!

Numai ea era în stare să vorbească astfel...

— De ce taci? întrebă numaidecît Varvara. Noi doi nu mai avem dreptul să vorbim doar aşa, ca să ne aflăm în treabă. Eu trebuie să-ţi răspund la toate. Şi pentru toate...

— Acum n-ai voie! spuse el repede. Eşti încă bolnavă, Varia! Ai să te enervezi, şi ai să plîngi, şi...

— Da, ce vei fi crezînd că sînt de piatră?! exclamă ea, răguşită deodată. Crezi că pe mine nu mă doare? Cum îndrăzneşti să nu mă întrebi nimic? Ai sărit atunci din tramvai, ai sărit pentru totdeauna şi m-ai scos din sufletul tău, da? Bine, dar eu... dar tu... e dureros... Să nu pleci. Ascultă! Trebuie să-ţi spun acum totul!

Dar el nu putea s-o asculte, nu avea dreptul s-o asculte. Oricum, era medic. Cu o intonaţie aspră de comandant, destul de încet, dar în aşa fel încît ea să înţeleagă că altfel el va pleca, Ustimenko îi ordonă să tacă imediat.

— Acum n-ai voie, Varia, îi spuse aplecîndu-se deasupra capului ei bandajat, n-ai voie de loc să te agiţi. Mai tîrziu, cînd ai să te faci bine, o să stăm de vorbă. Acum însă nu se poate şi ar fi o crimă dacă aş îngădui-o.

— Am să mor de prea mult vorbit? făcu ea şi ochii îi scînteiară. Da? Şi acum spune-mi: „Idioato!" Ţii minte, aşa îmi spuneai cînd nu pricepeam ce vrea de la noi toţi marele tău Secenov...

— Idioato! rosti el în şoaptă, bucuros.

— Şi ce mai spuneai?

— Obscurantişti!

— E peste puterile omului, Volodka! spuse ea palidă. Peste puterile unui om! Stai puţin.

Cîteva clipe rămase tăcută. Aplecat deasupra ei, Volodea aştepta. Nu cuteza s-o mai oprească să vorbească.

— Ceea ce se petrece cu noi e o crimă, şopti ea repede şi desluşit. Eu, una, nu mă sinchisesc de nimic. Nici de toanele tale, nici de... „pasărea măiastră". Pe lumea asta sîntem numai noi doi, eu şi cu tine! Nu mai înţeleg nimic, nu ştiu şi nici nu vreau să mă mai gîndesc la nimic. Ceea ce s-a întîmplat, s-a întîmplat, astea-s prostii! Dar faptul că noi doi ne pierdem unul pe altul e îngrozitor, e ireparabil, Volodea. Înţelege, te rog, înţelege şi tu. Ştiu, după cum ştii şi tu, că noi doi ne osîndim la celibat, deoarece, oricum s-ar rîndui vieţile noastre, vom rămîne singuri, cumplit de singuri, întrucît fără dragoste

nu se poate face nimic. Dar anii, Volodea, anii au să treacă, iar viaţa va fi stupidă, aşa cum şi este, şi cum a fost, o viaţă numai pe jumătate, pe sfert, neadevărată. Tu nu înţelegi, tu nu înţelegi nimic, tu nu te-ai învăţat încă să înţelegi, pentru că nici pînă acum nu te-ai maturizat de-a binelea. Gîndeşte-te, adu-ţi aminte, imaginează-ţi, prostuţule, cum ai fi putut să mă iei cu tine acolo, în străinătate. Căci ai fi putut, nu-i aşa?

Volodea se ridică.

— Pleci? întrebă ea în şoaptă.

— Da, îi răspunse el. Mîine am să vin iar. Acum nu mai putem vorbi.

— Şterge-mi, te rog, nasul, îl rugă ea. Sînt toată plînsă. Batista e acolo, pe noptieră...

Volodea îi şterse nasul şi ieşi gîrbovindu-se. Varvara îşi zise: „Nu, asta nu e cea de-a treia oară. Cea de-a treia oară va fi cu totul altceva, şi nu mîine, nici aici, poate peste mulţi ani, cînd vom fi îmbătrînit. Ori poate că a treia oară n-o să fie niciodată... ?"

Varvara se pregăti să aştepte cu febrilitate ziua următoare.

Dar ziua următoare nu-i aduse nimic plăcut, ba dimpotrivă, dat fiind că în cursul nopţii maiorul Ustimenko fusese chemat printr-o telefonogramă la comandamentul superior, lucru ce i se comunică Variei de medicul militar Veresova.

— Zilele acestea te evacuăm în spatele frontului, adăugă Veresova pe un ton vădit voios. Locotenent-colonelul Kozîrev e la curent şi nu încape îndoială că te va conduce...

Varia nu-i răspunse nimic.

Dansul lebedelor mici

Word îl aduse pe Neville cu o maşină sanitară şi dirijă el însuşi operaţiile de îmbarcare a rănitului. „În treburi din astea e mare meşter", îşi zise Volodea, urmărindu-l din ochi pe medicul englez. Dar numai în treburi din astea. Word adusese foaia de observaţie într-un plic sigilat.

— Aşa nu merge, Word, spuse Ustimenko după ce rămaseră singuri în salon. Eu trebuie să ştiu ce scrie aici. Noi amîndoi ne-am studiat, cred, întrucîtva unul pe altul, nu? Răspunderea pentru, pardon, frica dumitale — poate mă exprim prea brutal — o porţi totuşi dumneata şi nu serviciul nostru medical. De aceea, vreau, ca de altfel şi şeful meu, generalul pro-

fesor Harlamov, ca foaia de observaţie să reflecteze punctul nostru de vedere, teza noastră că este necesară o intervenţie chirurgicală. După toate probabilităţile, documentul sigilat nu spune totul, altfel ai deschide plicul pe loc.

Dar Word nu deschise, se înţelege, plicul.

El se cufundă în tradiţionala muţenie britanică, o muţenie înţepată, apoi se mulţumi să spună că Ustimenko „e foarte, foarte tipicar" şi plecă, făgăduind să aducă altă foaie de observaţie.

— Vezi cum te-am ghicit? observă, cu un rîs ironic, Ustimenko.

— N-aş vrea să mă-nţelegi greşit, răspunse sec Word. Altă foaie de observaţie înseamnă una în plic deschis, asta voiam să spun.

— Dar se poate deschide şi plicul acesta. Istoricul unei boli nu e o corespondenţă diplomatică. Şi nu uita să consemnezi în cealaltă foaie ambele cazuri de hemoragie secundară la plămîni.

Spuse asta pe scara vasului. Englezul ridică din umeri şi plecă. Volodea se întoarse la cel de-al cincilea conte Neville.

— Poţi să-mi spui Lew, doctore, zise acesta.

— *Sir* Lew?

— Nu, Lew. Eşti tare bătrînel în comparaţie cu mine! Aş vrea să stau aici, la aer, doctore, cît se menţine vremea frumoasă. Mă simt mai bine aici şi văd totul.

— Nu te trage?

— Cîtuşi de puţin!

Brancarda era aşezată într-un loc adăpostit, în spatele infirmeriei, totuşi şi aici era destul de răcoare. Tanti Polia avea o broboadă de Orenburg şi i-o aduse englezului. Împreună cu Volodea, îl legară la cap, după toate regulile, repede şi cu iscusinţă. Tanti Polia îi lăsă afară numai cîrlionţii de culoarea cînepii, ce-i atîrnau pe fruntea albă şi pe tîmple. Lyonel întrebă:

— Acum semăn cu o matrioşcă rusească, nu, doctore?

Volodea nu se putu sili să zîmbească, uitîndu-se la locotenent: o fetişcană mîndră, teribil de mîndră, care se străduieşte să facă pe băieţoiul — aşa i se păru acum maiorului Ustimenko acest aviator din flota maritimă militară regală a metropolei, Lyonel Richard Charles Gay, al cincilea conte Neville şi compozitor al cărui nume nu-l va afla nimeni niciodată.

— Acum am să beau lapte ! zise Lyonel.

— Ai să bei, ai să bei, Leonecika ! întări tanti Polia, după ce Ustimenko îi traduse dorința aviatorului. Ai să bei, Leonea !

Din clipa aceea, pe bordul lui „Puşkin" toţi au început să-i spună lui Neville Leonea şi chiar Leonid. Îi purtau, de altfel, respect, după lupta de deasupra convoiului. El ştia asta şi zîmbea. Îi plăceau şi lui toate cîte le vedea aici — şi elegantul secund Petrokovski, şi salata de varză crudă pe care i-a adus-o bucătarul Sliusarenko, şi vestitele răchiţele ruseşti, pe care le mesteca tot timpul în gură şi le lăuda, şi căpitanul Amiradjibi, care-l vizită pe pasagerul său şi stătu cu el de vorbă despre mersul vremii, şi ţipetele pescăruşilor deasupra golfului, şi calmul rece, elegant şi armonios al echipajului, şi ţevile „helicoanelor", pe care le îngrijea cu drag un marinar plin de prestanţă şi foarte sigur de sine...

Seara, în timp ce Volodea îi scria în salon o scrisoare Varvarei, fu chemat la scara vasului.

Pe platforma scării se plimba încoace şi încolo Word. Avea pe el un trenci de culoarea broaştei. Jos, pe chei, întorcea un *jeep* englezesc.

— Poftim ! zise Word şi-i întinse lui Volodea un plic deschis.

Foaia de observaţie a locotenentului Lyonel Neville din forţele aeriene militare ale metropolei era întocmită într-o formă oarecum nebuloasă, totuşi faptele erau citate fără nici o omisiune.

— Aşa da, spuse Volodea. Totul e mai mult sau mai puţin normal. Împăturind hîrtiile, vîrî plicul în buzunar. Acum, cred că ai să te odihneşti... zise el, zîmbind ironic.

— Aş vrea, totuşi, să-mi iau rămas bun de la *sir* Lyonel.

— Să mergem.

Neville nu dormea. Fuma şi sugea whisky dintr-un pahar. Era puţin făcut şi apariţia lui Word îl învioră, întipărindu-i pe faţă o expresie enigmatică şi răutăcioasă.

— A, doctore ! zise, mijindu-şi ochii. Închipuie-ţi, credeam că n-am să-ţi mai văd ochelarii strălucitori şi că îţi vei păstra intactă taina. Ce mi-ai trăncănit înainte de plecare despre nu ştiu ce operaţie pe care o propuneau ruşii şi care m-ar fi ucis ?

Ustimenko oftă din tot pieptul. Pînă şi despre asta a trăncănit blestematul de Word ! Cine l-a tras de limbă ? El, per-

sonal, îl rugase să nu spună nimic şi mai ales să nu-i divulge rănitului schimbul de telegrame!

— O! exclamă Word, strîmbînd din nas.

— Pofti-im? întrebă cu o politeţe arogantă Lyonel. Nu mi-am dat seama imediat despre ce era vorba, dar acum mă interesează.

— O operaţie foarte riscantă! bolborosi Word, uitîndu-se cu coada ochiului la Ustimenko. O operaţie aproape irealizabilă...

— Da, dar dacă ei au propus-o, ei — aici Neville făcu un semn cu capul înspre Volodea — atunci înseamnă că eu nu stau de loc bine? Ori mă socoţi un idiot sadea?

Volodea ieşi.

Discuţia aceasta nu avea acum nici o contingenţă cu el. Să răspundă Word la toate întrebările, să răspundă dacă poate.

După vreo douăzeci de minute, nu mai mult, îl văzu pe Word urcîndu-se în *jeep*-ul său şi plecînd. Curînd după aceea, felcerul navei, Milenuşkin, îl căută pe Ustimenko şi-i spuse că „Leonid" înjură de toţi dracii şi-l cheamă pe doctorul său.

— Ştii ceva? strigă Lyonel cînd Volodea intră în infirmerie. Am înţeles dintr-o dată totul. Nu te alarma, doctore, n-am să te torturez cu povestea asta ticăloasă, care nu mai priveşte acum pe nimeni decît pe unchiul meu Torpentow şi pe doctorii lui, care nu sînt decît nişte simpli slujbaşi. Ei sînt răspunzători de toate, lua-i-ar dracul să-i ia! Eu am înţeles însă altceva, lucrul cel mai important...

— Eşti beat — iată ce am înţeles eu! îl întrerupse încruntat Volodea.

— Aşa, puţin. Dar asta nu mai are nici un fel de importanţă. Te rog, numai, să nu mă întrerupi, că mă încurc. Ei bine, toată povestea asta cu operaţia mea, pe care nu vi s-a permis s-o faceţi, are chiar un tîlc filozofic. Vrei să bei?

— Hai, toarnă-mi!

— Filozofic, da! Şi foarte adînc. N-am să-l pot exprima pe larg, dar vreau să spun că noi amînăm lucrurile întotdeauna, nu ne asumăm răspunderea şi nu ne decidem să riscăm. Aceasta e politica noastră tradiţională. Înţelegi? Word nu e vinovat. E pur şi simplu un prost! De altfel, mi-a spus totul şi acum înţeleg. Mi-a spus, pentru că de aici încolo nu mai are nici o răspundere. E drept că l-am speriat niţel, anunţîndu-l că am să mă cer la spitalul vostru şi voi o să mă ope-

raţi, dar el avea şi la asta răspunsul pregătit: voi nu puteţi să mă operaţi, pentru faptul că sănătatea mea aparţine naţiunii, iar naţiunea a interzis-o. Înţelegi? Aici Lyonel izbucni în rîs. Binevoieşte şi află că „naţiunea" este unchiul meu Torpentow... Dar ajunge despre asta. Acum cred că am să-i trag un somn, iar mîine ai să mă scoţi iarăşi pe punte. Da, doctore? Aş vrea să privesc de jos toată harababura asta...

— De ce?

— Pentru că de sus toate bătăliile par un fleac, un joc imoral, dar totuşi un joc, pe cîtă vreme de-aici...

— Eu unul n-am văzut jocul acesta al dumitale nici de sus, nici de-aici, răspunse Volodea, dar nu cred să mi se fi părut o harababură... sau un joc!

Neville ascultă răspunsul lui Ustimenko stînd puţin pe gînduri, ca întotdeauna, ca să descifreze engleza lui Volodea.

— Dumneata nu gîndeşti niciodată cu spontaneitate, doctore, spuse el în cele din urmă. Prea le iei toate în serios. Aşa gîndesc anglo-saxonii şi nu slavii. Şi apoi eşti supărăcios şi se pare că eşti înclinat să rosteşti acele cuvinte pe care le preferă unchiu-meu Torpentow, de exemplu, „aceste sfinte morminte".

— Există şi morminte sfinte? bombăni Volodea.

— Da, în cazul cînd în ele nu se odihnesc rămăşiţele pămînteşti ale unor înfumuraţi, ale unor amirali egoişti şi incapabili şi ale unor idioţi încrezuţi, de felul lui Torpentow. Dar, de regulă, ei şi nu alţii zac în mormintele protejate de lege şi în cavourile mari de familie. Fratele meu, Johnny, a fost însă strivit în nisipul deşertului de un ticălos, un tanchist de-al lui Rommel, care l-a zdrobit cu şenilele lui în aşa hal, încît nici n-a mai putut fi înmormîntat.

— Bine, să lăsăm asta! îi ceru Volodea.

— De ce s-o lăsăm? Cît despre fratele meu mai mare, Harold, l-au ucis naziştii la Hamburg în vara lui treizeci şi opt. Lucra la serviciul de informaţii şi ura Münchenul şi toate celelalte de felul acesta. Ţipa la unchiul Torpentow, spunîndu-i că o să fie vai de noi dacă nu vom găsi un contact adevărat cu ruşii. Cei care l-au dat pe mîna naziştilor au fost englezii. Da, da, nu te holba aşa. Erau doi adepţi de-ai lui Mosley şi l-au divulgat pe fratele meu în timp ce jucau bridge cu doi diplomaţi de-ai lui Ribbentropp. Să nu te mire, cagularzii francezi procedau la fel. Acum ştim şi noi cîte ceva, dar nu totul... Rămase o clipă tăcut, apoi adăugă: Harold nici n-a mai fost găsit. Unchiul Torpentow — un om totdeauna bine informat — spu-

nea încă de pe atunci : „Oamenii ca mine au prea mult comun cu ei. Prea mult !"

— Cu cine cu ei ? întrebă Volodea.

— Cu naziştii, doctore, dar să nu te superi, te rog...

— Văd că eşti tare cătrănit pe unchiul dumitale, zise Volodea.

— Puţin îmi pasă mie de ei toţi ! rosti cu o voce adormită Neville. Aş vrea, însă, să nu mor în aceste cîteva zile. Trebuie ca măcar un băiat de ispravă să hrănească viermii în cavoul familiei noastre, şi acest băiat voi fi eu. Mîine am să mă îmbăt, ca să nu mă mai gîndesc la glontele de mare calibru din plămînul meu...

— Bine, îmbată-te !

— Au să mă scoată iarăşi pe punte ?

— La voia dumitale, Lew...

Volodea apăsă pe un buton, stinse lustra şi aprinse lampa de pe noptieră.

— Acum am să rămîn singur ? întrebă în şoaptă englezul.

— Nu. Am să dorm şi eu aici, pentru că în altă parte n-am unde, minţi Volodea. Mă duc numai să mănînc.

— Caşă de mei ?

— Caşă de mei.

— Dar la mine aici e un sac întreg de cutii de conserve ! şuieră furios Neville. E absurd, doctore ! Eu nu pot să mănînc nimic şi cu atît mai puţin conserve. Du-le la careu, doctore, te rog. Ananas conservat, carne de pasăre, şuncă...

— Îţi dai seama ce spui ? zise încet Volodea.

— Nu ! strigă Lyonel după el. Nu-mi dau seama ! Lua-o-ar dracul s-o ia mîndria asta smintită a dumitale !

Volodea închise bine uşa în urma lui.

Alături, pe vaporul învecinat, zbieră, dînd din aripi, un cocoş de mult ieşit din minţi la această latitudine. Pe bordul vasului, clopotul bătu gingaş, cristalin, cu un dangăt prelung. Dar Ustimenko nu-şi putu da seama ce oră e şi dacă e noapte sau zi. De cînd fusese surprins de bombardament, ceasul lui nu mai mergea.

La careu, tanti Polia îl servi, într-adevăr, cu caşa de mei şi cu o băutură numită „cacao" de culoare brună, mirosind a lînă.

— De ce-i zice „cacao" ? întrebă Volodea.

— Aşa a botezat-o bucătarul, răspunse îmbufnată tanti Polia. El ştie mai bine, Vladimir Afanasievici. Adineauri căpita-

nul a lăudat-o, spunînd că nu se poate prepara ceva mai bun din rumeguș de lemn...

Petrokovski intră în salon, își scoase mantaua de ploaie, deschise capacul pianului și încercă pe claviatură *Băsmăluța albastră :*

Purtînd băsmăluța albastră
Pe umerii gingași, subțiri,
Jurai să nu uiți în veci, niciodată,
Duioasele noastre-ntîlniri...

— Fără „în veci" ! zise Volodea.

— Fie și fără ! se învoi Petrokovski și spuse : Nu știu ce-i cu mine, doctore, că mă obsedează mirosul ăsta de trinitrotoluen de-mi dau lacrimile, nu alta. Adineauri am mîncat o căpățînă întreagă de usturoi și tot nu m-a ajutat.

— Scuipă !

— Îmi trece ?

— Neapărat.

— Nu s-a mai găsit nici un alt leac ?

— Leacul e sfîrșitul războiului.

— Așa e, se arătă de acord secundul. Bine zici !

Apoi se întoarse din nou la pian :

Iar cînd a venit despărțirea
Ții minte, la rîu mi-ai adus
Cu-a ta mîngîiere duioasă de-adio...

— „Fără duioasă" ! strigă Volodea.

Dăduse la o parte farfuria și încheia scrisoarea către Varvara : „...Tu ai întru totul dreptate, roșcato. Știu bine că nu pot să trăiesc fără tine, o știu întotdeauna și o înțeleg, dar mi-e greu să-mi înfrîng caracterul ăsta blestemat. Uite, acum mi s-a năzărit că ar fi vorba de o trădare, cea mai îngrozitoare crimă pe care o cunosc pe planeta noastră. Dar numai mi s-a năzărit, deoarece, dacă e să fim drepți, eu sînt mult mai vinovat față de tine, decît ai putea fi tu învinuită de ceva ! Știu că nu-l iubești, știu că nu m-ai lăsat pe mine ca să pleci cu el, dar ți s-a părut că ai rămas fără mine și atunci ai renunțat la toate. Eu înțeleg totul, dar nu întotdeauna la timp. Asta-i nenorocirea, draga mea. Cuvintele mi se opresc în gît. Dar tu știi totul despre mine, mai bine chiar decît știu eu însumi. N-are nici o importanță că acum ne despărțim din nou, deoarece ne vom mai re-

găsi, căci nu se poate să nu ne regăsim. Așa că izgonește-l pe frumosul acela al tău. Deși e stupid, dar cînd mă gîndesc la el, sufăr..."

— Scrii acasă? întrebă Petrokovski.

— Mda! răspunse Ustimenko, scriind pe plic numărul poștei militare al unității sale. Acasă! Apoi întrebă dacă e ceva nou.

— În legătură cu convoaiele?

— Exact.

— Despre asta însuși dumnezeu din cer știe doar cu aproximație. Ori nu știe nici el nimic. Asta-i legea convoaielor.

— Cobori cumva pe țărm?

— Vrei să-ți duc scrisoarea? Cutia e în port, aproape de tot. Cinci minute de mers.

— Ce-ați avut la cină? întrebă Lyonel cu o voce somnoroasă, cînd Ustimenko intră în infirmerie, după ce expediase scrisoarea. Caşa de mei?

— Caşa de mei. Și cacao! Și homari, și languste, și stridii, și creveți și alte chestii din astea aristocratice de-ale voastre. Tot felul de deserturi! Și cafea cu lichioruri. Apoi, bineînțeles, fructe.

— Du-te la dracul, doctore! Stînd așa, culcat, știi la ce mă gîndeam? Mă gîndeam, tocmai, că o să sosim în portul de destinație, la Reykjavik, nu? Odată sosiți acolo, la voi la careu se va întinde masa pentru toți idioții care vor veni să vă viziteze. Pe masă vor fi icre, va fi și votcă, și borș rusesc, și blinele, vor fi de toate. Voi o să vă prefaceți că nici nu vă uitați la toate astea și-o să vă fumați tacticoși țigările rusești, groase și aurite, în timp ce comandorul Graves de la Amiralitate o să înfulece cu lingura icrele voastre și o să-i dea de înțeles căpitanului că ar vrea să ia cu el o cutie, iar căpitanul o să-i dea. Și icre, și votcă, și țigări...

— O să-i dea! confirmă Ustimenko.

— Dar e stupid!

— Nu știu. Nu înțeleg, de ce e stupid? Hai, să ne culcăm mai bine, Lew, e tîrziu...

— Totul e stupid, doctore, bombăni cu un suspin greu Lyonel. Totul e nemăsurat de stupid și de mîrșav. Totul e dezgustător. Știi, încep să mă obosească teribil gîndurile. Descoperirea pe care am făcut-o cu putoarea aceea de Word și poama de unchiul meu Torpentow, și toate laolaltă nu-mi mai dau pace. Da, uitasem că ți-e somn.

— Da, mi-e somn, afirmă Ustimenko, spre a-l face şi pe Neville să adoarmă. Dar aviatorul nici nu se gîndea să doarmă, el avea chef de vorbă. Mîine ! ordonă Ustimenko. Auzi ?

— Atunci înţeapă-mă cu vreo porcărie, doctore, pentru că altfel am să te dau gata, iar spre dimineaţă am să încep să muşc...

Volodea scoase un suspin şi se duse să pună la fiert seringa.

Cînd se treziră, convoiul era în larg.

După ce făcu un duş rece, care-i biciui trupul, Volodea urcă pe pasarelă, la Amiradjibi, luă dintr-un cîrlig un binoclu de rezervă, îl duse la ochi şi rămase uluit de priveliştea ce se întindea de jur împrejur. Sub cerul albastru-deschis al Nordului se înşiruiau cît vedeai cu ochii uriaşele vase de transport şi puternicele nave militare ale convoiului. Pe boltă, argintii în bătaia soarelui şi negre pe partea umbrită, pluteau baloanele de baraj aerian, iar deasupra lor, în tăriile albastre străvezii, patrulau avioanele de vînătoare, mici şi sprintene, străjuind uriaşul oraş plutitor.

— E teribil de frumos ! murmură Ustimenko, surprins el însuşi de această exclamaţie.

— Să fotografiezi ca amintire şi să nu te mai întorci niciodată înapoi, spuse ursuz Elisbar Şabanovici. Aşa zic locuitorii Odesei...

Volodea se uită la el şi-i observă pungile mari de sub ochi, sclipirea severă din pupile şi umerii încovoiaţi de oboseală.

— Nu-mi place să produc panică, adăugă încet, cu un glas dezgustat, Amiradjibi, dar sper că asta va rămîne între noi. S-ar putea să vedem un corp de balet foarte amuzant dacă nemernicele acelea de nave — „Amiral Scheer", şi „Tirpitz", şi „Lützow", şi crucişătorul greu „Amiral Hipper", şi crucişătoarele uşoare „Köln, şi „Nürnberg", cu toate torpiloarele şi submarinele lor — au să se năpustească asupra noastră. Îţi imaginezi ce-ar fi ?

— Nu ! răspunse Volodea, ridicînd din umeri. Într-adevăr, nu-şi putea imagina ce s-ar putea întîmpla atunci.

— Pe scurt, o să fie zarvă mare. Iar dumneata o să ai de lucru !

— Sînt pregătit.

— Nu mă îndoiesc. Numai că aici e uneori mai greu decît pe uscat.

— Da, desigur ! încuviinţă Volodea, dînd din cap.

— E un specific aparte, urmă Amiradjibi. În afară de asta, noi nu obişnuim să părăsim vasul atîta timp cît se mai menţine pe linia de plutire. Regula noastră e să luptăm pînă la ultimul. Dar răniţii trebuie evacuaţi la timp. Trebuie evacuat şi englezul dumitale, al cincilea conte. Dumneata răspunzi de toţi răniţii. E clar?

— Am înţeles! zise Ustimenko.

Coborînd pe contracovertă, Volodea se gîndi deodată că Amiradjibi glumeşte şi că tot ce vede aici e „de formă", dar alungă numaidecît acest gînd. Totul din jurul său — şi servanţii mitralierelor „helicoane", şi artileriştii, şi sanitarii cu genţile lor, şi comandantul militar al navei, în uniformă neagră de marină, arătînd atît de ciudat pe acest vas în aparenţă paşnic, şi căştile de pe capetele oamenilor, şi starea de încordare care pusese stăpînire pe fiecare — toate spuneau că nu se poate să nu se întîmple nimic, că e război şi că se va da o bătălie.

Dar vîntul zburda atît de slobod şi atît de paşnic, soarele lumina atît de darnic şi atît de vesel, Lyonel era atît de bucuros că a fost scos iarăşi să respire aerul sărat al mării, care-l înţepa la nări, încît medicul militar Ustimenko îşi propuse să nu se mai gîndească, deocamdată, la război şi să guste viaţa în proporţiile în care îi e îngăduit s-o facă aici.

— Jucăm? întrebă Neville cu acea delicioasă expresie de viclenie care-i era proprie.

— Jucăm, locotenente.

— Caută să memorezi, doctore! N-are nici un rost să pierdem vremea şi n-am să te învăţ niciodată, dacă ai să te gîndeşti la fata dumitale. Apropo, dumneata ai o fată?

— Nu! răspunse posac Ustimenko.

— Aşa bătrîn şi încă n-ai!

— Dar dumneata?

— N-am apucat, doctore! În general, eu n-am apucat să fac nimic.

Obrazul i se îmbujoră uşor: aviatorul acesta n-apucase încă nici măcar să înveţe să spună porcării.

— Înţelegi, doctore? M-am dus la fete după o cursă de iole, dar degeaba m-am dus. Îmi spuneau „prietene" şi mi-au vîrît cu forţa în gură o bomboană mare şi lipicioasă. Pe urmă m-am îmbătat, şi asta a fost tot.

Volodea zîmbea — atît de bătrîn şi înţelept în comparaţie cu aviatorul acesta... Zîmbea şi se uita la cîrlionţii lui bălai ce fluturau în bătaia vîntului, gîndindu-se trist: „Dacă ai să te

îndrăgosteşti, prostuţule, ai să vezi ce chin e. Ai să trăieşti cu un spin în inimă, dar ai să te prefaci că eşti vesel."

— În tinereţe nu apucam niciodată să fac nimic, spuse Neville. Întîrziam întotdeauna. N-aveam timp suficient, doctore, înţelegi?

Dădu a pagubă din mîna cu inel la deget, apoi începu să fluiere în surdină. Acesta era „jocul", un joc ciudat, născocit de *sir* Lyonel Neville.

— Ei? întrebă el după un răstimp.

— Skriabin! răspunse Volodea cu o voce încordată.

— Doctore, eşti tare de ureche. Am să repet.

Începu din nou să fluiere încetişor şi chiar fredonă puţin, pentru ca Volodea să poată da un răspuns corect.

— Zău că-i Skriabin! repetă Ustimenko încăpăţînat.

— Mă măguleşti, totuşi e Neville, „opus 9".

— Seamănă grozav cu Skriabin.

— Crezi? Dar asta?

Volodea îl ascultă cu o mină serioasă.

— Asta e cu siguranţă Skriabin.

Lyonel izbucni într-un rîs fericit.

— E un cîntec al nostru, al aviatorilor, intitulat *Motanii pe acoperişuri!* Un cîntec destul de indecent. Nu te pricepi la muzică, doctore...

Rîdea încă în momentul cînd începu hemoragia. Primul care observă sîngele fu Ustimenko şi nu el. Era de un roşu-aprins şi ţîşni dintr-o dată, atît de abundent, încît Volodea aproape că se fistîci. Ajutat de un marinar cu moţ pe frunte, aflat prin apropiere, duse brancarda pe care stătea Lyonel la infirmerie. Neville amuţi, cu ochii închişi. Oare respiraţia maşinilor navei se auzea aici mai tare, sau era zgomotul pe care-l făceau paletele elicei ce se învîrtea în apa rece a oceanului? De cealaltă parte a peretelui care despărţea infirmeria de cambuză, bucătarul cînta cu o voce jalnică:

De-atîtea ori,
În calmele ceasuri din zori,
Visam băsmăluţa
Şi ochii aceia
Albaştri, duioşi, iubitori..

Orice s-ar spune, dar băsmăluţa pusese stăpînire pe „Alexandr Puşkin"!

— E iarăşi o hemoragie secundară? întrebă în cele din urmă Lyonel. Da? Şi e puternică?

— E uşoară! minţi Ustimenko.

— A ţîşnit din mine ca dintr-un viţel înjunghiat! spuse Neville. Mă întreb cum o să fie una puternică?...

— Ai face mai bine să nu mai vorbeşti atîta.

— Atunci am să trăiesc o sută de ani?

— Te-am rugat să nu mai vorbeşti! Nu e cazul să te sperii, întrucît tot ce ai pierdut acum am să-ţi pun imediat la loc. Am aici sînge de calitate, cît pofteşti.

Apoi veni Milenuşkin şi-i făcură o transfuzie.

— Într-adevăr, e foarte simplu! spuse mirat, cu sarcasm în glas, Neville. Un fel de *perpetuum mobile.*

— Şi mai simplu!

— Aşadar, acum o să mi se adauge mereu sînge?

— Da. Iar în Anglia au să-ţi extragă glontele şi ai să uiţi de toată povestea asta!

— Doctore, întrebă Lyonel, după ce transfuzia se sfîrşi, dumneata n-ai neplăceri cu comuniştii dumitale că te ocupi atîta de mine? Oricum, ştii,eu nu sînt chiar „de-ai voştri", cu toate că, la spital, un aviator rus m-a numit „de-ai noştri", după ce am băut cu el, pe ascuns, ba m-a şi sfătuit să deschid cît mai repede cel de-al doilea front şi să nu zăbovesc prea mult. Şi cînd te gîndeşti...

Vorba i se opri pe buze.

— Ce?

— Cînd te gîndeşti că puteam să-l dobor şi pe el, uite-aşa, deasupra cine ştie cărei mări...

— Ori el pe dumneata.

— Ori el pe mine, asta n-are nici o importanţă. Important e altceva, important e că băieţii care încep să priceapă cîte ceva pricep abia cînd e prea tîrziu...

— În ce sens tîrziu?

— Să zicem chiar în sensul hemoglobinei. Pe cînd eram încă acolo, la spital, Word a scăpat o vorbă şi eu l-am auzit. Dumneata, da, ştii să păstrezi blestemata asta de taină medicală, dar Word nu e în stare nici măcar de atîta lucru...

Neville îşi răsuci inelul negru cu blazon de pe degetul subţire şi închise ochii.

— Ai obosit?

— Toarnă-mi un whisky. Nu uita că ai pierdut, spunînd că e Skriabin.

Volodea îi turnă whisky, dar Neville nu bău.

— Mi-e scîrbă ! spuse el cu un oftat.

Gîndurile îi rătăceau undeva, departe de tot.

— Poate dormi puţin ? întrebă Ustimenko. Dar pusese probabil greşit întrebarea, deoarece aviatorul îl măsură o clipă, îngîndurat, înainte de a-i răspunde. În cele din urmă întrebă la rîndu-i :

— Ce vrei să spui ?

Avea privirea împrăştiată, încît ai fi zis că i se învălmăşise totul în cap. Dar nu, dimpotrivă, se gîndea stăruitor la unul şi acelaşi lucru.

— Da, da, doctore, pe mine nu mă păcăleşti, reveni el la temă. Băiatul acela putea să-mi fie duşman, dacă am fi fost asmuţiţi unul împotriva altuia. Pricepi ? Nici el n-a apucat să facă nimic în viaţă şi amîndoi n-am fi făcut altceva decît să ne omorîm unul pe altul.

Închise ochii. Faţa lui — o faţă delicată de fetiţă, care suferă din pricină că vrea cu tot dinadinsul să pară băiat — faţa asta încadrată de cîrlionţi moi şi jilavi, căzuţi pe frunte, parcă se stinse. Fără a deschide ochii, rosti încet de tot, ca un avertisment :

— Nu mă împiedica să vorbesc atîta vreme cît mai pot s-o fac. Ori hemoragiile astea secundare sînt atît de uşoare ?... Mi-a mai rămas prea puţin de vorbit, aşa cum i se întîmplă unui aviator cînd e sus, în aer, şi i se sfîrşeşte carburantul. Cît despre alimentările cu sînge pe care mi le administrezi dumneata, astea-s apă de ploaie. Probabil că ceea ce îmi adaugi are o hemoglobină ceva mai diluată...

Nu-şi sfîrşi vorba. Zîmbi cu gîndul la ceva şi aţipi.

Silindu-se să nu se gîndească, Ustimenko scoase un suspin, înfăşură cu băgare de seamă prosoapele pline de sînge într-o hîrtie şi le aruncă peste bord. Abia cînd ieşi din nou pe punte observă că, deşi convoiul îşi urma drumul ca şi mai înainte, ceva se schimbase între timp. Dar n-apucă să-şi dea seama ce anume se schimbase, că şi începură să bubuie tunurile antiaeriene, mai întîi cele de pe navele militare ale convoiului, apoi, aproape imediat, şi cele de pe vasele de transport.

La babord se înălţa un zid masiv de foc, într-un vacarm cumplit, totuşi, în ciuda acestui şuvoi tremurător, verde-trandafiriu, de lumini ucigătoare produse de cartuşele trasoare, bombardierele germane, echipate cu torpile aeriene, se apropiau urlînd din toate motoarele, fără a se abate din drum. Zbu-

rau jos, pe deasupra apei, căutînd să pătrundă pînă la distanța de unde puteau să-și lanseze torpilele. Și iată că le-au lansat, în același moment în care din spatele și din dreapta convoiului se năpustiră valvîrtej „Stukas"-urile. Sau poate că Volodea nu sezisă din primul moment ce se întîmpla, dar asta văzu în lumina puternică a zilei polare însorite : un șir de bombardiere străpungeau zidul de foc și sus, chiar deasupra capului său, „Stukas"-urile. Apoi, în urletele și croncănelile înăbușite ale tunurilor antiaeriene de pe vasul său și în răpăielile necontenite ale „helicoanelor" de lîngă urechea lui, nu mai fu în stare să înțeleagă și să perceapă nimic. Îi trecu totuși prin gînd că probabil are acum „de lucru" și, smulgînd dintr-un cîrlig o cască, și-o puse pe cap, vîrînd cureaua pe sub bărbie, apoi numaidecît văzu lîngă el, chiar lîngă obrazul lui, mutrișoara pistruiată și roșcată a lui Milenușkin, întotdeauna timid și bîlbîindu-se puțin din cauza emoției.

— Ce e ? strigă Ustimenko.

— E-n ordine ! urlă Milenușkin. Deocamdată e-n ordine !

Volodea dădu din mînă și se repezi pe pasarelă. De aici se vedea mult mai bine tot ce se petrece în văzduh, dar timpanele păreau gata să-i plesnească din pricina bubuitului tunurilor aflate undeva alături. Amiradjibi, cu fața bronzată și plină de sudoare, stătea lîngă timonier. Ustimenko îl auzi pe matrozul de la gabie strigîndu-i căpitanului aproape simultan : „Bombardier inamic pupa tribord", „Cad bombe", iar Amiradjibi îi ordonă imediat timonierului : „Banda dreaptă !" Timonierul răspunse : „Am înțeles, banda dreaptă", și bombele căzură, urlînd, în apă, aproape de tot, iar căpitanul ordonă atunci „devierea". Deodată se făcu liniște, deși mitralierele de la prova mai bubuiau încă.

— Ai priceput ?... întrebă Amiradjibi cu un glas răgușit, dar fu năpădit de o tuse și se întrerupse.

— Asta înseamnă corp de balet ? zise Ustimenko, aducîndu-și aminte de ceea ce-i spusese mai înainte căpitanul.

— Nu, doctore dragă, acesta nu e decît dansul lebedelor mici din „Lacul lebedelor". Doar oleacă de război...

Dregîndu-și glasul, căpitanul își aprinse cu dibăcie o țigară în bătaia vîntului, și-și continuă întrebarea :

— Ai văzut cum s-a scufundat „Pharaon" ?

— Nu, n-am văzut.

— Imediat. Într-o clipă. Se vede treaba că au căscat gura bieții de ei, și unul din bombardiere a scuturat peste ei două

bombe. Uite cum mişună corvetele, speră să mai salveze din oameni...

Matrozul de la gabie strigă :

— Văd semnalul comandorului : să se coboare pavilioanele în onoarea vasului scufundat.

— Pavilionul în bernă ! ordonă Amiradjibi, cuiva, la spatele său. Apoi scoţîndu-şi casca şi ştergîndu-şi cu batista albă sudoarea războiului de pe frunte (mîna îi tremura), rosti cu o voce caldă, slabă, obosită : Veşnica pomenire celor morţi ! Poporul sovietic n-o să vă uite niciodată ! Glorie vouă în veci, truditori ai mării, fraţi de arme ! Fie-vă abisul adîncurilor dulce aşternut, şoimi viteji, acolo unde vă dormiţi somnul de veci...

Părea că se roagă, dar, înfuriat deodată, spuse :

— Dacă torpiloarele voastre ar fi tras aşa cum trage „Svetlîi", cu calibru mare, nici un bombardier n-ar fi pătruns ! Dar nimeni n-a făcut-o încă, pe cîtă vreme Rodion trage cu toate tunurile, de la o distanţă de şaptezeci de ancabluri. Trage de mama focului şi nu-i lasă să se apropie de el. Bravo, căpitane de rangul întîi. Ăia însă căscau gurile. Şi arătă înfuriat cum „căscau ăia gurile". Apoi, bătîndu-l pe Ustimenko pe umăr, îi spuse : Nu trebuie să fii atît de posomorît, dragă doctore ! Adu-ţi aminte cum mi-ai salvat viaţa acolo, la baia de aburi, şi recunoaşte acum, aici, în faţa morţii, că acul era al dumitale. Aşa-i ?

— Al meu era ! mărturisi Volodea, cu un zîmbet radios în faţa acestui om extraordinar.

— Păi, sigur ! Te-am pîndit cînd te-ai îmbrăcat. Reflectez eu de mult la povestea asta.

— Iartă-mă, Elisbar Şabanovici, zise Volodea. Mă temeam însă să nu fii vreun amiral şi să nu fiu expus la umilinţe.

— Acum n-ai să mai fii expus la umilinţe ! făgădui Amiradjibi. Te-am iertat, doctore, şi dacă aşa ne va fi scris, ne vom întîlni în fundul mării, ca prieteni. Acum du-te la englezul dumitale şi nu pleca de lîngă el decît în caz extrem.

Mai tîrziu, aducîndu-şi aminte de ceasurile, zilele şi nopţile acelea, de atacurile submarinelor şi de seriile de bombe de adîncime sub razele strălucitoare ale soarelui, aducîndu-şi aminte de umbrele lăbărţate şi de urletele bombardierelor purtătoare de torpile, ce încercau să răzbească la convoi, de marinarii americani, care au fost luaţi pe bordul lui „Puşkin" după ce vasul lor, „Paola", a fost bombardat pe cînd se afla încă pe linia de plutire de un vas de escortă englez şi scufundat apoi de un

avion german, aducîndu-şi aminte de ţipetele isterice ale unui *steward* de pe „Paola", care spunea că vede în faţa lui „întreaga flotă" germană, aducîndu-şi aminte de toată această traversare, în timp ce lucra la un raport de serviciu, Ustimenko aşternu pe hîrtie, cu scrisul lui mare, următorul paragraf :

„Observaţiile mele pledează în favoarea punctului de vedere potrivit căruia, dacă s-ar adopta o altă atitudine de principiu faţă de rezistenţa navelor, numărul celor care suferă de răciri ar fi de zece ori mai mic, adică s-ar socoti cu unităţile, ceea ce ar demonstra în mod limpede cît de inconsistentă este părerea serviciului sanitar al flotei aliaţilor, care din păcate confirmă punctul de vedere radical greşit al Amiralităţii Britanice cu privire la imposibilitatea absolută a organizării convoaielor arctice."

Dar maiorul medic Ustimenko formulă aceste păreri mult mai tîrziu. Deocamdată, el se mulţumea să observe, să lucreze şi să reflecteze, neavînd încă o viziune absolut proprie asupra evenimentelor la care era acum martor ocular.

CAPITOLUL XI

Tu abia te naşti !

Fără să ştie că Volodea nu avea prea multă treabă pe bordul lui „Puşkin", Neville îl îndemna adesea :

— Nu-ţi pierde vremea cu mine, doctore. Dispui de prea puţin timp spre a-ţi mai permite luxul de a sta cu mine, ca o soră carmelită. Du-te la răniţii şi degeraţii dumitale. Acum sînt sigur că şi fără dumneata băieţii de pe *sheep*-ul ăsta n-au să mă lase, chiar dacă situaţia va fi rea de tot. Du-te, doctore !

Ustimenko fierbea seringa, îi făcea lui Lyonel o injecţie şi ieşea cu mînecile halatului suflecate pînă la cot. Vîntul rece şuiera în largul mării, soarele plutea pe bolta orbitoare. Din pricina tangajului necontenit, Ustimenko simţea că-l ia cu greaţă şi ameţeli, dar se ţinea bine, deoarece îl obliga uniforma de marinar.

Pe brancardă, legat cu broboada lui de Orenburg, Lyonel, al cincilea conte Neville, cu buza de jos răsfrîntă într-o expresie de dezgust, se uita în sus, de lîngă peretele infirmieriei, la *survivers*-i, cum li se spuneau aici marinarilor culeşi de pe puntea „Paolei", şi le punea tot felul de întrebări, pînă cînd se înfurie deodată şi strigă :

— Duceţi-vă la dracul, lupilor, cu trăncănelile astea ale voastre ! Mă auziţi ? Mi s-a acrit de voi ! Iar lui Ustimenko îi spuse : Ai auzit, doctore ? În drum spre voi, convoiul nostru i-a părăsit pur şi simplu. Drăguţa noastră de Amiralitate i-a ordonat comandantului convoiului să dea vaselor de transport „dreptul de a naviga independent". Tradus în limbaj curent, asta înseamnă : „Salvaţi-vă care cum puteţi !" Navele voastre nu se apropiaseră încă, drama s-a întîmplat înainte de a intra în limitele zonei voastre de operaţii. Mă auzi, doctore, sau voi n-aveţi voie să vorbiţi despre asemenea lucruri ?

— Mai bine spune-o amiralilor voştri.

— La noi se consideră o lipsă de bonton să vorbeşti despre amiralii incapabili ! replică Lyonel. În cazul de faţă, doctore, e ceva mult mai abominabil.

— Şi asta spune-le-o tot lor!

— Dacă ştiinţa voastră ar putea să mă pompeze cu hemoglobină...

— Ce-ai face? întrebă Ustimenko.

— Ce-aş face?

Zăbovi cu răspunsul. Pe buze îi tremura un zîmbet uşor.

— Aş face ceea ce trebuie făcut, doctore. Ştiu eu destule. Acum nu mai am pe cap preceptorul, ca în copilărie, în Surrey sau în Essex. Nici golf nu-mi mai place să joc. Hemoglobină — iată ce-mi trebuie mie acum, dar în direcţia asta nu-i nimic de făcut...

— Ce tot îi dai cu hemoglobina?

— Cu hemoglobină se pot face multe, dacă nu te mărgineşti doar la a te lupta în aer. Care pe care, ştii, doctore? Tocmai de-aia îmi pare mie rău. E prea puţin, înţelegi dumneata, să fii un aviator normal, chiar şi după ce ai absolvit colegiul „Isus" din Oxford, unde e o atmosferă aşa de intimă şi unde bate în fiecare zi clopotul exact de atîtea ori cîţi studenţi sînt...

Zîmbea încă, enigmatic şi blînd, şi gîndurile îi erau limpezi, deşi uneori puteai crede că le cam încurcă. Dar Volodea începuse să se obişnuiască cu felul de a vorbi al lui Lyonel şi înţelegea totul.

— Ştii, doctore, reluă aviatorul deodată, eu vreau să fiu de capul meu... Nu vreau să zic: „Ah, Dostoievski în sus, Dostoievski în jos! Ah, sufletele astea slave atît de largi!" şi apoi să fac ceea ce încearcă să facă unchiul Torpentow şi prietenii lui, adepţi ai lui Mosley. Partea proastă e că lucrul acesta le reuşeşte cîteodată. Poate nu vedeam tot noroiul ăsta, dacă n-ar fi fost pielea mea în joc. Dar toate acestea se văd atît de bine pe mine, sînt atît de rău croite! Ori îţi închipui că sînt un prost, care nu înţelege absolut nimic? Crezi că eu am avut mai puţin de-a face cu convoaiele?

— Noroiul ăsta se pare că îl văd şi-l înţeleg toţi, bombăni ursuz Ustimenko.

— Voiam să-ţi vorbesc despre convoiul precedent. La voi nu se ştie cum s-au încurcat lucrurile, dar la noi sînt unii care cunosc toate împrejurările. Iar împrejurările au dat naştere la o anecdotă. Undeva, acolo, anecdota aceasta a fost pusă în circulaţie pe scară largă, şi unchiul meu, Torpentow, o repetă, cred, cu multă plăcere. E un joc de cuvinte, ceva vulgar şi murdar în cel mai înalt grad. Eu sînt englez şi îmi privesc ţara cu toată seriozitatea, cu atîta seriozitate, încît nici măcar dumi-

tale, doctore, nu pot să-ţi spun această glumă. Ei doresc ca voi să deduceţi că împrejurările se arată a fi mai puternice decît intenţia noastră de a vă da o mînă de ajutor şi pentru asta fac dumnealor tot jocul ăsta murdar. Iată de ce mi-e sufletul atît de greu...

Acum vorbea răguşit, obosit şi repede. Părea că înăuntrul lui se zbuciumă o vîlvătaie mistuitoare şi că vîlvătaia aceasta îi dădea puteri, astfel încît Lyonel îi povesti lui Volodea, cu toate amănuntele, cum a „dispărut" din portul francez Brest, ca într-un film cu fantome, un grup de nave grele ale naziştilor, strecurîndu-se „neobservate" pe lîngă flota maiestăţii-sale şi ajungînd apoi să aţină calea convoaielor arctice.

— Înţelegi, doctore? S-a întîmplat exact sau aproximativ aşa cum s-a întîmplat şi cu mine. N-are decît să crape Neville ăsta de pe urma hemoragiilor secundare, dar să nu riscăm noi nimic, căci nu sîntem decît oameni! Observi analogia? Boşii, şi nu Word sau unchiul meu Torpentow, sînt vinovaţi că noi nu ne-am îndeplinit angajamentele şi am compromis livrările făgăduite. Nu sîntem decît oameni, cum spune dobitocul ăla de Word.Dar sînt clipe cînd avem datoria să fim mai mult decît oameni. Înţelegi dumneata? Mai mult! Numai cei ce sînt mai mult decît oameni pot strivi nazismul. Noţiunea „nu sîntem decît oameni" e o noţiune mult prea elastică şi nu degeaba o foloseşte aşa de des Pétain.

Se sufocă, şi Volodea îi ordonă să nu mai vorbească, dar Lyonel nu-i dădu ascultare. Vîlvătaia aceea mistuitoare ardea tot mai puternic înăuntrul lui şi nu putea fi stinsă.

— E un joc murdar. Dumneata nu eşti sportiv şi nu-ţi dai seama ce ticăloşie e un joc măsluit. Pe mine m-au catapultat de două ori în văzduh. Ţii minte convoiul acela de astă-iarnă, din martie? Şi pe urmă iar. Mai întîi, cînd ne tîram între Medvejka şi Capul Nord, iar apoi la intrarea în golful vostru. Era o muncă grea, dar cui naiba i-a folosit, de vreme ce unii ca Word şi Torpentow se silesc din răsputeri să facă aşa fel, încît să nu ajungă la destinaţie materialele promise?

Lyonel se sufocă din nou. Simţi deodată că nu mai are aer. Ustimenko se aplecă şi trase spre el un prosop.

— Iarăşi! rosti în cele din urmă Neville. Iarăşi. Şi nu vrea să se oprească de loc...

Milenuşkin aduse alt prosop, dar sîngele îi curgea gîrlă din gură şi nu putea fi oprit cu nici un chip. Abia după vreo două

ceasuri, cînd îl duseră în infirmerie, Neville recăpătă destule puteri ca să întrebe:

— Cît mi-a mai rămas, doctore?

— Dacă ai fi vorbit mai puţin, nu s-ar fi întîmplat nimic, minţi Volodea. Trebuie să stai absolut liniştit.

— Şi la ce foloseşte asta?

— Ţi-a rămas o viaţă foarte lungă, locotenente, minţi din nou Volodea, spunîndu-i „locotenente" ca să pară mai convingător. O viaţă foarte lungă şi foarte interesantă.

— Crezi? făcu Lyonel, dîndu-şi silinţa să-l creadă. Eşti sigur?

— Ah, nu mai face pe martirul! exclamă Volodea. Dac-ai vedea cîte se întîmplă pe lumea asta!

— Cazuri grave?

Volodea nu-i răspunse. Neville chicoti.

— Nu te teme că mă mîhneşti cu suferinţele altora, spuse. Noi, răniţii, ne bucurăm cînd aproapelui nostru îi e mai rău decît nouă. Nu ştiu de ce, dar asta ne consolează. Mai ales dacă aproapele e un nemernic, ca vita aceea de panamez, care a furat şi a ascuns doi colaci şi unsprezece centuri de salvare. Un pungaş! Le-a furat tot de la ai lui...

Înviorat, Lyonel începu să-i vorbească amănunţit despre „vita aia de panamez", căruia chiar un prieten de-al lui îi promisese că „vîră cuţitu-n el" dacă mai fură ceva. Vorbea cu însufleţire, dar Volodea ştia că băiatul ăsta mai trăieşte doar în contul morţii. Era o viaţă artificială, inima mai rezista încă şi alimenta creierul, dar nu cu puterile ei proprii, ci ascultînd de comenzile maiorului medic Ustimenko, supunîndu-se nenumăratelor transfuzii, fiolelor şi seringii.

— Vorbeam despre tradiţile noastre, îşi aminti Lyonel, aproape vesel de data asta. Tradiţiile noastre! E ceva grandios, doctore! Ai auzit de incendiul de la Camera comunelor din Londra? Nu ştii nimic? Poftim, tradiţii: paznicul Camerei a refuzat cu înverşunare să-i lase pe pompieri să intre în clădirea cuprinsă de flăcări pe motiv că pompierii nu sînt membri ai parlamentului. Poţi să-ţi închipui una ca asta? Rămase cîteva clipe pe gînduri, pe urmă spuse deodată, foarte serios: Îmi pare teribil de rău că n-am să văd cum au să se sfîrşească toate astea. Poate e la mijloc înfumurarea pe care mi-o reproşezi atît de des, totuşi...

— Totuşi?

— Aş pica tare bine după război, cînd cei de la Londra, şi de la Washington, şi de la Paris au să bată din picior şi au să ordone: „Acum ajunge cu prostiile, ajunge cu maquis-ul, cu Rezistenţa, cu partizanii şi cu complimentele la adresa ruşilor. Acum există un guvern legal!“ O, ce bine am prinde noi atunci! Dar, din păcate, o să rămînem prea puţini, doctore, iar cei care au să rămînă au să ofteze şi-au să-şi vadă mai departe, tîrîş, de vechiul drum... Apoi adăugă: Am prieteni în Franţa. De pe-acum se plîng că războiul de partizani pe care-l duc ei împotriva naziştilor e calificat, *în termeni injurioşi,* drept revoluţie.

Pe la miezul nopţii, lui Neville i se făcu din nou rău. Auzea greu, nu prea înţelegea ce i se spune, gîndurile i se încurcau. O paloare albăstruie îi învăluise faţa şi gîtul subţire.

— Ah, doctore, dacă procesul acesta implacabil s-ar desfăşura ceva mai vesel! spuse el, oftînd adînc. Oare ştiinţa voastră n-a găsit încă o cale să ne trimită pe tărîmul celălalt într-un mod mai confortabil?

Apoi începu să vorbească despre automobile — despre „Daimler“, „Jaguar“ şi „Benthley“.

Volodea se spăla pe mîini cînd Milenuşkin îl întrebă din vîrful buzelor:

— Cum e?

— Îngrozitor! răspunse tot din vîrful buzelor Ustimenko şi simţi deodată că-i tremură cumplit bărbia.

— Duceţi-vă! îl pofti Milenuşkin, bîlbîindu-se. Duceţi-vă! Nu aveţi voie să staţi acum aici. Duceţi-vă! Lăsaţi că mă descurc eu, tovarăşe maior...

Volodea ieşi, simţind că se înăbuşă.

Rezemat cu fruntea de barca de salvare de lîngă infirmerie şi ţinîndu-se cu mîna de un „helicon“, rosti, ca o rugă:

— Nu pot să suport ca tu să mori! Mă auzi?

Dar nu-l auzea, bineînţeles, nimeni. Şi, firește, nici nu-i răspunse nimeni.

— Nu pot să suport ca tu să mori! repetă Ustimenko printre dinţi, cu răsuflarea tăiată. Tu n-ai să cutezi să mori! Tu abia te naşti! Tu ai să exişti de-abia de acum înainte, băiatule! Eşti încă un adolescent, un copil, dar vine ziua ta şi ai să trăieşti de-abia de acum încolo! N-ai să cutezi să mori! Nu vreau să mori!

În pîntecul uriaş al vaporului, maşinile trepidau încet şi uniform. Elicea mîna vasul înainte. Bătea un vînt sărat şi violent.

În razele reci ale soarelui scînteiau valurile repezi. *Survivers*-ii, bronzaţi, tatuaţi, ameţiţi de băutură, începuseră să se certe între ei, îndată după ce au fost salvaţi, jucînd zaruri. Iar alături, în infirmeria cu pereţii albi, în patul numărul 2, se stingea un băieţandru. Toţi ceilalţi, în ciuda războiului şi a primejdiilor, aveau viaţa înainte. Lui nu-i mai rămînea decît foarte puţin de trăit. O nimica toată. Volodea ştia asta. Tot aşa cum ştia că nu mai poate să-l ajute cu nimic.

După ce se spălă la gura de incendiu de pe punte, se şterse pe faţă cu poala halatului şi se întoarse în infirmerie. Neville dormita încă, aproape fără cunoştinţă. Neluînd în seamă privirea uluită a lui Milenuşkin, Volodea îşi turnă whisky într-o eprubetă şi-l bău dintr-o înghiţitură. Apoi se aşeză pe patul numărul 1, sprijinindu-şi faţa în palme, şi-i spuse felcerului că e liber.

— Mă duc în salon, îi răspunse Milenuşkin. Am să mă ocup...

— Du-te şi fă ce vrei!

— În caz de ceva...

— Las' că ştiu eu ce am de făcut în caz de ceva...

Milenuşkin ieşi cu o mutră speriată.

Undeva, la babord, începură din nou să cadă bombe de adîncime. Neville gemu şi încercă să se ridice în capul oaselor.

— Nu-i nimic, îl opri autoritar Volodea. Stai culcat.

— Mi-e tare rău, doctore, se plînse aviatorul. Parcă mă roade un şobolan pe dinăuntru. Mă doare totul şi totul parcă pluteşte. Dă-mi un pic de apă!

După ce bău, rămase o vreme tăcut, apoi rosti repede, pe un ton poruncitor:

— Vreau la aer. Mă sufoc aici, doctore. Spune-mi, e dimineaţă sau seară?

— Acum e noapte, Lew. Afară e frig şi bate vîntul.

— Puţin îmi pasă, doctore!

— Nu te-aş sfătui.

— Crezi că are să-mi dăuneze? Mă îndoiesc! Aş vrea să ni se facă o cafea, doctore. Am o cutie întreagă. S-o pună toată la fiert. Ştiu că nu doarme nimeni; e ultima noapte pe vas, da?

— Da! rosti încet Volodea.

— Ultima! Noaptea asta vreau s-o petrec în mijlocul oamenilor.

— Dar sînt eu aici.

— Dumneata singur eşti prea puţin pentru această noapte. Aş vrea tare mult să vină căpitanul. I-ar prinde bine o ceaşcă

de cafea. Şi primul secund, şi *stewardess*-a ! Şi băiatul acela care m-a scos din apă, să vină şi el. Se jenează de mine şi n-a venit niciodată. Mai am, pe deasupra, şi un coniac excelent. De ce n-am face un chef ? Un chef în lege !

Aducîndu-şi aminte, mult mai tîrziu, după ani şi ani, în zilele de pace, de noaptea aceea — ultima noapte pe vas, cum spusese Lyonel — Volodea se mustra cu asprime pentru uşurinţa de care dăduse dovadă. Dar atunci, în noaptea aceea cumplită, cînd din nou, după ce constatate că oamenii sînt ca lupii, i s-a dezvăluit conştiinţa fericită a adevărului simplu că oamenii sînt totuşi fraţi — da, fraţi — atunci nu s-a gîndit dacă divertismentul acesta îi prinde bine sau îi dăunează muribundului. Probabil că n-ar fi trebuit să-l scoată la aer, în bătaia vîntului, dar cum asta era ultimă dorinţă a unui condamnat, „au ieşit" pe punte cu cafeaua, coniacul, paharele, ceştile şi *brandy*-ul. Adulmecînd în aşteptarea unei picături de alcool, *survivers*-ii mercenari începură să dea tîrcoale, dar fratele strigă la ei ca la nişte lupi :

— Marş de-aici !

Rîzînd cu buzele uscate, Lyonel îi explică atunci lui Volodea :

— Au făcut negoţ cu tot felul de sandvişuri, pe care le cumpărau de la voi cu preţuri fixe, realizînd profituri de o mie la sută. Acum au să ceară să li se schimbe cîştigul în valută. Aşa mi s-au lăudat. Şi nu se ruşinau cîtuşi de puţin că cei care salvează lumea de fascism se hrănesc cu mei... Apoi adăugă, uitîndu-se cu dispreţ la *survivers*-i : Nu e bine să gîndeşti aşa într-o noapte *ca asta,* dar pe ăştia puteau să-i angajeze şi fasciştii, nu-i aşa, doctore ? Le lucesc ochii ca la lupi.

Aşa se exprimase un muribund, care, desigur, nu văzuse niciodată, sau „n-a apucat" să vadă, cum spunea el, lupi. Dar omul acesta înţelegea acum tot ceea ce înţelegea şi Ustimenko. Neville era un om care se năştea în noaptea aceea arctică, plină de zgomote şi şuierături, un om care se năştea în grele chinuri morale, ca să dispară apoi pentru totdeauna.

„E oare de mirare că uneori medicii îşi zboară creierii ?" se întrebă Volodea mai tîrziu, aducîndu-şi aminte de noaptea aceea de război, noapte a naşterii şi a morţii, de noaptea aceea cînd şi-a dat seama pentru prima dată că nu oamenii călcau în picioare onoarea chirurgiei, pe care el o slujea cu atîta devotament şi pasiune, nu oamenii, o, nu !

O călcau în picioare lupii !

Elisbar Şabanovici venise neras, cu faţa stafidită, cenuşie la lumina nopţii. Venise şi elegantul Petrokovski, cu un pulover alb sub haina de velur. Bucătarul cu boneta albă îi adusese „inglezului Lionecika" o cafea preparată cu tot dichisul, aşa cum se prepara pe bordul lui „Puşkin". Iar tanti Polia scosese de undeva nişte ceşti marca „Hardner" şi le servi cafeaua pe o tavă ca în vremurile de pace, de demult, cînd servise ea odată la congresul fiziologilor. Omul care-l culesese din apă pe cel de-al cincilea conte Neville — un matroz îndesat, trecut de ani, cu un guturai cumplit — venise şi el, dar rămase ceva mai la o parte, ca să nu-l „molipsească pe oaspete în pragul patriei", cum zicea el. După ce îşi bău repede păhărelul de „Martini" şi mîncă o căpăţînă de ceapă, salvatorul se duse la mitraliere. Neville tăcea cu un zîmbet şters şi obosit pe faţă.

Privirea lui exprima o împăcare ciudată şi era cu totul nefiresc să crezi că omul acesta pleacă şi că nu mai poate fi în nici un fel oprit, că e cu totul neputincios fiziceşte şi totodată plin de uriaşe puteri morale, muribund şi totuşi uluitor de viu şi de pămîntean, un om proaspăt născut, care curînd, foarte curînd, se va mistui în nefiinţă.

— Ei, spuse Neville, zîmbind mereu, nu mai avem mult, nu-i aşa, căpitane?

Cu faţa aproape împietrită, Amiradjibi luă păhărelul de „Martini", îl duse la buze şi dădu din cap:

— Să sperăm, răspunse el cu prudenţă, ca toţi căpitanii. În sănătatea dumitale, Neville!

Petrokovski bău şi el în sănătatea locotenentului.

— Şi cafea, îl rugă Lyonel, vă rog, serviţi şi cîte o cafea. Şi *brandy*, sau ce mai e acolo! Doctore, toarnă-ţi!

Ustimenko îşi umplu păhărelul şi vru să-l bea, dar rămase cu el în mînă.

— Am citit de curînd undeva, spuse deodată pe un ton îndîrjit Neville, că unii dintre aceia care „fac" istoria privesc cu foarte multă răceală speţa umană şi de aceea istoria se creează uneori cu preţul vieţii multor oameni. Propun să bem pentru cei care, făcînd istoria, nu uită de omenire...

Îşi duse păhărelul la buze şi aruncă o privire scurtă în jur, speriat parcă.

Amiradjibi îşi sfîrşi de băut cafeaua, apoi bătîndu-l uşor cu palma pe umăr pe Volodea, dîndu-i parcă de înţeles că ştie ce-l

așteaptă, se întoarse la el pe puntea de comandă. Petrokovski fu chemat de un agent. Tanti Polia duse la loc vesela. Rămaseră acum singuri sub lumina verde a unui bec, în noaptea tîrzie, sub loviturile moi ale vîntului — un medic militar rus, cu un halat alb peste vestonul de marinar, și un tînăr muribund, cu zulufi de fetiță la tîmple și pe frunte, dar atît de neînfricat, încît avu curajul să întrebe:

— Și acum s-a sfîrșit, doctore?

Dar nu mai ascultă răspunsul și nici nu putea să-l mai înțeleagă. Lyonel Richard Charles Gay, al cincilea conte Neville, vorbea într-una, jurînd în fața lui Ustimenko că acolo, „acasă", vor bea amîndoi cîte-o stacană cu bere de Hilford, bună și rece, iar el o să-i cînte, în sfîrșit, nu din buze, ci la pian, ale sale „opus 2", „opus 7" și „opus 9".

— N-o să fie tocmai rău, bolborosi el, străduindu-se să se ridice în capul oaselor și căutîndu-l pe Volodea cu ochii care nu mai vedeau aproape nimic. Auzi, sună gongul pentru masă și mama ne așteaptă să ne adunăm cu toții. Dar cine să se mai adune, doctore?

Volodea îl zări ca prin vis pe Milenușkin, care se apropie, apoi se retrase numaidecît. Clopotul mai bătu o dată și încă o dată ora. Se făcea dimineață, ultima dimineață a lui Lyonel Neville. Gîndurile se învălmășeau tot mai avan în conștiința lui. Aluneca în necunoscut, și necunoscutul acesta care-l trăgea spre el cu o forță de neînfrînt îl speria. Ca să nu-i fie teamă și să nu se simtă atît de singur, Volodea îi luă mîinile în ale sale, dîndu-și seama că acesta este sfîrșitul. Strîngea și freca în palmele lui fierbinți, mari și puternice, în neștire, nu ca un medic, ci ca un frate, palmele tot mai reci, lipsite de viață, ale lui Lew, uitîndu-se în ochii lui cu privirea pierdută, ce căuta parcă ceva, fără a mai înțelege nimic, și șoptindu-i încet, în neștire, nu în englezește, ci în rusește:

— Nu-i nimic, Lew, totul o să fie bine, totul o să se aranjeze, ai să te faci bine! Totul o să fie foarte bine!

Dar ce putea să fie foarte bine în lumea aceasta în care cei cinstiți și curați mor uneori înaintea celor lași și nemernici? Ce?

Volodea continuă să-i frece mîinile și să se uite în ochii lui, pînă cînd medicul dintr-însul îl vesti pe el, omul, că fratele lui a încetat să mai fie, că nu mai e decît ceea ce se numește un „cadavru".

Ajutat de Milenuşkin, aranjă cadavrul şi-l îmbrăcă în uniforma kaki a forţelor militare aeriene ale Marii Britanii, cu aripioare de argint pe mînecile vestonului. Deasupra convoiului apărură, în patrulare, avioanele de vînătoare engleze. Se roteau în viraje, iar duduitul şi urletul motoarelor lor nu numai că nu tulburau măreaţa linişte în care era cufundat acum pentru totdeauna locotenentul Neville, dar parcă răsunau ca o muzică solemnă şi impresionantă, singura demnă în această clipă de Lyonel. Ciudată impresie : fetiţa suferindă care făcea pe băiatul curajos dispăruse. În lumina albă, mată a becurilor din infirmerie, zăcea acum un bărbat tînăr, puternic şi plăpînd, şi nespus, insuportabil de singur...

Volodea potrivi cu pieptenul său cîrlionţii de culoarea cînepii ai celui care fusese al cincilea conte Neville, îndreptă un nasture de pe epoletul mortului, se mai uită o dată la el, apoi ieşi, închizînd bine uşa în urma lui.

Pe vas se „deretica" de zor. În salonul bine spălat şi frecat, se făceau pregătiri pentru ceea ce prezisese cu atîta exactitate Lew, acum mort. Tanti Polia, cu ochii plînşi, rînduia pe faţa de masă albă cutii cu icre, sticle cu votcă, pachete de ţigări „Severnaia Palmira". Cîteva ajutoare voluntare ştergeau pahărelele şi pocalele. Căpitanul Amiradjibi, proaspăt ras, îmbrăcat într-un veston cu barete, cu cămaşa scrobită, cu steaua de aur pe rever, se plimba încoace şi încolo, de la un capăt la altul al salonului, fuma şi, adîncit în gînduri, fredona încet :

Pentru husarul bătrîn ;
O vorbă bună să pui
La dumnealui,
La jupîn,
Să mă primească în han...

— Tanti Polia, ţi-am adus broboada ! spuse Volodea şi, simţind că i se moaie picioarele, se aşeză pe canapea.

— Stăpîneşte-te, Vladimir Afanasievici, îl îmbărbătă Amiradjibi. Ori îţi închipuiai că la război e ca la cinematograf, unde oamenii mor fără să-ţi pară rău de nimeni ? Fascismul ăsta ticălos ! scrîşni el cu o ură nemărginită în glas. Căţeaua asta de Hitler... Ca nişte ulii smulg bucăţi din inimile vii ale oamenilor. Dar trebuie să mergi înainte, tot înainte, trebuie să-ţi urmezi drumul, atît cît mai ai puteri s-o faci, doctore, şi să zîmbeşti pe cît eşti în stare, să zîmbeşti din răsputeri,

dînd curaj echipajului. Uită-te cum am să zîmbesc eu. M-am învăţat...

Ustimenko îşi ridică ochii chinuiţi şi scutură din umeri. În faţa lui, puternic luminat de lampa de operaţii, uitată în salon, îi zîmbea cu un surîs fals un bărbat cu o înfăţişare foarte corectă, cu chipul cenuşiu, ca de bronz, brăzdat de zbîrcituri, şi cu o privire plină de ură, aprigă, în ochii-i foarte negri, lipsiţi de strălucire.

— E bine? întrebă Amiradjibi.

— Nu-i bine! răspunse Volodea, umezindu-şi buzele uscate. Prea se vede la ce te gîndeşti...

— Asta-i altceva! rîse cu rîsul lui caracteristic, croncănit, căpitanul. Asta n-are nici o legătură cu diplomaţia.

Şi, întorcîndu-i brusc spatele, reîncepu să fredoneze:

Pentru husarul bătrîn
O vorbă bună să pui...

Amin!

După-amiază, Volodea văzu de pe puntea de comandă un uriaş hidroavion „Kathleen" amerizînd pe apa golfului. Deasupra portului Reykjawik patrulau cîteva zeci de avioane şi în zgomotul produs de motoarele lor era cu neputinţă de înţeles unde şi cine „dădea onorul". Apoi în capul scării cineva comandă „drepţi" şi Ustimenko se pomeni, fără voia lui, în salon, unde totul arăta ca la teatru — şi jobenurile, şi vestoanele cu aurul înverzit de la manşete, şi un braţ de trandafiri negri, catifelaţi şi înmiresmaţi, şi *captain*-ul, şi ţigările de foi neverosimil de lungi, şi cheliile de deasupra gulerelor cu fireturi, şi mantalele de ploaie, ude şi lucioase, şi ofiţerii de legătură, agili şi îndatoritori, cu pistoale la şold, ca pe front, şi femeia bătrînă cu faţa îngustă, albă ca varul, îmbrăcată în negru, cu o blană neagră, şi cu o privire pierdută, absentă, în ochi.

„Asta e mama! îşi zise Volodea, strîngînd din dinţi. Asta e mama lui."

Militarul gras de braţul căruia se sprijinea femeia chemă la el pe un ofiţer de legătură şi acesta pocni din călcîie şi se întoarse către Amiradjibi. Vorbiră ceva încet, apoi căpi-

tanul arătă din ochi spre Volodea şi cu acest prilej privirile lor se întîlniră o clipă.

„Curaj, Vladimir Afanasievici, citi Ustimenko în ochii lui Amiradjibi. E foarte greu, e aproape insuportabil, dar noi trebuie să mergem tot înainte şi să facem ceea ce ne porunceşte conştiinţa noastră! Înţelegi şi dumneata singur, doctore!"

Era într-adevăr insuportabil de greu, dar nu putea să nu se ducă. S-a prezentat la hotelul de pe Kirkustrite şi un *boy* mic şi isteţ, cu părul roşcat, într-o tunică roşie cu fireturi de aur, îl conduse în apartamentul *lady*-ei Neville. Un gentleman preocupat şi cu o înfăţişare foarte demnă — probabil secretarul — îl preveni pe doctorul rus că *lady* nu se simte prea bine. E lesne de înţeles, nu? E cît se poate de firesc, în asemenea momente...

— Înţeleg! spuse Volodea.

Un lacheu în vîrstă, sau poate un valet, şi el un domn cu o înfăţişare demnă, deschise încă o uşă. Aici stăruia semiobscuritatea, ca şi în celelalte camere. Ghemuită şi încovoiată, cu un pled pe genunchi, înăuntru şedea bătrîna aceea înaltă, cu privirea pierdută şi absentă, căreia toţi i se adresau cu un cuvînt ciudat — *lady*.

„Dar asta e mama lui Lyonel, care nu mai are de ce să-şi poarte povara vieţii, îşi zise plin de compasiune Ustimenko. E mama lor, mama celor cinci băieţi morţi."

Femeia tăcea.

Tăcea şi aştepta. Ce anume?

Militarul acela gras, cu o cununiţă căruntă de păr scurt în jurul cheliei, care nu era altul decît unchiul Torpentow, stînd ceva mai la o parte, cu o ţigară de foi în mînă, aştepta şi el.

— *Lady* Neville ar dori să afle tot ce este posibil despre fiul său răposat, *sir* Lyonel Neville, pe care dumneavoastră... începu Torpentow.

— Da, înţeleg, dădu din cap Volodea.

Şi, uitîndu-se drept în ochii acestei femei bătrîne, potolit şi atent, Ustimenko începu să vorbească, în aşa fel încît ea să priceapă totul. Îi vorbi mai întîi despre lupta de deasupra convoiului, cu toate amănuntele pe care le cunoştea el: îi relată cu ce curaj s-a luptat Lyonel, cum oamenii de pe navele militare şi de pe toate vasele de transport urmăreau micul său avion, cum a doborît el apoi un aviator nazist, şi cum, în sfîrşit, locotenentul, rănit, a fost ridicat pe bordul vaporu-

lui „Alexandr Puşkin". Fără să se grăbească, dîndu-şi silinţa să traducă în termeni cît mai exacţi vorbele lui Amiradjibi despre Lew, îi transmise mamei îndoliate cele spuse de căpitan despre tînărul aviator „cu inimă de leu începător". În acest moment grăsanul de Torpentow icni şi trase de mai multe ori din ţigara gata să se stingă.

— Da, da, murmură *lady* Neville, vă ascult, doctore, vă ascult...

Dar grăsanul de Torpentow nu-l lăsă pe Ustimenko să continue imediat. Îi şopti ceva încet bătrînei şi sună. Foarte curînd, în camera cufundată în semiobscuritate îşi făcură apariţia alţi cîţiva bărbaţi. Erau nişte tineri în uniformă kaki, cu litera „P" la piept. „Presa!" îşi zise Volodea şi simţi o senzaţie de frig şi de pustietate, diferită de starea în care se afla cînd venise încoace şi cînd începuse să vorbească despre Lyonel.

— Dumnealor sînt ziarişti! anunţă unchiul Torpentow. Presa! V-aş ruga, doctore, să repetaţi ceea ce ne-aţi povestit despre lordul Neville.

Ustimenko repetă. Dar de data asta vorbi mai mult mecanic, gîndindu-se în ce fel s-ar fi comportat Lyonel acum cu acest unchi Torpentow „care a făcut serviciu în India". În urechile lui mai răsuna parcă rîsul strident al lui Lyonel, cînd se întoarse din nou cu faţa spre mama lui Lew, căutînd să uite de prezenţa tinerilor cu litera „P", care notau de zor, cu migală, tot ceea ce povestea el.

— Da, doctore! murmură încă o dată bătrîna.

Femeia aceasta înaltă, care i se păruse lui Volodea mică de statură, se lungise parcă şi mai mult. Părul ei cărunt, cu cărare la mijloc, se legăna într-o parte şi în alta, foarte aproape de el. Fără să plîngă, îl asculta cu aviditate şi pasiune, iar privirea ei, pînă atunci pierdută şi absentă, deveni atentă, oarecum înveselită şi se părea că toată fiinţa i s-a trezit la viaţă la auzul celor spuse de Volodea. Iar el îi povestea tot felul de nimicuri simpatice, fleacuri dragi inimii ei: cum îi spuneau oamenii de pe vapor lui Lyonel, în ruseşte, Leonea şi Leonid, cum se jucau ei amîndoi, dezlegînd ghicitori muzicale, cum stăruia Lyonel ca toţi să guste din bunătăţile lui şi cum s-a împrietenit la spital cu un aviator rus, care se exprimase despre el că „e de-ai noştri".

— Vă sîntem foarte recunoscători pentru aceste amănunte, îl întrerupse deodată Torpentow pe un ton autoritar şi chiar

puțin ostil. Am vrea însă să auzim cît mai multe despre ultimele zile ale celui de-al cincilea conte Neville. Ați fost lîngă el și probabil ați cunoscut unele din părerile lui, deosebit de importante pentru noi, mai ales în momentul de față...

Ustimenko rămase tăcut.

Îl revăzu pe Lyonel Neville și-i zări zîmbetul fugar, plin de ură și neiertător. Văzu iarăși fața fetiței aceleia întristate, care voia să pară băiat. Și se întrebă pentru a cîta oară: să fi fost toate acestea la el numai suferințe de ordin fizic?

Ziariștii în uniformă kaki încremeniseră cu blocnotesurile și stilourile în mîini. Așteptau. Ce le-ar fi spus oare acum Lyonel Neville, dacă nu l-ar fi ucis politica lor „tradiționalistă"? Ce cuvinte ar fi găsit acum, pentru ziarele lor, omul care abia se născuse din nou?

Ustimenko se uită încă o dată la mamă.

Aștepta și ea.

Unul dintre ucigașii lui Lyonel, cel care semnase telegrama-sentință și care avea prea multe afinități cu naziștii pentru a le dori înfrîngerea, unchiul Torpentow, aștepta și el.

Fără grabă, cît se poate de atent cu subtilitățile limbii engleze, medicul militar Ustimenko începu, în sfîrșit, să vorbească iarăși. Era de datoria lui să redea întocmai gîndurile lui Lyonel: acesta avea maniera lui de a vorbi, nervoasă și dură, cu frazele sale, încă juvenile, colțuroase și aspre, astfel că îl imită cît mai mult cu putință, reproducînd intonațiile lui, ca și cum l-ar fi ascultat acum pe Neville, închipuindu-și talazurile mării, spuma albă și mersul uniform al convoiului arctic.

Le vorbi despre sîngele rușilor, care se varsă cu hectolitrii și despre fratele lui Lew, strivit de un tanc în nisipul deșertului. Aminti apoi și de celălalt frate, din serviciul de informații, care ura Münchenul și a fost ucis la Hamburg cu concursul unor adepți ai lui Mosley. Faptul că el, vorbitorul de aici, cunoștea aceste amănunte era o dovadă a autenticității lor. Fără exaltare, cu luciditate, ferindu-se să facă aprecieri personale, Volodea repetă numai ceea ce Lyonel știa că e perfect adevărat, deoarece el nu se învățase încă să mintă. Ajunse astfel la o temă mai acută, a convoaielor arctice, și din acest moment Ustimenko începu să vorbească ceva mai rar, adresîndu-se îndeosebi unchiului Torpentow, fără să se uite de loc la mamă. Explozibilul scufundat, tunurile, avioanele și tancurile care se odihnesc pe fundul oceanului în-

ghețat consemnează durerea a mii de mame, a mii de soții, rămase văduve, și a mii de copii orfani. Ei bine, să noteze ziariștii punctul de vedere al tuturor Torpentow-ilor luați la un loc.

Nu l-a trădat cu nimic pe Lyonel, nu și-a făcut decît datoria față de memoria lui. Iar atunci cînd uriașul Torpentow îl întrerupse cu observația, ireproșabilă ca formă, că răposatul locotenent Neville era întotdeauna înclinat să exagereze, iar exagerările băiatului au fost fără îndoială hiperbolizate de concepțiile comuniste ale „simpaticului nostru doctor", Volodea avu răspunsul gata pregătit:

— Nu-mi făcusem iluzii, domnule general, zise el încet și calm, că veți crede sau cel puțin veți voi să credeți în cele relatate de mine, dar asta n-are nici o importanță. Am spus numai ceea ce v-ar fi spus *sir* Lyonel Neville în persoană, deși, după cîte îmi dau seama, nu l-ați fi crezut nici pe el, cu toate că știți perfect de bine cine are dreptate. Dar nu asta importă. Pentru noi este foarte important să constatăm că oameni ca răposatul locotenent Neville se dovedesc a fi în cele mai grele încercări prieteni adevărați ai noștri — și în viață, și în luptă, și în moarte...

Apoi, înclinîndu-se dinaintea *lady*-ei Neville, se îndreptă spre ușă.

*

— Dar trebuie să mergi tot înainte! își spunea Ustimenko, pășind prin ploaie spre port. N-ai ce-i face, trebuie să mergi tot înainte!

Islandezii în mantale de ploaie se fereau din calea marinarului rus, care vorbea singur, cu o sclipire febrilă, metalică în ochi.

În apropierea portului, frînă brusc alături de el un mic automobil albastru, din care coborî iute, duhnind a tutun și alcool, unul dintre ziariștii aceia cu litera „P" pe veston, care mai adineauri notaseră în blocnotesurile lor relatările lui despre Lyonel Neville.

— Încă două vorbe, doctore! spuse el, îmbrăcîndu-și haina de ploaie.

— N-am timp! suspină obosit Ustimenko.

— Aici, aproape, e un bar foarte bun!

— Toate astea n-au nici un rost, protestă Volodea. Îți dai seama și dumneata. Toți gîndiți și judecați la fel ca acest Torpentow.

Faţa lungă, cu dinţi mari, a ziaristului era udă de ploaie.

— Aţi cam exagerat! zise el. Aţi fost, cred, prea dur. În acest război, şi noi şi dumneavoastră luptăm pentru aceeaşi cauză.

— Regulamentul nostru militar are un punct pe care ar trebui să-l ţii minte, fiindcă altfel n-ai să înţelegi nimic. Am să caut să ţi-l traduc... Apoi, după o scurtă pauză, rosti: „Merită a fi mustrat nu cel care, căutînd să-l distrugă pe inamic, nu şi-a atins ţinta, ci cel care, de teama răspunderii, a rămas inactiv şi nu a folosit la momentul necesar toate forţele şi mijloacele pentru a obţine victoria."

Ziaristul nu-i răspunse.

— Ai înţeles?

— Ceea ce spuneţi dumneavoastră vizează prea mult politica.

— Asta vizează totul, spuse apăsat şi furios Ustimenko. Vizează, dacă vrei, şi povestea morţii lui Lyonel Neville. Caută să înţelegi toate acestea şi gîndeşte-te la ele în timpul liber, dacă ţi-o va permite Torpentow.

Ocolindu-l pe ziarist ca pe un stîlp, Ustimenko intră în port. Cînd se întoarse pe vas, tremura tot în aşa hal, încît tanti Polia îi servi la bufet un pahar de votcă, să se calmeze.

— Nici gînd n-au să încarce vasul, îl informă Petrokovski, trecînd pe la bufet. Ştii ce zic dumnealor? Zic că trebuie să ne odihnim, după cursă. Nimeni nu se îngrijeşte atît de mult de starea sistemului nostru nervos, ca aliaţii. Sînt nişte oameni de o bunătate feroce...

— Stătea-le-ar în gît! se oţărî tanti Polia. Am terminat aproape toată votca! Ne vizitează cu noaptea în cap şi nu se mulţumesc să se îndoape cu sandvişuri, dar mai vîră şi lingura în cutia cu icre.

— Nu le mai da, şi gata! o sfătui Petrokovski. Fă şi dumneata sandvişurile mai mici...

— Cu căpitanul nostru nu-i chip să nu le dai!

În seara zilei următoare, sicriul de zinc fu îmbarcat pe „Kathleen", pentru ca defunctul să fie dus în cavoul de care vorbise Neville. În salonul de pe „Puşkin" ofiţerii englezi din convoi beau votcă şi mîncau icre pe săturate. Cel mai mare în grad rosti o cuvîntare despre curajul fără egal al Armatei şi Flotei Roşii Sovietice aliate. Căpitanul Amiradjibi şedea cu ochii pe jumătate închişi şi faţa lui cenuşie, ca de bronz, părea moartă; doar o pleoapă îi tremura nervos.

— Moarte ocupanților germani! rosti el în englezește și ridică pahărelul.

Exact în clipa aceea, Petrokovski o introduse în salon pe *lady* Neville. Bătrîna îl căută numaidecît cu ochii pe Volodea. Era singură. De pe mantaua ei cauciucată se scurgea apa. Fața udă îi era și mai palidă ca în ajun.

— Nu știu, spuse ea, uitîndu-se descumpănită la ofițerii care se ridicară în picioare în prezența ei. Nu știu... Am venit aici...

Încercă chiar să zîmbească și zîmbetul acesta îl reînvie parcă o clipă pe Lew, cu aceeași expresie mîndră și chinuită.

— Serviți un pahărel de whisky, *milady*, și o să vă încălziți, propuse Amiradjibi. Ați obosit și v-a pătruns frigul...

Volodea făcu un pas și se apropie de dînsa. *Lady* Neville îi aruncă o privire scurtă.

— Da, spuse ea cu o voce frîntă, pierdută. Ieri nu i-am mulțumit doctorului. Ieri n-am înțeles. Dar mai tîrziu, noaptea, am înțeles. Erau vorbele lui Lew, desigur, ale băiatului meu, Lew. El... el nu mințea niciodată.

Zicînd acestea, începu să se scotocească prin buzunarele mantalei, ca și cum ar fi pierdut ceva.

— Un medicament? întrebă Volodea.

— Nu! răspunse ea, încruntîndu-se a durere. Nu e un medicament.

Lady Neville despături o foaie de hîrtie udă, scoase din ea o fotografie și i-o întinse lui Volodea. Fotografia era și ea udă și foarte lucioasă. Poate din pricină că pe ea căzuse o picătură de apă, fața lui Lyonel părea vie, tot așa cum și elicea avionului din spatele lui părea la fel de reală. Tînărul și avionul stăteau parcă în ploaie și așteptau să se limpezească cerul.

— Poftim! spuse *lady* Neville și îndoi cu putere degetele lui Volodea peste fotografia fiului ei, dîndu-i a înțelege în felul acesta că fotografia îi aparține. Și acum am să rostesc o rugăciune și am să plec! Mai mult decît atît nu pot face!

Cu fața lividă, rămase o vreme tăcută, ca și cum ar fi rememorat ceva în gînd, apoi se mai uită o dată la Volodea, la Amiradjibi și la ceilalți, pe urmă, aici, în fața mesei, pe deasupra icrelor și a votcăi, pe deasupra scrumierelor și a țigărilor, pe deasupra sticlelor cu sucuri și a sifoanelor, rosti sec, distinct și impersonal o veche rugăciune a marinarilor:

— O, doamne! Tu care deschizi cerurile şi îmblînzeşti mările, tu care aduni apele în bazine mari şi mici, tu care eşti stăpîn pînă la sfîrşitul veacului, ia-i, o doamne, sub paza ta pe oamenii care te slujesc în flota ta. Fă să nu le fie teamă în larg şi porunceşte-le să nu se sperie în veci de duşman, ca să poată pluti întotdeauna pe apa mărilor, şi pentru ca în felul acesta, o, doamne, să te poată sluji în linişte şi pace pe insulele tale, bucurîndu-se de minunile pămîntului, înfruptîndu-se din roadele muncii lor şi slăvindu-ţi cu recunoştinţă numele, ca şi sfîntul nume a lui Isus Hristos. Amin!

— Amin! întăriră ofiţerii din flota regală.

— Amin! rosti de unul singur, cu o voce subţire, cel mai mare în grad.

Căpitanul Amiradjibi şi Volodea o conduseră pe bătrînă pînă la scara vasului. Deasupra portului Reykjawik ploua. Jos, pe chei, sforăia motorul unui „Cadillac" negru.

— M-au şi găsit, spuse cu zîmbetul ei şters, ciudat, *lady* Neville. Dar eu nu sînt de loc nebună!

La orele zece, vîjîind cu motoarele-i puternice, „Kathleen" se desprinse de pe apă, făcu un ultim tur pe deasupra portului şi porni spre Londra.

*

Aşa s-a încheiat povestea despre naşterea şi moartea unui om.

Apoi, cu fiecare zi ce trecea, distanţa care-l despărţea pe Volodea de zilele acestea dureroase creştea mereu, dar, ciudat lucru, în vreme ce multe i se ştergeau cu totul din memorie, fetiţa aceea chinuită, care ţinea atît de mult să semene cu un băieţel curajos, n-a dispărut niciodată din mintea lui.

N-ar fi putut să povestească şi să explice toate acestea nimănui, decît Varvarei, dar Varia nu era cu el, nu era, nu era, nu era!

E un spital în apropiere de Kiev...

În cabinetul comandantului se aflau amiralii englezi şi ofiţerii superiori din comandamentul convoiului cu care se întorsese „Puşkin". Uşa grea de metal se deschidea adesea şi atunci în anticameră se auzeau vocile surescitate ale aliaţilor

şi replicile prompte, ostile şi tăioase ale comandantului. Aghiotantul, într-un veston foarte scurt, cu o expresie plină de zel pe faţă, închidea respectuos uşa şi atunci în anticameră se lăsa din nou o linişte gravă şi nu se mai auzea decît şuierul vîntului printre coline, dincolo de fereastra largă, şi foşnetul hîrtiilor din mapă, răsfoite de aghiotantul cu o faţă de om bine hrănit, care părea ocupat pînă peste cap.

Ceasul bătu ora două cînd aliaţii plecară. Volodea observă că amiralul acela scund străbătu anticamera roşu la faţă, fără a-şi ridica privirea. Bătrînelul care venea în urma lui, un căpitan de rangul întîi, încovoiat, cu ochii albaştri, spuse tare, foarte distinct şi teribil de furios, pesemne fără a bănui că ar putea să-l înţeleagă ruşii:

— Blestemată fie ziua cînd am intrat în flota militară!

Ceilalţi englezi se întoarseră spre el, dar bătrînelul nu luă în seamă exclamaţiile lor şi dispăru pe coridor. Pe masa aghiotantului se aprinse un bec. Ustimenko intră în cabinet, unde pluteau valuri liliachii-cenuşii de fum de pipă şi de ţigări de foi şi unde ospătăreasa Zoia, de la careu, strîngea pe o tavă paharele de ceai şi sandvişurile rămase. Comandantul părea supărat şi tocmai deschidea fereastra. Oprindu-se lîngă uşă, Volodea apucă să observe sprîncenele lui încruntate mînios şi mîna pe care şi-o lua de pe zăvorul geamului.

— Bună ziua, tovarăşe maior, spuse amiralul, după ce deschise larg fereastra şi se aşeză pe pervaz. Vino, aici, că acolo te sufoci după discuţia asta „amicală". Stai jos. Te-ai odihnit?

Vorbea repede, probabil în virtutea inerţiei, după „discuţia amicală" de mai înainte. Era aprins la faţă şi avea în ochi o sclipire mînioasă. Ustimenko îi raportă totul, potrivit regulamentului. Amiralul dădu din cap şi-l pofti încă o dată să ia loc. O vreme rămase cu ochii pironiţi în depărtare, asupra golfului, apoi cuta dintre sprîncene îi dispăru şi în ochi îi sclipi expresia aceea, atît de personală, de umor mînios.

Întrebă deodată:

— Doctore, dumneata ai citit *Un loc vrăjit* de Nikolai Vasilievici Gogol?

— De mult, tovarăşe comandant.

— E vorba acolo de un moş ghinionist, care caută mereu comori, urmă comandantul, uitîndu-se în ochii lui Volodea şi zîmbind. Moşneagul ăsta voia să găsească locul unde se afla comoara, şi de unde putea să vadă şi „porumbarul din livada

popii", şi „armanul notarului". Dar nu izbutea cu nici un chip să dea de acest loc, pentru că ori „se vedea porumbarul şi nu se zărea armanul", ori „se vedea armanul, dar porumbarul nicăieri". Aşa şi ăştia...

Amiralul făcu un semn cu capul în direcţia în care plecaseră aliaţii...

— Exact la fel! Dumnealor ar vrea să descopere un drum pentru trecerea convoaielor de unde să se vadă şi porumbarul, şi armanul. Dar e război, şi nu se poate. Le-am spus adineauri istorioara asta, dar ei n-au apreciat-o, ba s-au bosumflat şi mai rău, lua-o-ar naiba de treabă...

Sclipirile ironice din ochii lui se stinseră. Îşi aprinse o ţigară şi, privind în depărtare, peste apele albastre-verzui ale golfului lucind sub razele soarelui, zise:

— Iartă-mă, ţi-am spus toate astea numai aşa, în treacăt. Te-am invitat aici ca să-ţi mulţumesc pentru rapoarte. Ai făcut un lucru extrem de util, tovarăşe maior. Ai apreciat situaţia just şi sub aspect politic. Mare lucru politica asta! Uite, dumneata, care eşti medic, mi-ai scris despre arsurile şi suprarăcirile din convoaie, dar pe lîngă asta ai ştiut să înfăţişezi un tablou ce face să ţi se taie răsuflarea! Cred că „amicii" de la amiralitatea lor ar da mult ca raportul dumitale să nu existe. Cifrele! Cu ele nu te poţi pune! Aşa că, încă o dată, îţi mulţumesc. Dar mai am o rugăminte la dumneata. Ultima. Pe urmă poţi să te întorci la chirurgia dumitale, cu atît mai mult cu cît Harlamov te cere stăruitor, spunînd că dumneata eşti schimbul lui...

Ustimenko roşi ca un adolescent, lucru care i se întîmpla chiar şi la vîrsta de acum.

Comandantul observă bujorii lui şi rîse:

— Nu-i nimic, maiorule, să nu-ţi fie ruşine! E măgulitor să fii lăudat de Harlamov, iar cînd lauda sa o mai întăreşte şi Levin, croncănind tînguitor, iar scepticul de Mordvinov se arată de acord cu el, să ştii că asta e ceva. Şi acum iată ce vreau eu să te rog...

— Vă ascult, tovarăşe comandant.

— Pleci imediat, direct de-aici, pe aerodromul „Rîbnîi". Ai mai fost pe-acolo?

— Am fost.

— Îl cauţi acolo pe colonelul Kopiuk. Ţii minte? Kopiuk. Te aşteaptă. Împreună cu el ai să pleci cu un avion de transport în regiunea insulei Belaia Zemlia. E o treabă scurtă, dar

s-ar putea să fie acolo oameni degeraţi. Oamenii aceştia trebuie evacuaţi. Totodată, vezi cum se prezintă situaţia acolo. Pe acelaşi plan pe care-l cunoşti. Pavel Ivanovici Kopiuk o să-ţi dea toate amănuntele. În problemele medicale de specialitate ai să te consulţi cu Mordvinov. Cam asta e tot. Amiralul se ridică şi-i întinse mîna lui Volodea. Îţi doresc succes.

— Am înţeles! spuse Ustimenko.

— Te-ai împrietenit cu Amiradjibi? întrebă amiralul, conducîndu-l pe Volodea pînă la uşă. Ce fel de om e?

— E un om minunat, răspunse Volodea cu o voce plină, fericită, ba chiar se opri o clipă şi adăugă: Un om minunat, extraordinar...

Amiralul se opri şi el, aruncîndu-i o privire lui Ustimenko.

— E bine şi asta, spuse pe un ton puţin rigid. E bine, doctore, că ştii să te bucuri cînd întîlneşti oameni adevăraţi. Ştii, sînt oameni care nu s-au învăţat să se bucure de asta. Ţipă de admiraţie cînd văd ticăloşie şi mîrşăvie. E ceva ce nu pot să pricep cu nici un chip...

Mordvinov nu-i comunică nimic în plus lui Ustimenko. Ştia numai că în regiunile golfului Zubovskaia de pe insula Belaia Zemlia, la marginea gheţurilor, a eşuat vasul de transport american „Jessie Johnson", dar nu cunoştea amănunte despre caracterul catastrofei.

— Daţi-mi voie! exclamă Ustimenko. Îmi amintesc bine de acest vas, făcea parte din convoiul nostru, am încărcat împreună, la acelaşi chei...

Mordvinov ridică din umeri.

Celebrul aviator Kopiuk, masiv şi extrem de calm, nu putu nici el să-i spună prea multe lui Volodea. Nu-i îngădui să ia nici o soră şi nici măcar un felcer, de teamă ca avionul să nu se încarce prea mult la întoarcere.

Pînă seara nu li se permise decolarea. Ustimenko ronţăia pesmeţi şi bea ceai slab, ascultîndu-l pe Kopiuk cum se certa cu meteorologii din pricina unui front cald şi a jivrajului. Apoi, în ajutorul lui Kopiuk veni navigatorul, un tînăr înalt şi încruntat, pe urmă mecanicul de bord, căruia toţi îi spuneau aici cu respect „unchiaşul". Între timp, aflară că al doilea pilot se îmbolnăvise şi n-avea cine să-l înlocuiască.

— S-a îndopat cu ciuperci otrăvitoare, zău aşa, spuse Kopiuk, rîzînd. L-am văzut eu. Iese dis-de-dimineaţă din bordei şi-mi zice: „Ia te uită, Paşa, ciuperci!" „Astîmpără-te, Leonea!" zic eu. Dar nu s-a putut înfrîna şi le-a pus la prăjit!

Ba mă şi întreabă: „Pavel, ce zici, dacă te otrăveşti cu ciuperci, mori neapărat, sau sînt şi cazuri cînd omul se face bine?..."

Aviatorii şi meteorologii hohoteau în cor. Apoi unchiaşul scund, turnat parcă din fontă, îi strigă lui Volodea: „Fuga la avion". Kopiuk îl invită politicos pe Ustimenko să se aşeze pe scaunul celui de-al doilea pilot.

— Ai mai zburat? îl întrebă el.

— Am zburat, îi răspunse Ustimenko.

Pica de somn. Patru zile lucrase la raport şi acum, după ce-i dăduse manuscrisul comandantului, şi tocmai cînd voia să se întoarcă la batalionul său, poftim, a fost chemat şi trimis undeva pe Belaia Zemlia. Acum, colonelul Kopiuk mai avea şi chef de vorbă, astfel că se porni să-i explice pe larg lui Volodea cum se efectuează decolarea:

— Simţi? Ambalez. Cînd se scoate avionul la start, maşina e condusă cu ajutorul frînelor de la roata din dreapta şi de la roata din stînga şi, desigur, cu ajutorul motoarelor, schimbîndu-se numărul turaţiilor cînd în dreapta, cînd în stînga. Iată-ne la start...

Ustimenko oftă.

— Aici încercăm motoarele, ţinînd aparatul de zbor cu frînele. Motoarele, după cum auzi, funcţionează uniform, nu tuşesc. Acum lansăm maşina, pricepi? Uite-aşa. Şi acum avionul se saltă în aer. Ridicăm mai întîi coada avionului, controlăm apoi linia orizontului după aparate, şi ne desprindem de sol. Noi, aviatorii, avem un simţ al desprinderii de sol...

„Sînt pierdut, îşi zise Volodea. N-o să mă lase să dorm nici o clipă!"

Celebrul aviator vorbea fără încetare.

— Tovarăşe colonel, îndrăzni să spună Volodea după vreo oră, vă rog să mă iertaţi, dar mi-e somn... Nu mai pot...

Kopiuk izbucni în rîs.

Iar cînd le spuse colegilor săi că medicul vrea să doarmă, aceştia izbucniră şi ei în hohote de rîs. Unchiaşul, mai ales, se tăvălea pe jos de rîs, nu alta, ba încă îi dădură şi lacrimile. Ceva mai tîrziu, Volodea află că echipajul lui Kopiuk nu mai dormise de cîteva zile şi tocmai de aceea, ca să n-adoarmă nici el, îl aşezase colonelul pe maiorul medic alături de dînsul, dar maiorul „n-a îndreptăţit încrederea acordată",

după spusele lui Pavel Ivanovici, iar acum s-a dat singur de gol.

— Bine, zise masivul Kopiuk, potolindu-şi rîsul. Hai să vorbim atunci despre medicină, poate că aşa n-ai să adormi.

Volodea oftă iarăşi din greu: ah, cît de sătul era el de asemenea discuţii despre medicină! „Soacră-mea s-a tot tratat pe la medici şi nu s-a putut vindeca, dar cum s-a dus la un homeopat, s-a şi făcut bine!... Pe unul l-au ciopîrţit ce l-au ciopîrţit şi i-au lăsat foarfeca în rană, iar după aceea l-au cusut!... Tanti Serafima a fost «găsită» bolnavă de cancer, dar cînd au tăiat-o, au văzut că n-are nimic — de ce asta?... Unui aviator nu i s-a deschis paraşuta şi a căzut, dar nu i s-a întîmplat nimic — cum se explică?"

Kopiuk nu-i spuse însă nimic din toate astea. El întrebă pe un ton surprinzător de dur:

— De ce e aşa de rău la spitale, doctore?

— Cum adică?

— La spitale, repetă cu glas tare colonelul, ţinînd mîinile pe manşă. Să-ţi spun ce-am păţit eu. M-au operat după o rănire în patruzeci şi doi, cînd eram încă pe Marea Neagră. M-au operat la cap. Fusesem lovit în aer — un caz regretabil. Îl aud pe chirurg — era un chirurg bun, plin de prestanţă, profesor, desigur — îl aud că zice: „Şi acum prietenului nostru rănit i se prescrie un singur medicament: linişte!" Faţa mare, puternică, deschisă, a aviatorului luă o expresie aproape furioasă: Halal de-aşa linişte! Şi unde? Într-un spital din spatele frontului, unul bun, din alea adevărate. Îţi dai seama? E, să zicem, noapte. Abia aţipeşti — şi ne era tare greu să aţipim — că şi sări din somn! Cineva strigă după infirmieră. Dar infirmiera nici vorbă să vie. Toţi sînt slăbiţi, n-au voie să se dea jos din pat. Şi chiar de-ar vrea, nu pot. Aşa că încep să bată cu lingurile în căni şi în farfurii. Fireşte, se trezeşte toată lumea. Pas de mai dormi în linişte! Iar cînd să adormi, na, că vin să pună termometrele, să frece podelele. Mută de colo-colo taburetele, le împing, le trîntesc cu zgomot. Unde mai pui injecţiile... Simţeam că înnebunesc, doctore. Şi aş fi înnebunit, zău, dacă nu mă lua soră-mea acasă. Stă şi ea tot la Novosibirsk şi a dat zece semnături ca să mă scoată de acolo. După două săptămîni de stat acasă m-am făcut bine, închipuie-ţi. Numai fiindcă am avut linişte...

Ustimenko tăcea, uitîndu-se iritat la Kopiuk. Tăcea, răsufla adînc şi se gîndea la ceea ce se gîndesc în astfel de

cazuri foarte mulţi doctori: da, desigur, regim de protecţie, foarte bine! Dar dacă bolnavul are ulcer perforat? Sau volvulus al intestinului subţire? Cu linişte şi cu ordine în salon crezi că poţi sili, tovarăşe colonel, ansa intestinală atrofiată să-şi reia funcţiile? Ori ţi se pare că acasă la sora dumitale un bolnav de insuficienţă cardiacă se va face bine numai cu linişte?

— Ştii, doctore, mi-a spus cineva că în Ucraina, în apropiere de Kiev, e un mic spital...

Volodea căscă lung cu pumnul la gură şi întoarse capul. Din faţă, în întîmpinarea avionului greu, venea un nor ca de aur. Departe, jos, oceanul îşi prăvălea în şiraguri talazurile reci, întunecate, neînchipuit de lungi...

— Da, vă ascult, e un spital...

Dar colonelul nu mai spuse nimic. Nu era dintre aceia care vorbesc în van. Ce, o dată s-a „fript" el cu spitalul ăsta de la ţară? Le-a vorbit de atîtea ori despre acest spital ba unor generali medici, ba unor simpli medici, fie civili, fie militari, dar nimeni nu l-a ascultat pînă la capăt. Kopiuk citise în ziarul flotei despre mina pe care o scosese Ustimenko din umărul unui marinar, şi atunci cînd a făcut cunoştinţă cu Volodea şi-a zis că „ăsta" îl va înţelege, îl va asculta pînă la capăt şi va nota cele auzite. Dar nici ăsta n-a vrut să-l asculte...

Uitase pur şi simplu de micul spital din apropiere de Kiev. Uitase, fără a fi ascultat totul, pînă la capăt.

Putea oare să ştie colonelul Kopiuk că Volodea Ustimenko avea să-şi mai aducă aminte de convorbirea aceasta, şi încă cum! Avea să-şi aducă aminte de ea mult mai tîrziu, la un necaz ce avea să se abată asupra lui pe neaşteptate, la o nenorocire care, năpustindu-se stupid şi sălbatic asupră-i, avea să-i schilodească viitorul, atît de limpede şi atît de promiţător acum...

Desigur, colonelului nu putea să-i treacă una ca asta prin cap.

Aruncînd o privire furioasă asupra medicului care aţipise, colonelul Kopiuk începu să fluiere. Fluiera încet, silindu-se să se calmeze şi se gîndea cu tristeţe cît de mult trebuia să lupte noul şi autenticul ca să învingă rutina, nepăsarea şi frazele deşarte şi sonore ale unor oratori.

„Ocrotirea sănătăţii, îşi zise el. Bunii doctori, bunele surori, bunele sanitare... Dar ia să fie internat vreun şef oare-

care, că numaidecît îi şi dau un salon separat, fără zgomot! Acolo e nevoie de linişte. Acolo n-ai să împingi taburetul prin toată încăperea. Acolo n-au să te trezească din somn ca să-ţi pună termometrul. Au grijă de somnul şefilor... Iar dacă s-a făcut un spital ca ăsta pentru ţărani, pentru colhoznici, în apropiere de Kiev, asta nu interesează pe nimeni. Cînd le vorbeşti de una ca asta, dumnealor cască şi adorm! Ei bine, tovarăşi doctori, las' că mi-s şi eu deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S., şi am să găsesc eu un prilej să iau cuvîntul la dezbateri şi să vorbesc despre rutina voastră! Să sfîrşim numai cu războiul, să-i strivim führerului coada, că apoi o să ne întoarcem noi la problemele construcţiei paşnice."

În timp ce reflecta astfel, colonelul Kopiuk începu manevrele de aterizare. Aici, pe Belaia Zemlia, treaba asta nu era de loc uşoară, mai ales că trebuia să aterizeze cît mai aproape de „Jessie Johnson"; colonelul văzuse vasul de la cel de-al doilea ocol, dar de pe vapor nu dădea nimeni nici un semn de viaţă.

Volodea se trezi în urletul motoarelor şi se uită în jos, dar nu observă nimic deosebit. Vasul nu izbuti să-l vadă decît în clipa cînd păşi pe puntea lui acoperită de promoroacă şi unde domnea o linişte nefirească, aşa cum erau toate pe aici.

Stătu o vreme împreună cu aviatorii pe contracovertă, ascultînd liniştea absolută din jur.

— Au scos percutoarele de la tunuri, spuse deodată unchiaşul. Auziţi, tovarăşe colonel?

— Cine le-o fi scos? Să fie oare fascişti pe-aici?

Navigatorul, un lungan, ieşi din tambuchiul de pe punte, făcînd uşa să scîrţîie, şi-l chemă pe radiotelegrafistul de bord:

— Koli-iaşa!

— Ce e, Andrei? răspunse radiotelegrafistul, cu o voce care răsună ciudat de tare, de parcă s-ar fi aflat undeva în pădure, în împrejurimile Moscovei.

— Încărcătura e în ordine.

— E de-a dreptul sinistru, spuse unchiaşul, scuturîndu-se din tot trupul. Aici a avut loc o tragedie. O tragedie lugubră, o să vedeţi...

Dar pe vas n-avusese loc nici o tragedie lugubră. Totul a fost uluitor de simplu: la ordinul căpitanului, echipajul părăsise vasul şi se instalase în corturi pe ţărm. Căpitanul, un om gras, cu obrajii de culoarea zmeurei, tremurînd de frig, cu toate că era înfăşurat cu pleduri peste blană, se porni să

ţipe cu un aer furios, fără a se mai opri, în urechile colonelului Kopiuk, pe faţa căruia se întipărise o expresie de derută copilărească :

— Da, m-a observat un avion de recunoaştere german ! I-am dat de înţeles că mă predau. Eu sînt un marinar din flota comercială, nu sînt militar. Mi se plătesc prime de asigurare şi prime polare pentru cursele astea diabolice, dar nu mi se plăteşte ca să mor. Noi ne-am mutat pe ţărm şi nu sîntem de loc răspunzători de încărcătura voastră. Nu eu am dezlănţuit războiul ăsta. Eu n-am nimic de împărţit cu nemţii. Eu sînt izolaţionist şi pacifist. Şi nu vreau să merg pînă la intrarea în apele voastre teritoriale, deoarece acolo sînt submarine germane, care au să mă scufunde. Eu sînt acum dezarmat ! Luaţi-mă de-aici cu avionul. La urma urmei, pot să-mi permit luxul ăsta. Încărcătura destinată vouă a ajuns la voi, restul nu interesează...

Ustimenko traducea fără grabă. Toate din jur păreau teribil de ireale — şi marinarii ameţiţi de băutură, cărora începuse să le crească barba, şi mirosul de tutun scump, şi pipele, şi corturile întinse cu stîngăcie, şi faptul că vasul se predase inamicului, care nu se mai vedea pe-aici, şi soarele rece care întîrzia să apună, şi pledurile aruncate pitoresc pe umerii acestor dezertori, şi zîmbetele lor strîmbe, şi maimuţa din braţele şefului de echipaj, o maimuţă mică, într-un costumaş verde cu o pălărioară cu pană, tremurînd toată şi tuşind mereu.

— Eu pot să stau de vorbă numai cu un reprezentant al Guvernului sovietic, declară deodată căpitanul. Cu dumneavoastră nu vreau să stau de vorbă !

Legănîndu-se greoi în cizmele îmblănite, Kopiuk se apropie de căpitan, îşi descheie haina de blană şi-i arătă insigna de deputat al Sovietului Suprem de pe vestonul bleumarin.

— Ei rămîn aici, iar eu merg cu dumneavoastră, spuse atunci căpitanul pe un ton conciliant. S-a făcut ?

— Nu ! răspunse colonelul. Noi îi luăm numai pe bolnavi, dacă sînt, şi pe răniţi, desigur.

Dar Volodea nu găsi nici răniţi, nici bolnavi printre membrii echipajului de pe „Jessie Johnson".

Atunci căpitanul oferi bani.

Colonelul Kopiuk îi refuză.

După aceea căpitanul le propuse să ia de pe vas „ce poftesc şi în orice cantitate, în folosinţă personală."

— La avion! ordonă Kopiuk.

Lîngă avion, căpitanul îl apucă pe Kopiuk de poalele scurtei.

Kopiuk se întoarse brusc. Faţa lui mare tremura de furie. Urcînd scara avionului, Volodea traduse căpitanului:

— Să-ţi fie ruşine!

În aer, scuzîndu-se parcă faţă de Ustimenko, colonelul explică:

— Nu i-am spus exact ceea ce ar fi trebuit să-i spun; e un străin, înţelegi? Dar trebuia să i-o spun! Apoi schimbă numaidecît vorba: Să-ţi povestesc mai departe cum e cu spitalul acela? Ori nu te interesează chiar de loc? Pari un om de înţeles, ai vorbit cu ei foarte demn. Sau te pomeneşti că propria dumitale profesie te interesează mai puţin decît mă interesează pe mine?

Aşa a auzit pentru întîia oară maiorul medic Vladimir Afanasievici Ustimenko, zburînd cu un avion, în îndepărtata regiune Polară, despre un spital ce avea să joace mai tîrziu un rol important în cauza pe care o slujea el...

Am obosit fără tine!

— Ah, cum mai miroşi a străinătate! îl întîmpină Veresova, cu bucurie în ochi, uitîndu-se îndeaproape la chipul lui supt. Zău, Vladimir Afanasievici, e un miros cu totul aparte...

Volodea se oprise în pragul bordeiului. Ceva se schimbase aici, dar ce anume n-ar fi putut să spună.

— Nu te superi? Am stat eu aici. Acum strîng totul...

— De ce să mă supăr? răspunse el făcînd pe indiferentul. Pe masă văzu un bileţel şi desluşi scrisul împrăştiat, întotdeauna zorit al Varvarei.

— Da, e de la Stepanova dumitale, spuse Vera Nikolaevna, urmărindu-i privirea. Te-a aşteptat să te întorci, sărmana. L-a scris în ultimele momente, înainte de plecare. Kozîrev era supărat că întîrzie...

Veresova mai spuse ceva, dar el n-o mai asculta. Citea biletul:

„Te-am aşteptat atîta, citi, în vreme ce inima îi bătea cu putere, te-am aşteptat atît de chinuită, Volodea! Mă tot gîndeam că ai să apari pentru a treia oară, de-adevăratelea. Dar tu n-ai venit. Ai plecat, desigur, înadins, ai sărit iar din

tramvai şi nu mi-ai iertat vina săvîrşită fără voia mea. Ah, Volodka, Volodka, cît de mult am obosit fără tine şi cît de mult ai obosit şi tu fără mine. Ar trebui să fii mai simplu şi mai bun cu oamenii, ar trebui să înveţi să te înţelegi nu numai pe tine, dar şi pe alţii, şi ar fi timpul să faci, în sfîrşit, deosebire între viaţa oamenilor şi vieţile sfinţilor... Dar oare există aceste vieţi ale sfinţilor?

Deşi nu mai eram o fetiţă, cînd m-am văzut pe front, am plătit scump părerea pe care o aveam că viaţa oamenilor nu se deosebeşte de vieţile sfinţilor. Oamenii sînt însă oameni, sînt diferiţi şi au fiecare laturi diferite, dar tu nu vrei să înţelegi asta nici pînă azi şi-i admiţi numai pe cei ce sînt sfinţi din punctul tău de vedere, excluzîndu-i pe toţi cei care nu se potrivesc cu măsura ta rigidă şi nu întotdeauna dreaptă.

Acum ai rupt-o şi cu mine, pentru că nu sînt o sfîntă. Dar eu te iubesc, tiranul meu abject din totdeauna, eu sînt singura de care ai tu nevoie întotdeauna, eu te-aş înţelege întru totul şi te-aş ajuta să nu spargi scaunele, te-aş îmblînzi şi te-aş mîngîia pe cap chiar şi atunci cînd tu ai da să muşti, ţi-aş asculta aiurelile, ţi-aş... dar ce să mai vorbim acum despre asta? Şi, totuşi, îţi mulţumesc pentru toate. Îţi mulţumesc nu pentru mine, ci pentru faptul că exişti, pentru ceea ce am să iubesc întotdeauna la tine şi ceea ce tu n-ai pierdut în acest răstimp, ci, poate, ai cîştigat şi mai mult. N-am să-ţi spun niciodată ce înţeleg eu prin asta, dar e ceva care, fără îndoială, constituie în fiecare om viu lucrul cel mai de seamă.

Aşadar, îţi mulţumesc că exişti. Trebuia să aflu, în aceste zile triste ale mele, trebuia să aflu neapărat că există pe lume oameni ca tine. Rămîi cu bine, omul meu cel mai drag!

Variuha"

— N-a primit scrisoarea mea? o întrebă Ustimenko pe Veresova, care, cu aşternutul sub braţ, tocmai deschidea uşa ca să iasă.

Întrebarea n-avea nici un rost, îşi dădea seama.

— Imediat, spuse Vera. Mă întorc şi-ţi spun tot.

Volodea îşi turnă un ceai rece din ceainic şi-l bău cu sete, apoi reciti pasajele în legătură cu vieţile sfinţilor. În general, toate acestea erau nedrepte, sau în orice caz nu prea exacte. Încă acolo, în vremea ciumei, de pildă, el o admirase, spre

propria lui surprindere, pe Soldatenkova. Dar cele două bătrîne? Dar Ţvetkov? Însă cu ce putea compensa asta faptul că acum a pierdut-o definitiv pe Varvara? Şi nu putea să învinuiască pe nimeni de acest lucru, decît pe sine însuşi!

— Poftim scrisoarea dumitale, spuse Vera, intrînd şi aruncînd scrisoarea pe masă. A sosit după ce Stepanova a fost evacuată.

— Eşti sigură că *după*?

— Nu eu repartizez corespondenţa, ripostă pe un ton sfidător Veresova. Ţi-am văzut scrisul, şi atîta tot. Desigur, aş fi putut transmite misiva dumitale locotenent-colonelului Kozîrev; el ştie unde se află Stepanova, pentru că el însuşi a luat-o de-aici, dar mă îndoiesc că m-ai fi lăudat dacă o făceam...

Ustimenko tăcu.

Veresova îşi scoase de sub divan geamantanul jerpelit, îl deschise şi, lăsîndu-se uşor în genunchi, se apucă să-şi aranjeze lucrurile înăuntru — ceva roz, transparent, ciudat de nesoldăţesc în viaţa asta de război. Volodea simţi deodată un miros înţepător de parfum.

— Nu fi enervat! îl rugă ea. Tot nu stătea nimeni aici. Mă plictisisem în aşa hal de ghitara Norei, de şuşotelile surorilor, de tot colectivul nostru drăguţ. Mă simţeam aşa de bine aici, citind, gustînd bucuriile individualismului! Omul trebuie să mai stea şi singur...

— N-am zis nimic, răspunse el, tărăgănat.

Cineva bătu la uşă. Mitiaşin aduse un ceainic cu apă clocotită, o pîine înfăşurată într-un prosop şi raţia suplimentară pentru ofiţeri: prăjituri, unt, conserve, o avuţie întreagă. Ba mai aduse şi votcă, două sticle, un cadou de la superiori, primit în lipsa lui Volodea. Angajata civilă Elena ţopăia ca o căprioară. Căpitanul Şapiro, cu zîmbetul lui simpatic, puţin distrat, îi aduse hîrtiile la semnat. Nora îi raportă, răsuflînd emoţionată, că „pantoponul e refuzat cu nerușinare pentru a doua oară". Soneria telefonului zbîrnîi pe policioară. „Ordinea dezordonată" a războiului, pe care o cunoştea atît de bine şi cu care se obişnuise atîta, viaţa de toate zilele a războiului puse din nou stăpînire pe medicul militar Ustimenko. Se întoarse la adăpostul lui de piatră abia noaptea tîrziu, flămînd şi obosit, dar calmat. Nu se miră cîtuşi de puţin văzînd masa

întinsă şi pe Vera Nikolaevna, subţirică, înaltă, surprinzător de frumoasă, uitîndu-se la el cu o privire caldă şi duioasă.

— Cu ce ocazie? întrebă el, agăţîndu-şi ca de obicei halatul în cuiul de lîngă uşă.

— Balul? Cu ocazia întoarcerii dumitale.

— Am impresia că ai şi băut, nu?

— Desigur. Dacă dumitale îţi este egal că te-ai întors, mie nu mi-e de loc indiferent, şi dacă te-ai întors tocmai de ziua mea de naştere, eşti de acord, cred, că e foarte drăguţ din partea dumitale...

— Azi e ziua dumitale de naştere?

— Peste douăzeci de minute încep să mă nasc!

— Atunci să chemăm cît mai multă lume!

— Nu! făcu Veresova, ţintuindu-l cu o privire fierbinte. În nici un caz. E ziua mea de naştere şi nu a dumitale!

Volodea se aşeză şi întinse mîna după ţigări.

— Şi aş vrea să nu-ţi fie teamă de nimic, îl rugă ea. Şi aşa se vorbeşte şi are să se vorbească mult pe seama noastră. Şi aşa, Şurocika o să plîngă, iar Nora o să poarte în sutien fotografia dumitale. În privinţa asta nu-i nimic de făcut... Ochii îi scînteiau, buzele îi tremurau uşor din pricina rîsului stăpînit. Ştii cine-mi eşti dumneata, Ustimenko?

— Cine?

— Un cuceritor de inimi care face pe sfîntul, asta eşti! Femeile nu vorbesc altfel despre dumneata decît plesnind din palme şi dîndu-şi ochii peste cap. Şi apoi, mai e şi independenţa asta a dumitale; ţii minte cum spunea Aşhen cea atît de inteligentă: „Mitocănie elegantă faţă de cei mari şi puternici". Cînd văd femeile aşa ceva înnebunesc, nu alta. Un om care nu se intimidează cîtuşi de puţin dinaintea lampasurilor şi îşi păstrează calmul...

— Hai, hai, zise Ustimenko, prea mă ridici în slăvi. Aici nu e vorba de calm. Eu, Vera Nikolaevna, am spus, nu o dată, că regulamentul nostru militar e o carte foarte înţeleaptă. El îţi acordă întreaga posibilitate să te simţi cetăţean cu drepturi depline în cadrul celui mai perfect sistem de subordonare.

Îi turnă votcă şi îşi turnă şi lui, apoi trase în farfurie o bucată de batog în ulei.

— Şi totuşi eşti nu ştiu cum, chinuit! spuse încet, fără şovăială, Veresova. Un orfan neîngrijit de nimeni! Ca un

pui de lup. Ai nevoie să fii orînduit, spălat, curăţat. Dar să nu te burzuluieşti de la bun început, fiindcă nu atentează nimeni la independenţa dumitale interioară. Apoi, după o pauză, adăugă: E greu în convoaiele astea?

— Merge.

Ciocniră pe deasupra mesei, uitîndu-se cu încordare unul în ochii celuilalt. Vera îşi bău votca, clătină din capul ei mic, cu cosiţele strînse sus, rîse şi umplu din nou păhărelele.

— Am să mă îmbăt. Numai să nu mă condamni, Volodecika cel aspru!

„Şi dacă mă iubeşte cu adevărat? gîndi el. Ce-i de făcut?"

— Nu vrei să-mi povesteşti nimic! zise Veresova cu mîhnire în glas. Ştiu că păstrezi totul pentru Stepanova. Varia asta a dumitale e, desigur, un deliciu: e foarte naturală, cu sufletul deschis, aţi avut amîndoi o tinereţe plină de poezie şi aşa mai departe, însă iubirile din copilărie nu duc de obicei la nimic. Poate doar la căsătorii premature, sortite să se destrame. Dar toate astea sînt fleacuri. Altceva voiam să spun...

Dîndu-şi capul pe spate şi rîzînd cu ochii ei negri, adînci, sclipitori, în timp ce pe buze îi flutura un zîmbet răutăcios, Veresova îl preveni:

— N-am să te las ei! Nu pentru că nu-i eşti necesar; toţi Kozîrevii ăştia nu contează, deşi, desigur, aş putea să ţi-l zugrăvesc pe acest Kozîrev într-un mod foarte convenabil pentru mine, dar n-o fac dinadins, deoarece dumneata eşti inteligent şi înţelegi considerentele mele. Ţi-o spun precis că acest Kozîrev e o fantezie, e nenorocirea ei. Şi totuşi eu n-am să te dau nimănui. Şi n-am să te dau, pentru că mie îmi eşti mult mai necesar decît lor, tuturor. Ştii de ce?

— De ce? întrebă el puţin speriat.

— Pentru că ştiu — te studiez şi de aceea ştiu — ce poţi deveni dumneata! Şi devii sub ochii mei! Şi chiar cu ajutorul meu, prin faptul că, deşi nu observi cîtuşi de puţin lucrul acesta, eu îţi spun întotdeauna — cu şi fără motiv — că eşti un fenomen! Pricepi? Iar omul trebuie să creadă că e un fenomen, fiindcă atunci au s-o creadă şi alţii. Am citit o dată ceva de felul acesta. Iar eu am să te silesc să fii un fenomen, oricît mi-ai sta dumneata împotrivă, am să te silesc să urci sus de tot, la o înălţime ameţitoare, şi acolo, sus de tot, în bătaia vîntului, am să-ţi spun că eu sînt o parte din dumneata, o

parte din viitorul acela strălucit al dumitale, o parte a geniului, a gloriei dumitale, a... nu știu cum să mă exprim, de pildă, cînd ai să deschizi, după război, un congres al chirurgilor undeva, la Paris, la Londra sau la Lisabona...

— Oho! făcu el rîzînd, dar numaidecît se încruntă, amintindu-și de Torpentow și de Word, și de moartea omului acela care abia se născuse. Într-adevăr, ai de gînd să mă urci sus de tot...

— Nu glumi! îl întrerupse ea brusc. Eu sînt un medic prost — crezi că nu-mi dau seama? Sînt un medic mediocru, dar sînt inteligentă, sînt femeie și i-aș fi o soție ideală unui om ca dumneata. Fără mine ești pierdut, accentuă ea spontan, pe un ton necruțător. Au să te strivească, au să te distrugă și n-o să mai rămînă nimic din dumneata. În numele ideilor umanitare, dar mai ales fiindcă ești cu totul și cu totul lipsit de ambiție, ai să scrii cărți pentru mai știu eu ce profesori incapabili, pentru te miri ce carieriști fără nici o valoare, pentru niște oportuniști idioți, contra recunoștință exprimată în prefață sau chiar numai într-o notă în care te vor menționa și pe dumneata. Uite ce-ai să pățești fără mine! Las' că te cunosc eu, te-am studiat destul! Cu mine, însă, ai să capeți încredere în forțele dumitale, în fiecare noapte am să-ți spun la ureche cine ești, iar dimineața va trebui să ții minte vorbele mele măcar vreo două-trei ore. Ai înțeles?

— Am înțeles, spuse el zîmbind, dar pentru asta mai trebuie să ne și căsătorim, nu-i așa?

— Ai să te căsătorești cu mine, zise ea pe un ton ferm. Nu sînt mîndră, am să aștept. În dragoste, Volodecika, numai femeile proaste și găinile sînt mîndre, ca și mic-burghezele. Vai, dumneaei e gata mai bine să moară, decît să-și calce în picioare mîndria! A fi mîndră înseamnă a nu iubi, înseamnă a nu avea nici un pic de sentiment adevărat, asta înseamnă... Eram și eu cîndva mîndră...

Veresova mai bău un păhărel de votcă și începu să rîdă. O roșeață compactă și caldă îi umplu obrajii:

— Cu colonei și cu locotenenți-colonei! Apoi cu un aviator. Ah, ce timid era, și ce impertinent, și cum mai plîngea, sărăcuțul! Ba chiar și cu un general. Și cu un profesor de-ai noștri de la institut; eram încă o fetiță, iar el un om deștept, un adevărat savant...

Ochii ei strălucitori îl străpungeau parcă pe Ustimenko, spre a privi dincolo de el, undeva departe, ceva ce numai ea vedea. Apoi scutură din cap cu atîta putere, încît cosiţa de un castaniu-închis, lucioasă, îi alunecă peste epolet, pe spinare. Spuse, relaxîndu-se :

— Ştii care e principalul dumitale atribut ? Independenţa morală, libertatea interioară. Toţi aceştia n-au avut-o niciodată. Adică o aveau, dar pînă la un anumit punct, mai coborît sau mai ridicat. Doamne, dar ce tot îndrug aici ? Seamănă a linguşire, însă aşa gîndesc eu şi vreau ca asta s-o ştie toţi. Bea, te rog, în sănătatea mea, măcar o dată : oricum, e ziua mea de naştere.

Volodea întinse mîna peste masă spre păhărelul ei, să ciocnească. Veresova se aplecă deodată repede, îi strînse încheietura mîinii în palmele ei fierbinţi şi îşi lipi buzele de mîna lui.

— Lasă asta ! exclamă el fîstîcit. Încetează, Vera... Verocika ! Vera Nikolaevna, nu se poate !

— Spune-mi Veruha, îl rugă ea printre lacrimi. Nu e de loc greu ! Ori ţi-e teamă să n-o mînjeşti ? Nu-ţi fie frică, n-ai de ce să te neliniştești : cred că locotenent-colonelul Kozîrev nu se abţine de la nimic cu ea...

Volodea îşi trase mîna, dar ea nu-i dădu drumul.

— E stupid ! spuse el. Şi josnic !

— Nu. E aşa cum face o cerşetoare în pridvorul bisericii. Ţi-am spus doar că nu sînt mîndră...

Glasul ei trăda lacrimile pe care şi le stăpînea, dar lui puţin îi păsa de toate astea. În sufletul său auzea încă aceste cuvinte care-l mîhneau şi-l usturau adînc : „Cred că locotenent-colonelul Kozîrev nu se abţine de la nimic cu ea !"

Deodată, ca şi cum s-ar fi stîrnit din senin o boare de vînt năvalnică, ce răscolea trecutul, se revăzu în dimineaţa aceea de toamnă din tinereţea îndepărtată şi dragă, cînd crengile scorușului fremătau sub fereastra deschisă şi cînd el cunoscuse pentru întîia oară în viaţă un simţămînt de milă şi gingăşie pentru Varvara, şi îşi aduse aminte de palma ei lată, ridicată între buzele ei şi ale lui, de trupul ei de fecioară pe care-l îmbrăţişase şi de vorbele ei ironice în legătură cu căsătoria lor : „În timpul tău liber, da, Volodecika ?"

„Omul meu drag ! îşi zise el deodată, cuprins de o mînie grea, clocotitoare. Pasărea măiastră !... Îţi mulţumesc că exişti ! Şi cînd colo ?"

Smucindu-şi mîna, se ridică, îşi umplu păhărelul de votcă, îşi aprinse o ţigară şi, căutînd să pară cît mai firesc şi mai degajat, rosti cu o voce totuşi încordată :

— În sănătatea dumitale, Vera. Ştii, noi doi ne simţim destul de bine ! Bem, mîncăm, una alta...

— Asta nu mie mi-o spui, rîse în silă Veresova, simţind ce se petrece în el. Acest „una alta" n-are nici un rost. Dumneata, Vladimir Afanasievici, îţi închei socotelile cu Stepanova. Dar să nu-ţi închipui, rogu-te, că am să-ţi fac o scenă. Nu-i nimic, te ajut şi aici, am să te ajut în toate, am să te ajut să-ţi birui şi sentimentele acestea. Sînt tare şi ştiu să trag, dacă mă-nham. Şi m-am înhămat. Sînt a dumitale, tovarăşe maior, pînă la mormînt. Nu-i nimic că mi-e greu, nu-i nimic că sînt atît de geloasă pe dumneata, încît interceptez toate scrisorile care-ţi vin : le pun la abur, le desfac cu briceagul — am eu un scalpel vechi, special — şi le citesc. Dragostea scuză totul. Important e însă altceva...

Răsucindu-şi pe mînă cosiţa căzută, o zvîrli cu un gest brusc peste umăr, se ridică, îşi muşcă buza şi, apropiindu-se şi mai mult de Ustimenko, spuse :

— Important e altceva ! Important e dacă sînt sau nu bună pentru dumneata ?

Îl privea drept în ochi, cu privirea sa întunecată şi nemişcată.

— Eşti bună ! spuse el cu brutalitate. Negreşit că eşti bună !

Capul i se învîrtea uşor din pricina băuturii, dar mai ales fiindcă Veresova era aşa de aproape de el.

— Atunci spune-mi : rămîi ! îi porunci ea, aproape fără să-şi desfacă buzele.

— Rămîi ! îngînă el.

— Nu-i nimic că nu mă iubeşti, rosti Vera Nikolaevna, cu buzele tot aşa de strînse. Asta n-are nici o importanţă. Ai să mă iubeşti cu timpul, ştiu, sînt sigură. Ai să mă iubeşti, pentru că am să devin o parte din dumneata.

Îşi puse mîinile pe umerii lui, îi trase puţin faţa spre buzele ei şi, aproape atingîndu-i gura, îl imploră :

— Te rog, spune-mi măcar un cuvînt mai mult sau mai puţin tandru. Nu ţi-e greu s-o faci. Din politeţe. Iar eu am să încerc să cred că e adevărat. Spune-mi „scumpo", sau „iubito", sau „draga mea", măcar ceva ! Va fi un cadou pentru ziua mea de naştere...

— Verocika ! spuse el în şoaptă, pe un ton de milă. Şi aducîndu-şi deodată aminte, chinuit de furie şi dornic de răzbunare, de tot ce-a fost şi s-a sfîrşit pentru totdeauna adăugă : Veruha !

— Cum ? întrebă ea, tresărind toată şi lipindu-se de el.

— Veruha ! repetă el repede şi cu pasiune. Veruha !

— Ei, vezi ! murmură ea la urechea lui. Vezi ce darnic eşti ! Îţi mulţumesc ! Nu ţi-a părut rău !

A doua zi dimineaţa, Nora Iarţeva îl felicită, ferindu-se să-l privească în ochi.

— Pentru ce ? o întrebă el.

— Pentru fericirea dumneavoastră personală ! îi răspunse printre lacrimi Nora.

CAPITOLUL XII

Acum joacă dacă poţi !

„Sînt rănit, îşi zise. E stupid !“

Izbuti să-l mai tîrască puţin înspre scară pe plutonier, probabil mort deja, apoi auzi geamătul vibrant, prelung, al unei salve — torpilorul trăgea cu tunurile de calibru mare — după care văzu avioanele negre cu svastică virînd pentru un nou atac, şi abia atunci, înfundîndu-şi nasul în bocancul ars al marinarului ucis, îşi pierdu cunoştinţa.

Îşi reveni în fire în careul lui „Svetlîi“, transformat acum în sală de operaţii. Tunurile de pe nave trăgeau încă, acoperind operaţiile de debarcare. Totul zăngănea şi se cutremura din pricina salvelor. Ustimenko îl văzu la un moment dat alături de el pe Rodion Mefodievici, căruia medicul vasului îi aplică repede şi cu dexteritate un bandaj la cot. Din cauza luminii galbene, orbitoare, a lămpii scialitice îl dureau ochii. Volodea clipi de cîteva ori şi îl strigă foarte tare — aşa i se părea lui — pe căpitanul de rangul întîi, dar nimeni nu-l auzi. În schimb, acest strigăt îl istovi cu totul şi se prăbuşi din nou în bezna unde nu vedea nimic şi unde se înăbuşea. Rămase aşa pînă cînd se trezi iarăşi în subsolul cu tavanul jos al unui spital necunoscut. De fapt, cunoştea bine acest spital, atît însă că nu avusese niciodată prilejul să privească tavanul stînd culcat în pat, aşa cum îl privesc răniţii.

Cîteva zile, sau poate şi mai mult, a lîncezit într-o lume misterioasă, stăpînită de sunete neînţelese şi învăluită într-o ceaţă alburie, aci părăsind viaţa, aci revenind din nou la ea. După toate probabilităţile a fost operat, dar el nu ştia nimic. Cîteva clipe i se păru că-l vede pe chirurgul-şef al flotei, Harlamov, şi-i auzi vocea de tenor, poruncitoare, inflexibilă, apoi o recunoscu pe Vera, cu lacrimile clocotindu-i în ochi...

— Cum te simţi, Volodecika ? îl întrebă ea cu glasul sugrumat.

— Prost ! se tîngui el, cufundîndu-se din nou în beznă.

Şi iarăşi trecură ore, zile, nopţi, pînă cînd auzi aproape de el o voce înfundată şi obosită :

— Teamă mi-e că-l pierdem.

— Pe mine m-au învăţat... bîigui Ustimenko, sufocîndu-se din pricina slăbiciunii şi abia mişcîndu-şi limba uscată, pe mine m-au învăţat la vremea sa că... chiar şi în cazurile cele mai grele... trebuie... să-ţi ţii mai bine gura...

În salon se făcu deodată linişte, apoi cineva spuse despre el cu o voce admirativă de bas :

— Asta zic şi eu caracter !

Ceru de băut.

Vera, caldă, trandafirie, cu basmaua căzută într-o parte, abia trezită din somn, se aplecă deasupra lui cu o cană în mînă.

— Unde am fost rănit ? întrebă el pe un ton sever.

— E doar o leziune a ţesuturilor moi, Volodecika...

— Nu minţi ! o ameninţă Volodea. Apoi, după ce-şi trase răsuflarea, întrebă : Mîinile, da ?

Buzele ei tremurau a compătimire şi milă.

Ustimenko închise ochii, dînd parcă să adoarmă. „Toată vara ai cîntat, acum joacă dacă poţi !“ îşi aminti el. Una e să-i vindeci pe alţii, şi alta e să fii rănit tu însuţi.

Şi iarăşi trecură zile şi nopţi. Dar chiar şi atunci cînd se făcu mai bine, nu putea să stea de vorbă cu nimeni. Nu-l întreba nimic nici chiar pe Harlamov. Ştia el ce minciuni trîntea Alexei Alexandrovici cînd era vorba de „starea sănătăţii“ !

— Da, e util ! murmură o dată, de faţă cu chirurgul-şef al flotei, răspunzînd propriilor sale gînduri.

— Ce vrei să spui ? întrebă mirat Alexei Alexandrovici.

— Vreau să spun, tovarăşe general, că noi, medicii, nu strică să încercăm uneori cîte ceva pe propria noastră piele. De pildă, suferinţele. Am avut dureri mari şi am cerut morfină, dar nu mi-au dat, din înaltul şi emoţionantul consideren ca nu cumva să devin morfinoman. Mai înainte refuzam şi eu să dau, dar acum...

— Hm ! făcu Harlamov. Prea o iei şi dumneata aşa, Vladimir Afanasievici... Totuşi, au fost într-adevăr cazuri... De altminteri, o să mai stăm noi de vorbă cînd ai să te faci bine.

Mordvinov, şeful direcţiei sanitare a flotei, în uniformă de general, cu lampasuri, îi citi ordinul de zi prin care locotenent-colonelul medic Ustimenko V. A. a fost decorat cu Ordinul Drapelul Roşu. Volodea vru să spună : „Slujesc Uniunea Sovietică“, aşa cum spunea de obicei, dar acum aceste

cuvinte i se părură insuficiente, necuprinzătoare, aşa că se mărgini doar să mulţumească. Ordinul îi fu înmînat Verei Nikolaevna, pentru că Volodea nu avea cu ce să-l apuce.

A doua zi, Veresova îi citi un articol din ziarul flotei, unde se relata actul lui de eroism. Pagina avea următoarea manşetă: „Păzea, nemţilor, aici stau marinarii", iar în mijlocul textului Volodea îşi văzu fotografia — un doctoraş curăţel, cu o expresie sîrguincioasă de elev matur, premiant. Vera citea cu o voce emoţionată, în salon era linişte, toţi răniţii ascultau. Auziră toţi cum locotenent-colonelul Ustimenko făcea operaţii în timpul luptei, cum l-a scos el din flăcări pe marinarul Salîghin, cum a luat locul unui mitralior...

— Minciuni, rosti Volodea. N-am înlocuit nici un mitralior. Nici nu ştiu să trag cu mitraliera...

— Ce importanţă are asta, îl admonestă Vera. E un reportaj literar...

— Cu atît mai mult, să nu mintă!

Vera suspină supusă şi el înţelese că ea a tras despre el concluzia că e un tiran.

„Prea m-am întărîtat şi eu!" se mustră în sinea lui.

Apoi urmară cîteva zile de vizite necontenite, care îl obosiră cumplit: era mereu consolat şi încurajat. Toţi îi dădeau ca exemple diverse finaluri fericite şi diverse deznodăminte vesele. Făceau apel la voinţa lui, la curajul lui, spunîndu-i că optimismul e, orice s-ar zice, lucrul de căpetenie. Singur înţeleptul Elisbar Şabanovici nu căută să-l consoleze. Venise la el într-un costum de culoare deschisă, cu chipul foarte bronzat. Faimosul căpitan avea o înfăţişare atît de uşuratică — cu o cravată pestriţă, cu pantofi albi, cu batistă la buzunarul de la piept — încît multă vreme nici nu fu lăsat să intre în spitalul militar.

— Semăn probabil cu un spion, spuse Amiradjibi, aşezîndu-se lîngă Ustimenko. N-am prestanţă, asta-i nenorocirea mea. Pe uscat nu sînt luat drept un om în toată firea; pricepi, Vladimir Afanasievici? Nici dumneata nu prea ai prestanţă, am observat eu asta.

Fără să-l întrebe nimic pe Volodea, fără să ia o atitudine de circumstanţă, „ca la spital", fără a-şi da silinţa să fie „compătimitor", îi povesti o întîmplare, două, cinci din străinătate, îi spuse cum a nimerit în cea mai înaltă societate de acolo, pentru a fi apoi condus cît mai repede pe vaporul său, pe „sheep", cum zicea el; imită apoi diferite personaje sus-puse,

cu apucăturile lor, se imită şi pe sine, îl imită şi pe Mac-Cormick, un *boss* în ramura transporturilor, reproducînd totul cu atîta exactitate şi spirit de observaţie, şi atît de hazliu, încît cei din salonul lui Volodea, nu prea veseli, se înviorară şi izbucniră în hohote de rîs, cerîndu-i legendarului căpitan să le mai spună şi alte pătăranii şi se ţinură de el să nu plece pînă tîrziu noaptea.

La plecare, Elisbar Şabanovici spuse pe neaşteptate :

— Iar după război, Vladimir Afanasievici, o să mi se dea şi mie vreo covată potrivită, şi atunci am să te invit pe dumneata să fii medicul navei. O să facem curse lungi în jurul lumii şi am să-ţi arăt toate oceanele şi toate mările. Ai să vezi Atlanticul şi Marea Mediterană, şi multe alte bălţoace. O să stăm în şezlonguri — bătrînul căpitan Amiradjibi, fost cîndva oarecum celebru, şi dumneata, un doctor încă tînăr şi foarte chipeş, un pic zgîriat de război. O să ai tîmple cărunte, doctore, şi ai să-ţi cumperi nişte pantaloni albi, căci ţi se potrivesc de minune. O să stăm în şezlonguri şi am să-ţi arăt unele colţuri interesante ale naturii. Căci în lumea asta smintită ai totuşi ce să vezi, nu ? Eşti de acord ?

— De acord ! întări voios Ustimenko.

— Ţine minte însă, adăugă Amiradjibi, că în ţările acelea trebuie să ştii să umbli cu pălărie. E important. Iar dumneata, nu mă plîng, ai pe ce pune pălăria ! După un război ca ăsta, puţini sînt aceia care se pot lăuda cu cele ce ai făcut dumneata...

Amiradjibi plecă. În salon oamenii comentară încă multă vreme povestirile lui, rîzînd din toată inima.

În cele din urmă, targa pe care era întins Volodea fu introdusă într-un vagon militar. Vera Nikolaevna îşi lipi buzele calde, udate de lacrimi, de obrazul lui ras, uscat şi scofîlcit. Trenul sanitar porni încet şi trecu pe lîngă oraşe pîrjolite, printre ruinele şi dezastrele războiului, îndreptîndu-se spre interior. Cea mai mare parte a acestui drum lung, Ustimenko zăcu cu ochii închişi. Obosise atît de tare, atît de cumplit în acest război, gîndindu-se mereu la ceea ce-i va rezerva viitorul în viaţă, încît se jură ca în tot acest drum să nu facă altceva decît să se odihnească şi să adune puteri în vederea luptei cu invaliditatea lui, luptă care-l aştepta de acum înainte. Dar ce conta, la urma urmei, invaliditatea lui, fie chiar şi totală, în comparaţie cu preţul Victoriei, acum atît de apropiate...

Şi ce linişte era !

Dar cît de bine înțelegea el acum valoarea acestei liniști binecuvîntate, frumusețea acestui cer senin și cald de toamnă, dulceața acestei miresme de brad ce pătrundea pe ferestrele vagonului! Cum, cînd, de unde i-a rămas lui în minte liniștea aceasta? Nu cumva din zilele îndepărtate ale tinereții?

Chirurgul trenului, un bătrînel blajin, care împărțea cu soția lui, înzestrată cu aceeași blîndețe profesională, un compartiment cu două bănci, stătea îndelung de vorbă cu Volodea, povestindu-i într-o formă agreabilă și inteligentă despre bucuriile unei vieți simple, de pildă despre pescuit, sau despre patima de colecționar, ori evocînd răsăritul soarelui pe Volga. Și cînd vorbea, se adresa nu numai lui Ustimenko, ci întregului vagon. Răniții îl ascultau fără să-l întrerupă, dar schimbau priviri între ei și zîmbeau cu indulgență. „Fiecare cu ale lui, spuneau zîmbetele lor triste, uneori chiar mînioase; fiecare cu ce îi e dat. Ăstuia, de pildă, îi e dat să consoleze."

— Dumneata ai, din fericire, mîinile întregi! îi spuse o dată doctorul, cînd rămase între patru ochi cu Volodea. N-au fost amputate și asta, știi, e esențial!

— Firește că e esențial! răspunse Volodea cu un zîmbet reținut și rece.

Da, desigur, mîinile îi erau întregi. Însă abia în îndepărtatul Starodolsk, într-un spital evacuat undeva departe în spatele frontului, și nu dintr-o dată, Volodea înțelese totul, pînă la capăt, așa cum i se păru atunci.

Profesorul acela celebru, unul din acele nume strălucite în fața cărora era greu să nu te intimidezi, se lăsă așteptat multă vreme. Ustimenko se intimidă și el în ziua cînd academicianul sosi de la Moscova, cu avionul, însoțit de un întreg stat-major, și se intimidă așa de tare, încît, cînd se deschise ușa și lumina soarelui căzu pe o față de patrician roman, autoritară, inteligentă, dură, se ridică în picioare, sprijinindu-se în cîrjă.

— Stai jos! ordonă academicianul cu un bas puternic și sonor. Aici nu sînt general, ci medic.

— M-am ridicat în fața medicului, nu a generalului! rosti Ustimenko, ațintindu-și privirea în ochii galbeni, ca de pisică, ai patricianului.

— Mă cunoști?

— Ca medic, nu mi-ar fi iertat să nu vă cunosc lucrările.

— Și de ce te înfurii?

Volodea nu răspunse.

În jur se foiau şi se agitau doctorii şi doctoriţele spitalului, raportînd pe şoptite statului-major al academicianului, arătînd foile de observaţie, cu tot felul de analize, unele necesare, altele absolut de prisos, dar obligatorii potrivit ordinelor, instrucţiunilor şi circularelor corespunzătoare. Aduseră şi actele lui Volodea. Ustimenko trase cu coada ochiului la ele şi zîmbi; hîrtiile astea spuneau totul, afară de faptul că e chirurg.

— De ce eşti, totuşi, iritat? întrebă profesorul.

— Cred că am obosit...

— Acum ai să te odihneşti.

— Să sperăm!

Fără a-şi ascunde furia, Volodea aruncă o privire spre faţa mare, distinsă, impecabil bărbierită a celebrului doctor. „Vedea-te-aş pe tine odihnindu-te aşa!" zise în sinea lui.

— Adevărul e că sînt şi eu chirurg, spuse apoi cu glas tare, încercînd să se stăpînească. Odihna pe care mi-o promiteţi... pentru mine... nu e o consolare prea mare.

Profesorul privi spre Volodea cu ochii lui galbeni, ca de pisică, ageri, încă, pătrunzători, rămase o clipă tăcut, pe urmă strigă răstit pe cineva, scotoci prin actele lui Ustimenko şi cînd i se aduse, în sfîrşit, depeşa lui Harlamov, care se răzleţise probabil de celelalte acte, rosti un „foarte mulţumesc", cu o voce care-l făcu pe Volodea să se înfioare, închipuindu-şi discuţia pe care avea s-o aibă profesorul cu omul vinovat de rătăcirea telegramei trimise de flotă.

A fost o dimineaţă tristă dimineaţa aceea în care „patricianul roman" şi-a dat sentinţa fără drept de apel. Om inteligent, era destul de priceput ca să spună adevărul şi destul de curajos ca să nu amîne pentru cine ştie cînd formulările acestea amare.

— Aşadar, nu e nici o speranţă? întrebă Volodea.

— Nu intenţionez şi nici nu am căderea să te consolez, răspunse profesorul, fixîndu-l pe Volodea cu ochii lui reci, dar nu pot să nu-ţi amintesc că, în afară de specialitatea noastră, a amîndurora, mai există încă multe alte îndeletniciri interesante pe lumea asta... Şi, numărînd pe degetele de la mîinile lui mari şi puternice, începu să înşire: Neuropatologia? Microbiologia? Anatomia patologică, ce zici? Cunosc un neurochirurg căruia i s-a întîmplat ceva cam la fel cu ceea ce ţi s-a întîmplat dumitale, dar el s-a antrenat în aşa fel, încît face cu mîna stîngă punctii rahidiene. Or, dumneata stai relativ bine tocmai cu mîna stîngă. Apoi — radiologia, o activitate

interesantă şi promiţătoare, care are nevoie de oameni talentaţi...

Ustimenko aproape că nu-l asculta, întorcîndu-şi privirile în altă parte.

— Împărtăşesc, desigur, starea dumitale, colega, dar nu pot să nu-ţi povestesc, fiindcă veni vorba, un episod pe care poate îl vei reţine, continuă patricianul. Un chirurg destul de renumit, o veche cunoştinţă de-a mea şi, aş putea spune, prieten, şi-a pierdut cu puţin înainte de război vederea... Reinberg, aşa-l cheamă. Ei bine, închipuie-ţi, cînd a izbucnit războiul, omul acesta a socotit că e o datorie morală a lui să asiste la toate operaţiile făcute la fosta sa clinică şi, neputînd opera el însuşi, cu valoroasa lui experienţă şi cu talentul său, s-a considerat foarte util dînd numai sfaturi în cazurile dificile. Şi acum, vechiul meu coleg stă ore întregi în sala de operaţii, iar în spatele lui, în spatele orbului, medicii se simt ca în dosul unui zid de piatră. Înţelegi dumneata?

— Toate astea sînt, desigur, foarte emoţionante, răspunse Ustimenko pe un ton aspru şi rigid, uitîndu-se în ochii academicianului, şi toate astea trebuie, desigur, să-mi dea curaj. Dar durerile, tovarăşe general, durerile acestea insuportabile nu pot fi ostoite cu vorbe mari! Mai înainte am citit şi eu, am citit numai, despre nevrom, dar acum îl cunosc pe propria mea piele. Aşa cum spune fabula: toată vara ai cîntat, acum joacă dacă poţi...

— Şi ce doreşti dumneata, la urma urmei? întrebă academicianul, scoţîndu-şi o ţigară groasă din portţigaret şi lovind-o cu un capăt de monograma de aur. Cu ce îţi pot fi de folos?

— Trebuie să mi se amputeze mîna dreaptă.

Academicianul zăbovi mult cu răspunsul, apoi împrăştie fumul cu palma lui albă şi spuse, rostind rar cuvintele:

— Bine, o să studiem chestiunea în ansamblu. O să ne gîndim, o să ne sfătuim, o să mai vorbim şi cu dumneata...

Într-o seară, lui Volodea i se aduse o telegramă:

„Aşteptaţi neapărat vineri unsprezece avion călători Moscova."

„Vera? se întrebă el neliniştit şi duşmănos. Dar atunci de ce aşteptaţi şi nu aşteaptă?"

Vineri, pe data de unsprezece, potrivit unui ordin dat de însuşi directorul spitalului, fu ajutat să se îmbrace şi dus la

vechiul automobil pe care-l folosea conducerea spitalului în deplasările prin Starodolsk.

„Aşteptaţi, îşi zise Volodea. Ce naiba o mai fi însemnînd şi asta?"

Era un avion vechi, părăduit, dar pilotul ateriză foarte elegant, de parcă ar fi avut în mîinile sale ultima expresie a tehnicii aviatice. Scara aerodromului atît de liniştit din Starodolsk fu adusă la avion, repede şi tot cu eleganţă, întocmai ca pe aeroportul Vnukovo.

Uşiţa avionului se deschise şi în capul scării apăru un general. Volodea constată numaidecît că nu era propriu-zis un general, ci Aşhen Ovanesovna Ohanian în persoană, într-un veston de paradă, cu toate ordinele şi medaliile pe piept, cu epoleţii strălucitori de argint, cu cascheta pusă cam anapoda pe buclele cărunte, ba nici măcar nu erau bucle, ci nişte ghemotoace de păr pe care le zburlea încet vîntul toamnei...

Afară de mantaua de ploaie şi o porthartă veche, nu avea nimic altceva asupră-i. Îi ordonă soldatului şofer să-i ducă direct la un restaurant, dar la unul bun, la cel mai bun, ca la Moscova. Abia după aceea, bătrîna se întoarse către Volodea. Săltîndu-şi buza de sus, mustăcioasă, şi dezvelindu-şi dinţii puternici, tineri, Aşhen întrebă:

— Fac prinsoare că ai zis despre mine aşa, cînd m-ai văzut coborînd din avion: „A venit Cloanţa călare pe mătură". Este?

— Nu, răspunse Ustimenko, dar mi s-a părut că sînteţi un general.

— Mascul?

— De ce mascul? General.

— Zinocika e foarte feminină, dar eu m-am grosolănit, spuse Aşhen. Ştii ceva, Volodecika? Azi am să mă comport în oraşul vostru ca un militar brutal venit în permisie. Ăsta-i restaurantul? Votcă are?

Se uită la ceas, îşi potrivi *pince-nez*-ul şi-i ordonă şoferului să vină să-i ia la orele paisprezece fix, după care coborî, cam anevoie, din maşină.

Restaurantul „Zefirul" abia se deschisese. Aruncîndu-şi cascheta, mantaua şi portharta în braţele garderobierului uluit de apucăturile ei, bătrîna ceru să vină directorul şi ocupă masa cea mai bine plasată, lîngă fereastră, între un ficus şi un palmier.

— Dumneata eşti directorul?

Bărbatul chel apărut dinainte-i, cu ochelari în ramă de baga, semănînd cu un pastor protestant, făcu o plecăciune.

— Tot ce aveţi mai bun! comandă bătrîna. Coniacul să fie armenesc, bineînţeles. Vreau să cheltuiesc o groază de bani, am să-i mînjesc pe ospătari cu muştar pe faţă şi am să sparg o oglindă. Aveţi aici o oglindă mare, scumpă?

— Se găseşte pentru dumneavoastră, spuse directorul zîmbind cu blîndeţe. Se vor găsi de toate.

— Muzica unde e?

— E încă prea devreme, madam.

— Eu nu mi-s madam, cetăţene director. La timpul său, noi le-am trimis pe toate madamele pe urmele generalului Duhonin, sau, ca să înţelegi mai bine, le-am făcut de petrecanie. Eu sînt colonel în Flota Maritimă Militară a U.R.S.S. Vezi, şampania să fie bine frapată şi seacă.

Directorul se retrase. Aşhen îi oferi lui Volodea o ţigară „Herzegovina-Flohr", îşi aprinse şi ea una, trase adînc fumul în piept şi spuse cu vocea ei de bas:

— Dacă aş fi bărbat, Volodecika, aş face nişte chefuri monstruoase şi n-aş cruţa de loc sexul slab. Apoi, uitîndu-se la el cu luare-aminte, îl întrebă pe un ton incisiv: Aşadar, ne-am cufundat în noi înşine? Nu ne mai interesează nici măcar comunicatele Biroului Sovietic de Informaţii? Nu răspundem nici la scrisori? Ne scriu două femei bătrîne, dar noi ne-am mitocănit în aşa hal şi atîta ne văicărim cu suferinţele noastre personale, că nu mai putem nici măcar să dictăm cîteva cuvinte. Noi sîntem ceva aparte, da?

— Dacă pentru asta m-aţi chemat aici... începu Volodea. Dar Aşhen izbi aşa de tare cu pumnul în masă, încît ospătarul bătrînel, care tocmai aşeza păhărelele, sări cît colo.

— Stai şi ascultă, îi porunci Ohanian, sfredelindu-l cu ochii ei holbaţi. Stai liniştit, că altfel mă supăr rău. Sînt şi aşa destul de supărată, iar dacă am să mă supăr şi mai tare, o să fie rău de dumneata, tovarăşe locotenent-colonel. Toarnă odată! îi strigă ea ospătarului. Vezi doar că dumnealui e un invalid de război nenorocit, care trebuie să-şi înece cît mai iute amarul în vin, că altfel o să se apuce să înjure şi să-i ofenseze pe trecători. Toarnă mai repede şi înclină-te în faţa lui, unchiaşule: eşti vinovat faţă de el, pentru că dumneata ai picioarele şi mîinile întregi...

Ustimenko suspină lung : se dezobișnuise de Cloanța și uitase felul ei de a aplica întotdeauna mijloacele cele mai drastice.

— În sănătatea mea, spuse Așhen. Eu sînt o babă bătrînă, bea pentru mine și ascultă...

În timp ce Volodea dădea pe gît păhărelul, surprinse privirea lui Așhen Ovanesovna ațintită asupra degetelor lui.

— Nu-i nimic, rîse el, păhărelul pot să-l țin.

— Nici nu-mi fac griji. Ascultă : în vara anului o mie nouă sute treizeci și doi, medicii i-au propus lui Oppel, care era grav bolnav, să-i elimine de urgență ochiul atins de cancer. Oppel s-a gîndit cîteva zile, apoi s-a dus la el la clinică, și-a legat cu o basma ochiul bolnav și s-a apucat, ca de obicei, să opereze. Abia după ce s-a convins pe deplin că poate opera și cu un singur ochi, Oppel a acceptat să fie operat. Dreptul de a rămîne chirurg prețuia pentru el mai mult decît viața însăși.

— Just, spuse Volodea. Parcă eu zic altfel ? Dar dacă ți-ai pus în gînd să-mi întărești moralul, Așhen Ovanesovna, exemplul nu e reușit...

Avea în ochi o privire sfredelitoare și ironică. Genele stufoase îi tremurau ușor.

— Tocmai în acele zile, continuă Așhen, puțin șovăitoare, a scris Oppel, știi, cuvintele sale celebre...

— Care cuvinte ?

— Ce, n-ai auzit de ele ? întrebă ea cu un aer oarecum încurcat.

— Nu.

Ustimenko își mai turnă un coniac și-l dădu repede pe gît. Ohanian îl privea îngrozită.

— Ești un bețiv ! exclamă.

— Cîtuși de puțin. Sînt alcoolic ! o necăji el. Și care sînt cuvintele acelea celebre ?

Așhen își scoase portofelul din buzunarul de la piept al vestonului, scotoci prin el și întinse înaintea sa o hîrtiuță îngustă, umplută cu scrisul mărunt al Bakuninei.

— O fițuică pregătită special pentru mine, spuse Volodea. Îmi închipui cîtă vreme ați pierdut cu scriptologia asta, cîte cărți a frunzărit biata Zinaida Mihailovna, ce v-ați mai certat ! Ai găsit ?

— Am găsit.

— Un mic exemplu ?

— Eşti beat, Volodecika, clătină bătrîna a mustrare din cap, agitîndu-şi claia de ghemotoace. Beat turtă, asta eşti...

— Beat criţă! replică Ustimenko, vrînd s-o sperie. Beat mort...

— Ia şi mănîncă repede mai mult unt! Şi somon. De ce nu mănînci somon? Unchiule, mai adu-i locotenent-colonelului ceva gras, că începe să se îmbete...

— Glumesc, răspunse zîmbind Volodea. Glumesc, Aşhen Ovanesovna. Pur şi simplu, te iubesc tare mult şi mă bucur că te văd...

Bătrîna îşi suflă nasul cu zgomot, întorcîndu-se puţin într-o parte, apoi spuse:

— Ei hai, las' că te cunosc eu. Ascultă citatul! Şi, punîndu-şi ochelarii strîmb pe nas, urmă, citind cu multă expresivitate: În acele zile celebrul chirurg Oppel a scris: „Chirurgii adevăraţi, autentici, nu se feresc de greutăţi, ba chiar le caută, pentru a le învinge. În categoria chirurgilor care caută astfel de greutăţi, pentru a le învinge, cred că am dreptul să mă consider şi eu." Ai înţeles?

— Perfect. Numai că asta n-are nici o legătură cu mine. Înţelege, te rog, Aşhen Ovanesovna, că pe mine m-a dat gata nevromul. Eu nu mai dorm cum dorm oamenii normali. Mi-am pierdut capul din pricina acestor dureri şi a tot ce e legat de ele. Trebuie să mi se amputeze mîna, dar dumnealor nu vor s-o facă, fiindcă nu-şi iau răspunderea, lua-i-ar naiba să-i ia. Iar eu nu pot s-o fac singur. N-am destul curaj. Şi apoi, cred că e şi cam greu. Vorbeşte şi dumneata cu ei, da?

— Bine, spuse gînditoare Cloanţa, sorbind din şampanie. Am să vorbesc. Dar mîna n-o să ţi-o amputăm. Nevromul are să-ţi treacă. Hai, hai, nu te înfuria, Voledecika, las' că ştiu eu ce-i aia nevrom. Repet, nevromul are să-ţi treacă cu timpul, dar durerea pentru pierderea profesiei n-are să-ţi treacă niciodată. Înţelegi?

— Eu mi-am şi pierdut profesia, răspunse el cu furie stăpînită în glas. Nu sînt copil, Aşhen Ovanesovna, sînt medic şi încă unul cu experienţă.

— Nu, eşti un copil. Eu am mai multă experienţă decît dumneata.

— Dar dumneata nu ştii nimic despre mine!

— Da, nu ţi-am văzut mîinile, dar am studiat tot ce trebuie la Moscova, unde mi s-a trimis totul. Azi am să-ţi examinez mîinile.

Seara, îi examină îndelung în sala de pansamente mîinile acestea blestemate, nenorocite. Ustimenko duhnea a vin. Era palid, surescitat şi furios. Aşhen rămase tăcută. Sufla cu putere pe nas şi nu spunea absolut nimic.

— Ei ? o întrebă el.

— Am să-ţi spun adevărul, Volodecika. Adevărul adevărat. Ai fost operat de două ori şi starea mîinilor dumitale s-a îmbunătăţit, desigur. Mai sînt necesare încă minimum două operaţii, o ştii şi singur. Dar totul depinde nu atît de operaţii, cît mai ales de dumneata !

— Mulţumesc, făcu el, cu o plecăciune. Voinţă, concentrare, încredere în victoria finală a raţiunii omului asupra lui însuşi. Aiurea ! Toate astea mă pricepeam să le spun şi eu altora, pînă la o vreme. Dar acum mi-ajunge. Noapte bună, Aşhen Ovanesovna, am cam obosit pe ziua de azi.

— Noapte bună, Volodecika, îi răspunse Ohanian cu o voce tristă.

A doua zi o conduse la aerodrom. Ohanian îi propuse să-l interneze într-un spital din Moscova, dar el refuză. Apoi avionul, vechiul şi micul avion, îşi luă elegant zborul. Volodea se întoarse tîrziu în salonul său, salonul numărul cinci, după ce-şi petrecu cea mai mare parte a zilei călduroase de toamnă în parcul spitalului. Zăbovi acolo şi în ziua următoare, şi seara următoare, şi tot aşa zi de zi, şi seară de seară ; şedea adîncit în gînduri, ascultînd cum cîntă în grădina publică, pe malul rîului Sojaraia, fanfara, care-i amintea de tinereţea sa, de muzica din fosta grădină a comercianţilor, azi parcul „A X-a Aniversare a Revoluţiei din Octombrie", unde a murit Prov Iakovlevici Polunin.

Două degete de la mîna stîngă îl slujeau bine ; scotea cu ele din pachetul mototolit ţigările subţiri ca nişte cuie şi le fuma una după alta, încruntîndu-şi sprîncenele stufoase şi aţintindu-şi ochii în fundul tot mai întunecat al bătrînului parc, unde noaptea îşi aşternea umbrele sale. Fanfara cînta mereu, întocmai ca atunci, demult, cînd avea totul înainte, cînd lunganul de Ustimenko se vedea un chirurg adevărat, cînd fantezia lui năvalnică născocea operaţii extraordinare, cînd, înecîndu-se de emoţie, lăsa în urmă chirurgia modernă şi trecea în goană peste secole, şoptind furios despre marii săi contemporani : „Nişte retrograzi ! Nişte vraci ! Incapabili ! Funcţionari în chirurgie !"

Ei bine, stimate Vladimir Afanasievici, chirurg înzestrat cu experienţa Marelui Război pentru Apărarea Patriei, doctor la curent cu toate cunoştinţele moderne, unicul revoluţionar autentic în ştiinţă, poftim de-ţi drege singur mîna! Aha, nu poţi? Nu-ţi vine nici o idee?... Şi cît de lesne găsea el cuvinte de mîngîiere pentru răniţii lui, cît de judicios, da, „judicios", le recomanda el alte specialităţi şi profesii, ce se mai supăra pe cei care refuzau să mănînce şi tăceau îndelung, închizîndu-se în ei înşişi şi îndepărtîndu-se de ceea ce numea dumnealui „colectiv"!

„Plîngăreţii ăştia!" aşa spunea el despre oamenii care şi-au pierdut ceea ce aveau mai bun — cauza pe care o slujeau. „Plîngăreţii ăştia!"

Adesea veneau şi intrau în vorbă cu el medicii — Nikolai Feodorovici, masiv ca un taur, cu burtă şi cu picioarele strîmbe, Antonova cea înaltă şi slabă, bătrînul şi ironicul Zakoldaev şi Maria Pavlovna, o doctoriţă tinerică de tot. Pentru a nu-i provoca, de bună seamă, o durere de prisos, păreau să fi uitat cu toţii că e medic şi vorbeau cu el despre orice, în afară de lucrul fără de care el nu putea să trăiască. Încercau să-l distreze trăncănind despre cele mai variate teme, dar el rămînea taciturn, uitîndu-se la ei încruntat, cu o privire pătrunzătoare, pe sub genele stufoase, nerăbdător să se sfîrşească mai repede discuţiile aceştea „din compasiune".

„Cîntau" cu toţii, aşa cum a cîntat şi el la timpul său. A cîntat şi i s-a înfundat!

Acum joacă dacă poţi, locotenent-colonele Ustimenko, tu care te credeai inteligent, talentat, care promiteai atît, care erai un om de fier, neclintit, foarte principial, exigent pînă la pedanterie! Fostule medic Ustimenko, iar acum locotenent-colonel aflat în tratament, joacă!

Două tablete — somn liniştit; cincizeci — moarte uşoară

Tocmai se pregătea să se întoarcă în spital, cînd lîngă el se aşează greoi pe bancă maiorul Malevici, vecin de salon, amator de preferans şi de băutură.

— Dumneata erai, colonele?

— Eu.

— Tot pe gînduri?

— Ce altceva îmi rămîne de făcut?

— Da, altceva n-ai ce să faci aici.

Volodea rămase tăcut.

— Eu unul m-am pricopsit cu spirt, continuă maiorul, gîfîind încă. Ticăloasele astea de cîrciumărese te jupoaie, nu alta, dar ce să-i faci? Nu eşti amator să-mi fii partener?

— S-ar putea...

— Şi la cărţi?

— Banii sînt în salon.

— S-a făcut. Începem?

De ce nu? De ce n-ar bea, cînd i se oferă prilejul? De-acum o să joace şi preferans; e şi acesta un mijloc de a-ţi omorî timpul, aşa cum spun, pare-se, tovarăşii preferansişti.

— Ceapă avem, avem şi pîine, spuse Malevici cu o voce plăcută de bas. Am şi un pahar. Deci toate cele necesare pentru înăbuşirea nostalgiei.

Aprinzînd bricheta ca să facă lumină, turnă cu măsură spirt într-un flacon, adăugă apă dintr-o sticlă de o jumătate, rupse o bucată de pîine şi-i întinse lui Volodea o căpăţînă de ceapă.

— Mănîncă sănătos, colonele...

Dacă-i venea uşor să ţină în cele două degete ţigara, cu paharul era altceva, astfel că maiorul aproape că-i turnă în gură lichidul usturător, mirosind a gaz. Apoi bău şi el, pe urmă împărţiră restul.

— Ţi-e mai bine? întrebă Malevici.

— Parcă da.

— Asta ne rămîne de făcut de-acum încolo, spuse maiorul cu un oftat. Şi nu-i chip să te plîngi mămichii.

Mai stătură cît mai stătură, mai fumară cîte o ţigară, apoi maiorul se sculă zorit să plece „acasă, la mîncare", cum spunea el. După ce zgomotul paşilor lui grei şi apăsaţi se stinse, se auzea parcă şi mai bine fanfara din grădina publică. În sunetele de alamă, lente şi paşnice, ale unui vals vechi, Ustimenko se gîndi deodată, pentru întîia oară şi cît se poate de serios, să-şi pună capăt zilelor. Era o soluţie atît de simplă, încît i se încrîncenă carnea pe el.

Dacă omul nu se mai poate ţine de ceea ce a învăţat, îşi zise, dacă i se ia rostul vieţii, înseamnă că i se ia însuşi înţelesul noţiunii de fericire, şi atunci n-are nici o noimă s-o mai lungească aşa degeaba, să-şi omoare timpul cu preferansul şi

cu spirtul şi de fapt să-i încurce şi pe alţii cu procesul refacerii unei vieţi care nu mai e viaţă! La ce bun toate astea?

Cît de limpede i se părea totul după descoperirea aceasta!...

Urmară alte zile şi nopţi, cumplit de asemănătoare unele cu altele — cu preferans, şah, beţii discrete şi cu scrisori de la Vera, la care el răspundea prin cărţi poştale. Cîte o soră sau o infirmieră scria ce dicta el! „Mă tratez, te sărut, mă simt normal, salutări colegilor." Altceva nu putea să dicteze.

Unui mesaj primit din partea lui Ohanian şi a Bakuninei îi răspunse pe un ton cît mai vioi, dar foarte lapidar: „Mă simt tot mai bine, sînt bine dispus, condiţiile sînt excelente, îngrijirea de prima mînă, nu am de făcut nici o rugăminte". Iar lui Harlamov nici nu i-a răspuns măcar, aşa cum nu i-a răspuns nici lui Rodion Mefodievici la scrisoarea sa tristă, prin care acesta îl înştiinţa că stă în pat şi are infarct. Ăstora doi dacă nu le scrie el cu mîna lui le stîrneşte compasiunea, şi de ce s-o facă?

De ce să împovărez nişte oameni acum bolnavi şi bătrîni cu procesul refacerii vieţii sale? Ce rost are?

O dată, în timpul ploilor lungi de toamnă, într-o seară tîrzie şi tristă, ieşi din salonul său de la parter şi se aşeză în fotoliul masiv, cu arcurile rupte, al sorei de gardă. Hotărîrea pe care o luase în noaptea aceea deznădăjduită, în parcul spitalului, se înrădăcinase adînc şi definitiv în el, şi acum nu aştepta decît prilejul pentru a executa „sentinţa". Aici, în fotoliu, rămînînd ca întotdeauna singur cu sine însuşi, începu să se gîndească iarăşi la „sfîrşitul său", cu ochii aţintiţi la uşiţa dulăpiorului alb cu o cruce roşie pe ea. Era liniştit, nu regreta absolut nimic şi nu-l mîhnea nici măcar faptul că o lasă singură pe Vera. „De fapt, abia aşa am să-i uşurez viaţa, îşi zise. Ea e prea cumsecade ca să mă părăsească acum, iar cu mine, fireşte, viitorul ei n-o să fie de loc plăcut." Judecînd astfel, se uita stăruitor la uşiţa dulăpiorului alb, pînă cînd observă că cheia se află în broască. Astă-seară era de gardă sora Raecika, o soră cu ochii negri, întotdeauna veselă şi îmbujorată. Uitase, desigur, să-şi încuie farmacia.

Fără a se ridica, Volodea întinse mîna stîngă şi uşiţa se deschise numaidecît. Înăuntru, la fel ca şi în alte spitale, totul era aranjat într-o anumită ordine, statornicită o dată pentru totdeauna. El ştia şi ţinea minte ordinea aceasta, aşa că nu trebui să caute prea mult. Iată-le în stînga, în raftul al doilea: două tablete — somn liniştit, cincizeci — moarte uşoară. Somn

liniştit care dă în moarte... Şi pentru ca Raia să n-aibă neplăceri, o să răstoarne tabletele în buzunar, iar sticluţa o s-o pună la loc în dulăpior. Aici tabletele nu sînt numărate...

Îşi înfăptui planul cu o bucurie sumbră, apoi, sprijinindu-se greoi în cîrjă, se întoarse în salon, unde tanchistul Hatniuk, plin de arsuri, şi căpitanul-locotenent Karţev din flotă jucau domino şi conversau plictisiţi.

„Dacă aş putea să-i fac să iasă puţin pe sală!" îşi spuse iritat Volodea, întinzîndu-se pe pat. Paharul cu apă era alături, pe noptieră, dar el nu putea să înceapă procedura înghiţirii sub ochii acestor oameni, pentru că ei aveau să-l întrebe, desigur, ce face şi de ce „bea" atîtea tablete. „Să las treaba asta pentru la noapte?" se gîndi el. Surîse slab, dîndu-şi seama că nu caută decît un pretext pentru a amîna în chip onorabil executarea sentinţei...

Agăţă cu grijă halatul în cui, ca să nu cadă tabletele din buzunar, îşi făcu patul şi adormi numaidecît buştean, ca în tinereţe, cînd se culca obosit după o zi de muncă. Se trezi o dată cu zorile. În salon pătrundea tot mai multă lumină. La capătul patului său stătea cineva, o siluetă subţirică, albă, cu capul plecat în jos...

— Cine e? întrebă el în şoaptă.

— Sînt eu, Maria Pavlovna, răspunse doctoriţa tot în şoaptă, încît abia o auzi.

— Maria Pavlovna?

— Da. Ai putea să vii... cu mine? întrebă ea, apropiindu-se încă un pas de el. Pentru cîteva minute... Dacă, bineînţeles, te simţi bine.

„M-a văzut cînd am furat tabletele, îşi zise înciudat. Şi s-a speriat; da, ea era de gardă. Ori poate m-a văzut Raia."

— Dă-mi halatul! îi spuse pe un ton apăsat.

Nu-i plăcea doctoriţa asta, cum de altfel nu-i plăceau mulţi din acest spital. Toţi doctorii şi toate doctoriţele de-aici se purtau foarte frumos cu dînsul, dar el ştia — era convins de asta — lucruri pe care ei n-au să le înveţe niciodată, şi de-aceea se socotea în drept să-i privească ironic, de sus, şi chiar puţin dispreţuitor.

„Eroi în halate albe! îşi zise iritat, căutînd să nu alunece cu vîrful de cauciuc al cîrjei pe dalele de faianţă ale pardoselii. Binefăcători ai oamenilor! Ce naiba o fi vrînd fecioara asta anostă de la mine?"

Subţirică, mititică, cu o expresie infinit de obosită şi parcă stinsă în ochii albaştri, ea aruncă, fîstîcită, o privire spre faţa sumbră a locotenent-colonelului acesta întotdeauna supărat şi-l întrebă din nou:

— N-o să-ţi fie greu să mergi cu mine pînă la camera de gardă?

Nu, se pare că nu e vorba de tablete. Atunci? De starea lui politico-morală? Probabil că s-a plîns Aşhen de scrisorile lui prea scurte şi acum mititica asta are să-i ţină un logos moralizator şi o să-i arate care sînt trăsăturile fundamentale de caracter ale omului sovietic, ale acestui om cu sufletul de aur...

Să încerce numai! Să rişte! Are s-o coste scump!

Aşternutul ei de pe canapeaua de muşama era neatins: pesemne că nici nu se culcase toată noaptea. Desigur, face parte din rîndul acelora a căror viaţă e plină numai de eroism! Nu se îndură să doarmă, deşi ar putea foarte bine s-o facă! Mă rog, dumneaei slujeşte omenirea în suferinţă!

— Ei? întrebă el, aşezîndu-se şi proptindu-şi cîrja alături. Te ascult.

— Aş vrea să te rog, doctore, începu ea, şi Ustimenko observă cum Maria Pavlovna asta, atît de modestă, se îmbujoră deodată şi-i apăru de o frumuseţe tînără, feciorelnică, necoaptă. Aş vrea, doctore...

— Drept cine mă iei? o întrerupse el ursuz. Eu, doctor?...

— Da, dumneata eşti doctor, rosti Maria Pavlovna, biruindu-şi sfiala de o clipă şi chiar întărindu-şi glasul, eşti doctor, o ştiu. Am nevoie de sfatul dumitale, înţelegi, de o consultaţie. Am auzit de dumneata de la Ohanian, iar în afară de asta, am primit şi o scrisoare. Şi iată că tocmai s-a ivit un caz...

Încă jenată, cu mîinile ei mici, cu degetele scurte şi cu unghiile bine îngrijite, întinse înaintea lui o mulţime de radiografii, foarte bine executate, pentru că aveau aici, la spital, un radiolog de prima mînă. Volodea examină cu atenţie, fără grabă, un clişeu, apoi altul şi apoi altul, după care scoase un oftat adînc. Îl trecuseră toate năduşelile, atît era de surprinzător şi de înfiorător ceea ce vedea acolo...

Exact aceleaşi clişee le examinase atunci, în micul salon al doctorului Word, la spitalul acela din Zapoliarie. Exact aşa fusese rănit şi aviatorul englez Lyonel Neville, băiatul acela drăgălaş, a cărui amintire îl făcu deodată să simtă şi acum o apăsare dureroasă pe inimă. Ei da, glontele are aceeaşi poziţie,

în hilul plămînului. Da, totul e la fel. Ei, şi ce? Ce vrea de la el fata asta bătrînă care roşeşte într-un chip insuportabil?

Ea vorbea, iar el o asculta, examinînd clişeele. E limpede că ea luase cunoştinţă despre asemenea operaţii numai din literatură. Dar n-are de ce să se simtă jenată; se pare că e încă foarte tînără, nu? A absolvit institutul acum patru ani şi numaidecît a izbucnit războiul, nu? Însă războiul înseamnă pentru un chirurg nu patru ani, ci douăzeci de ani. Ei bine, cu ce-i poate fi el de folos? Nu vede oare că mîinile lui nu mai sînt acum bune de nimic? Ori îşi închipuie, ca şi mulţi alţi medici, că el mai poate face ceva folositor cu aceste două degete valide? Dacă-i aşa, trebuie să ştie că se înşală profund...

— Nu, pentru altceva te-am invitat, spuse încet doctoriţa. Eu, mai bine zis nu eu, ci noi toţi cei de aici avem nevoie de sfaturile dumitale, tovarăşe locotenent-colonel! Din cele ce mi-a spus colonelul Ohanian şi dintr-o scrisoare pe care am primit-o aici, ştim că dumneata ai făcut operaţii la plămîni...

„Ce scrisoare o mai fi şi asta? se întrebă el, bănuind că scrisoarea a fost trimisă de Veresova şi înfuriindu-se pentru «operativitatea» asta a ei. Probabil că scrie ceva lamentabil despre un medic invalid...“

— Dumneata ai operat mult acolo la flotă, urmă doctoriţa.

— Nu „la flotă“, ci „în flotă“! o corectă el cu totul inutil, şi îşi dădu seama de asta, dar se încăpăţînă să repete: Nu se spune „la flotă“! „În flotă!“

— În! admise ea fîstîcită. Apoi începu să vorbească repede, ruşinată pare-se de furia lui nestăpînită, de observaţiile lui lipsite de tact, de faptul că nici măcar nu încearcă să-şi domolească iritarea. Pe scurt, doctore, îl avem aici rănit pe colonelul Saranţev. Astea sînt clişeele. Acum totul e bine, noi însă credem că starea asta satisfăcătoare nu e reală, mai bine zis nu va dura mult. Colonelul Saranţev a suferit enorm, stă prost cu un picior şi pînă acum unii tovarăşi lipsiţi de experienţă au cam dat greş. De aceea voiam să te rugăm, Vladimir Afanasievici, dat fiind că dumneata, sub conducerea lui Ohanian şi a lui Harlamov în persoană, şi chiar dumneata singur...

— Am înţeles! o întrerupse Ustimenko, frunzărind foile de observaţii ale lui Saranţev A. D. S-a înţeles totul!

Nu prea asculta cele ce spunea doctoriţa, întrebîndu-se dacă toate astea nu sînt cumva un fel de filantropie, un spectacol pus la cale anume, spre a-i da lui de lucru, ca efect al vizitei lui Aşhen Ovanesovna şi al scrisorii lamentabile a Verei.

Dar deodată își recunoscu propria lui voce, își auzi întrebările scurte în legătură cu Saranțev și uită de bănuielile care-l chinuiseră pînă mai adineauri. Își recunoscu glasul de altădată, de care aproape că se dezobișnuise. Cu glasul acesta i se adresa el căpitanului Șapiro, cînd lucrau împreună și cînd acesta se lansa în explicații minuțioase și inexacte.

Numai că acum nu lucra nimic!

Dar, de fapt, toate acestea nu prezentau acum nici o importanță, și el uită numaidecît de îndoielile sale. Micul dejun și porția de cacao i se aduse aici, în camera de gardă, unde asistă posac la raportul de dimineață, după care Maria Pavlovna, îmbujorîndu-se din nou dintr-o dată, anunță că, din însărcinarea colectivului, și-a permis să-l invite pe doctorul Ustimenko spre a-l consulta pe colonelul Saranțev și că Vladimir Afanasievici a acceptat...

„A acceptat! Ce stupid sună!" își zise Volodea și-i măsură pe toți cu o privire circumspectă, ca să vadă dacă nu-și fac ocheade între ei, ca să se convingă dacă la mijloc nu e un „complot al compasiunii", dacă toate acestea nu sînt cumva puse la cale în mod special pentru el.

Nu, nu observă nimic suspect. Nikolai Feodorovici, greoi ca un urs, își răsucea o țigară din vestitul tutun Filicev. Doctorița Antonova nota ceva în blocnotes. Surorile îi cereau unele lămuriri lui Zakoldaev.

— Ei, întrebă binevoitor Nikolai Feodorovici, mergem la Saranțev, tovarășe locotenent-colonel? Te previn însă că e foarte tracasat și ar putea comite vreo mitocănie...

— Să mergem! se învoi Ustimenko.

Blestematul acela de cauciuc din vîrful cîrjei alunecă de două ori mai înainte ca Volodea să se poată sprijini bine în el. Dar se părea că nimeni n-a observat eforturile acestea pe care le făcea Ustimenko. Apoi străbătură un coridor, mergînd alături, fără să se pripească, nu un rănit și un medic, ci doi medici, vorbind despre treburile lor profesionale și despre necesitățile presante pe care le resimțea spitalul în această perioadă...

— Ce-i cu sperietoarea asta? întrebă a batjocură Saranțev, holbîndu-și ochii albaștri la Volodea, cînd acesta se așeză, nu fără greutate, pe un taburet lîngă patul lui.

— Locotenent-colonelul Ustimenko nu e sperietoare, ci medic, i-o tăie Nikolai Feodorovici cu basul lui mormăit, ca

de urs. Poartă-te cuviincios, Saranţev, şi nu jigni oamenii care au venit să te...

— Nu mă supăr eu chiar aşa de uşor ! interveni Ustimenko.

Fireşte, putea să se apere singur ! Şi ar fi făcut-o fără ajutorul nimănui. Ori poate a ajuns atît de nevolnic, încît trebuie să-i ia alţii apărarea ?

După vreo zece minute, Nikolai Feodorovici ieşi, iar Volodea rămase singur cu tanchistul acesta scund, prăpădit, ras în cap. Colonelul Saranţev îl măsură cu ochii lui cristalini, răutăcioşi, ca de uliu, pe noul medic, cîntărindu-l parcă şi încercînd să găsească o soluţie la o problemă care-l frămînta. Volodea stătea tăcut, lîngă geamul deschis al micului salon, fumînd şi privind afară, unde, la fel ca în zilele acelea din Zapoliarie, cînd remorcherele duduiau în port, se cernea o ploaie mărunţă şi nesfîrşită.

— Ei ? întrebă în cele din urmă colonelul. Ai să mai taci multă vreme, doctore ?

— Nu mă grăbesc nicăieri, răspunse Ustimenko. Eu sînt din salonul cinci, tot de-aici de la parter.

— Va să zică, ai venit să-mi ţii de urît ?

— Aici toţi sîntem nervoşi, Saranţev, spuse Volodea. Sîntem toţi necăjiţi.

Colonelul se aprinse deodată.

— Eu nu mă plîng de nimic, strigă el, holbîndu-şi furios ochii. Eu cer, şi stărui, să mă lase să plec. Sînt sănătos ! Ce naiba atîta diplomaţie cu mine ? Am un glonte ? Ei, şi ce-i cu asta ? Dacă nu mă deranjează de loc ? Alţii au nişte bucăţi de fier şi mai şi în bojoci şi tot trăiesc. Ba se întîmplă să rămînă cîte una şi în oase. Ei şi ? Nu numai că trăiesc, dar se luptă pe cinste. Ăştia de-aici, însă, o tot scaldă... Vorbesc între ei în latineasca aia a lor, şi eu stau ca prostul...

— Trebuie să te operezi ! spuse sec Volodea.

— Ce să operez ?

— Trebuie să ţi se extragă glontele.

— Din bojoc ?

— Din plămîn.

— Nu vreau ! răspunse ursuz colonelul. Riscul e prea mare. Lasă că am mirosit eu cîte ceva de cînd stau aici. O şansă de cincizeci la sută e prea puţin, frăţioare !

— În schimb, dacă nu te operezi, ai nouăzeci şi cinci la sută şansa să te apuce o hemoragie secundară de care nu te mai scapă nimeni. Ei, ce zici ?

— Nu minți ?

— Nu mint.

— Bine, ești liber, colonele, pînă deseară. Am să mă gîndesc.

Coincidența aceasta ciudată — ochii albaștri ai tanchistului și căutătura lor de uliu — îl obsedă toată ziua pe Ustimenko. Uită pînă și de tabletele sale. Desigur, n-ar fi trebuit să-l sperie pe colonel cu hemoragia secundară, dar noroc că Saranțev nu e un om sperios. Se poate oare să nu spui tot adevărul în astfel de cazuri ? Locotenentului Neville i s-a ascuns adevărul și...

La ceasul amurgului, de o melancolie sfîșietoare la orice spital, Volodea se retrase în camera de gardă și examină încă o dată, de unul singur, radiografiile, frunzări din nou, fără grabă, foile de observație și rămase iar, îndelung, pe gînduri ; apoi, după ce fumă două țigări, una după alta, se duse în salonul lui Saranțev. Avea o sclipire tăioasă în ochi și toată figura lui exprima energie și hotărîre.

— Te-ai gîndit ? întrebă din prag.

— Se respinge ! rosti celălalt. Chestiunea a fost epuizată. Du-te la plimbare, colonele. Ești liber definitiv.

— Cele cincizeci de procente ale dumitale sînt curată minciună ! spuse Volodea, așezîndu-se și aranjîndu-și mai comod cîrja. Prostii ! Operația prezintă unele riscuri, desigur, dar aș vrea să-ți povestesc o întîmplare, așa că te rog să mă asculți cu atenție...

— Să nu fie una din acelea plîngărețe ! îl avertiză colonelul cu vocea lui de tenor. Dacă e cu haz, te ascult.

— N-o să fie cu haz ! îl preveni Ustimenko.

Și începu să vorbească despre Lyonel Neville. Medicul militar Ustimenko Vladimir Afanasievici n-a fost niciodată un bun povestitor, întotdeauna povestea cam dezlînat, neștiind să dozeze frazele și nici să pună accentul unde și cînd trebuia, dar de data aceasta, în cazul de față, nici nu putea să povestească altfel...

Din nou locotenentul Lyonel Neville

Ploaia continua să cearnă dincolo de fereastră, cînd în micul salon al tanchistului Saranțev Alexandr Danilovici s-ar fi zis că a intrat și s-a oprit alături de cei doi bărbați aflați

acolo Lyonel Neville, un englez nu prea înalt, un adolescent maturizat, un tînăr care a înţeles totul abia după ce nu-i mai folosea la nimic ceea ce înţelegea. Şi iată că locotenentul acela cu cîrlionţi pe frunte, cu un zîmbet animat pe buzele-i feciorelnice, cel de-al cincilea conte Neville, plecat de mult dintre cei vii, îi vorbea astfel lui Saranţev, feciorul de ţăran, prin mijlocirea medicului militar Ustimenko : „Lasă-te de prostiile astea, colonele. Ia pildă de la mine şi vezi unde duce metoda aceasta conservatoare, cînd e vorba de viaţa mea şi a dumitale. Nu face pe grozavul, bătrîne. Zi mai bine mersi că nu-l ai pe Word şi nu-l ai pe unchiul Torpentow, urcă-te pe masa de operaţie şi bizuie-te pe acel lucru din lumea voastră, a viitorului, pe care eu l-am înţeles prea tîrziu şi în mijlocul căruia dumneata ai fericirea să te afli *întotdeauna*."

În jurul lui Volodea şuieră aidoma, din nou, vîntul rece din noaptea aceea arctică, ultima noapte a lui Neville, şi trecură din nou în viraje pe deasupra lui „Puşkin" avioanele de vînătoare engleze, şi el îi dădu pentru a doua oară lui tanti Polia, *stewardess*-a vasului, basmaua ei de Orenburg, cînd, în sfîrşit, colonelul Saranţev suspină adînc şi întrebă :

— Va să zică, ar avea un rost ?

— Absolut.

— Ah, tare aş vrea s-o văd, da ! rosti deodată în şoaptă Saranţev, ruşinat probabil că vorbeşte despre un astfel de lucru, şi îşi lăsă pleoapele în jos. Dar aşa se simţea parcă mai bine. Adăugă : E un cîntec care zice : ţii minte ? *„Milă mi-e de soarele din cer şi de dragostea de pe pămînt."* Asta e ! Eu sînt tanchist şi, cînd a început războiul, m-au luat de lîngă ea din aşternut, căci nu puteam zăbovi nici o clipă mai mult. Ţin minte că era caldă şi sudoarea îi lipise un zuluf pe frunte. Pas de încercă, doctore, să te desparţi de aşa ceva pentru totdeauna ! Acum îmi scrie zuluful meu, zulufiorul meu bălai, să-mi alung prostiile din cap. Mie îmi vine să rîd, zău că-mi vine să rîd, colonele. Auzi, prostii ! Scoateţi-mi glontele din bojoc şi-o să-i torn eu nişte prostii, de-am s-o dau gata !

Volodea îl asculta, cu privirea îndreptată spre parcul spitalului, fremătînd în ploaia de toamnă. Lyonel Neville îl părăsise şi plecase în lumea lui, în lumea morţilor. El nu ştia de prostii şi nu ştia cum arată un zuluf lipit pe frunte de sudoare. Însuşi Volodea ar fi putut foarte bine să nu ştie nimic din toate acestea, iar Lyonel, mort de mult, n-ar fi putut să-l ajute cu nimic pe colonelul Saranţev, dacă Ustimenko, aci de

față, viu, nu i-ar fi desprins din neființă pe doctorul Word și pe unchiul Torpentow. Ceea ce înseamnă că viața ajută vieții și nimeni n-are dreptul să părăsească de capul lui lumea aceasta veșnic vie...

În camera de gardă, o întrebă pe Maria Pavlovna ce scrisoare era aceea pe care zicea că o primiseră ei. Scrisoarea era, într-adevăr, de la Vera; o scrisoare scurtă și oficială. Adresîndu-se medicilor de-aici cu „dragi tovarăși", Vera le scria că starea de deprimare a locotenent-colonelului Ustimenko, asupra căreia ea e informată, se datorește, desigur, faptului că el nu lucrează nimic, dat fiind că Ustimenko face parte dintre acei oameni care nu pot trăi dacă nu muncesc. Mai departe, tot pe scurt și cît se poate de concret, fără nici un cuvînt de prisos și fără nici o înflorătură de stil, enumera toate cazurile în care el ar putea ajuta spitalul în calitate de consultant. Cineva subliniase cu creionul roșu cuvintele „operații la plămîni". Scrisoarea se referea, de asemenea, la Harlamov „personal", și la Așhen.

— Cine a subliniat aici? întrebă Ustimenko.

— Nikolai Feodorovici, răspunse Maria Pavlovna, tresărind la auzul vocii poruncitoare a lui Ustimenko. După discuția cu colonelul Ohanian, văzîndu-ne în impas, a subliniat acest pasaj.

Volodea zîmbi ușor. Doctorița aceasta mititică avea o slăbiciune pentru expresii ca, de pildă: „catastrofă", „e pierdut", „sîntem în impas"; iar cu un ton mai sus: „căile științei", „scalpelul a învins moartea", „rațiunea omului poate totul!"

Dar numaidecît simți o mustrare de cuget. Își aduse aminte că și el îi spusese cîndva mătușii Aglaia ceva asemănător în legătură cu rațiunea. Ceva cu totul patetic și ucigător...

— Ce zice Saranțev? întrebă Maria Pavlovna. După expresia de pe fața ei se vedea că întreabă pentru a doua oară. Volodea era atît de cufundat în gînduri, încît n-o auzise prima dată. Ai vorbit cu el, Vladimir Afanasievici?

— Da, am vorbit, răspunse Volodea, foarte calm și politicos de data aceasta. Se va opera, Maria Pavlovna. De-aș fi în locul lui Nikolai Feodorovici, eu unul n-aș mai amîna operația...

Cînd ajunse la el în salon, scoase cu precauție tabletele din buzunarul halatului și le puse într-un plic, apoi luă două și le înghiți, așa cum ar face oricine ca să aibă un „somn liniștit", iar pe celelalte le ascunse cît mai bine în sertarul noptierei. Cînd va veni momentul, le va dilua în cana sa emailată și le va bea...

Dar, gîndindu-se la asta, îşi dădea de pe acum seama că momentul acela nu va veni niciodată.

★

„Un urs cu ochelari ! îşi zise Volodea, uitîndu-se la Nikolai Feodorovici, care se spăla pe mîini după operaţie. Cum de nu mi-a venit în minte asta mai înainte ? De altminteri, pînă acum nu l-am văzut cu ochelari."

Alături, se spăla pe mîini Maria Pavlovna ; se înverzise de obosită ce era. „Nu e de loc o fată bătrînă, reflectă Ustimenko, mustrîndu-se pentru părerea pe care şi-o făcuse mai înainte despre ea. E pur şi simplu cumplit de istovită."

Ceva mai tîrziu, îi şi spuse asta lui Nikolai Feodorovici, cînd rămaseră numai ei doi.

Nikolai Feodorovici suflă mai întîi pe nas, stătu apoi o clipă pe gînduri, pe urmă răspunse supărat :

— Are sînge din grupa zero. Îl dă în dreapta şi-n stînga, iar eu nu pot s-o opresc. Sînt bătrîn, am astmă, uneori mă apucă un somn de-mi vine să urlu. Atunci rămîne ea de capul ei şi face ce vrea...

Şedeau amîndoi în camera de gardă. Afară îşi revărsă aurul o zi superbă de toamnă. Căscînd obosit, „ursul cu ochelari" spuse visător :

— Pe o vreme ca asta e o frumuseţe în pădure !

Ustimenko zîmbi. Treabă de urs ! îşi zise el. Şi deodată şi-l închipui pe doctorul acesta bătrîn umblînd prin pădure. Păşind ca un vîrcolac ori ca un urs, şontîc-şontîc, sprijinindu-se în toiag, bucurîndu-se de atîta frumuseţe, adulmecînd miresmele schimbătoare ale toamnei, apoi oprindu-se pe un dîmb şi uitîndu-se în depărtare, ca un adevărat stăpîn al pădurii.

— Ce-i cu dumneata ? întrebă bătrînul doctor, privindu-l cu interes pe Ustimenko. De ce rîzi ?

— Rîd şi eu aşa... Mi-am închipuit pădurea...

— Frumoasă e... Se mai uită o dată la Volodea, apoi, pe neaşteptate, trînti pe şleau, pe un ton aproape grosolan : Nu te-am văzut niciodată zîmbind !

Dar jenat parcă de ceea ce spusese, trase mai aproape de el radiografiile gambei maiorului Hatniuk, luă una din ele în mînă, o suci şi pe o parte, şi pe alta, apoi mormăi supărat :

— Nu înţeleg nici pe naiba ! Dumneata pricepi ceva ?

Ochii lui îl urmăreau cu atenţie pe Volodea. Vîrcolacul ăsta bătrîn era bine lămurit în privinţa gambei maiorului Hatniuk, pentru că nimic nu era greu de înţeles! Dar nu gamba îl interesa pe el acum, ci lumina aceasta din ochii locotenent-colonelului medic Ustimenko, lumina aceasta care se stinsese şi se aprinsese din nou, ochii aceia pînă nu demult încă pustii sub genele stufoase, dar care deodată s-au înviorat şi s-au umplut de viaţă...

— Ei, ce părere ai?

Ustimenko îşi expuse părerea. După operaţie, în timpul căreia — aşa i se păruse lui — el fusese acela care condusese, după acest succes al său — aşa credea el — după indicaţiile date de el în timpul extragerii glontelui din hilul plămînului, operaţie care s-a dovedit a fi deosebit de grea, după toată victoria asta, pe care mai tîrziu „ursul cu ochelari" avea s-o califice drept „o operaţie dublă", făcînd aluzie la salvarea simultană a două vieţi — aceea a lui Ustimenko şi aceea a lui Saranţev — Volodea nu mai observa că e „lucrat". De unde putea el să ştie că Nikolai Feodorovici făcuse nu o dată operaţii la plămîni şi că indicaţiile date de Volodea coincideau pur şi simplu cu eventualităţile pentru care „ursul" era pregătit, dar acesta se prefăcea că-i dă ascultare, deoarece bătrînul înţelegea perfect de bine ce înseamnă această zi pentru colegul său schilodit de război? Şi sclipirile din ochii lui Volodea, şi roşeaţa aceasta uşoară, trădînd starea de surescitare în care se afla, şi vocea aceasta de chirurg şi nu de rănit — toate erau rezultatul „operaţiei duble", al unui mic subterfugiu pregătit de ei toţi în acest îndepărtat spital din spatele frontului. Operaţia a decurs bine şi nu mai rămînea decît să decurgă la fel de bine şi perioada postoperatorie. Muncă — iată ce înseamnă pentru Ustimenko că „totul decurge bine", adică treabă pînă peste cap, în aşa fel încît, cum se spune, „să n-ai timp nici să răsufli"...

— Aşa, aşa! dădea mereu din cap bătrînul doctor, în tact cu părerile formulate de Volodea. Aşa, aşa!

Altminteri, vîrcolacul căsca teribil, pentru că, în definitiv, îl plictisea să asculte, şi încă după o zi grea de operaţii, consideraţiile amănunţite ale lui Volodea.

— Aşa, aşa. Ingenios!

O clipă, Ustimenko rămase descumpănit: ce-o fi văzut el ingenios aici? Dar îşi zise numaidecît că bătrînul chirurg e foarte obosit, nu prea îşi mai dă seama de nimic, ar vrea să doarmă şi, într-adevăr, ar face bine să se ducă la culcare.

— Da, mă duc! zise cu un suspin „ursul cu ochelari". Mă duc, fir-ar ea să fie de treabă! Mă duc să îmbuc ceva şi după aia mă culc. Dumneata rămîi cu Antonova. Vezi că Hatniuk e bolnavul ei. Te-aş mai ruga, dacă nu ţi-e prea greu, să ai grijă de Saranţev. Îl aşteaptă o noapte grea, doctore.

Doctore!

Îşi aduse deodată aminte de Ciornîi Iar, de faimosul „aeroplan" de-acolo şi de dimineaţa aceea cînd Bogoslovski i-a spus pentru prima dată „doctore". Da, pe-atunci totul părea mult mai uşor şi mult mai simplu.

Dar acum, fiindcă eşti doctor, poftim de joacă dacă poţi!

Uşa se închise cu zgomot în urma „ursului cu ochelari". Ustimenko se aşeză la birou pe locul medicului, îşi aprinse o ţigară şi rămase pe gînduri. Peste puţin veni Antonova să-i ceară un sfat, apoi dădu pe acolo, făcîndu-i cu ochiul Antonovei, doctorul Zakoldaev, participant la complotul „compasiunii", ba chiar unul dintre iniţiatorii lui. Doctoriţa Antonova nu luă însă în seamă gestul lui Zakoldaev. Uitase pur şi simplu de complot şi discuta în contradictoriu cu locotenent-colonelul acesta, iritată din pricina atitudinii lui nepăsătoare şi chiar puţin ironice faţă de streptocid ca tămăduitor al tuturor relelor. După cîteva clipe, Zakoldaev uită şi el de complot şi se angajă în discuţie, luînd întru totul partea lui Ustimenko şi reproşîndu-i Antonovei entuziasmul ei din totdeauna...

Aşa se puse, pe neobservate, capăt chestiunii complotului, care a fost repede dat uitării de către toţi, „s-a resorbit", cum s-a exprimat mai tîrziu, referindu-se la zilele acelea, Nikolai Feodorovici.

Şi discutînd astfel, seara trecu, se făcu noapte.

După ce o convinse pe Antonova, care era de gardă, că trebuie să se culce, Ustimenko se îndreptă spre micul salon aflat în celălalt capăt al spitalului, unde acum făcea de gardă o soră pricepută şi experimentată. Se opri la patul lui Saranţev. Găsi cu un singur deget, nu fără o anumită dibăcie, pulsul, îl numără şi se declară de acord cu sora că totul e în regulă: inima la Saranţev funcţiona bine. Aşa ar fi funcţionat şi inima lui Lyonel Neville!

Sprijinindu-se în cîrjă, medicul militar Ustimenko ocoli încet masa lîngă care dormita în fotoliu sora Raia, cu obrajii neverosimil de rumeni. Cheia stătea în uşiţa farmaciei, ca şi atunci cînd furase el pastilele de luminal.

— Raisa! o strigă, punîndu-i mîna pe umăr.

— Ai? tresări ea, uitîndu-se la dînsul cu ochii cîrpiţi de somn.

— Trebuie să încui farmacia! îi porunci cu asprime în glas Ustimenko. Auzi? Cunosc un caz cînd un idiot... Te-ai trezit, ori ba?

— M-am trezit! bîigui Raisa, lingîndu-se pe buze şi scuturînd din cap.

— Cunosc un caz cînd un idiot a furat o cutie de luminal, a dizolvat tabletele în apă, le-a băut şi a adormit pe veci. Sora a fost dată în judecată. Pricepi?

— Vai de mine! făcu Raicika. Să înnebuneşti, nu alta! V-aţi găsit şi dumneavoastră să mi-o spuneţi tocmai acum, la ceasul nopţii, măcar că am uitat-o descuiată pentru prima dată în viaţă...

— Nu, nu e pentru prima oară! o mustră Ustimenko, uitîndu-se fix în ochii Raisei. Nu e pentru prima oară!

Cînd se culcă, vru să ia, ca de obicei, cele „două" tablete ale sale, dar se gîndi că va trebui să dea mai tîrziu pe la Saranţev şi se mulţumi să mănînce cîteva din stafidele dăruite de şefi. Îşi aduse aminte de gamba lui Hatniuk, şi-l imaginä încă o dată pe „ursul cu ochelari" umblînd prin pădure, încercă să-i explice Antonovei că acel caz de degerătură pe care-l are ea în tratament nu e cîtuşi de puţin tipic, ci o excepţie, şi că din asemenea caz nu se pot trage nici un fel de concluzii, dar nu mai apucă s-o facă, deoarece adormi. Se trezi abia în momentul cînd fu chemat să se ducă la Saranţev.

Colonelul, întins în patul lui, zîmbea. Era palid, mulţumit de sine, vesel.

— E adevărat că mi s-a extras glontele? întrebă în şoaptă.

— S-a extras! răspunse Volodea, atingînd cu degetele pulsul lui Saranţev. S-a extras, şi încă foarte frumos!

— Bojocul e întreg?

— E absolut întreg. Numai vezi că n-ai voie să vorbeşti! Acum trebuie să stai liniştit, dacă vrei să te faci om sănătos...

Colonelul scrîşni din dinţi şi îşi strînse cu putere fălcile. Ochii lui neverosimil de albaştri, totuşi cu o căutătură de uliu, priveau undeva în depărtare, străpungînd peretele.

— Dar piciorul tot o să mă stînjenească! spuse el înăcrit. Tot şontîc-şontîc am să umblu. Halal medicină!

Zîmbind din ochi, Ustimenko se uită tăcut la Saranţev. Asta-i viaţa! Ei bine, n-are decît să bombăne, supărat pe chirurgia asta neputincioasă şi nepricepută încă, vrednică de plîns,

n-are decît să crîcnească acest colonel Saranțev, care s-a purtat ca un viteaz în lupta aceea cînd a fost tîrît aproape mort din tancul distrus. Principalul e să trăiască. E inginer și piciorul șchiop n-o să-l împiedice în cauza pe care o slujește el. O să trăiască, o să muncească și-o să bombăne...

Zuluful acela asudat, care-l va primi acasă, o să uite și el de asta. Colonelul o să-i vorbească despre „bojoc" și au să rîdă amîndoi, și niciodată n-o să-i treacă zulufului prin cap că Saranțev al său putea să fie mort din pricina unui „bojoc". Dar piciorul tot nu i l-au dres — rușine!

Colonelul scoase un oftat și se uită la Ustimenko.

Se priviră astfel cîtva timp unul pe altul, amîndoi salvați de aceeași operație, amîndoi vii, amîndoi încă destul de tineri...

Apoi Volodea îi făcu cu ochiul și porni spre salonul lui, să-și sfîrșească somnul, dar nu ajunse pînă acolo, deoarece pe coridor îi ieși înainte „ursul cu ochelari", îl cuprinse cu un braț de mijloc și, aplecîndu-se spre urechea lui, îi spuse cu un aer complice, încet de tot:

— Ce-ar fi să ne ocupăm acum și de mînuța dumitale, Vladimir Afanasievici? De lăbuța dumitale, ce zici? Să nu mai amînăm treaba asta de loc. Eu cred așa: de la o vreme nevromul te-a mai slăbit, așa că de ce s-o mai lungim? Nu uita că după aia o să-ți trebuiască mult timp cu antrenarea degetelor, că doar n-ai să te deprinzi într-o zi să miști mîinile ca mai înainte. Cu una stai aproape bine, dar cu cealaltă?

— De acord, spuse Ustimenko repede, e-n regulă. Mă duc numai la frizer să mă pun puțin în ordine, Nikolai Feodorovici, pentru că din pricina lui Saranțev au mers toate anapoda și ieri, și alaltăieri. Ei, cum îl găsești?

— Destul de bine, răspunse „ursul cu ochelari", suflînd pe nas. Chiar destul de bine. Să sperăm că *datorită stăruinței dumitale*, l-am scos din bucluc. Așadar, te așteptăm în sala de operații numărul doi...

O oră mai tîrziu, proaspăt bărbierit, mirosind a colonie, locotenent-colonelul medic Ustimenko se întinse pe masa rece, sub lumina potolită a uriașei lămpi scialitice, se mai foi puțin, aranjîndu-se cît mai comod și spuse, uitîndu-se cu încredere drept în lentilele ochelarilor lui Nikolai Feodorovici:

— Sînt în ordine.

Apoi închise ochii.

„Cred și eu că ești în ordine! îi răspunse în sinea lui Nikolai Feodorovici. Dacă ai ști, drăguțule, cîți consultanți văzuți și ne-

văzuți au trecut pe aici, începînd cu chirurgul-șef și sfîrșind cu baba aceea a ta, Ohanian, dacă ai ști cîtă hîrtie am consumat noi cu corespondența pentru tine, cîte radiografii a transportat poșta de aici, de la spital, la Moscova și Leningrad, apoi iar la spital! Dacă ai ști toate astea, locotenent-colonele!"

— Scalpelul! ceru Nikolai Feodorovici.

Fie și nuntă!

La întîi decembrie, pe seară, în salonul cinci intră Vera Nikolaevna Veresova. Ustimenko dormea. Mîinile lui mari, întinse peste pătură stăteau liniștite, ca și cum s-ar fi odihnit cu adevărat după multă muncă, așa cum se odihneau mai înainte.

Malevici și maiorul Hatniuk, pensionari vechi aici, uitînd de jocul de dame cu care se îndeletniceau, își pironiră ochii asupra femeii necunoscute, foarte frumoase, care, plîngînd discret, se lăsase în genunchi lîngă patul lui Volodea și-i săruta încheietura mîinii.

— Ca într-un film! exclamă admirativ, în șoaptă, sentimentalul Malevici. Mai mare dragul să te uiți!

Hatniuk, mai tulburat și mai sensibil, scoase doar un „hm", sau ceva asemănător, și-l trase pe Malevici spre ușă. Ros de curiozitate, Malevici se lăsa greu, dar pînă la urmă a fost totuși tîrît afară.

Genele lui Ustimenko tresăriră deodată. Apoi bolnavul deschise ochii. Vera îi urmărea fiecare mișcare.

— Tu? întrebă el încet.

— Eu! răspunse ea, lipindu-și obrazul cald de mîna lui. Eu! Pentru totdeauna! Am fost transferată aici. Ah, Volodecika, ce m-am mai chinuit pînă am făcut-o și pe-asta!

Volodea zîmbi superior și rece: ce fraze curioase rostesc oamenii sănătoși!

— Nu rîde, îl rugă ea. Trebuie să fii de acord că există fel de fel de chinuri. Există suferințe de ordin pur fizic, există amorul propriu, există mîndria rănită, există...

El se uita zîmbind la fața ei delicată și-i căuta privirea. Întotdeauna ea înțelegea mai puțin decît trebuie ceea ce era mai important, ori înțelegea pe jumătate ceea ce trebuia înțeles sau pe de-a întregul, sau de loc!

Dar, în definitiv, ce importanță mai au toate astea acum?

Ea e aici. A cerut să fie transferată şi a venit aici, în fundul acesta de ţară, la el, din pricina lui...

— Aşază-te, o rugă. Ţi-e incomod aşa...

— Nu, mi-e comod, mi-e foarte bine, spuse ea, lipindu-şi iar obrazul fierbinte de mîna lui. Mi-e foarte comod. Ce contează oare, dacă mi-e comod sau nu? Doar sînt cu tine!

Uşa care dădea în coridor rămăsese deschisă: erau văzuţi, şi Volodea se simţea jenat din cauză că Vera stătea în genunchi. Obrajii i se îmbujorară uşor. Îi ceru pe un ton mai aspru:

— Întoarce-te! Vreau să mă îmbrac! Ori ieşi pentru cîteva minute...

Vera ieşi, desigur puţin lezată. Volodea se minună de mersul ei uşor şi sprinten. Apoi îşi trase halatul lîngă el, îşi vîrî anevoie mîinile bandajate pe mîneci, dibui cu picioarele papucii şi se sprijini în cîrjă. Toată operaţia asta dură destul de mult, dar în comparaţie cu ceea ce-l costa cu o lună în urmă, „treaba mergea destul de bine", cum spunea Nikolai Feodorovici, „ursul cu ochelari".

— Bravo! îl întîmpină Vera pe coridor, cînd în sfîrşit apăru alături de ea, parcă foarte înalt, cu părul moale răvăşit şi cu o sclipire tristă şi ironică în ochi, sub genele stufoase. Bravo!

— Locotenent-colonelul e la înălţime! intră în vorbă roşcovanul Malevici. E primul pe panoul de onoare.

— Cum adică? întrebă Vera. Ca un convalescent exemplar?

— De ce convalescent? Ca doctor! Ne vindecă pe toţi. Păi, dumnealui...

— Lasă asta, maiorule, îl întrerupse Volodea. Hai, Vera, să stăm pe banca de colo... Noi îi spunem colţului acesta „sub umbra palmierilor"... Haidem!

La capătul coridorului, după colţ, doi palmieri plăpînzi şi colbuiţi îşi duceau zilele ca vai de lume. Aici se putea fuma. Nu toţi aveau voie să fumeze, ci numai obişnuiţii locului.

— E adevărat că tratezi bolnavii? îl întrebă Vera după ce se aşezară. Ochii îi străluceau mîndri şi puţin miraţi, ca şi cum s-ar fi uitat nu la Volodea, ci, de pildă, la un elefant dresat de ea să facă mici minuni. E adevărat?

— Aiurea! răspunse el iritat. Se întîmplă uneori să mi se ceară părerea. E şi firesc.

Vera nu-şi mai lua ochii de la el. Îl privea cu mesaţ, fericită şi chiar cu oarecare admiraţie. Volodea ar fi vrut să fumeze, dar îi era teamă să se apuce de o treabă atît de grea cum e scoaterea unei ţigări din pachet, aşa că recurse la o stratagemă:

o rugă pe ea să se ducă în salon şi să aprindă o ţigară de la cineva. Vera sări bucuroasă şi o luă la fugă, avînd grijă să nu alunece pe pardoseala de faianţă. Volodea se uită în urma ei şi se gîndi că în afară de ea nu mai are pe nimeni pe lumea asta. Gîndul acesta nici nu-l înveseli, nici nu-l făcu fericit, nici măcar nu-l linişti. Constată faptul, şi atîta tot.

— Ascultă, spuse ea cînd se întoarse, întinzîndu-i ţigara, văd că aici toţi sînt îndrăgostiţi de tine. Au făcut cerc în jurul meu în salon şi nu mă mai slăbeau : „Soţul dumitale în sus, soţul dumitale în jos, soţul dumitale..." De altfel, n-am negat-o. Nu te supără asta ? Sîntem doar soţ şi soţie, nu ? Sau soţie şi soţ...

Pe faţa ei se aşternu pentru o clipă o expresie de implorare, şi Volodea se grăbi să răspundă că, firește, nici nu poate să fie altfel...

Vera îşi puse atunci mîna pe umărul lui şi se întoarse spre el. Gura ei dată cu ruj era aproape de buzele lui. Volodea îi vedea bărbia, gîtul alb, ascuns sub gulerul vestonului, îi auzea respiraţia precipitată, îi simţea mirosul cald al părului. Şi tot ceea ce adineauri, cu cîteva minute mai înainte, i se păruse fals la ea, tot ce îi displăcea la ea şi îl irita, cedă acum locul unui alt simţămînt — simţămîntul dorului, al poftei, al pasiunii...

Faţa lui aspră, bărbătească, arsă de viforul pestilenţial al războiului, tresări, şi din expresia ochilor săi dispăru fermitatea aceea rece cu care se obişnuiseră toţi cei ce-l cunoşteau pe Ustimenko numai din relaţiile profesionale. Acolo, după colţul coridorului, între cei doi palmieri, care tînjeau după o altă viaţă, Volodea Ustimenko era pentru Vera acelaşi om stîngaci şi timid, care nu ştia nici acum să sărute ca lumea, locotenent-colonelul ei drag, cum nu mai există altul pe pămînt, doctorul ei, cel mai mare dintre doctori, care, în ropotul unor aplauze cum nu s-a mai pomenit încă, va deschide, fără îndoială, într-o zi, congresul internaţional al chirurgilor din acel oraş de basm care este Parisul...

— Încetează, Volodka, murmură ea, încetează ! Eu am venit aici să-mi fac serviciul, am să fiu şef de secţie, şi cînd colo noi ne sărutăm pe coridor, în văzul tuturor...

Dar ei nu ştiau că de îndată ce s-au aşezat între cei doi palmieri plăpînzi, sensibilul Malevici declarase teritoriul cu pricina „zonă interzisă pînă la noi dispoziţiuni", prelungind aceste dispoziţiuni pînă în clipa cînd îşi făcu apariţia jos, pentru vizita de seară, „papà" în persoană, severul Anatoli Akinfievici, medicul-şef. Abia atunci, fredonînd ceva din „Sylvia", Malevici se

apropie de cei doi „însurăței", cum au fost ei botezați numai-decît în spital, și-i pofti la cină...

Cina în cinstea soției lui Volodea fu servită în camera de gardă și întrucît nimeni nu știe să se bucure mai bine de fericirea unui tovarăș ca cei care au cunoscut tot greul războiului, cina a fost cu adevărat împărătească. Deosebit de zelos se arătă mai ales colonelul Saranțev, care se socotea, nu se știe de ce, expert în de-ale mîncării. Încredințat că locotenent-colonelul Ustimenko, și nu altul, i-a curățat „bojocul" și l-a readus astfel la viață, colonelul cel ras în cap puse cu mîinile lui la prăjit, pe plita spitalului, o tigaie de cartofi, după metoda sa, și tot el o aduse solemn pe masă. În vreme ce noua doctoriță, Veresova, făcea un duș, sora Raecika îi pregătea așternutul, jenată de numărul pernelor care trădau destinația lor în culcușul improvizat aici pentru noaptea aceasta.

Ofițerii, în halate albastre și cărămizii, bărbieriți în pripă și mirosind cumplit care a „Garoafe", care a „Lăcrimioare", care a „Sîngele voinicului", stăteau lîngă ușa deschisă și fumau „Kazbek" veritabil adus de Veresova din Moscova, vorbind între ei, rîzînd, făcînd glume decente, și avînd o comportare prin care voiau parcă să spună : „Noi, cei de-aici, din acest fund de țară, rupți de front, nu sîntem totuși de lepădat și știm ce este aceea frăția de arme..."

După duș, Vera reveni într-o rochiță „civilă" de lînă, de culoare deschisă, cu un cordon de piele strălucitor și cu o fundiță lăcuită, tot de piele, la gît ; înfățișarea ei produse asupra prietenilor convalescenți ai lui Volodea o impresie mult mai puternică decît dacă aici, departe în spatele frontului, ar fi explodat o bombă de o tonă cu explozie întîrziată.

— Așa da, șopti admirativ Malevici. Ăsta-i, dragi tovarăși, ultimul răcnet al modei anului o mie nouă sute patruzeci și patru...

— Moda asta e luată de la cinema, observă sora Raia. Am văzut și eu o regină exact așa, dar în viața privată...

— Unde ai văzut-o, scumpeteo, în viața privată ? o întrebă Hatniuk.

Ușa cabinetului se închise. Ofițerii, suspinînd și oftînd, sprijinindu-se care în baston, care în cîrjă, care ferindu-și mîna schilodită, se împrăștiară încet pe la saloanele lor, pregătindu-se pentru încă o noapte lungă de spital, tristă și fără somn.

Scuturînd din umeri, colonelul Saranțev se culcă și el în patul său tare, își trase pătura pînă sub bărbie și se gîndi că

Ustimenko şi-a văzut „zuluful" lui. Îl trecu un fior. Căscă lung. Raia, cu gîndul la fasonul rochiei „reginei", stinse beculeţul din vestibul. În toate încăperile spitalului era cîte un afiş care glăsuia: „Patrioţi, economisiţi curentul electric!"

În camera de gardă, Vera, aşezată lîngă difuzor, îşi pieptăna cu un pieptene negru părul mat, ud după duş. Ustimenko o privea în tăcere, gîndindu-se că ea a trimis aici scrisoarea aceea care l-a readus la viaţă şi că trebuie să-i fie recunoscător, dar că e, de bună seamă, tare urît din partea lui că are „sufletul învîrtoşat", deoarece nu simţea nici un pic de recunoştinţă, ba chiar îi era neplăcut să-şi amintească de această scrisoare.

— La Moscova se trag salve de salut, spuse încet Vera. Auzi?

— Aud.

— Iar noi facem nuntă...

Scutură din cap. Valul de păr negru îi căzu pe umăr, resfirîndu-se aproape pînă la cordonul de lac.

— Nuntă, ori ba?

— Fie şi nuntă...

— Vezi că nu mă supăr nici chiar pentru acest „fie"?! spuse Vera cu un zîmbet provocator, care-i şedea foarte bine, iscîndu-i scîntei în ochi şi dezvelindu-i dinţii albi. Tu nu poţi fără mine, tot aşa cum nici eu nu pot fără tine, atît că eu o ştiu de mult, pe cîtă vreme tu, scumpule, n-o ştii încă. Dar cu timpul ai să înţelegi...

În timp ce Vera destupa sticla de şampanie, Volodea se uita la mişcările ei şi îşi zicea că ea îl iubeşte probabil cu adevărat, din moment ce crede atît de mult în el. Dar acest „din moment ce" sugera ceva nesigur şi totodată periculos. Oare pe el îl iubea femeia aceasta frumoasă, inteligentă, graţioasă, bine îmbrăcată? Pe el, cu firea lui, aşa cum se ştia el din totdeauna şi cum îl cunoştea şi-l înţelegea Varvara?

Nu se cădea să se gîndească tocmai în aceste clipe la Varvara, era ceva nefiresc, ba chiar un sacrilegiu, totuşi Volodea se gîndea la ea independent de voinţa lui, iar voinţa lui era acum tare slabă...

Dopul sări cu un pocnet. Vera turnă lichidul spumos în cănile emailate de spital şi porunci calm:

— Nu te mai gîndi la ea! N-are nevoie de tine! Ai înţeles? Recunoaşte, scumpule, că nu-i frumos să te gîndeşti la altă femeie în seara nunţii noastre. Nici nu te prinde, ţi se fac ochii ca de vacă...

De unde ştia ea la ce anume se gîndeşte el?

Despre Rodion Mefodievici, Vera îi spuse lui Volodea că a avut, într-adevăr, un infarct, dar că acum e bine. A fost avansat la gradul de contraamiral și e singurul comandant de divizion de torpiloare din flotă distins cu titlul de Erou al Uniunii Sovietice. Despre Aglaia nu se știa însă nimic. Vera l-a vizitat și pe căpitanul Amiradjibi, la el pe vas, după ce se întorsese ultima oară cu un convoi. Elisbar Șabanovici avea acum un vapor nou, colosal de mare, dintre acelea pe care Roosevelt le numea „ambalaj ieftin pentru mărfuri americane scumpe". Căpitanul Șapiro ajunsese și el maior. Doctorul Levin se simțea prost de tot și probabil că avea să moară în curînd. Vera, fiind în trecere prin Moscova, l-a văzut și pe Țvetkov. L-a căutat să-i mulțumească. El a ajutat-o să fie numită la Starodolsk; el și, firește, Harlamov...

— M-a dus la restaurant. E așa de nostim! adăugă Vera după o pauză.

— Harlamov? întrebă mirat Volodea.

— Nu, Țvetkov.

— Și eu am fost la restaurant aici, m-a invitat Așhen, își aminti Volodea.

Vera îi aruncă o privire scurtă și-și întoarse capul în altă parte.

La ora unsprezece dimineața, Vera Nikolaevna Veresova era deja trecută în evidența spitalului, cu toate formele făcute, așa că se prezentă „ursului cu ochelari", care, speriat parcă, spuse despre ea că e „o frumusețe de femeie" și „un cadou de pe front pentru noi, buturugile pădurii", ceea ce Vera se și grăbi să-i transmită, bucuroasă, lui Volodea. Pînă la prînz, găsi un mic apartament cu două camere, la doi pași de spital, la niște „oameni foarte simpatici, intelectuali, încîntați că au să stea la ei doi medici". Înainte de cină, Ustimenko fu transportat cu mașina unui mare șef la noua sa locuință.

Peste cîteva zile, într-o seară, în timp ce răsfoia o veche enciclopedie „Brockhaus și Efron", citind un articol despre cactuși, se prezentară la el două corespondente de la ziarul *Starodolskaia Pravda,* amîndouă vioaie, modeste, tinerele, pline de entuziasm și foarte urîte.

— De fapt pe cine căutați? le întrebă Ustimenko.

— Pe dumneavoastră vă căutăm. Nu sînteți dumneavoastră locotenent-colonelul Ustimenko?

— Exact. Luați loc, vă rog.

Cele două corespondente se așezară.

Aceea care avea pe cap o căciulă bărbătească mare, cu clape, deschise vorba:

— Firește, despre dumneavoastră ar trebui să scrie Kraevoi al nostru, zise ea. El și nimeni altul. E tema lui preferată!

— Da, Kraevoi ar ști să scoată ceva frumos, suspină cealaltă. Are condei... Scrie la *Patrioții Rodinî*; nu i-ați întîlnit numele pe fronturi?

— Nu, nu l-am întîlnit.

— Și n-ați auzit de Kraevoi?

— Nu. Am auzit de Boris Polevoi.

— Kraevoi e de-al nostru, de-aici. Ei, începem?

Ustimenko era nedumerit: ce trebuiau să înceapă? Nu cumva e o farsă? Și de ce-ar ști Kraevoi să scoată ceva frumos? Ce anume? Se simțea stînjenit, ba chiar rușinat, ca și cum ar fi dat buzna într-o baie de femei...

— Da, să trecem la chestiune, tovarășe locotenent-colonel, spuse cea mai vorbăreață. N-ați vrea să ne vorbiți mai întîi despre copilăria și tinerețea dumneavoastră?...

— Pe scurt, adăugă cealaltă.

— De ce? întrebă Volodea pe un ton puțin cam violent. De fapt, nu prea vă înțeleg. Ce s-a întîmplat, în definitiv? A sosit la redacție vreun material care mă vizează pe mine? Despre ce chestiune e vorba?

Fu lămurit pe loc: la redacție sosise, într-adevăr, un material. Mai mulți ofițeri de la spital — iată numele lor: Hatniuk, Malevici, Saranțev — dimpreună cu medicii lor au trimis la redacție o scrisoare despre comportarea unui excelent tovarăș, un chirurg grav rănit, care...

— Vai, doamne, ce prostii! se irită Ustimenko, asudînd de-a binelea. Ce prostii, ce nimicuri...

Tinerele corespondente așteptară răbdătoare ca el să se calmeze, apoi cea mai zgîrcită la vorbă porni repede la asalt:

— Ce rol a jucat în viața dumneavoastră, tovarășe locotenent-colonel, minunata carte a lui Nikolai Ostrovski *Așa s-a călit oțelul*? Și, în special, comportarea dumneavoastră aici...

— Ce comportare? se aprinse din nou Ustimenko. N-am avut nici un fel de comportare...

— Cum așa, nici un fel? făcu cealaltă, vorbăreața, cu un zîmbet superior. Noi am venit aici de la spital și acolo am aflat unele amănunte foarte prețioase, tovarășe locotenent-colonel.

Modestia e, desigur, o trăsătură caracteristică omului sovietic, dar, vă rog să mă credeţi, ţara trebuie să-şi cunoască eroii. Am stat de vorbă şi cu medicii, şi cu Nikolai Feodorovici în persoană, şi cu Maria Pavlovna. Toţi ne-au vorbit foarte frumos despre dumneavoastră, despre curajul dumneavoastră, şi ne-au spus cum, deşi extrem de grav rănit, aţi început să lucraţi la spital. Aţi început să lucraţi şi aţi devenit un tovarăş de neînlocuit. Nu vă supăraţi, tovarăşe locotenent-colonel, dar noi trebuie să întocmim reportajul numai şi numai la acest diapazon. Aşa că vă rugăm stăruitor să ne împărtăşiţi cîteva amintiri din copilărie. Puteţi începe chiar cu şcoala : cînd anume v-a atras profesia umanitară de doctor ? Acest moment — va trebui să insistăm asupra lui — marchează începutul drumului dumneavoastră...

Şedeau amîndouă în faţa lui, două fetiţe slăbuţe, în nişte paltonaşe ponosite peste nişte pufoaice vechi, şi aşteptau, dar el nu le putea spune nimic, ci doar icnea, alcătuind în minte frazele pe care avea de gînd să le arunce a doua zi, la spital, blestemaţilor autori ai scrisorii trimise la redacţie. Ei bine, las' că le-o spune el ! Lor o să le spună totul ! Ce idee !

Nu se ştie cum s-ar fi sfîrşit toate acestea, dacă n-ar fi venit tocmai atunci, pe neaşteptate, de la spital Vera Nikolaevna, îmbujorată şi fericită, cu sufertaşul şi cu o sticlă de lapte în mînă. Fetele îi luară sufertaşul, şi Vera îşi scutură zăpada de pe manta. Corespondentele o sorbeau din ochi. Nu se mai săturau s-o admire pe femeia aceasta graţioasă, cu decoraţii pe piept, căpitan medic în marină, participantă la bătălii navale, soţia unui astfel de om... Pe cînd ele, stînd aici, departe în spatele frontului, n-au să vadă nimic şi au să îmbătrînească aşa... Toate acestea se citeau limpede pe feţele lor palide, prost hrănite. Vera Nikolaevna se arătă la rîndul ei foarte drăguţă cu ele. Cît ai bate din palme, pe masă apărură nişte conserve de batog în ulei — încă din raţia suplimentară din Zapoliarie — prăjituri, ceai, unt, pîine, toate din belşug. Cu ochii aţintiţi la Volodea, Vera Nikolaevna spuse că el nu va putea să răspundă niciodată la întrebările pe care le pun ziariştii — „îl cunoştea ea bine !" — însă totul are să se aranjeze. Ea speră că Vladimir Afanasievici îi va permite „să răspundă" în locul lui. Dar asta puţin mai tîrziu, după ce el se va fi culcat, deci în lipsa lui, pentru că altfel iar n-o să iasă nimic.

— Nici nu vă închipuiţi, fetelor, ce tiran e, continuă Vera Nikolaevna, mijindu-şi duios ochii şi muşcînd dintr-o bucăţică

de zahăr. Nici nu vă puteţi imagina ce se ascunde în dosul acestei înfăţişări. E un om îngrozitor! Aici nu mă mai tem de el, dar cînd îi eram subordonată, oho! Cum era ceva — la arest! O dată, cînd m-am îndrăgostit, şi mi-am permis să dau cu ruj pe buze...

— Vera! rosti încet Volodea, mirat.

— Liusia, scrie! porunci reportera vorbăreaţă.

Liusia, cu gura plină, începu să scrie de zor. Ustimenko se ridică, se duse în cealaltă cameră, în micul lor dormitor, şi deschise aparatul de radio. La Moscova cîntau viorile. Cîntau pentru fronturi şi spatele frontului, cîntau pentru Rodion Mefodievici Stepanov şi Volodea, pentru Elisbar Şabanovici şi Varvara, pentru vedetiştii Mişa şi Grişa, pentru tanchişti şi aviatori, pentru ostaşii din trupele de desant şi marinarii din flota submarină, pentru toţi cei care au apucat ziua aceasta...

Volodea se culcă şi închise ochii.

„Am apucat şi eu ziua asta? se întrebă el, scrîşnind din dinţi. Am apucat-o cu adevărat, sau m-am predat?"

În cealaltă cameră rîdeau înveselite cele două ziariste. Apoi Volodea auzi vocea Verei:

— E de-a dreptul emoţionant... Cu firea lui, n-ai ce-i face!

„O, doamne!" îşi zise Volodea plictisit şi puse radioul mai tare, ca să nu mai audă ce se vorbeşte dincolo.

Noaptea, o întrebă pe Vera:

— Lămureşte-mă, te rog, şi pe mine, ce-i prostia asta cu reportajul?

— Mai întîi, sărută-mă! Nu pot sta zile întregi fără tine...

Comutatorul ţăcăni scurt şi în aceeaşi clipă lampa de noapte în formă de bufniţă, de un roz cu totul nepotrivit, se aprinse. Vera, culcată lîngă el, stătea cu obrazul lipit de umărul lui. Volodea îi auzea respiraţia, auzea cum şuieră viscolul afară, izbind în geamul odăiţei bine încălzite, auzea cum bate inima femeii care a devenit soţia lui.

— Sărută-mă imediat! îi porunci ea cu un accent ferm. Şi nu mai face nazuri ca o domnişoară.

— Tu ai pus la cale reportajul acela?

— Prostuţule! răspunse ea cu un surîs galeş. Şi ce vezi rău în asta? Acolo toţi vorbesc despre tine ca despre un zeu şi toţi mi-o spun mie, nu ţie. Pînă cînd le-am zis: toate osanalele astea, dragi tovarăşi, nu puteţi să i le atîrnaţi de gît locotenent-colonelului meu. Scrieţi despre el la ziar. Şi le-am arătat tăietura din ziarul flotei, unde e vorba despre actul tău de eroism.

— Dar n-a fost nici un act de eroism!

— Ba a fost! răspunse cu acelaşi surîs galeş Vera. A fost, prostuţule! Tu nu-ţi aduci aminte, şi dacă ţi-ai aduce aminte, ai ascunde-o! Eu însă am îndrăgit un om mare, o personalitate, ţi-am explicat asta de mult, prostuţule, şi n-am să te las să rămîi în categoria mediocrilor, deşi acolo e mai multă linişte şi chiar e mai comod...

Vera îşi sălţă capul, se uită adînc în ochii lui şi-l zgîlţîi de umeri cu braţele sale albe. Cosiţa ei grea, neagră, lucioasă, alunecă cu zvîrcoliri de şarpe pe gîtul lui. Buzele ei zîmbeau în lumina aceea roză. Volodea se uită cu sufletul greu la faţa ei atît de frumoasă şi atît de tînără, gîndindu-se că după căsătorie el a devenit mai ursuz decît era înainte, mai ursuz chiar decît era în zilele lui cele mai sumbre.

— Ce-i cu tine? întrebă încet, neliniştită, Vera, şi zîmbetul îi dispăru brusc de pe buze.

Cosiţa îi alunecă într-o parte. Volodea încercă un simţămînt de uşurare şi îşi aduse aminte deodată, cu mîhnire şi invidie, de „zuluful asudat" despre care-i vorbise Saranţev.

— Te-ai supărat? îl întrebă Vera, dîndu-şi silinţa să-l înţeleagă, dar, ca întotdeauna, înţelegîndu-l numai pe jumătate. Te deranjează povestea asta cu ziarul, da? Eşti convins, probabil, că fetele nu se pricep să scrie şi că au să denatureze faptele, nu? Ei bine, am să le controlez eu, Volodecika. Au să-mi arate reportajul gata scris şi am să-l corectez eu. Doar îţi cunosc gusturile. O să fie ceva foarte decent. Aş vrea numai să înţelegi că nu se putea să refuzi. În primul rînd, ar fi păcat de fetiţele astea, sînt nişte entuziaste şi ţin atît de mult la munca lor! În al doilea rînd, reportajul acesta e oarecum important şi pentru tine...

„Acuşi o să-mi spună că aşa e în viaţă", se gîndi furios Ustimenko, dar se ruşină numaidecît de iritarea asta a lui, se ruşină de faptul că nu vrea să înţeleagă sentimentele bune pe care le nutreşte ea faţă de dînsul, precum şi de singurătatea pe care o simte în tovărăşia ei, în tovărăşia singurei femei care-l iubeşte cu toată sinceritatea, care crede în el şi, desigur, îi doreşte fericirea.

— Ştii, spuse, surprins el însuşi de gingăşia glasului şi de tonul său împăciuitor, ştii, Veruha, aş vrea să nu mai organizezi niciodată nimic în viaţa noastră. Să ne lipsim de operativitatea şi de energia asta risipită în zadar. Ceea ce trebuie să se întîmple vine de la sine...

— Vine de la sine! îl îngînă ea veselă, acoperindu-l cu sărutări scurte. Vine de la sine, da, Volodea? Dar dacă tu n-ai să întreprinzi nimic şi eu n-am să organizez nimic, cine o să se deranjeze pentru noi? Cine, mă rog, are nevoie de noi? Nu prea înţeleg cum vine asta, băieţaşul meu din altă lume. Nu, lasă-mă să fac ce ştiu eu. Nu dau doi bani pe soţia care nu ştie să-i fie un ajutor adevărat soţului ei. Tu, Volodea, ştii că eşti un molîu! Eşti, desigur, talentat, eşti o personalitate, dar eşti un mic papă-lapte, dragul meu. Tu ai nevoie de un ferment, şi eu sînt tocmai fermentul de care ai tu nevoie. Ai încredere în mine, înţelege ce nevastă de ispravă ţi-a dat dumnezeu, şi amîndoi o să urnim munţi din loc. Ei, ce te uiţi aşa? Nu-s bună pentru tine?

În noaptea aceea adormiră strînşi unul de altul, şi totuşi absolut separaţi şi deosebiţi. Dar ceea ce din timpuri străvechi se numeşte, atît de ciudat, „taina căsătoriei" se săvîrşise de mult, iar acum aveau un menaj, o casă, unde veneau cunoscuţi, el îi spunea „soţie", ea îi spunea „soţ", şi cu toate că nu-i cununase un preot, cu toate că nu le ţinuse cununiile pe cap cavalerii de onoare, cu toate că n-au făcut schimb de inele, taina fusese săvîrşită şi ei aveau acum pentru multă vreme, ba poate pentru totdeauna, aceleaşi interese şi aceleaşi obligaţii familiale, de care trebuiau să ţină seama. Dar ce interese şi ce obligaţii?

De altfel, „taina" propriu-zisă nu s-a lăsat, cum se spune, aşteptată prea mult.

Într-o zi, la spital, severul Anatoli Akinfievici îi spuse lui Volodea, deschis, aşa cum îi era felul, căutînd să pară că-i vorbeşte în treacăt, dar fiind destul de precis:

— Nu ţi se pare, locotenent-colonele, că relaţiile dumitale cu Vera Nikolaevna ar trebui întărite potrivit legilor ţării? Delicată cum e, dînsa nu-ţi mărturiseşte unele amănunte, dar una e să pleci din zona operativă departe în spatele frontului la soţul invalid, şi alta e...

— Am înţeles! răspunse Volodea.

În seara zilei cînd s-a făcut înregistrarea căsătoriei la oficiul stării civile din oraşul Starodolsk, Vera Nikolaevna îl anunţă pe soţul ei că e însărcinată. Volodea o cuprinse în braţe şi o răsuci cu gingăşie spre el, îi văzu bujorii fierbinţi din obraji, ochii strălucitori, şi-i spuse dintr-o dată:

— Iartă-mă pentru toate, Vera! Sînt un tip irascibil, caut veşnic nod în papură... Taci, nu vorbi, ştiu că te torturez de-

geaba. Toate astea au să treacă! Crede-mă, am să mă ocup de tine. Oho, cum am să mă ocup de tine! Nici n-ai să mă recunoşti.

— Sînt fericită, îi răspunse ea încet, sînt fericită, Volodecika! Pe cuvîntul meu că am să-ţi fiu o soţie bună. Apoi îl întrebă în şoaptă: Tu cum crezi, ce-o să avem: băiat sau fată?

Abia atunci începu cu adevărat taina cea mare a căsătoriei!

★

Era o muncă uriaşă pentru el.

Mai înainte de a începe „lecţia", se încuia bine cu cheia, apoi îşi scotea de sub canapea toate „sculele", după care îşi punea dinainte ceasul.

Între sprîncenele lui stufoase se săpa o cută sumbră, adîncă.

La început degetele slabe, aproape neputincioase, scăpau mereu mingea şi trebuia să se aplece încet la podea, sprijinindu-se de cîrjă, de speteaza scaunului şi de sulul canapelei, ca să ridice jucăria asta. Apoi, cu timpul, se aşeza în pat în aşa fel, încît mingea, chiar dacă-i scăpa, nu sărea prea departe. Pe urmă, mingea nu-i mai scăpa de loc. Acum nu el era la cheremul ei, ci Volodea îi dicta cum voia dînsul. O ameninţa:

— Ce, ai fugit? Stai că te învăţ eu minte, ticăloaso!

La spital „ursul cu ochelari", Nikolai Feodorovici, îl sfătuia:

— Lucrează mai calm. Nu ore în şir, ci în fiecare oră, să zicem, cîte zece minute. Aşa e mai bine.

Firește, Ustimenko nu putea să facă acest antrenament de faţă cu Vera. Dè cîteva ori ea i-a ridicat mingea de jos, şi asta îl făcea să sufere. Uneori îi dădea sfaturi, foarte competente şi practice, dar el prefera să facă totul singur şi n-avea nevoie de nici un fel de sfaturi, pentru că ştia ce poate să facă şi ce nu, şi ştia că pentru unele mişcări va trebui să mai aştepte încă multă vreme. Ea însă citea cărţi şi stăruia asupra indicaţiilor pe care le dădeau autorii lor celebri. De altminteri, sfaturile acelor autori celebri nici nu l-au prea ajutat. L-a ajutat însă, oricît de ciudat s-ar părea, colonelul Saranţev, care era inginer şi inventator, şi pe deasupra un om foarte ambiţios. Urmărind la spital exerciţiile pe care le făcea acolo Ustimenko, Saranţev îi meşteri mai întîi o sforicică prevăzută cu noduri, care trebuia petrecută într-un anumit fel printre degetele schilodite, apoi înşiră nişte bile de aluminium pe o

sîrmă, apoi construi la atelierul de tîmplărie al spitalului un aparat mic, dar foarte comod, pe care-l botează cu un nume străin: „trenagerul Extra". „Ursul cu ochelari" binecuvîntă toate invenţiile acestea, dar Saranţev „nu se opri aici" şi, folosind ca materie primă nişte buiote de cauciuc scoase din uz, „confecţionă" pentru Ustimenko dintr-un bastonaş de cauciuc şi cîteva andrele un aparat într-adevăr foarte util, de care Volodea nu s-a mai despărţit multă vreme...

Din cînd în cînd, dar, e drept, mai rar, pe Ustimenko îl chinuia încă nevromul, mergea încă anevoie, însă toate acestea i se păreau acum aproape un fleac în comparaţie cu ceea ce îndurase el mai înainte.

Un singur lucru îl necăjea acum, şi anume faptul că Vera hotărîse că e foarte slăbit şi că trebuie hrănit într-un fel aparte.

— Trebuie să te alimentezi! îi spunea ea adesea, într-un chip cît se poate de serios şi luînd o înfăţişare foarte gravă. Trebuie să te alimentezi de-adevăratelea şi n-ai dreptul să priveşti problema asta cu eterna ta ironie. Tu trebuie să devii un om sănătos, un om în plinătatea facultăţilor tale. Tu trebuie...

— ...să fiu bun prieten cu mîncarea?

— Da, să fii bun prieten, răspunse ea pe un ton de povaţă şi chiar puţin supărată, fără a observa cît de mult ura el unele din expresiile ei obişnuite. E de datoria ta, în definitiv, ca viitor tată al copilului nostru!

Şi din nou intra în funcţiune, cu o precizie şi o rapiditate de neînchipuit, unul din acele misterioase mecanisme pe care Vera Nikolaevna le manevra cu atîta dibăcie: la locuinţa lui Ustimenko sosea cu regularitate un pachet cu alimente, pentru care el semna de primire. Apoi Vera începu să primească în fiecare lună nişte taloane gri şi maro. Toate acestea erau, desigur, legale, el nu se îndoia de asta cîtuşi de puţin, dar la mijloc probabil că era şi elementul „milă", pe care el îl detesta; gîndul acesta îl înfuria grozav, aşa cum îl înfuria şi faptul că era îndopat cînd cu tăiţei, cînd cu colţunaşi, cînd cu şuncă şi cartofi, cînd cu griş cu lapte.

— Trebuie neapărat să mănînci! îi spunea Vera pe un ton sentenţios. Ai nevoie de albumine! Şi de glucide! Ah, dacă te-ai lăsa de fumat! Oare n-ai destulă voinţă s-o faci? Înţelege, dragule, că te otrăveşti singur!

Toate erau absolut adevărate, săritor în ochi de adevărate — şi în privinţa alimentării, şi în privinţa otrăvirii. Erau aşa de adevărate, încît Volodea se şi mira cum de se mai poate discuta despre ele cu atîta seriozitate.

Uneori venea la spital în calitate de medic, dar după ce s-a scris despre el la ziar, treaba asta nu mai era de loc uşoară: cînd îl vedeau, oamenii şuşoteau între ei, îl arătau din ochi, erau peste măsură de serviabili cu el, îl puneau să meargă înaintea lui Nikolai Feodorovici în timpul vizitelor, şi toate astea îl chinuiau cumplit, cu atît mai mult cu cît Vera Nikolaevna îi dădea adesea de înţeles, cu ironia ei plină de subînţelesuri, că foarte multe din aceste lucruri erau aranjate din iniţiativa sau cu participarea sa. El află astfel că pînă şi vizita bătrînei Aşhen, atunci, se produsese în urma „unor acţiuni" ale Verei Nikolaevna, în urma scrisorilor trimise de ea lui Harlamov, chirurgului-şef şi chiar amiralului comandant.

— Idealistul meu! îl tachina Vera. Mereu ţi se pare că totul e înălţător şi emoţionant! Desigur, Aşhen a ta e foarte drăguţă! Dar e bătrînă! Să zboare cu aeroplanul, de asta îi ardea ei? Şi Harlamov! Puţină treabă crezi că are el, la gradul lui? Ei bine, dragul meu, apa nu curge de la sine pe sub o piatră nemişcată. Pentru a transforma energia potenţială a apei în energie cinetică, piatra trebuie împinsă. Află că eu am împins, şi totul s-a pus în mişcare. O semnătură pe o hîrtie hotărăşte multe. Te sfătuiesc de astă dată să nu-ţi mai pierzi vremea cu spitalul nostru. Tu n-ai ce să mai dobîndeşti de la ei, care-şi închipuie, naivii, că te ajută să recapeţi definitiv încrederea în forţele tale. Parcă nu ne descurcăm noi şi singuri!...

„Pare să aibă dreptate", se gîndea el uneori, cînd venea sprijinindu-se în cîrjă, de la spital. Nu mă mai duc! Ia mai dă-i dracului!"

Dar nu se hotăra să nu se ducă atunci cînd era chemat, pentru că nu credea orbeşte în nevastă-sa. Nu sînt ele chiar toate şi întotdeauna aranjate! Lumea nu e întocmită chiar aşa cum i se pare Veresovei. Şi dacă tocmai acum, cînd e chemat, e necesar acolo? De altminteri, poate că a fost întotdeauna necesar la spital. Dar la drept vorbind, Ustimenko nu era de loc lămurit în chestiunea asta...

— Vreau să muncesc, șopti el furios. Dați-mi înapoi munca mea. Auziți ? Eu nu pot fără ea !

Și se uită cu dispreț la mîinile sale : la prima vedere păreau absolut normale, chipurile fuseseră reparate. Uite, mîinile lui lucrează, poate să taie cu ele o felie de pîine, cu oarecare stăruință poate să-și răsucească și o țigară, poate chiar să aprindă și un chibrit.

Dar să opereze ?

Cine i-ar putea răspunde la întrebarea asta ?

Sătul de aparatele construite de Saranțev, care între timp plecase acasă, Volodea își aprinse o țigară și, așezîndu-se cît mai comod pe canapea, deschise plicul și citi scrisoarea primită de la Jenea :

„Ce-i asta, bătrîne ? îi scria Evgheni Rodionovici, cu scrisul lui mărunt și egal. Cum îndrăznești ? Te-ai decis să pui capăt bunelor noastre relații ? Ochii care nu se văd se uită ? De bine ce ai devenit celebru în toată Uniunea noastră multinațională — gata, adio prieteni vechi și credincioși ? Așa ? Da ?

Dar să le luăm pe rînd. Am avut o mică infecție, m-am chinuit ce m-am chinuit cu ea și — oameni sîntem ! — profitînd de unele posibilități ivite, m-am demobilizat. Noi ne-am făcut datoria în războiul ăsta, am dat tot ce-am putut, acum să sfîrșească cei tineri ce-am început noi. M-au condus frumos, cordial. S-a băut, s-a mîncat, s-au vărsat lacrimi.

În prezent sînt acasă, comand ocrotirea sănătății. Ca să fiu sincer, bătrîne, muncesc pe rupte și țip zi și noapte : ajutor ! Cadre, recte medici și alt personal, n-avem, cu medicamentele stăm prost, desfășurarea spitalelor (iartă-mă, m-am obișnuit cu terminologia sanitară a războiului) merge greu, avem dificultăți cu materialele de construcții. Pe scurt, după invazia fascistă e o jale. Eu, îți dai seama desigur, nu fac panică, mă țin tare, dar sînt, indiscutabil, unele greutăți.

Și acum despre tine și despre comportarea ta.

Ai o comportare urîtă, bătrîne !

De ce ți-a fost lene să-mi trimiți și mie articolul despre eroica ta acțiune de la spital ? Babacului i l-ai trimis, și mie nu ? Tata mi-a transmis abia acum tăietura, aproape o pagină de ziar despre remarcabila ta persoană, însoțind acest reportaj cu altul, din ziarul flotei, de anul trecut, cu o fotografie fainâ a ta.

Oho, frate!

Mare bucurie mi-ai făcut, bătrîne!

Am crezut întotdeauna în tine, în principialitatea şi fermitatea ta, mi-am dat întotdeauna seama cine eşti, dar mărturisesc că la una ca asta nu m-aş fi aşteptat. Asta e ceva la scară unională. Şi putere de voinţă, şi fermitate, şi frumuseţe spirituală, aşa după cum se spune. Sînt mîndru, amice, de tine, sînt foarte mîndru. Desigur, ziarul nostru, *Unciansk Raboci*, tot aşa de prompt ca şi altădată, a reprodus reportajul şi a mai adăugat cîte ceva despre anii tăi de studenţie, ceva ce tu n-ai spus la nimeni din pricina blestematei tale modestii. Articolul acesta a fost ca o bombă! Imediat m-a chemat superiorul: «Ia să poftească la mine Liapkin-Tiapkin!»[1] Unde e acest celebru Ustimenko al dumitale? Îţi dai seama, începem să refacem spitalele, şi în alte proporţii decît înainte, mai mari. Aşa că adu-l aici pe Ustimenko ăsta al dumitale. O să-i creăm nişte condiţii cum n-are nimeni altul. De vreme ce le-a meritat...

Asta zic şefii.

Şi acum iată părerea mea: vino!

Îţi dăm un spital şi ai să comanzi acolo de unul singur. Prestigiu ai, în oraşul nostru eşti o personalitate legendară. Îţi găseşti nişte ajutoare pe cinste şi te apuci, amice, de disertaţie. Teme ai destule, cred, nu-i nevoie să împrumuţi de la alţii, ca unul de-alde mine, un doftoraş prăpădit. Mîine-poimîine te vezi candidat, iar apoi doctor în medicină. Cînd ai să-ţi susţii disertaţia, îţi dai seama, o să vină lumea ca la teatru. Mergi la sigur. Iar mai departe, ţi-s deschise toate drumurile: vrei la Moscova, poftim la Moscova, vrei în străinătate, cine o să-ţi refuze posibilitatea de a te perfecţiona? Şi apoi au să vină, nici nu mă îndoiesc, tot felul de colegii, reprezentanţe şi altele. Noi, concetăţenii tăi, sîntem măguliţi: tu nu eşti lacom, ai să pui şi pentru noi o vorbă bună ici-colo, şi atîta va fi prea de ajuns.

Pe scurt, telegrafiază-mi imediat. Diurnele şi toate celelalte «se aranjează», cum zice administratorul meu. Îţi pregătim şi o locuinţă.

Cît priveşte viaţa noastră, nu s-a produs nici o schimbare. Varvara Stepanova a fost demobilizată după rănire şi acum lucrează într-o echipă geologică. Dacă te interesează, să ştii că e *singură*. Eh, proştilor, v-aţi frînt viaţa voi singuri! Bă-

[1] Replică cunoscută din piesa *Revizorul* de N. Gogol.

trînul e acum contraamiral şi Erou, şi încă se mai războieşte pe căile de comunicaţii maritime afectate lui, scufundînd vasele nemţilor. Dar s-a răsuflat, cred eu. Inima nu-i mai merge bine şi în afară de asta s-au ivit unele complicaţii în biografia lui, bănuiesc că ghiceşti de ce natură. Vorbim noi cînd o să ne vedem. Pe scurt, cunoşti firea bătrînului; presupun că a făcut gălăgie unde nu trebuia.

Maică-mea a murit eroic, cred că ai auzit. Sînt mîndru că-i sînt fiu.

Jovtiak şi Postnikov acela al tău s-au dat cu fasciştii. Am ştiut întotdeauna că Postnikov e în stare de orice, un tipic năimit al oricărui serviciu de spionaj. Probabil că tot el l-a tîrît după dînsul pe ticălosul de Jovtiak.

La urma urmelor, ia mai dă-i naibii, că mi-e scîrbă să mă gîndesc la ei.

A venit pe-aici Nikolai Evghenievici; căuta mormintele soţiei şi fiică-si. A întrebat mult de tine, iar cînd a aflat amănunte, i-au dat lacrimile. Bun medic, dar păcat că bea! După ce s-o sfîrşi cu războiul, dacă se lasă de băut, poţi să-l iei la tine, la spitalul tău. Eu unul îţi dau binecuvîntarea.

Plecăciuni de la Iraida.

Şi de la Iurka. E tare amuzant, puştiul!

Eh, avem atîtea să ne spunem!"

Aşa-i scria lui Ustimenko Evgheni Rodionovici Stepanov.

Şi cu toate că tonul scrisorii îi displăcea lui Volodea, cum îi displăcea întotdeauna tot ce pornea de la Jenka, se gîndi mult la propunerea în legătură cu postul de medic-şef. Decît să tot apese de dimineaţă şi pînă seara blestemata asta de minge şi să se trezească mereu în puterea nopţii, leoarcă de sudoare, înspăimîntat că n-o să iasă nimic din toate astea şi că n-o să mai vadă sala de operaţii, cu liniştea ei înţeleaptă şi încordată, nu e oare mai bine să se apuce de îndată, fără a mai tărăgăna lucrurile, fără a se mai plînge de soartă, să se apuce de ceea ce-i stă în putere, de ceea ce poate el să facă şi le va fi de folos oamenilor?

De altfel, scrisoarea trebuia s-o citească şi Vera.

Pînă acum ei n-au vorbit niciodată despre viitor, evitînd anume parcă această temă. Venise oare vremea să se gîndească la viitorul lor? Dar cum o să fie el, măcar cu aproximaţie?

„De ce trimite ea oamenilor tăieturile acelea din ziare? îşi zise deodată Volodea, gîndindu-se la nevastă-sa, şi clătină

din cap ; gîndurile acestea meschine îi veneau singure, nu el le chema la viaţă. Ei, şi ce ? Mare lucru că a trimis şi ea nişte bucăţi de jurnal ! A vrut să-i facă, pesemne, o bucurie lui Rodion Mefodievici !"

Scrisoarea se afla pe masă în sufragerie cînd se întoarse Vera de la spital. Volodea, întins pe canapeaua cu picioarele strîmbe, citea o carte englezească despre cactuşi, pe care o primise cu multă greutate de la Moscova, de la un cunoscut al lui Nikolai Feodorovici. În cameră era foarte cald. Se făcea foc zdravăn, fără să se ţină seama de lemne.

— De la cine e ? întrebă Veresova.

— De la Jenka.

— Cine mai e şi Jenka ?

De la un timp încoace Vera se irita repede. Sarcina ei era destul de grea. În afară de asta, spitalul o obosea.

— De la Jenka Stepanov, fratele vitreg al Variei, răspunse Ustimenko. Citeşte. E o compoziţie interesantă.

— Nu te superi dacă o citesc şi eu ?

— Cîtuşi de puţin.

N-avea chef de vorbă. Dăduse peste o superbă frază a lui Burbank despre formidabila rezistenţă a acestor opunţii, mamillarii şi cereusi, care-l uimi şi-l înduioşă.

— Drace ! făcu el cu glas tare, emoţionat.

— Despre ce e vorba acolo ? îl întrebă ea.

Volodea îi traduse în ruseşte citatul din Burbank. Vera îl învălui într-o privire rece şi calmă, pornită din adîncul ochilor ei negri.

— E grozav, nu ? o întrebă Volodea.

— Probabil că e grozav ! încuviinţă ea şi frămîntă mai departe între degete filele scrisorii lui Jenka.

Tolănit pe canapea, Volodea îşi aprinse o ţigară. Într-un colţ întunecos al încăperii, o opuncie uitată acolo de patru ani dăduse muguri. Planta, complet vestejită, se dovedise a fi vie şi absolut sănătoasă la cîteva luni după ce fusese condamnată la moarte. Dar altoiurile ?

— La ce te gîndeşti ? îl întrebă Vera, sfîrşind de citit scrisoarea.

— La cactuşi.

— Ai oare de gînd să te laşi de chirurgie şi să devii cactusist ?

Volodea desluşi în vocea ei o ostilitate făţişă. De ce acest ton ?

— Deocamdată mi-e greu să fiu chirurg, răspunse el, căutînd să se stăpînească. Cu mîinile astea n-aș putea opera nici de față cu tine...

— Ce înseamnă expresia asta bizară: „nici de față cu tine?" Cum trebuie s-o înțeleg?

— Foarte simplu: nu mi-ai permite nici din milă să operez. Oricum, îmi ești soție...

— Ce înseamnă acest „oricum"?

Începea absurdul, blestematul acela de absurd din căsnicia lor.

— N-are rost să ne certăm, Verocika, spuse el. Mi-e greu să discut cu tine, din moment ce ești dinainte convinsă că vreau să te jignesc. Mai bine să vorbim despre scrisoare, să vedem ce crezi tu despre ea.

— Pe față? întrebă ea cu aceeași intonație ostilă și circumspectă în glas. Sincer?

— Da, desigur.

— Mie scrisoarea asta nu-mi place!

— Nici mie! zise ușurat Ustimenko. Dar numaidecît se uită bănuitor la Vera: nu era posibil ca oferta lui Jenea să nu-i fi plăcut ei din aceleași motive pentru care nu i-a plăcut lui. Nu mi-a plăcut de loc, adăugă el. Multe din cele cuprinse în scrisoare nu mă aranjează.

Vera Nikolaevna rămase tăcută, examinîndu-și palmele trandafirii. Volodea aștepta. „Acum trebuie să se hotărască ceva, își zise deodată. Neapărat acum, și probabil pentru totdeauna!" La el, toate se hotărau o dată pentru totdeauna.

— Spital, muncă, salahorie — astea-s prostii, rosti răspicat Vera, privindu-l pe Volodea în ochi. Altul e drumul tău, Volodecika! Acolo ai să te împotmolești și ai să te pierzi, pricepi?

Volodea nu-i răspunse.

Ca întotdeauna, ea nu înțelegea tocmai ceea ce era mai important. Sau înțelegea numai pe jumătate și încă nu jumătatea care trebuia. Volodea avea o presimțire grea, însă, ca un făcut, Vera zăbovea să se explice, zîmbind și gîndindu-se la ale ei.

— Nu prea înțeleg...

— Ce mare lucru vrei să înțelegi? făcu ea cu o expresie de nedumerire. Totul e clar și simplu ca bună ziua...

Și, zicînd acestea, îi întinse de departe palma ei subțire și frumoasă.

— Tu nu eşti Ionîci al lui Cehov, cum îşi închipuiau despre tine babele tale, tu eşti un savant! începu ea cu blîndeţe şi totodată cu autoritate în glas. Tu eşti singurul om talentat pe care l-am întîlnit de cînd mă ştiu. Şi n-ai să îndrăzneşti să fii „doar medic". Eu, care sînt „doar medic", n-am să ţi-o îngădui. Eu am ştiut de mult ce poţi să devii tu, iar în urma nenorocirii care s-a abătut asupra ta m-am convins şi mai mult de acest lucru. Nenorocirea te-a ajutat să te descoperi cu adevărat...

— Astea-s scorneli! zise el mînios. Toate astea-s născocite, şi prost născocite. Mă crezi chiar aşa de năuc, încît să nu-mi fi dat seama de spectacolul acela cu Saranţev? De altfel, mi-ai spus-o şi tu! Hai, nu mai da din mîini; atunci, e drept, n-am înţeles, deşi bănuiam eu ceva, dar cu timpul am înţeles totul. Scrisoarea ta plîngăreaţă şi nişte oameni cumsecade, nişte colegi — toate laolaltă şi-au făcut treaba. A trecut astfel şi clipa aceea de slăbiciune, oribila clipă cînd eu...

Fu cît pe ce să-i povestească despre cele cincizeci de pastile, dar se răzgîndi la timp şi adăugă:

— Fă-mi plăcerea, te rog, şi nu mă plăsmui alt fel decît sînt, pentru că nu sînt chiar aşa de grozav cum apar în închipuirea ta...

— Aşadar, accepţi postul de medic-şef? îl întrerupse ea, probabil fără să asculte cele ce spunea el. Te duci la acel Jenea Stepanov, ca să slugăreşti ani şi ani de zile pentru el, pentru biroul lui şi pentru prosperitatea lui birocratică? Şi pentru ca în timpul liber, pe care acolo n-ai să-l ai, desigur, sacrificîndu-ţi odihna şi viaţa normală, să lucrezi obscur noaptea, lună de lună, începîndu-ţi — dar numai începîndu-ţi — disertaţia?

— Şi ce-o să trateze, mă rog, disertaţia asta? întrebă Volodea, calmîndu-se brusc şi spunîndu-şi că nenorocirea a şi venit. Ai să-mi propui, cumva, vreo temă interesantă, de a cărei lipsă se sufocă, pur şi simplu, armata aceasta a medicilor? Ori îţi închipui că mi-am şi ales, de mult, tema? Sau vrei să mă milogesc pentru o temă la oamenii deştepţi, aşa cum fac o mulţime de nemernici? Obscur! ridică el vocea, imitînd-o pe Vera. Dar o disertaţie e strălucită numai atunci cînd prin ea se face un lucru necesar, foarte necesar! Cînd însă toată strălucirea stă doar în actul susţinerii disertaţiei, pentru a o trece cu chiu cu vai, iar apoi toată aiureala asta e folosită ca un document ce atestă legitimitatea majorării

salariului, atunci cum rămîne? Cum se numeşte asta în limbajul cumsecadelui om de rînd? De ce taci?

Pe chipul Verei flutură o clipă o expresie de sfială.

— Nu te înţeleg, spuse ea încet, speriată. Ştiu că toţi susţin disertaţii de candidat şi de doctor, e ceva firesc, altfel nu se poate... Ceea ce îndrugi tu acum e de-a dreptul de neînţeles...

— Dacă tu nu mă-nţelegi, asta nu înseamnă că nimeni nu poate să mă înţeleagă, replică Ustimenko. Fiindcă veni vorba, noi nu prea sîntem oameni care să ne înţelegem dintr-o privire sau dintr-un cuvînt. Şi acum, fă un efort şi adu-ţi aminte dacă am încercat eu vreodată să fericesc omenirea cu disertaţia mea şi dacă m-am lăudat faţă de tine cu asta? Oare ce-am făcut eu în viaţa mea care să te determine pe tine şi mai ştiu eu pe cine să-şi închipuie că sînt un fenomen? Ce vină am eu în toate astea? Poate în tinereţe, cînd tu nu mă cunoşteai încă, mă închipuiam că sînt cine ştie cine, dar asta a fost în tinereţe, ba chiar în copilărie, pe cîtă vreme acum îmi dau perfect de bine seama de posibilităţile mele, ba chiar în situaţia de faţă, cînd valoarea mea e strict limitată...

— Prostii! exclamă Vera simplu şi degajat, dar Ustimenko înţelese numaidecît că nevastă-sa se speriase de prăpastia spre care ducea discuţia asta a lor. Prostii! E îngrozitor ce-am ajuns să vorbim! Prea te torturează gîndurile la chirurgia ta. Şi apoi sînt şi eu obosită. Desigur, nu se poate rezolva totul într-o clipită. Cînd vom pleca la Moscova...

— La Moscova? întrebă mirat Volodea, surprins de atîta lipsă de înţelegere din partea ei. De unde şi pînă unde la Moscova?

— Cum de unde? răspunse Vera, silindu-se să vorbească blînd, ca şi cum ar fi vorbit cu un copil. Cum de unde, Volodecika? Dar scrisoarea lui Harlamov? Îţi scria — ţii minte? — că speră să lucraţi împreună după ce se va termina totul. Ţi-a scris după ce ai fost rănit, ştia totul despre tine...

„Ce bine le ţine ea minte pe toate — ce şi cînd, cine şi ce-a spus! gîndi Volodea. Parc-ar fi un jurisconsult şi ar fi umblat pe la judecăţi toată viaţa...“

— Şi ce-i cu asta?

— E, căci dacă ţii să fii medic-şef, atunci e mai bine să fii la Harlamov decît la Jenea ăsta al tău. La Moscova ai cu totul alte perspective. Harlamov e cineva, iar soarta ta în război...

— Încetează cu soarta! scrîşni el brusc, înecat de furie. Uită tot ce-ai spus. Ai înţeles? Altfel am să-ţi spun eu cum se cheamă toate astea, toată activitatea asta a ta din ultima vreme, şi atunci o să fie vai de noi...

— Mă rog, cum se cheamă? întrebă ea, pălind.

— Cum? Cum crezi tu că se cheamă organizarea publicării de articole în ziare? Ce crezi tu că trebuie să zic eu cînd te văd cum le trimiţi *tu însăţi* pe la tot felul de oameni?

— Care oameni? Dacă e vorba de direcţia sanitară sau de Ţvetkov, care a făcut atîta...

— Încetează! o întrerupse el. Nu ţi-e ruşine? Toate astea sînt unul şi acelaşi lucru — şi difuzarea tăieturilor, şi raţiile pe care le obţii tu, şi cadourile de la şefi, şi...

— Taci! ţipă strident Vera. Taci! Şi ziarele şi raţiile — toate astea pentru tine sînt. Eu nu m-am atins de nimic, totul e numai pentru tine...

— Nu ştiu, dar asta e o mîrşăvie! strigă el şi se ridică în picioare — înalt, slab, încovoiat, cu fălcile tremurînd. O mîrşăvie! Tu nu poţi să n-o înţelegi, nu ţi-e îngăduit să n-o înţelegi, iar dacă totuşi nu înţelegi, am să te silesc eu să nu mai faci speculă cu soarta mea, fir-ar ea a dracului de soartă. Am să te silesc!

— Speculă? exclamă ea uimită. Speculă?

În ochii ei nu se citea nici jignire, nici măcar durere, se citea o groază cumplită, de parcă şi-ar fi văzut moartea cu ochii.

— Ah, Volodea, bîigui ea după un răstimp, ah, Volodecika, ce-ai spus! Dar asta e ceva ireparabil, Volodea!

Era, desigur, ireparabil.

— Speculă e cînd faci ceva în folosul tău, pentru tine, continuă Vera, lipindu-şi palmele de gît şi stăpînindu-se să nu izbucnească în hohote de plîns. Dar eu? Oare am făcut-o în folosul meu? Le cam încurci... Eşti istovit, te cred, dar şi eu sînt atît de obosită, că nu mai am nici o putere.

Nici vorbă, faci speculă atunci cînd o faci în folosul tău. Există însă speculă de dragul fetiţei tale sau a băieţaşului tău! Eh, dar cum ar putea s-o lămurească el acum, de vreme ce în cazuri şi mai simple ei nu se înţelegeau unul pe altul decît pe jumătate? Cu atît mai greu se pot înţelege acum! E drept, ea s-a străduit atîta numai pentru el!

— Bine, zise Volodea, iartă-mă. Ai probabil dreptate. Să nu mai vorbim despre asta...

Fraze ca acestea le-au rostit şi le rostesc de milioane de ori bărbaţi şi femei din toate timpurile şi de toate neamurile, dar ce înseamnă ele? Ele înseamnă: „Noi doi sîntem nemărginit de singuri. Nemărginit şi inexorabil de singuri!"

Aşa gîndea Ustimenko, atent la respiraţia regulată a Verei, în timp ce se retrăgea în sufragerie, ca să-şi continue lectura, întins pe canapea. După ce închise uşa în urma lui, îşi aprinse o ţigară şi citi cu un zîmbet uşor următoarea frază a botanistului englez, subliniată nu se ştie de cine: „Cactuşii sînt curajoşi şi răbdători, ei mor în picioare".

Deodată, îşi aduse aminte cît de mult dispreţuia el plantele acestea în noua locuinţă a Alevtinei Andreevna şi a lui Dodik al ei, cîtă furie îi stîrnea tabloul acela de pe perete intitulat „Portretul unui cactus", cît de nedumerit o întreba pe Varvara ce „folos" au ei de la spinii ăştia şi, în general, ce tiran şi cicălitor era el pe-atunci...

„Dar acum?" se întrebă în sinea lui.

Clătină din cap fără a-şi fi răspuns la întrebare şi se duse să deschidă uşa. După felul cum a sunat, era Nikolai Feodorovici. De la o vreme, medicul-şef dădea des pe-aici, în drum de la spital spre casă. Intra să bea un pahar de ceai şi să fumeze în linişte o ţigară. De data aceasta însă nu intră, spunînd că e tîrziu. Venise doar să-i dea lui Volodea o scrisoare, „uitată" la el pe birou, din ajun.

Ustimenko şi „ursul cu ochelari" stătură puţin în faţa uşii de la intrare. Era o noapte de început de primăvară, streşinile picurau şi în văzduh plutea o ceaţă uşoară, iar mai sus, atîrnau pe cerul negru stele mari, strălucitoare.

— Ai ascultat ordinele de zi de azi? întrebă „ursul cu ochelari".

— Da. Trei dintr-o dată.

— Se apropie de sfîrşit, zise Nikolai Feodorovici cu un oftat. E şi timpul; să se mai odihnească oamenii. Au obosit de-atîta război...

Mai zăbovi puţin, suflînd pe nas şi suspinînd într-una, apoi porni spre casă, alunecînd cu galoşii pe mîzga primăvăratică a străzii.

Volodea se uită la adresa expeditorului şi, văzînd că scrisoarea e de la Ţvetkov, fără să bage de seamă că îi era adresată Verei Nikolaevna Veresova, se aşeză pe canapea, trase de un colţ foaia de hîrtie albă şi groasă, o despături şi citi dintr-o dată, pînă la capăt, următoarele:

„Veruşecika !

Profit de o ocazie sigură ca să-ţi parvină fără nici un fel de complicaţii o scrisoare de la mine. Poţi să-mi răspunzi tot prin persoana care ţi-o va aduce, fără nici o rezervă în formulări, pentru că omul îmi e subaltern şi-mi va aduce răspunsul intact la serviciu.

Ce-aş putea să-ţi spun, Veruşa ?

Zilele acelea din preajma lui 7 Noiembrie vor rămîne pentru mine întotdeauna o amintire dulce. Subscriu cu bucurie la tot ce-ai scris tu despre clipele acelea fericite, şi toate amănuntele acelea de care-ţi aminteşti tu cu atîta graţie feminină nu le-am uitat nici eu, bărbat isteţ şi umblat, şi nici n-am să le uit aşa curînd. În orice caz, atîta vreme cît există bătrîna noastră planetă şi undeva, într-un punct al ei, exişti tu, fiică a Evei, păcătoasă, fermecătoare şi superbă, aşa cum te ştiu şi te ţin minte, oricare ne-ar fi destinele, eu am să te păstrez întotdeauna în amintire amănunţit, vesel şi — iartă-mă că-s demodat — pătimaş. Sînt lucruri pe care pînă şi noi, cei trecuţi prin ciur şi prin dîrmon, nu le putem uita...

Dar ajunge despre asta.

Trebuie să vii la Moscova. E ridicol să vii în urma altora. Spune-i-o şi soţului tău (poţi să i-o spui în numele meu). Sînt întru totul de acord cu planul tău de acţiune, inteligenţa ta m-a bucurat şi în cazul de faţă. Cum de n-am apreciat eu toate însuşirile tale de atunci, din timpul marşului detaşamentului nostru «Moartea fascismului» ? Cum de nu te-am ghicit ? Dar, ce-a fost a fost...

Pe scurt, voi doi trebuie să veniţi la Moscova, dacă nu acum, cel mai tîrziu pînă la sfîrşitul lui mai. Eu am să pregătesc totul în chip firesc. Numirea pe ambele canale — şi pe al nostru, şi pe al lui (recte al soţului tău) — va fi făcută. Vl. Af. merită fără îndoială un post din cele mai remarcabile şi din cele mai comode. Iar pentru disertaţie găsim noi o temă, că sînt destule ! Trebuie doar s-o alegem cu cap, pentru ca totul să se desfăşoare nu numai solemn, ci şi cu acel tapaj elegant care ajută succesul autentic. Sînt gata să-l pregătesc pe Vl. Af. pentru susţinerea unei astfel de teme care mi se va părea mie demnă de el şi potrivită pentru binele nostru al tuturora. Soţul tău, care a suferit atîta, are firesc tot dreptul la o viaţă tihnită şi confortabilă, şi tu n-ai să faci doi bani ca soţie dacă n-ai să-l ajuţi în această nobilă cauză.

În afară de răspunsul la acest nou mesaj, în viitor scrie-mi, ca de obicei, pe numele lui Fomicev al meu, care e întruchiparea discreției.

Multe plecăciuni de la soția mea. Ai vrăjit-o, e încîntată de tine. De altfel eu și cu ea ne potrivim întotdeauna în aprecieri.

Al tău, Konstantin"

După ce sfîrși de citit, Ustimenko lăsă scrisoarea pe masă, întoarse plicul și se mai uită o dată, să vadă bine cui îi era adresată: da, scrisoarea era pentru Veresova Vera Nikolaevna.

Nu simțea nici durere, nici oroare, nici indignare. I se făcu numai foarte frig și-i veni o poftă cumplită să fumeze. Lipit cu spinarea de sobă, trase adînc în piept fumul de mahorcă și își aminti fără să vrea de zilele acelea „din preajma lui 7 Noiembrie", de care pomenea Țvetkov. Tocmai atunci Vera trimitea în fiecare zi de la Moscova aici, la spital, scrisori duioase și emoționante. Ce simplu era totul! Konstantin Gheorghievici era om însurat și nici nu se gîndea să-și părăsească familia. Iar Vera Nikolaevna dorea să-și „înjghebeze cuibul" — expresia făcea parte din terminologia ei. „Orice femeie dorește să fie soție iubită și mamă iubitoare", spunea ea, iar el o asculta și se arăta de acord, firește. Cum s-ar putea altfel?...

— Volodecika, îl strigă ea de dincolo, prin ușa întredeschisă, cu vocea somnoroasă. A venit cineva pe la noi? Mi s-a părut că am auzit soneria.

— Da, a venit, răspunse el cu oarecare întîrziere.

— Cine?

— Nikolai Feodorovici. Ți-a adus o scrisoare. Nu mi-am dat seama că e pentru tine și am citit-o. E de la Țvetkov. Dar ți-e adresată numai ție.

În cealaltă cameră se făcu lumină. Vera aprinsese oribila ei „bufniță".

— Dă-mi, te rog, scrisoarea, îi ceru ea cu un glas calm, egal. Dacă nu ți-e greu.

Silindu-se să nu se uite la ea, Volodea îi întinse plicul. Îi era și rușine, și silă parcă să vadă acum brațele goale ale Verei, gîtul, umerii, cosițele ei. „Ce mai bogăție pentru un om deștept!" își aminti el înciudat. Apoi, spuse, retrăgîndu-se:

— Mîine mă internez la spital pentru vreo două săptămîni. Mă cam necăjește piciorul. Tu gîndește-te ce-i de făcut.

Presupun că povestea asta nu trebuie să afecteze soarta copilului, al cărui tată, judecînd după scurgerea timpului, sînt totuşi eu. Asta e...

Revenit în sufragerie, închise bine uşa şi murmură cu glas stins:

— Viaţa-i tot viaţă!

După un răstimp, Vera îl strigă, dar el nu răspunse. Îl mai strigă o dată şi din nou nu-i răspunse. Atunci ea apăru în prag, palidă, înaltă, puţin chiar arogantă, în halatul ei pestriţ.

„Şi halatul ăsta a fost cu ea la Moscova", îşi zise Ustimenko.

— Bine, sînt vinovată, sînt întru totul vinovată, spuse ea cu o voce iritată. Bate-mă, omoară-mă, fă ce vrei. El mi-a plăcut întotdeauna şi nu ţi-am ascuns-o. Atunci m-am lăsat furată, mi-am pierdut capul, tu nu-mi răspundeai, nu primeam nimic de la tine, el s-a arătat atent, galant...

Ustimenko tăcea.

— Ei, cum rămîne? strigă Vera.

Volodea se uită la ea cu o expresie calmă, de oboseală şi iarăşi nu-i răspunse nimic.

— Bine, foarte bine, rosti ea întărîtată, fără să-şi dea seama ce vorbeşte. Splendid! Să zicem chiar că m-am îndrăgostit de el. Dar asta a trecut. Eu nu-ţi reproşez nimic pentru Varia aceea a ta! Pe tine te iubesc...

— Vezi, Vera, o întrerupse el, tu nu iubeşti niciodată pe nimeni şi nici măcar nu ştii ce înseamnă dragostea pentru o fiinţă omenească. Tu iubeşti şi poţi să iubeşti cu pasiune un singur lucru: succesul! Mi-am dat seama de asta, dar din indolenţă şi din alte motive, despre care nu e momentul să vorbim acum, am acceptat un compromis cu propriile mele sentimente. Aşa că sînt şi eu vinovat nu mai puţin decît eşti tu. Nevinovat e numai copilul. Haide, dacă poţi, să nu mai vorbim despre asta. Vom trăi fiecare pe seama lui, fără a ne stînjeni cu nimic. Şi, firește, fără a ne face unul altuia reproşuri. De altfel, hotărăşte singură...

Luîndu-şi tutunul, chibriturile, foiţa de ţigară şi cartea despre cactuşi, se duse în bucătărie, lăsînd-o singură. Vera izbucni în plîns şi, cu mişcări încete, migăloase, de parcă ar fi făcut un lucru foarte necesar, începu să rupă în bucăţele scrisoarea lui Ţvetkov.

— Fii calm ! îşi zise. Calmează-te, istericule, om de nimic ce eşti ! Calmează-te, că altfel n-o să mai fii necesar nimănui ! Ei, hai !

Aşa îşi zicea, stînd în mijlocul camerei, singur. Îşi zicea, sau numai se gîndea, nici el nu ştia. Era perfect treaz, bărbierit proaspăt, îmbrăcat curat, îşi suflecase mînecile cămăşii, aşa cum îşi sufleca mînecile halatului în sala de operaţii, dar nu izbutea cu nici un chip să se calmeze, să se concentreze. Era poate din pricina muzicii ? La Moscova se serba Ziua Victoriei... Cum putea oare să-l enerveze o zi ca asta ?

Un vînt cald şi sprinţar flutura perdeaua albă, împingînd-o pînă-n mijlocul camerei. La un moment dat, perdeaua îl lovi pe Volodea peste faţă. Pe ulicioara liniştită trecu în goană un pîlc de băieţaşi, scoţînd fericiţi nişte ţipete sălbatice, triumfătoare. Da, războiul s-a sfîrşit, a venit Ziua Victoriei.

A venit ! Acolo, în flota lui, în vîjîitul şi şuierăturile viforniţei însorite de primăvară, oamenii îmbrăcaţi în mantale negre de marinari s-au aliniat desigur pe punte, zăpezile de pe coline sclipesc desigur în soare, navele au încremenit locului, iar comandantul vorbeşte şi plînge, aşa cum plînge acum Volodea, pentru că nu se poate să nu plîngi în ziua aceasta a Victoriei înfăptuite.

Este, desigur, şi Rodion acolo, şi Elisbar, şi Mişa, şi Grişa, şi Harlamov, şi bătrînul Levin — toţi sînt acolo, pe stîncile negre, în bătaia vîntului şuierător şi rece...

— Nu, la naiba !

Scutură din cap şi-şi aţinti urechea spre aparat. Moscova era în sărbătoare. Se auzeau fanfarele sunîndu-şi toate alămurile. O voce copleşită de fericire anunţă :

— Dăm legătura cu Piaţa Roşie !

Vera nu era acasă. Se dusese la mitingul de la spital. Nu era probabil nimeni acasă. Rămăsese numai el singur...

Îşi dezmorţi o dată şi încă o dată mîinile şi degetele, îşi strînse pumnii şi oftă.

Cactuşii gazdei, pe care el îi îngrijise toată iarna asta, atît de lungă, se învioraseră acum, o dată cu venirea primăverii. Erau puternici şi aveau ghimpi tari. Volodea luă un scalpel bine ascuţit, o lamă de ras, şi cîteva bucăţele de elastic, pentru fixat altoiul de portaltoi.

— Ei, fraţilor, începem ! zise el cu vioiciune în glas, adresîndu-se plantelor.

În felul acesta se veselea de unul singur.

Dezinfectă lama în spirt denaturat. Cu o mişcare circulară, pe cît de uşoară şi iute, pe atît de precisă şi puternică, făcu o crestătură în coaja cereusului care slujea de portaltoi, apoi chibzui, calm şi rece, unde să taie altoiul, un echinops rotund, şi, uitînd de mîinile sale betegite, uitînd că e schilod, luă cu o pensetă chirurgicală un ghimpe minuscul de cactus, pregătit dinainte, şi fixă cu el echinopsul în coaja cereusului cilindric. Apoi puse o bucată de vată şi întinse elasticul, exact aşa cum scria în cartea aceea englezească.

Noua plantă, o plantă uimitoare şi ciudată, se afla acum în faţa lui. Volodea îşi contemplă lucrarea cu o căutătură aspră şi mustrătoare pe sub sprîncenele stufoase, imputîndu-şi faptul că acele crestături nu corespundeau precis, şi începu pregătirile pentru o altă operaţie. De data asta nu mai auzea nimic — nici fanfarele, nici cîntecele, nici versurile. Era adîncit în lucru. Şi cu toate că aceasta nu era încă o muncă adevărată, ci doar un preludiu al muncii, Volodea simţea că trăieşte din nou aşa cum trebuie să trăiască un om viu. Mîinile lui executau acum singure mişcările pe care trebuiau să le facă, el le dresase cu puterea voinţei sale, le silise să i se supună, şi de Ziua Marii Victorii îşi serba şi el victoria sa. Dacă ar fi avut la îndemînă o sută de cactuşi, dintre cei mai mici, i-ar fi altoit pe toţi, ca să capete încredere deplină în mîinile sale...

Îşi aprinse apoi o ţigară şi se lăsă pe speteaza scaunului. Capul i se învîrtea uşor. Vîntul cald umfla mereu perdeaua, care fîlfîia cu zgomot la spatele lui. În adierea vîntului, în aerul acela cald, cufundat într-o sfîrşeală dulce şi ameţitoare, cu ochii pe jumătate închişi, auzi aceste versuri, care i s-au întipărit pentru multă vreme în memorie şi pe care mai tîrziu, în diferite perioade ale vieţii, avea să le repete ca un descîntec :

Astăzi oamenii nu se mai tem
De cerul scăldat în văpăile lunii.

Ascultîndu-le, răsuflă adînc şi-şi spuse :

— Vezi ? Totuşi, ai să mai fii de folos !

CAPITOLUL XIII

Lei paralei !

După două săptămîni de pîclă şi ceaţă, în care timp şuieratul vîntului n-a contenit o clipă, seara aceasta era surprinzător de caldă şi senină, ceea ce adăuga, de asemenea, încă o doză de tristeţe: părea că marea, căreia contraamiralul Stepanov i-a închinat toată viaţa lui, se hotărîse să-i acorde la despărţire toată stima şi toate onorurile cuvenite.

La orele optsprezece, Stepanov urma să-şi ia rămas bun de la navele din divizionul său. La şaptesprezece treizeci, plutonierul Şaripov îi aduse uniforma de paradă, decoraţiile, centura la care era ataşat stiletul, mănuşile şi, după ce-l ajută să se îmbrace, puse pe masa din salon paharul de ceai în zarf şi farfurioara cu zahăr cubic spart mărunt. Ceaiul era fierbinte şi foarte tare, mai tare ca de obicei, dar Rodion Mefodievici sorbi numai cîteva înghiţituri şi, cufundat în gîndurile sale, nu lăudă, ca de obicei, iscusinţa lui Şaripov în prepararea ceaiului, ci ieşi în tăcere pe puntea de sus, unde îl aşteptau noul comandant al divizionului, reprezentantul Consiliului Militar al Flotei şi şeful statului-major al divizionului de distrugătoare. Împreună cu Şaripov, în salon mai rămase colonelul medic Zinaida Mihailovna Bakunina, terapeut bine cunoscut în toate flotele, şi care se nimerise să fie aici încă în ziua cînd contraamiralul de fier Stepanov fusese lovit de primul său infarct. De atunci, de cîte ori se întîmpla să vină în Zapoliarie, Bakunina îşi făcuse o regulă din a-l vizita neapărat pe Rodion Mefodievici, care se bucura mult la vederea ei şi stătea îndelung de vorbă cu bătrîna doctoriţă în salonul său.

Rămasă singură cu Şaripov, Bakunina îşi aprinse o ţigară, apoi luă de pe masă ziarul flotei, dar nu se putu hotărî să înceapă a-l citi...

— Tovarăşe plutonier, te rog să nu uiţi fotografia, spuse ea, politicoasă ca întotdeauna. E fiica lui Rodion Mefodievici, nu ?

Şi bătrîna doctoriţă arătă spre peretele pe care atîrna, într-o mică ramă cu geam, portretul Varvarei, cu părul lins, în bluză militară cu epoleţi.

— Dacă nu mă înşel e locotenent-tehnician?

— Nu vă înşelaţi! răspunse solemn Şaripov.

Plutonierul n-avea chef de vorbă azi, şi cu atît mai puţin cu doctoriţa aceasta guralivă. Într-o zi ca asta, el ar fi vrut să tacă, din pietate faţă de comandant, dar îşi dădea seama că Zinaida Mihailovna e pusă pe vorbă şi de aceea încerca un simţămînt de aversiune faţă de ea.

— Ţin minte fotografia asta încă de pe „Slavnîi", cînd îşi avea pavilionul acolo, zise Bakunina. Oriunde îşi avea pavilionul, avea şi portretul fiică-si în cabină.

— N-a avut niciodată pavilionul pe „Slavnîi"! o corectă Şaripov. „Slavnîi" e o navă tînără...

— Ce vorbeşti! replică Zinaida Mihailovna. Eu nu sînt de azi de ieri în flotă şi vă cunosc navele... Acum, după război, sînt în trecere, e drept, dar în timpul războiului am făcut serviciu aici.

În vocea ei răsunau accente de jignire.

Lui Şaripov i se făcu pentru o clipă milă de buna şi politicoasa doctoriţă, dar nu spuse nimic. Desigur, dînsa e colonel şi e o tovarăşă cu multe merite, a dus greul războiului cot la cot cu bărbaţii, dar nu e cazul să le amintească ea unor vechi marinari unde şi-a avut şi unde nu şi-a avut Stepanov pavilionul. Şi în general, ar fi mult mai bine dacă pe contraamiral l-ar trata nu o femeie, ci, de pildă, maiorul Uhovertov. Nimic de zis. Bakunina e o mare specialistă şi de bună seamă că toate rezervele faţă de ea sînt pure prejudecăţi, împotriva cărora luptă pe bună dreptate ziarul flotei, totuşi riscul e prea mare! Împotriva prejudecăţilor se poate şi chiar trebuie să luptăm, dar începînd cu lucrurile mărunte. Deunăzi, la clubul marinarilor de la bază, un lector de la Direcţia politică a vorbit foarte interesant şi competent, arătînd cît de dăunătoare sînt prejudecăţile în flotă, şi însuşi Şaripov a strigat atunci „bravo, aşa-i", dar una e o conferinţă urmată de film şi de dans, şi alta e viaţa contraamiralului Stepanov. Au invitat o bătrînică pe navă să-l trateze pe Stepanov şi iată rezultatul: contraamiralul trece în retragere. Dacă însă în locul unei femei ar fi fost cumplitul maior medic Uhovertov, totul s-ar fi sfîrşit, fără îndoială, cu bine. Aşa gîndea nu numai Şaripov, aşa gîndeau şi bucătarul Budreiko, şi şeful de echipaj Strejun,

şi probabil mulţi alţii, dar, firește, fără a vorbi despre asta între ei, ci doar oftînd şi scărpinîndu-se fiecare după ceafă... Şi chiar dacă aduceau vorba uneori, o făceau pe ocolite, în aşa fel ca să nu se dea de gol şi să nu fie acuzaţi de prejudecăţi. Budreiko, de pildă, s-a exprimat o dată despre ea într-un chip cum nu se poate mai întortocheat:

— Pentru uscat, pentru ţărm, pentru continent nu găseşti pe cineva mai bun decît colonelul Bakunina. Aici însă, pe nave, e un specific aparte.

— Cum adică? l-a întrebat Şaripov.

— Pe nave e treabă de bărbaţi, îi explică, prevăzător, Budreiko. Dacă ar fi chiar aşa de simplu, apoi atunci s-ar forma echipaje de sex feminin, inclusiv efectivul de comandă. Dar, prejudecăţi, neprejudecăţi, eu unul n-am văzut în efectivul de navigaţi nici un ofiţer care să fie fată. Aşa e, plutonier Şaripov?

— Aşa e! răspunse plutonierul, simţind un aliat în Budreiko. Chiar că e aşa...

Cît despre Strejun, marinarii şuşoteau că atunci cînd a venit Bakunina pe navă, şeful de echipaj ronţăia pe ascuns un pesmet de secară mucegăit, păstrat special pentru un astfel de prilej. Prins asupra faptului de plutonierul Şaripov, i-a mărturisit acestuia fără ocol:

— Eu ţin la contraamiralul nostru, mai presus de toate prejudecăţile. Am făcut cu el războiul ăsta grozav, am păstrat nava întreagă şi am fost decorat de şase ori. Ce mare prejudecată să ronţăi un pesmet? Nu face rău la nimeni...

Fără a bănui nimic din toate acestea, biata Zinaida Mihailovna îl vizita pe Stepanov, îi lua tensiunea, îi făcea electrocardiograme aici, pe navă, şi avea mereu discuţii cu el în privinţa ceaiului prea tare şi a dietei. Lui Şaripov îi era milă de ea şi se simţea chiar ruşinat, dar în acelaşi timp se înfuria pe dînsa pentru că nu voia să înţeleagă lucrul cel mai de seamă — să plece la Moscova şi să-l lase în locul ei pe Uhovertov. Pe de altă parte însă, dacă ar fi citit în ziar despre vreun om care gîndea la fel ca el, Şaripov ar fi clătinat a îndoială din cap şi ar fi protestat:

— Scrie prostii! Mă îndoiesc că la noi în flotă mai există asemenea rămăşiţe ale trecutului. Scriu şi ei fără a cunoaşte viaţa. Mai bine ar scrie despre şeful de echipaj Strejun, fruntaş în pregătirea de luptă...

Vîntul aduse din larg ecoul unui „ura" puternic, urmat de sunetele muzicii. Bakunina se uită prin hublou şi spuse încet:

— Îşi ia rămas bun de la „Svirepîi". Ştii, tovarăşe plutonier, mi-e greu să-mi închipui divizionul vostru fără Stepanov şi pe Stepanov fără divizion.

— Nu există oameni care să nu poată fi înlocuiţi! răspunse pe un ton categoric Şaripov.

Zinaida Mihailovna îl privi mai întîi mirată o clipă, cu ochii ei buni, apoi, după un răstimp, se declară de acord cu cele spuse de Şaripov:

— Da, asta aşa e. Totuşi...

— Noul comandant al divizionului e un tovarăş merituos, o întrerupse Şaripov pe un ton şi mai aspru. Plutonierul şedea în genunchi lîngă geamantanul contraamiralului şi ochii lui înguşti se uitau la Bakunina cu o privire melancolică. Adăugă: Cu toate că e mai tînăr decît contraamiralul şi are gradul de căpitan de rangul întîi, dar a luptat bine în război şi se bucură de autoritate. Oamenii zic că stătea şi se întreba cum o să comande el divizionul, după Stepanov. Nu e uşor lucru, într-adevăr. Trebuie să te pui în situaţia lui. Toţi au să stea cu ochii pe el şi au să se gîndească: „Oare aşa ar fi făcut Stepanov?" Dar poate că tovarăşul nostru Stepanov tocmai aşa ar fi făcut. Ce, nu-i adevărat? Îi vine tare greu unui comandant nou; cum nu se poate mai greu.

— Da, firește, încuviinţă Bakunina. Firește, după Rodion Mefodievici mai ales, e greu...

„E greu! îşi zise iritat Şaripov. E greu! Ce te pricepi dumneata dacă e greu ori ba!..."

Lăsînd să-i treacă pe la urechi jumătate din cele ce-i spunea doctoriţa, ascultă cum trebuie să se folosească de farmacia pregătită special pentru contraamiral pe timpul călătoriei, cînd să-i dea validol, cînd „picături" şi cînd să-i facă injecţii cu camfor, pe care Stepanov nu-l putea suferi.

— Ai înţeles tot? îl întrebă la urmă Bakunina.

— Lăsaţi că ştim noi, nu e prima oară! răspunse Şaripov, aranjînd cu grijă într-o casetă ochelarii de rezervă ai amiralului, mosorelele cu aţă, acele înfipte într-o bucată de postav, forfecuţa şi cîteva bucăţi din postavul uniformei. Ne descurcăm noi, tovarăşe colonel. În patruş'unu, cînd eram în infanteria marină, făceam altele şi mai şi...

— Poate ai făcut şi amputări? glumi Bakunina.

— Personal n-am făcut, dar aș fi putut să fac! răspunse imperturbabil plutonierul. Desigur, sub îndrumarea cuiva...

— Ce, coase singur? întrebă doctorița.

— Coase, calcă, își face dunga la pantaloni — toate singur! spuse încet Șaripov, nu fără mîndrie în glas. Știe să facă ciorbă, pîrjoale, își așterne singur patul. Nu mai găsești altul ca el! Ați văzut cum își bricuiește nasturii? Știți cum ne învață pe noi, tovarășă medic. Ne învață că marinarul din flota militară trebuie să știe să facă totul. În afară de specialitatea lui militară, marinarul, cînd se duce în permisie acasă, trebuie să fie acolo persoana cea mai de seamă. Nevasta se odihnește, bunica se odihnește, soacra se odihnește. Dacă e de reparat un tractor la S.M.T., cine-l repară? Marinarul! La combină cine se pricepe? Tot marinarul! Pantofiorii nevestei cine-i drege? Marinarul! Așa ne învață: întrucît stai puțin pe-acasă, șederea ta acolo trebuie să fie o mare bucurie...

— Chiar așa zicea?

— Asta era ideea...

Se auzi din nou muzica. Bakunina se uită din nou prin hublou și spuse că nu recunoaște nava pe care cîntă acum fanfara. Șaripov o lămuri, fără să se ridice de la locul lui:

— „Stroghi". Au mai rămas „Smelîi", „Stremitelnîi" și „Svetlîi" al nostru. Iar după aceea, tovarășă colonel, gata!

Ridicîndu-se mlădios din genunchi, Șaripov își turnă într-un păhărel cîteva picături, apoi adăugă puțină apă din carafă, bău conținutul și se șterse la gură, ca și cum ar fi băut cele o sută de grame de votcă pe care le primea ca rație în război.

— Ce-i cu dumneata? întrebă îngrijorată Zinaida Mihailovna.

— Nervii.

Bakunina îi recomandă să fie totdeauna calm.

— Dar ce, n-am fost calm cînd a avut primul infarct! zise Șaripov. Aici în cabină, tovarășă colonel, vă mai amintiți, cînd ați venit în noaptea aceea cu șalupa și ne-ați spus încetișor că e foarte grav. Am luat eu atunci picături?

— Atunci... n-ai luat... răspunse Bakunina, îmbujorîndu-se ușor.

— Atunci a luat altcineva picături, nu eu! spuse Șaripov, uitîndu-se cu subînțeles la Zinaida Mihailovna. A luat picături un colonel, dar nu Șaripov. Eu știam că contraamiralul n-o să moară, o să trăiască și-o să rămînă cu noi. Acum însă

flota îl pierde, comandantul de divizion Stepanov pleacă, îşi ia rămas bun de la efectiv. Iată-i geamantanele aproape împachetate. De aici încolo el va fi pensionarul Stepanov, Erou al Uniunii Sovietice în retragere, iar comanda divizionului o ia alt tovarăş, activ, merituos, dar care nu mai e Stepanov. Desigur, ştim poate şi noi cîte ceva despre rolul personalităţii în istorie, cunoaştem şi rolul maselor, nu sîntem chiar proşti, vă rog să mă iertaţi, tovarăşă colonel, dar îl cunoaştem tot aşa de bine şi pe Stepanov al nostru...

Zinaida Mihailovna se uita cu luare-aminte la Şaripov, fără a-l slăbi de loc, se uita la ochii lui înguşti, strălucitori, la broboanele de sudoare ce-i răsăriseră deasupra buzei de sus, şi plutonierul se fîstîci deodată, se lăsă pe vine şi începu să-şi facă de lucru legînd curelele în jurul unui geamantan.

— De ce-ai tăcut aşa deodată? îl întrebă Bakunina.

— Păi, ce să mai vorbesc! răspunse Şaripov. Parcă poţi să le spui pe toate în cuvinte? În cuvinte nu spui mare lucru. Cînd vorbeşti în cuvinte, trebuie să iei lucrurile la rînd, de la început, şi eu nu pot, aşa că o iau razna cu trăncăneala...

Şaripov trase cu putere de curea, dar cînd dădu să încheie catarama, observă că îi tremurau mîinile. Numaidecît îşi aduse aminte de ziua aceea posomorîtă de toamnă, din patruzeci şi doi, revăzu apa plumburie a mării reci şi fumurile celor patru distrugătoare de tip „Maas", care se pregăteau să atace distrugătorul principal al escadrei. Pe cer roiau o mulţime de avioane fasciste. „Svetlîi" se ferea de bombe, manevrînd, în jur bubuiau de zor tunurile antiaeriene, dar, colac peste pupăză, se mai iviseră la orizont şi fumurile unor nave de luptă. În clipele acelea Şaripov îi dusese căpitanului de rangul doi Stepanov, pe puntea de comandă, un pahar de ceai fierbinte, şi Stepanov observă că mîinile tînărului matroz tremurau. „Nu-i nimic, i-a spus atunci căpitanul de rangul doi, nu-i nimic, Şaripov, nu te pierde cu firea, oricui îi e teamă la prima luptă. Principalul e să te stăpîneşti, iar tu ai să te stăpîneşti şi ai să te baţi ca un leu. Nu-mi fac eu griji în privinţa ta!"

Şaripov nu-şi amintea decît vag ce-a urmat după aceea, în schimb i s-a întipărit pentru toată viaţa în memorie ziua cînd a venit Stepanov la el, la spitalul de la bază, unde zăcea acoperit de răni şi de arsuri. N-au vorbit nimic în ziua aceea. Rodion Mefodievici s-a oprit liniştit lîngă patul lui şi, „în numele şi din însărcinarea", cum spunea formula, i-a înmînat marinarului său primul ordin „Steaua Roşie" — primul din

cele patru. „Mie mi-era teamă, dar dînsul era liniştit în privinţa mea, îşi amintise atunci Şaripov. Mie-mi tremurau mîinile, dar el mi-a spus că am să mă bat ca un leu. Eu eram mai jalnic ca un iepure, dar uite ce-a făcut dînsul din mine!" Şi de sub genele-i arse picurau una după alta lacrimi mici...

— Ce-i cu dumneata, plutonier? întrebă cu o voce neliniştită Bakunina. Ce-i cu dumneata? Eşti cumva bolnav?

Şaripov trase cu putere aer pe nas, întoarse faţa şi răspunse cu un glas răguşit, dar calm:

— Ce-i cu mine? Nu-i nimic, tovarăşă colonel.

Bakunina clătină din cap şi oftă adînc. Plutonierul prinse curelele de la celălalt geamantan, apoi trase cu urechea: acum cînta muzica şi răsunau urale aproape de tot. În salon intră, fără să bată la uşă, căpitanul-locotenent Muratov, comandantul lui „Svetlîi", zvelt, foarte chipeş, într-o uniformă de paradă bine croită. Muratov o salută pe Bakunina, aruncă o privire de jur împrejur, îndreptă faţa de masă şi întrebă:

— E-n ordine, plutonier? S-a împachetat totul?

— Totul! răspunse Şaripov. Au mai rămas doar medicamentele şi seringa: fac un pachet cu ele...

— Ai grijă să-l faci frumos! ordonă Muratov. Ştii că nu poate suferi pachetele astea... Pe urmă se întoarse către Zinaida Mihailovna: Îmi permiteţi să aprind o ţigară, tovarăşă colonel? M-am lăsat de fumat, dar azi m-am apucat iar...

Trase adînc fumul în piept, se uită cu desfătare la ţigară şi spuse, dînd parcă glas unor gînduri care-l frămîntau mai demult:

— Nici nu vă puteţi închipui, Zinaida Mihailovna. Oamenii caută să se ţină tari, desigur, dar sînt foarte afectaţi. Tot divizionul e ataşat de el. Eu aproape că nici n-am văzut războiul, am venit, aş putea spune, la spartul tîrgului, după debarcarea aceea celebră, cînd aici, pe nava noastră, a fost rănit un doctor, pare-se rudă cu amiralul...

Bakunina se zgribuli, aruncă o privire rapidă lui Muratov şi zise:

— Da, ştiu, Ustimenko. Am lucrat împreună...

— Ei bine, urmă căpitanul-locotenent, fără a o asculta pe doctoriţă, deşi n-am luptat aproape de loc, am apucat să-mi însuşesc multe din practica tovarăşului Stepanov. Are dînsul o trăsătură uimitoare: încrederea în om. Şi să ştiţi că nu se înşală.

— O dată s-a înşelat, totuşi, interveni Şaripov, cu glasul lui răguşit. S-a înşelat în privinţa unei fiinţe apropiate, în privinţa propriei lui soţii. Vă rog să mă iertaţi, tovarăşe căpitan-locotenent, dar aşa vorbeau marinarii...

Bakunina zîmbi trist; Muratov rosti, pe un ton strict oficial:

— Plutonier, lasă comentariile!

— Am înţeles, murmură Şaripov cătrănit şi, probabil ca să-şi mascheze nemulţumirea, se ocupă iar de geamantane, mutîndu-le mai aproape de birou. Însă deodată, nemaiputîndu-se stăpîni, se făcu alb la faţă şi izbucni: Dar ce, nu-i adevărat în privinţa Aglaiei Petrovna? Nu l-am auzit eu cu urechile mele, fără să vreau, cum a ţipat aici, în salonul acesta, spunînd că nu va permite nimănui să vorbească nerespectuos despre Aglaia Petrovna a lui? Şi nu l-am văzut eu cum a deschis şi i-a arătat uşa aceluia care-i lua interogatoriul strigînd din nou: „Partidul nostru va vedea care-i adevărul, dumneata n-ai să-mi dai mie lecţii în numele partidului". Dumneavoastră, tovarăşe căpitan-locotenent, aţi spus „încrederea în om". Păi, dacă-i aşa, atunci pot eu să cred, pot să înţeleg, pot să mă împac cu gîndul că contraamiralul nostru, un om cum nu ştiu să mai fie altul, n-a fost adică în stare să dibuiască el o trădătoare de ţară? Vă rog să-mi răspundeţi imediat, vă rog foarte mult...

— Bine, Şaripov, să lăsăm astea, spuse repede Muratov, fără a se mai uita la plutonier: era limpede că îl durea mult şi-i venea greu să discute despre o chestiune ca asta. Bine, repetă el, aşa o fi cum zici tu...

Şaripov înţelese ce greu îi venea căpitanului şi, sub pretext că îi trebuie o sforicică pentru pachet, îi ceru voie să iasă.

— Lei paralei! exclamă în urma lui Muratov, cu blîndeţe în glas, dar puţin ironic. Toate le ştiu ei şi n-au să creadă că soţia contraamiralului putea să fie un om rău. Aici s-a vorbit deosebit de mult în legătură cu doctorul acela rănit, pe care-l cunoaşteţi şi dumneavoastră. Era, pare-se, fiul soţiei comandantului...

— Nepot, precizează Bakunina cu un suspin scurt.

— Sau nepot. Ei bine, dracii ăştia împieliţaţi au aflat că atunci cînd a fost primit în partid nepotul acesta, el nu s-a lepădat de mătuşă-sa. Judecîndu-l după comportarea sa în luptă în timpul operaţiei de debarcare — şi se zice că doctorul acesta al dumneavoastră s-a ţinut bine — şi-au dat avizul:

toate astea-s vorbe goale, comandantul nostru e un leu, şi cu timpul, mai curînd sau mai tîrziu, totul o să fie în ordine. Aşa spun şi gîndesc oamenii...

Dar căpitanul-locotenent nu apucă să reproducă totul despre cele ce vorbeau oamenii. În încăpere intră un agent de legătură şi raportă că şalupa contraamiralului s-a desprins de distrugătorul „Smelîi". Muratov îşi ceru scuze, îşi îndreptă chipiul, îşi potrivi stiletul şi ieşi în grabă. În aceeaşi clipă, colonelul Zinaida Mihailovna Bakunina auzi un tropăit de bocanci grei marinăreşti pe scări, cîteva comenzi scurte şi vocea gravă, puternică şi voioasă a căpitanului-locotenent Muratov. Sifleele începură să cînte „onorul la general" şi apoi se făcu o linişte desăvîrşită: probabil că Stepanov, împreună cu noul comandant al divizionului şi cu reprezentantul Consiliului Militar al Flotei urcau pe bordul lui „Svetlîi".

Zinaida Mihailovna simţi că-i tremură buzele, îşi scoase repede din buzunarul vestonului batista şi o duse la ochi. Ca toţi oamenii care au văzut în viaţa lor multe întîmplări cu adevărat grele, acum nu mai plîngea niciodată de mîhnire. În ochii ei se iveau lacrimi numai atunci cînd ştia că undeva pe-aproape, în preajma ei, se petrece un lucru frumos, omenesc şi adevărat.

Puiul de cuc

Un zugrav mustăcios vopsea cu gesturi largi gardul. În grădiniţă săpau doi grădinari, unul bătrîn, cu înfăţişare de rascolnic, celălalt mai tînăr, într-o bluză soldăţească, udă leoarcă de sudoare, şi cu nişte cizme scîlciate de pînză cauciucată în picioare. Pe acoperiş, tinichigiii loveau rînd pe rînd cu ciocanele.

— Ai văzut ce front de lucrări? zise Evgheni, căznindu-se să scoată butonul din gulerul prea strîmt. Mie, dragă surioară, îmi plac lucrurile de proporţii...

Varvara era îmbrăcată în nişte pantaloni de schi şi cu o bluză avînd o fundă mare cu picăţele. Părul îi era legat ceva mai jos de ceafă cu o panglică din aceeaşi stofă, cu picăţele albastre.

— Hai să stăm puţin, o rugă el. Am obosit ca un ogar.

— Te îngraşi, spuse Varia într-o doară.

— Cum să nu mă-ngraş, scumpete, dacă nu mă mai mişc de loc?

— Ţi-ar prinde bine să mai vindeci oamenii!

Ajunseră la banca largă din grădină şi se aşezară. Varvara avea o expresie concentrată pe faţă, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva, dar fără să-şi amintească pe de-a-ntregul totul. Se uita mereu, neliniştită, într-o parte şi în alta.

— Ce-i cu tine? o întrebă Evgheni Rodionovici.

— Nimic. Caut să-mi amintesc ce era aici înainte.

— Aici a locuit comandantul german.

Evgheni îşi scoase ochelarii, îi şterse cu o piele de antilopă, îşi miji galeş ochii şi desprinzînd, în sfîrşit, butonul din guler, răsuflă satisfăcut.

— Nu ţi-e frig? o întrebă. Oricum, e toamnă, „cad frunze din arţar".

Şi fredonă un vers:

Cad frunze din arţa-ar...

Apoi spuse:

— Grozav mă bucur că te văd. Tu mă tratezi ca întotdeauna, cu ironie, dar îmi eşti dragă. Pe cuvîntul meu, Varenka, îmi eşti dragă. Cu tot caracterul tău, cu toate că ai fost întotdeauna o pisicuţă care a umblat de capul ei, îmi eşti tare dragă. Şi cînd te gîndeşti că n-am văzut absolut niciodată nimic bun din partea ta. Nici măcar n-am auzit o vorbă bună.

— Ce nevoie ai tu de vorba mea bună? Ce-ai să foloseşti de pe urma ei?

— Ei, asta-i curată mitocănie, replică Evgheni. Mă bănuieşti de ceva? Crezi că sînt interesat?

Varia rămase tăcută. Scoase din buzunarul pantalonilor o garnitură mică de manechiură şi începu să-şi pilească unghiile.

— Fainâ garnitură! observă Evgheni. E o amintire?

Varia nu-i răspunse, mărginindu-se doar să ridice din umeri.

Evgheni clătină din cap.

— Eşti o fiinţă dificilă, se plînse apoi. Dificilă, Varenka. Măcar să vezi şi tu casa, că multe necazuri am mai avut şi cu ea. Şi toate astea, doar, nu pentru mine, pentru babacul...

— Toate cele şapte camere? Şi mansarda?

Varia îi aruncă o privire furişă fratelui ei, vădit amuzată. Evgheni, ca şi cum ar fi fost iertat, începu să vorbească repede, cu acea sinceritate specifică, proprie pezevenghilor patentaţi şi iscusiţi:

— Ascultă, draga mea, dar e caraghios: babacul e Erou al Uniunii Sovietice, e în retragere, e contraamiral, e o figură, un vechi comunist. Ei bine, nu poate oare orașul să-i creeze niște condiții acceptabile? Sîntem noi oare chiar așa, de aruncat? Nu e decît un *bungalow* obișnuit, o colibă, o cocioabă! Gîndește-te că și chestiunea mea s-a ventilat și, aș putea spune, a stat destul suspendată în aer. Am familie, am muncă de răspundere, Iraida își va susține și ea în curînd disertația. Mai e și copilul. Apoi tu, fiică de amiral; că doar n-ai să pribegești toată viața cu geologii tăi. Ai oare tu, Varvara Rodionovna Stepanova, tu personal, o tovarășă grav rănită în război, ai sau n-ai dreptul la o cameră bună, luminoasă, însorită, cu două geamuri spre miazăzi? Mai e, pe urmă, și Moș Mefodi, „rădăcina neamului Stepanovilor", cum zice babacul. Cu el cum rămîne? Unde-l băgăm? A îndurat destul moșneagul sub ocupație, a mîncat coajă de copac, e plugar, țăran de la coarnele plugului; cu el ce facem?

— Ai scris și asta în hîrtia ta? îl întrebă ironică Varvara.

Ascultîndu-l pe Evgheni, întorcea din cînd în cînd capul și se uita la casa cafenie, abia tencuită, la geamlîcul multicolor al terasei, sclipind în razele asfințitului, la crucile ferestrelor albe, cu vopseaua încă proaspătă pe ele.

— Desigur, răspunse Evgheni Rodionovici.

— Dar ai scris că mai înainte aici a fost Casa pionierilor și a școlarilor? Mi-am adus aminte, veneam și eu aici, am văzut aici o repetiție cu „Platon Krecet". Poate nu știai?

— Te implor... începu Evgheni, dar Varvara nu-l lăsă să sfîrșească.

— Ce să mă mai implori? zise ea. N-ai ce să mă implori. Căci dacă află tata, păzea! Ah, Jeniurocika, iepurașule, ce-au să te mai zvîrle pînă la urmă din partid, ah, ce mai spectacol o să fie...

Varvara izbucni în rîs, își destinse trupul puternic și tînăr, căscă ușor și adăugă:

— Pe mine să mă ștergi din cartea ta de imobil. Eu n-am să locuiesc aici. Am prietene în oraș. De altfel, și baza noastră își are sediul la Ciornîi Iar, nu aici. În afară de asta, mi-e și cam scîrbă, Jeniurocika, nu te supăra.

Și, zicînd acestea, îl apucă pe Evgheni Rodionovici de nas cu degetele ei calde, și-l zgîlțîi în dreapta și-n stînga, mai întîi ușor, apoi ceva mai cu putere, pe urmă zdravăn de tot...

— Încetează ! protestă el fornăit. Lasă-mă, auzi...

Varvara îi dădu drumul şi îşi şterse palma lată de pantalonul de schi. Jenea i se adresă furios :

— Ce-i porcăria asta ? Ne văd oamenii. Nu sînt copil, în faţa lor sînt şi eu cineva. Trebuie să înţelegi — mă auzi ? — că n-am să permit nimănui...

Varvara îl asculta cu o expresie îngăduitoare şi atentă, apoi observă :

— Tu ai să mori de pe urma unui atac de apoplexie. Eşti încă tînăr, Jenecika, dar ai un gît ca de porc. De altminteri, nici nu e gît, e o coadă de berbec, nu gît...

— Încetează odată ! scrîşni el.

— Oare de unde apar oameni ca tine ? se întrebă Varvara, visătoare. Ştii, m-am gîndit mult la asta. O dată, pe teren, neavînd ce face, fiindcă se puseseră ploile pe noi, mi-a căzut în mînă o carte despre viaţa păsărilor. Interesantă carte !

Dar Evgheni n-o asculta. Se uita încruntat la acoperişul casei.

— Ce e ?

— Am impresia că s-au obrăznicit pînă-ntr-atîta, încît fură cuiele sub ochii mei, zise Evgheni, cu nările palpitînd des. Au coborît o ladă în stradă.

— Tu ai furat o casă întreagă, remarcă Varvara, cu un zîmbet ironic. De la nişte gură-cască. Mai bine ascultă ce-ţi spun, că despre tine vorbesc şi pe tine trebuie să te intereseze. Hai, Jeniurocika, concentrează-te. Vreau să-ţi spun de unde apar specimene de felul tău.

— De unde ?

Varvara îi spuse rîzînd o poveste despre cuci. Toate păsările mici ştiu de cuc — le e duşman cumplit — şi de aceea, atunci cînd se apropie de cuibul lor această pasăre „simpatică", ele o atacă în stol. Dar în vreme ce păsărelele gonesc cucul-bărbat (aşa spunea Varvara), cucul-femeie se vîră într-un cuib străin şi face imediat un ou, dar numai unul, asemănător cu acelea care se află acolo. Canalia asta mică ocheşte mai dinainte cuibul, îi dă tîrcoale de cîteva ori, şi apoi merge la sigur. După ce îşi lasă oul, cucul-femeie aruncă din cuibul străin un ou dintre cele care se găseau acolo. Deci, numărul ouălor rămîne acelaşi. Pricepi, Jeniurocika ?

Evgheni dădu grav din cap. Aproape că nici n-o asculta, dar Varvara îi trînti un ghiont zdravăn între coaste şi-i porunci să se concentreze.

— O, doamne, oftă Evgheni Rodionovici. Naiba m-a pus să te aduc pe şantier!

— Înţelegi, urmă Varvara, cucul-mamă îşi lasă oul în cuibul unor păsărele mici, care, firește, nu pot să-şi hrănească şi puii lor şi puiul de cuc, mare, lacom şi gras, aşa ca tine. Şi atunci puiul de cuc, ca să trăiască el şi să se îngraşe, îşi lichidează pur şi simplu fraţiorii şi surioarele vitrege. Cum? Îi aruncă din cuib la toţi dracii. Are el un sistem întreg de luptă pentru a-şi asigura existenţa, exact aşa cum ai şi tu...

Aici, Varvara se lipi gingaş de umărul plin şi fierbinte al lui Evgheni Rodionovici şi-i spuse, mormăind:

— Şi eu îţi sînt soră vitregă, nu-i aşa, iepuraşule? Ce m-ai azvîrli tu cît colo, dacă te-aş împiedica să trăieşti bine şi să te îngraşi!

— Vorbeşti prostii!

— Nu, astea nu-s prostii. Fiindcă, ascultă povestea mai departe: după ce toţi ceilalţi pui au fost aruncaţi din cuib, tatăl şi mama puilor mici îl hrănesc pe puiul de cuc. Puiul de cuc devine astfel stăpîn atotputernic în cuib. E, cum se zice, cineva!

Evgheni zîmbi, apoi spuse, voios:

— O fi el rău cucul, dar e necesar. Ţin bine minte, Varenka — ştii că am o memorie formidabilă — cucul face parte din categoria păsărilor folositoare, deoarece distruge omizile păroase, precum şi o mulţime de fluturi şi dăunători ai pădurii, dintre care cei mai mulţi nu sînt mîncaţi de vrăbii sau alte zburătoare. Cît despre „păsările cîntătoare"...

— Ce-i cu păsările cîntătoare? făcu Varia cu un accent de întristare în glas.

— Ele nu folosesc la nimic...

— Formidabil! constată Varvara. Eşti un băiat deştept!

— Deştept şi şiret, spuse Evgheni, sărutînd-o pe frunte. Şi nu sînt ranchiunos. Dimpotrivă, sînt chiar bun la inimă. Ca să ţi-o dovedesc, am să-ţi spun cum l-am întîlnit deunăzi pe un oarecare...

Evgheni făcu o pauză. Varvara păli uşor. Fratele ei prelungi tăcerea. În cele din urmă, Varia nu se mai putu stăpîni şi rosti în şoaptă, întorcîndu-şi capul în altă parte:

— Ei, spune!

— Ce să spun? Nevastă-sa e o frumuseţe de femeie! Copilaşul e de-a dreptul înduioşător. Iar el a slăbit şi are fire cărunte în păr. E îmbrăcat în uniformă de marinar, nici măcar

nu şi-a făcut rost de nişte haine civile. Umblă într-o manta de ploaie neagră, cu caschetă în cap, atît doar că şi-a scos cocarda, ori crabul, sau cum i-o mai fi spunînd. Şchiopătează destul de tare. Se sprijină în baston. Fără baston se pare că nici nu poate să meargă. Ca să fim drepţi, e invalid, desigur...

— Minţi ! îl întrerupse încet, plină de ciudă, Varvara.

— Sub aspect psihologic, totul e ideal, fireşte. Arde de dorinţa de a munci, nu se plînge cîtuşi de puţin, pe scurt e un erou în toată regula, cum se şi cade să fie un om adevărat, dar toate astea, draga mea, sînt teatru. Eu sînt medic şi îmi dau seama...

— Dar mîinile? se interesă tot atît de încet Varvara.

— Se pare că operează, aşa cel puţin spune el şi tot aşa spune şi doamna. E drăguţă, un adevărat înger pentru el, ca să zic aşa. Numai la el se uită, numai pe el îl aude şi numai în jurul lui se învîrte...

Evgheni Rodionovici, om bun la inimă, plătea şi el cum putea pentru povestea cu puiul de cuc. Dar Varvara nu se lăsă impresionată de vorbele lui. Atunci Evgheni deveni ceva mai dur :

— L-ai pierdut, surioaro. Vera Nikolaevna e prea frumoasă ca să i-l mai sufli ! Cu o femeie ca asta eşti ca în sînul lui Avram.

— A primit numirea? întrebă Varvara, fără să ia de loc în seamă cele ce spunea Evgheni. L-ai numit undeva ?

— Nu. Umblă teleleu. Şi mîine o să mai hoinărească toată ziua prin oraş. Are el, cică, nişte idei şi caută un obiectiv pentru ideile astea. Dar ce obiective să găseşti aici la noi ? Numai ruine pîrjolite de foc, şi atît...

În timp ce vorbea, Evgheni urmărea atent expresia de pe figura Varvarei.

— Bine, zise ea. Hai să plecăm, puiule de cuc. Se face răcoare, într-adevăr...

Adio, „Svetlîi" !

Ţinîndu-şi mîna la cozorocul caschetei, tivit cu aur, contraamiralul Stepanov trecea pentru ultima oară în revistă, cu un pas măsurat şi ferm, echipajul lui „Svetlîi". Puţin mai în urma lui păşeau reprezentantul Consiliului Militar al Flotei,

un bărbat masiv, trecut de ani, şi noul comandant al diviziunului, un căpitan de rangul întîi, înalt şi slăbănog, cu pielea puternic pîrlită de soarele Mării Negre.

Era o linişte desăvîrşită. Nici măcar pescăruşii nu ţipau. Se auzea doar şuieratul egal al vîntului rece, şi undeva pe ţărm, probabil lîngă clubul marinarilor, o fanfară cînta vechiul vals *Pe dealurile Manciuriei*. Sunetele îndepărtate ale valsului trist şi, totuşi, parcă dătător de speranţe se potriveau cum nu se poate mai bine cu starea de spirit deosebită, solemnă, în care se afla acum întreg efectivul divizionului...

Ochii mici, luminoşi şi severi ai lui Rodion Mefodievici nu-şi schimbaseră nici acum, în aceste ultime clipe de rămas bun, expresia lor exigentă din totdeauna. Stepanov nu numai că-şi lua rămas bun, dar inspecta în acelaşi timp echipajul navei, nu numai că se mai uita o dată cu atenţie la oameni, dar îi şi controla pentru ultima oară, cerîndu-le, fără cuvinte, ci doar numai din ochi, tuturor — şi celor cu un stagiu îndelungat, şi celor tineri — să rămînă şi de-acum înainte aşa cum i-a ştiut şi cum i-a îndrăgit el. De altminteri, contraamiralul Stepanov nici n-a considerat vreodată că sentimentul pe care-l nutrea el faţă de „efectivul" său — mîndria pentru marinarii lui şi grija necontenită pe care le-o purta, admiraţia plină de orgoliu pentru vitejia subalternilor săi şi mîhnirea pe care i-o provoca fapta nedemnă a vreunui miciman, plutonier, sau matroz — n-a considerat că toate acestea în ansamblu sînt îndatoriri de serviciu, ci le socotea manifestări ale unei adevărate şi mari iubiri părinteşti...

Trecea în revistă echipajul şi nu simţea că toţi oamenii lui, care-l cunoşteau de mult, observau acum în privirea sa o expresie aparte, nouă, o expresie de întristare, acea expresie pe care el o ascundea de obicei, fiindcă niciodată nu voia să arate că se află într-un moment dificil. Cît despre încruntarea din atitudinea lui, aceasta era de circumstanţă, obligatorie, regulamentară, ca şi guleraşul de o albeaţă imaculată, ca şi vestonul de paradă, ca şi mănuşile sau stiletul, care n-au constituit niciodată esenţialul pentru Rodion Mefodievici, ci erau doar apanaje ale ţinutei lui exterioare.

Observînd paloarea de pe faţa comandantului lor, văzînd cum îi tremură mîna la cozoroc, matrozii şi plutonierii de pe „Svetlîi" se străduiau să stea cît mai ţepeni în poziţia de „drepţi", încremeniţi parcă şi aproape fără a mai răsufla, căutînd ca măcar în felul acesta să arate că înţeleg cu toţii sem-

nificația evenimentului de azi. Unora dintre militarii mai vechi li se umeziseră ochii și le era rușine de slăbiciunea asta a lor, nepotrivită la niște marinari care au făcut de curînd războiul, dar nu-și puteau stăpîni cu nici un chip emoția; cît despre Rodion Mefodievici, el se temea să le întîlnească privirea, pe de o parte fiindcă nu-i plăcea „smiorcăiala" asta, cum spunea în asemenea situație, iar pe de altă parte fiindcă nu era de loc sigur că se va putea ține el însuși tare pînă la capăt.

Contraamiralul avusese multă bătaie de cap în special cu plutonierul-major Gavrilenkov. Încă în cel de-al doilea an al războiului, tînărul matroz Gavrilenkov fusese trimis într-un batalion de pedeapsă. Acolo marinarul „și-a răscumpărat vina cu sînge", cum se spune de obicei. Și Stepanov izbutise, în ciuda împotrivirii unor tovarăși excesiv de vigilenți, să-l readucă pe electricianul acesta harnic și iscusit pe bordul lui „Svetlîi", care devenise între timp navă de gardă. La început, marinarii se uitau cam chiorîș la fostul pedepsit, care li se părea un intrus în mijlocul lor. Gavrilenkov, și așa destul de acrit din pricina năpastelor ce se abătuseră pe capul lui zvăpăiat, nu se arăta nici el prea îngăduitor sau răbdător. La o vorbă răspundea cu zece, și ar fi putut s-o pățească din nou, de astă dată înfundîndu-i-se de-a binelea, dacă n-ar fi intervenit Stepanov. După o lungă discuție care avusese loc în salonul comandantului, Gavrilenkov se schimbase brusc și pentru totdeauna. În timpul acelei discuții el a aflat cu surprindere că Rodion Mefodievici, comandantul divizionului, știa totul despre dînsul și a mai aflat că atunci cînd i s-a întîmplat prima sa nenorocire, comandantul a avut anumite neplăceri din cauza lui, dar că, trecînd peste orice considerente, atunci cînd Gavrilenkov a revenit în unitate, Stepanov s-a pus, cu tot prestigiul său, chezaș pentru el. Discuția aceea serioasă din salonul comandantului a avut ca efect faptul că Gavrilenkov a încetat să se mai considere în conflict cu toți cei din jurul său, s-a remarcat în război prin fapte de vitejie și s-a reangajat în marină.

Contraamiralul trecea acum tocmai prin dreptul acestui plutonier-major, simțind încă de departe asupra sa privirea fixă și încordată a lui Gavrilenkov. „Ah, cum mă lasă memoria, se mustră în sinea lui Stepanov. I-am promis adineauri să stau de vorbă cu el și încă n-am făcut-o!" Așa cum proceda de obicei, Rodion Mefodievici își întipări bine în minte această frază: „După ce se va sfîrși totul, plutonierul-major Gavrilenkov se va prezenta la mine în salon".

Şi cu aceasta trecu mai departe.

Stepanov îşi luă rămas bun de la echipajul lui „Svetlîi", îl prezentă, aşa cum se cuvenea, pe noul comandant în faţa ofiţerilor statului-major al divizionului, apoi, arborînd o mină sîrguincioasă, se pregăti să asculte cuvîntarea rostită de reprezentantul Consiliului Militar al Flotei. Acesta, uitîndu-se cu fiecare frază la foaia de hîrtie pe care era scris textul cuvîntării, începu să enumere, cu o voce înfundată, dar nu lipsită de patetism, meritele lui Stepanov din diferite perioade mai noi sau mai vechi ale Flotei Maritime Militare.

„Seamănă a necrolog ! gîndi în sinea lui Rodion Mefodievici. Tovarăşul de la Consiliul Militar vorbeşte chiar ca la o înmormîntare. Pare versat în materie..."

Contraamiralul avea multe merite şi toate erau însemnate pe foaia de hîrtie, dar, după toate probabilităţile, nu de vorbitor în persoană, ci numai din însărcinarea lui, deoarece viceamiralul Dudîrin nu prea deslușea cele scrise şi cîteodată se poticnea îndelung şi atunci dădea numai din buze, încruntîndu-şi înciudat fruntea.

— Tovarăşul Stepanov R. M., spunea reprezentantul Consiliului Militar, originar dintr-o familie de ţărani săraci, a fost încorporat încă din tinereţe în flota imperială ca simplu matroz. El şi-a început serviciul pe legendarul crucişător „Aurora"...

„Asta-i abia începutul ! îşi zise Rodion Mefodievici. Pe urmă vine parastasul : cum mi-am dăruit forţele pentru organizarea Flotei Maritime Militare etc., etc..."

Se plictisea teribil şi simţea că se înăbuşă în salonul mare al navei, unde stăteau înghesuiţi unul în altul toţi ofiţerii divizionului, şi regreta atmosfera aceea solemnă, cu senzaţia de bună dispoziţie, pe care o resimţise în timp ce-şi lua rămas bun de la echipajul navei. Tare ar fi vrut să-i facă acum cu ochiul colonelului Bakunina, care îşi ştergea lacrimile cu batista, ca la o înmormîntare adevărată. „Ciudat ! îşi zise iar Rodion Mefodievici. S-o afecteze aşa de mult o plictiseală ca asta ? Poftim de mai spune că n-au efect cuvîntările !"

Din nou atent la vorbitor, se gîndi : oare am trăit eu o viaţă chiar atît de anostă şi monotonă, judecînd după cele ce spune Dudîrin ? Şi se necăji pe necrologuri — de ce trebuie oare ca toate aceste „grupuri de tovarăşi" să pomenească neapărat şi să amestece alandala slăbiciunile omeneşti, războaiele, bucuriile, dragostea ? „Numai de n-aş uita de plutonierul-

major Gavrilenkov!" își aminti Stepanov și se uită țintă la noul comandant al divizionului, care asculta plictisit, dar cu atenție, cuvîntarea reprezentantului Consiliului Militar. „E bun, îl cîntări în minte din nou Stepanov; pe un astfel de om poți să te bizui. Nu vorbește mai mult decît trebuie, a luat navele în primire cu competență, a luptat bine în război, e inteligent." Și își aduse aminte de operația de desant din Marea Neagră, care-l uluise încă de pe atunci prin amploarea și îndrăzneala ei, dar mai ales prin execuția fermă și precisă. Și cu cît își amintea mai amănunțit de această operație, efectuată de noul comandant de azi al divizionului, cu atît se simțea mai liniștit Rodion Mefodievici în privința divizionului său.

„Ce-i mai trage la panglici! se miră încă o dată Stepanov, uitîndu-se la Dudîrin. Tare mi-e teamă să nu-l ia gura pe dinainte și să spună: guvernul a acordat o înaltă prețuire meritelor răposatului, decorîndu-l cu ordinele..."

În spatele său, cineva trase pe nas. Stepanov întoarse capul și-l văzu pe Șaripov, care își ștergea, deprimat, cu batista făcută ghem sudoarea de pe față și suspina de se auzea în tot salonul. Colonelul Zinaida Mihailovna plîngea într-una, ascultînd cuvîntarea, ceea ce-l făcu pe Rodion Mefodievici să se întrebe: „Nu cumva am murit cu adevărat?" Dar numaidecît hotărî: „Nu, n-am murit. Pe naiba. Ține-te bine, Rodion, că nu mai e mult!"

Într-adevăr, nu mai era mult.

Deodată, reprezentantul Consiliului Militar al Flotei tăcu și toți cei care se aflau în salon se întoarseră către Rodion Mefodievici. După toate probabilitățile trebuia să rostească și el o cuvîntare. Dar Rodion nici nu se gîndea la așa ceva. În general, nu știa și nu-i plăcea să țină cuvîntări. După ce rămase o clipă tăcut, contraamiralul luă poziție de drepți și, uitîndu-se în ochii noului comandant al divizionului, rosti încet, dar limpede și ferm, apăsînd pe fiecare cuvînt, o frază la care ținea mult și care i se părea lui că spune absolut totul, atît în cazul de față, cît și în multe altele. Și poate pentru că și-a pus tot sufletul în această formulă prevăzută de regulament, cei care se aflau în salon fură încă o dată captivați de fostul lor comandant de divizion, Rodion Mefodievici Stepanov, contraamiral și Erou al Uniunii Sovietice.

— Slujesc Uniunea Sovietică! rosti el și toți înțeleseră că nici nu era nevoie să spună altceva.

Nu mai era nevoie nici să-şi ia rămas bun.

Înclinîndu-şi uşor capul, cu părul tuns scurt şi ţeapăn, complet cărunt, şi ţinîndu-şi stiletul cu mîna, Stepanov ieşi din salonul mare şi, însoţit de Şaripov, deschise uşa care dădea în salonul său. Aici, pe coridor, aştepta geamantanul mare de piele al noului comandant al divizionului. În salon, lîngă uşă, stăteau gata de plecare geamantanele lui Stepanov.

— Să vină la mine plutonierul-major Gavrilenkov, ordonă Rodion Mefodievici, fără să se uite la Şaripov. Imediat.

— Am înţeles. Să vină plutonierul-major Gavrilenkov ! repetă plutonierul.

— Executarea.

Şaripov o zbughi pe uşa salonului. Peste puţin se auzi difuzorul :

— Plutonierul-major Gavrilenkov la tovarăşul contraamiral în salon, anunţă vocea bine cunoscută a micimanului Stradomski, mare amator de versuri, de dans şi de excursii. Plutonierul-major Gavrilenkov... repetă micimanul, cu ceva mai multă asprime în glas.

De cealaltă parte a hubloului şuiera ritmic, în surdină, vîntul din Zapoliarie. Razele piezişe ale soarelui cădeau pe biroul la care Stepanov a lucrat atîţia ani şi luminau braţele fotoliului în care avea să şadă acum un alt om. „Asta-i tot ! reflectă Rodion Mefodievici, aplecîndu-şi ochii şi clipind din pleoape. Iată-mă în retragere. La odihnă, tovarăşe Stepanov, la pensie !“

Mîine vor începe exerciţiile, dar el se va afla în tren — pensionarul Stepanov ! Pentru o clipă, i se tăie răsuflarea, însă numai pentru o clipă. Acum ştia să se stăpînească, se obişnuise cu gîndul că se retrage, se antrenase, făcea cu simţămintele lui ceea ce fusese învăţat la spital, numai că acolo asta se numea gimnastică medicală. Tot un fel de gimnastică făcea şi el aici, de cîtva timp, în legătură cu retragerea sa definitivă...

În uşă bătu cineva. Stepanov strigă : „Intră !“

Plutonierul-major Gavrilenkov raportă, conform regulamentului, că s-a prezentat la comandant. Rodion Mefodievici dădu din cap şi spuse, fără să se aşeze şi fără a-l pofti nici pe Gavrilenkov să ia loc :

— La despărţire, aş vreo să-ţi amintesc, Gavrilenkov, de întîmplarea aceea din decembrie patruzeci şi doi...

Gavrilenkov se uită în altă parte. Faţa lui uscăţivă, cu o mică cicatrice albă la bărbie, se încordă toată.

— Aş vrea, plutonier-major, urmă ceva mai dur contraamiralul, nu să-ţi amintesc pur şi simplu, pentru că dumneata ţii bine minte toate astea şi fără mine. Altceva voiam să-ţi spun : uită ! Uită pe vecii vecilor ! Pe oameni poţi să te superi, dar pe Patria ta, nu ! Noi amîndoi n-am mai stat de vorbă de-atunci, dar am impresia că îţi tot scormoneşti sufletul. Acum, cînd ne despărţim poate pentru totdeauna, îţi ordon să-ţi scoţi asta din inimă. Acesta e ultimul meu ordin. E clar ?

— E clar, răspunse plutonierul-major, uimit şi bucuros totodată.

Se uita la Stepanov cam pe sub sprîncene, dar cu o privire atît de deschisă, atît de fierbinte şi devotată, încît convorbirea n-avea rost să mai continue. Aşa că Rodion Mefodievici îi puse capăt, mai înainte ca ea să se fi putut transforma în ceea ce numea el „spectacol".

— Poţi să pleci ! spuse Stepanov, întorcîndu-şi intenţionat capul şi apropiindu-se de hublou.

Gavrilenkov ieşi.

Toate treburile fuseseră terminate.

Şi totuşi, oricît de mult se pregătise el pentru clipa aceasta, acum îi venea cam greu. A suportat cu demnitate procedura dării în primire a divizionului. Şi-a luat rămas bun aproape calm de la efectivul navelor grupării sale. În salonul mare nu i-a fost cîtuşi de puţin greu, ba dimpotrivă, s-a amuzat mult în sinea lui. Dar acum, cînd trebuia să părăsească bordul lui „Svetlîi", treaba asta se dovedea a nu fi de loc uşoară...

Geamantanele sale fuseseră transportate pe şalupă ; din ordinul lui, Şaripov pusese pe scaunul din salon geamantanul noului comandant al divizionului, bătrînica Bakunina, cu ochii plînşi, trecuse pe la dînsul, dîndu-i ultimele sale sfaturi, apoi plecase, dar el tot nu se urnea din loc...

În cele din urmă ieşi.

În calea lui, marinarii făcură un coridor viu pe tot parcursul. Stepanov ştia că aşa se va întîmpla, şi tocmai de asta se temuse. Stăteau tăcuţi, mîhniţi, făcîndu-i loc să treacă, îndesîndu-se unii în alţii, să-l vadă. Din mers, contraamiralul auzea cîte o urare, cîte o şoaptă :

— Noroc la odihnă, tovarăşe contraamiral...

— Fiţi fără grijă, tovarăşe comandant !

— Mai poftiţi pe la noi...

— Fraţilor, nu mai împingeţi !
— Să trăiţi o sută de ani...
— Totul o să fie în ordine, tovarăşe comandant !
— O să vă scriem...
— Scrieţi-ne o carte poştală, scrieţi navei !
— Nu mai împinge, Lukaşin...
— Vă dorim succes !
— Drum bun, tovarăşe contraamiral...

Stepanov mergea încet, cu buzele strînse, mijindu-şi ochii şi suflînd uşor pe nas. Ai fi putut crede că-i supărat. Dar nu, nu era supărat. Îşi lua rămas bun. De undeva răbufni un val de aer fierbinte, şi Rodion Mefodievici îşi zise : „E pentru ultima oară !“ Mîna lui atinse fără să vrea umărul puternic, ca turnat în bronz, al matrozului Masliukov şi din nou îşi zise : „E pentru ultima oară !“ În îmbulzeală, tînărul artilerist Peşcik alunecă pe punte şi căzu chiar la picioarele lui. Ceilalţi marinari izbucniră într-un rîs zgomotos, făcînd haz de Peşcik. Stepanov îşi zise încă o dată : „Şi asta e pentru ultima oară“.

Dar momentul cel mai greu venea abia acum : trebuia să-şi ia rămas bun de la navă. Toţi cei din jurul lui îşi dădeau şi ei seama cît de grea e treaba asta. Nu degeaba printre ei se afla şi colonelul Bakunina : fusese trimisă aici anume, pentru orice eventualitate...

Salutînd milităreşte, Stepanov se apropie de pavilionul de la pupa al navei de gardă, icni emoţionat şi se lăsă într-un genunchi. Pavilionul flutura în bătaia vîntului, astfel că nu-i fu uşor să prindă pînza străpunsă de o rafală de mitralieră şi zdrenţuită de schije, iar cînd izbuti s-o tragă spre el, îşi lipi buzele de ea şi zăbovi aşa cîteva clipe, cufundat parcă în gînduri...

Apoi îşi duse din nou mîna la cozoroc şi, oftînd din greu, coborî în şalupă. Nu mai întoarse capul să-şi vadă încă o dată divizionul şi navele, de pe care o mie de ochi urmăreau şalupa ce se îndepărta...

Pe chei, îl aşteptau comandanţii şi ofiţerii altor grupări ale flotei. Se aflau aici şi cei de la submarine, şi Martirianţ, comandantul unui pachebot, şi Turov, comandantul unui crucişător, apoi generalul Kostromicev, comandantul Forţelor Aeriene Militare ale Flotei, încărunţit de tot, acelaşi Kostromicev mărunţel, slăbuţ şi neastîmpărat, pe care Rodion Mefodievici îl ţinea minte încă din timpul războiului civil, cînd zbura cu un „Sopvici“. Soarele cobora la asfinţit şi sub razele-i crepus-

culare străluceau cu putere aurul epoleților și al galoanelor de la mîneci, stelele de Eroi și ordinele militare, nasturii lustruiți, tivul de la caschetele generalilor și amiralilor. Dinspre larg, amintindu-i parcă de divizion, adia un vînt subțire. Toți făcură cerc în jurul lui Rodion Mefodievici, vorbind cu multă însuflețire, ba unii chiar aruncînd cîte o glumă, spunînd că-i păcat de bătrîneii ăștia că trebuie să plece în retragere tocmai cînd le-a sosit sorocul să se însoare și să aducă pe lume copii. Vediornikov, de la grupul de vedete rapide, încercă să plaseze o anecdotă despre un moșneag și tocmai începu s-o povestească, dar în momentul acela Șaripov se strecură pînă la contraamiralul său și-i șopti la ureche :

— Aici aproape, lîngă pasaj, vă așteaptă tăticul dumneavoastră.

— Care tătic ? întrebă mirat Stepanov.

— Al dumneavoastră, tovarășe contraamiral. Nu îndrăznește să se apropie. Uitați-l colo, după colț, ia o gustărică...

Rodion Mefodievici își ceru scuze și porni repede în urma lui Șaripov. În dosul unor butoaie goale, îngrămădite sub un gard, ședea într-adevăr pe o ladă moș Mefodi, în mantaua lui străveche din pînză de cort, și scotea dintr-o cutie, cu vîrful briceagului, niște peștișori în sos de roșii, ducîndu-i lacom la gură. Lîngă el, pe un ziar vechi, se vedeau două felii groase de pîine, o căpățînă mare de ceapă, curățată, și o cutie de cremă plină cu sare.

— Taică ! exclamă Stepanov bucuros. De ce stai aici ? Să fi spus, puteau să-mi semnalizeze pe navă...

Bătrînul clipi din ochi, închise briceagul, puse conservele pe o scîndură, își șterse bărbia cu mîna, apoi mîna de manta, și după ce se sărută de trei ori cu fecioru-său, i se plînse :

— M-a încurcat blestematul ăla de batog. Voi, marinarii, aveți niște pește pe cinste, dar eu, prostul de mine, fără să știu ce și cum, n-am avut de lucru și am cumpărat un sac de papură plin cu pește. Mă gîndeam să-l dau la camera de bagaje, dar n-au vrut să-l primească, cică sînt șobolani. Și mai bine că nu l-am dat ; șobolanii ca șobolanii, dar la camerele astea de bagaje rămîi cu sacul pe jumătate...

Apoi începu să-i povestească amănunțit cum l-au adăpostit aici marinarii, „da-le-ar dumnezeu sănătate", dar el nu le-a spus că e tatăl amiralului, ci numai neam cu el. De ce să îndruge mai mult decît trebuie ? Cît despre sacul cu pește, uite-l colea, poate fi luat foarte bine în vagon...

— Haidem ! zise aspru Rodion Mefodievici.

— Unde să merg ? se împotrivi moşneagul, clipind speriat din ochi. Nu merg nicăieri.

— Ba ai să mergi ! rosti Stepanov şi mai aspru.

— Au rămas conservele ! protestă moş Mefodi, încercînd să se smulgă din mîna puternică a fiului său. Şi conservele, şi pîinea, uite-le colo...

Dar Rodion Mefodievici făcu aşa cum hotărîse, căci nu era dînsul omul care să dea înapoi. Uitîndu-se chiorîş la contraamiral, la vestonul lui, la baretele decoraţiilor, la stilet, bătrînul ieşi din adăpostul său şi atunci toţi cei care se adunaseră să-l petreacă pe Rodion Mefodievici constatară de îndată cît de mult semăna fiul cu tatăl şi din ce viţă sănătoasă de ţăran rus, de truditor, de plugar se trage contraamiralul. Toţi cei prezenţi — generali, aviatori şi marinari încărcaţi de glorie — îşi îndreptară ţinuta, de parcă ar fi păşit spre ei ministrul Forţelor Armate în persoană, şi ochii tuturor se luminară de mîndrie la gîndul că erau cu toţii feciori de muncitori şi de ţărani şi că în tinereţe au fost ei înşişi muncitori şi ţărani, dar şi-au cîştigat prin muncă, prin eforturi uriaşe şi prin fapte de arme dreptul de a deveni ofiţeri ai armatei poporului muncitor.

— Să vă prezint, spuse cu aceeaşi voce aspră Rodion Mefodievici. Tatăl meu, Stepanov Mefodi Eliseevici...

Clipind din ochi, bătrînul îşi întinse braţul, încă vînjos ; dădea mîna cu ofiţerii încărcaţi de fireturi şi se prezenta fiecăruia :

— Stiapanov ! Stiapanov ! Stiapanov !

Iar după ce dădu mîna cu toţi, îşi duse bătrîneşte palma la cozoroc şi adăugă :

— Am venit să-l întîmpin pe Rodion Mefodievici, fiu-meu...

Apoi se trase puţin la o parte, ca să vadă în care maşină îi pun sacul cu peşte cei doi zdrahoni de marinari însărcinaţi cu această treabă. Cum însă erau prea multe camioane acolo, moşneagul se alarmă şi, trăgîndu-l de mînecă pe fecioru-său, îl rugă :

— Rodion Mefodievici, dă-le ordin marinarilor să nu rătăcească peştele. L-au băgat într-un camion, şi acum poftim de caută unde-i...

— Ce mă iei aşa, cu Rodion Mefodievici ? îi reproşă contraamiralul, în glumă.

Dar bătrînul făcu înciudat :

— Da ce, îi fi vrînd să-ţi spun Rodka ?

Era furios că nu-şi sfîrşise de mîncat conservele şi că nu mai putea să ghicească acum care anume dintre marinari au pus în camion sacul cu peşte, deoarece toţi semănau leit unul cu altul, roşii în obraji şi voinici. Chemîndu-l pe Şaripov, moş Mefodi îi şopti la ureche :

— Ai grijă, ostaş, de peşte, să nu se piardă cumva. Sînt eu bătrîn, dar am ochiul ager... E peşte ales, din ăla bun, nu-i luat la grămadă, e pentru amiralul vostru, că aşa i-au spus doctorii — peşte, legume, hrană specială.

— E-n regulă, taică ! răspunse grav plutonierul. Am să fiu vigilent, poţi să te bizui pe mine.

— Aşa-aşa ! întări moş Mefodi. Îi plăcuse cuvîntul „vigilent" şi-şi puse toată încrederea în Şaripov.

Omul meu drag !

Toată noaptea n-a închis ochii : şedea lungită, cu pumnul sub obrazul fierbinte, uitîndu-se la geamul întunecos, dincolo de care cernea necontenit o ploaie deprimantă de octombrie.

Şedea aşa culcată,adîncită în gînduri, îşi depăna amintirile, apoi se străduia să nu-şi mai aducă aminte de nimic, dar amintirile o năpădeau iar, o bucurau şi în acelaşi timp ea se dispreţuia fiindcă nu era în stare să şi le alunge din cap.

„Îmi e străin, îşi zicea, absolut străin, fără nici o legătură cu mine. Lumea lui interioară, viaţa lui morală, familia lui sînt acum despărţite de mine. Eu n-am să-i pot fi prietenă, tovarăşă, n-am să pot îndura nici măcar un ceas asemenea tortură, şi de aceea n-are rost să mă amăgesc şi să încerc să fac oarecum din nou cunoştinţă cu el. L-am iubit cînd eram o fetiţă şi l-am iubit tot timpul războiului, îl iubesc nespus, dureros de mult şi acum, dar asta înseamnă că trebuie să plec imediat de aici şi să caut să nu mă mai întorc niciodată, să nu mai fiu prin preajma lui, aşa ceva nu-mi trebuie nici mie şi nu-i trebuie nici lui. Şi apoi, ce drept aş avea la urma urmei ?"

Dar, gîndind aşa, ştia prea bine că n-are să plece, că nu va putea să plece fără să-l fi văzut măcar o clipă, de departe.

Şi iarăşi se întreba furioasă, gata să izbucnească în plîns :

— De ce ? De ce ? Pentru ce toate aceste chinuri ?

În acelaşi timp însă căuta să afle cum şi unde ar putea să-l vadă, în aşa fel încît el să n-o observe, ca să nu se irite şi să nu se amărască degeaba. Firesţe, nu socotea cîtuşi de puţin că era

înjositor pentru demnitatea ei să-l vadă pe ascuns, căci dragostea ei nu era dintre acelea care să cumpănească jignirile, să țină seama de amorul propriu și de sentimentul demnității. El a fost întotdeauna pentru ea totul, era mai presus decît ea însăși, personalitatea ei se mistuia cu totul într-însul, așa că nu avea ce să calce în picioare. Nu e oare stupid să-ți dai ifose față de tine însuți? Oare nu știe ea că l-a iubit, îl iubește și-l va iubi întotdeauna, oare nu i-a spus-o și lui? Deci totul e să nu-l mîhnească pe el, să nu-l pună într-o situație falsă și să nu-l stînjenească, să nu-i tulbure echilibrul pe care abia și l-a dobîndit după ce era cît pe ce să-și piardă însuși rostul vieții — munca — și să nu jignească sentimentul lui de onestitate față de familie, soție și copil...

Aprinse un chibrit și se uită la ceas: era ora cinci. La două după prînz trebuia să sosească tatăl ei cu moș Mefodi. Rodion Mefodievici o să vrea, de bună seamă, să-l vadă pe Volodea, dar ea nu trebuia să fie de față, pentru că prezența ei va complica lucrurile pentru Volodea. Ea are dreptul numai să stea puțin cu tatăl ei și apoi să plece imediat la Ciornîi Iar. După aceea, ei n-au decît să se întîlnească oricît vor vrea și cum vor vrea...

Gîndind astfel, o năpădi deodată plînsul, jignită, geloasă pe Ustimenko din pricina tatălui ei, dar numaidecît își dădu seama că e ridicol și, mustrîndu-se, se întrebă cum și unde să-l vadă totuși pe Volodea înainte de sosirea trenului de ora două de la Moscova. Aci o lua cu frig, și atunci trăgea plapuma peste ea, aci i se făcea cald, și atunci o dădea furioasă la o parte, împingînd-o cu picioarele ei mici și puternice, către sulul canapelei, dimpreună cu scurteica aceea veche pe care o luase în ajun de la Iraida. Pe urmă simți că se sufocă, de parcă ar respira la gura unei sobe, și atunci deschise larg fereastra și trase adînc în piept răceala nopții și a ploii, pînă ce îngheță de-a binelea, făurind planuri peste planuri, unul mai irealizabil și mai netot decît altul...

În camera vecină sforăia tare, mulțumit de el, Evgheni. Tot acolo ticăia în perete o pendulă care semăna cu o raclă de copil. Iurka, cel mai tînăr dintre Stepanovi, profera prin somn niște amenințări ciudate: „Îi împușc! Îi împușc!" Iraida se sculă și-i dădu băiatului apă. Evgheni se trezi și protestă cu o voce groasă:

— Nu pot să am un pic de liniște nici măcar noaptea?

Aproape de ivirea zorilor, cînd geamul ud de ploaie începu să capete o nuanță cenușie, Varvara se ridică pe canapea, în

cămaşa ei lungă de noapte, scutură din cap, schiţă un zîmbet sfios şi fericit, stătu puţin pe gînduri, apoi hotărî dintr-o dată totul şi rosti în şoaptă, ca un jurămînt:

— Am să-l văd! Am să-l văd! Am să-l văd!

Deşi hotărîse cu toată certitudinea că el n-are s-o vadă, se decise să-şi pună pe ea hainele cele mai bune şi mai frumoase. Deschise geamantanul purtat cu ea pe-atîtea coclauri şi scoase de-acolo bluza „a mai bună", cum o socotea ea, o bluză albă şi elegantă, despre care spusese cîndva că „e ca o spumă", îşi mai scoase apoi taiorul, pantofii de lac, o basma în carouri şi o pereche de ciorapi încă nepurtaţi, teribil de scumpi...

După ce se spălă în bucătărie, deasupra cazanului, cu apă rece, ţistuindu-se într-una: „Sst! Încet! Sst!", Varvara, în cămăşuţa ei bleu cu dantele, tot „a mai bună", se opri cîteva clipe în faţa oglinzii, aranjîndu-şi cosiţele şi prinzîndu-le mai jos de ceafă, „covrig", aşa cum îi plăcea ei. Ochii-i rotunzi şi nasul puţin cîrn, cojit încă şi acum, după o vară întreagă petrecută în soare, obrajii plini şi buzele care-i tremurau de emoţie şi bucurie — toate laolaltă făcură asupra ei o impresie dintre cele mai penibile. Împunse cu degetul în oglindă şi, uitînd că în casa fratelui ei trebuie să fie linişte, spuse cu vocea aceea cu care le comanda la război geniştilor săi alinierea:

— Faţă! Asta-i faţă?!

— Ce e? strigă speriat Evgheni din dormitor (avea o frică maniacă de hoţi). Ce-e? Cine-i acolo?

— Hoţii! strigă la rîndul ei Varvara. Ne fură hoţii! Săriţi!

Uşa scîrţîi scurt şi Jenea apăru numaidecît, fără ochelari, strîngînd din ochi şi plîngîndu-se îmbufnat:

— Iarăşi glumele astea proaste ale tale... Apoi întrebă: N-ai uitat că trenul soseşte la ora paisprezece?

Era şase fix cînd Varvara ieşi din casă, într-un trenci verde, cu basmaua în carouri legată sub bărbie şi cu pantofii de lac, „ăi mai buni", în picioare. Ploaia turna într-una. Pînă la gară avea de mers vreo patruzeci de minute, prin hîrtoape şi gropi de bombe rămase după ultimele lupte pentru oraş. Cînd urcă, în cele din urmă, într-un „D.K.W." de captură, care scrîşnea din toate încheieturile, pantofii i se făcuseră fleaşcă.

— Unde mergi? o întrebă morocănos şoferul nebărbierit.

— Ai răbdare, c-o s-auzi! răspunse Varvara cu vocea ei „militară". Mai întîi să-mi răspunzi la o întrebare...

Aşezîndu-se într-o parte, îşi scoase din picioare ciorapii uzi, îşi stoarse poalele fustei şi oftă adînc: pantofii „ăi mai buni"

erau acum tocmai buni de aruncat, pentru că rămăseseră fără pingele.

— Mai stăm mult aşa, degeaba ? întrebă şoferul.

— Spune-mi : cît cîştigi dumneata într-un schimb, în cel mai bun caz ? Dar lucrînd cinstit, fără jecmăneală.

— Cinstit şi fără jecmăneală... rămase pe gînduri şoferul. Cam o mie.

— Cît vine acest „cam" ? Şi cinci sute poate fi „cam" şi şase sute poate fi „cam".

— Interesantă persoană, constată şoferul, aprinzîndu-şi o ţigară. Nu cumva eşti de la organele de control ?

— Asta n-are nici o importanţă, răspunse pe un ton enigmatic Varvara. Am nevoie de dumneata pînă la ora unu. Îţi e absolut egal dacă mergem sau stăm pe loc. Plătesc cu toptanul, ca să nu-ţi pară rău. E clar ?

— Punem contorul ? Eliberăm chitanţă ? întrebă aferat şoferul.

— Nu ştiu.

— Ieşim afară din oraş ?

— Nu ştiu nici asta.

— Bine. Dacă-i cu toptanul, şapte sute.

— Nu ţi se pare că e tîlhărie curată ? întrebă Varvara.

— Da ştii că ai haz ? replică şoferul. Dumneata nu cumperi pîine din piaţă ?

— Bine, se învoi Varvara, fără să-l mai asculte pe şofer. Strada Lenin douăzeci şi trei, lîngă Banca de Stat. Aşteptăm acolo.

Maşina o luă prin hîrtoapele din Ovrajki. Aici se instalau noile linii de tramvai. Pe partea dreaptă circulaţia era oprită. Camioanele lucrau de zor, cărînd nisip şi balast. Se luminase de-a binelea. Dar ploaia nu contenea. Cerul era coborît, cenuşiu. Mestecenii bătrîni de pe strada Gornaia nu mai aveau nici o frunză pe ramuri. Cînd opriră lîngă Banca de Stat, Varvara, desculţă, trecu în faţă, la şofer. Abia acum observă cicatricea urîtă de pe bărbia lui.

— Ai fost pe front ? îl întrebă.

— Am fost, răspunse el ursuz.

— Unde te-au cîrpit în halul ăsta ?

— Da ce, eşti doctoriţă ?

— Nu. Dar cunosc un doctor excelent, minunat.

Şoferul se uită mirat la ea. Desluşi o tremurare în glasul ei.

— Doctorul acesta îi face soldatului tot ce trebuie, urmă Varia. Nu precupeţeşte nici un efort. Nu există altul ca el...

Îşi suflă nasul în colţul basmalei, îşi şterse cu palma latâ faţa udă şi rămase tăcută. Şoferul îşi lăsă capul pe spate şi aţipi numaidecît. Se trezi abia atunci cînd ciudata pasageră îl lovi tare cu pumnul în coastă, zorindu-l :

— Repede, repede, repede ! Uite acela cu baston ! Înalt, într-o manta neagră de ploaie. O manta de marinar. Îl vezi ? Fără căciulă.

Faţa ei era aşa de palidă, încît şoferul intră la gînduri.

— Numai, vezi, să nu faci vreo figură de-ale voastre, de-ale femeilor, o preveni el cu o voce adormită. E cîte una care-i dă cu vitriol în ochi şi pe urmă poftim de te descurcă !

— Idiotule ! ripostă Varia pe jumătate serios, pe jumătate în glumă. Hai, mai repede, că-l scăpăm !

Buzele îi tremurau, ochii i se umpluseră de lacrimi. Cu o mişcare încordată îşi şterse lacrimile de pe obraji şi, aproape lipindu-şi faţa de parbriz, spuse cu o voce atît de neobişnuită şi de sfîşietoare, încît şoferul frînă fără să vrea :

— Dacă-l scăpăm, am să mor. Să ştii că da !

— Las' că nu dispare el, ticălosul, zise şoferul, apăsînd din nou pe accelerator. Punem noi mîna pe el, tovărăşico, fii pe pace.

— Vreau doar să-l văd, să-l văd, murmură ea nerăbdătoare, apropiindu-şi tot mai mult faţa de parbrizul ud. Vreau să-l văd. Pricepi dumneata ?

Bărbatul de pe stradă mergea repede, sprijinindu-se în baston, cu paşi uşori şi mari. Mersul lui nu era cîtuşi de puţin vrednic de plîns. Părea un bărbat puternic şi sănătos, care, la timpul său, a fost şi el rănit pe front. Vîntul toamnei îi flutura părul negru, ondulat la tîmple. Ploaia îl izbea în spate. Umerii mantalei se înnegriră curînd din pricina apei. Varvara nu-i vedea faţa lui Volodea, dar asta nu mai avea acum nici o importanţă pentru ea.

El era aici, aproape, alături de ea, mergea pe acelaşi drum, Volodea al ei, chinul şi fericirea ei, viu, adevărat, atît de apropiat şi, totuşi, atît de îndepărtat...

Apăsîndu-şi cu palmele mari gîtul, ca să nu ţipe din pricina acestui chin fericit, vorbea ca şi cum ar fi rostit un descîntec :

— Ai grijă să nu-l scapi, tovarăşe şofer, drăguţule, ai grijă să nu-l scapi. Ştiu că merge la fosta clinică de oncologie, la institut, uite colo. Te rog, fii atît de bun şi ai grijă să nu-l scapi...

— Îl sugrum ! se înfurie deodată şoferul. Diavol şchiop ! Să chinuiască el aşa mîndreţe de fată...

— Nu ! strigă Varia cu o voce străbătută de fericire. Ce vorbeşti dumneata ? E un om uimitor ! Eu sînt vinovată de toate ! Eu sînt o ticăloasă ! O nemernică ! Pe mine ar trebui să mă sugrume, înţelegi ?

— Pe dumneata ? Pentru ce ?

Dar Varia nu-i răspunse.

Ustimenko se opri în faţa unor ruine sfîrtecate de explozii, din care se ridicau în sus grinzi de fier îndoite la capăt şi ruginite. Aici fusese cîndva institutul de oncologie...

— Acum ia-o pe lîngă el, spre stîlpul de colo, îl rugă Varvara pe şofer, vorbind încet de tot, ca şi cum Volodea ar fi putut s-o audă. Acolo oprim. Vezi stîlpul acela de telegraf ?

Şoferul apăsă pe pedală şi acceleră uşor. Scrîşnind şi gemînd din toate încheieturile, maşina coborî încet într-o groapă, apoi se ridică din nou cu un muget surd şi se opri lîngă stîlp. Varia deschise cu băgare de seamă portiera. Acum vedea faţa lui Volodea — udă de ploaie, cu pomeţii obrajilor mult ieşiţi în afară, cu sprîncenele negre, stufoase. Şi dintr-o dată rămase surprinsă : Volodea stătea lîngă aceste ruine ca şi cum nici nu le-ar fi luat în seamă, ca şi cum dinaintea lui nu se întindeau nişte dărîmături jalnice şi sinistre, ci un vast teren viran, pe care ar fi fost aduse materialele ; din ele urma să construiască o clădire nouă, splendidă, o clădire curată, maiestuoasă, tot atît de necesară oamenilor cum le sînt de necesare pîinea, apa, lumina soarelui şi dragostea.

Făuritorul, creatorul stătea rezemat în baston, în ploaia de toamnă nesfîrşită şi monotonă. Pentru el nu existau acum nici ploaia, nici ruinele, nici oboseala, nu exista decît cauza pe care o slujea.

— Dragul meu, murmură din vîrful buzelor, cu bucurie în glas, Varvara, plîngînd şi fără a-şi mai şterge lacrimile. Dragul meu drag, unicul ! Omul meu drag !

CUPRINS

Pag.

Capitolul I

Trenul merge spre Apus 7
Mici neplăceri, întîlniri şi cîteva aduceri-aminte . 13
Minunatul doctor Ţvetkov 22
Vitele mele o duc rău 34
Minuni mici şi mari 40

Capitolul II

Într-o noapte de toamnă... 57
Vreau să fiu contrabas! 69
La război ca la război! 76
Ia-mă la tine! 98

Capitolul III

Despre fizicianul francez Langevin şi despre Galenus, medicul Romei antice 109
Am obosit să te iubesc! 131
Trista poveste a consilierului medical dr. Hugo Hummel 141

Capitolul IV

O oarecare Feodorova Valentina 156
Asta-i tot! 175
Mătuşă, unde e Varvara? 183
Insuccesele profesorului Jovtiak 188

Capitolul V

Schneller, Juda! 203
Învierea şi moartea contabilului Averianov . . 214
Încă un spectacol ratat 226
Operaţia „Întuneric şi ceaţă XXI“ 239
Mare plictiseală la spital! 260

Pag.

Capitolul VI

Zgarda 265
„Lumea închisă a sufletului meu“ 274
Cîteodată nu strică să întîrzii ! 291
O mic-burgheză înapoiată 300

Capitolul VII

Aici e mai greu decît acolo 309
Trei scrisori 319
Cu bătrînele de la batalionul medico-sanitar . . 332

Capitolul VIII

Despre niște paie și o sforicică 344
Aşhen e bolnavă 354
Despre micuța Lenocika 366
Şi dacă mătuşa dumneavoastră s-a predat nemţilor ? 374

Capitolul IX

În anumite condiţii... 390
Sir Lyonel Richard Charles Gay, al cincilea conte Neville 400
Ţie îţi place să exagerezi, Amiradjibi ! 419
Se poate şi trebuie să-l operăm ! 424

Capitolul X

Hei, care eşti acolo pe vapor ? 439
Despre o inimă care sîngerează... 447
Peste puterile omului... 452
Dansul lebedelor mici 462

Capitolul XI

Tu abia te naşti ! 478
Trebuie să mergi tot înainte ! 485
Amin ! 488
E un spital în apropiere de Kiev... 495
Am obosit fără tine ! 504

Capitolul XII

Acum joacă dacă poţi ! 513
Două tablete — somn liniştit ; cincizeci — moarte uşoară 525

Pag.

Din nou locotenentul Lyonel Neville 533
Fie şi nuntă ! 541
Am apucat şi eu ziua asta ? 546
Pe faţă ! 555
Vezi ? Totuşi, ai să mai fii de folos ! 567

Capitolul XIII

Lei paralei ! 569
Puiul de cuc 577
Adio, „Svetlîi" ! 582
Omul meu drag ! 592

Redactor responsabil : NATALIA STĂNESCU
Tehnoredactor : AURICA IONESCU

•

Dat la cules 10.05.1965. Bun de tipar 17.08.1965 Apărut 1965. Tiraj 15.130 ex broşate. Hîrtie scris II A. satinat de 63 g/m². Format 610×860/16. Coli editoriale 37,61. Coli tipar 37,5. Planşa A. nr. 1/7101. C.Z. pentru bibliotecile mari 8S C.Z. pentru bibliotecile mici 8S—31=R.

•

Tiparul executat sub comanda nr. 50.478 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii" — Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — R.P.R

Lei 17.50

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ